

אלגו אלאיל

מן אלתפאסיר ואלכתב ואלרסאיל

לרכינו סעדיא גאון בן יוסף אלפיומי

אכרזהא וצחחהא צחבה גמאעה מן עלמא

אלפקיר אלמפחקר אלי רחמא רבה

יוסף דירינבורג

ספרי רבינו סעדיה גאון בן יוסף הפיומי

הוציאם לאור

בחברת אנשים חכמים וידועים

הקטן נפתלי המכונה יוסף דירינבורג

חלק ראשון

תרגום חמשה חומשי תורה

בלשון ערבית

לרבינו סעדיה גאון בן יוסף הפיומי

הוציאו לאור וביארו בהערות עבריות

הקטן נפת לי המכונה יוסף דירינבורג

בבית האדון ארנסט לרו

פאריס שנת תרנ"ג לפ"ק

בדפוס צבי הירש בר' יצחק איטצקאווסקי בברלין

תפסיר אלתוריה באלערביה

תאליף

רבינו סעדיא גאון בן יוסף אלפיומי

אכרנה וצהחה ובינה בחואש באלעבראני

אלפקיר אלמפתקר אלי רחמ"ה רב

נפתלי המכונה יוסף דירינבורג

מסריח רמב"ם, חל אבי

יבאע ענר ארנסט לרו אלכתבי

במדינה בארים אלמחרוס

סנה א' תתצ"ג

GN

206

הקדמת המו"ל.

הנה אנכי נותן היום לפני דורשי תוה"ק ואוהבי דברי חכמינו הראשונים החלק הראשון מספרי רבינו סעדיה ז"ל אשר יעדתי להוציא לאור לזכר ולכבוד הגאון המפואר הנודע בשערים בפעולותיו הרבות על שדה חכמת ישראל בשנה זו אשר היא אלף שנה ליום הולדו והשנה הזאת היתה תרנ"ב לאלף החמישי, אך על ידי סבות שונות נתאחר זמן הדפסת זה החיבור עד היום. החלק הזה כולל חמשה חומשי תורה בהעתקתם מלשון עברית אל לשון ערבית עם הערות קצרות אשר ספחתי אליהן. וידידי הרב החכם ד"ר פערין מורה צדק לעדתו דק"ק ליגניץ לקח חלק בעמל רוחינו ובטובו טרח ויגע בהעתקת הגאון לספר במדבר והוסיף עליה הערות מושכלות ונכבדות זכרה לו ה' לטובה. להוצאתי הזאת השתמשתי בשלש נוסחאות שונות אשר האחת מהן היא דפוס קונסטיטנא משנת ה' אלפים ש"ו ליצירה והשנית היא הנמצאת בהפאליגלאטטא אשר יצאה לאור בעיר לונדון בשנת 1657 למספרם והשלישית כ"י מדוייק מאד הנשלח לי מירושלים באמצעות ידידי הר"ח נסים בכר ראש המורים בבית הלימוד הנוסד שם על ידי חברת כ"ת. הכ"י הזה הוא לר' דוד הכהן אשר בא מארץ תימן לירושלים ויגר שם, ונחלק לשלשה חלקים לא ראי זה כראי זה. וידוע שהראב"ע בפירושו על התורה (בראשית ב' י"א) זכר את הגאון ואמר שתרגם את התורה בלשון ישמעאל ובכתיבתה אם בעיניו ראה כ"י הנכתב ערבית או אם קבלה זאת בידו נקבל. אך לא נוכל לבחד כי הדבר הזה זר בעינינו כי לא נמצא עד עתה עוד בלשון ערבי מאיזה מחבר יהודי רבני אשר לא נכתב באותיות עבריות ובפרט אם החיבור הוא פירוש לכתבי הקדש, ורק המוציא לאור את תרגום ר' סעדיה בהפאליגלאטטא הדפיס אותו באותיות ערביות ומה נולדו שבושים רבים אין מספר בהחליפו אותיות הדומות זה לזה.

הגאון ר"ם בפתיחתו יניד לנו שבתחלה העתיק התורה ללשון ערבי וצרף לו פירוש רחב ארוך מאד ואחרי כן חיבר העתקה שנית בלא ביאור לבקשת אנשים אשר שאלו זאת ממנו ואמר שם: ואחרי ראיתי כל זה חברתי זה הספר והוא איננו כי אם פתרון פשט התורה מדוקדק על פי ידיעותנו בשכל ובקבלה ואם אוכל להוסיף בו איזה מלה או אות אשר בו ינולה ענין הפסוק והנרצה בו לאיש מבין אשר תספיק לו הרמיזה תחת הדבור אעשה זאת. והנה העתקה הראשונה נאכדה בכללה ולא נשאר לנו ממנה רק מעט מזעיר אצל מחברים שונים אשר זכרו את דבריו כמו ר' אברהם בן עזרא, ור' אברהם בן הרמב"ם ורבינו בחיי בן אשר, או באיזה כ"י הננוזים

בבתי עקד הספרים באוקספורד ובפעטערסבורג וכל אלו הלקוטים יאספו יחד ויצאו לאור בחלק מיוחד.

והעתקה השנית היא אשר אנחנו נותנים לפני קוראינו הנכבדים. בהערותי היתה מגמתי לבאר המלות והאותיות הנוספות אשר רמז בהם הגאון לפעמים לכונה מיוחדת ואקוה אשר ת"ל ינעתי ומצאתי.

והנה בזמן הגאון שרשי הלשון וכללי הדקדוק היו כמעט בלתי ידועים והיו אז בנוער ימיהם ובעבור זה מעתיק לפעמים את הפסוק רק כפי הענין ונגד חוקי הלשון. ולפעמים גם כן הוא מקשר ומחבר סוף הפסוק עם הפסוק הבא אחריו מבלי השניה על פסקי הפסוקים אשר העמידו לנו הראשונים. ועוד לפעמים הוא משתמש במלות ערביות אשר באמת אין מובנים כן בלשון ההיא כי אם על צד הקירוב, ועשה זה מפני הדמות אלו המלות הערביות להמלות העבריות אשר תרגם בהם ועל כל אלו הדברים ידובר בהרחבה במאמר מיוחד אשר מקומו יהיה בחלק אחד מחלקים הבאים. ובסוף הוספתי כמה פרשיות מזה התרגום בהעתקה צרפתית כפי מובנם אשר נתן להם הגאון, ועשיתי זאת בעבור האנשים אשר אינם מבינים שפת לשוננו הקדושה ולא לשון ערבית למען ידעו ויכירו הדרך אשר דרך בה הגאון בתרגומו.

ועתה אביעה תודתי לכל נדיבי לב אשר נדבו רוחם להויל מכספם להוצאת הדפוס, כי אנכי וכל חברי אשר נתחברו עמי לעשות מלאכת הקדש עבודתם לשם שמים היתה למען הציב מצבת עולם לזכר רס"ג הגדול שבנאונים אשר לא קם אחריו כמהו.

פאריז, ערב פסח תרנ"ג לפ"ק.

הקטן נפתלי המכונה יוסף דירינבורג.

בשם ה' נעשה ונצליח

שרח אלתורה לראם אלמתיבה רב סעדיה ז"ל

[והו] אבראג מעאני אלכתאב אלמקדס מן כתב אלנבוה אלמסמיי
אלתורה מן אללגה אלקדיסה אלי אללגה אלגאלבה עלי זמאן
אלמכרג לה ווטנה

[צדר אלכתאב]

קאל למא כאן חמד אללה גל גלאלה ושכרה עלי מא בה אחסן ניר
מתנאהיין אד אלקררה אלתי להא יהמד ואלפעל אלדי עליה ישכר לא חד להמא
כאן אפצל אלחמד אלחעאלי ואשרף אלשכר אלמבאלגה פללה אלחמד ותבארך
אלמוגור וגורא אוליא אלואחד עלי הקיקה אלוחראניה אלחכים אלחכמה אלמהצה
אלקאדר קדרה תאמה אלמחסן אחסאנא כאמלא אלעאלי עלי כל תסביח ומגד.
אמא בעד פאן אלחכים למא קצר בהדא אלכתאב תאדיב אלנאטקין
ואנהאחם אלי טאעתה וכאן אלתאדיב עלי תלתה צרוב בעצהא אוכר מן בעץ.
אלאול והו אצפהא אן יקאל ללמקצור תאדיבה אפעל הדא ולא תפעל הדא

פתרון התורה לראש הישיבה רב סעדיה ז"ל

והוא העתקת עניני הספר הקדוש מספרי הנבואה הנקרא תורה מן לשון הקודש
אל הלשון הגוברת על זמן המעתיק ועל ארץ מולדתו.

הקדמה

אמר המחבר: יתברך וישתבח האל הנמצא במציאות אשר אין לה תחלה, האחד
באחרות אמתית, החכם בחכמה ברה, הגבור בגבורה שלמה, המטיב בהטבת תמימה,
המרום על כל ברכה ותהלה. כי שבח האל וההודאה לו על כל מה שהטיב עמנו אין להם
סוף, כי גבורתו הנשגבה ומעשיו המבורכים אין להם קץ. לכן התהלה הנאותה לו מכל התהלות
היא התהלות. וההודאה הנשאה על כל ההודאות היא ההפלה.

ואחר מה שפתחנו בו נאמר: כי רצה החכם ית' בספרו ללמד את בני דעת ולהנהיגם
אליו למען ישמעו בקולו. והלימוד הזה יהיה על שלשה דרכים אשר אחד מהם חזק
מתברר. הדרך הראשון והוא הרפה שבכלם הוא שיאמר לאיש אשר ירצה ללמדו עשה

גיר אן יכשף לה עאקבה מא אמר ומה נהא מנולא אד קד וקע לה אנה יקרב
 מן אמרה בדלך אלפעל ויבער ען נהיה בדלך אלפעל. ואלתאני אן יכשף ללמאמור
 ואלמנחי מע אלאמר ואלנחי תמרז מא יכתארה פי פעלהמא והו אן יקאל לה
 אפעל כדא תנאזי בכדי ולא חפעל כדא תעאקב בכדי והדא אקוי מן אלאול
 לאנה יתצור לה בדלך מא ינאלה מן סעארה או שקא עלי כל פעל יכתארה.
 ואלתאלת אן יכון מע תעריף אלמאמור ואלמנחי מא עלי טאעתה מן חסן אלנזא
 יכבר בכבר קום אמתתלו תלך אלטאעה פאחסן גזאחם ואסערו ומע אעלאמה
 מא עלי מעציתה מן שדיד אלעקאב יכבר בכבר קום אקתדפו תלך אלמעציה
 פעוקבו ושקו. פהדא אלצרב אקוי מן אלצרבינ אלאולין לאן אלמחנה ואלתנרבה
 תחצל לסאמע דלך פיקום דלך ענדה מקאם אלמשארה. ראי אן ינול הדא
 אלכתאב אלמראר בה אצלאח אלעבאר גאמעא להדה אללתלח צרוב חתי יכון
 פי גאיה אלאתקאן ונהאיה אלאחכאם. פאמר עבאדה פיה באלבר ונהאחם ען
 אלאחם וועדהם עלי מא יאתונה מן עמל אצלאחאת ותואעדהם עלי אלסיאת
 ואנברהם ען קום קד תקדמוהם פאצלו פי אלבלאר פאננחו וקום אפסדו
 פיה פהלכו חתי לס יבק אצל מן אצול אלתאדיב אלא וקד אחאט בה כתאבת.
 ומתאל הדא אללתלח צרוב ממא פי אלתורה קול אלעזוי גל גלאלה להרון ולא
 תדבל פי כתיר מן אלאוקאת אלי אלקדם כקולה ואל יכא בכל עת אל הקדש חם
 כשף לה עאקבה דלך פקאל לילא תהלך דלך קולה ולא ימות ואדכרה מא לחק
 בניה חין פעלו מתל דלך בקולה אחרי מות שני בני אהרן. ומתאל דלך איצא
 מא קאל סלימאן והו ינדי ען אלכסל פי אמר אלדין ואלדניא כקולה אל תאהב
 שנה וגוי חם בין אן תמרז דלך קמע אלמתמורדת כקולה תאות עצל תמיתנו....
 והו קצה מן תבאסל פי אלענאיה בציעתה חתי נכה פיהא אלשוך כל חתי אנהרם

כזאת ואל תעשה כזאת מבלי הודיע אותו פרי הצווי והאזהרה וזה כי כבר ידע החכם כי
 האיש הזה בעשותו מעשהו יקרב אל הצווי וירחק מן האזהרה. והדרך השני הוא שיגלה
 לאיש המצווה והמוזהר עם הצווי והאזהרה פרי המעשה אשר יבחר בו ויאמר לו עשה כזה
 בשביל גמול זה ואל תעשה כזה פן תענש כזה. והדרך הזו חזק מהדרך הראשון, כי ידע
 האיש הזה כנפשו ההצלחה אשר תגיע לו, וההפסד אשר ישיגהו בבחירת אחד מן המעשים.
 והדרך השלישי הוא שאחרי הודיעו את האדם המצווה והמוזהר גמולו הטוב בשמעו בקולו
 וספר לו מה שקרה לאנשים אשר שמעו בקול המצווה והמוזהר והצלחתו ואחר אשר ייעד
 לו העונש החמור על רשעתו יגיד לו מה שנעשה לאנשי בליעל אשר מרו בו ונענשו ונענו
 והדרך הזו היא חזק משני דרכים הראשונים כי הנסיון והבחינה יכנסו בלב השומע ויעמדו
 במקום הראיה. ולזה חשב החכם ית' לתת לנו ספרו אשר רצה בו הצלחת עבדי אלהים
 וכלל בו שלשה דרכים האלה למען אשר ישלם בו התיקון ויהיה קיים לעולם. וצוה את עבדיו
 לעשות הצדק והזהירם מן הרשעה והבטיחם על הטוב אשר יעשו והפחידם על המעשים
 הרעים וספר להם מה שקרה בזמנים הקודמים לאיזה אנשים שעשו הטוב בארץ והצלחתו
 ולאנשים אחרים שהשחיתו דרכם ואברו. ועל הדרך הזה ספרו לא יחסר בו מאומה משרשי
 הלימוד. והנה תמצא שלשה דרכים האלה בתורתנו במה שאמר השם ית' לאהרן ואל יבא
 בכל עת אל הקדש (ויקרא ע"ג, ז). ואח"כ גלה לו היוצא מזה באמרו ולא ימות (סס) והוסיף
 והזכיר מה שקרה את בנו בעשותם כזה באמרו אחרי מות שני בני אהרן (סס א). והא לך עוד
 ממה שאמר שלמה כאשר הזהיר מן העצלות בדברי העולם והאמונה אל תאהב שנה וגוי
 (משלי כ, יג). אחר זה באר פרי העצלות והוא אבוד כל טוב באמרו תאות עצל תמיתנו.
 (סס כ"א כ"ב).... וזה מקרה איש עצל אשר לא השגיח על שדהו עד שעלה בו שמיר ושית

סיאנהא דאך קולה על שדה איש עצל עברתי וגו'. ועלי וצף אלנאם ואלתריב פאלאחק אן יקדם אלאמר חם אלעאקבה חם אלזכר ולכן למא כאן תנויל אלתורה לים הו פי איל אלומאן לזון אלחכמה אונבת אן יכון תנוילה פי אלוקת אלדי בלג אלנאם פיה אלעדר אלתאם אלדי עלי שביה במחלה יבקון אונב אלגליל תבארך ותעאלי אן יערפדם עיון אלזכבאר אלתי תקדמתהם לימתתלו במא חמדה למן סבקהם מן פעלה וינתהו ען מא דמה מן פעל מן כאן קבלתם. ואן ינאם דלך וינסקה מן אול מא אחרת אלאשיא אלי זקת אלתנויל חם יאמר וינתי יעד ויתואער אלתכאלא עלי אנה יכאטב דוי אלעקול אלצחיהא אלסלימה מן אלאפאת.

ואעלם יא נאטר כי הדא אלכתאב אנה עלי גלאלה קדרה ושרף מרתבתה ואלא תקאם [בה] סאיר כתב אלנבוה ועלי פציה לפטה יפסר מא אסתגלק ואעתאין מנהאלא יגו ללעבאר אן יעתקרו אנה לא חנה לה עו ונל עליהם סואה בל יגב עליהם אן יעלמו אן לה עליהם חנתין אכרתין. אחרתהא מקדמה קבלה והי חנה אלעקל אלתי בהא יעלמון אן נמיע אלאעיאן אלמראיה וסאיר אלמחסומה מחדתה ואן מחדתהא אולי לס יול ולא יזול ואנה ואחד ואנה לא ישבההא ולא הי תשבהה ואנה אלהים עאלם מא יכון קבל כונה ואנה אלזאלק יכלק מא יריר בלא מאדא ואנה אלעדל לא יכלק עבארה מא לא יסיקון וסאיר מא תכרנה אלבראהין אלעקליה מן אצול אלמאנאת נהו אלשראיע אלעקליה כאלחק ואלעדל ואכתצר אן אלתת שיא מן אלחנה עלי שי מן דלך פי הדא אלכתאב אד לים להדה אלפגון כתבתה. ואלחנה אלאברי מוכרה בעדה והי מערפה אלתאר אלאנביא כיף כאנו יחכמון פי כל הארתה תחדת פי מא בין אלנאם וכיף כאנו יצנעון אלשראיע אלסמעיה אלתי לים תרפע אלעקול אן תפרין ולא תונב דלך בל

ונהרסה משוכתו וזה אמרו על שדה איש עצל עברתי וגו' (סס כ"ה ל'). ולפי הסדר השלם בתכלית השלמות מן הראוי שיתחיל בצווי ושיודיע אחר זה פרי הצווי ושיומור בספור אך התורה לא נתנה בתחלת הזמן כי רצתה חכמתו ית' כי לא תרד מן השמים אלא בעת אשר יהיו בה בני אדם על המספר השלם אשר ישארו עליו ולכן הוכרח האל ית' ללמד להם גופי המעשים אשר נעשו לפני היותם בעבור יקרבו אל מזה ששבח מן מעשי הקודמים וירחקו מכל מה שגנה בהם. והוכרח עוד לספר על הסדר הנאות כל הדברים מן תחלת היצירה עד עת יורדת התורה מן השמים ואח"כ צוה והזהיר הבטית והוכיח מפני שהתאמת לו כי בוא יבוא דברו אל אנשי בינה טהורה ושלמה מכל נגע.

ודע אתה המעיין בספר התורה הזה כי אעפ"י שערכו יקר מאד ומדרגתו נשאה עד שלא ידמו אליו שאר ספרי הנבואה ואף על פי שלשונו הצחה חפרש הסתומות והנסתרות בכל זאת אין רשות לעבדי האלהים להאמין כי אין לו יתב' ויתע' עליהם מופת אחר וזולתו אבל צריכים שידעו כי יש להם עליהם שני מופתים אחרים. הראשון הוא קודם לתורה והוא מופת השכל אשר בו ידע האדם כי כל העצמים הנראים והמוחשים מחודשים והמחדש אותם הוא נצחי ואין לו תחלה ואין לו סוף וכי הוא אחר לא ידמה לזולתו וזולתו לא ידמה לו וכי הוא חכם יודע מה שיהיה לפני היותו וכי הוא חכורא ברא מה שרצה בלא חומר וכי הוא צדיק לא שם על שכם עבדיו משא אשר לא יוכלו לסבול אותו ושאר שרשי האמונות הנולדות על ידי הראיות השכליות כמו המצוות השכליות כמו הצדק והיושר ואמנע מלהביא דבר מן המופת הזה עליהם בספר הזה כי לא חברתיו לפנים האלה. והמופת השני מאוחר למופת התורה והוא ידיעת קבלת הנביאים איך הורו על כל דבר חדש אשר יקרה בין בני אדם. ואיזה הדרך הלכו בו בעשיית המצוות המקובלות. כי השכל לא ימנע ולא יכריח המשפטים האלה רק אפשר לאדם לעשותם אכן אחרי שהורו

שרעהא עלי אלעבד יגוון און יכון פלמא אתת בהא אלרסל צארת ואנבה אלא און
כמיאתהא וכיפיתתהא גיר מנצוצה פי אלכתאב מתל כמיה אלצלוה וכמיה אלזכוה
וכיפיה אלעמל פי אלסבת וסאיר מא כאן מפרוצא מן עלם אלסמע. ואכתצר איצא
און אשרה שיה מן דלך פי כתאבי הדא לאני לם ארסמה בסכבה ואיצא לאני
קר שרחת האתין אלמערפתין אעני ממא פן אלאתאר פי כתאב תפסיר אלתורה
אלכביר שרחה ואסעא.

ואנמא ארסמת הדא אלכתאב לאן בעין אלראנבין סאלני און אפרד בסיט
נין אלתורה פי כתאב מפרד לא ישובה שי מן אלכלאם פי אללנה מצרפהא
ומברלהא ומקלובהא ומסתעארהא ולא ידכל פיה קול מן מסאיל אלמלחדין ולא
מן אלרד עליהם ולא מן פרוע אלשראיע אלעקליה ולא כיה תעמל אלסמעיה
אלא אכראנ מעאני ניין אלתורה פקט. פראית און אלדי סאלה מן דלך פיה צלאה
ליסמע אלסאמעון מעאני אלתורה מן כבר ואמר וגו' עלי נסק ונמאם מכתצר
ולא ישול שגל מן שלב מנהא קצה מא במא יבאלטה מן אקאמה אלחנה עלי
כל מן פיתקל עליה. [ואן] כאן הו אראד בעד דלך אלוקוף עלי תשריע אלשראיע
אלעקליה וכיפיה צנאעה אלסמעיה ובמא דא יוול טען כל טאען עלי קצין פי
אלכתאב שלב דלך מן אלכתאב אלאתר אד הדא אלמכתצר ינבהה עלי דלך
ויקתציה קצדה. ולמא ראית דלך רסמת הדא אלכתאב תפסיר בסיט ניין אלתורה
פקט מחררא במערפה אלעקל ואלנקל וארא אמכנני און אודע איאה כלמה או
חרפא ינכשף בה אלמעני ואלמרד למן יקנעה אלתלויה מן אלקול פעלת דלך
ובאללה אסתעין עלי כל מצלחה אקצדהא מן אמר דין ודניא.

הנביאים המשפטים האלה מוכרחים הם ועם כל זה הכמות והאיכות אינן נכתבות בפירוש בספר
התורה ולא נדע למשל כמה פעמים יתפלל האדם בכל יום וכמה היא הצדקה אשר יעשה ואיזה
גדר המלאכה בשבת וכל אשר נצטוונו בעל פה. ואמנע עוד מלתת פשר דבר מה מזה בזה
הספר כי לא בשביל זה כתבתיו וכבר דברתי ברחבה על שתי הידיעות האלה רצוני לומר
קבלת הנביאים בס' פתרון התורה הגדול.

ולא חברתי זה הספר כי אם לבקשת קצת אנשים ששאלו ממני כי אכתוב להם ספר מיוחד
שאפרש בו פשט מלות התורה בלי התערב בו דבר מן שימוש הלשון מתמורתה משינויה
ומחברתה ולא אביא בו שאלות הכופרים ולא תשובותי עליהן ולא ענפי המצוות השכליות ולא
הלכות מצוות השמעיות וכי אעתיק להם רק עניני התורה בלבד. וראיתי כי טוב הדבר אשר
בקשוני למען ישמעו ויבינו השומעים עניני התורה ר"ל הספור והצווי והגמול על הסדר הנאות
להם ובקצור, ולא תאריך מלאכת המבקש לידע איזה ספור מן התורה כמה שתתערב בו העמדת
המופת על כל דבר ודבר מן תכבר עליו. ואחר זה אם יש בנפשו לראות סדר המצוות השכליות
ומהות מעשה השמעיות ובמה יוסרו מעונות הלוחמים על ספורי התורה יבקש כל זה בספרי
האחר כי זה הספר הקצר יעירחו על זה ויוליכחו אל מבוקשו. ואחרי ראיתי כל זה חברתי זה
הספר, והוא איננו כי אם פתרון פשוט התורה מדוקדק על פי ידיעתנו בשכל ובקבלה ואם
אוכל להוסיף בו איזה מלה או אות אשר בו יגולה הענין והנרצה לאיש מכין אשר תספיק לו
הרמיזה תחת הדבור אעשה זאת. והאלהים יעזר לי בכל מה שאבקשהו מן הצלחת העולם הזה
והעולם הבא.

ספר בראשית

א

1 אול מא⁽¹⁾ כלק אללה אלסמאואת ואלארץ: 2 ואלארץ כאנת גאמרה⁽²⁾ ומסתבחה וטלאם עלי וגה אלגמר וריח אללה תהב עלי וגה אלמא: 3 ושא⁽³⁾ אללה אן יכון נור פכאן נור: 4 פלמא עלם⁽⁴⁾ אללה אן אלנור גיד פצל אללה בין אלנור ובין אלטלאם: 5 וסמא אללה אוקאת אלנור נהארא ואוקאת אלטלאם סמאהא לילא ולמא מצי מן אלליל 5 ואלנהאר יום ואחד⁽⁵⁾. 6 שא אללה אן יכון גלד פי וסט אלמא ויכון פאצלא בין מאיין: 7 פצנע אללה אלגלד ופצל בין אלמא אלדי מן דונה ובין אלמא אלדי מן פוקה פכאן בדאך: 8 וסמא אללה אלגלד סמא ולמא מצי מן אלליל ואלנהאר יום תאן. 9 שא אללה אן תנתמע אלמא מן תחת אלסמא אלי מוצע ואחד ויטהר אליבם פכאן 10 בדאך: 10 פסמא אללה אליבם ארצא ומלאם אלמא סמאהא בחארא פעלם אללה אן דלך גיד: 11 ושא אללה אן תכלא אלארץ כלאא ועשבא דא חב ושגרא דא תמר מברג תמר לאצנאפה מא גרסה מנה עלי אלארץ⁽⁶⁾ ובאן בדאך: 12 ואכרנת אלארץ כלאא ועשבא דא חב לאצנאפה ושגרא מברג תמר מא גרסה מנה לאצנאפה פעלם אללה 15 אן דלך גיד: 13 ולמא מצי מן אלליל ואלנהאר יום תאלת. 14 שא אללה אן תכון אנואר פי גלד אלסמא ותפרו בין אלנהאר ואלליל פכונאן איתא ואוקאתא ואימא וסנין⁽⁷⁾: 15 ותכון אלנואר פי גלד

⁽¹⁾ הגאון משתמש כלשון אול מא במקום אולא = בראשונה.

⁽²⁾ ראב"ע: אמר הגאון תהו שהוא מתחום.

⁽³⁾ ראב"ע: אמר הגאון כי פי' ויאמר כמו וירצה. והעתיק בן כל ויאמר בפרשה הזאת עד פסוק כ"ו כי עד העת ההיא לא היתה עוד כל בריה בעולם שידבר ה' עמה אבל בבריאת האדם נמלך ה' במלאכים כראייתא במדרש.

⁽⁴⁾ ומעם הראייה על השם ית' השגת ידיעתו.

⁽⁵⁾ הגאון מחבר בששת ימי הבריאה את הפסוק ויהי ערב וגו' עם הפסוק שלאחריו, ר"ל אחר שעברו הלילה והיום של היום הראשון רצה אלהים וכו'.

⁽⁶⁾ „אשר הנטע שלו מן העץ על הארץ." לפי שהעצים ניטעים ואינם נורעים.

⁽⁷⁾ עיין בליקושים.

אלסמא לתצי עלי אלארץ פכאן כדאך: 16 פצנע אללה אלנורין
 אלעטימין אלנור אלאכבר ללאצאה פי אלנהאר ואלנור אלאצנר
 ללאצאה פי אלליל ואלכואכב: 17 וגעלהם אללה פי גלד אלסמא ליצו
 עלי אלארץ: 18 וללאצאה⁽¹⁾ פי אלנהאר ופי אלליל ואלתפרד בין אלנור
 5 ואלטלאם פעלם אללה אן דלך גיד: 19 ולמא מצי מן אלליל ואלנהאר
 יום ראבע. 20 שא אללה אן יסעי מן אלמא סאע דו נפס חייה וטאיר
 יטיר עלי אלארץ קבאלה⁽²⁾ גלד אלסמא: 21 פכלק אללה אלתנאנין
 אלעטאם וסאיר אלנפוס אלחיה אלתאבה אלתו סעת מן אלמא לאצנאפהא
 וכל טאיר די גנאך לאצנאפה פעלם אללה אן דלך גיד: 22 ובארך
 10 אללה פיהם וקאל להם חבמא⁽³⁾ אתמרו ואכתרו ועמו אלמא פי אלבחר
 ואלטאיר יכתר פי אלארץ: 23 ולמא מצי מן אלליל ואלנהאר יום
 כאמס. 24 שא אללה אן תכרג אלארץ נפוסא חייה לאצנאפהא
 בהאים ודביבא ווחש אלארץ לאצנאפה וכאן כדאך: 25 וצנע אללה
 וחש אלארץ לאצנאפה ואלבהאים לאצנאפהא וסאיר דביב אלארץ
 15 לאצנאפה פעלם אללה אן דלך גיד: 26 וקאל⁽⁴⁾ אללה נצנע אנסאנא
 בצורתנא כשבהנא מסלמא⁽⁵⁾ יסתולון עלי סמך אלבחר וטאיר אלסמא
 ואלבהאים וגמיע אלארץ וסאיר אלדביב אלתאב עליהא: 27 פכלק
 אללה אדם בצורתה בצורה שריפה מסלמא⁽⁶⁾ כלקה דכרא ואנתו
 כלקהמא: 28 ובארך פיהמא אללה וקאל להמא אתמרו ואכתרו ועמו
 20 אלארץ ואמלכודא ואסתולו עלי סמך אלבחר וטאיר אלסמא וסאיר
 אלחיואן אלתאב עלי אלארץ: 29 וקאל אללה הודא קד אעטיתכם
 כל עשב די חב אלדי עלי וגה גמיע אלארץ וכל שגר פיה תמר דו
 חב יכון לכם טעאמא: 30 ולגמיע וחש אלארץ וגמיע טאיר אלסמא
 וסאיר מא דב עלי אלארץ אלדי פיה נפס חייה אלי אן⁽⁷⁾ גמיע בצר
 25 אלעשב מאכלא פכאן כדאך: 31 ולמא עלם אללה אן גמיע מא צנעה
 גיד גרא ולמא מצי מן אלליל ואלנהאר יום סאדם.

(1) «ולאצאה».

(2) על פני, טעמו לפני. הראב"ע: ואמר הגאון על פני הוא עם פני וכו'.

(3) «כגורח» לפי שהכחות אין להן דעת שיצוה להם הוסיף את המלה הזאת.

(4) ע' דף ה' הערה ג'.

(5) הראב"ע: ואמר הגאון כי פ' בצלמנו כדמותנו בממשלה.

(6) «בצורה נשגבה להיות מושל» ובפוליוגלוטא הנוסחא בצורה שרפהא אללה מסלמא

ענינו בצורה אשר נשאה ד' לממשלה. ע' אלאמאנא צד 94.

(7) «עד זמן מוגבל» רש"י: השוה להם בהמות וחיות למאכל ולא הרשה לאדם ולאשתו

להמית בריה ולאכול בשר וכו'. ע' סנהדרין נ"ט:

ב

1 כמלת אלסמא ואלארץ וגמיע גיושהם: 2 ואכמל אללה פי אליוס אלסמבע כלקה אלדי צנעה ועטל פיה אן יכלק שיא מן מתל כלקה אלדי צנעה: 3 ובארך פיה וקדסה אד עטל פיה אן יכלק שיא מן מתל כלקה אלדי צנעה⁽¹⁾: 4 הדא שרה נואשי אלסמאואת ואלארץ אד כלקתא⁽²⁾ פי וקת צנע אללה אלארץ ואלסמא: 5 ואן 5 גמיע שגר אלצחרא קבל אן יכון פי אלארץ וגמיע עשבהא קבל אן ינבת אד לם ימטר אללה עליהא ולא אנסאן כאן יפלחהא: 6 ולא בכאר כאן יצעד מנהא⁽³⁾ פיסקי גמיע וגההא: 7 ואן אללה כלק אדם תראבא מן אלארץ ונפך פי אנפה נסמה אלחיוה פצאר אדם נפסא נאטקה⁽⁴⁾: 8 וגרם אללה גנאנא פי עדן שרקיא וציר תם אדם אלדי 10 כלקה: 9 ואנבת אללה מן אלארץ כל שגרה חסן מנטרהא וטיב מאבלהא ושגרה אלחיוה פי וסט אלגנאן ושגרה מערפה אלכיר ואלשר: 10 ונהר יכרג מן עדן יסקי אלגנאן ומן תם יפתרק ויציר לארבעה רוס: 11 אסם אחדהא אלניל⁽⁵⁾ והו מחיט בגמיע בלד זווילה אלדי תם אלדהב: 12 ודהב דלך אלבלד גיד תם אללולו⁽⁶⁾ וחגארה אלבלור⁽⁷⁾: 15 13 ואסם אלנהר אלתאני גיחון והו מחיט בגמיע בלד אלחבשה: 14 ואסם אלנהר אלתאלת אלדגלה והו יסיר פי שרק אלמוצל ואלנהר אלראבע הו אלפראת: 15 ואכד אללה אדם ואנזלה פי גנאן עדן ליפלחהא וליחפטהא: 16 ואמר אללה אדם קאילא מן גמיע שגר אלגנאן גאיז אן תאכל: 17 ומן שגר מערפה אלכיר ואלשר לא תאכל 20 פאנך פי יום תאכל מנהא תסתחק אן תמות⁽⁸⁾: 18 וקאל אללה לא כיר פי בקא אדם וחדה אצנע לה עונא חדאה: 19 פחשר⁽⁹⁾ אללה

(1) "כי חדל בו מברוא דבר הדומה לבריאתו אשר עשה" שאחר יום הששי לא ברא עוד יש מאין.

(2) "זה באור וספור מה שהולידו השמים והארץ בהבראם". כי לדעת הגאון הפרשה הבאה תבאר ותרחיב דברי הפרשה הראשונה.

(3) ראב"ע: והגאון אמר כי פירושו ולא אד יעלה מן הארץ. מכלול יופי: פירש רבינו סעדיה ולא אד ומלת אין עומדת במקום שנים וכן פירושו כי לא היה בתחלת העולם לא אדם שיוצא ולא אד שיעלה אלא ברא הקב"ה בגזרותיו הכל מתוקן.

(4) ת"א: לרוח ממללא.

(5) ראב"ע: אמר הגאון כי פישון הוא יאור מצרים וכו'.

(6) "מרגליות". ראב"ע: אמר הגאון כי הכדולה הם האבנים הקטנים עגולים היוצאים מהמים שהם "דקים".

(7) ת"א: ואכני כורלא. ראב"ע: ואמר כי השם אכן יקרה לבנה והיא צחה.

(8) "תהיה ראוי למות". ע' ראב"ע ג' ח'.

(9) "ויאסות". מכלול יופי: יש מפרשים אותו ענין אסיפה כמו יוצר טובי (עמוס ד' א').

מִן הָאָרֶץ גִּמְעַ וְחַשׁ אֶלְצַחְרָא וְטָאִיר אֶלְסַמָּא וְאֵתִי בְּהָא אֱלִי אָדָם
 לִירָא מָא יִסְמִיחָא פֻּכַל מָא סַמָּאָה אָדָם מִן נַפְסִי חַיָּה הוּא אִסְמָה אֱלִי
 אֶלְאִין⁽¹⁾: 20 פֻּסְמָא אָדָם אִסְמָא לְגִמְעַ אֶלְבְּהָאִים וְטָאִיר אֶלְסַמָּא וְגִמְעַ
 וְחַשׁ אֶלְצַחְרָא וְלִם יִגְדֵּר אָדָם עֹנָא חֲדָאָה⁽²⁾: 21 פֹּאוקֶּ אֱלִלָּה סְבֵאתָא
 5 עֲלִי אָדָם לִילָא יַחֶם⁽³⁾ פִּנָּאם וְאִסְתַּלְּ אַחְדִּי אֶלְצַלְעָה וְסִדִּי מִכְּאֵנָה בִּלְחָם:
 22 וְבִנָּא אֱלִלָּה אֶלְצַלְעַ אֱלִתִּי אִכְדִּי אִמְרָאָה פֹּאֵתִי בְּהָא אֱלִי אָדָם:
 23 פִּקְאֵל אָדָם הִדָּה אֶלְמִרָהּ שֶׁאֶהֱדֵת⁽⁴⁾ עֶטְמָא מִן עֶטְמִי וְלִחְמָא מִן
 לַחְמִי וַיִּנְבְּגִי אֵן תִּסְמָא אִמְרָאָה לֵאנָהָא מִן אִמְרָא אֶדְתִּי: 24 לְדִלְךָ יִתְרֵךְ
 אֶלְרִגֵּל אֲבֵאָה וְאִמָּה וַיִּלֹּם זִוְגָתָה פִּיצִירָאן כְּגִסְדִּי וְאֶחָד: 25 וְכֵאֵנָה
 10 גִּמְעַ עֲרִיאֲנִין אָדָם וְזִוְגָתָה וְלֹא יַחְתַּשְׁמָאן מִן דִּלְךָ:

ג

1 וְאֶלְתַּעֲבָאן צֹאֵר חֲבִימָא מִן גִּמְעַ חַיִּוֵּאן אֶלְצַחְרָא אֱלִדִּי כִלְקָה
 אֱלִלָּה פִּקְאֵל לֵאמְרָאָה אִיקִּנָּא קֹאֵל אֱלִלָּה לֹא תֹאכֵלָא מִן גִּמְעַ
 שְׁגֵר אֶלְגִּנָּאן: 2 קֹאֵלְתִּי אֶלְמִרָאָה לֵלְתַעֲבָאן מִן גִּמְעַ תִּמְרָ שְׁגֵר אֶלְגִּנָּאן
 15 נֹאכֵל: 3 לִבְנֵי מִן תִּמְרָ אֶלְשִׁגְרָה אֱלִתִּי פִי וְסִטָּה קֹאֵל אֱלִלָּה לֹא תֹאכֵלָא
 מִנָּהָא וְלֹא תִדְנֹא בְּהָא כִּילָא תִּמּוּתָא: 4 וְקֹאֵל לֵהָא לִסְתִּמָּא תִּמּוּתָאן:
 5 אֵן אֱלִלָּה עֹאֵלִם אֲנִכְמָא פִי יוֹם תֹּאכֵלָאן מִנָּהָא תִּנְפִּץ עֵינִיכְמָא וְתִצִּירָאן
 כֹּאֵלְמִלְאִיכָה⁽⁵⁾ עֹאֲרִפִּין אֶלְבִּיר וְאֶלְשֵׁר: 6 פִּלְמָא רֹאֵת אֶלְאִמְרָאָה אֵן
 אֶלְשִׁגְרָה טִיבָה אֶלְמִאכֵל שֶׁהִיָּה לִלְמִנְטֵר⁽⁶⁾ מִנָּאֵלְלֵקֵקֵל⁽⁷⁾ אֶדְתִּי מִן תִּמְרָהָא
 20 פֹּאכֵלְתִּי וְאֶעֱמֵת בַּעֲלָהָא וְאֶכֵּל מַעְהָא⁽⁸⁾: 7 פֹּאנְפִּצֵת עֵינִיכְמָא פִּעֵלְמָא
 אִנְהָמָא עֲרִיאֲנָאן פִּכִּיטָא מִן וִרְקִי אֱלִתִּין מָא צִנְעָא מִנָּה מִיֹּאזֵר: 8 פִּסְמֵעָא
 צוֹת אֱלִלָּה מִאֲרָא פִי אֶלְגִּנָּאן בִּרְפֵק כְּחִרְכִּי אֶלְגִּהָאֵר⁽⁹⁾ פֹּאסְתִּכְבָּא אָדָם
 וְזִוְגָתָה חַיָּאָה⁽¹⁰⁾ מִן בֵּין יְדֵי אֱלִלָּה⁽¹¹⁾ פִּימָא בֵּין שְׁגֵר אֶלְגִּנָּאן: 9 פִּנָּאֵדָא
 אֱלִלָּה אָדָם וְקֹאֵל לֵה מִקְרָא⁽¹²⁾ אֵין אֲנִתִּי: 10 קֹאֵל אֲנִי סִמְעַת צוֹתְךָ פִי
 וְהִעֲתִיק בֶּן מִפְּנֵי שָׁאֵלִי הִיָּה וַיִּצֵּר מִלְּשׁוֹן יִצִּירָה הִיָּה רֹאִי לִהֲכַתֵּב בְּשֵׁנִי יוֹדִין וְעוֹד מִפְּנֵי
 שֶׁהָעוֹף נִבְרָא מִן הַמֵּיִם וְלֹא מִן הָאֲדָמָה. ע' רַאבִּי"ע.

(1) "עַד עַתָּה".

(2) פִּי אַחֲרֵי הַכִּירוּ טִבֵּעַ כָּל הַבְּהֵמָה וְהַחַיּוֹת אֲשֶׁר נָתַן לָהֶן שְׁמוֹת רֹאֵת שְׁכִינָתָן לֹא
 יִמְצָא לוֹ בֶּן זֶוֶג ע' רַשִּׁי".

(3) "לִמְעַן לֹא יִרְגִּישׁ (אֶת הַכֹּאֵב)".

(4) "וְזֹאת הַפֶּעַם רִאִיתִי".

(5) רַאבִּי"ע: כְּמִלְאִים.

(6) מִכְּלֹל יוֹפִי: יֵשׁ מִפְּרָשִׁים כְּמוֹ לְמִרְאָה. (7) "לְשֹׁכֵל" עֵינִי רַאבִּי"ע.

(8) רַאבִּי"ע: וְטַעַם עִמָּה שִׁיחַד אֲכִלוּהוּ.

(9) "בְּנִחַת כְּפִי תִנוּעַת הַיּוֹם", ע' בִּלְקוּטִים פִּי ר"ס לְשִׁמוֹת ג'.

(10) "מִפְּנֵי הַבוֹשָׁח".

(11) פִּי: מִן קֵבֶל צוֹת אֱלִלָּה = מִפְּנֵי קוֹל רִי.

(12) פִּי "לִמְעַן יוֹדֵה עַל עוֹנִי".

אלגנאן פאטִיקית אד אנא עריאן פאכתיבית: 11 קאל מן אכברך אִנֶּךְ
 עריאן אמן אלשגִר אלתי אמרתך לא תאכל מנהא אכלת: 12 קאל
 אדם אלאמראהִ אלתי געלתהא מעי הי אעטתני מן אלשגִרה פאכלת:
 13 קאל אללה ללאמראהִ מא דא צנעת קאלת אללעבאן אגואני פאכלת:
 14 קאל אללה לללעבאן אד צנעת הדא בעלם⁽¹⁾ פאנת מלעון מן גמיע 5
 אלכחאים וגמיע וחש אלצחרא ועלי צדך⁽²⁾ תסלך ותראבא תאכל
 טול איִאם חיותך: 15 ועדאווִה אגעלהא בינך ובין אלאמראהִ ובין נסלך
 ובין נסלהא והו ישדכך אלראם ואנת תלדגה אלעקב: 16 וקאל ללאמרה
 לאכתרין מן משקֶתך וחמלתך במשקֶה תלדין אלולאד ואלי בעלך
 יבון קיאדך והו אלמתסלִט עליך באלאכתיאר⁽³⁾: 17 וקאל לאדם אד 10
 קבלת קול זוגתך פאכלת מן אלשגִרה אלתי אמרתך קאילא לא תאכל
 מנהא מלעונִה אלארץ בסבבך במשקֶה תאכל מנהא טול איִאם חיותך:
 18 ושוכא ודרדרא תנבת לך ותאכל עשב אלצחרא: 19 בערך וגהך
 תאכל אלמעאם אלי רגועך אלי אלארץ אלתי אכדת מנהא לאִנֶּךְ
 תראב ואלי אללראב תעוד: 20 וסמי אדם אסם זוגתה חוה לאִנֶּהא 15
 כאנת אִם כל חי נאטק מאית⁽⁴⁾: 21 וצנע אללה לאדם ולזוגתה תיאב
 בדין⁽⁵⁾ ואלבסהמא: 22 תם קאל אללה הודא אדם קד צאר כואחד מִנָּא
 פי מערפֶה אלכיר ואלשֶׁר ואלאן כילא ימִד ידה פיאכד מן שגִרה אלחיוִה
 איצא ויאכל ויחיא אלי אלדהר: 23 פטרדה אללה מן גנאן עדן ליפלה
 אלארץ אלתי אכד מנהא: 24 ולמֵא טרד אדם אסבן מן שרקי גנאן עדן 20
 אלמלאיכֶה ולמע סיף מתקלֵב ליחפִטו טריק שגִרה אלחיוִה:

ד

ואן אדם ואקע חוה זוגתה פחמלת וולדת קין פקאלת קד רזקת
 רגלא מן ענד אללה: 2 תם עאודת וולדת אכאה הבל וכאן הבל
 ראעי גנם וקין כאן יפלה אלארץ: 3 פלמא כאן בעד איִאם אתי קין 25
 מן תמר אלארץ בהדיִה לֵלֶה: 4 והבל אתי הו איצא מן בכור גנמה ומן
 סמאנהא פקבל אללה הבל והדיתה: 5 וקין והדיתה לם יקבלהמא
 ואשתִד עלי קין גִדֵּא ווקע וגהה חיאא⁽⁶⁾: 6 וקאל אללה לקין לם
 אשתִד עליך ולם וקע וגהך: 7 אלא אן גִדֵּדת קבלת ואד לם תגִד

(1) "בדעת" כי לולא כן לא היה נענש.

(2) ראב"ע: על החוה.

(3) ראב"ע: כפי רצונו.

(4) "חי מדבר שסופו למוות" ועי' אלאמאנאח צד 212.

(5) "בגדי הגוף" וכן העתיק לערו (שמות כ"ב כ"ו).

(6) "מפני הבושה".

פאינמא אַתְּנָהת⁽¹⁾ כְּמֵאךְ רֵאבִין וְאֵלֶיךָ קִיָּאֲדָה וְאַנְתָּ אֶלְמַסְלַט עֲלֶיהָ
בְּאַלְאכְתִּיאֲרִי⁽²⁾: 8 תָּם קִאֹל קִין הִבֵּל⁽³⁾ אִכְּאָה פִּלְמָא כְּאַנָּא פִּי אֶלְצִהֲרָא
קֵאם קִין אֵלֵי הִבֵּל אִכְּיָה פִקְתִּלָּה: 9 פִּקְאֵל אֶלְלָה מִקְרָא⁽⁴⁾ אִין הִבֵּל
אֶכּוּךְ קֵאל לֹא אַעֲלֵם אַחֲאפֶט אִכִּי אֲנָא: 10 פִּקְאֵל לָהּ מָא דָּא צִנְעַת
5 צוֹת דֶּם אֶכּוּךְ צִאֲרִיךְ אֵלֵי מִן אֶלְאֲרִיךְ: 11 וְאַלְאֵן אֲנַת מִלְעוֹן מִן אֶלְאֲרִיךְ
אֶלְתִּי פִתְחַת פִּאָּחָא וּקְבִלַת דֶּם אֶכּוּךְ מִן יֶדְךָ: 12 בְּאֵן תִּפְלַח אֶלְאֲרִיךְ
וְלֹא תַעֲוִיד אֵן תַּעֲטִיךְ קִיָּאֲדָה נֹאִיעָא וְנֹאִידָא תְּכוּן פִּי אֶלְאֲרִיךְ: 13 קֵאל
קִין לֵלָה דְּנָבִי אַעֲטֵם מִן אֵן יִגְפֵר⁽⁵⁾: 14 פִּאֵן מִרְדַּתְנִי אֶלְיוּם עֵן וְגָה
אֶלְאֲרִיךְ הֵל מִן בֵּין יֶדֶךָ אֲנִסְתֵּר⁽⁶⁾ וְאֵן בְּנַת נֹאִיעָא וְנֹאִידָא פִּי אֶלְאֲרִיךְ
10 בְּאֵן כָּל מִן וְגָדְנִי יִקְתִּלְנִי: 15 קֵאל אֶלְלָה לְדִלְךָ כָּל מִן קְתֵל קִין יִקְאֵד
בָּהּ בְּתִירָא⁽⁷⁾ פִּגְעֵל אֶלְלָה לִקִּין אִיָּה לִילָא יִקְתִּלָּה כָּל מִן וְגָדָה:
16 פִּכְרֵךְ קִין מִן בֵּין יְדֵי אֶלְלָה פִּאָּקָאם בְּבִלְד נוֹד שִׁרְקִי עֲדֵן: 17 וּוּאָקַע
קִין זִוְגָתָהּ פִּחְמִלַת וּוּלְדַת חֲנוּךְ תָּם אֲנָה בְּנָא קְרִיָּהּ פִּסְמֵאֲחָהּ בְּאַסֵּם
אַבְנָה חֲנוּךְ: 18 תָּם וֹלֵד לַחֲנוּךְ עִירֵד וְעִירֵד אֹלֵד מַחֲוִיָּאל וּמַחֲוִיָּאל
15 אֹלֵד מַתּוּשָׁאֵל וּמַתּוּשָׁאֵל אֹלֵד לִמְךָ: 19 וְאַתְּכֵד לָהּ לִמְךָ זִוְגָתִין
אַסֵּם אַחְדָּאֲחֵמָא עֲדָה וְאַלְאכְרִי צִלָּה: 20 פּוֹלְדַת עֲדָה יִבֵּל וְהוּ
בְּאֵן אֹל מִן סִכֵּן אֶלְאכְבִּיָּהּ וּמִלְךָ מֵאִשִּׁיָּה⁽⁸⁾: 21 וְאַסֵּם אִכְּיָה יוֹבֵל וְהוּ
בְּאֵן אֹל מִן חֲמֵל אֶלְטִנְבוֹר וְאַלְקִיתָאֲרִי: 22 וְצִלָּה הִי אִיצָא וּלְדַת תּוֹבֵל
קִין וְהוּ בְּאֵן אֹל צִיִּקֵּל לְגִמִּיעַ צִנְעָה אֶלְנַחָאם וְאַלְחֲדִיד וּכְאַנְתָּ אֶכְתָּה
20 נַעֲמָה: 23 פִּקְאֵל לִמְךָ לְנִסְאָה וְאַתְּקֵא⁽⁹⁾ יָא עֲדָה וְיָא צִלָּה אֶסְמַעְא קוֹלִי
יָא נִסָּא לִמְךָ אֲנַצְתָּא מִקְאֶלְתִּי אַתְּרִיאֲנִי קְתִלַת רִגְלָא בִּשְׁגָתִי אוֹ צִבִּיא
בְּנִרְאֲחִתִּי⁽¹⁰⁾: 24 פִּאֵן בְּאֵן בְּתִירָא יִקְאֵד בְּקִין פִּבְלִמְךָ אֶכְתֵּר וְאַכְתֵּר⁽¹¹⁾:
25 וְאֵן אָדָם וְאַקַּע אִיצָא זִוְגָתָהּ פּוֹלְדַת אֲבָנָא וְאַסְמַתָּה שֵׁת קֵאלַת קָד
רוֹקְנִי אֶלְלָה נִסְלָא אֶכְרֵ בְדֵל הִבֵּל אֵד קְתִלָּה קִין: 26 וּלְשֵׁת הוּ אִיצָא
25 אֹלֵד אֲבָן וּסְמָאֲהָ אֲנוּשׁ חִינִיד תְּבִדִּלַת⁽¹²⁾ אֶלְדַּעוּהָ בְּאַסֵּם אֶלְלָה:

(1) „בכל מקום שתשים פניך” כן העתיק מלת לפתח.

(2) „ברצונך ובבחירתך”.

(3) „דבר קין עם הבל”.

(4) ע' למעלה צד ח' הערה י"ב. — (5) „משיכופר”.

(6) „בלשון חמיות. ר"ל ובי אוכל להסתיר מפניך”.

(7) „הרבה”. לדעת הגאון כל שמות המספר כמו מאה ואלף אינם מורים אלא על

הרבוי דרך כלל.

(8) „הראשון שישב באהלים והיה בעל מקנה”.

(9) „בהשקט ובבטח” ר"ל לפי שנפרשו נשון ממנו מפני שחיו מילידי קין כמו שנמצא במדרש.

(10) „החושבות אתן כי הרגתי איש בפצעי או ילד בחבורתי”.

(11) ע' צד י' הערה ז'.

(12) „מלשון חלול. ע' ת"א. ובפוליוגלוטא „אבתדי באלדעאא” מלשון התחלה, וזה תיקון

איוה מעתיק אחרון.

ה

1 הִדָּא בְּתַאב שְׂרָח תְּאֵלִיד⁽¹⁾ אָדָם פִּי יוֹם כְּלָקָה אֱלֹלָה בִּשְׁבָהָה
 מִסְלָמָא צִנְעָה⁽²⁾: 2 דְּכִרָא וְאַנְתָּא כְּלָקָהמָא וּבִאֲרַךְ פִּיהֶמָא וּדְעָא
 אִסְמָהמָא אָדָם⁽³⁾ פִּי יוֹם כְּלָקָהמָא: 3 כְּדֹאךְ לִמָּא עָאשׁ אָדָם מֵאִיהּ
 וְתִלְתִּין סְנֵה אֹלֵד אֲבִנָּא בִּשְׁבָהָה בְּצוּרְתָהּ וּסְמָאָה שֵׁת: 4 פְּעָאשׁ בְּעַד 5
 דְּלֶךְ תִּמְאָן מֵאִיהּ סְנֵה אֹלֵד פִּיהָא בְּנִין וּבִנָּאָת: 5 פְּצָאָר גְּמִיעַ עֲמָרָה
 תִּסַּע מֵאִיהּ וְתִלְתִּין סְנֵה תָם מֵאֵת: 6 וְלִמָּא עָאשׁ שֵׁת מֵאִיהּ וְכִמְס סְנִין
 אֹלֵד אָנוּשׁ: 7 וְעָאשׁ בְּעַד דְּלֶךְ תִּמְאָן מֵאִיהּ סְנֵה וּסְבַע סְנִין אֹלֵד פִּיהָא
 בְּנִין וּבִנָּאָת: 8 פְּצָאָר גְּמִיעַ עֲמָרָה תִּסַּע מֵאִיהּ וְאַתְנָתִי עֲשֵׂרָה סְנֵה תָם
 מֵאֵת: 9 וְלִמָּא עָאשׁ אָנוּשׁ תִּסַּעִין סְנֵה אֹלֵד קִינִן: 10 וְעָאשׁ אָנוּשׁ בְּעַד 10
 דְּלֶךְ תִּמְאָן מֵאִיהּ סְנֵה וְכִמְס עֲשֵׂרָה סְנֵה אֹלֵד פִּיהָא בְּנִין וּבִנָּאָת: 11 פְּצָאָר
 גְּמִיעַ עֲמָרָה תִּסַּע מֵאִיהּ סְנֵה וְכִמְס סְנִין תָם מֵאֵת: 12 וְלִמָּא עָאשׁ קִינִן
 סְבַעִין סְנֵה אֹלֵד מֵהִלְלָאֵל: 13 וְעָאשׁ קִינִן בְּעַד דְּלֶךְ תִּמְאָן מֵאִיהּ
 וְאַרְבַּעִין סְנֵה אֹלֵד פִּיהָא בְּנִין וּבִנָּאָת: 14 פְּצָאָר גְּמִיעַ עֲמָרָה תִּסַּע
 מֵאִיהּ סְנֵה וְעֶשֶׂר סְנִין תָם מֵאֵת: 15 וְלִמָּא עָאשׁ מֵהִלְלָאֵל כִּמְס וּסְתִין 15
 סְנֵה אֹלֵד יֶרֶד: 16 וְעָאשׁ בְּעַד דְּלֶךְ תִּמְאָן מֵאִיהּ סְנֵה וְתִלְתִּין סְנֵה אֹלֵד
 פִּיהָא בְּנִין וּבִנָּאָת: 17 פְּצָאָר גְּמִיעַ עֲמָרָה תִּמְאָן מֵאִיהּ סְנֵה וְכִמְס
 וְתִסַּעִין סְנֵה תָם מֵאֵת: 18 וְלִמָּא עָאשׁ יֶרֶד מֵאִיהּ וְאַתְנָתִין וּסְתִין סְנֵה
 אֹלֵד חֲנוּךְ: 19 וְעָאשׁ בְּעַד דְּלֶךְ תִּמְאָן מֵאִיהּ סְנֵה אֹלֵד פִּיהָא בְּנִין
 וּבִנָּאָת: 20 פְּצָאָר גְּמִיעַ עֲמָרָה תִּסַּע מֵאִיהּ וְאַתְנָתִין וּסְתִין סְנֵה תָם מֵאֵת: 20
 21 וְלִמָּא עָאשׁ חֲנוּךְ כִּמְס וּסְתִין סְנֵה אֹלֵד מְתוּשֶׁלַח: 22 וְסֹלֶךְ חֲנוּךְ
 פִּי טָאעָה אֱלֹלָה בְּעַד מָא אֹלֵד מְתוּשֶׁלַח תֵּלֶת מֵאִיהּ סְנֵה אֹלֵד פִּיהָא
 בְּנִין וּבִנָּאָת: 23 פְּצָאָר גְּמִיעַ עֲמָרָה תֵּלֶת מֵאִיהּ סְנֵה וְכִמְס וּסְתִין סְנֵה:
 24 וְלִמָּא סֹלֶךְ חֲנוּךְ פִּי טָאעָה אֱלֹלָה תוֹפִי⁽⁴⁾ וְקִבְצָה אֱלֹלָה: 25 וְלִמָּא
 עָאשׁ מְתוּשֶׁלַח מֵאִיהּ וּסְבַעִה וְתִמְאָנִין סְנֵה אֹלֵד לִמְךָ: 26 וְעָאשׁ בְּעַד 25
 דְּלֶךְ סְבַע מֵאִיהּ וְאַתְנָתִין וְתִמְאָנִין סְנֵה אֹלֵד פִּיהָא בְּנִין וּבִנָּאָת: 27 פְּצָאָר
 גְּמִיעַ עֲמָרָה תִּסַּע מֵאִיהּ סְנֵה וְתִסַּע וּסְתִין סְנֵה תָם מֵאֵת: 28 וְלִמָּא
 עָאשׁ לִמְךָ מֵאִיהּ אֶתְנָתִין וְתִמְאָנִין סְנֵה אֹלֵד אֲבִנָּא: 29 וּסְמָאָה נוּחָא

(1) במקום תואלד והוא רבוי תוליד.

(2) בפ': "הדא שרח אעמאר אולאד אדם אלדי צנעה אללה פי יום כלקה איאה בצורה אללה".

(3) בפ': "וסמאהמא אדמיון".

(4) גוע ואסף אותו אלוהים, ואולי שינה פה הגאון את הלשון לרמוז אל דעת האומר שחנוך לא טעם טעם מיתח.

קאילא הדא יעזינא מן אעמאלנא ומן משקא אידינא פי אלארץ אלתי לענהא אללה: ³⁰ ועאש בעד דלך כמם מאיה וכמם ותסעין סנה אולד פיהא בנין ובנאת: ³¹ פצאר גמיע עמרה סבע מאיה סנה וסבע וסבעין סנה תם מאת: ³² ולמא צאר נוח אבן כמם מאיה סנה אולד שם וחם ויפת: ⁵

ו

¹ ולמא אבתדא אלנאם אן יכתרו עלי וגה אלארץ וולד להם בנאת: ² ראו בנו אלאשראף בנאת אלעאמא⁽¹⁾ אנהן חסאן פאתכדו להם נסא מן גמיע מא אכתארוה: ³ פקאל אללה לא ינגמד דאתי⁽²⁾ פי הולא אלנאם אלי אלדהר אך הם בשריון ותכון מדתהם⁽³⁾ מאיה ועשרין סנה: ⁴ וכאן אלגבאברה פי אלארץ פי דלך אלזמאן ובעד דלך איצא כאנו ידכלון בנו אלאשראף אלי בנאת אלעאמא⁽⁴⁾ חראמא⁽⁵⁾ פילדן להם הם אלגבאברה אלדין מן אלדהר דוו אלסמא: ⁵ פלמא ראי אללה אן קד כתר שר אלנאם פי אלארץ וגמיע כאמר אפכאר קלובחם ¹⁵ רדי מחץ טול אלזמאן: ⁶ תואעדוהם⁽⁶⁾ אללה במא צנעהם פי אלארץ ואוצל אלמשקא אלי קלובחם⁽⁷⁾: ⁷ באן קאל אללה אמחו אלנאם אלדין כלקתהם ען וגה אלארץ מן אנסאן אלי בהימא אלי דביב ואלי מאיר אלסמא אך תואעדוהם במא כלקתהם⁽⁸⁾: ⁸ ונוח וגד חטאא ענד אללה: ⁹ הדא שרה תאליד נוח וכאן נוח רגלא צאלחא צחיחא פי ²⁰ אגיאלה פי מאעה אללה סלך נוח: ¹⁰ ואולד נוח תלתה בנין שם וחם ויפת: ¹¹ ואנפסדת אלארץ בין ידי אללה ואמתלת אלארץ סלמא⁽⁹⁾: ¹² ולמא ראהא אללה אך אנפסדת באן אפסד כל בשרי טריקה עליהא: ¹⁸ קאל אללה לנוח קד דנא אגל כל בשרי בין ידי אך אמתלת אלארץ

(1) "ויראו בני הנשיאים את בנות המון העם".

(2) ראב"ע: "וא שהוא כמו וישב הרבו אל נרנה (מלכים א' כ"א כ"ז) כי הגוף לרוח כנרן. פולגלוטא: לא תחל רוחי ר"ל לא תרד רוחי.

(3) פול: ויבון אלמהל מוני להם. ר"ל אאריך להם אפים. ולפי החשבון לא היה המכול ב"א אחרי מות מתושלח ובעת שהודיע ה' ביאת המכול היה עוד ק"כ שנה לפני מות מתושלח.

(4) "באסור" — פול: לאן בני אלוהים הכלו עלי בנאת קין. ע' ראב"ע לפסוק ב'.

(5) הגאון העתיק בן המלה הזאת בפסוק הזה ובפסוק שלאחריו וכן תרגם למטה כ"א מ"ב מלת "מתנחם" ע' מה שכתב הגאון בפירושו לשמות ל"ב י"ד וע' עוד ראב"ע ובגליון ספר השרשים לאבן גנאח ש' נחם. ופ' שינה תעתקת הפסוק הזה והפסוקים שלאחריו ע"ש.

(6) "חביא העצבון בלבביהם" והפך הענין למען הרחוק הגשמות. ומה שהביא הראב"ע כי לבו הוא הנביא תמצאהו באגרת ר' יהודה אבן קריש צד 38.

(7) "כי התריתי בהם כאשר יצרתים". ואפשר שר"ל שכבר הזהיר ר' את האדם בכניסתו לגן עדן כאשר צוהו לבלתי אכל מעץ הדעת.

(8) פ': אתמא ופגורא ר"ל בעשק ובנאוף.

שלמא מן קבלהם והאנא מהלכהם מנהא: 14 אצנע לך תאבותא מן
 כשב אלשמשאר ואצנעהא טבקאת וקפרהא מן דאכל ומן כארג
 באלקפר: 15 והוא מקדאר מא תצנעהא תלת מאיה דראע טולהא וכמסין
 ערצהא ותלתין סמכהא: 16 ואצנע להא ציאה ואלי דראע תכמלהא
 מן אלעל וצייר להא באבא פי גנבהא אסאפל ותואני ותואלת תצנעהא: 5
 17 והא אנא אתי בטופאן אלמא עלי אלארץ לאהלך כל בשרי פיה
 רוח אלחיוה מן תחת אלסמא כל מן פי אלארץ יתופי: 18 ואתבת
 עהדי מעך ותדכל אלי אלתאבות אנת ובנוך וזוגתך ונסא בנוך מעך:
 19 ומן כל חי מן גמיע אלבשר אזואגא מן אלכל תדכלהם אלי אלתאבות
 ליחיו מעך דכור ואנאת יבונון: 20 מן אלטאיר לאצנאפה ומן אלבהאים
 לאצנאפהא ומן סאיר דביב אלארץ לאצנאפהא אזואגא מן אלכל ידכלון
 אליך ליחיו: 21 ואנת פכד לך מן כל טעאם יוכל וצמה אליך ויכון לך
 ולהא מאכלא: 22 ועמל נוח בגמיע מא אמרה אללה בה:

ז

1 וקאל לה אללה אדכל אנת וגמיע אלך אלי אלתאבות פאני 15
 ראיתך צאלהא בין ידי פי הדא אלגיל: 2 מן גמיע אלבהאים אלטאהרה
 תאכל סבעה סבעה דכורא ואנאתא ומן אלבהאים אלתי ליסת בטאהרה
 זוגין דכורא ואנאתא: 3 ואיצא מן טאיר אלסמא סבעה סבעה דכורא
 ואנאתא ליחיא נסלהם עלי גמיע וזה אלארץ: 4 פאן בעד אלסבעה איאם
 אנא ממטר עלי אלארץ ארבעין יומא וארבעין לילה ואמחו גמיע אלנאם 20
 אלדין צנעתהם ען וזה אלארץ: 5 ועמל נוח בגמיע מא אמרה אללה
 בה: 6 וכאן נוח אבן סת מאיה סנה חין כאן מא אלטופאן עלי אלארץ:
 7 פדכל נוח ובנוה וזוגתה ונסא בניה מעה אלי אלתאבות מן קבל מא
 אלטופאן: 8 מן אלבהאים אלטאהרה ומן אלבהאים אלתי ליסת בטאהרה
 ומן אלטאיר וסאיר אלדאב עלי אלארץ: 9 אזואגא אזואגא דכלו אלי 25
 נוח אלי אלתאבות דכור ואנאת כמא אמרה אללה בה: 10 ולמא כאן
 בעד סבעה איאם כאן מא אלטופאן עלי אלארץ: 11 פיסנה סת מאיה מן
 עמר נוח פי אלשהר אלתאני פי אליום אלסאבע עשר מנה פי דלך
 אליום תשקקת עיון אלגמר אלעטים ורואון אלסמא תפתחת: 12 ואקאם
 אלמטר עלי אלארץ ארבעין יומא וארבעין לילה: 13 פי דאת דלך 30
 אליום דכל נוח ושם וחס ויפת בנוה וזוגתה ותלת נסא בניה מעהם
 אלי אלתאבות: 14 הם וגמיע אלוחוש לאצנאפהא וגמיע אלבהאים
 לאצנאפהא וסאיר אלדביב אלדאב עלי אלארץ לאצנאפהא וגמיע אלטאיר

לאצנאפה כל טאיר די גנאח¹: 15 ודכלו אלי נוח אלי אלתאבות
 אזואנא אזואנא מן כל בשר פיה רוח אלהיו²: 16 ואלדאכלון דבור
 ואנאת מן כל בשרי דכלו כמא אמרה אללה בה וחגב אללה דונה:
 17 ולמא אקאם אלטופאן ארבעין יומא עלי אלארץ כתר אלמא פחמל
 5 אלתאבות וארתפעת ען אלארץ: 18 ולמא כתר אלמא ועטם גִדָא
 עלי אלארץ סאת אלתאבות עלי ונה אלמא: 19 ולמא עטם אלמא
 גִדָא גִדָא עלי אלארץ תנמי גמיע אלגבאל אלשאמכה אלת³ תחת
 אלסמא: 20 כמסה עשר דראע מן אלעל צעד אלמא עלי אלארץ
 ותגט אלגבאל: 21 ותופי כל בשרי דאב עלי אלארץ מן טאיר
 10 אלי בהימה אלי וחש וסאיר אלדביב אלדאב עלי אלארץ וכל אלנאם:
 22 כל מן נסמה חיוה⁴ פי אנפה מן כל מן פי אלגפאף מאתו:
 23 ומחא אלמא כל אלנאם אלדין עלי ונה אלארץ מן אנסאן אלי
 בהימה אלי דביב אלי טאיר אלסמא ואמתחו מן אלארץ ותבקא
 נוח פקט ומן מעה פי אלתאבות: 24 ולמא עטם אלמא עלי אלארץ
 15 מאיה וכמסין יומא.

ח

1 דבר אללה נוחא¹ וגמיע אלוהש ואלבהאים אלדין מעה פי
 אלתאבות פאמר אללה בריח עלי אלארץ סכן בהא אלמא: 2 ואנסדת
 עיון אלגמר ורואון אלסמא ואנחבם אלמטר מן אלסמא: 8 ותרואנע אלמא
 20 ען אלארץ כלמא מִדִּרְגָע ונקץ אלמא בעד מאיה וכמסין יומא: 4 ואסתקרת
 אלתאבות פי אלשהר אלסאבע פי אליום אלסאבע עשר מנה עלי
 גבאל קרדא: 5 ובאן אלמא כלמא מִדִּרְגָע נקץ אלי אלשהר אלעאשר
 ופי אלואחד מנה שחרת רוס אלגבאל: 6 ולמא כאן בעד ארבעין
 יומא פתח נוח כוה אלתאבות אלת³ צנעהא: 7 ואטלק אלגראב
 25 פאקאם יכרג וירגע אלי אן יבס אלמא ען אלארץ: 8 תם אטלק
 אלחמאמה מן ענדה לינשר הל כף אלמא ען ונה אלארץ: 9 פלם
 תגד אלחמאמה מסתקרא לרגלהא פרגעת אליה אלי אלתאבות אד
 כאן אלמא עלי גמיע ונה אלארץ פמד ידה ואכדהא ואדכלהא אליה
 אלי אלתאבות: 10 וצבר איצא סבעה איאם אכר ועאוד אטלקהא מן

(1) „בעל כנף“.

(2) הגאון לא העתיק מלת רוח מפני שלפי דעתו נשמה ורוח ענין אחד להן ונשמת
 חיים תאמר על האדם ועל הבהמה.(3) הפסוק הזה מחובר לפסוק האחרון שבפרק ז' כלומר: כאשר גברו המים עוד זכר
 ה' את נח וכו'. וע' אלאמאנאת צד 105.

אלתאבות: 11 פגאת אליה וקת עשא ואדא בורקה זיתון מקטועה⁽¹⁾
 פי פיהא פעלם נוח אן אלמא קד כף ען אלארץ: 12 וצבר איצא
 סבעה איאם אכר תם אטלקהא ולם תעאוד אלרגוע אליה איצא:
 18 ולמא כאן פי סנה אחדי וסת מאיה פי אליום אלאול מן אלשהר
 אלאול נף אלמא ען אלארץ פנוע נוח גמא אלתאבות ונטר פאדא קד 5
 נף וגה אלארץ: 14 ופי אלשהר אלתאני פי אליום אלסאבע ועשרין
 מנה גפת אלארץ: 15 וקאל אללה לנוח קאילא: 16 אכרג מן
 אלתאבות אנת וזוגתך ובנוך ונסא בנוך מעך: 17 וגמיע אלוחוש אלדין
 מעך מן כל בשר ומן אלטאיר ואלבהאים וסאיר אלדביב אלסאעי עלי
 אלארץ אכרגהם מעך ליתואלדו פי אלארץ ויתמרו ויכתרו עליה: 10
 18 פכרג נוח ובנוה וזוגתה ונסא בניה מעה: 19 וגמיע אלוחוש
 ואלטיר וסאיר אלדביב⁽²⁾ אלדאב עלי אלארץ לאגנאסהם כרגו מן
 אלתאבות: 20 ובנא נוח מדבחה ללה ואכד מן בעץ אלבהאים
 אלטאהרה ובעץ אלטאיר אלטאהר וקרב צואעד עלי אלמדבחה:
 21 פקבל אללה אלקרבאן אלמרצי⁽³⁾ וקאל אללה מן דאתה⁽⁴⁾ לא 15
 אעוד אבדא אלען אלארץ איצא בסכב אלאנסאן עלי אן כאטר קלב
 אלאנסאן רדי מן צגרה ולא אעוד זיאדה אקתל כל חי כמא צנעת:
 22 אבדא טול עמר אלארץ אלזרע ואלחצאר ואלקד ואלחמא ואלקיט
 ואלכריף ואלנהאר ואלליל לא תעמל:

ט

20

1 ובארך אללה פי נוח ופי בניה וקאל להם אתמרו ואכתרו ועמּו
 אלארץ: 2 וכוּפכם ודערכם יכונאן עלי גמיע וחש אלארץ וגמיע טאיר
 אלסמא וכל מא ידב עלי אלארץ וגמיע סמך אלבהר פי ידיכם מסלמון:
 3 כל דביב מאהר⁽⁵⁾ חי יכון לבם מאכלא ובכצר אלעשב קד אעמיתכם
 אלכל⁽⁶⁾: 4 ואמא אללחם פלא תאכלוה בדמה פאנה נפסה⁽⁷⁾: 25
 5 ואמא דמאכם מן אנפסכם פאטלבהא באלמנע⁽⁸⁾ מן כל וחש
 אטלבהא ומן יד אלאנסאן אי אנסאן קתל אכאה טאלבתה בנפסה:

(1) "חתך" ע' תשובות דונש ס' 32.

(2) הגאון העתיק כאילו כתוב וכל רמש הרומש.

(3) וכן בחרגס: וקביל ה' ברעוא ית קרבניה.

(4) פ': לגביה = לגביא. וע' למעלה צד י"ב הערה ו'.

(5) "מהור" ע' ראב"ע.

(6) אחר המבול התיר לאדם אכילת בשר ע' צד ו' הערה ז'.

(7) ע' ראב"ע.

(8) ר"ל אמנע אחכם מלשפוך את דמכם. — ראב"ע: והמפרש דמכם לנפשותיכם זה

ההורג נפשו הוא רחוק בעיני וע' אלאמאנאט צד 305.

6 אן יכון סאפך דם אלאנסאן באנסאן מתלה¹ דמה יספך לאן בצורה שריפה מסלמא צנעה: 7 ואנתם אתמרו ואכתרו ואסעו פי אלארץ ואכתרו פיהא: 8 תם קאל אללה לנוח ולבניה מעה קאילא: 9 האנא מתבת עהדי מעכם ומע נסלכם בעדכם: 10 ומע כל נפש חייה אלתי מעכם מן אלמאיר ואלבהאים וחיואן אלארץ אלדין מעכם כל מן כרג מן אלתאבות מן גמיע חיואן אלארץ: 11 ואתבת עהדי מעכם ולא ינקטע כל בשרי איצא מן מא אלטופאן ולא יכון אבדא טופאן ליהלך אלארץ: 12 וקאל אללה הדה עלאמה אלעהד אלתי אנא גאעלהא ביני ובינכם ובין כל נפש חייה אלתי מעכם לאגיאל אלדהר: 13 והי קוסי קד תבטהא² פי אלגמאם ותציר עלאמה עהד ביני ובין אהל אלארץ³. 14 ויכון אדא גימת גמאמא עלי אלארץ שחר אלקום פי אלגמאם: 15 ודכרת עהדי אלדי ביני ובינכם ובין כל נפש חייה לכל בשרי ולא יציר איצא אלמא טופאנא ליהלך כל בשרי: 16 פתציר אלקום פי אלגמאם אטהרהא דכרא לאמאן אלדהר מן אללה 15 לכל נפש חייה פי כל בשרי אלדי עלי אלארץ: 17 וקאל אללה לנוח הדה עלאמה אלעהד אלתי תבטהא ביני ובין כל בשרי אלדי עלי אלארץ: 18 וכאן בנו נוח אלכארגון מן אלתאבות שם וחם ויפת וכאן חם יכנא אבא כנעאן⁴: 19 האולי אלתלתה בנו נוח ומנהם תפרק אלנאם פי אלארץ: 20 ואד אבתדי נוח בפלאחה אלארץ פגרים כרמא: 21 ושרב מן אלכמר וסכר ותכשף פי לבאיה: 22 וראי חם אבו כנעאן עורה אביה ואכבר אכוייה והמא פי אלסוק: 23 פאכד שם ויפת תובא געלאה עלי מנכביהמא ומציא מסתדברין פגטוא עורה אביהמא ווגוהמא מסתדברה ועורה אביהמא לם יריא: 24 ולמא אפאק נוח מן סכרה פעלם מא צנע בה אבנה אלצגיר: 25 וקאל מלעון אבו כנעאן עבדא מסתעבדא⁵ יכון לאכוייה: 26 תם קאל תבארך אללה אלה שם ויצון אבו כנעאן עבדא לה: 27 יחסן אללה ליפת ויסכן אכביה שם ויכון אבו כנעאן עבדא לה: 28 תם עאש נוח בעד אלטופאן תלת מאיה וכמסין סנה: 29 פצאר גמיע עמרה תסע מאיה וכמסין סנה תם מאת:

(1) "באדם כמותו".

(2) "כבר נתתי" ועיין ראב"ע אמר הגאון כי בתחלה היתה עיין צד ו' הערה א'.

(3) "יושבי הארץ" וכן תרגם בכל מקום מלת "הארץ" כאשר יוסב הענין אל החרים עליה.

(4) "ר"ל אראה את הקשת לזכרון שלום-עולם שהכטיח ה' לכל נפש חיה.

(5) "וכנני חם היה: אבי כנען" ולפי דעת הגאון השם "כנען" אשר בפסוקים הבאים הוא במקום "אבי כנען" והוא חם בעצמה וכן תרגמו. ועיין ראב"ע בפסוק כ"ו.

(6) "עבד עולם".

1 והיא שרה תאליד בני נוח שם וחם ויפת אד ולדו להם בנן
 בעד אלטופאן: 2 בני יפת תרך⁽¹⁾ ויאנוג ומאהאת ואליונאניה ואליצין
 ואלכראסאן ופארם: 3 בני גמר אלצקאלבה ופרנגה ואלברגאן:
 4 ובנו ינ אלמציצה וטרסום וקברום ואדנה: 5 מן האולי תפרקת
 גזאיר אלמם פי בלדאנהם כל פריק ללגתה לעשאיריהם ואממהם:
 6 ובנו חם אלחבשה ומצר ותפת וכנעאן: 7 ובנו כוש סבא וזוילה
 וזגאוה ואלקאקו ואלדמם ובנו רעמה אלסנד ואלהנד: 8 וכוש אולד
 נמרוד הו אבתדי אן יכון גבארא פי אלבלד: 9 והו כאן גבארא
 מזופא⁽²⁾ בין ידי אללה ולדלך יקאל כנמרוד גבאר מכוף בין ידי אללה: 10
 10 וכאן אול מלכה באביל ואלברם ואכד וכלנה פי בלד אלשינור:
 11 ומן דלך אלבלד כרג אלמוצל פבנא נינוה ורחבה אלקרית ואלאבלה:
 12 ואלמדאין בין נינוה ובין אלאבלה והי אלקרית אלעשימה: 13 ומצר
 אולד אלתניסין ואלאסכנדראניין ואלכנהאסין ואלפרמיין: 14 ואלבימיין
 ואלצעדיין אלדי כרג מנהם אלפלסמיניון ואלדמיאטיון: 15 וכנעאן
 אולד צידן בכרה וחת: 16 ואליוסין ואלאמוריין ואלגרשיין:
 17 ואלחיוין ואלערקין ואלטראבלסין: 18 ואלארודין ואלחמצין
 ואלחמאטיין ובעד דלך תפרקת עשאיר אלכנעאניין: 19 וכאן תכם
 אלכנעאניין מן צידא אלי אן תגי אלי כלוי ואלי גזה ואלי אן תגי אלי
 סדום ועמורה ואדמה וצבויים אלי לשע: 20 האולי בנו חם לעשאיריהם
 ולגאתהם פי בלדאנהם לאממהם: 21 ולשם ולד הו איצא אבי גמיע
 בני עבר אזי יפת אלכבר: 22 ובנו שם כוזסתאן ואלמוצל וארפכשד
 ולוד וארמין: 23 ובנו ארם אלנוטה ואלחולה ואלגראמקה ומשי:
 24 וארפכשד אולד שלח ושלח אולד עבר: 25 ולעבר ולד אבנאן
 אסם אחרהמא פלג לאן פי איאמה אנקסמת אלארץ ואסם אזיה קחטאן: 26
 26 וקחטאן אולד אלמודד וסלף וחצרמות וירח: 27 והדורם ואוזל
 ודקלה: 28 ועובל ואבימאל וסבא: 29 ואופיר וחווילה ויובב כל
 האלי בני קחטאן: 30 וכאן מסכנהם מן מכה אלי אן תגי אלי אלמדינה
 אלי אלגבל אלשרקי: 31 האולי בנו שם לעשאיריהם ולגאתהם פי
 בלדאנהם ואממהם: 32 האולי עשאיר בני נוח לתאלידהם ואממהם
 30 ומנהם תפרקת אלמם פי אלארץ בעד אלטופאן:

(1) כל שמות האומות והמדינות הנזכרים בפרשה הזו יבוארו במאמר מיוחד.

(2) "גבור נורא" ואונקלס תרגם גבר תקיף.

יא

1 ובאן גמיע אהל אלארץ אהל לגה ואחדה וכלאם ואחד:
 2 ולמא רחלו מן אלמשרק וגדו בקיעא פי בלד אלשינור פאקאמו תח:
 3 וקאל בעצהם לבעץ תעאלו נלבן לבנא וננצגה טבכא פכאן לדם
 5 אללבן כאלחגארה ואלקפר כאן להם כאלמלאמי¹: 4 וקאל תעאלו
 נבני לנא קריה ומגדלא ראסה ידאני אלסמא ונצנע לנא אסמא כילא
 נתבדד עלי וגה גמיע אלארץ: 5 פאורד אללה אמרא מוגלא² לירי
 אלקריה ואלמגדל אלדין בנו בנו אדם: 6 וקאל אללה הודא הם שעב ואחד
 ולגה ואחדה לגמיעהם והדא מא אבתדו אן יפעלו ואלאן לא יפותהם
 10 גמיע מא המו בה אן יצנעוה: 7 תעאל אורד אמרא מוגלא אשתת בה
 לגתהם חתי לא יסמע כל אמר לגה צאחבה: 8 פבדדהם אללה מן
 תם עלי וגה גמיע אלארץ ואנתהו ען בנא אלקריה: 9 ולדלך אסמהא
 באבל לאן תם שתת³ אללה לגה אהל אלארץ ומן תם בדדהם אללה
 עלי גמיע וגההא: 10 הדא שרח תאליד שם חין כאן אבן מאיה סנה
 15 אולד ארפכשד סנתין בעד אלטופאן: 11 ועאש שם בעד דלך כמס
 מאיה סנה אולד פיהא בנין ובנאת: 12 ולמא עאש ארפכשד כמס
 ותלתין סנה אולד שלח: 13 ועאש בעד דלך ארבע מאיה סנה ותלת
 סנין אולד פיהא בנין ובנאת: 14 ולמא עאש שלח תלתין סנה אולד
 עבר: 15 ועאש בעד דלך ארבע מאיה סנה ותלת סנין אולד פיהא בנין
 20 ובנאת: 16 ולמא עאש עבר תלתין וארבע סנין אולד פלג: 17 ועאש
 בעד דלך ארבע מאיה ותלתין סנה אולד פיהא בנין ובנאת: 18 ולמא
 עאש פלג תלתין סנה אולד רעו: 19 ועאש בעד דלך מאיתין סנה ותסע
 סנין אולד פיהא בנין ובנאת: 20 ולמא עאש רעו אנתתין ותלתין סנה
 אולד שרוג: 21 ועאש בעד דלך מאיתין סנה וסבע סנין אולד פיהא
 25 בנין ובנאת: 22 ולמא עאש שרוג תלתין סנה אולד נחור: 23 ועאש
 בעד דלך מאיתין סנה אולד פיהא בנין ובנאת: 24 ולמא עאש נחור
 תסע ועשרין סנה אולד תרח: 25 ועאש בעד דלך מאיה סנה ותסע
 עשרה סנה אולד פיהא בנין ובנאת: 26 ולמא עאש תרח סבעין סנה
 אולד אברם ונחור והרן: 27 והדא שרח תאליד תרח אולד אברם
 80 ונחור והרן אולד לזם: 28 ומאת הרן בחצרה תרח אביה פי בלד

(1) כן הוא בק' ובס' וב"י.

(2) "וירד ח' דבר אשר לא ישוב" וכן למטה בפסוק ז'. ותרגם כן להרחיק הגשמייות.

(3) פ' בלבל.

מולדה פי אתון אלכסדניין: 29 ואתכלד אברם ונחור להמא נסאא
 אסם זוגה אברם שרי ואסם זוגה נחור מלכה בנת הרן אבי מלכה ואבי
 יסכה: 30 וכאנת שרי עאקרא לים להא ולד: 31 ואכלד תרח אברם
 אבנה ולוט אבן הרן אבן אבנה ושרי כנתה זוגה אברם אבנה וכרגו
 מועהם¹ מן אתון אלכסדניין לימצו אלי בלד כנעאן פנאו חראן⁵
 כאקאמו תם: 32 וכאן עמר תרח מאיתין סנה וכמס סנין ומאת תרח
 פי חראן:

יב

1 אד² קאל אללה אלי אברם אמץ לך מן ארצך ומולדך ומן בית
 אביך אלי אלבלד אלדי אריך: 2 ואצנע מנך אממה כבירה ואבארך
 פיך ואעטם אסמך ותכון ברכה: 3 ואבארך מבארכיך ושאתמך אלען¹⁰
 ויתברך³ בך גמיע עשאיך אלארץ: 4 פמצא אברם כמא אמרה אללה ומצא
 מעה לוט וכאן אברם אבן כמס וסבעין סנה חין כרג מן חראן: 5 פאכלד
 אברם שרי זוגתה ולוט קריבה⁴ וגמיע סרחם אלדי מלכוה ואלנפוס
 אלתי אכתסבו פי חראן וכרגו לימצו אלי בלד כנעאן וגאו אליה:
 6 פטאף אברם פי אלבלד אלי מוצע נאבלום ואלי מרג⁵ ממרא
 ואלכנעאנ⁶ חנינד כאן מקימא פי אלבלד: 7 תם תגלי לה אללה¹⁵
 וקאל לנסלך אעמי הדא אלבלד ובנא תם מדבחא ללה אלמתגלי לה:
 8 תם אנתקל מן תם אלי אלגבל מן שרק⁷ בית אל ומד תם כבאה
 בית אל מן אלגרב ואלעי מן אלשרק ובנא תם מדבחא ללה ודעא
 באסמה⁸: 9 תם רחל אברם כלמא מד רחל אלי אלקבלה: 10 תם
 כאן גוע פי אלבלד פאנחדר אברם אלי מצר ליסכן תם אד אשתד
 אלגוע פי אלבלד: 11 פלמא קרב מן אלדכול אלי מצר קאל לשרי²⁰
 זוגתה אנא אעלם אנך מראה גמילה אלמנמר: 12 אכאף אן ראוך
 אלמצריון וקאלו הדה זוגתה קתלוני ואסתבקוך: 13 קולי עני אנת אכתי
 לכי יחסן אלי במבכך כאן תחיא נפסי בגרירתך: 14 ולמא דכל אברם

(1) ר"ל, גם אנשים אחרים יצאו עמם. ובנוסח פ' פכרג מעהם קום = ויצאו אתם אנשים.

(2) זה הפסוק דבוק עם הפסוק הקודם מפני שצווי השם היה קודם מיתת תרח ובכ"ז פקאל.

(3) רש"י: אדם אומר לבנו תחא כאברהם.

(4) פ' וכ"ז אבן אכיה.

(5) ר"ל שדה וכן תרגם אונקלוס מישר ובנוסחת פ' בלוט = אלה, והם ב' הפירושים שהביא הראב"ע.

(6) פ' מלאך אללה וכן בסוף הפסוק: ללה אלדי געל מלאכה מתגליא אליה וזה ההפרש בין פ' וק' ו"י נמצא במקומות הרבה.

(7) ר"ל קרא בני אדם לעבודת האל. פ' ודעאה באסמה" ר"ל התפלל לה. ושני הפירושים חאלו נמצאים בראב"ע.

אלי מצר פראו אלמצריון אלמראה־אנהא חסנה־גֵּדָא: 15 וראוהא־רוסא
פרעון ומדחואה אליה פאכדת אלמראה־אלי קצר פרעון: 16 ואחסן
לאברם בסבכהא פצאר לה גנם ובקר וחמיר ועבד ואמא ואתאן וגמאל:
17 (פתואעד) אללה פרעון בבלאיא עשימה־ואלה בסבב שרי זוגה
5 אברם: 18 פדעא פרעון באברם וקאל מה דא צנעת בי ולם תלברני
אנהא זוגתך: 19 ולם קלת לי הי אכתי חתי אתלדתהא לתכון לי זוגה־
ואלאן הודא זוגתך כדהא ואמץ: 20 פוכל עליה פרעון ברגאל פבדרקו
בה וזוגתה וגמיע מא לה:

יג

10 1 פצעד אברם מן מצר הו וזוגתה וגמיע מא לה ולוט מעה
אלי אלקבלה: 2 ואברם עטים גֵּדָא באלמאשיה־ואלפצה־ואלדהב:
3 ומצא פי מראחלה מן אלקבלה אלי בית אל אלי אלמוצע אלדי כאן
תם כבאה פי אלאבתדא בין בית אל ובין אלעי: 4 אלי מוצע אלמדבח
אלדי צנעה תם פי אלאבתדא פדעא תם אברם באסם אללה: 5 ואיצא
15 ללוט אלסאלך מע אברם כאן גנם ובקר ואכביה: 6 ולם יחמלהמא
אלבלד אן וקימא פיה גמיעא אד כאן סרחהמא כתירא ולם יטיקא אן וקימא
גמיעא: 7 פכאנת צצומה־בין רעאה־מאשיה־אברם ובין רעא מאשיה־
לוט ואלכנעאניון ואלפריוון חינוד מקימון פי אלבלד: 8 חתי קאל
אברם ללוט לא תכן צצומה־ביני ובינד ובין רעאי ורעאך פאננא קום
20 דו קראבה: 9 אלים גמיע אלארץ בין ידיך אנפרד מני אמא יסרה־
פאתיאמן ואמא ימנה־פאתיאסר: 10 פרפע לוט עיניה וראי גמיע מרג
אלארדן אן כללה סקי קבל אן יהלך אללה סדום ועמורה כגנאן אללה
כארץ מצר אלי אן תני אלי זגר: 11 פאכתאר לה לוט גמיע מרג
אלארדן ורחל מן אלמשרק ואנפרד כל אמר ען אכיה: 12 אברם אקאם פי
25 בלד אלכנעאן ולוט אקאם פי קרי אלמרג וזים אלי סדום: 13 ואהל
סדום אשראר וכאטיון ללה גֵּדָא: 14 תם קאל אללה לאברם בעד מא
פארקה לוט ארפע עיניך ואנפר מן אלמוצע אלדי אנת תם שמאלא וגנובא
ושרקא וגרבא: 15 פאן גמיע אלארץ אלדי תראהא לך אעטיהא ולנסלך
אלי אלדהר: 16 ואציר נסלך כתראב אלארץ חתי אן אמכן אלאנסאן
80 אן יחצי תראב אלארץ פנסלך איצא יחצא: 17 קם פאמש פי אלארץ

(1) ר"ל הפחידו והזהירו שיכחו. גראה שכונת הג' בפירושו הזה למען לא יענוש ה'
את פרעה שלא בצדק. ובמ' פבלא אללה = וינגע.
(2) "כדי שתחיה לי לאשה".

טולהא וערצהא פאנִי לך אעטיהא: 18 פלִים אברם וגא פאקאם פי מרג
ממרא אלדי פי חברא ובנא תם מדבחה ללה:

יד

1 תם כאן פי איאם אמרפל מלך אלשינור ואריוך מלך אלסר
בדרלעמר מלך כוזסתאן ותדעל מלך אלמם: 2 פצנעו חרבא מע בלע 5
מלך סדום וברשע מלך עמורה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים ומלך
בלע הי זגר: 3 וגמיע האולי אצטחבו פי מרג אלסדין¹ הו אלבחרה
אלמאלחה: 4 אתנתי עשר סנה אטאעו כדרלעמר ופי אלתאלתה עשרה
עצוה: 5 ופי אלסנה אלראבעה עשר אקבל כדרלעמר ואלמלוך אלדין
מעה פקתלו אלשגנעא² אלדין פי עשתרות קרנים³ ואלדהאקין⁴ אלדין 10
פי הם ואלהויביון⁵ אלדין פי שוה קריתים⁶: 6 ואלחוריון אלדין פי
גבאל שראה אלי מרג פארן אלדי פי טרף אלבריה: 7 תם רגעו וגאו
אלי עין אלחכם הי רקים⁷ פקתלו כל מן כאן פי ציעה אלעמאלקה
ואיצא אלמורין אלמקימין פי אלתפאף אלנבל⁸: 8 תם כרג מלך סדום
ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צבויים ומלך בלע הי זגר פצאפֿוהם⁹ אלחרב 15
פי עמק אלסדין¹⁰: 9 מע כדרלעמר מלך כוזסתאן ותדעל מלך אלמם
ואמרפל מלך אלשינור ואריוך מלך אלסר ארבעה מלוך מע אלכמסה:
10 ועמק אלסדין פיהא אבאר תכרג חמרא פהרב מלך סדום ועמורה ווקעא
תם ואלבאקין הרבו אלי אלגבל: 11 פאכדו גמיע סרח סדום ועמורה וגמיע
טעאמהם ומצו: 12 ואכדו לוט אבן אבי אברם וסרחה ומצו והו מקים 20
פי סדום: 13 תם גא אלפלית ואכבר לאברם אלעבראנִי והו מקים פי
מרג ממרא אלמורי אבי אשכול וענר והם דוו עהד¹¹ אברם: 14 פלמא
סמע אן קד סבי קריבה גרד נצחאה אלמולודין פי מנולה תלת מאיה

(1) פ': אלחקול וכן בתרגום חקליא = שדות.

(2) וכן בתרגום „גבריא“.

(3) צ': פי אלצנמין = שני הצלמים.

(4) „ראשי הכפרים“ ובתרגום תקיפוא.

(5) הגאון תרגם מלת אימים מלשון אימה שהוא בערבית היכה. ובס' „אלמהיין“ וצ"ל „אלמהיבין“ ע' דברים, ב' י"א, וענינו „המאימים“.

(6) פ': פי מסתוי קראוא ואפשר שצ"ל קראיא (ע' שרישים לאבן גנאח 647 הערה 47) והוא העתקת שוה קריתים.

(7) וכן בתרגום אונקלוס רקם.

(8) „בסבך-החמרים“ ולא ידעתי מאין באה לו ההעתקה הזאת למלת חצצן.

(9) כן הוא ברוב הנוסחאות ונראה שצריך להיות פצאפֿו מעהם ובי' פצאפֿוהם ללחרב.

(10) ע' הערה 1.

(11) פ': אצדקא.

ותמאניה עשר וכלבהם אלי באניאם: 15 ותפרק עליהם לילא הו
ועבירה פקתלהם וכלבהם אלי חובה אלתי ען יסאר דמשק: 16 פרד
גמיע אלסרח ואיצא לוט קריבה וסרחה רדהמא ואלנסא וסאיר אלקום:
17 תם כרג מלך סדום תלקאה בעד רגועה מן חרב כדרלעמר ואלמלוך
5 אלדין מעה אלי עמק שוה⁽¹⁾ הו מלעב⁽²⁾ אלמלך: 18 ומלכי צדק מלך
ירושלם⁽³⁾ אכרג לה טעאמא ושראבא והו אמאם ללמאיק אלעאלי:
19 פבארך עליה וקאל יכון אברם מבארכא ללמאיק אלעאלי מאלד
אלסמאואת ואלארץ: 20 ותבארך אלמאיק אלעאלי אלדי אסלם אעדאך
פי ידיך פאעטאה אלעשר מן אלכל: 21 פקאל מלך סדום לאברם
10 אעטני אלנפום ואלסרח כדה לך: 22 קאל לה אברם רפעת ידי
האלפא⁽⁴⁾ באללה אלמאיק אלעאלי מאלך אלסמאואת ואלארץ: 23 מן
כיט אלי שסע נעל אן אכדת מן גמיע מאלך ולא תקול אנא אנגית
אברם: 24 גיר מא אכלה אלגלמאן ונציב אלקום אלדין מצו מעי ענר
ואשכול וממרא הם יאכדון נציבהם:

מז

15

1 בעד הדה אלמור כאן קול אללה לאברם בוחי קאילא
לא תכף אברם אנא תרסך אנרך עטים גדא: 2 קאל אללהם יא רב
מא תעטיני ואנא מנצרה עקימא ודו קיאר מנזלי⁽¹⁾ אליעזר אلدמשקי:
3 פקאל אד לם תרוקני נסלא פאן אלאבן אלדי פי מנזלי ירתני:
4 פאדא בקול אללה קאילא לה לא ירתך הדא אלא מן יכרג מן צלבך
20 הו ירתך: 5 תם אכרגה אלי כארג וקאל לה אלתפת אלי אלסמא ואלתמם
אחצא אלכואכב הל תטיק תחציהא תם קאל לה כדא יכון נסלך:
6 פאמן באללה ובתבהא לה חסנה: 7 וקאל לה אנא אללה אלדי
אכרגתך מן אתון אלכסדאניין לאעטיך הדא אלבלד לתחווה: 8 קאל
25 אללהם יא רב במא דא אעלם אני אחווה: 9 קאל לה קדם לי עגלא
מתלתא וענזא מתלתא וכבשא מתלתא ושפנינא ופרך חמאם⁽²⁾:
10 פקדם לה גמיע דלך ושטרהא פי אוסאטהא תם געל כל שטר
תלקא צאחבה ואלטאיר לם ישטרה: 11 תם וצע אלטאיר עלי אלאגסאד

(1) עי דף 21 הערה 6.

(2) תרגום: אתר בית ריסא, והוא מקום מרוצת הסוסים.

(3) כן הוא גם בתרגום ובפירוש הראב"ע.

(4) "בשבועה".

(5) ר"ל הממונה והשוקד על ביתי וכן תרגם ישק (בראשית מ"א מז), וכן תרגם כמשק

גבים שקק בו (ישעיה ל"ג ד').

(7) תרגום: ושפנינא ובר יונה.

והִרְכָּהָא אֲבָרָם פִּתְחֵרְכָתָא¹: 12 וּלְמָא כָאן עֲנַד מְגִיב אֲלִשְׁמָם וְקַע
 סְבֵאת עֲלֵי אֲבָרָם פִּאדָא בְּהִיבָה טְלִמָּה עֲטִימָהּ קִדְ וקַעַת עֲלִיהָ:
 18 פִּקְאֵל לְאֲבָרָם אֲעֵלָם עֲלִמָּא אֵן סִיכּוֹן נִסְלַךְ גְּרִיבָא פִי בְלֹד לִים
 לֵהֶם וּפִסְתַּעְבְּדוּהֶם וְיַעֲדְבוּנָהֶם² אַרְבַּע מֵאִיָּה סְנָה: 14 וְאִיצָא אֲלִקּוּם
 אֲלִדִין יִסְתַּכְדְּמוּנָהֶם פִּאחְכֶּם עֲלִיהֶם וּבַעַד דִּלְךָ יִכְרְגוֹן בִּסְרָה עֲטִים: 5
 15 וְאַנְתָּ תְּצִיר אֲלֵי אֲבֹאִיךָ בְּסִלָּאָם וְתִרְפֵּן בְּשִׁיבָהּ צֹאֲלַחָהּ: 16 וְאַלְגִּיל
 אֲלִרְאֲבַע יִרְגַע אֲלֵי הֶהוּנָא אֲדָ לֵם יִכְמַל דְּנֵב אֲלֵאֲמֹרִיין אֲלֵי אֲלֵאן:
 17 פִּלְמָא גֵאבַת אֲלִשְׁמָם וְכֹאנַת אֲלִדְהָמָה³ פִּאדָא בְּשִׁבִּיהָ תְּנֹור דְּכָאן
 וּפִלִּיל⁴ נֹאֵר גֵּאֵז בֵּין תִּלְךָ אֲלֵאֲשְׁטָאֵר: 18 פִי דִלְךָ אֵל יוֹם עֵהָר אֲלִלָּה
 מֵעַ אֲבָרָם עֵהָרָא קֵאִילָא לְנִסְלַךְ אֲעֲטִי הִדָּא אֲלִבְלֹד מִן נֶהָר מִצֵּר אֲלֵי 10
 אֲלִנְהָר אֲלִכְבִּיר נֶהָר אֲלִפְרָאֵת: 19 אֲלִקִּינִיין וְאַלְקִינִיזִיין וְאַלְקִדְמוֹנִיין:
 20 וְאַלְחִיתִיין וְאַלְפְּרִיזִיין וְאַלְשִׁנְעָא: 21 וְאַלְאֲמֹרִיין וְאַלְכְּנַעֲנִיין
 וְאַלְגְּרִשִׁיין וְאַלְיִבּוּסִיין:

מז

1 וְשָׂרֵי זִוְגָה אֲבָרָם לֵם תִּלְדָּ לָהּ וְכָאן לֵהָא אֲמָהּ מִצְרִיָּה אֲסִמְהָא 15
 הָגֵר: 2 פִּקְאֵלָת לְאֲבָרָם הוּדָא קִדְ מִנְעֵנִי אֲלִלָּה מִן אֲלֹלָאֲדָה אֲדִכָּל אֲלֵי
 אֲמָתִי לְעָל יִבְנָא בִּיתִי⁵ מִנְהָא פִּקְבֵּל אֲבָרָם קוֹל שְׂרִי: 3 פִּאֲכֹדַת שְׂרִי
 זִוְגָה אֲבָרָם הָגֵר אֲלִמְצִרִיָּה אֲמִתְהָא בַּעַד עֲשֵׁר סְנִין מִן מְקָאָם אֲבָרָם פִּי
 בְּלֹד כְּנַעַן פִּאֲעֻטְתְּהָא לְאֲבָרָם זִוְגָהָא לְתִכּוֹן לָהּ זִוְגָה: 4 פִּדְכָּל אֲלֵי
 הָגֵר פִּחְמֵלָת פִּלְמָא רֵאת אֲנָהָא כִּד חִמְלַת הָאנְתָּ סִידְתְּהָא עֲנִדְהָא: 20
 5 פִּקְאֵלָת שְׂרִי אֲלֵי אֲבָרָם טְלִמִי עֲלִיךְ אֲעֲטִיךְ אֲמָתִי בַּחֲגֹרְךָ פִּלְמָא
 רֵאת אֲנָהָא קִדְ חִמְלַת הֵנֵת עֲנִדְהָא יִחְכֶּם אֲלִלָּה בִּינִי וּבִינְךָ: 6 קֵאֵל
 אֲבָרָם לְשָׂרֵי הוּדָא אֲמִתְךָ פִי יִדְךָ אֲצַנְעִי בֵּהָא מָא חֶסֶן עֲנִדְךָ פִּעֲדִכְתְּהָא

¹ „אחרי כן הניח את הצפור על הפגרים והניע אותם ויתנועעו" פירוש התרגום הקשה
 הזה נמצא בתשובות דונש ס' 7 והוא שאחרי שחישתם ונתוחם נשכ אברם עליהם ויחיו ודונש
 הוסיף עוד כפירוש ר"ס כי אילולי החים הקב"ה אחר שחישתם ונתוחם באי זו אות היה
 מאמין שיעשה מה שנשבע לו דהיינו שיצאו מתחת שעבוד מצרים לחירות ושיצאו ברכוש גדול.
 וע' שפת יתר סימן ז' ובכרם חסד מחברת חמישית דף 180 מה שבאר חר' אברהם גייגר
 ודבריו נכוחים.

² בפ' הוסיף מה מלת תמאם = השלמה, ר"ל להשלים מספר ארבע מאות שנה
 המתחיל מלידת יצחק. ע' רש"י ומה שהביא הראב"ע בשם הגאון בפירושו הקצר לשמות י"ב ו'
 ועיין עוד אלאמאנא צד 237.

³ וכן בשרשים לאבן גנאח צד 528 הערה 21. ובפ' וכן בכ"י „אלדחמה".

⁴ הראב"ע: „כדמות תנור העולה עשן ממנו".

⁵ כן תרגם מלת לפיד בכל מקום ובפ': „משעל".

⁶ „יבנה ביתי". ע' דברים כ"ה ס'.

שרי חתי הרבת מן בין ידיהא: 7 ווגדהא מלאך אללה עלי עין מא פי אלבריה עלי אלעין פי טרוק חגר אלחוגאז: 8 קאל יא הגר אמא שרי מן אין תגי ואלי אין תמצי קאלת מן בין ידי שרי סידתי אנא הארבה: 9 וקאל להא מלאך אללה ארגעי אלי סידתך ואסתכדמי תחת ידיהא: 10 תם קאל להא מלאך אללה כתר אכתר נסלך חתי לא יחצי מן אלכתרה: 11 תם קאל להא הא אנת האמל תלדין אבנא ותסמיה אסמעאל אד סמע אללה לצעפך: 12 והו יכון וחשיא מן אלנאס ידה פי אלכל ויד אלכל פיה ובחצרה גמיע אכותה יסכן: 13 פסמת אסם אללה אלמתגלי אליהא אנת אלטאיק אלנאטר לאנהא קאלת אני ראית ההנא רחמתך בעד ראיי אלשקא: 14 ולדלך סמית אלביר ביר ללח אלנאטר: הודא היא בין רקים ובין ברד: 15 תם ולדת הגר לאברם אבנא פסמא אברם אבנה אלדי ולדתה הגר אסמאעיל: 16 וכאן אברם אבן סת ותמאנין סנה הין ולדת הגר לאברם אסמאעיל:

יז

15 פלמא צאר אברם אבן תסע ותסעין סנה תגלא לה אללה: וקאל לה אנא אלטאיק אלכאפי אסלך פי מאעתי וכן צחיהא: 2 ואגעל עהדי ביני ובינך ואכתרך גדא גדא: 3 פוקע אברם עלי וגהה וכאטבה אללה קאילא: 4 האנא גאעל עהדי מעך ותכון אבא גמהור אלנאס: 5 ולא יסמי איצא אסמך אברם כל יכון אסמך אברהם לאני געלתך אבא גמהור אלנאס: 6 ואנמיק גדא גדא ואגעל מנך אממא ומלך מנך יכרגון: 7 ואתבת עהדי ביני ובינך ונסלך בעדך לאגיאלהם עהד אלדהר לאכון לך אלאהא ולנסלך בעדך: 8 ואעטיך ונסלך בעדך בלד סכנאך גמיע בלד כנען חוז אלדהר ואכון להם אלאהא: 9 תם קאל אללה לאברהם ואנת פאחפא עהדי אנת ונסלך בעדך לאגיאלהם: 10 הודא עהדי אלדי תחפשוה ביני ובינכם ונסלך בעדך יכתתן מנכם כל רגל: 11 פאדא 25

(1) "בדרך חגר חגאז" וכן תרגם אונקלוס חגרא וזהו ארץ הערב האמצעית אשר בה עיר מכה הקדושה לישמעלים ובכ"י י: פי טרוק גפאר וכן תרגם מלת שור למטה כ' א' ובפ': פי טרוק חגז אלחוגאז = בדרך ארץ חגאז. והחלוק הזה יצא משווי האותיות ר' וז' בערב.
(2) פ': דעאך אליה מן שקאך = תפלתך אליו בצרתך.
(3) "ראיתי פה רחמך אחרי רואי את עניי".
(4) פ': אלרחים = המרחם.
(5) פ': תראי לת מלאך אללה = וירא אליו מלאך ח'.
(6) פ': ואתמרך.
(7) פ': דכר.

תכתנן קלפֿה אחלילכם¹ תכון עלאמה עהדי ביני ובינכם: 12 ואבן
 תמניה איאם יכתתן כל דכר מנכם לאניאלכם אלמולוד פי מנאזלכם
 ואלמשתרי בתמן מן כל גריב אלדי לים הו מן נסלך: 18 כל תכתן
 אלמולוד פי ביתך ואלמשתרי לך בתמן ויכון עהדי פי אבדאנכם עהד
 אלדהר: 14 ואי רגל אקלף לא יכתן אלקלפֿה מן בדנה ינקטע דלך 5
 אלרגל מן קומה למא פסך עהדי: 15 תם קאל אללה לאברהים שרי
 זוגתך לא תסמהא שרי כל סמהא שרה: 16 פאני אבארך פיהא
 וארזקך מנהא אבנא ואבארך פיהא ויכון מנהא אמה² ומלוך אלשעוב
 מנהא יכרגון: 17 פוקע אברהים עלי וגהה וצחך³ וקאל פי נפסה
 אלאבן⁴ מאיה סנה יולד וסארה בנת תסעין סנה תלד: 18 פקאל 10
 אברהים בין ידי⁵ אללה לית יסמעיל יחיא בין ידיך: 19 קאל אללה
 לה לכן סארה זוגתך סתלד לך אבנא ותסמיה אסחק ואתבת עהדי מעה
 עהד אלדהר ולנסלה⁶ בעדה: 20 ופי אסמאעיל קד סמעתך הא אנא קד
 בארבתה לאתמרה ואכתרה גדא גדא ואתני עשר שריפא יולד ואגעל
 מנה אמה עטימה: 21 ועהדי אתבתה מע אסחק אלדי תלד לך סארה 15
 פי מתל הדא אלוקת פי אלסנה אלאכריי⁷: 22 פלמא פרג מן מכאטבתה
 ארתפע נור⁸ אללה ען אברהים: 23 פאכד אברהים אסמאעיל אבנה
 וגמיע אלמולודין פי מנולה ואלמשתרין בתמנה כל רגל מן אהל בית
 אברהים פכתן אלקלפֿה מן אבדאנכם פי דאת דלך אליום כמא אמרה
 אללה: 24 וכאן אברהים אבן תסע ותסעין סנה חין כתן אלקלפֿה מן 20
 בדנה: 25 ואסמאעיל אבנה אבן תלאת עשר סנה חין כתן אלקלפֿה
 מן בדנה: 26 פי דאת דלך אליום אכתתן אברהים ואסמעיל אבנה:
 27 וכל רגל פי מנולה אלמולוד פיה ואלמשתרי בתמנה כל גריב
 אכתתנו מעה:

1 ותגלי לה אללה פי מרג ממרא והו גאלס פי באב אלכבא ענד
 חמא אלנהאר: 2 ורפע עיניה פנטר פאדא בתלתה נפר וקוף אמאמה

(1) פ': מן אבדאנכם = מגופותיכם.

(2) תרגם בל' יחיד כי הברכה מוסבת רק על ישראל ולא על אדום.

(3) כפ': וצחך סרורא = ויצחק שמח עיין רש"י.

(4) בק' חסר א' השאלה.

(5) תרגום: קדם.

(6) פ': ומע נסלה = ואת זרעו.

(7) פ': אלאהיה = הבאה.

(8) פ': מלאך.

פלמא ראהם האצר תלקאדם מן באב אלכבא וסגד אלי אלארץ:
 3 וקאל ברנבה⁽¹⁾ יא ולי אללה⁽²⁾ אן וגדת חטאא ענדך פלא תגז ען
 עבדך: 4 יקדם לכם קליל מן מא ואגמלו ארגלכם ואסתנדו תחת
 אלשגרה: 5 ואקדם בסרה מן גבו ואסנדו קלובכם בעד דלך תמצון
 5 פאנכם עלי דלך⁽³⁾ עברתם ען עבדכם קאלו כדלך אצנע כמא קלת:
 6 פסרע אברהים אלי אלכבא אלי סארה פקאל אסרעי בתלת אצוע מן
 דקיק אלסמיד אעגניה ואצנעיה מלילא: 7 ואלי אלבקך האצר אברהים
 פאכד עגלא מן אלבקך רכצא וטיבא ודפעה אלי אלגלאם ואסתעגלה
 באצל אחה: 8 תם אכד סמנא ולבנא ואלעגל אלדי אצלחה וגעל בין
 10 אידיהם והו ואקה אמאמהם תחת אלשגר פאבלו: 9 תם קאלו לה אין
 סארה זוגתך קאל הודא הי פי אלכבא: 10 קאל⁽⁴⁾ סארגע אליך פי מתל
 הדא אלוקת מן קאבל והודא אבן לסארה זוגתך וסארה תסמע ענד באב
 אלכבא והו וראה: 11 ואברהים וסארה שאכא ומענא פי אלסן ואנתה
 אן יכון לסארה סביל כאלנסא: 12 פצחכת סארה פי נפסהא קאילה בעד
 15 מא בלית יכון לי זי וסידי שייך: 18 פקאל אללה לאברהים לס צחכת
 סארה קאילה איקינא אלד וקד שכת: 14 הל יכפי ענד אללה שי
 סארגע אליך פי מתל הדא אלוקת מן קאבל ולסארה אבן: 15 פגחדת
 סארה פי נפסהא קאילה לס אצחך אד כאפת פקאל לא כל קד צחכת:
 16 תם קאם אלקום מן תם ואשרפו קבאלה סדום ואברהים מעהם
 20 לישיעהם: 17 פקאל אללה הל אנכי אנא ען אברהים מא אנא צאנעה:
 18 ואברהים סיכון מנה אמר כבירה עשימה ויתבארך בה גמיע אמם
 אלארץ: 19 ואנא אעלם כאנה סימרה⁽⁵⁾ בניה ואלה בעדה ויחפטון
 טריק אללה ליעמלו באלעדל ואלחכם בסבב אן יופי אללה לאברהים
 במא ועדה: 20 פקאל אללה צראך⁽⁶⁾ סדום ועמורה קד כתר וכטיתיהם
 25 קד עשמת גדא: 21 אורד אלסן אמרא מוגלא ואנשרו⁽⁷⁾ אכצראכהם

(1) "בתשוקה", ר"ל בחפצו להכניסו לביתו.

(2) "ידיד ה'", כן קרא למלאך. ועיין אלאמאנאט צר 90 וחשתמש בלשון יחיד מפני
 שדבר להגדול שבהם ואחרים עמדו עמו וזה דעת רש"י או מפני שאברהם היה מדבר בפרט
 עם המלאך הבא לבשר את שרה. ועיין בבא מציעא פ"ו ע"ב.

(3) מבחר: על זה הפת שנודמן עכשיו עברתם על בית עבדכם.

(4) פ': קאל אלמבעות מנהם אליהא = השלוח מהם אליה עיין למעלה הערה 2.

(5) "ואני יודע שיצוא" ולא תרגם מלת למען.

(6) פ': הוסיף מלות אלמטלומין פי ר"ל זעקת העשוקים בסדום ועמורה. ראב"ע:

זעקת החמס והזו הפירוש השני של ראב"ע.

(7) פ': פאחדר אליהא גדירא ינשרו = אוריד אליהן מוכיח למען יראה וכו'.

אלואצל אלי צנע גמלתהם¹ אם לא²: 22 תם ולי מן תם אלקום ומצו אלי סדום ואברהים עאדה ואקף בין ידי אללה: 23 פתקדם אברהים וקאל איקינא תסיף אלצאלח מע אלטאלח: 24 לעל יוגד כמסין צאלחא פי אלקריה איקינא תסיפהם ולא תצפח ענהם בסבב אלכמסין צאלחא אלדין פי מא בינהם: 25 ואנת מעאד מן אן תצנע מתל הדא 5 אלאמר אן תסיף אלצאלח מע אלטאלח פיכון אלצאלח כאלטאלח אנת מעאד אחאכם גמיע אלעאלם לא יעמל באלחכם: 26 פקאל אללה אן וגדת פי סדם כמסין צאלחא פי מא בינהם צפחת ען גמיע אהל אלמוצע בסבבהם: 27 פאגאבה אברהים פקאל הודא קד אמענת פי אלכלאם בין ידי אללה ואנא תראב או רמאד³: 28 לעל ינקצון מן אלכמסין צאלחא כמסה אתהלך בסבב אלכמסה גמיע אלבלד קאל לא אהלכיהם אן וגדת כמסה וארבעין: 29 ועאוד איצא בכלמה פקאל לעל יוגד תם ארבעין קאל לא אצנע שיא בסבב אלארבעין: 30 קאל לא יצעב בין ידי אללה אן אתכלם לעל יוגד תם תלתון קאל לא אצנע שיא אן וגדת תם תלתין: 31 קאל הודא קד אמענת פי אלכלאם בין ידי אללה 15 לעל יוגד תם עשרון קאל לא אהלכיהם בסבב אלעשרין: 32 קאל לא יצעב בין ידי אללה חתי אתכלם הדה אלמרה פקט לעל יוגד תם עשרה קאל לא אהלכיהם בסבב אלעשרה: 33 וארתפע נורי אללה כמא פרג מן סכאטבה אברהים ואברהים רנע אלי מוצעה:

20

יט

1 תם דכל אלמלכאן אלי סדום וקת אלעשא ולוט גאלם עלי באב סדם פלמא ראהמא קאם תלקאהמא וסגד עלי וגהה עלי אלארין: 2 וקאל ברנבה יה סדי מילא אלאן אלי בית עבדכמא וביתא ואנסלא ארגלכמא ותדלגאן ותמצאן פי טריקכמא קאלא לא אלא פי אלרחבה נבית: 8 חתי אלה עליהמא גרא פמאלא אליה ודכלא מנולה פצנע 25 להם מגלסא וכבו פטירא פאכלו: 4 קבל אן ינצגעו פאדא באהל אלקריה אהל סדום קד אחאמו באלמנול מן שאב אלי שיך וגמיע אלקום אלדי פי נאחיתה: 5 פדעו בלוט וקאלו לה אין אלקום אלדין דכלו אליך אלילה אכרנהם אלינא חתי נואקעהם⁶: 6 פכרג אליהם

(1) ראב"ע: אראה אם עשו כלם כרעה הזאת.

(2) הגאון לא העתיק מלת ואדעה. ואפשר שחשב שמלת ואראה כוללת השגת ידיעתו.

ועיין למעלה דף ה' הערה 4.

(3) עיין ראב"ע: עפר היתי ואל אפר אשוב.

(4) עיין אלמאנאת צד 104.

(5) ראב"ע כינוי לשכיבה.

לוט אלי אלבאב וסד אלמצראע וראה: 7 קאל יא אכותי לא תסיו אליהם: 8 הודא לי אבנתאן לם יערפא רגלא אנרגהמא אליכם ואצנעו בהמא מא חסן ענדכם עדא להאולי אלקום לא תצנעו שיא לאנהם דכלו תחת טל סקפ: 9 פקאלו תקדם אלי ההנא תם קאלו (ואחד)¹ 5 גא ליסכן מענא וצאר יחכם עלינא אלן נסי אליך אכתר מנהם פאלחו עלי לוט גרא ותקדמו ליכסרו אלמצראע: 10 פמד אלקום אידיהם ואדכלו לוט אליהם אלי אלבית וגלקו אלמצראע: 11 ואלקום אלדי בבאב אלבית צרבוהם באלעשא² מן שאב אלי שיך פענצו ען וגור אלבאב: 12 וקאלו אלקום ללוט מן לך ההנא איצא מן צהר³ ובניך 10 ובנאתך וגמיע מא לך פי אלבלד אנרגה מן הדא אלמוצע: 13 לאנא מהלכון הדא אלמוצע למא עטם צראכהם בין ידי אללה פבעתנא לנהלכהם: 14 פכרג לוט וכלם אצהארה אלמתזוגין בבנאתיה וקאל להם קומו אנרגו מן הדא אלמוצע לאן אללה מהלכה פכאן ענדהם כאללאעב: 15 פלמא כאן ענד טלוע אלפגר אללה אלמלאיכה עלי לוט 15 קאילין קם כד זוגתך ואבנתך אלמוגודתין כילא תנסאף בדנוב אהל אלבלד: 16 פתלבת ואמסך אלקום בידה וביד זוגתה ויד אבנתיה בשפקה אללה עליה פאנרגה וודעוה כארג אלקרית: 17 פלמא אנרגהם אלי ברא קאל לה אנג בנפסך לא תלתפת וראך ולא תקף פי שי מן אלמרג ותכלין אלי אלגבל כילא תנסאף: 18 פקאל לוט להמא 20 ברגבה לא יא רסולי אללה: 19 הודא קד וגד עבדך חטא ענדך וכתרת פצלך אלדי צנאעתה מעי לתחיי נפסי ואנא לא אטיק אלתכלין אלי אלגבל כילא תלחקני אלבלית פאמות: 20 הודא הדא אלקרית קריבה אן יחרב אליהא והי צגירה פאתכלין אליהא עלי אנהא צגירה⁴ ותחיא נפסי: 21 קאל לה הודא קד שפעתך פי הדא אלמרג איצא אקלב אלקרית 25 אלת סאלת פיהא⁵: 22 אסרע תכלין אלי תם פאני לים אטיק אן אצנע שיא אלי אן תדכלהא אלי תם לדלך סמית אלקרית זגר: 23 אלשמש כרגת עלי אלארץ ולוט דכל אלי זגר: 24 ואללה אמטר עלי סדום ועלי עמרה כבריתא ונארא מן ענדה מן אלסמא: 25 פקלב תלך אלקרית וסאיר⁶

(1) פ' ובכ"י: אואחד כאלו הח' של האחד היתה ה' השאלה.

(2) כן הוא בכ"י ו' אבל בפ' וק': כאלגשא וזה אחד מן החלופים אשר מקורם בצורות האותיות הערביות.

(3) "מן המתחתנים כד".

(4) פ': לאחלאך הדא אלמדינה = לשחת את העיר הזאת.

(5) "אם גם היא קטנה".

(6) תרגום: דבעותא עלה.

(7) כן הוא בכ"י ו' וחסר בפ' ובק'.

אלמרנ וגמיע סכאנהא חתי נבאת אלארין: 26 פאלתפתת זוגתה וראה
 פצארת נצבה מלה: 27 פארלג אברהים באלגדא' אלי אלמוצע אלדי
 וקף תם בין ידי אללה: 28 פאשרף עלי וגה סדם ועמדה וסאיר ארין
 אלמרנ פנמר פאדא קד צעד דכאנהא כקתאר אלאתון: 29 ולמא
 אהלך אללה קרי אלמרנ דבר אללה אברהים פאטלק ללוט מן וסט 5
 אלמקלב בעד מא קלב אלקרי אלתי כאן יסכנהא לוט: 30 פצעד לוט
 מן זגר ואקאם פי אלגבל ואבנתאה מעה אד כאף אן יקים פי זגר
 פקאם פי אלמגאר' הו ואבנתאה: 31 וקאלת אלכברי ללצגרי אבונא
 שיך ולים רגל פי אלבלד ידכל אלינא כסביל אלנאם⁽¹⁾: 32 תעאלי
 נסקי אבאנא כמרא ונצאנעה ונסתבקי מן אבנא נסלא: 33 פסקתא 10
 אבאהמא כמרא פי תלך אללילה וגאת אלכברי פצאנעה ולם יעלם
 בניאמהא וקיאמהא⁽²⁾: 34 פלמא כאן מן גר קאלת אלכברי ללצגרי
 הודא צאנעת אמם אבי פנסקיה כמרא אללילה איצא ותעאלי צאנעה
 ואסתבקי מנה נסלא איצא: 35 פסקתא פי תלך אללילה אבאהמא כמרא
 וקאמת אלצגרי פצאנעה ולם יעלם בניאמהא ולא בקיאמהא: 15
 36 פחמלתא אבנתא לוט מן אביהמא: 37 וולדת אלכברי אבנא
 ואסמתה מאב הו אבו אלמואבין אלי אליום: 38 ואלצגרי איצא ולדת
 אבנא ואסמתה בן עמי והו אבו בני עמאן אלי אליום:

1 תם רחל מן תם אברהים אלי בלד אלקבלה ואקאם בין רקים
 ובין גפאר⁽³⁾ וסכן פי אלכלוין: 2 ולמא קאל אברהים ען סארה זוגתה
 הי אכתי בעת אבימלך מלך אלכלוין⁽⁴⁾ פאכדהא: 3 פגא מלאך אללה
 אלי אבימלך פי חלם אלליל פקאל לה אנך מית בסבב אלאמרא' אלתי
 אכדתהא והי דאת בעל: 4 ואבימלך לם ידן מנהא פקאל יא רב 25
 אאנסאנא⁽⁵⁾ צאלחא תקתל: 5 אליס הו קאל לו אכתי הי והי איצא
 קאלת הו אבי בצחה קלבי ובנקא כפי צנעת דלך: 6 פקאל לה מלאך
 אללה פי אלחלם אנא איצא קד עלמת אן בצחה קלבך צנעת דלך

(1) "כדרך בני האדם".

(2) מלת השלילה חסרה כאן ונמצאת למטה פסוק ל"ה. ואפשר שהגאון רמז בזה למה
 שאמרו רבותינו ד"ל (נזיר כ"ג א') שבליילה הראשונה ידע בקומה.

(3) למעלה (ט"ז ז') העתיק מלת שור: חגר אלחיגאו.

(4) פ': פלסטין.

(5) "האיש צדיק" וכן דעת אבן גנאה בספרו אללמע צד 294 שורה 9, ואל זה כוון
 הראב"ע בדבריו לא תשמע אל דברי חולם תחלום וכו'.

וצדדתך באלתעריף¹) ען אן תכמי לי ולדלך לם אדעך אן תדנו מנהא: 7 ואלאן ארדרד זוגה אלרגל אנה נבי וידעו לך פתחיא ואן לם תרדהא אעלם אנך האלך אנת וגמיע מא לך: 8 ואדלג אבימלך באלגדא² ודעא בגמיע קואדה וכלמהם בגמיע הדא אלכלאם פפוע אלקום גדא: 9 תם דעא אבימלך באברהים וקאל לה מא צנעת בנא ומא אכמית לך אד גלבת עלי ועלי ממלכתי כמיה עשימה אעמאל לם יצנע מתלהא צנעתהא מעי: 10 וקאל אבימלך לאברהים מא ראית אד³) צנעת הדא אלאמר: 11 וקאל אברהים אני קלת לעל לים כוף אללה פי הדא אלמוצע פיקתלוני⁴) בסבב זוגתי: 12 ועלי אלחקיקה 10 הי קריבתי מן אבי לבן לים מן אמי⁵) פצארת לי זוגה: 13 פלמא אכלעני אללה מן בית אבי קלת להא הדא פצלך אלדי תצנעינה מעי פי כל מוצע נדכל אליה קולי עני הו אכי: 14 פאכד אבימלך גנמא ובקרא עבידא ואמאא ואעמי אברהים ורד אליה שרה זוגתה: 15 וקאל אבימלך הודא בלדי בין ידיך אין מא צלח לך אקם פיה: 16 ולשרה קאל קד אעמית אלף דרהם פצה אכאך תכון לך כסוה חסנה לכל מן מעך והודא אלכל חיאלך⁶): 17 תם דעא אברהים אלי אללה פאעפי אללה אבימלך וזוגתה ואמאא פולדן: 18 לאן אללה כאן קד תואעד⁷) בחבם כל בטן מן אל אבימלך בסבב שרה זוגה אברהים:

כא

1 תם דכר אללה סארה כמא קאל וצנע אללה לסארה כמא ועד: 2 פחמלת וולדת סארה לאברהים אבנא פי שיכוכתה פי אלוקת אלדי קאל לה אללה⁷): 3 פסמא אברהים אבנה אלמולוד לה אלדי ולדתה לה סארה אסחק: 4 וכתן אברהים אבנה אבן תמניה איאם כמא אמרה אללה: 5 וכאן אברהים אבן מאיה סנה חין ולד לה אסחק אבנה: 6 וקאלת סארה

25

(1) מלה זאת נוספת וענינה בהודיעך.

(2) פ': מה ראית מני חתי, ר"ל מה מצאת בי, וכו'.

(3) פ': פיקתלני אתלה, ר"ל יושבי המקום.

(4) "ובאמת היא קרובתי מצד אבי ולא מצד אמי".

(5) הלשון קשה מאד וכ"י פ': כסוה פי ופ' הוסיף אחרי תכון לך את המלות מצרופא פי, ונראה שכן כונתו: נתתי לאחיק אלף כסף לקנות בהם מלבוש יפה שיחיה תאוה לעיני כל אשר אתך, והנה הכל נגדך לעשות בו כרצונך וזה הוא קצת מה שהביא ראב"ע בשם י"א; ועי' מה שהביא הראב"ע בשם הגאון בענין מלת ונוכחת.

(6) ר"ל הפחידתו והזהירתי בעצירת רחם ועיין למעלה צד 20 הערה 1. ועיי' על כל הפרשה הזאת אלאמאנא צד 109.

(7) פ' הוסיף: אנהא תלד בה = שתלד בו.

קד צנע אללה לי סרורא כל מן סמע פרח לי¹: 7 תם קאלת מן קאל
לאברהים אן סארה תרצע אבנא אד ולדת אבנא פי שיכוכתה: 8 תם
כבר אלצבי ופטם פצנע אברהים מגלסא עשימא פי יום פטם אסחק: 9 תם
ראת סארה אבן הגר אלמצריה אלדי ולדתה לאברהים לאעבא: 10 פקאלת
לה אטרד הדה אלממה ואבנהא פאנה לא ירת מע אבני אסחק: 11 פשק
אלאמר גדא עלי אברהים בסבב אבנה: 12 וקאל לה אללה לא ישק
עליך אמר אלצבי ואמר אמתך כל מא תקולה לך סארה אקבל מנהא
פאן מן אסחק ידעי לך אלנסל: 13 ואבן אלממה איצא אציר מנה
אמה פאנה נסלך: 14 ואדלג אברהים באלגדא ואכד טעאמא וקרבה
מא פדפעהמא אלי הגר וציר עלי ענקהא ואעמאהא אלצבי ואטלקהא
ומצת פצלת פי בריה ביר סבע: 15 ופני אלמא מן אלקרבה פטרחת
אלצבי תחת בעין אלשגר: 16 ומצת פגלסת חדאה בעידא כגלוה קום
לאנהא קאלת לא ארא מותה פגלסת חדאה ורפעת צותהא ובכת: 17 פסמע
אללה צות אלצבי ונאדא מלאך בהגר מן אלסמא וקאל להא מא לך יא
הגר לא תכאפי אן אללה קד סמע צות אלצבי חית הו תם: 18 קומי
פאחמליה ואמסבי² ירך עליה פאני אציר מנה אמה כבירה: 19 פכשף
אללה ען בצרהא וראת ביר מא ומצת ומלאת אלקרבה מאא ואסקת
אלצבי: 20 וכאן אללה מעה חתי כבר פאקאם פי אלבריה וכאן ראמי
קום³: 21 ואקאם פי בריה פארן ואתכדת לה אמה זוגה מן בלד
מצר: 22 פלמא כאן פי דלך אלוקת קאל אבימלך ופיכל ריים גישה
לאברהים קאילא אללה מעך פי גמיע מא תצנעה: 23 ואלאן אחלק
לי באללה ההנא אנך לא תגדר בי ובנסלי ובעקבי כאלאחסאן אלדי
צנעתה מעך תצנעה מעי ומע אלבלד אלדי סכנתה: 24 וקאל אברהים
אנא אחלק: 25 ויבך⁴ אברהים אבימלך בסבב ביר אלמא אלתי
נצבוהא עבירה: 26 וקאל אבימלך לם אעלם מן צנע הדא אלאמר
ואנת לם תכברני ואנא איצא לם אסמע אלא אליוס: 27 תם אכד
אברהים גנמא ובקרא ואעטי אבימלך ועהדא גמיעא עהדא: 28 פאוקף
אברהים סבע נעאג מן אלגנם וחדהן: 29 וקאל אבימלך לאברהים מא
הדה אלסבע נעאג אלתי אוקפת וחדהן: 30 וקאל אן תאכדהא מן ידי
לקבל אן תכון לי שאהדהא אני חפרת הדה אלביר: 31 ולדלך סמי אלמוצע

(1) וכן ת"א: בחדוא . . . יחדי לי.

(2) כ"י י' ופ': ואשרדי.

(3) פ' וכ"י גלמא ראמיא = גער קשח וכן ת"א רביא קשחא.

(4) פ': וועט.

ביר סבע לאנהמא תם חלפא גמיעא: 82 פלמא קטעו עהדא¹ פי ביר סבע קאם אבימלך ופיכל רים גישה ורגעו אלי בלד אלפלסמין: 88 וגרם גרסא² פי ביר סבע ודעי תם באסם אללה רב אלעאלם: 84 וסכן אברהים פי בלד פלסמין איאמא כתירה:

כב

5

1 פלמא כאן בעד הדה אלאמור אמתחן אללה אברהים וקאל לה יא אברהים קאל לבך: 2 קאל כד אבנך וחידך אלדי תחבה הו אסחק ואמץ בה אלי בלד אלעבאדה³ ואצעדה תם קרבאנא עלי אחד אלגבאל אלדי אקול לך: 8 ואדלג אברהים באלגדאה ואסרג חמארה ואכד 10 גלאמיה מעה ואסחק אבנה ושקק חטבא ללקרבאן וקאם ומצא אלי אלמוצע אלדי קאל לה אללה: 4 ולמא באן פי אליום אלתאלת רפע אברהים עיניה וראי אלמוצע מן בעיד: 5 פקאל אברהים לגלאמיה אנלסא הנא מע אלחמאר ואנא ואלגלאם נמצי אלי ההנא ונסגר ונרגע אליכמא: 6 פאכד אברהים חטב אלקרבאן וצירה עלי אסחק אבנה 15 ואכד בידיה אלנאר ואלסכין ומציא גמיעא: 7 וקאל אסחק לאברהים אביה וקאל לה יא אבתאה קאל לבך יא בני קאל הודא אלנאר ואלחטב ואין אלחמל ללקרבאן: 8 קאל אברהים אללה יטהר⁴ אלחמל ללקרבאן יא בני ומציא גמיעא: 9 חתי גאו אלי אלמוצע אלדי קאל לה אללה פבנא תם אברהים אלמדבח ונטם אלחטב וכתף אסחק אבנה וצירה עלי 20 אלמדבח פוק אלחטב: 10 ומד אברהים ידיה ואכד אלסכין לידבח אבנה: 11 פנאדאה מלאך אללה מן אלסמא וקאל יא אברהים יא אברהים קאל לבך: 12 פקאל לא תמד ידך אלי אלגלאם ולא תצנע בה שיא פאני אלן ערפת אלנאם⁵ אנך תקי אללה ולם תצד אבנך וחידך עני: 18 תם רפע אברהים עיניה בעד דלך⁶ פאדא בכבש 25 מלתחמה פי שעב אלשגרה קרנאה פמצי פאכדה פקרבה קרבאנא בדל אבנה: 14 וסמי אברהים דלך אלמוצע אללה יתגלא כמא יקאל אליום פי הדא אלגבל⁷ אללה יתגלא⁸: 15 תם נאדא מלאך אללה באברהים

(1) כ"י תעאחדו.

(2) פ' וכ"י י': ונצב נצבה, וכן בהרגום: ונצב נצבא.

(3) אונקלוס: לארעא פולחנא, ר"ל אל הארץ אשר יעבדו שם אלהים.

(4) כאלו כתוב יראה בפתח.

(5) "הודעתי לבני אדם", עי' רשב"ם.

(6) אונקלוס: בחר אלן, וזה הוא מה שחביא תראב"ע בשם "ויש מפרש".

(7) אונקלוס: בטורא הדין.

(8) אפשר שרמוז על בחמ"ק ששם ישרה ה' שכינתו, ובפ': וסמי אברהים אסם דלך.

תאניה מן אלסמא: 16 וקאל באסמי קסמת יקול אללה אנך לאגל מא
צנעת הדא אלסמא ולס תצדד אבנך וחידך עני: 17 לאבארכן פיך ואכתרן
נסלך כבואכב אלסמא וכאלרמל אלדי עלי שאמי אלבחר ויחזו נסלך
קרי אעדאיה: 18 ויתבארך בנסלך גמיע אמס אלארץ גזא מא קבלת
קולי: 19 תם רגע אברהים אלי גלאמיה פקאמו ומצו אנמעין אלי ביר 5
סבע ואקאם תם: 20 פלמא כאן בעד הדא אלסמא אכבר אברהים
וקיל לה הודא קד ולדת מלכה הי איצא בנין לנחור אחיך: 21 עויץ
בכרה ובוז אכאה וקמואל אבא ארם: 22 וכשד וחזו ופלדש וידלף
ובתואל: 23 ובתואל אולד רבקה האולי אלתמאניה ולדתהם מלכה
לנחור אחי אברהים: 24 ואמתה אסמהא ראומה וולדת איצא הי טבח 10
וגחם ותחש ומעכה:

כג

1 ובאן עמר סארה מאיה וסבע ועשרין סנה סני חיותהא: 2 ומאתת
סארה פי קריה ארבע הי חברי פי בלד כנעאן פאקבל אברהים ינדבהא
ויבכיהא: 3 תם קאם אברהים מן חצרה מיתה וכלם בני חת קאילא:
4 אנא גריב וציף¹ מעכם אעמוני חוז קבר מעכם ואדפן מיתי מן בין ידי: 15
5 פאגאבו בנו חת לאברהים וקאלו לה: 6 אסמע מנא יא סידנא אנת שריף
אללה פי מא ביננא פי זיר קבורנא אדפן מיתך וכל רגל מנא לא
יבבל² עליך בקבר לה אן תדפן פיה מיתך: 7 פקאם אברהים וסגד
שכרא³ לאהל אלבלד בני חת: 8 תם כלמהם וקאל להם אן שאת
אנפסכם אן אדפן מיתי מן בין ידי אסמעו מני ואשפעו לי ענד עפרון בן 20
צחר: 6 פי אן יעמיני אלמגארה אלמצאעפה אלתי לה אלתי פי טרף
ציעתה בתמן כאמל יעמיניהא פי מא בינכם חוז קבר: 10 ועפרון גאלס
פי מא בין בני חת פאגאב עפרון אלחתי לאברהים בחצרה בני חת וסאיר
מן דכל פי באב קריתתה קאילא: 11 לא יא⁴ סידי אסמע מני אלציעה
קד אעמיתתהא לך ואלמגארה אלתי פיהא בחצרה בני קומי אעמיתתהא 25
לך אדפן מיתך: 12 פסגד אברהים שכרא⁵ בחצרה אהל אלבלד: 18 תם

אלסמא מנאן ירחם אללה זאירה כמא וקאל פי הדא אליוס פי גבל אללה יגב אן יתראי
אלנאם = ויקרא אברהים שם המקום הזה מקום אשר ירחם האל על מי שחולך לראותו, כאשר
יאמר היום בחר ה' חייבים בני האדם להראות, ולפי' הכונה למצות ראייה; ועיי' מבחר: יהי
רצון שיהי מקום לבני ושם יראה כל זכורך.

(1) כ"י י: או ציף ועיין רש"י.

(2) הג' גזר יכלת מלשון כילי.

(3) "להודות להם".

(4) פ': לא תדבר תמנא = אל תזכור חסחיה, ע' רש"י.

(5) ע' הערה 8.

כלם עפרון בחצרתהם קאילא אמא אן אנת¹ ליתך תסמע מני ואעטיך תמן אלציעה אקבלהא מני חתי אדפן מיתי תם: 14 פאגאבה עפרון וקאל לה: 15 יא סידי אסמע מני רוצה תסאוי ארבע מאיה מתקאל פצה מא הי ביני ובינך אדפן פיהא מיתך: 16 פלמא סמע אברהים דלך מנה וזן לה אלפצה אלתי דכרהא בחצרה בני חת ארבע מאיה מתקאל פצה גאיזה פי אלתגאראת: 17 פוגבת ציעה עפרון אלמערופה באלמצאעפה אלתי בחצרה ממרא אלציעה ואלמגארה אלתי פיהא ונמיע אלשגר אלתי פיהא ופי גמיע תכמהא מסתדירא: 18 שראא לאברהים בחצרה בני חת וסאיר מן דכל מן באב קריתיהם: 19 בעד דלך דפן אברהים סארה זוגתה פי מגארה אלציעה אלמצאעפה בחצרה ממרא הי חברא פי בלד כנעאן: 20 פוגבת אלציעה ואלמגארה אלתי פיהא לאברהים חוז קבר מן בני חת.

כד

1 ולמא שאך אברהים וטען פי אלסן ובארכה אללה פי כל שי: 2 קאל אברהים לעבדה שיך מנולה אלמסלם עלי גמיע מא לה אום אלסן בידך אלי עהדי²: 8 ואחלפך באללה רב אלסמאואת ואלארץ אללא תאכד זוגה לאבני מן בנאת אלכנעאניין אלדין אנא מקים פי מא ביניהם: 4 אלא אלי בלדי ומולדי תמצי ותאכד זוגה לאבני אסחק: 5 פקאל לה אלעבד לעל לא תשא אלמראה אן תתבעני אלי הדא אלבלד הל ארד אבנך אלי אלבלד אלדי כרגת מנה: 6 קאל לה אברהים אחדר אן תרד אבני אלי תם: 7 אללה רב אלסמא אלדי אכרגני מן בית אבי ומן ארץ מולדי אלדי קאל לי ואקסם לי קאילא לנסלך אעמי הדא אלבלד הו יבעת במלאכה בין ידיך פתאכד זוגה לאבני מן תם: 8 ואן לס תואפק אלמראה אלמגי כלפך³ פתברו מן דלך אלימין עדא אנך לא תרגע אבני תם: 9 פאומי אלעבד בידה אלי עהד אברהים מולאה וחלף לה עלי הדא אלמאר: 10 תם אכד אלעבד עערה גמאל

(1) פ: לים חאגתי אללא ענרך = אין לי עסק כי אם עמך, ואפשר שהנוסחא הזאת מבארת את נוסחתנו, והמקרא הוא מקרא קצר, כלומר אם אתה תרצה להשתדל בדבר הזה הלואי שתשמעני ושאתן לך מחיר השדה, וכן כל המפרשים חשבו את הכתוב למקרא קצר. — בכ"י י: אמא אנת בל ליתך. ודע שהגאון מתרגם ברוב המקומות מלת אך במי אמא = quoad, וחזתם את המאמר בפ"א רפה = הנה, כמו אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא (ויקרא כ"ג, כ"ז) תרגומו: אמא אלעאשר מן הדא אלשהר אלסאבע פהו יום אלגפראן = מה שנוגע אל העשירי לחדש השביעי הזה, הנה הוא יום הכפורים.

(2) "רמוז בידך אל בריתי", ר"ל מילתי שהמילה נקראת ברית, עיין רש"י.

(3) פ: ובכ"י י: ואן לא תשא אלמראה אן תתבעך.

מן גמאל מולאה ומצא וכל כיר מולאה מעה וקאם ומצא אלי ארם
נהרים אלי קריה נחור: 11 פאנאך אלגמאל כארג אלקררה עלי ביר
אלמא וקת אלעשא וקת כרוג אלנסא יסתקין: 12 פקאל אללהם יא
אלאה מולאי אברהים ופק בין ידי אליום חאנתי⁽¹⁾ ואחסן בדלך אלי מולאי
אברהים: 13 האנא ואקף עלי עין אלמא ובנאת אהל אלקררה יכרגן⁵
ליסתקין מאא: 14 פאיה גאריה אקול להא מילי גרתי חתי אשרב
מתקול אשרב ואיצא גמאלך אסקי פקד ופקתהא לעבודך לאסחק ובהא
אעלם אנך קד אחסנת אלי מולאי: 15 פהו קבל אן יפרג מן כלאמה
פאדא ברבקה קד כרגת אלתי ולדת לבתואל בן מלכה זוגה נחור אזי
אברהים וגרתהא עלי כתפהא: 16 ואלגאריה חסנה אלמנטר גדא בכר¹⁰
ורגל לס יערפהא פנזלת אלי אלעין ומלאת גרתהא וצעדת: 17 פחאצר
אלעבד תלקאהא וקאל אנרעיני אלאן קלילא מן גרתך: 18 קאלת אשרב
יא סידי ואסרעת ואנזלת גרתהא עלי ידהא ואסקתה: 19 ולמא פרגת
מן סקיה קאלת איצא לגמאלך אסתקי אלי אן יכמל שרבהם: 20 פאסרעת
ופרגת⁽²⁾ גרתהא פי אלסאקיה וחאצרת איצא אלי אלביר לתסתקי חתי¹⁵
אסתקת לכל גמאלה: 21 ואלרגל מסתסק להא⁽³⁾ ממסך ליעלם הל אנגה
אללה טריקה אם לא: 22 פלמא פרג אלגמאל מן שרבהם אזי אלרגל
שנף דהב וזנה נצף מתקאל פאעטאהא וגעל סוארין עלי ידיהא וזנהמא
עשרה מתאקיל דהב: 23 בעד מא קאל להא⁽⁴⁾ אכבריני אבנה מן
אנת הל אנד פי בית אביך מוצעא לנא נבית פיה: 24 פקאלת לה אנא²⁰
אבנה בתואל בן מלכה אלדי ולדתה לנחור: 25 תם קאלת אלתבן
ואלקת כתיר ענדנא ואיצא מוצע ללמבית: 26 תם כר אלרגל וסגד
ללה: 27 וקאל תבארך אללה אלאה מולאי אברהים אלדי לס יכל פצלה
ואחסאנה מן מולאי אנא פי טריק מסתקים⁽⁵⁾ סירני אללה אלי בית אזי
מולאי: 28 תם חאצרת אלגאריה ואכברת פי מנזל אמהא בהדה אלמאמור: 25
29 ולרבקה אך אסמה לבן פחאצר אלי אלרגל אלי ברך אלי אלעין:
30 ולמא ראי⁽⁶⁾ אלשנף ואלסוארין פי ידי אבתה וסמע כלאמהא קאילה

⁽¹⁾ "חפצי" עיין ראב"ע.

⁽²⁾ ק: ונפצת וכן ת"א ונפצת ובכ"ו ואכפת = ותקלה ר"ל הריקה.

⁽³⁾ "והאיש בקש ממנה שתשקה ר"ל את הגמלים, ע' רשב"ם: והמפרש לשון שתיה

אי אפשר וכו', ובפ' תקנו את המעות והעתיקו: ובקי אלרגל מתאמלא להא = והאיש נשאר
מתבונן עליה, וכן תרגם אונקלוס. ועיין בליקושים.

⁽⁴⁾ "אחרי אמרו לה", כלומר שלא נתן לה את הנזם והצמידים כ"א אחרי ידעו את
משפחתה, ראה למטה פסוק מ"ז.

⁽⁵⁾ "בדרך ישר"

⁽⁶⁾ פ': וכאן דלך בעד גרטה.... ובעד סמאעה = ויהי זה אחרי ראותו... ואחרי
שמעו, כלומר רץ החוצה אחרי ראותו הנזם והצמידים וכו', עיין רש"י.

כדא קאל לי אלרגל צאר אליה פאדא הו ואקף עלי אלגמאל עלי אלעין:
 81 פקאל: אדכל יא מבארך אללה לם תקף ברא ואנא קד נגלל אלבית
 (ואצלחת) מוצעא ללגמאל: 82 פדכל אלרגל אלמנול וחל ען אלגמאל
 ושרח להא תבנא וקתא ואעטאה¹ מאא ליגסל רגליה וארגל אלקום
 5 אלדין מעה: 83 תם ציר בין ידיה ליאבל פקאל לא אכל חתי אקול
 כלאמי קאל תכלם: 84 קאל אנא עבד אברהים: 85 ואללה בארד
 למולאי גרא פעטם ואעטאה גנמא ובקרא ופצה ודהבא ועבידא ואמא
 וגמאלא וחמירא: 86 תם ולדת סארה זוגה מולאי אבנא לה בעד
 שיכוכתהא פאעטאה גמיע מא לה: 87 פחלפני מולאי קאילא לא תאכד
 10 זוגה לאבני מן בנאת אלכנעאניין אלדין אנא סאכן פי בלדהם: 88 אלא
 אלי בית אבי תמצי ואלי עשירתי ותאכד זוגה לאבני: 89 פקלת
 למולאי פלעל לא תתבעני אלאמראה: 40 פקאל לי אללה אלדי סלכת
 פי טאעתה יבעת במלאכה בין ידיך וינגח טריקך חתי תאכד זוגה לאבני
 מן עשירתי ומן בית אבי: 41 חיניד תברו מן חרגי אדא צרת אלי
 15 עשירתי ואן הם לא יעמוך² כנת בריא מן חרגי: 42 פגית אליום אלי
 אלעין פקלת יא אללה אלאה מולאי אברהים אן כנת תנגח טריקי אלדי
 אנא סאיר פיה: 43 פהודא אנא ואקף עלי עין אלמא פאיה גאריה אלתי
 תכרג לתסתקי פאקול להא אסקיני קליל מא מן גרתך: 44 פתקול לי
 אשרב אנת ואיצא לגמאלך אסתקי הי אלאמראה אלתי ופקהא אללה
 20 לאבן מולאי: 45 אנא קבל אן אפרג מן אלכלאם פי נפסי פאדא
 ברבקה בארגה וגרתהא עלי כתפהא פנולת אלי אלעין ואסתקת פקלת
 להא אסקיני אלאן: 46 פאסרעת ואנולת גרתהא ענהא וקאלת אשרב
 ואיצא גמאלך אסקי פשרבת וסקת אלגמאל: 47 תם סאלתהא וקלת
 להא בנת מאן אנת קאלת בנת בתואל בן נחור אלדי ולדתה לה
 25 מלכה פצירת אלשנף עלי אנפהא ואלסוארין עלי ידיהא: 48 ובררת
 וסגדת ללה ובארכת אללה אלאה מולאי אברהים אלדי סירני פי טריק
 אלחק לאכד אבנה אבי מולאי לאבנה: 49 ואלאן אן כנתם צאנעין
 פצללא ואחסאנא מע מולאי אכברוני ואלא פאכברוני חתי אולי ימנה
 או יסרה: 50 פאגאכה לבן ובתואל וקאלא מן ענד אללה כרג הדא
 80 אלאמר מא נטיק נכלמך פיה בשר ולא בכיר: 51 הודא רבקה בין
 ידיך בדהא ואמץ תכן זוגה לאבן מולאך כמא ופק אללה: 52 פלמא

(1) "חכינות".

(2) שלשת הפעלים האלה מוסבים על לבן שהוא פתח את הגמלים ונתן לפניהם תבן ומספוא והביא לאליעזר מים לרחוץ רגליו ורגלי אנשיו, וזה ג"כ דעת הרמב"ן.

(3) ב' נוסף פה לבאר: אמראה לאבני = אשה לבני.

סמע עבד אברהים כלאמהם סגד עלי אלארץ ללה: 58 ואכרנ אלעבד
 אניה פצה ואניה דהב ותיאבא פאעטא רבקה ופואכה אעטא אכאהא
 ואמהא: 54 ואכלו ושרבו הו ואלקום אלדין מעה ובאתו פלמא קאמו
 באלגדאה קאל אמלקוני אלי מולאי: 55 וקאל אכאהא ואמהא תקים
 אלגאריה ענדנא חולא או עשרה⁽¹⁾ ובעד דלך תמצוי: 56 קאל להם לא⁵
 הוכרוני ואללה קד אנגח טריקי אמלקוני אמין אלי מולאי: 57 קאלו נדעו
 באלגאריה ונסאלהא ען קולהא: 58 פדעו ברבקה וקאלו להא אתמצין
 מע הדא אלרגל קאלת נעם: 59 פאמלקו רבקה אכתהם ודאיתהא⁽²⁾
 ועבד אברהים ורגאלה: 60 ובארכו לרבקה וקאלו להא יא אכתנא
 יכן מנך אלוף ורבואת ויחוזו בנוך קרי שאניהם: 61 פקאמת רבקה¹⁰
 וגאריהא פרכבן אלגמאל ומצין מע אלרגל פאכד אלעבד רבקה ומצוי:
 62 וכאן אסחק קד גא פי מגיה מן אלביר אלתי ללחי אלגאמר והו
 מקים פי בלד אלקבלה: 63 פכרג אסחק ליצלי⁽³⁾ פי אלצחרא ענד
 תולי אלליל פרפע עיניה פנטר פאדא באלגמאל מקבלה: 64 ולמא
 רפעת רבקה עיניהא וראת אסחק כאדת תסקט⁽⁴⁾ ען אלגמל: 65 וקאלת¹⁵
 ללעבד מן הדא אלרגל אלסאיר פי אלצחרא תלקאנא קאל אלעבד הו
 מולאי פאכדת אלקנאע ותגטת בה: 66 תם קץ אלעבד עלי אסחק
 בגמיע אללאמור אלתי צנעהא: 67 פאדכלהא אסחק אלי כבא סארה
 אמה ואכד רבקה וצארת לה זוגה ואחבהא ותעזא אסחק בעד מות
 אמה⁽⁵⁾:

20

כה

1 תם עאד אברהים ואתכד זוגה ואסמה קטורה: 2 וולדת לה
 זמרן ויקשן ומדן ומדין וישבק ושוה: 3 ויקשן אולד שבא ודדן ובנו
 דדן כאנו אשורים ולטושים ולאמים: 4 ובנו מדין עיפה ועפר וחנוך
 ואבידע ואלדעה כל האולי בנו קטורה: 5 ואעטא אברהים גמיע מא לה²⁵
 לאסחק: 6 ולבנו אללאמא אלתי לאברהים והב אברהים הבאת ואמלקהם
 ען אסחק אבנה ועאדה באק שרקא אלי בלד אלשרק: 7 הדא איאם
 סנין חיורה אברהים אלתי עאש מאיה וכמס וסבעין סנה: 8 תם תופי

(1) כפי נוסף אשהר = חרשים.

(2) ק': וראכתהא, צ"ל ורבתהא = ואומנתה.

(3) "להתפלל", ע' תרגום ורש"י.

(4) "כמעט נפלה", ע' רש"י.

(5) "אחרי מות אמו".

אברהים ומאת בשיבה צאלחה שיבא קד שבע¹ מן אלעמר וצאר אלי
 קומה: ⁹ ודפנה אסחק ואסמאעיל אבנאה פי מגארה אלציעה אלמצאעפה
 פי ציעה עפרון בן צחר אלחתי אלדי בחצרה ממרא: ¹⁰ אלציעה אלתי
 אשתראהא אברהים מן בני חת תם דפן אברהים וסארה זוגתה: ¹¹ ולמא
⁵ כאן בעד מות אברהים בארך אללה פי אסחק אבנה ואקאם אסחק
 ענד אלביר ללהי אלגאטר: ¹² והדא שרה תאליד אסמאעיל בן אברהים
 אלדי ולדתה הגר אלמצריה אמה סארה לאברהים: ¹³ הדא אסמא
 בני אסמאעיל באסמאיהם לתאלידהם בכר אסמאעיל נביות וקדר
 ואדבאל ומבשם: ¹⁴ ומשמע ודומה ומשא: ¹⁵ חדר ותימא יטור נפיש
¹⁰ וקדמה: ¹⁶ האולי הם בנו אסמאעיל והדא אסמאיהם פי ארבאצהם
 וקצורהם אתני עשר שריפא לאממהם: ¹⁷ והדא סנו חיוה אסמאעיל
 אלתי עאש מאיה וסבע ותלתין סנה ותלופי ומאת וצאר אלי קומה:
¹⁸ וסכנו מן זוילה אלי גפאר אלדי בחצרה מצר אלי אן תגי אלי אלמוצל
 בחצרה גמיע אבותה סכן: ¹⁹ והדא שרה תאליד אסחק בן אברהים
¹⁵ בעד מא כץ אברהים מן אולאדה אסחק²: ²⁰ למא כאן אסחק אבן
 ארבעין סנה תזוג ברבקה אבנה בתואל אלארמני מן פדן ארם אבת
 לבן אלארמני פכאנת לה זוגה: ²¹ תם שפע אסחק אלי אללה חיאל
 זוגתה אד סאנת עאקרא פשפעה אללה פחמלת רבקה זוגתה: ²² תם
 אזדחם אלאולאד פי בטנהא פקאלת לו עלמת אן אלאמר הכדא לס
²⁰ אטלבה³ ומצת לתלתמס עלמא מן ענד אללה: ²³ פקאל אללה להא
 אן אבוי אמתין פי בטנך וחזבין יתפרקאן מנהמא⁴ יתאיד אחדהמא מן
 אלאכר⁵ ואלכביר יכדם אלצגיר: ²⁴ ולמא כמלת איאם ולאדתהא
 פאדא בתאמין פי בטנהא: ²⁵ פכרג אלאול אחמרי כלה⁶ ככסא מן
 שער פאסמוה עשו: ²⁶ ובעד דלך כרג אכזה וידה מאסכה פי עקב
²⁵ עשו ואסמי יעקוב וכאן אסחק אבן סתין סנה אד ולדא: ²⁷ תם כבר
 אלגלאמאן פכאן עשו רגלא עאלמא באלציד רגלא צחרויא ויעקוב

(¹) "שבע ימים".

(²) "אחרי אשר נתן אברהם ליצחק יתרון על בניו". כמו שכתוב למעלה וישלח מעל יצחק בנו.

(³) "ותאמר לו ידעתי כי הדבר כן לא שאלתיהו". עי' רש"י.

(⁴) "שני אבות של שתי אומות בבטנך ושני גוים מהם יפרדו" כן הוא בקי' (באחד מכ"י "וכי"י אחר מן אמצאיק ובפ' ממן פי אחשאיק = ממי שהם במעיר.

(⁵) פ': אכתר מן אלאכר = יותר מן השני, ואפשר שלפי נוסחתנו יש להעתיק: האחד יאמץ על ידי השני, ר"ל שאם האחד יקום יפול השני, ועי' רש"י.

(⁶) פ': כל בדנה = כל גופו.

רנלא סאדנא¹ מקימא פי אלאכביה: 28 פאחב אסחק עשו למערפתה
 באלציד² ורבקה אחבת יעקוב: 29 תם טבך יעקוב טביכא פדכל עשו
 מן אלצחרא והו לגב: 30 פקאל ליעקוב אטעמני אלאן מן הדא
 אלאחמר אלמחמר פאני לגב ולדלך אסמי עשו אלאחמרי: 31 קאל
 יעקוב בעני אליום בכורתך: 32 קאל עשו הודא אנא סאלך אלי מות 5
 ולמא דא לי בכורה: 33 קאל אחלק לי פחלק לה ובאעה בכורתה:
 34 ואעטאה יעקוב כבוא וטביכא מן עדס פאכל ושרב וקאם פמצי
 ואודרי עשו באלבכורה:

כו

1 תם כאן גוע פי אלבלד סוי אלגוע אלאול אלדי כאן עלי עהר 10
 אברהים ומצא אסחק אלי אבימלך מלך פלסטין אלי אלכלוי: 2 פתגלא
 לה אללה פקאל לא תנול אלי מצר אקם פי³ אלבלד אלדי אקול לך:
 3 ובאלעאגל⁴ אסכן הדא אלבלד ואבון מעך ואבארך עליך פאני לך
 ולנסלך אעמי הדה אלבלדאן ואפי באלקסם אלדי אקסמת לאברהים
 אביך: 4 ואכתר נסלך כבואכב אלסמא ואעטיהם גמיע הדה אלבלדאן 15
 ויתבארך בהם גמיע אמם אלארץ: 5 גזא מא קבל אברהים קולי וחפט מא
 אסתחפפתה מן רסומי ווצאיאי ושראיעי: 6 פאקאם אסחק פי אלכלוי:
 7 תם סאלה אהל אלמוצע ען זונתה פקאל הי אכתי לאנה תכוף אן
 יקול הי זונתי קאילא כילא יקתלני אהל אלבלד עליהא אד הי חסנה
 אלמנטר: 8 פלמא טאלת לה איאם מקאמה תם⁵ אטלע אבימלך מלך 20
 פלסטין מן כוה לה פנטר פאדא אסחק ילאעב רבקה זונתה: 9 פדעא
 בה וקאל אד הי זונתך לס קלת הי אכתי קאל אני תכופת אן אקתל
 בסבבהא: 10 קאל אבימלך מא דא צנעת בנא ען קליל לו צאנע אחד
 קומנא זונתך לגלבת עלינא אתמא: 11 פנאדי פי גמיע אלקום קאילא
 מן אדא הדא אלרגל או זונתה פליקתל קתלא: 12 תם זרע אסחק פי 25
 תלך אלארץ פוגד פי תלך אלסנה מאיה באלחזור⁶ ובארך אללה לה:
 13 פכתר⁷ אלרגל וכאן כל מא מר כתר אלי אן עטם גדא: 14 פצארת

(1) ע' רש"י.

(2) "מפני שידע (עשו) לצוד".

(3) בכ"י י' אסכן.

(4) "ולעת עתה" עיין רמב"ן.

(5) "ימי מגוריו שם".

(6) "מאה בשיעור", ר"ל כפי שיעור מה שזרע, ועיין תרגום.

(7) כפ': פעטם שאן אלרגל = ויגדל כבוד האיש.

לה מאשיה נגם ובקר וחשם כתר⁽¹⁾ חתי חסדוה אלפלסטיניון: 15 וגמיע
 אלאבאר אלתי חפרהא עביר אביה עלי עהד אברהים אביה כאן קד
 סדהא אלפלסטיניון ומלוהא תראבא: 16 תם קאל אבימלך לאסחק
 אמץ מן ענדנא פאנך קד עשמת מנא גרא: 17 פמצא אסחק מן תם
 5 ונזל פי ואדי אלכלוין ואקאם תם: 18 תם עאד פחפר אבאר אלמא אלתי
 כאנת חפרת פי איאם אברהים אביה וסדהא אלפלסטיניון בעד מותה
 וסמאהא באסמא כמא סמאהא אברהים אבזה: 19 ולמא חפרו עביר
 אסחק פי אלואדי וגרו תם ביר מא נאבע: 20 פכאצם רעאף אלכלוין
 מע רעאף אסחק קאילין לנא אלמא פסמי אלביר שגלא למא אשתגלו
 10 מעה⁽²⁾: 21 וחפרו בירא אכרי פכאצמוה עליהא פסמאהא דאת אלענאד:
 22 תם אנתקל מן תם וחפר בירא אכרי ולם יכאצמוה עליהא פסמאהא
 דאת אלסעה וקאל אלאן יוסע⁽³⁾ אללה לנא וינמינא פי אלבלאד: 23 תם
 צעד מן תם אלי ביר סבע: 24 ותגלא לה אללה פי תלך אללילה וקאל
 אנא אלאה אברהים אביך לא תכף פאני מעך אבארך עליך ואכתר
 15 נסלך בסבב אברהים עבדי: 25 ובנא תם מדבחה ודעא באסם אללה
 ומד תם כבאה וברו תם עביר אסחק בירא: 26 ואבימלך צאר אליה מן
 אלכלוין ואחזת⁽⁴⁾ נדימה ופיכל ריים גישה: 27 פקאל להם אסחק מא
 באלכם גיתם אלי ואנתם שניתמוני וטרדתמוני מן ענדכם: 28 קאלו
 אנא ראינא אן אללה מעך פקלנא יכון אלאן חרג ביננא ובינך ונעאדהך
 20 עהדא: 29 אלא תצנע בנא שרא כמא לם נודך וכמא צנענא מעך
 בירא מחצא ואטלקנאך בסלאם פאנת אלאן מבארך אללה: 30 פצנע
 להם מגלסא אכלו פיה ושרבו: 31 ואדלגו באלגדאף פחלף כל אמר
 לאביה פאטלקהם אסחק ומצו מן ענדה בסלאם: 32 ולמא כאן פי דלך
 אליום גאו עביר אסחק פאכברוה בסבב אלביר אלדי חפרוה וקאלו לה
 25 קד וגדנא מאא: 33 פסמאהא סבעה ולדלך אסם אלקריה ביר סבע
 אלי הדא אליום: 34 ולמא כאן עשו אבן ארבעין סנה תזוג באמראה
 אסמהא יהודית בנת בארי אלחתי ובשמת בנת אלון אלחתי: 35 פכאנתא
 מכאלפתי ראי אסחק ורבקה⁽⁵⁾:

(1) ר"ל עם רב ובפ' ופלאחה עשימה = פלחנא סגיא של ת"א.

(2) כתרנוס אונקלוס.

(3) "עתה ירחיב".

(4) שם עצם פרטי כדעת ר' יהודה בב"ר פ' ס"ד.

(5) "ותהיין ממורות את דעת יצחק ורבקה" ובק': מע רבקה = עם רבקה.

כז

1 תם למא שאך אסחק קאמתא¹ עינאה מן אן ינטר פדעא בעשו
 אבנה אלאכבר פקאל לה יא בני קאל לביך: 2 קאל הודא קד שכת
 ולם אעלם יום מותי: 3 ואלאן אחמל אלתך סלאחך וקוסך ואכרג אלי
 אלצחרא וצד לי צידא: 4 ואצלחה לי אלואנא כמא אחב ואתני בה: 5
 אכל מנה לכי תבארכך נפסי קבל אן אמות: 5 פסמעת רבקה חין כלם
 יצחק בדלך עשו אבנה פלמא מצא עשו אלי אלצחרא ליעוד צידא
 יאתי בה: 6 קאלת² ליעקוב אבנהא קד סמעת אכאך יכלם עשוואכאך
 קאילא: 7 אתני בעיד ואצלחה לי אלואנא אכל מנה חתי אבארכך
 בין ידי אללה קבל מותי: 8 ואלאן יא בני אקבל מני מא אמרך בה: 10
 9 אמין אלי אלגנם וכד לי מנהא גדיין מן אלמאעו גדיין אצלחהמא
 אלואנא לאביך כמא יחב: 10 פתדכלהמא אלי אביך ויאכל מנהא לכי
 יבארכך קבל מותה: 11 קאל להא הודא עשו אזי רגל שער ואנא רגל
 אגד: 12 לעל יגמני אבי פאכון ענדה כאללאעב בה³ פאגלב עלי
 נפסי לענה ולא ברכה: 13 קאלת לה אמה עלי אסתדפאע לענתך⁴ יא
 15 בני לבן אקבל מני ואמין וכד לי דלך: 14 פמצא ואכד ואתי בה אלי
 אמה פאצלחת אמה אלואנא כמא אחב אבנה: 15 תם אכדת רבקה תיאב
 עשו אבנהא אלאכבר אלפאכרה אלתו מעהא פי אלבית פאלבסתהא
 יעקוב אבנהא אלאצגר: 16 וגלוד אלגדיין אלבסתהא עלי ידיה ועלי
 מלוסה חלקה: 17 ואעטתה אלאלואן מע אלכבו אלדי צנעתה⁵: 18 פדכל
 20 אלי אביה וקאל יא אבי קאל לביך מן אנת יא בני: 19 קאל יעקוב לאביה
 אנא עשו בכרך צנעת כמא אמרתני קם פאגלם וכל מן צידי לכי
 תבארכני נפסך: 20 קאל מא דא אסרעת אלוגוד יא בני קאל לאן
 אללה רבך ופק בין ידי: 21 קאל אסחק תקדם חתי אגסך יא בני הל
 אנת אבני עשו אם לא: 22 פתקדם יעקוב לאסחק פגסה וקאל אלצות
 25 צות יעקוב ואליראן ידא עשו: 23 ולם יתבתה אד כאנתא ידא כירי
 עשו שעראניתין פבארכה: 24 כל קאל לה⁶ אנת אבני עשו קאל

(1) פ': צעפת.

(2) "ויהי כאשר הלך עשו... אמרה רבקה"

(3) "כמצחק עליו", וכן ת"א כמתלעב, ועיין תשובת דונש ס' 79.

(4) ראב"ע: והגאון פירש עלי להסיר קללתך.

(5) בכ"י י: וגעלת אלאלואן ואלכבו אלדי צנעת ביד יעקוב אבנהא.

(6) "ויותר מזה אמר לו".

אנא הו: 25 קאל קדם לי חתי אבל מן צידך לבי תבארכך נפסי פקדם
 לה פאכל ואתאה בכמר פשרב: 26 תם קאל לה תקדם קבלני יא בני:
 27 פתקדם וקבלה ושם ראיחה תיאבה פבארכה וקאל אנשר ראיחה
 אבני בראיחה רוצה קד בארכהא אללה: 28 יעמך אללה מן טל
 אלסמא ודסם אלארץ ובתרה אלבר ואלעציר: 29 ויכדמוך אלאמם
 5 ותכצע לך אלאחזאב וכן מולא עלי אבותך ויכצע לך בנו אמך לאענך
 מלעון ומבארכך מבארך: 30 פלמא פרג אסחק מן תבריד יעקוב כאן
 כמא כרג מן בין ידיה אד אקבל עשו אכזה מן צידה: 31 וצנע הו
 איצא אלואנא אתא בהא אלי אביה פקאל לה יקם אבי ויאכל מן ציד
 10 אבנה לקבל אן תבארכני נפסך: 32 קאל לה מן אנת קאל אנא אבנך
 בכרך עשו: 33 פועג אסחק זענה עשימה גדא וקאל פמן דאך אלדי
 צאד צידא פאתאני בה ואכלת מנה קבל אן תגי פבארכתה וליכן איצא
 מבארכא: 34 ולמא סמע עשו כלאם אביה צרך צרכה עשימה מרה
 גדא וקאל לאביה בארכני אנא איצא יא אבת: 35 קאל גא אכוך במכר
 15 ואכד ברכתך: 36 קאל נעמא אסמי יעקוב לאנה תעקבני מרתין אולא
 אכד בכורתני ואלאן אכד ברכתני תם קאל אלא אבקית לי ברכה:
 37 אנאב אסחק פקאל הודא קד צירתה מולאך וגמיע אבותה געלתהם
 לה עבידא ואלבר ואלעציר אסנדתה⁽¹⁾ אלאן מא דא אצנע יא ולדי:
 38 קאל עשו אברכה ואחרה הי לך יא אבת בארכני אנא איצא ורפע
 20 צותה ובכי: 39 פאגאבה וקאל הודא מן דסם אלארץ סיכון מסכך
 ומן טל אלסמא מן עלו: 40 ועלי סיפך תחיי ואכאך תכדם פיכון אדא
 אסתולית פככת אצרה ען ענקך: 41 וחקד עשו עלי יעקוב בסבב
 אלברכה אלדי בארכה אבוה⁽²⁾ וקאל עשו פי נפסה סתקרר איאם חזן
 אבי ואקתל יעקוב אבי: 42 פאכברת רבקה בכלאם עשו אבנהא אלאכבר
 25 פבעתת ודעת ביעקוב אבנהא אלאצגר וקאלת לה הודא עשו אכוך
 מתואעדך⁽³⁾ ליקתלך: 43 ואלאן יא בני אקבל מני וקם פאמץ אלי לבן
 אבי אלי חרן: 44 וקם ענדה איאמא יסירה אלי אן תרגע חמה אכיד:
 45 אלי אן ירגע גצבה ענך פינסי מא צנעת בה פאבעת אכדך מן תם
 לילא אתכלכמא גמיעא פי יום ואחד: 46 תם קאלת רבקה לאסחק
 30 צגרת פי חיותי מן קבל בנאת חת פאן תזוג יעקוב במראה מנהן מתל
 האולי או מן בנאת סאיר אהל הדא אלבלד פלמא דא לי חיוה:

(1) "חלקתי לוי".

(2) "מה שברכו אביו" ובס': אלתי.

(3) עיין ראביע ולמעלה דף 12 הערה 5.

נחלקתי לוי
 סוף ג' - ח

כח

- 1 פדעא אסחק ביעקוב ובארכה ואוצאה וקאל לה לא תתכד זוגה
 מן בנאת כנעאן: 2 פאמץ אלי פדן ארם בית בתואל גדך ותזוג מן תם
 במראה מן בנאת לבן כאלך: 3 ואלטאיק אלכאפי יבארך עליך וינמך
 ויכתרך ויבון מנך גוק אמם: 4 ויעמך ברכה אברהים לך ולנסלך בערך 5
 אן תחוז בלד סכנאך¹ אלדי אעטאה אללה לאברהים: 5 וארסל ביעקוב
 פמצי אלי פדן ארם אלי לבן בן בתואל אלארמני אזי רבקה אם יעקוב
 ועשו: 6 פעלם עשו אן אסחק קד בארך יעקוב ובעת בה אלי פדן ארם
 ליתכד לה מן תם זוגה ואד בארכה ואמרה וקאל לה לא תתזוג במראה
 מן בנאת אלכנעאניין: 7 וקבל יעקוב מן אביה ואמה ומצא אלי פדן 10
 ארם: 8 ולמא ראי עשו אן בנאת כנעאן אשראר ענד אסחק אביה:
 9 מצא עשו אלי אסמעיל פתזוג במחלת אבנה אסמעיל בן אברהים
 אכת נביות לתבון לה זוגה מע נסאיה: 10 תם כרג יעקוב מן ביר סבע
 לימצי אלי חראן²: 11 פואפי אלי מוצע אלכאץ³ ובאת תם אד
 גאבת אלשמם ואכד מן חגאר אלמוצע פצירהא מתוסדה ונאם פיה: 15
 12 פראי חלמא כאן סלמא מנתצבא עלי אלארץ וראסה מדאן אלסמא
 ומלאיכה אללה תצעד ותנול פיה: 13 ואדא בנור אללה ואקא אמאמה⁴
 פקאל לה אנא אללה אלאה אברהים אביך ואלאה אסחק אלארץ
 אלתי אנת נאים עליהא לך אעטיהא ולנסלך: 14 ויבון נסלך כתראב
 אלארץ ותנמו גרבא ושרקא ושמאלא וגנובא ויתבארך בך גמיע עשאייר 20
 אלארץ ובנסלך: 15 והאנא מעך אחפטיך אינמא סלכת וארדך אלי
 הדא אלבלד ולא אתרכך אלי אן אפי לך במא ועדתך: 16 פאסתיקט
 יעקוב מן נומה וקאל איקינא⁵ נור אללה פי הדא אלמוצע ואנא לס
 אעלם: 17 פכאק וקאל מא אכוף הדא אלמוצע ומא הדא אלא בית
 אללה והדא באב אלסמא: 18 תם אדלג יעקוב באלגדאה פאכד אלחגר 25
 אלדי געלה מתוסדה ואנצבה דכה וצב דהנא עלי ראסה: 19 וסמא
 דלך אלמוצע בית אל ואנמא אסם אלקריה אולא לוז: 20 תם נדר

(1) פ': בארתך ארץ מגאורתך = ברשתך הארץ אשר גרת בה, ר"ל שהיית שם רק גר. התרגום הזה נמצא רק במקום הזה, ובשאר מקומות נמצא כמו לפנינו.

(2) ראב"ע: אמר הגאון כי וילך חרנה ללכת ואיננו כמשמעו (כן נוסחת מקור חיים) ושם לבאר מה שפגע בדרך וכו'.

(3) "במקום המיוחד", ע' רש"י.

(4) "לפניו", ר"ל לפני יעקב ונראה שהיתה כן דעת רש"י כאמרו לשמרו.

(5) ת"א: בקושטא והגאון הוסיף א' לסמן התמיהה. ככ"י ו' ובפ' אדן = אם כן.

יעקוב נדרא קאילא אן כאן אללה מעי וחפטי פי הדא אלטריק אלדי
אנא סאלכה ורזקני כבזא אכלה ותובא אלבסה: 21 וארגע סאלמא
אלי בית אבי וכאן אללה לי וליא¹: 22 פאן הדא אלחגור אלדי געלטה
דכה יכון לי בית אללה וגמיע מא תרזקני עשרא אעשרה לך:

כט

5

1 תם רפע יעקוב רגליה ומצי אלי בלד אהל אלשרק: 2 פראי
פאדא בביר פי אלצחרא ואדא בתלתא קמוע מן אלגנס ראבצה עליהא
לאן מנהא יסקון² אלקמוע וצכרה עמימה עלי פיהא: 3 וכאן אדא
אנתמע תם רעא אלקמוע³ דחרגו אלחגור ען פם אלביר וסקו אלגנס
10 תם רדוה אלי מוצעה: 4 פקאל להם יעקוב יא אבותי מן אין אנתם
פקאלו נחן מן חרין: 5 קאל להם אתערפון לבן בן נחור קאלו נעם:
6 קאל אסאלם הו קאלו נעם והודא רחל בנתה גאיה מע אלגנס: 7 תם
קאל להם הודא אלנהאר עאדה כביר וליס הו וקת אנצמאם אלמאשיה
אסקו אלגנס ואמצו ארעוהא: 8 קאלו לא נטיק דלך אלי אן ינתמע
15 רעא אלקמוע ודחרגו אלחגור ען פם אלביר ונסקי אלגנס: 9 בינאה
יבאטבהם אד גאת רחל מע גנס אביהא לאנהא ראעיה: 10 פכמא
ראי יעקוב רחל בנת לבן כאלה וגנס לבן כאלה תקדם פדחרג אלחגור
ען פם אלביר וסקי גנמה: 11 תם קבל יעקוב רחל ורפע צותה ובכי:
12 ואכברהא אנה אבן עמיתהא⁴ אבן רבקה פחאצרת ואכברת אבאהא:
13 20 פלמא סמע לבן כביר יעקוב בן אכתה חאצר תלקאה פעאנקה וקבלה
ואדכלה אלי מנולה פקץ עלי לבן גמיע הדא אלמאמור: 14 קאל לה
לבן אנת⁵ עטמי ולחמי פאקאם ענדה שהרא: 15 תם קאל לבן ליעקוב
ואן אנת קריבי פתכדמני⁶ מגנא אכברני מא הי אנרתך: 16 וכאן
ללבן אבנתאן אסם אלכברי לאה ואסם אלצגרי רחל: 17 ועינא לאה
25 חסנתאן⁷ וכאנת רחל חסנה אלחליה ואלמנשר: 18 פאחב יעקוב רחל
וקאל אכדמך סבע סנין ברחל אבנתך אלצגרי: 19 קאל לבן אצלח אן
אעמיהא לך מן אן אעמיהא לרגל אכר קם ענדי: 20 פכדמה יעקוב ברחל
סבע סנין וכאנת ענדה כאיאם יסירה מן מחבתה להא: 21 תם קאל לה

(1) "ויהיה השם אהכי".

(2) כפ' הוסיף אלרעאה = הרועים.

(3) "רועי העדרים".

(4) ת"א: בר אחת דאבות.

(5) פ': אמא אנת פעטמי, עיין למעלה דף 84 הערה 1.

(6) פ': אכדמני בל' תמיהה ועיין רש"י.

(7) וכן ת"א יאין.

אעטני זונתי אד קד כמלת איאמי אדכל אליהא: ²² פאגמע לבן גמיע
 אהל אלמוצע וצנע להם מגלסא: ²³ פלמא כאן באלעשי אבד לאה אבנתה
 פזפאה אליה ודכל אליהא: ²⁴ ואעטאהא לבן זלפה אמתה לתכון להא
 אמא: ²⁵ פלמא כאן באלגדאף פאדא בהא לאה פקאל ללבן מה דא
 צנעת בי אלים ברחל כדמתך ולם וארבתני: ²⁶ קאל לא יצנע כדא פי ⁵
 בלדנא אן תזונ אלצגרי קבל אלכברי: ²⁷ לבן אכמל אסבוע הדה
 אעטיך הדה איצא בכדמה תכדמי סבע סנין אכר: ²⁸ פצנע יעקוב
 כדאך ואכמל אסבוע לאה תם אעטאה רחל אבנתה זונה: ²⁹ ואעטאהא
 לבן בלהה אמתה לתכון להא אמא: ³⁰ פלמא דכל אלי רחל אחבהא
 אכתר מן לאה תם כדמה סבע סנין אכר: ³¹ ועלם אללה אן לאה ¹⁰
 משניה פרזקהא ולדא ורחל עאקר: ³² פהמלת לאה וולדת אבנא
 ואסמתה ראובן לאנהא קאלת קד נטר אללה לצעפי ואלאן יחבני רגלי:
³³ וחמלת איצא וולדת אבנא וקאלת קד סמע אללה אני משניה ורוקני
 איצא הדא ואסמתה שמעון: ³⁴ וחמלת וולדת אבנא וקאלת הדה
 אלמרה ינעטף אלי רגלי לאני קד וולדת לה תלתא אולאד ועלי דלך ¹⁵
 סמי אסמה לוי: ³⁵ וחמלת איצא וולדת אבנא וקאלת הדה אלמרה
 אשכר אללה ולדלד אסמתה יהודה תם וקפת ען אלולאדה:

ל

1 ולמא ראת רחל אנהא לם תלד ליעקוב חסדת אכתהא וקאלת
 לה אסתרוזק לי ולדא¹ ואלא פאנא מיתא: ² פאשתד גצבה עליהא ²⁰
 וקאל אמן דון אללה אנא אלדי מנעך תמר אלבטן: ³ קאלת הודא
 אמתי בלהה אדכל אליהא תלד פי חגרי ויבני ביתי אנא איצא מנהא:
⁴ פאעטתה בלהה אמתהא לה זונה פדכל עליהא: ⁵ פהמלת וולדת
 לה אבנא: ⁶ פקאלת רחל קד חכס אללה לי ואיצא סמע צותי פרזקני
 הדא ואסמתה דן: ⁷ וחמלת איצא בלהה אמא רחל וולדת אבנא תאניא ²⁵
 ליעקוב: ⁸ פקאלת רחל עטפה מן ענד אללה אנעטפת² מע אכתי וטקת
 דלך פאסמתה נפתלי: ⁹ ולמא ראת לאה איצא אנהא קד וקפת ען
 אלולאדה אכדת זלפה אמתהא ואעטתהא ליעקוב זונה: ¹⁰ פולדת
 לה אבנא: ¹¹ פקאלת לאה קד צח אלכבר³ ואסמתה גד: ¹² וולדת לה

(1) "שאל (מה) בעדי בן", עי' רש"י וראב"ע.

(2) רש"י בשם מנחם בן סרוק: חבורים מאת המקום נתחברתי.

(3) תשובות דונש סימן 14: ועוד פתר (תנאון) באה ההנדה ונתבררה ע"ש ובשפת
 יתר סי' י"ג. והמבחר כוון ג"כ אל הגאון באמרו והמפרש מגזרת הגיד שקר הגיד.

ולפה אמה לאה אבנא תאניא: 18 פקאלת לאה בוצפי אן יצפני אלנסא⁽¹⁾
 פאסמתה אשר: 14 תם מצא ראובן פי איאם הצאד אלחנטה פוגד לפאחא
 פי אלצהרא פאתי בהא אלי לאה אמה פקאלת להא רחל אעטיני מנהא:
 15 קאלת להא אמא כפאך אן אכדת זוגי חתי תאכדי לפאחא אבני איצא
 5 קאלת רחל לכנה ינאם ענדך אללילה בדל דלך: 16 פלמא גא יעקוב מן
 אלצהרא פי אלעשא כרגת לאה תלקאה פקאלת אדכל אלי לאני
 אסתחקקתך⁽²⁾ בלפאח אבני פנאם ענדהא תלך אללילה: 17 פסמע
 אללה לאה פחמלת וולדת לה אבנא כאמסא: 18 וקאלת לאה קך
 אעטאני אללה אגרי כמא זוגת אמתי לרגלי פאסמתה יששכר: 19 פחמלת
 10 וולדת לה אבנא סאדסא: 20 קאלת קך פוצני⁽³⁾ אללה תפויץ כיר
 והדה אלמרה יסאכנני רגלי אד וולדת לה סתה בנין פאסמתה זבולון:
 21 ובעד דלך וולדת אבנה פאסמתהא דינה: 22 תם דבר אללה רחל
 וסמע להא פרזקהא ולדא⁽⁴⁾: 23 פחמלת וולדת אבנא וקאלת קך צם
 אללה עני אלעאר: 24 ואסמתה יוסף קאילה יזידי אללה אבנא אכר:
 25 פלמא וולדת רחל יוסף קאל יעקוב ללבן אמלכני אמץ אלי מוצעי
 15 ובלדי: 26 ואעטני נסאי ואולאדי אלדין כדמתך בהם חתי אמצי פאנך
 תעלם כדמתי אלתי כדמתך: 27 קאל לה לבן אן וגדת חטא ענדך
 קך גרבתך⁽⁵⁾ פבארכני אללה בגרירתך: 28 וקאל בין לי אגרתך חתי
 אעטיך: 29 קאל לה אנת תעלם כף כדמתך וכף כאנת מאשיתך
 ענדי: 30 פאנהא כאנת קלילה וגמת בתרה ובאך אללה לך בסבבי
 20 ואלאן מתי אצנע אנא איצא לביתי: 31 קאל מא דא אעטיך קאל יעקוב
 לא תעטיני שיא לבן אצנע בי הדא אלמר בה ארגע ארעא גנמך
 ואחפטהא: 32 אן אמר אליום פי גנמך ואעזל מנהא כל שא מנקט
 ואבלק וכל שא חמא פי אלצאן⁽⁶⁾ ואבלק ומנקט פי אלמאעז ויבן דלך
 אגרתני: 33 פישחד לי עדלי גדא אדא חצרת אן אטלב אגרתני בין
 25 ידיך⁽⁷⁾ באן כל מא לים הו מנקט ואבלק מן אלמאעז וחמא מן אלצאן

(1) ת"א תושבחה . . . ישכונני וכן תרגם הגאון משלי ל"א כ"ח.

(2) "זכיתי בך".

(3) דונש בתשובתו ס' כ"א, והראב"ע בשפת יתר ס' כ', הביאו בשם הגאון שפירוש
 זבד מגזרת זבת חלב ודבש וכן בעל המבחר כתב: ויש מי שהוציאו מלשון זבת, ונראה שמצאו
 בנוסחת הגאון פיצני תפויץ, אבל בנוסחתנו נמצא פוץ שהוראתו הפקיד.

(4) "ויתן לה בן".

(5) "גסיתך", וכן תרגום אונקלוס.

(6) בכ"ו מלת שא חסרה שתי פעמים ונראה שלפי דעת הגאון נקוד וטלוא וחום
 כולם מוסבים על הכשבים ועיין שמות י"ב ג' ד' ה' ודברים י"ד ד' ששם גם כן לא תרגם מלת שה.

(7) אפשר שכונתו, אם תבא לראות את העדרים תעיד עלי צדקתי בשאבקש ממך את
 שכרי, שכל שאיננו נקוד וטלוא בעזים הוא גנוב.

איצא פהו מסרוק ענדי: 34 קאל לבן נעם לית יכון כמא קלת:
 35 פעול פי דלך אליוס אלתיזם אלמחגלה¹) ואלבלק וגמיע אלענוז
 אלמנקטה ואלבלק²) כל מא פיה ביאץ וכל חמא מן אלצאן איצא ודפע דלך
 ביד בניה: 36 וצייר מסיר תלתה איאם בינה ובין יעקוב ורעא יעקוב גנם
 לבן אלבאקיה: 37 תם אכז יעקוב עצי לבנא רטב וחור³) ודלב
 5 וקשרהא אלקשר אלאביץ חתי קשט אלביאץ אלדי עליהא⁴): 38 ווצע
 אלעצי אלתי קשרהא פי אלאחואץ מסאקי אלמא חתי תני אלגנם
 לתשרב חיאלהא⁵) פתתיחם פיהא ענד דלך: 39 פאדא תוחמת⁶)
 באלעצי ולדת מחגלה ומנקטה ובלקא: 40 ולמא אפרד יעקוב אלצאן
 10 געל פי אול אלגנם כל מחגל⁷) וחמא פי צאן לבן וגעל לה קטועא וחדהא
 ולם יצפהא אלי גנם לבן: 41 וכאן יעקוב פי כל וקת וחאם אלגנם
 אלרביעי⁸) יצייר אלעצי חדאהא פי אלאחואץ לתתוחם עליהא:
 42 ואדא כרפת לא יצייר דלך פתציר אלכריפיה⁹) ללבן ואלרביעיה
 ליעקוב: 43 פאנמי¹⁰) אלרגל גדא וצאר לה גנם כתיר ואמא
 ועביד וגמאל וחמיר:

לה

1 וסמע כלאם בני לבן יקולון קד אחד יעקוב מא לאבינא ומן
מאלה אצמנע גמיע הדא אליסאר: 2 וראי יעקוב איצא¹¹) וגה לבן
פאדא לים הו מעה מתל אמם ומא קבלה: 3 וקאל אללה לה ארגע
אלי ארץ אבאך ומולדך אכן מעך: 4 פבעת יעקוב ודעא ברחל ולאה²⁰
אלי אלצחרא אלי גנמה: 5 פקאל להן הודא ארא וגה אביכן לים הו
מעי מתל אמם ומא קבלה ואלאה אבי לם יול מעי¹²): 6 ואנתן תערפן

(¹) עיין ספר השרשים לאבן גנאת שרש עקד.

(2) ר"ל מלבד הנקוד והטלוא בכשבים.

(³) ראב"ע: והגאון אמר כי לזו שקדים בעבור שנקרא כן בלשון ישמעאל כי הבי לשונות והארמית ממשפחה אחת היו. ונראה שבזמן פה אל רבנו האי, כי ר"ס לא העתיק כן כ"א העתקתו מסכמת עם דעת אבן גנאת בשרשים שלו.

(4) "לגלות הלבן אשר עליהן" ועיין העתקתו לישעיה נ"ב י"י

(⁵) פ': ותכון חיאלהא ר"ל שיהיו המקלות לנוכח הצאן.

(⁶) בכ"י פתוחמת.

(7) "ויתן בראש הצאן כל עקוד".

(⁸) ראב"ע: בימי ניסן.

(⁹) ראב"ע: בימי תשרי.

(10) בב"י י' ובש': ואיסר.

(11) "גם" כלומר לא לבד שמע את דברי בני לֵבן כ"א ראה גם את פני לֵבן וגו'.

(¹²) "לא חדל להיות עמדי".

SECRET

אני כדמתה בגמיע קֹותי: 7 ואבוכן סֹכר בי ובדל אגֹרתי עֶשְׂרֵה אַעֲדֹאד
 ולם ידעה אללה אן יסי בי: 8 אן קאל כדא יכון אגֹרך מנקמֶה ולד
 גמיע אלגנס כדאך ואן קאל מחגלה ולד גמיע אלגנס כדאך:
 9 פאפאד⁽¹⁾ אללה מן גנס אביכן ואעטאני: 10 ולמא באן וקת וחאם
 5 אלגנס רפעת עיני פראית פי אלמנאם פכאן אלתיוס אלצאעדה
 עלי אלגנס מחגלה ומנקמֶה וכלנגיֶה⁽²⁾: 11 תם קאל לי מלאך
 אללה פי אלחלם יא יעקוב פקלת לביך: 12 קאל ארפע עיניך
 ואנטר גמיע אלתיוס אלצאעדה עלי אלגנס מחגלה ומנקמֶה וכלנגיֶה
 פאני קד ראית גמיע מא לבן צאנע לך: 13 אנא אלטאיק אלמבשרך⁽³⁾
 10 פי בית אל אלדי מסחת תם אלנצבה ונדרת לי תם אלנדר ואלאן קם
 פאכרג מן הדא אלבלד וארגע אלי בלד מולדך: 14 פאגבתא רחל ולאה
 וקאלתא לה הל בקי לנא נציב או נחלה פי בית אבינא: 15 אלא אן
 כאלגרבא חסבנא ענדה וכאנה באענא ואכל תמננא⁽⁴⁾: 16 אמא גמיע
 אלגנא אלדי אפאדה אללה⁽⁵⁾ מן קבל אבינא הו לנא ולבנינא ואלאן
 15 גמיע מא קאל אללה לך אצנעה: 17 פקאם יעקוב וחמל בניה ונסאה
 עלי אלגמל: 18 וסאק גמיע מאשיתה וגמיע סרחה אלדי מלכה ומע
 מאשיתה סאיר מלכה אלדי מלכה⁽⁶⁾ פי פדן ארם ליגי אלי אסחק אביה
 אלי בלד כנעאן: 19 וכאן לבן קד מצא ליגֹו גנמה פאכפת⁽⁷⁾ רחל
 אלתמתאל⁽⁸⁾ אלדי לאביהא: 20 ובתם יעקוב סֹרה ען לבן אלארמני אד
 20 לם יכברה באנה מנצרה⁽⁹⁾: 21 פאנצרה הו וגמיע מאלה וקאם ועבר
 אלפראת וגעל קצדה גבל גרש: 22 פאכבר לבן פי אליוס אלתאלת
 אן אנצרה יעקוב: 23 פאכד אצחאבה מעה וכלבה מסיר סבעֶה איאם
 ולחקה פי גבל גרש: 24 פגא מלאך אללה אלי לבן אלארמני פי חלם
 אלליל וקאל לה אחרך לך אן תכלם יעקוב מן כיר אלי שר: 25 תם
 25 לחק לבן יעקוב וכאן יעקוב קד צרב כבאה פי אלגבל ולבן אנול אבותה
 פי גבל גרש: 26 פקאל לבן ליעקוב מא דא צנעת אד כתמתני וסקת

(1) פ': פאפרדי וכן ת"א: ואפרש.

(2) עיין שרשים לאבן גנאח ש' ברד.

(3) וכן תרגם אונקלוס: דאתגלי לך.

(4) "כאלו מכרנו ואכל מחירנו", כלומר דמי שכר פעולתך כפרשי.

(5) פ': אפאדך אללה איאה, = "אשר נתן לך ה'".

(6) "ועם מקנהו כל קנינו אשר קנה".

(7) "החביאה".

(8) "הצלם", "כן הוא בכל הנוסחאות בל"י ובס' השרשים לאבן גנאח ש' תרף

אלתמאל = הצלמים.

(9) "ויסתר יעקב את סודו מלבן הארמי שהוא הולך לו".

בנאתי כאלסביאת באלסוף: 27 ולם אכתפית פאנצרפת וכתמתני ולם
 תכברני פכנת אשׁיעך בפרה וגנא ודפוף ומנאביר: 28 ולם תדעני¹
 אן אקבל בני ובנאתי אלאן קד גהלת פי מא צנעת: 29 ומוגוד טאקה
 פי ידי אן אצנע בכם שרא לולא אן אלאה אביכם אלבארה קאל לי
 אחר לך אן תכלם ליעקוב מן כיר אלי שר: 30 ואלאן מצית מציא⁵
 אד אשתקת אלי בית אביך פלם סרקת מעבודי: 31 פאנאב יעקוב וקאל
 ללבן לאני תכופת וקלת כילא תגעבני עלי בנאתך: 32 וענד מן יוגד
 מעבודך לא יחיי חדא אצחאבנא אתבת מא לך ענדי וכדה ולם יעלם
 יעקוב אן רחל אנפתה: 33 פדכל לבן כבא יעקוב וכבא לאה וכבא
 אלאמתין ולם יגד שיא תם כרג מן כבא לאה פדכל אלי כבא רחל: 10
 34 ורחל קד אכדת אלתמתאל וצירתה פי קתב אלגמל וגלסת פוקה
 פנמם לבן גמיע אלכבא ולם יגד שיא: 35 פקאלת לה לא ישתד עלי
 סידי פאני לא אטיק אן אקום מן בין ידיך אד סביל אלנסא קד ערץ לי
 פפתש ולם יגד אלתמתאל: 36 פאשתד דלך עלי יעקוב וכאצם לבן
 ואנאבה וקאל לה מא גרמי ומא כמאי אד רהקתני: 37 וקד גססת גמיע¹⁵
 אניתי מא וגדת מן גמיע אניה ביתך צירה ההנא חדא אצחאבי ואצחאבך
 ויובכונא בה עלי אלבדל²: 38 הדיא לי עשרון סנה מעך רכאלך וענווך³
 לס תתכל ומן כבאש גנמך לס אכל: 39 ופריסה לס אדפע אליך ומא
 אסתהלכתהא מן ידי תמלכהא⁴ כדדת נהארא ולילא⁵: 40 וכנת
 פי אלנהאר תחרקני אלסמום ואלגליל פי אלליל ונפר נומי ען עיני: 20
 41 הדיא לי עשרון סנה פי מנולך כדמתך מנהא ארבע עשרה סנה
 בבנתיך וסת סנין פי גנמך פבדלת אנרתי עשרה אעדאד: 42 לולא אלאה
 אבי אברהים ופוע אסחק כאן לי עונא⁶ לקד כנת אמלקתני פארגא
 לצעפי ולתעב כפי נמר אללה וובכך אלבארה: 43 פאנאבה לבן
 וקאל אלולאד אולאדי ואלבנאת בנאתי ואלגנס גנמי וגמיע מה תראה²⁵
 פהו לי פמא עסי אן אצנע אליום בבנאתי או באולאדהן אלדין ולדן:
 44 ואלאן תעאל נעהד עהדא אנא ואנת יכון שאהדא ביני ובינך:
 45 פאכד יעקוב חגרא ורפעה נצבה: 46 תם קאל יעקוב לאצחאבה

(1) פ: תדרני.

(2) ר"ל יוכיחו בזה אותי או אותך.

(3) פ: וכואעוך.

(4) "מה שאברתי מן הצאן תבקשני מיד" וקרב לזה תרגום אונקלוס: דהוה שגיא

ממנינא מני את בעי לה.

(5) "עמלתי כיום ובלילה", וקרב לזה תרגום אונקלוס: נטרית ביממא ונטרית בלילא.

ורגש בתשובותיו סי' 18 השיג על הגאון.

(6) "לעורר".

לב

(1) „ויקרא את האבן" ובכ"י י' חסרות אלו המלות.

(²) עיון ראב"ע.

(3) ר"ל אחר שנסתר איש מרעהו יצף ה' שלא תענה. ראב"ע: אמר הגאון פירשו אם לא תשכב עם נשיך ובוראי ראה זאת בבאור הגאון. וע' יומא ע"ז ע"א.

(⁴) „איש גברי“.

(⁵) בכ"י י': זדות.

(6) „הוא אלהי אבי שניהם“, כלומר אלהי תרח.

צאר לי עסכראן⁽¹⁾: 12 פכלצני מן יד אזי מן יד עשו פאנני אכאפה
כילא יאתי פיקתלני⁽²⁾ אלאם מע אלבנין קסאוה⁽³⁾: 13 ואנת קלת אני
אחסן אליך ואציר נסלך ברמל אלבחר אלדי לא יחצא מן כתר⁽⁴⁾:
14 תם באת תם תלך אללילה ועזל ממא גא בה מעה הדיה לעשו
גביה: 15 מאיתי ענו עשרין תיסא ומאיתי רכלה עשרין כבשא: 5
16 תלתין נאקה מרצעה מע אולאדהא ארבעין בקרה עשרה תיראן
עשרין אתאנא עשרה גחאש: 17 ואעמי דלך ביד עבדה קטיעא
קטיעא עלי חדה וקאל להם תקדמוני וצירו פרגה בין קטיע וקטיע:
18 ואמר אלאל קאילא אן פאגאך עשו אזי וסאלך קאילא למן אנת
ואלי אין תמצי ולמן הדיא אלדי בין ידיך: 19 פקל לעבדך ליעקוב הי
10 הדיה מבעותה לסידי עשו והודא הו איצא וראנא: 20 ואמר אללאתני
ואיצא אללאת ואיצא סאיר אלמאציין מע אלקטוע קאילא מתל הדיא
אלקול תקולון לעשו אדא ואפיתמוה: 21 וקולו איצא הודא עבדך יעקוב
וראנא לאנה קאל אתרצאה אולא באלהדיה אלמתקדמה בין ידי ובעד
דלך אנטר אלי וגהה לעלה ישפעני: 22 פתקדמת אלהדיה בין ידיה 15
ובאת הו תלך אללילה פי אלעסכר: 23 וקאם תלך אללילה פאכד
זוגתיה ואמתיה ואחד עשר אבנא לה פעבר מעבר⁽⁵⁾ יבק: 24 תם
אכדהם פעבר בהם אלואדי ועבר בגמיע מא לה: 25 ובקי יעקוב פי דלך
אלגאנב⁽⁶⁾ וחדה פצארעה אלמלאך⁽⁷⁾ אלי מטלע אלפג⁽⁸⁾: 26 פלמא ראי
אנה למ ישקה דנא מן חק ורכה פזאל חק ורך יעקוב פי מצארעתה 20
מעה: 27 ולמא טלע אלפג⁽⁹⁾ קאל לה אטלקני קאל לא אטלקך דון
אן תבארכני: 28 קאל לה מה אסמך קאל יעקוב: 29 קאל לא יסמי
אסמך אבדא יעקוב פקט⁽¹⁰⁾ אלא אסראיל לאנך תראסת⁽¹⁰⁾ ענד אללה
וענד אלנאם וטקת דלך: 30 תם סאלה יעקוב פקאל לה אכברני אסמך
קאל ומא סואלך ען אסמי ולמא בארכה תם: 31 סמי⁽¹⁰⁾ יעקוב אלמוצע 25

(1) בקי: צארת לי אסכרין ד"ל המקל נהיה לי לשתי מהנות.

(2) פ: פיקתל מן סעי מן אלמסהאת = ויכה את אשר עמי מן האמות.

(3) "באכזריות".

(4) פ: גיזה.

(5) "בעבר הזה".

(6) בכ"י י: רגל. עיין בלקושים.

(7) "וכאשר עלה השחר".

(8) "בלבד" ר"ל שיקרא יעקב וישראל ועיין למטה שמות ו' ג'. ורכנו בחיי מביא

הפירוש הזה בשם רבינו חננאל.

(9) עיין תרגום אונקלוס.

(10) "ואחרי אשר ברך אותו שם קרא" וגו'.

פניאל קאילא אני ראית מלאך אללה מואנה ותכלצת נפסי: 32 פלמא
עבר פניאל אשרקת לה אלשמם וכאן¹ יפלע מן ורכה: 33 ולדלך
לא יאכלו בנו אסראיל ערק אלנסא אלדי מע חק אלורך אלי הדא
אליום למא דנא מן חק ורך יעקוב בערק אלנסא:

לג

5

1 תם רפע עיניה פנטר פאדא בעשו מקבל ומעה ארבע
מאיה רגל פפרקאלאולאד עלי לאה ועלי רחל ועלי אלאמתין: 2 וציר
אלאמתין ואולאדהמא אולא תם לאה ואולאדהא בעדהם תם רחל ויוסף
בעדהם: 3 והו תקדמהם פסגד עלי אלארין סבע מראת אלי אן דנא
10 מן אכיה: 4 פחאצר עשו תלקאה פעאנקה ואנכב עלי ענקה פקבלה
ובביא: 5 פרפע עיניה פנטר אלנסא ואולאולאד פקאל מן הולא
מנך קאל אולאדי אלדין רזקהם אללה לעבדך: 6 פתקדמתא אלאמתאן
ואולאדהמא וסגדו: 7 תם תקדם לאה ואולאדהא פסגדו ובעד דלך
תקדם יוסף ורחל פסגדא: 8 תם קאל למא² לך גמיע אלעסכר אלדי
15 פאניתה קאל לאגד חטא ענד סידי: 9 קאל עשו מוגד לי אכתר מן
דלך³ יא אזי יכן לך מא לך: 10 קאל יעקוב לא יא סידי אן וגדת
חטא ענדך אקבל הדיתי מן ידי פאני קד ראית וגהך כנטר וגה
אלאשראף⁴ פארין עלי: 11 ואקבל ברכתי אלתי גבת לך פאן אללה
קד ראפני ומוגד לי אכתר מן דלך⁵ פאלה עליה חתי קבלהא:
20 12 תם קאל נרחל ונמץ ואסיר מעך: 13 קאל לה סידי יעלם אן
אלאולאד רכצה ואלגנם ואלבקר מרצעאת ענדי פאן כדדתהא יומא
ואחדא תמאות כתיר מנהא⁶: 14 יתקדם סידי בין ידי עבדה ואנא
אסוקהם ריודא לאגל אלמלך⁷ אלדי מעי ומן אגל אלאולאד אלי אן
אני אלי סידי אלי אלשראה: 15 קאל עשו אכלף מעך מן אלקום אלדי
25 מעי קאל למא דא וגדת חטא ענד סידי: 16 פרנע עשו פי דלך אליום
אלי מריקה אלי אלשראה: 17 ורחל יעקוב אלי סבות פבנא לה ביתא
ולמאשיתה צנע ערשא ולדלך אסמי אלמוצע סכות: 18 תם דכל יעקוב

(1) בכ"י י' ובפ' נוסף פה: אלי וקתה דאך = עד היום ההוא.

(2) תרגם מי כמו למח.

(3) רב מזה.

(4) ת"א: אפי רבכיא.

(5) תרגם פה מלת כל כמו מלת רב בפסוק ט.

(6) אם אכבד עליהם יום אחד רובם יהיו כמתים.

(7) כנגלל המקנה.

סאלמא אלי קריה נאבלם אלתי פי בלד כנעאן פי מגיה מן פדן ארם
פנול קבאלה אלקריה: 19 פאבתאע חדיקה אלציעה אלתי צרב תם
כבאה מן ידי בני חמור אבי שכם במאיה נעה: 20 ונצב תם מדבחה
ודעא אמאמה באסם אלטאיק אלאה אסראיל²:

5

לד

- 1 תם כרגת דינה אבנה לאה אלתי ולדתהא ליעקוב לתנשר אלי
בנאת אהל אלבלאד: 2 פראהא שכם בן חמור אלחוי שריף אלבלד
פאכדהא וצאנעהא ואתאהא: 3 ותעלקת נפסה בדינה בנת יעקוב
ואחבהא ודארהא: 4 וקאל שכם לחמור אביה כדהא לי זוגה:
5 וסמע יעקוב אנה קד נגם דינה בנתה וכאן בנוה מע מאשיתה פי 10
אלצחרא פאמסך יעקוב אלי מגיהם: 6 תם כרג חמור אבו שכם אלי
יעקוב ליכלמה פי דלך: 7 ובנו יעקוב גאו מן אלצחרא כמא סמעו
פאנתם אלקום ואשתד עליהם גדא לאנה קד צנע כסאסה באסראיל
אד צאנע בנת יעקוב וכדאך לא יצנע: 8 פכלמהם חמור קאילא שכם
אבני קד שגפת נפסה באבתכם פאעטוהא לה זוגה: 9 וצאהרונא 15
אעטונא בנאתכם וכלו בנאתנא: 10 ואקימו מענא הודא אלבלד בין
ידיכם אגלסו ואתגרו פיה וחוזוה: 11 וקאל שכם איצא לאביהא
ולאכותהא אגד חטא ענדכם ומא תקולון לי אעטיכם: 12 כתרו עלי
גדא מן אלמהר ואלאעטא אעטיכם כמא תקולון לי ואעטוני אלגאריה
זוגה: 13 פאגאבוהמא בנו יעקוב במכר קאילין כמא נגם דינה אכתהם: 20
14 וקאלו להמא לא נטיק אן נצנע הדיא אלאמר אן נעטי אכתנא לרגל
לה קלפה לאנה עאר עלינא: 15 לכנא בכלה נטאבקם³ אן צרתם
מתלנא ואכתתן מנכם כל רגל: 16 נעטיכם בנאתנא ותזוגנא בנאתכם
ואקמנא ענדכם וצרנא אמא ואחדה: 17 ואן לם תקבלו מנא אן
תכתתנו אכדנא אכתנא ומצינא: 18 וחסן כלאמהם ענד חמור ושכם 25
אבנה: 19 ולם יוצר אלגלאם אן יצנע דלך אלאמר לאנה מריד אבנה
יעקוב והו אכרם מן גמיע בית אביה: 20 פלמא דכל חמור ושכם אבנה
אלי קריתהמא כאטבא אהלהא קאילין: 21 האולי אלקום מסאלמון
לנא אן יגלסו פי אלבלד ויתגרון פיה והודא הו ואסע אלמאכין⁴ בין
ידיהם ואן נתזוג אבנאתהם ונזוגהם בנאתנא: 22 לכן בכלה יטאבקונא 30

(1) "במאה טלאים" וכן ח"א.

(2) "ויקרא לפני המזבח בשם אל אלהי ישראל", הביא הראב"ע בשם הגאון שקרא אל השם.

(3) פ': טאהיכם.

(4) ר"ל והארץ יש לו הרבה מקומות, עיין ראב"ע.

אלקום עלי אן יקימו מענא ונציר אמה ואחדה באן נכתתן כל רגל
כמא הם מכתנן: 23 ומואשיהם¹ ובהאימהם וסאיר מלכהם אנמא הי
לנא עדא אן נטאבקהם עלי הדא ויקימון מענא: 24 פקבל מן חמור
ומן שכם אבנה כל מן כרג מן באב קריתה פאכתתן כל רגל מנהם:
25 5 פלמא כאן פי אליום אלתאלת והם ואגעון אכדעשמעון ולוי אכנא
דינה כל רגל סיפה פדכלא עליהם והם מטמאנן פקתלא כל דכר:
26 וחמור ושכם אבנה קתלהמא בחד אלסיף ואכדא דינה מן בית שכם
וכרגא: 27 ובנו יעקוב דכלו עלי אלצרעי וגנמו מא פי אלקריה כמא
נגמו אלתהם: 28 גנמהם ובקרהם וחמיריהם ומא פי אלקריה ומא פי
10 אלציראע אכדוה: 29 וגמיע אתאאתהא ואטפאלהם ונסאיהם סבוהא
וגנמוהא וסאיר מא פי אלמנאזל: 30 פקאל יעקוב לשמעון ולוי קד
פצחתמאני ואפסדתמא חאלי מע אהל אלבלד ואלכנעאניין ואלפרזיין
ואנא פי רהט די אחצא פיגתמעון עלי ויקתלוני פאנפד אנא ואלי:
31 קאלא אכזאניה יצנע אכתנא:

לה

15

1 תם קאל אללה ליעקוב קם פאצעד אלי בית אל וקם תם ואצנע
תם מדבחה ללמאיק אלמתגלי לך פי הרבך מן ידי עשו אכיד: 2 פקאל
יעקוב לאלה ולמן מעה אנזעו מעבודאת אלגרבא אלתי פי מא בינכם
ותטהרו ואבדלו תיאבכם: 3 ונקום ונצעד אלי בית אל ונצנע תם
20 מדבחה ללמאיק אלמגיבני פי יום שדתי וכאן מעי פי אלמריק אלדי
סלכתה: 4 פאעטו יעקוב גמיע מעבודאת אלגרבא אלתי כאנת מעהם
ואלאשנפה אלתי פי אדאנהם פדפנהא יעקוב תחת אלכטמה אלתי
ענד² נאבלם: 5 תם רחלו פכאן רעד אללה עלי אהל אלקריה אלתי
חואליהם ולם יכלבו ורא בני יעקוב: 6 חתי גא³ יעקוב אלי לוז אלתי
25 פי בלה כנעאן הי בית אל הו ואלקום אלדי מעה: 7 ובנא תם מדבחה
ודעי פי אלמוצע בית אל אלי אלמאיק⁴ לאן תם תגלא לה אללה פי
הרבה מן בין ידי אכיה: 8 תם מאתת דבורה דאיה רבקה פדפנת
אספל מן בית אל תחת אלמרג פסמאה מרג אלכבא: 9 תם תגלי
אללה ליעקוב איצא פי מגייה מן פדן ארם פבארכה: 10 וקאל לה אסמך

¹ בכ"ו י: סרחהם מואשיהם = רכושם ומקניהם.

² בכ"ו י' ובפ': בחצרה.

³ "יושבי הערים".

⁴ "עד אשר בא".

⁵ "ויקרא במקום (והוא) בית אל אל האל".

יעקוב לא יסמי אברא יעקוב פקט¹ אלא אסראיל פסמא איצא אסראיל: 11 תם קאל אללה לה אנא אלטאיק אלכאפי אנם ואכתר אמא מן בעד גוק אלמם תכון מנד² ומלך מן צלבך יכרגון: 12 ואלבלד אלדי אעמיתה לאברהים ואסחק לך אעמיה ולנסלך מן בעדך: 13 תם ארתפע ענה נור אללה פי אלמוצע אלדי כאטבה: 14 פנצב יעקוב 5 וצבה פי אלמוצע אלדי כאטבה אללה נצבה הגארה ורש עליהא מזאגא וצב עליהא דהנא: 15 וסמא יעקוב דלך אלמוצע אלדי כאטבה אללה תם בית אל: 16 תם רחלו מן בית אל ובקי להם מיל³ מן אלטריק לידכלו אלי אפרת פולדת רחל וצעב ולאדהא: 17 פלמא צעב ולאדהא קאלת להא אלקאבלה לא תכאפי פאן הדא לך אבן: 18 פענד כרוג 10 נפסהא ודי מיתה אסמתה אבן תרחי ואבוה אסמאה בנימין: 19 תם מאתת רחל ודפנת פי טריק אפרת הי בית לחם: 20 ונצב יעקוב דכה עלי קברהא הי תסמי נצבה קבר רחל אלי אליום: 21 תם רחל אסראיל ומד כבאה מן הנאך מן מגדל עדר: 22 פלמא סכן דלך אלבלד מצי ראובן פצאנע בלהא אמא אביה פסמע אסראיל פצארו בנו יעקוב 15 בבנימין⁴ אתני עשר: 23 בנו לאה בכר יעקוב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבלון: 24 בנו רחל יוסף ובנימין: 25 ובנו בלהא אמא רחל דן ונפתלי: 26 ובנו זלפה אמא לאה גד ואשר האולי בנו יעקוב אלדין ולדו לה פי פדן ארם: 27 תם גא יעקוב אלי אסחק אביה ממרא קריה ארבע הי חברא אלתי סכן פיהא אברהים ואסחק: 20 28 פכאן עמר אסחק מאיה סנה ותמאנין סנה: 29 תם תופי אסחק ומאת ואנצם אלי קומה שיך קד שבע מן אלעמר ודפנה עשו ויעקוב אבנאה:

לו

1 והדא שרת תאליד עשו הו אדום: 2 עשו קד תזוג בנסא מן בנאת כנעאן עדה אבנה אלון אלחתי ואהליבמה בנת ענה אבנה 25 צבעון אלחוי: 3 ובשמת אבנה אסמאעיל אלת נביות: 4 פולדת עדה לעשו אליפו ובשמת ולדת רעואל: 5 ואהליבמה ולדת יעוש ויעלם וקרח האולי בנו עשו אלדין ולדו פי בלד כנעאן: 6 תם אבד עשו נסאה ובניה ובנאתה וכל נפס מן אלה ומאשיתה וסאיר בהאימה וסאיר

¹ עיין למעלה צד 51 הערה 8.

² "גוי יצא סטך אחרי קהל הגוים", מוסב על בנימין שגולד אחרי יתר השבטים.

עיין ב"ר פ' פ"ב.

³ עי' תשובות דונש סימן 98 ושפת יתר סימן 79 שכתבו בשם הגאון כי כ"ף מלת "כברת" הוא כי הרמיון ולפי זה צ"ל "כמיל" במקום "מיל" ועיין ראב"ע.

⁴ "ע"י בנימין".

מלכה אלדי מלך פי בלד בנעאן פמצי אלי בלד גורה⁽¹⁾ מן קבל יעקוב
אביה: 7 לאן סרחהם כאן אכתר מן אן יקימא גמיעא ולם יטק בלד
סבנאהמא אן יחמלהמא מן קבל מואשיהמא: 8 פסבן עשו אלדי הו
אלאחמרי פי גבל שעיר: 9 והוא שרח תאליד עשו אבו אלאחמריין
5 פי גבל שעיר: 10 הדה אסמא בני עשו אליפו אבן עדה זוגתה ורעואל
אבן בשמת זוגתה: 11 וכאן בנו אליפו תמן אומה צפו וגעתם וקנו:
12 וכאן תמנע אמה לאליפו בן עשו פולדת לה עמלק האולי בנו עדה
זוגה עשו: 13 והאולי בנו רעואל נחת וזרח שמה ומזה האולי כאנו
בנו בשמת זוגה עשו: 14 והאולי כאנו בנו אהליבמה אבנה ענה
10 אבנה צבעון זוגה עשו וולדת לה יעוש ויעלם וקרח: 15 והאולי צנאדיד
בני עשו בנו אליפו בכרה תימן צנדיד ואומר צנדיד וצפו צנדיד וקנו
צנדיד: 16 וקרח צנדיד וגעתם צנדיד ועמלק צנדיד האולי צנאדיד
אליפו פי בלד אדום האולי בנו עדה: 17 והאולי צנאדיד רעואל בן
עשו נחת צנדיד וזרח צנדיד ושמה צנדיד ומזה צנדיד האולי צנאדיד
15 רעואל פי בלד אדום והם בנו בשמת זוגה עשו: 18 והאולי בנו אהליבמה
זוגה עשו יעוש צנדיד ויעלם צנדיד וקרח צנדיד האולא צנאדיד
אהליבמה אבנה ענה זוגה עשו: 19 האולי אלבמסה בנו עשו והאולי
אלאכר צנאדידהם⁽²⁾ והם אלאחמריין: 20 והאולי בנו שעיר אלהוריון
סכאן אלבלד לומן ושובל וצבעון וענה: 21 ודישון ועצר ודישן האולי
20 צנאדיד אלהוריון בני שעיר פי בלד אדום: 22 וכאנו בנו לומן חרי
והימם ואכתה תמנע: 23 והאולי בנו שובל אלון ומנחת ועיבל שפו
ואונם: 24 והאולי בנו צבעון ואיה ואנה הו ענה אלדי רכב אלבנאל⁽³⁾
פי אלבר חין כאן ירעא חמיר צבעון אביה: 25 האולי בנו ענה דישן
ואהליבמה אבנה ענה: 26 האולי בנו דישן חמדן ואשבן ויתרן וכרן:
25 27 האולי בנו אצר בלהן וזעון ועקן: 28 האולי בנו דישן עויץ וארן:
29 והאולי צנאדיד אלהוריון לומן צנדיד שובל צנדיד צבעון צנדיד ענה
צנדיד: 30 ודישון צנדיד ואצר צנדיד ודישן צנדיד האולי צנאדיד
אלהוריון פי בלד שעיר: 31 והאולי אלמלוך אלדין מלכו פי בלד אדום
קבל אן ימלך מלך לבני אסראיל: 32 ומלך באדום בלע בן בעור
30 ואסם קריתה דנהבה: 33 תם מאת בלע ומלך בדלה יובב אבן זרח מן
בצרה: 34 תם מאת יובב ומלך בעדה חושם מן ארץ אלימן: 35 תם
מאת חושם ומלך בעדה הדד בן בדר אלצארב אלמדיניין פי ציעה

(1) "אל ארץ אחרת" וכן ת"א.

(2) "אלה חמשת בני עשו ואלה האחרים אלופיהם".

(3) "ראב"ע: ויאמר הגאון שהם פרדים ופי' מצא הרכיב.

אלמאביין ואסם קריתה עוית: 36 תם מאת הדד ומלך בעדה שמלה
מן משרקה: 37 תם מאת שמלה ומלך בעדה שאול מן רחבת אלואדי: 38
תם מאת שאול ומלך בעדה בעל חנן בן עכבור: 39 תם מאת בעל
חנן בן עכבור ומלך בעדה הדר ואסם קריתה פֿעו ואסם זוגתה מהיטבאל
אבנֶה מטרד אבנֶה סאכך אלהב: 40 האולי אסמא צנאדיד עשו 5
לעשאיריהם פי מואצעהם באסמאיהם תמנע צנדיד ועלוה צנדיד ויתת
צנדיד: 41 ואהליבמה צנדיד ואלה צנדיד ופינן צנדיד: 42 קנו צנדיד
ותימן צנדיד ומבצר צנדיד: 43 ומגדיאל צנדיד ועירם צנדיד האולי
צנאדיד אלאחמריין פי מסאכנהם פי בלד חוזהם הו עשו אבו אלאחמריין:

10

לו

1 וסכן יעקוב פי בלד סכנא אביה פי בלד כנעאן: 2 והוא שרח
תאליד יעקוב למא כאן יוסף אבן סבע עשרה סנה וכאן ירעי מע
אכותה אלגנס וכאן נאשיא מע בני בלהה: 3 ומע בני זלפה נסוה אביה
אתי יוסף בשנאעה רדיה: 4 ענהם אלי אביהם: 8 וכאן אסראיל יחב
יוסף אכתר מן גמיע בניה לאנה אבן שיכוכה לה פצנע לה תוניה: 15
דיכאנ: 4 ולמא ראו אכותה אן אבאיהם יחבה אכתר מן גמיעהם
שונה ולם יטיקו אן יסלמו עליה: 5 תם אן יוסף ראי רויא פאכבר
אכותה בהא פאזדאדו איצא שנאה לה: 6 אד קאל להם: 7 אסמעו אלן
הדה אלרויא אלתי ראיתהא: 7 כאנא נגרו גרזא פי אלצחרא וכאן
גרזתי וקפת תם אנתצבת וכאן גרזכם תחיש בהא ותסגד להא: 20
8 וקאלו לה אכותה אמלכא תמלך עלינא או סלטאנא תתסלט עלינא
ואזדאדו איצא שנאה לה עלי אחלאמה ועלי כלאמה: 9 וראי איצא
רויא אכרי פקצהא עלי אכותה פקאל הודא ראית רויא וכאן אלשמם
ואלקמר ואחד עשר כוכב תסגד לי: 10 פקץ עלי אביה ועלי אכותה
פזגר בה אבוה וקאל לה מא הדה אלרויא אלתי ראיתהא הל נני אנא
25 ואמך ואכותך פנסגד לך עלי אלארץ: 11 וחסדה אכותה ואבוה חפט
כלאמה: 12 תם מצו אכותה לירעו גנס אביהם פי נאבלם: 13 פקאל
אסראיל ליוסף הודא אכותך ירעון פי נאבלם תעאל אבעת בך אליהם

(1) פ': אלפראת.

(2) ראביע: ותגאון אמר צורף וחב. ובכ"י כמשמעו: מא אלהב.

(3) "הוא גדל עם בני בלהה".

(4) ר"ל מעשיהם הרעים.

(5) בפ': בכל הפרשה גבה.

(6) "לשאול בשלומי".

(7) "מפני שאמר להם".

קאל לה נעם: 14 קאל אמין אעלם סלאמה אכותך וסלאמה אלגנם ורד עלי אלגואב פבעת בה מן עמק חכרא פאתי גאבלם: 15 פוגדה רגל צאלא פי אלצהרא פסאלה מא תמלב: 16 קאל אנא אכותי אטלב אכברני אלן אין הם ירעון: 17 קאל אלרגל קד רחלו מן הנא וסמעתהם יקולון נמצי אלי דתן פמצי יוסף ורא אכותה פוגדהם ברחין: 18 פראוה מן בעיד וקבל אן יקרב אליהם אנתאלוה ליקתלוה: 19 פקאלו בעצהם לבעץ הודא צאחב תלך אלאחלאם⁽¹⁾ קד גא: 20 אלן פתעאלו נקתלה ונטרחה פי אחד אלאבאר ונקול וחש רדי אכלה חתי נריה⁽²⁾ מא יכון מן אחלאמה: 21 פסמעהם ראובן וטלב 10 אן יכלצה⁽³⁾ מן אידיהם וקאל לא נקתל נפסא: 22 תם קאל להם ראובן לא תספכו דמא אטרחה פי הדא אלביר אלדי פי אלבר ולא תמדו ידכם אליה לקבל אן יכלצה מן ידיהם לירדה אלי אביה: 23 פלמא גא יוסף אלי אכותה סלכוה תונייה אלדיבאג אלתי עליה: 24 פאכדוה וטרחה פי אלגב וכאן אלגב פארגא לים פיה מא: 25 תם 15 גלסו ואכלו טעאמא פרפעו עיוניהם פנטרו פאדא בקאפלה אעראב גאיה מן אלגרש וגמאלהם מחמלה כרנובא ותריאקא⁽⁴⁾ ושאהבלוט⁽⁵⁾ מאדין ליחדרו דלך אלי מצר: 26 פקאל יהודה לאכותה מא אלנפע⁽⁶⁾ אן נקתל אכאנא ונגטי דמה: 27 תעאלו נביעה ללאעראב וידנא לא תבטש פיה לאנה אכונא כלחמנא פקבלו מנה אכותה: 28 20 פלמא גאזו אלרגאל אלמדיניון אלתגאר גדבו יוסף ואצעדוה מן אלגב ובאעוה להם בעשרין דרהמא ואתו בה אלי מצר: 29 תם רגע ראובן אלי אלגב ואדא לים פיה יוסף פכרך תיאבה: 30 ורגע אלי אכותה וקאל אלגלאם לים הו פאנא אלי אין אמצי: 31 תם אכדו תונייה יוסף פדבחו עתודא מן אלמאעז וגמסוהא פי דמה: 32 ובעתו בהא מע 25 מן אתא בהא אלי אביהם⁽⁷⁾ וקאלו הדא וגדנא אתבתהא אלן הל הי תונייה אבנך אם לא: 33 פאתבתהא וקאל הי תונייה אבני וחש רדי אכלה פריסה אפתרם יוסף: 34 פכרך יעקוב תיאבה ושד מסחא פי חקויה וחזן עלי אבנה איאמא כחירה: 35 וקאם גמיע בניה ובנאתה

(1) «בעל החלומות האלה».

(2) «נראה» מבנין הפעיל.

(3) «יבקש להצילו».

(4) ראב"ע: הגאון פי אותו כי הוא הגעשה משבעים וחמשה עקרים

(5) ראב"ע: אמר הגאון שהוא הפרי הנקרא כן בלשון ישמעל בתוספת כ"ת ועיין

בשרשים לאבן גנאח ש' לוט.

(6) «תועלת» ובב"י י' ובס': אלטמע = רוח. ועי' ראב"ע.

(7) «וישלחוה עם איש אשר הביא אותה אל אביהם» עי' רמב"ן.

ליעוזה פאבא אן יתעזי וקאל בל אנול אלי אלטרא ואנא חזין עלי
אבני¹ תם בכא עליה גרא: 36 ואלמדניון באעוה פי מצר לפוטיפר
כאדם פרעון ריים אלסיאפין:

6

לח

1 וכאן פי דלך אלוקת איצא הבט יהודה ען אכותה פמאל אלי
רגל עדלמי אסמה חירה: 2 תם ראי יהודה בנת רגל תאגרי² אסמה
שוע פתוזהא ודכל אליהא: 3 פחמלת וולדת אבנא ואסמתה ער:
4 וחמלת איצא וולדת אבנא ואסמתה אונן: 5 ועאודת וולדת אבנא
ואסמתה שלה וכאן יהודה פי כזיב חין ולדתה: 6 תם אתנדי יהודה¹⁰
זוגה לער בכרה אסמהא תמר: 7 וכאן ער בבר יהודה רדיא ענד אללה
פאהלכה: 8 פקאל יהודה לאונן אדכל אלי זוגה אפיך ואבתן בהא³
ואקם נסלא לאכיד: 9 פעלם אונן אנה לים אליה ינסב אלנסל פכאן
אדא דכל אלי זוגה אכיה אפסד סבילה עלי אלארקי⁴ לילא יגעל נסלא
לאכיה: 10 פסא ענד אללה מא פעל ואהלכה איצא: 11 פקאל יהודה¹⁶
לתמר כנתה אגלמי ארמלה פי בית אביך אלי אן יכבר שלה אבני
לאנה קאל כילא ימות הו איצא כאכותה פמצת וגלסת פי בית אכיהא:
12 תם טאלת אלמדה ומאתת אבנה שוע זוגה יהודה ותעזי בעדהא
יהודה וצעד אלי גאזי גנמה הו וחירה צאחבה אלעדלמי אלי תמנת:
13 פאכברת תמר וקיל להא הודא חמוך צאעד אלי תמנת ליגז גנמה: 20
14 פנזעת תיאב חונהא ענהא ותגשת באלכמאר ותנקבת בה וגלסת פי
מנטרה⁵ עלי טריק תמנת למא ראת אן קד כבר שלה והי לס תעט
לה לתכון לה זוגה: 15 פראהא יהודה וחסבהא ממתעה⁶ לאנהא
כאנת תגמי וגההא: 16 פמאל אליהא ען אלטריק וקאל אן שית⁷
אדכל אליך לאנה לס יעלם אנהא כנתה קאלת מא תעמיני חתי תדכל²⁵
אלי: 17 קאל אנא אבעת בגדי מן אלגנם קאלת אעמני רהנא אלי אן

(1) „ארד שאולה ואני אבל על בני.”

(2) ת"א: תגרא ובכ"י ו' ובפ': כנעאני ושני הפירושים האלה תביא הראב"ע.

(3) „ובעול אותה.”

(4) „השחית דרכו על הארץ” וכן ת"א: ומחבל ארחה על ארעא. בכ"י ובפ': אפסד דלך עלי

אלארקי = השחית זה (הזרע) על הארץ.

(5) מבחר: במקום שכל עובר יבט אליה.

(6) וכן העתיק הגאון מלת קדשה למטה וכן ברברים כ"ג ו"ט, ורצה לאמר כי לא
חשבה יהודה לזונה ממש כי אם לקדשה.

(7) „אם תרצי.”

תבעתה: 18 קאל מא אלרהן אלדי אעטיך קאלת באתמך ומפתולך ועצאך אלתי פי ירך ואעטאהא דלך ודכל אליהא וחמלת מנה: 19 תם קאמת ומצת פנועת במארהא ענהא ולבסת תיאב חזנהא: 20 ובעת יהודה באלגדי מע צאחבה אלעדלמי ליפתך⁽¹⁾ אלרהן מן יד אלמראה פלם יגדהא: 21 פסאל אהל מוצעהא וקאל להם אין אלממתעה אדי: 5 פי אלמנטרה עלי אלטריק קאלו מא כאנת קט ההנא ממתעה: 22 פרוע אלי יהודה וקאל לם אנדהא ואיצא אהל אלמוצע קאלו מא כאנת ההנא קט ממתעה: 23 וקאל יהודה תאכד דלך⁽²⁾ כילא נכון אורא קד ארסלת גדיא מן אלמאעז ואנת לם תגדהא: 24 פלמא מצת תלתא אשהר אכבר יהודה וקיל לה זגת תמר כנתך והא הי האמל מן אלזנא קאל יהודה 10 אכרגוהא פתחרק: 25 בינאהא תכרג פבעתת לחמיהא וקאלת מן אלרגל אלדי לה הדה אלאעלאק⁽³⁾ מנה אנא חמאל תם קאלת אתבת למן הדיא אלכאתם ואלמפתול⁽⁴⁾ ואלעצא: 26 פאתבת יהודה וקאל קד צדקת דלך מני⁽⁵⁾ ולדלך⁽⁶⁾ לם אווגהא בשלה אבני ולם יעד איצא 15 אן יואקעהא: 27 ולמא כאן פי וקת ולאדהא פאדא בתומין פי בטנהא: 28 פלמא ולדת אכרג אחדהמא ידה⁽⁷⁾ פאכדת אלקאבל⁽⁸⁾ קרמוא פעקדתה עלי ידה וקאלת הדיא כרג אולא: 29 פלמא רד ידה כרג אכזה פקאלת מא אחסן נמוך יא נאמי⁽⁹⁾ ואסמתה⁽¹⁰⁾ פריץ: 30 ובעד דלך כרג אכזה אלדי עלי ידה אלקרמו ואסמתה זרח:

למ

20

1 ויוסף הבנו בה מצר פאשתראה פומיפר כאדם פרעון ריים אלסיאפין רגל מצרי מן יד אלאעראב אלדין אחדרוה אלי תם: 2 פכאן אללה מע יוסף וכאן רגלא מננהא ואקאם פי בית מולאה אלמצרי: 3 פלמא ראי מולאה אן אללה מעה וגמיע מא יעמלה אללה מננהא פי 25 ידה: 4 וגד יוסף חטאא ענדה פכדמה וכלה עלי מנולה וגמיע מא לה

(1) מלשון פדיון.

(2) "האם היא", בלשון שאלה.

(3) בכ"י "הוסיפו מלת מעואדא ואפשר שצ"ל מעואצא ר"ל יהיה לה מה שכירה תחת חגרי

(4) "המחמדים האלה".

(5) "תאמת עמה וזה מכני" ר"ל המחמדים האלה או ההריון.

(6) "ובשביל זה" ר"ל כי לא נתתיה.

(7) "הוציא אחד מהם את ידו".

(8) תרגם מה פרצת עליך פריץ מלשון ויפרוץ לרוב (לי ל') ושעם הכתוב: מה יפית

לפרוץ, אתה הפרוץ. ואפשר שרמו אל דוד שיצא מפרץ עי"ב פ' פ"ת. ולפי מה שהביא

הראב"ע בשם הגאון תרגם מה פרצת מלשון פריץ גדר ועליך פריץ מלשון ויפרוץ לרוב.

(9) "ותקרא" וכן בפסוק שאח"י, כלומר המילדת, ולפי צריך לפרש "ויקרא" כמו ויקרא הקורא.

גַּעְלָהּ פִּי יִדְהָ: 5 וּלְמָא כָּאן מִן חֵין וְכֹלָה עָלֵי מְנוּלָהּ וְגַמִּיעַ מָא לָהּ
 בִּארְךְ אֱלֹלָהּ פִּי בֵית אֱלִמְצָרִי בְגִירָהּ יוֹסֵף וּכְאֵנֶת בְּרַכָּהּ אֱלֹלָהּ פִּי גַמִּיעַ
 מָא לָהּ פִּי אֱלִמְנָזִיל וְאַלְצִיָּאעַ: 6 תֵּרֶךְ גַּמִּיעַ מָא לָהּ בִּיד יוֹסֵף וּלֹם
 יִמְנַע¹ מִמָּא מַעָּה שִׂיא אֱלָא אֱלִמְטַעֲאִם אֱלֹדִי יֹאכְלָהּ וּכָאן יוֹסֵף חֶסֶן
 אֱלֹחִיָּהּ וְאַלְמְנָטָר גַּמִּיעָא: 7 וּלְמָא כָּאן בַּעַד הִדָּה אֱלֹאמֹר מִדָּת מֵרָאָה⁵
 מוֹלָאָה עֵינִיהָ אֱלִי יוֹסֵף וְקֹאֶלֶת צִאֲנַעֲנִי: 8 פֹּאבָא וְקֹאֶל לָהּ הוּדָא
 מוֹלָאִי לֹם יִמְנַע מִנִּי² בְּמָא פִּי אֱלִמְנוּל וְגַמִּיעַ מָא לָהּ קֵד גַּעְלָהּ פִּי יָדֵי:
 9 וְלִים הוּ פִּי הִדָּא אֱלֹבִית בֹּאכְבֵּר מִנִּי וּלֹם יַצֵּד עֲנִי שִׂיא אֱלָא אַנְתָּ
 לֹאנְךְ זֹוֹנָתָה פִּכִּיף אַצְנַע הִדָּה אֱלֹבִיָּהּ³ אֱלַעֲטִימָהּ וְאַכְטָא לִלָּהּ⁴:
 10 פִּלְמָא כִּלְמַתָּהּ יוֹמָא בַּעַד יוֹם וּלֹם יִקְבֹּל מְנָהָא אֵן יִנָּאִם לַצִּקְהָא⁶
 אֵן יִכּוֹן מַעְהָא: 11 כָּאן פִּי בַעֲץ אֱלֹאִיאִם דְּכָל יוֹסֵף אֱלִי אֱלֹבִית לִיצְנַע
 צִנְאָעָהּ לָהּ וּלֹם יִכּוֹן רִגְלָא מִן אֱהֵל אֱלֹבִית פִּיהָ: 12 פִּתְעֻלְקַת בְּקִמִּיצָה
 קֹאִילָהּ צִאֲנַעֲנִי פִּתְרֶךְ קִמִּיצָה פִּי יִדְהָא וְהִרְבּ וּכְרַג אֱלִי אֱלֹסוֹק: 13 פִּלְמָא
 רֹאֵת אַנְהָ קֵד תֵּרֶךְ קִמִּיצָה פִּי יִדְהָא וּכְרַג אֱלִי אֱלֹסוֹק: 14 דַּעַת בֹּאֵהֶל
 בִּיתְהָא וְקֹאֶלֶת לָהֶם אֲנִשְׁרוּ כִּיף גִּאֲנָא בְּרִגְלָא עֲבֵרָאִנִי לִיתְלַעֵב בְּנָא¹⁵
 אַתָּא אֱלִי לִיצְאֲנַעֲנִי פִּנְאָדִית בְּצוֹת עָאֵל: 15 פִּלְמָא סְמַעֲנִי קֵד רַפְעַת
 צוֹתִי פִּנְאָדִית תֵּרֶךְ קִמִּיצָה בִּידִי וְהִרְבּ וּכְרַג אֱלִי אֱלֹסוֹק: 16 וּוֹדַעַת
 קִמִּיצָה עֲנִדְהָא אֱלִי אֵן דְּכָל מוֹלָאָה אֱלִי מְנוּלָהּ: 17 פִּקְאֶלֶת לָהּ מִתֵּל
 הִדָּא אֱלֹקוֹל אַתָּאִנִי אֱלַעֲבַד אֱלַעֲבֵרָאִנִי אֱלֹדִי גִיתְנָא בַּהּ לִיתְלַעֵב בִּי:
 18 פִּלְמָא רַפְעַת צוֹתִי פִּנְאָדִית תֵּרֶךְ קִמִּיצָה פִּי יָדִי וְהִרְבּ אֱלִי אֱלֹסוֹק: 20
 19 פִּלְמָא סְמַע כִּלְאִמְהָ אֱלֹתִי קֹאֶלֶת לָהּ כִּדָּא צִנַּע בִּי עֲבֹדְךְ אֲשֶׁתְךָ
 גִּצְבָּה עֲלִיהָ: 20 פִּאֲכֹדָה וּוֹדַעָה פִּי אֱלֹסְגֵן מוֹצַע⁷ אֲסֹאֲרִי אֱלִמְלֶךְ מַחְבוּסִין
 פִּאֲקֹאִם תָּם פִּי אֱלֹסְגֵן: 21 וּכָאן אֱלֹלָהּ מַעָּה אִיצָא⁸ וּמִילָּהּ אֱלִיָּהּ פִּצְלָהּ
 וְרוֹזְקָה חֲטָאָה עֲנַד רִיִּים בֵּית אֱלֹסְגֵן: 22 חֲתִי גַעֲלֵרִיִּים בֵּית אֱלֹסְגֵן בִּידָהּ
 גַּמִּיעַ אֱלֹאֲסֹאֲרִי אֱלֹדִין פִּי אֱלֹסְגֵן וְגַמִּיעַ מָא כָּאֲנִי יַצְנַעוֹן תָּם הוּ כָּאן²⁵
 יִדְבָּרָהּ⁹: 23 וְלִים רִיִּים בֵּית אֱלֹסְגֵן יִרָא שִׂיא מְנוּבֹרָא⁹ מִמָּא אֱלֹלָהּ
 מַעָּה וּמָא יַעֲמִלָהּ אֱלֹלָהּ מְנַגַּחָה:

(¹) בְּכִי י' וּבְפִי: יִפְתָּקֵךְ = שֵׁם לְבוֹ.

(²) בְּכִי י' וּבְפִי: יַעֲרַף מַעִי.

(³) בְּכִי י' וּבְפִי: אֱלֹסִיָּהּ.

(⁴) פִי: וְאַעֲצִי אֱלֹלָהּ.

(⁵) פִי: בְּגִאֲנִיכָהּ.

(⁶) פִי: אֱלֹדִי פִיָּה = אֲשֶׁר בּוֹ.

(⁷) רִיָּל גַם בְּמִקּוֹם הַזֶּה.

(⁸) תִּנָּא: בְּמִימְרָהּ הַזֶּה מִתְעַבֵּד. וְרַאבִּיעַ: הוּא הִיָּה פִקִּיד עֲלֵיהֶם.

(⁹) מַעֲשֵׂה עוֹל וְכֵן תִּנָּא.

מ

1 ובאן בעד הזה אלמור אדנבא סאקי מלך מצר ואלכבאז
 לסידהמא מלך מצר: 2 פסכט פרעון עלי כאדמיה ריים אלסקאה וריים
 אלכבאזין: 8 וגעלהמא פי אלחפט פי מנול ריים אלסיאפין פי אלסגן
 5 אלדי כאן יוסף מחבוסא פיה: 4 פוכל ריים אלסיאפין יוסף עליהמא
 ליכדמהמא ואקאמא מדה פי אלחפט: 6 אלי אן ראיא גמיעא רויא כל
 רגל עלי חדתה פי לילה ואחדה ובאן חלם כל ואחד חסב תפסירה
 אלסאקי ואלכבאז אלדאן למלך מצר אלמאסוראן פי אלסגן: 6 פדכל
 אליהמא יוסף באלגדאה וראי וגוההמא כאלחין: 7 פסאל כאדמי פרעון
 10 אלדאן מעה פי חפט בית מולאה וקאל להמא מא באל וגוהבמא מתגירה
 אליום: 8 קאלא לה ראינא רויא ולים להא מפסר קאל להמא יוסף אן
 ללה אלתפאסיר קצוהא עלי: 9 פקץ ריים אלסקאה רויאה עלי יוסף וקאל
 ראית כאן גפנא בין ידי: 10 ופי אלגפן תלאתה קצבאן והי כמא פרעת⁽¹⁾
 צעד⁽²⁾ נוארהא ונצגת ענאקידהא וצארת ענבא: 11 ובאן כאס פרעון
 15 פי ידי פאכדת אלענב ועצרתה פיה ונאולתה כאסה: 12 קאל לה יוסף
 הדא תפסירה אלתלאתה קצבאן תלאתה איאם: 13 אלי תלאתה איאם
 ידכרד⁽³⁾ פרעון וירדך אלי מרתבתך ותנאולה כאסה כאלסירה אלאולי
 אלתי כנת סאקיה: 14 אלאן אדכרני⁽⁴⁾ מעך אדא גאד אמרך ואצנע אלי
 פצלא ואדכרני אלי פרעון ואכרגני מן הדא אלבית: 15 לאני סרקת מן
 20 בלד אלעבראניין וההנא איצא לם אצנע שיא אסתחקקת בסבכה⁽⁵⁾ אן
 יגעלוני פי אלהבם: 16 ולמא ראי ריים אלכבאזין אנה קד פסרהא לה
 ללכיר קאל לה ראית אנא איצא כאן תלת סלאל הווארי⁽⁶⁾ עלי ראסי:
 17 ופי אלסלה אלעליא מן גמיע טעאם פרעון ממא יצנעה אלכבאז
 ובאן אלטאיר יאכל מנהא פי אלסל פוק ראסי: 18 פאגאבה יוסף וקאל
 25 הדא תפסירה אלתלת סלאל תלתה איאם: 19 אלי תלתה איאם ינוע
 פרעון ראסך ען גסדך ויצלבך עלי כשבה פיאכל אלטאיר מן לחמך:
 20 פלמא כאן פי אליום אלתאלת והו מתל יום ולד פיה פרעון⁽⁷⁾ צנע

(1) "אחר שפרחו".

(2) ק': צאר.

(3) "יזכרד", וכן העתיק למטה בפסוק כ' וקרוב לזה ת"א.

(4) ככ"י י': אלא אן תדכרני.

(5) "דבר אשר בעבורו הייתי ראוי".

(6) ראבי"ע: אמר הגאון שהוא לחם לבן כמו חורי יהודה.

(7) "כיום שגולד בו פרעה".

פיה מגלסא לגמיע קואדה פדכר ריים אלסקאה וריים אלכבאזין פי מא בינהם: 21 פאמר ברד ריים אלסקאה עלי סקיה ונאולה כאסה: 22 וצלב ריים אלכבאזין כמא פסר להמא יוסף: 23 תם נמי ריים אלסקאה יוסף ולם ידכרה⁽¹⁾:

5

מא

- 1 פלמא מצת סנתאן האולתאן⁽²⁾ ראי פרעון כאנה ואקף עלי שאמי אלניל: 2 וכאן קד צעד מנה סבע בקראת חסנאת אלמנטר וצלמאת אללחם ורעת פי אלקרט⁽³⁾: 8 וכאן סבע בקראת אכר קד צעדן וראהן מן אלניל קביחאת אלמנטר וריקקאת אללחם ווקפת אלי גאנבהן עלי שאמי אלניל: 4 תם אכלת אלבקראת אלקביחאת אלמנטר אלרקיקאת 10 אללחם אלסבע אלבקראת אלחסנאת אלצלמאת תם אסתיקט פרעון: 5 תם נאם פראי תאנייה כאן סבעה סנבלאת קד נבתן פי קצבה ואחדה מלא גי'אד: 6 וכאן סבע סנבלאת אכר דקאק משו'בה בריח אלקבול קד נבתן וראהן: 7 תם בלעת אלסנבלאת אלדקאק אלסבע סנבלאת אלסמאן אלמלא תם אסתיקט פרעון פאדא בה חלם: 8 פלמא כאנת 15 אלגדאה כרבת רוחה פבעת פדעא בגמיע עלמא מצר וחכמאהא פקין עליהם רויאה פלם יכן מן פסרהא לה: 9 פתכלם ריים אלסקאה אלי פרעון וקאל אני אדכר אליום כטאי: 10 ודלך אן פרעון כאן קד סכט עלי עבדיה פוצעהמא פי חפט בית ריים אלסיאפין אנא וריים אלכבאזין: 11 פראינא חלמא פי לילה ואחדה אנא והו וכאנת רויא כל ואחד חסב 20 תפסירה: 12 וכאן תם מענא גלאם עבראני עבדא לריים אלסיאפין פקצנאהא עליה ופסרהא לנא פסר לכל ואחד חסב רויאה: 13 פכמא פסר לנא כדאך כאן רדני אלמלך⁽⁴⁾ עלי מרתבתי וצלב דאך: 14 פבעת פרעון פדעי ביוסף פחאצרו בה מן אלחבם ותקציץ⁽⁵⁾ שערה ואבדל תיאבה ודכל אלי פרעון: 15 וקאל פרעון ליוסף קד ראית רויא ולים להא 25 מפסר וקד סמעת ענך אנך אדא סמעת אלרוי פסרתהא⁽⁶⁾: 16 אנאבה יוסף וקאל מן גיר עלמי⁽⁷⁾ אללה יגיב פרעון באלסלאם: 17 תם כלמה וקאל לה ראית כאנני ואקף עלי שאמי אלניל: 18 וכאן קד צעדת מן

(1) "אחר זה שבת וכו' ולא זכרהו".

(2) "שתי שנים תמימות", עי' רשב"ם.

(3) מין עשב.

(4) "המלך".

(5) בקי' ואתקציץ בכ"י י' ובפ': וחלק וכן נמצא גם בקי' בשאר המקומות.

(6) "כאשר תשמע חלום תפתרהו" וזאת דעת ר' יהודה בב"ר פ' פ"ט.

(7) וכן תרגם אונקלוס בר מן חכמתי.

אלגיל סבע בקראת צממאת אללחם חסנאת אלחלי פרעת פי אלקרמ:
 19 וכאן סבע בקראת אכר קד צעדת וראהן עגאף קביחאת אלחלי
 גדא ודקיקאת אללחם לם אר מתלהא פי גמיע בלד מצר פי אלקבח:
 20 פאכלת אלבקראת אלרקאק אלקביחא אלסבע אלבקראת אלאויל
 5 אלצממאת: 21 פדכלת אלי אגואפהא ולם יתבין אנהא קד דכלת
 ומנפרהא קבית כמא כאן אולא תם אסתיקטת: 22 תם ראית כאן
 סבע סנבלאת נבתת פי קצבה ואחדה מלא גיאד: 23 וכאן סבע
 סנבלאת צאויתת רקאק משובה בריח אלקבול קד נבתן וראהן:
 24 פבלעת אלסנבלאת אלרקאק אלסבע סנבלאת אלגיאד וקלת דלך
 10 ללעלמא ולם יזברוני בשי: 25 אגאבה יוסף וקאל רויא פרעון ואחד אלדי
 סיצנעה אללה אכבר פרעון: 26 אלסבע אלבקראת אלגיאד ואלסבע
 סנבלאת אלגיאד הי סבע סנין ביר הדא חלם ואחד: 27 ואלסבע בקראת
 אלרקאק אלקביחא אלצאעדה וראהן ואלסבע סנבלאת אלפארגה
 אלמשובה בריח אלקבול תכון סבע סנין גוע: 28 הו אלקול אלדי
 15 קלתה לפרעון אלדי סיצנעה אללה אראה לפרעון: 29 סתאטיכם סבע סנין
 יכון שבע כתיר פי גמיע בלד מצר: 30 תם תואפיתם סבע סנין גוע מן
 בעדהא פינסא גמיע אלשבע אלדי כאן פי בלד מצר חתי יכאד: אן
 אלגוע יפני אהל אלבלד: 31 ולא יתבין אתר דלך אלשבע פי אלבלד
 מן קבל אלגוע אלאתי: בעדה לאנה עמים גדא: 32 ואמא תכריר אלרויא
 20 עלי פרעון מרתין פלאן אלאמר תאבת ענד אללה והו מסרע אן יצנעה:
 33 ואלאן ינפד פרעון רגלא פהימא חבימא יוליה עלי בלד מצר:
 34 יטלק לה אן יוכל: וכלא עלי אלבלד חתי יעבו: גלח בלד מצר פי
 סבע סנין אלשבע: 35 ויגמעון טעאם הדא סני אלגיד אלאתיאת
 ויכנזון: ברהא תחת יד וכלא פרעון ויחפטון טעאמהא פי קראהא:
 25 36 יכון אלטעאם ודיעה פיהא לסבע סני אלגוע אלתי תכון פי בלד
 מצר ולא ינקטע אהל אלבלד באלגוע: 37 פחסן בלאמה ענד פרעון
 וגמיע קואדה: 38 תם קאל פרעון לקואדה הל נגד מתל הדא רגלא
 פיה רוח אללה עלמא: 39 תם קאל לה בעד מא ערפך אללה גמיע

(1) ע"י מה שכתב הגאון על שלשת הפסוקים האלה בבאורו למשלי א' ו' על מלת מליצה.

(2) "וכלה הרעב כמעט את יושבי הארץ".

(3) "אשר יבוא".

(4) "יתן לו רשות להפקיד".

(5) וכן ת"א: ויזרון נגדו מלשון וחמושים (שמות י"ג, י"ח) שתרגומו מזרזין.

(6) פ': ויכנזון.

(7) "בחכמה".

היה אלאמור לא פהם חכים מתלך: 40 אנת תבון עלי ביתי ואלו
 אמרך ינקאד גמיע קומי לא אשרף עליך אלא באלכרסי פקט: 41 תם
 קאל פרעון ליוסף אנטר קד וליתך גמיע בלד מצר: 42 תם נזע פרעון
 כאתמה מן ידה וגעלה פי יד יוסף ואלבסה תיאב עשר וציר מוקא מן
 דרב פי ענקה: 43 וארכבה פי גניבתה⁽¹⁾ ונודי בין ידיה אלמריק⁽²⁾ 5
 וילאה עלי בלד מצר: 44 תם קאל לה ועלי אני פרעון פמן גיר ראך
 לא ימד רגל ידה אלי ענן ולא רגלה אלי רכאב עלי גמיע מצר⁽³⁾: 45 וסמי
 פרעון אסם יוסף מוצה אלכפאי⁽⁴⁾ וזוזה באסנת בנת פוטיפרע אמאם
 אלאסכנדריה⁽⁵⁾ וברג יוסף ואליא⁽⁶⁾ עלי גמיע בלד מצר: 46 וכאן יוסף
 אבן תלאתין סנה חין וקף בין ידי פרעון מלך מצר ולמא כרג מן בין 10
 ידיה טאף פי גמיע בלד מצר: 47 תם אנבתת אלארץ פי סבע סני
 אלשבע מלו אלכזאין⁽⁷⁾: 48 פגמע באקי טעאם אלסבע סנן אלתי
 כאנת פי בלד מצר וגעל טעאמהא פי קראהא וגעל טעאם כל ציעה פי
 אלקרי אלתי חואליהא: 49 פגמע יוסף מן אלבר שביהא ברמל אלבחר
 בתרה גרא חתי אנתהי ען אחצאיה ממא לא אחצא לה: 50 וולד ליוסף 15
 אבנאן קבל אן תדכל סנה אלגוע ולדתהמא לה אסנת בנת פוטיפרע
 אמאם און: 51 פסמי אלבכר מנשה קאל אן אללה קד נסאני גמיע
 שקאי ומא כאן מנה פי בית אבי⁽⁸⁾: 52 וסמי אלחאני אפרים קאל
 אן אללה אנמאני פי בלד צעפי: 53 תם פנית סבע סני אלשבע
 אלדי כאן פי בלד מצר: 54 ובדאת סבע סני אלגוע אן תאתי כמא 20
 קאל יוסף פכאן גוע פי גמיע אלבלדאן⁽⁹⁾ ופי גמיע בלד מצר כאן
 טעאם: 55 פלמא גאע אהל מצר צרך אלקום אלי פרעון בסבב
 אלטעאם וקאל להם אמצו אלי יוסף מא יקול לכם אצנעוה: 56 ולמא
 אנבסמ אלגוע עלי ונה אלבלד פתח יוסף גמיע מא פיה אלטעאם⁽¹⁰⁾
 פאמאר אלמצריין ואשתד אלגוע פי בלד מצר: 57 ובתיר מן אהל 25

⁽¹⁾ נראה כי הוראת הטלה הזאת אחד מסוסי המלך אשר דרכם ללכת אחרי רכבו.

⁽²⁾ "פנו דרך" ולא ידענו מאין באה לו ההעתקה הזאת, ובלי ספק תרגם לפי הענין.

⁽³⁾ "אף כי אני פרעה בלי דעתך לא ירים איש את ידו (לאחוז) ברסן ואת רגלו לרכוב על הסוס בכל ארץ מצרים". המלות אלענן ואלרכאב נוספות בקי (ושם נדפס אלעינן, אלרכאב).
 ובכ"י י: ידה פי קלם = ידו בקולמס. ועי' ת"א.

⁽⁴⁾ "מוגלה צפונות", עי' ת"א.

⁽⁵⁾ ת"א: שלום.

⁽⁶⁾ "מלא האוצרות" ת"א: לאוצרין.

⁽⁷⁾ "ואת (העטל) אשר היה בבית אבי".

⁽⁸⁾ בקי: פכאן גאע גמיע אהל אלבלדאן, והנפסחא הזאת איננה נכונה.

⁽⁹⁾ ת"א: די בחון עיכורא.

אלבלדאן¹ גאו אלי מצר אנ ימתארו מן יוסף אד אשתד אלגוע פי
בלדאנהם:

מב

1 פסמע² יעקוב אנ אלמירה מונודה במצר פקאל יעקוב לבניה
5 לא תתואנו³: 2 קאל הודא קד סמעת אנ מירה מונודה במצר אנחדרו
אליהא ואמתארו לגא מנהא ונחיא ולא גמות: 8 פאנחדרו עשרה אכזה
יוסף לימתארו ברא מן מצר: 4 ובנימין אבו יוסף לם יבעתה יעקוב מע
אכותה קאל כילא תלחקה אלמניה⁴: 5 פלמא דכלו בנו אסראיל
לימתארו פי וסט אלדאכלין אד כאן אלגוע פי בלד כנעאן: 6 ויוסף
10 הו סלטאן אלבלד והו ממיר לגמיע קומה פגאו אכותה וסגדו לה עלי
וגוהם עלי אלארץ: 7 פראי יוסף אכותה פאתבתהם ותנכר אליהם
וכלמהם בצעובה פקאל להם מן אין גיתם קאלו מן בלד כנעאן נמתאר
טעאמא: 8 פאתבת יוסף אכותה מחקקא⁵ והם לם יתבתוה: 9 ולמא
דכר אלאחלאם אלתי ראהא להם קאל להם גואסים אנתם אנמא גיתם
15 לתנשרו כבר אלבלד⁶: 10 קאלו לה לא יא סירי אנמא גאו עבידך
ימתארו טעאמא: 11 ונחן כלנא בנו רגל ואחד ונחן תקאת מא כאן
קט עבידך גואסים: 12 קאל להם לא בל אנמא גיתם לתנשרו כבר
אלבלד: 13 קאלו נחן עבידך אתנא עשר אכא בנו רגל ואחד פי בלד
כנעאן ואלאצגר אליום ענד אבינא ואלואחד מפקוד: 14 קאל להם
20 יוסף הו מא קלת לכם אנכם גואסים: 15 בהדה אלכלה תמתחנן וחיוה
פרעון לא כרגתם מן ההנא אלא במגי אכיכם אלאצגר ההנא: 16 אבעתו
בואחד מנכם ויאכד אכאכם⁷ ואנתם תחבסון חתי ימתחן כלאמכם הל
אלחק מעכם ואם לא וחיוה פרעון אנכם גואסים: 17 פלמהם אלי
אלחפט תלתה איאם: 18 תם קאל להם פי אליום אלתאלת אצנען בלה
25 תחיו בהא פאני אתקי אללה: 19 אנ כנתם תקאת פואחד מנכם יחבם
פי בית חפטכם ואנתם אמצו ואדו מירה קות מנאולכם: 20 ואתו
באכיכם אלאצגר אלי ויתחקק כלאמכם ולא תהלכו פצנעו כדא:

(1) "ורבים מיושבי הארצות".

(2) "וישמע".

(3) "אל תאחרו".

(4) "הרעה אשר נגזרה עליו", ויירא יעקב מן יקראנו האסון בדרך מפני שכל הרכיבים

בחוקת סכנה, וערשיו.

(5) ראב"ע: הסתכל בכל אחד והכירו.

(6) ר"ל לראות עניני הארץ ומצבה.

(7) פ': ישכחה = יביאנו.

- 21 תם קאלו בעצהם לבעץ באלחיקה אתמון נחן פי אבינא אד ראינא נפסה פי שדה וצרעה אלינא ולם נקבלה לדלך נאלתנא הדה אלשדה:
- 22 פאנאבהם ראובן קאילא אלם אקל לכם לא תכטו עליה פלם תקבלו ואלאן פהודאנא¹ מטאלבון בדמה: 23 והם לם יעלמו אן יוסף יפהם דלך לאנה אוקף תרגמאנא בינה ובינהם: 24 פאסתדאר ענהם ובכא 5 תם רנע אליהם פכאטבהם ואכד מן בינהם שמעון פחבסה בחצרתהם:
- 25 תם אמר יוסף פמלית אועיתהם ברָא ורדת פצצהם כל רגל אלי גולקה ואעמי להם זאדא ללטרין פלמא צנע בהם כדאך: 26 חמלוי² מירתהם עלי חמירהם וסארו מן תם: 27 ופתח אלואחד גולקה ליעמי עלפא לחמארה פי אלמבית פראי פצתה פאדא כהא פי ועאיה: 28 פקאל 10 לאבותה קד רדת פצתי והודא הי פי ועאיי פנפרת קלובהם וועג כל ואחד מע אביה קאילין מא דא צנע אללה בנא: 29 תם גאו אלי יעקוב אביהם אלי בלד כנעאן פקצו עליה גמיע מא נאלהם קאילין: 30 כאטבנא אלרגל סיד אלבלד בעעובה ואתהמנא בנסאסה אלבלד: 31 פקלנא לה נחן תקאת לם נכן קט גואסים: 32 ונחן אתנא עשר אכא בנו אבינא 15 אלואחד מפקוד ואלאכר ענד אבינא אליום פי בלד כנעאן: 33 פקאל לנא אלרגל סיד אלבלד בכלה אעלם אנכם תקאת אכאכם אלואחד דעו ענדי וקות מנאזלכם כדו ואמצו: 34 ואתוני באיכם אלאצגר חתי אעלם אנכם לסתם בגואסים ואנתם תקאת ואכאכם אעמי לכם ותתגרין פי אלבלד: 35 פבינאהם יפרגון אועיתהם פאדא בצרה פצה כל רגל 20 פי ועאיה פלמא ראו צרר פצצהם הם ואבוהם פפזעו: 36 תם קאל להם יעקוב אבוהם כד אתכלתמוני יוסף מפקוד ושמעון מחבוס ובנימן מטלוב עלי אנתמעת הדה כלהא: 37 קאל לה ראובן אתכלי³ אבני אן לם אנבה אליך אעמניה ואנא ארדה אליך: 38 קאל לא ינחדר אבני מעכם לאן אכאה קד מאת והו וחדה קד בקי פאן ואפתה אלמניה פי 25 אלטרין אלדי תמצון פיה אנזלתם שיבתי בחסרה אלי אלתרי:

מג

- 1 ואלגוע שדיד פי אלבלד: 2 פלמא פרג מן אכל אלמירה אלתי אתו בהא מן מער קאל להם אבוהם ארגעו אמתארו לנא קלילא מן טעאם: 8 קאל לה יהודה אן אלרגל נאשדנא וקאל לנא לא תרו וגהי 80

⁽¹⁾ "פהודא נחן".

⁽²⁾ "וכאשר עשה להם כן נשאו וכו'".

⁽³⁾ "אשכל שני בני".

אלא ואכזבם מעכס: 4 פאן בעלת אכאנא מענא אנחדרנא ואמתרנא
לך טעאמא: 5 ואן לם תבעתה לא ננחדר לאן אלרגל קאל לנא לא
תרו וגהי אלא ואכזבם מעכס: 6 קאל אסראיל ולם אסאתם אלי
פאכברתם אלרגל אן קד בקי לכם אף: 7 קאלו אנה סאלנא אלרגל
ענא וען תאלידנא וקאל הל עאד אבוכם באק והל בקי לכם אף
פאכברנא עלי סביל הדא אלכלאם הל עלמנא אנה סיקול אחרהו
אכאכס: 8 תם קאל יהודה לאסראיל אביה אבעת באלגלאם מענא
ונמצי ונחיא ולא נמות נחן ואנת ואטפאלנא: 9 אנא אצמנה ומן
ידי תטלבה פאן לם אנבה אליך ואצעה בין ידיך פאנא מכטי לך טול
אלומאן: 10 לולא אנא תלבנתנא לכנא קד רגענא מרתין: 11 קאל להם
אסראיל אבוהם אן כאן כדאך פאצנעו כלל כדו מן פאכהה אלבלד פי
אועיתכס ואחרוהא ללרגל הדיה קליל תריאק וקליל עסל וכרנוב
ושאה בלוט ובטם ולוז: 12 וצעפא מן אלפצה כדו מעכס ואלפצה
אלמרדודה פי פואה אועיתכס רדוהא מעכס לעל כאן סהוא: 13 וכדו
אכאכס וקומו וארגעו אלי אלרגל: 14 ואלטאיק אלכאפי יעטיכס רחמא
בין ידיה ויטלק לכם אכאכס אלאכר ובנימין ואנא אכאף אן אתכל כמא
תכלת: 15 פאכד אלקום אלהדיה וצעפא מן אלפצה אכדוה מעהם
ובנימין פקאמו ואנחדרו אלי מצר ווקפו בין ידי יוסף: 16 פלמא ראי יוסף
אן בנימין מעהם קאל להאנבה אדכל אלקום אלי אלמנזל ואדכח דבחה
ואצלחה פאן מעי יאכלון אלקום פי אלטהיר: 17 פצנע אלרגל כמא קאל
לה יוסף פאדכלהם אלי מנזלה: 18 ולמא ראי: 19 אלקום אנהם אדכלו אלי
מנזל יוסף וקאלו בסבב אלפצה אלמרדודה פי אועיתנא פי אלאכתדא
נחן מרכלון ליתסבב: עלינא ויתגנא עלינא ויכדנא עבידא וחמירנא
מלכא: 19 פתקדמו אלי חאגב יוסף וכלמוה ענד כאב אלבית:
20 וקאלו יא סידי אנא אנחדרנא פי אלאכתדא נמתאר טעאמא:
21 פלמא צרנא אלי אלמבית פתחנא אועיתנא פאדא בפצה כל רגל
פי ועאיה פצתנא בוזנהא פרדדנא מענא: 22 ופצה אכרי אחרדנא
מענא לנמתאר טעאמא ולם נעלם מן ציר פצתנא פי אועיתנא: 23 קאל
להם סלאם לכם לא תכאפו אלאהכס ואלאה אביכס רוקכס כנזא פי
אועיתכס ואמא פצתכס פקד צארת אלי תם אכרג אליהם שמעון: 24

(1) "ואני ירא פן אשכל (בנימין) כאשר שכלתי (יוסף ושמעון)" עיין רש"י.

(2) העתיק מלשון ראייה כאלו היה כתוב "ויראו" בוי"ד אחת, בכ"י י' ובפ': פכאפו מלשון יראה.

(3) ר"ל לבקש סבה ועלילות דברים עלינו מלשון בגלל.

(4) "לאחרונה".

24 ולמא אדכל אלרגל אלקום אלי בית יוסף אעמאיהם מאא פנסלו
 ארגלהם וטרח קתא לחמיריהם: 25 והיו אלהיהם אלי אן גא יוסף פי
 אלטהירא לאנהם סמעו אן תם יאכלון טעאמא: 26 ולמא גא יוסף אלי
 מנולה אדכלו אלהיהם אלתי מעהם אלי מנולה וסגדו לה עלי אלארץ:
 27 פסאלהם ען סלאמתהם וקאל הל עאד אבוכם אלשיך אלדי קלתם 5
 באק והל הו סאלם: 28 קאלו עאד עבדך אבונא באק והו סאלם וכרו
 וסגדו: 29 תם רפע עיניה ונשר בנימין אכאה אבן אמה פקאל אהדא
 אבוכם אלאצגר אלדי קלתם⁽¹⁾ לי פקאל אללה ירוף עליך יא בני:
 30 פאסרע יוסף ממא האנת רחמתה עלי אכיה פטלב אן יככי פדכל
 אלי אלכדר ובכא תם: 31 תם גסל וגהה וכרג ותרפק⁽²⁾ וקאל קדמו 10
 אלטעאם: 32 פגעלו לה וחדה ולהם וחדהם וללמצריון אלדיון יאכלון
 מעה וחדהם ממא אלמצריון לא יסתגיון אן יאכלו מע אלעבראנין
 טעאמא פאנה⁽³⁾ מכרוה ענדהם: 33 ואגלסהם בין ידיה אלבכר כבכורתה
 ואלצגיר פי מרתבתה ואכהת אלקום בעצהם לבעץ: 34 פארסל בזלאת⁽⁴⁾
 מן ענדה אליהם פכאנת זלז בנימין אכתר מן זלאתהם כמסא אצעאף 15
 ושרבו מעה חתי סכרו:

מד

1 תם אמר יוסף וכילה וקאל לה אמלא אועיה אלקום טעאמא
 כמא יטיקון חמלה וציר פצה כל רגל פי ועאיה: 2 וגאמי גאם אלפצה
 ציר פי פס ועא אלאצגר מע פצה מירתה פצנע כמא קאל לה יוסף:
 3 פלמא אצא אלצבא אטלק אלקום הם וחמיריהם: 4 פהם קד כרגו 20
 מן אלקריה ולם יבעדו אד קאל יוסף לוכילה קם פאכלבהם פאדא
 לחקתהם קל להם לס כאפיתם שרא בדל כיר: 5 אליס הדא אלדי
 ישרב פיה מולאי והו אנמא אמתחנכם בה⁽⁵⁾ אסיתם פימא צנעתם:
 6 פלחקהם וכלמהם בדלך: 7 פקאלו לה לא יקל סידי הדא אלכלאם
 עבידך מעאדון מן אן יצנעו מתל הדא אלאמר: 8 הודא פצה וגדנאהא 25
 פי פואה אועיתנא רדנאהא עליך מן בלד כנעאן פכיה נסרק מן בית
 מולאך פצה⁽⁶⁾ או דהבא: 9 ומן מוגד מעה מן עבידך פליקתל ונחן איצא

(1) במ' נוסף: קאלו נעם קאל = ויאמרו הן ויאמר.

(2) "ויעורר רחמיו" וכן תרגם למטה מ"ה א' וישעיה מ"ב ס"ז.

(3) בכ"י י' ובס': לאן טעאמהם ר"ל מפני שמאכל העבדים תועבה הוא למצרים וכן פירוש הכתוב לפי תרגום אונקלוס שהעבדים אוכלים הבחמות אשר המצרים עובדים אותן.

(4) ראב"ע: דורן.

(5) "והוא רק גסה אתכם בו", לדעת אם אתם גנבים, עיי' ת"א וראב"ע.

(6) בכ"י י': אניה פצה = כלי כסף.

נכון לסירי עבדא: 10 קאל אלן כמא קלתם כדאך הו' מן וגד מעה
 כאן לי עבדא ואנתם תכונן אבריא: 11 פאסרעו וחט כל רגל ועאה
 עלי אלארץ ופתח כל רגל ועאה: 12 פפתש בדא באלאכבר ואנתהי
 אלי אלאצגר פוגד אלגאם פי ועא בנימן: 13 פכדקו תיאבהם ושאל
 5 כל רגל עלי חמארה ורגעו אלי אלמריה: 14 פדכל יהודה ואכותה גלי
 בית יוסף ועאדה תם פוקעו בין ידיה עלי אלארץ: 15 קאל יוסף כא
 הדא אלצנע אלדי צנעתם אמא עלמתם אנה ימתחן רגל מתלי:
 16 קאל יהודה מא נקול לסירי ומא נתכלם ובמא נחתג אללה אוקע?
 עבידך בדנבהם הא נחן עביד לסירי נחן ומן וגד אלגאם פי ידה:
 17 10 קאל אנא מעאד מן אן אצנע הדא אלרגל אלדי וגד אלגאם פי ידה
 הו יכון לי עבדא ואנתם אצעדו בסלאם אלי אביכם: 18 פתקדם אליה
 יהודה וקאל יא סירי יתכלם עבדך בחצרה מולאי ולא ישתד גצבך עלי
 עבדך פאנך מתל פרעון: 19 כאן סידנא סאל עבדה קאילא הל מוגוד
 לכם אב או אך: 20 פקלנא לה מוגוד לנא אב שיך ואבן שיכוכה צגיר
 15 ואכזה קד מאת פבקי הו וחדה לאמה ואבזה יחבה: 21 פקלת לעבידך
 אחררה אלי אגעל ענאיתי בה: 22 פקלנא לסידנא לא נטיק אלגלאם
 אן יתרך אבאה פאן הו תרכה מאת: 23 וקלת לעבידך אן לס יחדר
 אכוכם אלאצגר מעכם פלא תעאודו אן תרו וגה: 24 פלמא צעדנא
 אלי עבדך אבינא אכברנאה בכלאם סידנא: 25 ולמא קאל אבונא
 ארגעו אשתרו לנא קלילא מן אלטעאם: 26 קלנא לא נטיק אן ננחדר
 20 אן כאן אבונא אלצגיר מענא אנחדרנא לאנא לא נטיק נרא וגה אלרגל
 ואבונא אלצגיר לים הו מענא: 27 פקאל עבדך אבונא לנא אנתם
 תעלמון אן אתנין ולדת לי זוגתי: 28 פכרג אחדהמא מן ענדי וקלת
 לעלה קד אפתרם ולם ארה אלי אלן: 29 פאן אכדתם הדא איצא מן
 ענדי וואפתה אלמניה אנולתם שיבתי בחסרה אלי אלתרא: 30 ואלן
 25 אן צרת אלי עבדך אבי ואלגלאם לים הו מענא ונפסה מעקודה בנפסה:
 31 פכמא ירי אנה לים מענא ימות ויכוננו עבידך קד אנולו שיבה עבדך
 אבינא בחסרה אלי אלתרא: 32 ואעלם⁵ אן עבדך צמן אלגלאם מן

(1) אבן שועיב בדרשותיו: והנכון פירש ר' סעדיה ז"ל גם עתה חוזר לאמונתם שאמרו
 הן הכסף גוי ואמר להם גם עתה כדבריהם כן הוא שאתם נאמנים ועל זה אעשה עמכם חסד
 אשר ימצא אתו וכו'.

(2) "העניש" עיי' ספורנו.

(3) פ' איתכלם בלי שאלה.

(4) "ואשמרהו" מבחר: לא היה המאמר ראית עינים כי אם לשטרו כמובן קחנו ושים

עניך עליו (ירמיה ל"ט י"א).

(5) "ודע".

אביה קאילא אן לם את בה אליך פאכון כטיא לך טול אלזמאן:
 83 ואלאן יגלם עבדך מכאן אלגלאם עבדא לסידי ויצעד אלגלאם מע
 אכותה: 84 פאני אפכר¹ כיף אצעד אלי אבי ואלגלאם לים הו מעי
 כילא אשאהד אלבלא אלדי ינאלה:

5

מה

1 פלם יטק יוסף אן יתרפֿק² לדלך מן כתרֿה אלוקוף בין ידיה
 פנאדא אכרגו כל רגל מן בין ידי ולם יקף אנסאן מעה חין תערֿף
 יוסף באכותה: 2 פרפע צותה בבכא חתי סמעה אלמצריון וסמעה
 אל פרעון: 3 תם קאל יוסף לאכותה אנא יוסף הל עאד אבי באק פלם
 יטיקו אן יגיבוה ממא דהשו בין ידיה: 4 קאל להם תקדמו אלי פתקדמו
 10 פקאל אנא יוסף אכוכם אלדי בעתמוני אלי מצר: 5 ואלאן לא תגתמו
 ולא ישתד עליכם אד בעתמוני האהנא פאן אללה בעתני בין ידיכם
 ללמעשה: 6 ודלך אן הדיה סנתא גוע³ קד מצתא פי אלבלד ובקי
 כמס סנין לים פיהא זרע⁴ ולא חצאד: 7 פבעתני אללה בין ידיכם
 ליציר לכם בקאא פי אלבלד ויחיי לכם פליטה עטימה⁵: 8 פאלאן לים
 15 אנתם בעתתמוני האהנא אלא אללה פצירני אסתאדא לפרעון וסידא
 לגמיע אלה וסלטאנא עלי גמיע בלד מצר: 9 אסרעו ואצעדו אלי אבי
 וקולו לה כדא קאל אבנך יוסף צירני אללה סידא לגמיע אלמצריון
 אנחדר אלי לא תקף: 10 פקם⁶ פי בלד אלסדיר ותכון קריבא מני
 20 אנת ובנוך ובנו בניך וגנמך ובקרך וגמיע מא לך: 11 ואמונך תם לאן
 קד בקי כמס סני גוע כילא תפתקר אנת ואלך וגמיע מא לך: 12 והודא
 עיונכם נאטרה ועינא אכי בנימין אן פאי יכאטבכם: 13 פאכברו אבי
 בגמיע כראמתי במצר וגמיע מא ראיתמוה ואסרעו ואחדרוה אלי ההנא:
 14 תם אנכב עלי ענק בנימן אכיה פבכא ובנימן איצא בכא עלי ענקה:
 15 וקבל סאיר אכותה ובכא עליהם ובעד דלך כלמוה: 16 וארתפע
 25 אלצות אלי בסת פרעון וקיל לה קד גאו אכוה יוסף פחסן דלך ענדה
 וענד גמיע עבידה: 17 תם קאל פרעון ליוסף קל לאכותך אצנעו כלה

(1) "אני חושב".

(2) בכ"י "ובס": יתרפֿק ור"ל ולא יכול יוסף להראות את חמלתו על אחיו.

(3) כפ' נוסף: ללמנחדין = ליורדים.

(4) פ': האתין סנתא גוע.

(5) פ': חרת = חריש.

(6) ככדי שיעשה לכם (האל) שארית בארץ ויחיה לכם פליטה גדולה.

(7) פ': פתקים.

וַיִּסְקוּ דוֹאֲבָכֶם וְאִמְצֹ וְרִדְוֹהָ⁽¹⁾ אֵלַי בְּלֶדְ כְּנַעַן: 18 וְאַחֲמִלּוּ⁽²⁾ אֲבֹתְכֶם וְאַלְכֶם וְצִירוּ אֵלַי אֶעֱמִיכֶם כִּיר בְּלֶד מִצְרַיִם וְתֹאכְלוּ אֲגֹד מֵא פִיהָא: 19 וְאַתָּה מֵאמֹר אֵן תִּקּוֹל לָהֶם אֲצַנְעוּ כְּלָהּ כְּדוֹ לָכֶם מִן בְּלֶד מִצְרַיִם עֲגִלָּא לֹאֲטַפְאֲלָכֶם וְנִסְאִיכֶם וְאַחֲמִלּוּ אֲבֹתְכֶם וְתַעֲאֲלוּ: 20 וְעִיּוֹנְכֶם לֹא תִשְׁפְּקוּ עָלַי אֲנִיתְכֶם אֵן כִּיר גְּמִיע בְּלֶד מִצְרַיִם הוּא לָכֶם: 21 פְּצַנְעוּ כְּדֹאֲךָ בְּנוֹ אִסְרָאֵל וְאַעֲטֹאֲהֶם יוֹסֵף עֲגִלָּא בְּאֵמֶר פֶּרְעוֹן וְזֹאֲדָא לְלִטְרִיק: 22 וְאַעֲמִי לְכָל רִגְלָא מִנְהֶם כְּלַעָה⁽³⁾ וְאַעֲמִי בְּנִימִין תְּלָאֲתָא מֵאִיהָ דְּרָהֶם וְכִמְס כְּלַעֲאֲתָא: 23 וּבַעֲתָ לֵאבִיָּהּ בַּעֲשֵׁרָה חֲמִיר מִחֲמִלָּהּ מִן כִּיר מִצְרַיִם וּבַעֲשֵׁר אֲתָאֵן מִחֲמִלָּהּ בְּרָא וְטַעֲמָא וְגִדָּא לֵאבִיָּהּ לְלִטְרִיק: 24 תָּם 10 בַּעֲתָ בִּאֲכֹתָהּ וְקָאֵל לָהֶם לֹא תִרְגְּזוּ פִי אֲלִטְרִיק: 25 וְצַעֲדוּ מִן מִצְרַיִם וְגִאֹו אֵלַי בְּלֶד כְּנַעַן אֵלַי יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: 26 פֶּאֶכְכְּרוּהּ וְקָאֵלוּ עָאֵד יוֹסֵף בֶּאֱקָ וְאִיצָא הוּא סְלִטָאֵן עָלַי גְּמִיע בְּלֶד מִצְרַיִם פֶּשְׁבֶּךְ קִלְבָּהּ וְלֹם יִתֵּן בָּהֶם: 27 תָּם כְּלָמוֹהּ בְּגִמִּיע כְּלָאֵם יוֹסֵף אֲלֵדִי כְּלָמְהֶם וְרָאִי אֲלַעֲגִלָּאֲתִי אֲלִתִּי בַּעֲתָ בְּהָא לְתַחֲמִלָּהּ פֶּעֲאֲשֵׁת רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: 28 וְקָאֵל אִסְרָאֵל 15 חֲסִבִּי אֵן עָאֵד יוֹסֵף אֲבִנִי בֶּאֱקָ אִמְצִי וְאִרְאָה קִבֵּל אֵן אֲמוֹתָ:

כו

1 פֶּרְחֵל אִסְרָאֵל וְגִמִּיע מֵא לָה חֲתִי גֵא אֵלַי בִּיר סַבַּע פֶּדִבַּח דְּבִאִיָּה לֵאלֹהֵי אֲבִיָּה אֲסַחֵק: 2 פֶּקָאֵל אֲלֵלָהּ לָהּ פִּי רוּיָא אֲלֵלִיל יֹא יַעֲקֹב קָאֵל לְבִיד: 8 קָאֵל אֲנָא אֲלֵלָהּ אֲלֵאָה אֲבִיד לֹא תִכֵּף מִן 20 אֲלַחֲדוֹר אֵלַי מִצְרַיִם פֶּאֲנִי אֲצִיר מִנֵּךְ תָּם אֲמִיָּה עֲטִימָה: 4 אֲנָא אֲנֹזֵל מַעֲדָא אֵלַי מִצְרַיִם וְאֲנָא אֲצַעֲדֵךְ וְיוֹסֵף יִגְמָצֵךְ⁽¹⁾: 5 פֶּקָאֵם יַעֲקֹב מִן בִּיר סַבַּע וְחֲמִלּוּ בְּנוֹ אִסְרָאֵל יַעֲקֹב אֲבֹתָהֶם וְאַטְפֹּאֲלָהֶם וְנִסְאֵהֶם עָלַי אֲלַעֲגִלָּאֲתִי בַּעֲתָ בְּהָא פֶּרְעוֹן לְתַחֲמִלָּהּ: 6 וְאַכְדוּ מֵאִשִּׁיתָהֶם וְסִרְחָהֶם אֲלֵדִי מִלְכוּהּ פִּי בְּלֶד כְּנַעַן וְגִאֹו אֵלַי מִצְרַיִם וְגִמִּיע נִסְלָה מַעָה: 7 בְּנוּהָ וּבְנוֹ בְּנוֹיָהּ 25 וּבְנֵאֲתָהּ וּבְנֵאֲתָהּ בְּנוֹיָהּ וְסִאִיר נִסְלָה גֵא בָּהֶם מַעָה אֵלַי מִצְרַיִם: 8 וְהִדָּה אֲסַמָּא בְּנוֹ אִסְרָאֵל אֲלֵדֵאֲבִלִין אֵלַי מִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבְנוּהָ בְּכֵרָה רֵאוּבֵן: 9 וּבְנוֹ רֵאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֵרֶן וְכִרְמִי: 10 וּבְנוֹ שִׁמְעוֹן יִמְיָאֵל וְיִמִּין וְאַחֵד וִיכָן וְצַחֵר וְשֹׁאֹל אֲבִן אֲלִכְנַעֲאִנִיָּה: 11 וּבְנוֹ לֵוִי גִרְשׁוֹן וְקַהֲתָ וּמֵרָרִי: 12 וּבְנוֹ יְהוּדָה עֵר וְאוּנָן וְשִׁלָּה וּפְרִץ וּזְרָחָ וּמֵאֲתָ עֵר וְאוּנָן פִּי 35 בְּלֶד כְּנַעַן וּבֹאֵן בְּנוֹ פְּרִץ חֲצֵרֶן וְחִמּוֹל: 13 וּבְנוֹ יִשְׁשַׁכָּר תּוֹלַע וְפוּהָ

(1) "והביאו את בעירכם" (עם השבר אשר עליהם).

(2) "שאו".

(3) ר"ל בגדי יקר לכבוד ולתפארת.

(4) "יסתום את עיניך". ראב"ע: במוחק.

ויוב ושמרון: 14 ובנו זבולן סרד ואלון ויחלאל: 15 האולי בנו לאה אלדין ולדתהם ליעקוב פי פדאן ארם ודינה בנתהם גמיעהם תלאת ותלאתין נפסא: 16 ובנו גד צפיון וחגי ושוני ואצבון ערי וארודי ואראלי: 17 ובנו אשר ימנה וישוה וישוי ובריעה וסרח אכתהם ובנו בריעה חבר ומלכיאל: 18 האולי בנו זלפה אלתי אעטאהא לבן ללאה אבנתה גמיע 5 מא ולדת ליעקוב סת עשרה נפסא: 19 בנו רחל זוגה יעקוב יוסף ובנימן: 20 פולד ליוסף פי בלד מצר מא ולדת לה אסנת אבנת פוטיפרע אמאם און מנשה ואפרים: ובנו בנימן בלע ובכר ואשבל וגרא ונעמן ואחי וראש ומפים וחפים וארד: 22 האולי בנו רחל אלדין ולדו ליעקוב גמיעהם ארבע עשרה נפסא: 23 ובנו דן חושים: 24 ובנו נפתלי יחצאל 10 וגוני ויצר ושלם: 25 האולי בנו בלהה אלתי אעטאהא לבן לרחל אבנתה וגמיע מא ולדתה ליעקוב סבע נפוס: 26 גמיע אלנפוס אלגאיה מן אל יעקוב אלי מצר מא כרג מן צלבה ודלך סוי נסוה בני יעקוב סת וסתון נפסא: 27 ויוסף ואבנאה' אלדאן ולדא לה במצר נפסאן גמלא אלנפוס אלדין דכלת מן אלי יעקוב אלי מצר סבעון: 28 תם בעת יעקוב 15 ביהודה בין ידיה אלי יוסף לידלה עלי בלד אלסדיר תם גאו אליה: 29 ואסרג יוסף דאכתה' וצעד יתלקא אסראיל אבאה אלי אלסדיר פלמא סהר לה אנכב עלי ענקה ובכא עליה הויא': 30 וקאל לה אמות אלאן בעד מא ראית וגהך אן עאדך באק: 31 תם קאל יוסף לאכותה וסאיר אל אביה אצעד אלי פרעון פאכברה ואקול לה אכותי ואל אבי 20 אלדין פי בלד כנעאן קד גאו אלי: 32 ואלקום רעא גנם לאנהם כאנו דוי מאשיה וגנמהם ובקרהם וגמיע מא להם אתו בה: 33 פאדא דעא בכם פרעון וקאל לכם מא צנעתכם: 34 קולו כאן עבידך דוי מאשיה מן צגרנא אלי אלאן וכדלך אבאונא לקבל אן תקימו פי בלד אלסדיר לאן אלמצריין יכרהון כל ראעי גנם:

25

מז

1 תם דכל יוסף אלי פרעון פאכברה וקאל אבי ואכותי וגנמהם ובקרהם וגמיע מא להם קד גאו מן בלד כנעאן והודא הם פי בלד אלסדיר: 2 ואכד כמסה אנאם מן אכותה ואוקפהם בין ידי פרעון:

(1) "יוסף ושני בניו". מנה בתחלה יעקב עם בני לאה והיו שלשים ושלוש נפשות ואח"כ יצא מחשבון יוצאי ירך יעקב וכן יצאו יוסף ושני בניו שהיו במצרים והיו כלם יחד עם יעקב ששים ושבעה, ובפסוק הזה חשב ג"כ יוסף ושני בניו והיו שבעים.

(2) רש"י: הוא כעצמו אשר את הסוסים למרכבה.

(3) "מאהבה".

8 וקאל פרעון לאכוה יוסף מא צנעתכם קאלו לפרעון רעא גנם עבידך נחן ואבאונא: 4 תם קאלו לפרעון גינא נסכון בלדך אד לים מרעי לגנם עבידך ממא אשתד אלגוע פי בלד אלשאם ואלאן פליקם עבידך פי בלד אלסדיר: 5 פקאל פרעון ליוסף אד אתאך אבוך ואכותך: 6 5 הודא בלד מצר בין ידיך פי אגוד אלבלד סכן אבאך ואכותך ודלך אן יקימו פי בלד אלסדיר ואן כנת תעלם אן פיהם דוו חיל פצירהם רוסא וכלא עלי מאשיתי: 7 ואדכל יוסף יעקוב אבאה פאוקפה בין ידי פרעון פסלם עליה: 8 וקאל פרעון ליעקוב כם איאם סני חיותך: 9 וקאל יעקוב לפרעון איאם סני עמרי מאיה ותלתון סנה וכאנת קלילה ורדיה ולם תלחק בסני חיות אבאי חסב איאם סכנאהם: 10 תם סלם: 11 יעקוב עלי פרעון וברג מן בין ידיה: 11 ואסכן יוסף אבאה ואכותה ואעטאהם חווא פי בלד מצר פי אגודה והו בלד עין שמם כמא אמר פרעון: 12 ומאן יוסף אבאה ואכותה וסאיר אלה טעאמא עלי קדר אטפאלהם: 18 וטעאם לים פי גמיע אלבלד ממא אשתד אלגוע גדא חתי בל: 14 אהל בלד מצר ובלד כנעאן מן קבל אלגוע: 14 וגמיע יוסף גמיע אלורק אלדי כאן מוגודא פי בלד מצר ובלד כנעאן באלמירה אלתי כאנו ימתארונהא ואדכלה יוסף אלי בית מאל: 15 פרעון: 15 חתי פני אלורק מן בלד מצר ובלד כנעאן תם גאו גמיע אלמצריין אלי יוסף קאילין אעטנא טעאמא ולא נמות הדאך אד פני אלורק: 16 קאל להם האתו מאשיתכם אביעכם בהא אד פני אלורק: 17 פאתוה במאשיתיהם פאעטאהם טעאמא באלכיל ומאשיה אלגנם ואלבקר ואלחמיר וגזאהם באלטעאם תלך אלסנה: 18 פלמא פנית תלך אלסנה גאוה פי אלסנה אלתיאניה וקאלו לה לא נכתם מן סידנא אן אלורק קד פני ואלמואשי מן אלבהאים ענד סידנא ולם יבק בין ידי סידנא אלא אבדאננא וריאצנא: 19 25 פלם נמות בחצרתך נחן וריאצנא אשתרנא וריאצנא באלטעאם

(1) "ראשי שרי מכנה".

(2) "שאל בשלומי" בבואו וכן בפסוק י' בצאתו.

(3) "ביחס אל הימים אשר ישבו (שקטים)".

(4) פ': דעא לה.

(5) "גלאו". והערתה הזאת הובאה בתשובות דונש סי' צ"ח וז"ל: ותלה ארץ מצרים פירשו (הגאון) ותלא, ואמר בספר צחות לשון הקדש שחבר בשער החילופים כי ותלה ותלא הוא כמות תבוא אליך ותלא (איוב ד' ה') שעקרו — למד אלה והוציא התא בדיבור. ודונש השיג עליו אבל הראב"ע בשפת יתר סי' פ"א מסכים לדעת הגאון ואמר שיתכן שפ"י הגאון אינו בחלוף (ח' בא) רק בטעם כאדם נלאה לא ידע מה יעשה וכן כתב בפירושו ע"י ת"א ושרשים לאבן גנאה ש' להח.

(6) "בית אוצר".

חתי נציר עבדא וריאצנא מלכא לפרעון¹ ואעטנא חבא נחיא בה ולא נמות ואלארץ לא תכל: ²⁰ פאשתרי יוסף גמיע ריאץ אלמצריין לפרעון לאנהם באעו כל רגל ציעתה ממא אשתד עליהם אלגוע פצארת אלציאע לפרעון: ²¹ ונקל אלקום מן קראהם² מן טרף תכם מצר אלי טרפה: ²² עדא ריאץ אימתהם פאנה לם ישתרהא לאן אלרוק כאן להם ⁵ מן פרעון פכאנו יאכלון רוך פרעון ולדלך לם יחתאגו אן יביעו³ ריאצתהם: ²³ תם קאל יוסף ללקום הודא קד אשתרית אליום אנתם⁴ וריאצכם לפרעון הא לכם חבא תזרעהו פי אלארץ: ²⁴ פאדא דכלת אלגלאת פאעטו אלכמס לפרעון ואלארבע אגזא תכון לכם לכדר אלציאע ומאכלכם ומן פי מנאזלכם ואטפאלכם: ²⁵ קאלו קד אחייתנא נגד ¹⁰ חטאא ענד סידנא ונכון⁵ עבדא לפרעון: ²⁶ פצירה יוסף רסמא אלי הדא אליום עלי בלד מצר אן יעטו אלכמס לפרעון עדא ריאץ אימתה וחדהם לם תצר לפרעון: ²⁷ ולמא אקאם אסראיל פי בלד מצר פי בלד אלסדיר האזוהא ואתמרו ובתרו גדא: ²⁸ ועאש יעקוב פי בלד מצר סבע עשרה סנה פצאר גמיע עמרה סני חיותה מאיה וסבעא ¹⁵ וארבעין סנה: ²⁹ ולמא קרב אגל אסראיל ללמות דעא באבנה יוסף וקאל לה אן וגדת חטאא ענדך אום אלן בידך אלי עהדי⁶ ואצנע מעי פצלא ואחסאנא כאן לא תדפנני במצר: ³⁰ בל אדא צרת אלי אבאי אחמלני מן מצר ואדפני פי מקברתהם קאל אנא אצנע כמא קלת: ⁸¹ קאל לה אחלק לי פחלק לה וסגד אסראיל שברא⁷ עלי ²⁰ טרף אלסריר:

מח

¹ וכאן בעד הדה אלאמור קיל ליוסף אן אבאך מריץ פאכד אבניה מעה מנשה ואפרים: ² תם אכבר יעקוב וקיל לה הודא אבנך יוסף דאכל אליך פתקוי אסראיל וגלם עלי אלסריר: ³ פקאל יעקוב ²⁵ ליוסף אעלם אן אלטאיק אלכאפי תגלא לי פי לוז פי בלד בנעאן ובארך פי: ⁴ וקאל לי האנא מתמרך ומבתרך ואגעל מנך גוק אמם ואעמי

⁽¹⁾ „ונהיה אנהנו עבדים ואדמתנו אחוזה“.

⁽²⁾ „מעריהם“ ת”א: מקרי לקרי.

⁽³⁾ „לא הוצרכו למכור“.

⁽⁴⁾ „אתם“ במקום איאכם = „אתכם“.

⁽⁵⁾ בפי: הוסיף כדאך = כן.

⁽⁶⁾ ראה הערתנו למעלה כ”ד, ב’.

⁽⁷⁾ „לתורה“ אם להורות ליוסף על טובו או לתת שבח לה’.

הוא אלבלד לנסלך בערך חזו אלהה: 5 פאלאן' אבנאך אללדין
ולדא לך פי בלד מער אלי אן אתיתך אלי מער המא ינסבאן אלי
אפרים ומנשה מתל ראובן ושמעון יכונא לי: 6 ותאלידך אלדי תלד
בעדהמא אליך ינסבון ואלי אסמא אבויהם יצאפון פי נחלתהם: 7 ואמא
5 אנה פפי מגיי מן פדן מאתת עני רחל פי בלד כנעאן פי אלטריק וקד
בקי מיל' מן אלמסאפה אלי דכול אלי אפרת פדפנתהא תם פי טריק
אפרת הי בית לחם פלם יולד לי בעד דלך: 8 ולמא רא אסראיל אבני
יוסף קאל מן האולי: 9 קאל יוסף אלי אביה אבנא' אללדין רוקניהמא
אללה ההנא קאל קדמהמא אלי ואבארך פיהמא: 10 ועינא אסראיל קד
10 תקלתא מן אלשיכוכה לם יטק אן ינטר פקדמהמא אליה פקבלהמא
ועאנקהמא: 11 וקאל אסראיל ליוסף אלנטר אלי וגהך לם אטין' בה
והודא קד אראני אללה איצא נסלך: 12 תם אכרגהמא מן ענד חגרה
וסגד יוסף עלי וגהה עלי אלארין: 13 תם אכד יוסף בליהמא אפרים
מן ימינה מן יסאר אסראיל ומנשה ביסארה מן ימין אסראיל וקדמהמא
15 אליה: 14 פמד אסראיל ימינה פגעלהא עלי ראם אפרים והו אלצעגר
ויסארה עלי ראם מנשה אחכם ידיה כדאך עלי אן מנשה אלבכר':
15 ובארך פי יוסף וקאל לה אללה אלדי סלכו אבאי פי טאעתה אברהים
ואסחק הו אללה אלדי רעאני מד כנת אלי הדא אליום: 16 באלמלאך'
אלדי פכני מן כל שר' הו יבארך פי הדין אלגלאמין ויסמיאן באסמי
20 ואסם אבאי אברהים ואסחק וינמיאן כתר' פי אלארין: 17 פלמא ראי
יוסף אן אבאה קד געל ידה אלימיני עלי ראם אפרים סאה דלך ענדה
פאסנדהא ליזילהא ען ראם אפרים אלי ראם מנשה: 18 וקאל יוסף
לאביה לים כדא' יא אבי בל הדא אלבכר אנעל ימינך עלי ראסה:
19 פאבא אבוא וקאל קד עלמת יא בני אן הדא יכתר איצא ותכון מנה
25 אמ' ולכני אעלם אן אכאה אלצעגר יכתר מנה ויכון נסלה מל אלאמם
שבהא': 20 פלמא ברך פיהמא פי דלך אליום קאל בך יתבארך בנו

(1) "לכן עתה" ובסוף פסוק ד' הוסיף ולם יולד לי בעד דלך = ולא נולד לי בן אחר
זה וזה מבואר לפי מה שכתב הראב"ע: על דעת הגאון שאמר לי השם הנני מפרך ובן לא
נולד לי רק מתה רחל ועתה ידעתי כי בעבור בנך הגולדים לך אמר הנני מפרך.

(2) עיי' הערתנו למעלה ל"ה ש"ז.

(3) בן צ"ל במקום אדון אשר בקי. בכ"י י' ובפ"ב: אמל וכן נמצא בשרשים לאכן גנאח
ש' פלל בהערה.

(4) "נתן שכל לידיו לעשות בן אף כי מנשה היה הבכור".

(5) "הוא האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה עיי' הסלאך".

(6) פ': לים הדא צואבא = אין זה ישר.

(7) "ורעו יהיה דומה למלא הגוים".

אסראיל קאילין בעין לבעין¹ יצורך אללה מתל אפרים ומנשה פקדום אפרים עלי מנשה: ²¹ תם קאל אסראיל ליוסף אנא מאית ויכון אללה מעכם וירדכם אלי בלד אבאיכם: ²² ואנא קד אעמיתך הטאא זאידא עלי אבותך² אלדי אבדתה מן ידי אלאמוריין בסיפי וקוסי:

5

מט

1 תם דעא יעקוב בבניה וקאל אגתמעו³ אבברכם במא ינאלכם פי אכר אלאיאם⁴: ² אגתמעו ואסמעו דלך יא בנו יעקוב ואקבלו מן אסראיל אביכם: ³ ראובן אנת בכרי וקותי ואול נילי מפצל פי אלשרף מפצל פי אלעז: ⁴ ואלאן בנהלה מן אלמא לא תפצל אד צעדת אלי מצגע אביך חנינד ממא תבדלת פראשי תכלין⁵: ⁵ שמעון ולוי אכואן ¹⁰ פי אללה אלטלם פרצתהמא⁶: ⁶ ופי עצבתהמא לא תדכל נפסי ופי תנזקהמא לא תגתמע דאתי לאן בגצבתהמא קתלא אמא וברצאהמא קלעא סורהא⁷: ⁷ פמדמום⁸ גצבהמא מא אעזה וחמיתהמא מא אצעבהא אקסמהמא פי אל יעקב ואבדרהמא פי אל אסראיל: ⁸ ואנת יא יהודה יסידונך⁹ אבותך וידך פי אקפא אעדאין ויצעע לך בנו אביך: ¹⁵ ⁹ תכון יא יהודה כשבל אלאסר פי אלקוזה¹⁰ לאנך כלצת אבני מן אלקתל¹¹ אלדי אדא גתא ורבין כאסר ולבוה מן דא יתירה¹²: ¹⁰ ולא

(1) "ויאמרו איש לרעהו".

(2) "חלק אחד ביותר על אחיך" וכן ת"א.

(3) בפי' נוסף: אבארך סיכם = ואברך אתכם, וזאת דעת האומרים שהביא הראב"ע ואמר עליהם שתעו.

(4) בפי' ובפ"ב הנוסחת: הרה אלאיאם, כלומר באתרית הימים האלה, וז"ל המבחר: והספרש שאמר הימים כעבור ימי השעבוד שהם ימים נודעים, אין טעם לדבריו וכו'.
(5) "ועתה (אף) בגמיאת מים לא יהיה לך יתרון יען כי עלית על משכב אביך, או משחללת (כבודך) יצועי נסתלק". וז"ל הראב"ע: והגאון אמר אפילו דבר רק כמים לא יהיה לך יתרון ופחו מגזרת אנשים רקים ופוחזים. או חללת כיום שחללת נסתלק יצועי כאלו אמר עלה מעלי וכו', וכן כתב בעל המבחר: אבל ריקות המים לא יהיה לך יתרון ורוממות מפני שעלית משכבי אביך נסתלק יצועי ממני, וזה הפתרון נזכר ג"כ בפי' העושר ליעקב בן ראובן. ור' אברהם בן הרמב"ם בפירושו אומר: ר"ס ז"ל פי שרחה מא מענאה אל תותר על אחיך ולו בפחו מים יעני גרעה מא אלתי הי אקל אלמקאדיר, ר"ל גמיאת מים שהיא הפחיתות שבמדות. ועי' פירוש הרמב"ן למעלה ל"ה, כ"ב.

(6) ובפי': פרצתהם ר"ל שגורלם וחלקם בכלי המס.

(7) דונש בתשובותיו ס' קנ"ד: ואמר: . . שור חומה, כמו אדלג שור, וכן דעת הראב"ע בשפת יתר (ס' קמ"ו) ובפירושו והפסוק מוסב על אנשי שכם.

(8) "דבר מנונה".

(9) ר"ל יתנו לך חוד מלכות, עי' רש"ם. ובפי': ינשדך = ישבחך, ואת הפירוש הזה

חשב הרשב"ם לשמות.

(10) "בגבורה".

(11) "הצלת את בני (יוסף) שלא יחרגו", ועי' תשובות דונש ס' קנ"ג, ובפי' הראב"ע.

(12) "וחרידנו ממקומו", ובפי': יקימה.

יזול אלקציב מן אל יהודה ואלראסם מן תחת אמרה⁽¹⁾ אלי אן יגי אלדי
 הו להו⁽²⁾ ואליה תגתמע אלשעוב⁽³⁾: 11 ראבטא ללגפן גחאשה
 וללסריק בני אתניה גאסלא באלכמר לבאסה ובדם אלענב כסותה⁽⁴⁾:
 12 מזור⁽⁵⁾ אלעינין אכתר מן אלכמר ואביץ אלסנאן אכתר מן אללבן⁽⁶⁾:
 18 5 זבולון פי סאחל אלכחר יסכן ופי סאחלה ספן וטרף תכמה⁽⁷⁾ אלי
 צידא: 14 יששכר כגסם מנפרד ראבץ בין אלצפין⁽⁸⁾: 15 תם ראי
 אלראחה מא אנודהא ואלארץ מא אנעמהא פומד ענקה ללנקל ויציר
 כאלדמה כאדמא⁽⁹⁾: 16 דן יחכם לקומה כגמלה סבט מן בני אסראיל:
 17 ויכון דן כאלתעבאן עלי אלטריק וכאלמערון⁽¹⁰⁾ עלי אלסכה אללאסע
 10 עקב אלפרס פוקע ראכבה אלי ורא: 18 יקול⁽¹¹⁾ רגות גותך יא רבי:
 19 גר אי כרדום תכרדם עליה פהו יגד אעקאבה⁽¹²⁾: 20 ואשר⁽¹³⁾ טעאמה
 סמין והו יעמי מלאד אלמלוך: 21 נפתלי כאילה מרסלה תרד אקואל
 אלחסני⁽¹⁴⁾: 22 ויוסף אבן מתמר כגצן מתמר עלי עין מא לה ערוק
 קד אמתדת עלי סור⁽¹⁵⁾: 23 אמרוה פכרתו ותהדרוה אצחאב אלסהאם⁽¹⁶⁾:
 24 15 פתבתת קוסה פי צלאכה ופאזא דראעאה מן טאעה גליל יעקוב ומן

(1) המבחר: מחוקק זה סופר, מבין רגליו, מתוך ממשלהו.

(2) "אשר לו", כוננו כתרנום אונקלוס: עד דייתי משיחא דדילה היא מלכותא, ודונש הביא זאת בפי' ס"א וטען עליו כמה טענות.

(3) דונש בתשובותיו ס' קמ"ז בשם הגאון: יתקלה עמים.

(4) דונש בתשובותיו ס' קנ"ב: מנה סותה בין חמלות החסרות לפי דעת הגאון והביא בשמו סותה כמו בסותו.

(5) אבן גנאח בשרשים שלו תרגם חכלילות (משלי כ"ג, כ"ט) בערבית "אזוראר" וע' בפירוש הגאון למשלי כ"ג, כ"ט.

(6) ראב"ע: ואמר הגאון ז"ל חכלילי עינים יותר מהיין וכן אמר מחלב.

(7) "וקצה גבולו".

(8) "יששכר כגוף נפרד הרובץ בין שתי המערכות" ר"ל בין מחנה ישראל ובין מחנה האויב. העתקת מלת חמר בגוף נזכרת בשם הגאון בתשובות דונש ס' קנ"ז, וענין זה לא ימצא ב"א בלשון הפילוסופים ומה שתרגם גרם בנפרד הוא מלשון ארמית.

(9) ר"ל שאהב יותר לסבול ולתן מס' כעבד מלצאת למלחמה. ועיין ראב"ע.

(10) לא ידעתי לפרש המלה הזאת, ואונקלוס תרגם: כחייו חורמן.

(11) "ויאמר (הרוכב)" והראב"ע מוזכר הפירוש הזה בשם הנגיד.

(12) "כל מחנה אשר יחנה עליו הוא יכרות את עקביו" ובמבחר: וטעמו שישמר בררכים ובכל מקום שיראה משרידי חרב ממחנה האויב יהרגנו.

(13) ראב"ע: יש אומרים כי המ"ס נוסף.

(14) "המבשר אמרי-נצחון", המשיב אמרים נעים וזה כמו לנצחון ישראל על סיסרא או לשירת דבורה וברק (במלחמה).

(15) "ויוסף הוא בן פורה כענף הפורה על פלג מים, אשר לו נמישות העולות על

החומה", וע' ראב"ע והגאון העתיק בן הראשון כמשמעו.

(16) "וימררו את חייו ויריבו (אתו) ויקנאו בו בעלי חצים.

תם רעא דאת אסראיל¹: 25 אסאל² מן אלטאיק אלאה אביך אן
 יעינד ומן אלכאפי אן יבארך פיך ברכאת אלסמא מן אלעלו ברכאת
 אלגמר אלראבצה ספלא ברכאת אלתדאיה ואלבטון: 26 וברכאת
 אביך תנצאף אלי ברכאת אסלאפי ואלי מא אשתהי יפאע אלדהר³
 ויכון גמיע דלך עלי ראם יוסף והאמה נאסך אלותה: 27 בנימן כאלדיב 5
 יפתרם באלגדאד יאכל נהבא ובאלעשי יקסם סלכא: 28 האולי גמיע
 אסבאט אסראיל אתני עשר והדא מא קאל להם אבוהם ובארך פיהם
 כל רגל הסב אסתחקאקה⁴ בארך עליהם: 29 תם אוצאהם וקאל להם
 אנא מנצם אלי קומי אדפנוני מע אבאי פי אלמגארד אלתי פי ציעה
 עפרון אלחתי: 30 הי אלמגארד אלתי פי אלציעה אלמצאעפה בחצרה 10
 ממרא פי בלד כנעאן אלתי אשתראהא אברהים מן עפרון אלחתי חוז
 קבר: 31 תם דפנו אברהים וסארה זוגתה ותם דפנו אסחק ורבקה זוגתה
 ותם דפנת לאה: 32 שרא אלציעה ואלמגארד אלתי פיהא מן בני חת:
 33 פלמא פרג יעקוב מן וציתה לבניה צם רגליה אלי אלסריר ותופי
 15 וצאר אלי קומה:

נ

1 פאנכב יוסף עלי וגה אביה פכבא עליה וקבלה: 2 ואמר יוסף
 עבדה אלאטבא אן יחנמו אבאה פחנטת אלאטבא אסראיל: 3 אלי
 אן כמל לה¹ ארבעון יומא לאן כדאך כאנת תכמל איאם אלמחננטין
 ובכא עליה אלמצריון סבעין יומא: 4 ולמא גאזת איאם בכאיה כלם 20
 יוסף אל פרעון וקאל להם אן וגדת חטאא ענדכם כלמו פרעון וקולו לה:
 5 אן אבי כאן אסתחלפני וקאל לי הא אנא מאית אדפני פי קברי אלדי
 בריתה לי פי בלד כנעאן ואלאן אצעד אדפן אבי וארגע: 6 קאל אצעד
 אדפן אבאך כמא אחלפך: 7 פצעד יוסף לידפן אבאה פצעד מעה
 גמיע קואד פרעון ושיוף אלה וגמיע שיוף בלד מצר: 8 וגמיע אל יוסף 25
 ואלותה ואל אביה עדא אן אטפאלהם וגנמהם ובקרהם תרכוהא פי בלד
 אלסריר: 9 וצעד מעה איצא אלכיל ואלפרסאן פכאן אלעסכר עטימא
 גדא: 10 וגאו אלי אנדר אלעוסג אלדי פי עבר אלארדן פנדבוה תם

¹ ר"ל בעת אשר אחיו מררו את חייו וישנאוהו, נשאר יוסף חזק ולא רפו זרעותיו
 מפני ששמע לקול ה' והוא אביר יעקב ולכן היה יכול לכלכל את משפחתו.

² ראביע: והגאון פירש אשאל מאל אביר.

³ וכן תרגם אונקלוס: ברכתא דאביר יתוספון על ברכתא דילי בריכו אבהתי דחמידו
 להון רברביא דמן עלמא.

⁴ "כפי הראוי לו".

⁵ "עד אשר מלאו לו".

גדבא כבירא עשימא גִּדָּא וצנע לאביה חזנא סבעה איאם: 11 פרא
 סאכן אלבלד אלכנעאני אלהון פי אנדר אלעוסג פקאלו הדא חזן עשים
 ללמצריין ולדלך סמי חזן אלמצריין אלדי פי עבר אלארדן: 12 וצנע
 בה בנוה בגמיע מא אוצאהם: 18 וחמלוה אלי בלד כנעאן ודפנוה פי
 5 מגארה אלציעה אלמצאעפה אלתי אשתראהא אברהים אלציעה לחזו
 קבר מן עפרון אלהתי בחצרה ממרא: 14 תם רגע יוסף אלי מצר הו
 ואכותה וסאיר מן באן צעד מעה לידפן אבאה בעד מא דפנה: 15 פלמא
 ראו אכזה יוסף אן מאת אבוהם קאלו כילא יחקדנא⁽¹⁾ יוסף ויכאפינא
 בגמיע אלשר אלדי אולינאה: 16 פאמרו מן קאל ליוסף⁽²⁾ אן אבאך
 10 אוצאנא קבל מותה קאילא: 17 כדא קולו ליוסף יא יוסף אנפר דנג
 אכותך ונטייתהם פקד אולוך שרא פאלאן נסאלך⁽³⁾ אן תצפח דנג
 עביד אלאה אביך פבכא יוסף חין כלמוה בדלך: 18 וגאו אכותה איצא
 ווקעו בין ידיה וקאלו הודא נחן עביד לך: 19 וקאל להם יוסף לא
 תכאפו אנני אכאף אללה: 20 אנתם קדרתם עלי שרא ואללה קדר
 15 כירא לקבל אן יצנע מא תרוהא אליום⁽⁴⁾ ויחי מנכם קומא כתירא:
 21 פאלאן לא תכאפו אנא אמונכם ואטפאלכם פעזאהם ודאראהם:
 22 תם אקאם במצר הו ואל אביה ועאש יוסף מיאה ועשר סנין:
 23 חתי ראי לאפרים בנין תואלתא ואיצא בנו מכיר אבן מנשה ולדו פי
 חגרה: 24 תם קאל לאכותה אנא מאית ואללה מידכרכם ויצעדכם מן
 20 הדא אלבלד אלי אלבלד אלדי אקסם לאברהים ואסחק ויעקוב:
 25 פאחלף יוסף בני אסראיל וקאל להם אדא דכרכם אללה פאצעדו
 בעטאמי מעכם: 26 פמאת יוסף אבן מיאה ועשר סנין וחנטוה וציר פי
 צנדוק במצר:

(1) פ': לית יוסף לא יתהדרנא.

(2) רש"י: ויצו אל שלוחם לחיות שליח אל יוסף לומר לו כן.

(3) "גבקש ממך".

(4) בכ"ו י': אתקו וכן ת"א: ארי דחלא דה' אנא, ותראב"ע הזכיר בשם חגאון פירוש אחר

(5) "מה שאתם רואים היום".

(6) "אתכם", והמלה זאת נמצאת בשמות י"ג, י"ט.

ספר ואלה שמות

א

1 ה'ה אסמא בני אסראיל אלדאכלין אלי מצר מע יעקוב רגל
 ואלה דכלו: 2 ראובן שמעון לוי ויהודה: 3 יששכר זבולן ובנימן:
 4 דן ונפתלי גד ואשר: 5 ובאן גמלה אלנפוס אלכארנה מן צלב יעקוב
 סבעין נפסא מע יוסף אלדי כאן במצר: 6 תם מאת יוסף וגמיע אבותה 5
 וגמיע אהל דלך אלגיל: 7 ובנו אסראיל אתמרו וסעו וכתרו ועטמו
 גדא גדא ואמתלי דלך אלבלד: 8 מנהם: 8 וקאם מלך גדיד עלי מצר מן
 לם ישאהד יוסף: 9 וקאל לקומה הודא קום בני אסראיל אכתר
 ואעטם מנא: 10 תעאלו נחתאל להם כילא יכתרון פיכון אדא ואפאנא:
 הרב אנצאפו הם איצא אלי אעדאינא פחארבונא ואהרבונא: 10 מן אלבלד:
 11 פצירו עליהם רוסא דמא לקבל אן יעדבוהם בנקלהם פבנו קרי
 מכאון לפרעון פי אלפיוס ופי עין אלשמם: 12 ובלמא עדבוהם כדאך
 יכתרון ויזדאדון: 13 חתי צגרו מן קבל בני אסראיל: 14 ואסתכדם
 אלמצריון בבני אסראיל באקמא: 14 ואמר חיתאם בכדמה צעבה
 באלטין ואללבן וסאיר אעמאל אלצחרא וגמיע כדמתהם אלתי 15
 אסתכדמוהם באקמא: 15 תם קאל מלך מצר ללקואבל אלעברניאת
 אלתי אסם אחדאמהא שפרה ואלאכרי פועה: 16 קאל אדא קבלתן
 אלעברניאת פאנטרן ענד אלמתבר אן כאן אבנא פאקתלנה ואן כאנת
 אבנה פאסתבקניהא: 17 פכאפת אלקואבל אללה ולם יצנען מא קאל

(1) "עם יוסף אשר היה במצרים".

(2) ראבי"ע: "הארץ הזאת" ארץ גשן.

(3) "אשר לא ראה את יוסף".

(4) תרגם כאלו היה כתוב תקראנו. וכן ת"א יערעננא.

(5) "ניסונו" וקרוב לזה מה שהביא הראב"ע בשם ר' מרינוס כי טעם ועלה כמו ועלינו.

(6) "ועין שמש".

(7) ככ"ו ו' ובס': ויזדאדון.

(8) וכן העתיק בפרך ויקרא כ"ה, מ"ג.

להן מלך מצר פאסתבקון אלבנין¹: 18 פדעי בהן מלך מצר וקאל להן
 ימא באלכן צנעתן הדא אלאמר ואסתבקיתן אלבנין: 19 קלתא לה לים
 באלנסא אלמצריאת אלעבראניאת כל הן בציראת² וקבל אן תדכל
 אליהן אלקאבלה ילדן: 20 פאחסן אללה אלי אלקואבל פכתר אלקום
 51 ועטמו גרא: 21 ולמא כאף אלקואבל אללה צנע להן ביותא חגבהן³:
 22 תם אמר פרעון גמיע קומה קאילא כל אבן יולד להן אמרחוה פי
 אלניל וכל אבנה אסתבקוהא:

ב

1 תם מצי רגל מן אל לוי פתווג באבנה לוי: 2 פחמלת וולדת
 10 אבנא ולמא ראתה חסנא⁴ אכפתה תלתה שהור: 8 ולם תטק אן
 תכפיה זיאדה פאכדת לה תאבותא מן ברדי וקפרתה באלקפר ואלופת
 וצירת פיה אלצבי וצירתה באלדים עלי שאמי אלניל: 4 ווקפת אכתה
 מן בעיד לתנשר מה יצנע בה: 5 פנזלת אבנה פרעון לתנתסל פי
 אלניל וכאן גואריהא ימשין עלי שאמיה פראת אלתאבות פי וסט
 15 אלדים פמדת ידהא⁵ פאכדתה: 6 ופתחתה פראת בצבי יבכי
 פשפקת עליה וקאלת הדא מן אולאד אלעבראניין: 7 קאלת להא אכתה
 אאמצי ואדעי לך במראה מרצע מן אלעבראניאת תרצעה לך: 8 קאלת
 להא אבנת פרעון אמץ פמצת אלגאריה ודעת באם אלצבי: 9 קאלת
 להא אבנה פרעון הא לך⁶ הדא אלצבי ארצעיה לי ואנא אעטיך
 20 אנרתך פאכדת אלמראה אלצבי וארצעתה: 10 ולמא כבר אלצבי גאת
 בה אלי אבנה פרעון וצאר להא כאבן וסמתה מוסי קאלת לאני נשלחה
 מן אלמא: 11 וכאן פי תלך אלאיאם אן מוסי כבר וזרג אלי אכותה
 ונשר פי נמלהם פאדא ברגל מצרי יצרב רגלא עבראניא מן אכותה:
 12 פאלתפת ימנה ויסרה⁷ פראי אנה לים אנסאן פצרב אלמצרי
 25 פמאת⁸ ודפנה פי אלרמל: 13 תם זרג פי אליום אלתאני פאדא
 ברגלין עבראניין יתנאצאן פקאל ללטאלס לם תצרב צאחבך: 14 פקאל
 מן צירך רגלא רייסא וחאכמא עלינא אתרוד אן תקתלני כמא קתלת

(1) "את הבנים".

(2) "פקחות" וכן תרגם אונקלוס: הכימן.

(3) הראב"ע בפירוש הקצר: ויאמר הגאון כי עשה להם בתים שהסתירם שם ולא נמצאו.

(4) ראב"ע בפירוש הקצר: יפה מראה.

(5) "ותשלח את ידה", ע' מה שהשיב ע"ז דונש בתשובותיו ס' א' ומה שהשיב לו

הראב"ע בשפת יתר ס"א.

(6) "הא לך" ראב"ע: אמר הגאון כי הילכיו הם שתי מלות.

(7) "ימין ושמאל".

(8) "וימת".

אלמצרי פפוע מוסי וקאל אדן) קד ערף אלאמר: 15 ולמא סמע
פרעון בהדא אלזבר טלב אן יקתל מוסי פהרב מוסי מן בין ידיה וצאר
אלי בלד מדין וגלם עלי ביר" מא: 16 וכאן לאמאס מדין סבע בנאת
פגאת ודלת ומלאת אלאחואץ לתסקי גנם אביהן: 17 ולמא גאו
אלרעאה פטרדוהן קאם מוסי פאנאתהן וסקי גנמהן: 18 ולמא גין אלי 5
ויעואל אביהן קאל מא באלכן אסרעתן באלמני אליום: 19 קלן רגל
מצרי כלצנא מן יד אלרעאה ואיצא דלא לנא וסקי אלגנס: 20 קאל
להן ואין הו לס תרבתן אלרגל אדעין בה יאכל טעאמא: 21 פלמא
אמען מוסי פי אלמקאם ענד אלרגל זוגה בצפורה אבנתה: 22 פולדת
אבנא וסמאה גרשם לאנה קאל צרת גריבא פי בלד אלגרבה: 10
23 וכאן איצא פי תלך אלאיאם אלטוילה" ואנברין" מאת מלך מצר
פתנהדו בנו אסראיל מן כדמתהם וצרבו פצעד שהיקהם" אלי אללה
מן אלכדמה: 24 פסמע אללה שהיקהם ודכר עהדה אלדי מע אברהים
ואסחק ויעקוב: 25 ונטר אללה אלי בני אסראיל ורחמהם):

15

ג

1 וכאן מוסי ירעא גנם יתרו חמיה אמאס מדין פסאקהא אלי
טרף אלבריה" חתי גא אלי גבל אללה אלי חריב: 2 פתגלי לה מלאך
אללה בצרים" נאר מן אלסנא" פראי אלסנא משתעל באלנאר והו
לים יחתרק: 3 פקאל מוסי אמיל אלאן ואנטר הדא אלמנטר אלעניב
מא באל אלסנא לא יחתרק: 4 פעלם אללה אנה קד מאל לינטר פנאדאה 20
מן אלסנא וקאל יא מוסי יא מוסי קאל לכיך: 5 קאל לא תתקדם אלי
הנא אנזע נעליך ען רגליך פאן אלמוצע אלדי אנת ואקף עליה מקדם:

(1) בכ"י י': איקינא = כודאי.

(2) "באר מים" בכ"י: אלביר.

(3) פ': פי ארץ גריבה. כפ' נוסף תרגום פסוק אחד הנמצא למטה י"ח ד'.

(4) "הארוכים", מפני שהיו ימים של צער נראו להם כארוכים, וע' שמות רבה פ"א ס' ל"ד.

(5) "נצטרע", וכן במדרש רבה שם ולא היה לו לתוסף מלת "מאת" = וימת, ונראה

שמלת "אנברין" היה כתוב בגליון הספר לפרש מלת מאת הנמצאת לבדה כפ' ובס"ב ובכ"י י'.

(6) בכ"י י' ובפ' תגאותהם = צעקתם לעזרה.

(7) "וירחם עליהם".

(8) "אל קצה המדבר" ולא במדבר עצמו שהוא מקום תרב ויבש.

(9) בחבורו שבעים שמות נפרדים אמר הגאון: בלכת אש, ובא אחר ולבה (ב"ק פ"ו

מ"ד), וע' תשובות דונש ס' קנ"ב ובשפת יתר ס' ק"ם.

(10) ראב"ע: אמר הגאון כי זה מין קוץ ורצון שוכני סנה שמים ותאריך כזה בפירושו

הקצר ואמר בשם הגאון, כי סנה תחלק לשני חלקים האחד קוץ והשני שמים.

6 תם קאל אנא אלאה אביך אברהים ואסחק ויעקוב פסתר מוסי וגהה
 אד כאף אן ינשר אלי נור אללה: 7 תם קאל אללה נשרת לצעף⁽¹⁾
 קומי אלדי במצר וסמעת צראכהם מן קבל גלאוזהם ועלמת באונאעהם:
 8 פתגלית⁽²⁾ לאכלצהם מן יד אלמצריין ואצעדהם מן דלך אלבלד אלי
 5 בלד גיד ואסע בלד יפיץ אללבן ואלעסל אלי מוצע אלכנעיין ואלחתיין
 ואלאמוריין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסייין: 9 ואלאן הודא צראך בני
 אסראיל קד וצל אלף וראית אלעגט אלדי אלמצריין יצאגטוניהם:
 10 פתעאל אלאן אבעת בך אלי פרעון ואכרג קומי בני אסראיל מן בלד
 מצר: 11 קאל מוסי ללה מן אנא חתי אמצי אלי פרעון ואכרג בני
 10 אסראיל מן בלד מצר: 12 קאל אנא אבון מעך והדה איף לך אנן בעתת
 בך⁽³⁾ ואדא אכרגת אלקום מן מצר תעבדון אללה עלי הדא אלגבל:
 13 וקאל מוסי ללה הא אנא סאיר אלי בני אסראיל פאקול להם אלאה
 אבאיכם בעתני אליכם פאן קאלו לי מא אסמה מא אקול להם: 14 קאל
 לה אלאלזי אלדי לא יזול⁽⁴⁾ קאל כדא קל לבני אסראיל אלאלזי בעתני
 15 אליכם: 15 וקאל לה איצא כדא קל לבני אסראיל אללה אלאה
 אבאיכם אלאה אברהים ואסחק ויעקוב בעתני אליכם הדא אסמי אלי
 אלדהר והדא דברי אלי גיל ואגיאל: 16 אמץ פאגמע שיוף בני אסראיל
 וקל להם אללה אלאה אבאיכם תגלי אלי אלאה אברהים ואסחק
 ויעקוב קאילא קד דכרתכם ומא צנע בכם במצר: 17 פקלת אצעדכם
 20 מן עדאב אלמצריין אלי מוצע אלכנעאניין ואלחתיין ואלאמוריין ואלפרזיין
 ואלחויין ואליבוסייין אלי בלד יפיץ אללבן ואלעסל: 18 פאדא קבלו
 מנך אדכל אנת ושיוף בני אסראיל אלי מלך מצר וקולו לה אללה
 אלאה אלעבראניין ואפאנא אמרה⁽⁵⁾ פאלאן נסיר אלאן מסיר תלתה איאם
 פי אלבר ונקרב ללה רבנא: 19 ואנא אעלם אן מלך מצר לא ידעכם
 25 אן תמצו ולא ביד ואחרה שדירה⁽⁶⁾: 20 חתי אבעת באפתי⁽⁷⁾ פאצרב

(1) "שמתי לב אל עני".

(2) וכן ת"א: אתגליתי.

(3) נראה שלפי דעת הגאון באור הכתוב הוא: אחרי שאמר משה מי אנכי וגו' ויירא
 ללכת אל פרעה השיבוהו ה' אנכי אהיה עמך ואחזקך ותאות ע"ז הוא כי אנכי שלחתיך אל
 פרעה ואחרי שלחתיך לא אעזבך, וע' אללמע לאבן גנאח צד 851, 852, ולכן תרגם "בהוציאך"
 כאלו היה כתוב וכאשר תוציא.

(4) "שהוא מעולם ושאינו לו אחרית".

(5) "צויו הגיעני".

(6) ראב"ע: והגאון אמר ולא ביד חזקה בפעם אחת, ורבנו בחיי הביא הפירוש הזה

בשם ר' חננאל.

(7) פירוש הקצר: ידי, מכתו, כי המכת ביד היא. ובכ"י י: בגמיע ופאתי = בכל מכותי.

אלמצריין בגמיע אענוכאתי אלתי אצנעהא פי מא בינהם ובעד דלך
ישלקבם: 21 ואעטי אלקום חטאא ענד אלמצריין פאדא מציתם לא
תמצו פרגא: 22 כל תסתוהב) אלמראה מן מסאכנתהא וגארתהא
אניה פצה ודהב ותיאבא תצירוניהא עלי בניכם ובנאתכם ותנתצפון
מן אלמצריין: 5

ד

1 פאנאב מוסי וקאל לעלהם לא יומנון בי ולא יקבלון מני כל
יקולון לם יתגלי לך אללה: 2 פקאל אללה לה מנבהא³ מא דא בידך
קאל עצא: 3 קאל אטרחהא עלי אלארץ פטרחהא פצארת תעבאנא
פחרב מוסי מן בין ידיה: 4 קאל אללה לה מד ידך ואמסך דנבה פלמא
מד ידה פאמסכה פצאר עצא פי ידה: 5 לבי יומנו אן קד תגלי לך
אללה אלאה אבאיהם אברהים ואסחק ויעקוב: 6 וקאל לה איצא אדכל
ידך אלי כמך) פאדכלהא תם אכרנהא פאדא בהא ביצא⁷ כאלתלג:
7 וקאל לה איצא ארדד ידך אלי כמך ורדהא תם אכרנהא וקד עאדת
בסאיר בדנה⁸: 8 קאל פאן לם יומנו כך ולם יקבלו אלאיה אלאולי
פיומנון באלאיה אלתאניה: 9 קאל פאן לם יומנו בהאתין אלאיתין ולם
יקבלו מנך בד מן מא אלניל ואצכבה עלי אליבם פאנה ינקלב ויציר
דמא⁹ פי אליבם: 10 קאל מוסי לרבה יא רב לים אנא דו נטק מן
אמם ומא קבלה ולא מן חין כאטבת עבדך אני תקיל אלפם ואללסאן
גמיעא¹⁰: 11 קאל לה אללה מן כלק נטקא ללאנסאן או מן יכלק אלאכרם
או אלאצם או אלבציר או אלאעמי אלים אנא אללה: 12 פאמץ אלאן
פאנא אכון מע קולך ואדלך עלי מא תתכלם בה: 13 קאל יא רבי
אבעת מן אנת באעתה: 14 ואשתד גצבי) אללה עלי מוסי וקאל
אליס הרון אכוך אלליואני אנא אעלם אנה מתכלם והודא הו כארג
תלקאך פינטר אליך ויסר פי נפסה: 15 פכלמה וציר הדא אלכלאם פי 25

¹ "תבקש להנתן לה במתנה" ור' בחיי הביא הסירוש הזה בשם ר' חננאל.

² "ותשיגו כאת המצריים את המגיע לכם בצדק", ר"ל תחת העבודה שעבדתם אותם
חנם. ובסי ונתחספון אלמצריין = ותשרשו המצריים מן לשון ושרשך מארץ החיים ועיין למטה
י"ב ל.

³ "לעוררו" ר"ל שד' לא היה צריך לשאול אותו מה בידו.

⁴ ראבי"ע: הגאון אמר כי החיק הוא בית הזרוע.

⁵ ת"א: חורא.

⁶ כשאר גופו.

⁷ "ויהפכו ויהיו לדם".

⁸ נראה שר"ל שאינו רגיל לדבר לפני מלכים ועוד שהיה מגמגם בלשונו.

⁹ בכ"י י: וגר ר"ל ויתאנק ה' במשה מאד.

פיה פאנא אכון מע קולך וקולה ואדלכמא עלי מא תצנעון: 16 פִּיכֶלֶם
 הו לך אלקום ויכון לך תרגמאנא¹ ואנת תכון לה אסתאדא²: 17 וכד
 הדא אלעצא בידך תצנע בהא אלמעגזאת: 18 פמצי מוסי ורגע אלי
 יתר חמיה וקאל לה אמצי וארגע אלי אבותי אלדין במצר ואנשר הל
 5 הם באקיון קאל לה אמין בסלאם: 19 תם קאל אללה למוסי במדין
 אמין ארגע אלי מצר פאן קד מאת גמיע אלקום אלטאלבין נפסך:
 20 פאכד מוסי זוגתה וולדיה וארכבהם עלי המאר ובעת בהם ורגע אלי
 בלד מצר ואכד אלעצא אלדי אמרה אללה בהא³ פי ידה: 21 תם
 קאל אללה לה פי מציד לתרגע אלי מצר אנשר גמיע אלבראהין אלתי
 10 צירתהא פי ירך ואצנעהא בין ידי פרעון ואנא אשדד קלבה ולא יטלק
 אלקום: 22 פקל לה בדא קאל אללה משרפא⁴ אבני בכרי אסראיל:
 23 פקלת לך אמלך אבני יעבדני פאן אבית אן תמלקה הא אנא קאתל
 אבנך בכרך: 24 ולמא באן פי אלטרוק פי אלמכות פאנא ולדה מלאך
 אללה⁵ פמלב קמלה: 25 פאבדת צפורה צואנא פקטעת קלפה אבנהא
 15 וקדמתה בין ידיה וקאלת באד אלערום אן יכון מקטולא⁶: 26 פכר
 ענה חנינד קאלת צאר אלערום אלמקטול מכתונא⁷: 27 תם קאל
 אללה להרון אמין תלקא מוסי פי אלבר פמצא פואפאה פי גבל אללה
 פקבלה: 28 פאכברה מוסי בגמיע כלאם אללה אלדי בעתה בה וגמיע
 אלאיאת אלתי אמרה אללה⁸: 29 פמצא מוסי והרון וגמעא גמיע
 20 שויף בני אסראיל: 30 ובלמהם הרון בגמיע אלכלאם אלדי בלם אללה
 מוסי וצנע אלמעגזאת בחצרה אלקום: 31 פאמן אלקום אד סמעו אן
 אללה קד דבר בני אסראיל ונשר צעפהם וכרו וסגדו:

ה

1 ובעד דלך דבל מוסי והרון וקאלא לפרעון בדא קאל אללה
 25 אלאה אסראיל אמלק קומי יחגון לי פי אלבר: 2 קאל פרעון מן אללה

(1) ת"א: למתרגמן.

(2) ת"א: לרב. ועיין למטה ד' א'.

(3) „אשר צוה אלהים לקחתו“.

(4) „לכבוד (ישראל)“ ובפ' הוסיף: עלי סבול אלמגאזי = על דרך תחעברת: וכל זה
 לפרש למה קרא את ישראל בני בכורי, וחשירוש הזה חובא מאת רבנו בחיי בשם רבנו חננאל.

(5) „ויפגוש את בנו מלאך האלהים, וזאת ג"כ דעת ר' שמואל בן חפני לפי מה

שהביא הראב"ע בשמו.

(6) „ותקריבהו (את בנה) לפניו (לפני משה) ותאמר כמעט היה נהרג החתן“.

(7) „החתן הנהרג (כמעט) עתה הוא נטול“.

(8) בפ' הוסיף: באקמתהא = לעשותם.

חתי אקבל מנה ואטלק בני אסראיל לא אערף אללה ולא אטלק בני אסראיל איצא: 8 קאלא אלאה אלעבראניין ואפאנא אמרה נמצי מסיר תלתא איאם פי אלבר ונקרב ללה רבנא כילא יפאניא בובא או בסיף: 4 קאל להמא מלך מצר לס יא מוסי והרון תגדבאן אלקום ען אעמאלהם אמצו אלי נקלכם: 5 תם קאל אמן בתרה אהל אלבלד חתי תעטלאהם 5 מן נקלהם: 6 ואמר פרעון פי דלך אליוס גלאוזה אלקום וערפאהם קאילא: 7 לא תעודו אן תעמו תבנא לילבנו אללבן מתל אמס ומא קבלה בל הם ימצון ויקמשון¹ להם תבנא: 8 וצראיב אללבן אלתי כאנו יצנעונהא אמסא ומא קבלה צירוהא עליהם ולא תנקצון מנהא לאנהם מרפהון ולדלך יצרכון ויקולון נמצי נקרב לרבנא: 9 יתקל 10 אלעמל עלי אלקום פישתגלו בה ולא ישתגל² כאמור באטלה: 10 פכרג גלאוזה אלקום וערפאהם וקאלו להם כדא קאל פרעון לים אעמיכם תבנא: 11 אנתם אמצו וכדו לכם תבנא חית מא תגדון ואעלמו אן לא ינקץ מן עמלכם שי: 12 ותבדד אלקום פי גמיע בלד מצר ליקמשו קשא ללתבן: 13 ואלגלאוזה מלחון קאילין אכמלו עמלכם 15 אמר יום ביום כמא כאן פי וקת אעטא אללתבן: 14 פצרב ערפא בני אסראיל אלדין ולוהם עליהם גלאוזה פרעון וקאלו להם מא באלכם לס תכמלו צראיבכם אן תלבנו מתל אמס ומא קבלה איצא אמס ואליוס: 15 וגא ערפא בני אסראיל ואסתגאתו אלי פרעון קאילין לס תצנע כדא בעבידך: 16 תבן לס ידפע אלינא ויקולון לנא אצרבו לבנא 20 הודא עבידך מצרובון ממא יכטי עליהם קומך: 17 קאל אנתם מרפהון ולדלך תקולון נמצי נקרב לרבנא: 18 ואלאן אמצו אעמלו ותבן לא יעטי לכם וצראיבכם תופון: 19 פנטר ערפא בני אסראיל אנהם³ בשר וקאלו לא תנקצון מן לבנכם אמר יום ביום: 20 ופאגו מוסי והרון ואקפון תלקאהם ענד כרוזהם מן ענד פרעון: 21 פקאלו להמא ינטר 25 אללה ויחכם עליכם כמא אפסדתמא חאלנא ענד פרעון וענד קואדה חתי לו אן סיפא פי ידהם לקתלונא⁴: 22 פרגע מוסי אלי אללה וקאל

(1) אפשר שכונתו: האם רבים הם עם הארץ, עד שתשכיתו אותם מסבלתם? כלומר שכלם הם נצרכים לעבוד את עבודתם.

(2) פ': ויקשון, וכן למטה פסוק י"ב.

(3) ראב"ע: אמר הגאון כי אל ישעו כמו אל ישענו והגוין חסר בחסרוננו במלת תת פחדך וכו'. ולא נמצא זה בהנוסחה שלפנינו המסכמת עם תרגום אונקלוס: ולא יתעסקון.

(4) "בעת אשר נתן התבן".

(5) "מפני שחטא עמך נגדם" ומלת עם כאן בלשון נקבה כמו שאמר הראב"ע.

(6) פ': נפוסהם וכצ"ל, וכן אמר הראב"ע: כי ראו נפשם בצרה.

(7) בפ' חוסיף: וענד עבדה = ועבדיו.

(8) "כאשר השחתם את מצבנו בעיני פרעה ושריו, עד שלא היה חרב בירם הרגוננו".

יא רב לם אבלית חולאי אלקום ולם דא בעלת בני: 23 ומן חית
דפלת אלי פרעון פכאטבתה באסמך אסא אליהם ולם תכלצחם מן דלך:

ך

1 קאל אללה למוסי אלאן תנשר מא אצנע לפרעון אנה סיטלקהם
5 ביד שדידה ויטרדהם מן בלדה ביד שדידה: 2 תם כלם אללה מוסי
וקאל לה אנא אללה: 3 אלדי תגלית¹ לאברהים ואסחק ויעקוב
באלטאיק אלכאפי² ואסמי אללה פקט³ לם אערפהם: 4 ואיצא
תבת עהדי מעהם לאעמיהם בלד כנעאן בלד סכנאהם אלדי סכנוה:
5 ואיצא אני קד סמעת שהיק בני אסראיל ממא אלמצריון יסתכדמונהם
10 פדכרת עהדי: 6 לדלך קל לבני אסראיל אנא אללה לאכרגכם מן נקל
אלמצריון ואכלצכם מן כדמתהם ואפלכם בדראע ממדודה ובאחכאם
עטימה: 7 ואתכדכם לי אמה ואכון לכם אלאהא ותעלמון אנני אללה
רבכם אלמכרגכם מן נקל אלמצריון: 8 ואדבלכם אלי אלבלד אלדי
אקסמת באמרי⁴ אן אעמיה לאברהים ואסחק ויעקוב פאעמיה לכם
15 חווא אנא אללה אפי בדלך⁵: 9 פכלם מוסי בדלך בני אסראיל ולם
יקבלו מנה מן ציק אהואחהם ומן כדמתהם אלצעבה: 10 תם כלם
אללה מוסי תכלימא: 11 אדכל כלם פרעון מלך מצר פי אן ימלק בני
אסראיל מן בלדה: 12 וכלם מוסי בין ידי אללה⁶ קאילא הודא בנו
אסראיל לם יקבלו מני פכיה יסמע מני פרעון ואנא אלתג אלפם:
13 20 פכלם אללה מוסי והרון ווצאהמא בסבב בני אסראיל ופרעון מלך
מצר⁷ אן יכרגא בני אסראיל מן בלד מצר: 14 האולי רוסא ביות אבאיהם
בנו ראובן בכר אסראיל חנוך ופלוא חצרן וברמי האולי עשאיר ראובן:
15 ובנו שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר ושואל אבן אלכנעאנייה
האולי עשאיר שמעון: 16 והדה אסמא בני לוי עלי תאלידהם גרשון
25 וקהת ומררי וסגו חיוה לוי מיאה וסבע ותלתון סנה: 17 ובנו גרשון
לבני ושמעי לעשאיריהם: 18 ובנו קהת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל

(1) "אשר נגלית".

(2) עיין מה שכתב כאן הראב"ע בשם הגאון בפתרון מלת שדי.

(3) ראב"ע: אמר רב סעדיה הגאון כי תחסר באחרונה מלת לבדו כאלו אמר ובשמי
ה' לבדו לא נודעתי להם רק פעם באל שדי ופעם בשם ה' וכמוהו לפי דעתו לא יעקב לבדו
יאמר עוד שמך כיא ישראל משהתק עמו (עיין העתקת הגאון בראשית ל"ב כ"ט).

(4) וכן תרגם אונקלוס: די קיימית במימרי.

(5) ראב"ע: וטעם אני ה' שאקיים זה.

(6) "לפני ד'". נראה שכונת הגאון שמשח דבר בן בלבו לפני ה' מפני שכבר התאנק

ה' בו פעם ראשונה. עיין למעלה ד' י"ד. ובכ"י ו' ובפ': יארב אבל בפסוק ל' לא שינו נוסחתנו.

(7) "אדות בני ישראל ופרעה מלך מצרים".

וסנו חיותה מיאָה ותלת ותלתון סנָה: 19 ובנו מררי מחלי ומושי האולי
עשאר אלליואניין עלי תאלידהם: 20 פתוֹג עמרם ביוכבד עמֶתה קבל
אן תחטרי פולדת לה הרון ומוסי וכאן סנו חיותה מיאָה וסבע
ותלתין סנָה: 21 ובנו יצהר קרח ונפג וזכרי: 22 ובנו עזיאל מישאל
ואלצפן וסתרי: 23 פתוֹג הרון באלישבע בנת עמינדב אכת נחשון 5
פולדת לה נדב ואביהוא ואלעזר ואיתמר: 24 ובנו קרח אסיר ואלקנה
ואביאסף הדה עשאר אלקרחיין: 25 ואלעזר אבן הרון תוֹג במראָה
מן בנאת פומיאל פולדת לה פינחס האולי רוסא אבא אלליואניין
לעשאירדהם: 26 המא הרון ומוסי אללדאן קאל להמא אללה אכרגא
בני אסראיל מן בלד מצר עלי גיושהם: 27 המא אלמכאטבאן פרעון 10
מלך מצר ליכרגא בני אסראיל מן בלד מצר המא מוסי והרון: 28 ולמא
כאן יום כאטב אללה מוסי פי בלד מצר: 29 וקאל אללה למוסי קאילא
אנא אללה כלם פרעון מלך מצר בגמיע מא אמרך בה: 30 וקאל מוסי
בין ידי אללה הודא אנא אלתג אלפם וכיף יסמע מני פרעון⁽¹⁾:

15

ז

1 קאל אללה למוסי אנטר קד געלתך אסתאדא פי אמר פרעון
והרון אפוך יכון תרגמאנך⁽²⁾: 2 אנת תכלם הרון אכאך⁽³⁾ בגמיע מא
אמרך בה והו יכלם פרעון ליטלק בני אסראיל מן בלדה: 8 ואנא
אעצב קלב פרעון ואכתר איאתי ובראהיני פי בלד מצר: 4 ולא יקבל
מנכמא פרעון חתי אחל אפאתי באלמצריין ואכרג גיושי וקומי בני 20
אסראיל מן בלד מצר באחכאם עטימֶה: 5 ועלמון אלמצריון אני אללה
אדא מדדת ידי⁽⁴⁾ עלי אלמצריין ואכרגת בני אסראיל מן בינהם:
6 פצנע מוסי והרון כמא אמרהמא אללה כדאך צנעא: 7 וכאן מוסי
אבן תמנין סנָה והרון אבן תלת ותמנין סנָה חין כלמא פרעון: 8 תם
קאל אללה למוסי והרון קאילא: 9 אדא כלמכמא פרעון וקאל אעטוני
בריהאנא פקל להרון כד עצאך פאטרההא בין ידי פרעון ותציר תנינא: 25
10 פדכל מוסי והרון אלי פרעון וצנעא כמא קאל אללה וטרח הרון
עצאה בין ידי פרעון וקואדה פצארת תנינא: 11 תם דעא פרעון

(1) "דודתו מן האב קודם שנאסרה", עיין סנהדרין נ"ח ע"ב.

(2) שלשת הפסוקים מן כ"ח עד ל' דבוקים יחד ומספרים מה שכבר נזכר למעלה בפסוק

י"ב, ובמקום הזה הוסיף שבוים אשר דבר משה כן לפני ה' השיבהו: ראה נתתיך וגו'.

(3) עיין למעלה ד' מ"ז.

(4) "אל אהרן אחיך".

(5) כ"י י': אטלקתי אפאתי = שלחתי את מכותי.

באלחכמא ואלסהרה פצנע כדאך איצא עלמא מצר בכפיהם¹: 12 פטרה
 כל רגל עצאה פצארת בתנאנין² פאבתלעת עצא הרון עציהם:
 13 פאשתד קלב פרעון ולם יקבל מנהמא כמא קאל אללה: 14 תם
 קאל למוסי קד תקל קלב פרעון ואבא אן ישלק אלקום: 15 אמין אליה
 5 באלגדאה הודא הו בארג אלי אלמא פקף תלקאה עלי שאמי אלניל
 ואלעצא אלתי אנקלבת חיה בדהא בידך: 16 וקל לה אללה אלאה
 אלעבראנין בעתני אליך קאילא אטלק קומי יעבדני פי אלבר והודא
 אנת לם תקבל אלי אלמן: 17 כדא קאל אללה בהדה אלכלה תעלם
 אנני אללה³ הא אנא צארב באלעצא אלתי בידי אלמא אלדי פי אלניל
 10 פינקלב דמא: 18 ואלסמך אלדי פי אלניל ימות פינתן אלניל ויעגו
 אלמצריון ען אן ישרבו מאא מן אלניל: 19 תם קאל אללה למוסי קל
 להרון כד עצאך ומד ידך עלי מיאה אלמצריון ואנהארהם וכלגאנהם
 ואנאמהם וסאיר מלאם מיאההם פתציר דמא ויכון דם פי גמיע בלד מצר
 ופי אואני אלכשב ואלהגארה⁴: 20 פצנע כדאך מוסי והרון כמא
 15 אמר אללה ורפע אלעצא וצרב אלמא אלדי פי אלניל בחצרה פרעון
 ובחצרה קואדה פאנקלב גמיע אלמא אלדי פי אלניל דמא: 21 ואלסמך
 אלדי פי אלניל מאת ונתן אלניל פעגו אלמצריון אן ישרבו מאא מן
 אלניל וצאר אלדם פי גמיע בלד מצר: 22 פצנע כדאך עלמא מצר
 בכפיהם ואשתד קלב פרעון ולם יקבל מנהמא כמא קאל אללה:
 20 23 תם ולי פרעון ודכל מנולה ולם ירד באלה אלי הדה איצא: 24 ואחתפר
 גמיע אלמצריון חואלי אלניל אבארא לישרבו מנהא מאא אד לם ימיקו
 אן ישרבו מן מא אלניל: 25 ולמא במלת סבעה איאם בעד מא צרב
 אללה אלניל: 26 קאל אללה למוסי⁵ אדכל אלי פרעון וקל לה כדא
 קאל אללה אטלק קומי יעבדוני: 27 פאנך אן אבית אן תטלקהם הא
 25 28 אנא צאדם תכמך באלצפאדע: 28 פתסעי מן אלניל אלצפאדע פתצעד
 ותדכל פי ביתך ופי כדר מצנעך ועלי סדירך ופי בית קואדך וסאיר
 קומך ופי תנאניך ומעאגנד: 29 ופי⁶ גסמך וגסם קומך וקואדך
 תצעד אלצפאדע:

(1) נראה שענינו כמו שתרגם אונקלוס; בלחשיון.

(2) "כמו תנינים" עיין בחיי על התורה שכתב: לא אמר ויהיו תנינים אלא לתנינים בא
 ללמד שלא היה כח בהרשומים לעשותם תנינים ממש רק שנדמו לתנינים בחכמת הכשפים
 ואחיות עינים.

(3) בכ"ו י' הוסיף "אלמואקב" = המעניש.

(4) "בכלי עץ ואבן" עיין ראב"ע.

(5) חבר את שני הפסוקים ותרגם: אחר שנמלאו שבעת ימים וכו' אמר ד' אל משה וכו'.

(6) "ובגופך ובגוף עמך ועבדיך" עיין רש"י.

ח

1 תם קאל אללה למוסי קל להרון מד ידך בעצאך עלי אלאנהאר
 ואלמלגאן ואלאגאם ואצעד אלצפאדע עלי בלד מצר: 2 פמד הרון
 ידה עלי מיאה מצר פצעד אלצפאדע וגמא בלד מצר: 3 וצנע בדאך
 אלעלמא בכפיהם ואצעדו אלצפאדע עלי בלד מצר: 4 פדעא פרעון 5
 במוסי והרון וקאל אשפעא אלי אללה ויזיל אלצפאדע עני וען קומי
 חתי אטלק אלקום ידבחו ללה: 5 קאל מוסי לפרעון אקתרח עלי⁽¹⁾
 מתי תשא אן אשפע לך ולקואדך וקומך פינקמע אלצפאדע ענד וען
 מנאזלך ותבקא פי אלניל פקט: 6 וקאל גדא קאל כמא קלת לבי
 תעלם אנה לים מתל אללה רבנא: 7 אד תזול אלצפאדע ענד וען 10
 קומך וקואדך ותבקא פי אלניל פקט: 8 ולמא ברג מוסי והרון מן ענד
 פרעון דעא מוסי אלי אללה במבב אלצפאדע אלתי אחלחא בפרעון:
 9 פצנע אללה במא קאל מוסי ותמאות⁽²⁾ אלצפאדע מן אלבויות ומן
 אלדור ומן אלציאע: 10 חתי גמעוהא אנבארא אנבארא ונתנת אלארץ
 מנהא: 11 ולמא ראי פרעון אן אלפרגה קד כאנת תקל קלבה ולם 15
 יקבל מנהמא במא קאל אללה: 12 תם קאל אללה למוסי קל להרון
 מד עצאך ואצרב תראב אלארץ יציר קמלא פי גמיע בלד מצר:
 13 פצנעא בדאך ומד הרון ידה בעצאה פצרב תראב אלארץ פצאר
 קמלא פי אלאנסאן ואלבהימה גמיע תראב אלארץ צאר קמלא פי גמיע
 בלד מצר: 14 וצנע בדלך אלעלמא בכפיהם ליכרנו אלקמל פלם יטיקו 20
 פתבת⁽³⁾ אלקמל פי אלנאם ואלבהאים: 15 פקאלו אלעלמא לפרעון
 הדה גראחה מן ענד אללה⁽⁴⁾ פאשתד קלבה ולם יקבל מנהמא במא
 קאל אללה: 16 תם קאל אללה למוסי אדלג באלגדאה וקף בין ידי
 פרעון חודא הו בארג אלי אלמא וקל לה בדא קאל אללה אטלק קומי
 ויעבדוני: 17 לאנד אן אבית אן תטלק קומי הא אנא באעת עליך ועלי 25
 קואדך וסאיר קומך ומנאזלך בלג אלוחוש⁽⁵⁾ חתי תמתלי מנה ביות
 אלמצריין ואלארץ אלתי הם עליהא: 18 ואבין פי דלך אליום בלד
 אלסדיר אלדי קומי מקום בה לילא יכון תם וחש לבי תעלם אנני

(1) רשב"ם: התנשא עלי לבקש חפצך ואעשה.

(2) עיי בראשית ל"ג, ו"ג.

(3) "ותעמוד".

(4) "חבורה מאת אלהים" וכן ת"א מוחא מן קדם ה' הוא. ועיי ראב"ע.

(5) ראב"ע: חיות רעות מעורבות וכו'.

אללה מסלמ¹) עלי אלארק: 19 ואציר פדאא לקומי ממא יחל בקומך²
 גדא תכון הדא אלאיה: 20 פצנע אללה בדאך ודבל וחש כחיר אלי
 בית פרעון ובית קואדה וגמיע בלד מצר אנפסד מן קבל אלוחש:
 21 פדעי פרעון במוסי והרון וקאל אמצו אדבחו לרבכם פי אלבלד:
 22 קאל מוסי לא נמיק אן נצנע דלך לאן מא יכרהה אלמצריון נדבחה 5
 ללה רבנא פהל נדבה מא יכרהונה בחצרתהם ולא ירגמונא: 23 לבן
 מסאפה תלתא איאם נסיר פי אלבר ונדבחה ללה רבנא כמא יאמרנא:
 24 קאל פרעון אמלקכם תדבחו ללה רבכם עדא פאבעאדא לא תבעדו
 פי אלמסיר ואשפעא עני: 25 קאל מוסי הא אנא כארג מן ענדך ואשפע
 10 אלי אללה פיזול אלוחש ען פרעון וקואדה וקומה עדא לא יעאוד פרעון
 אלסכריה³) לילא יטלק אלקום ידבחו ללה: 26 ולמא כרג מן ענדה
 שפע אלי אללה: 27 פצנע אללה כמא קאל מוסי פואל אלוחש ען
 פרעון וען קואדה וסאיר קומה לס יבק ואחד: 28 ותקל פרעון קלבה
 הדא אלמרה איצא ולם יטלק אלקום:

ט

15

1 תם קאל אללה למוסי אדבל אלי פרעון וקל לה בדא קאל
 אללה אלאה אלעבראנין אמלק קומי יעבדוני: 2 פאנך אן אבית אן
 תמלקהם ועאדך מתמסך בהם: 3 פאן אפה אללה כאינה פי מואשיך
 אלתי פי אלצחרא פי אלגיל ואלחמיר ואלגמאל ואלגנס ואלבקר ובא
 20 עמים גדא: 4 ויבין אללה בין מואשי בני אסראיל ומואשי אלמצריון
 ולא ימות שי מן גמיע מא הו לבני אסראיל: 5 וציר אללה וקתא
 קאילא גדא יצנע אללה הדא אלומר פי אלבלד: 6 פצנע אללה הדא
 אלומר מן אלגד ומאת גמיע⁴) מואשי אלמצריון ומן מואשי בני אסראיל
 לס ימת ואחדה: 7 ובעת פרעון פאדא לס ימת מן מואשי בני אסראיל
 25 ואחדה פתקל קלבה ולם יטלקהם: 8 תם קאל אללה למוסי והרון בדא
 מלא הפניכמא מן פיה אלאתון ויהוי בה מוסי פי אלהוא⁵) בחצרה
 פרעון: 9 פיציר גבארא פי גמיע בלד מצר ויציר פי אלנאם ואלבהאים
 קרחא נאבתא מתנפמא פי גמיע בלד מצר: 10 פאכדא מן פיה אלאתון
 ווקפא בין ידי פרעון והוי בה מוסי פי אלהוא פצאר קרח מתנפמ נאבת

(¹) "כי אני מושל על הארץ".

(²) ונתתי כפר עמי מה שיחול על עמך, ר"ל במכת הערוב. וקרוב לזה ת"א.

(³) וכן תרגם בראשית ל"א ד' מלת התל.

(⁴) בכ"ו י': אכתר = רוב

(⁵) "וישליכנה משה באויר" וכן בפסוק י'. פ': וירשה מוסי אלי אלסמא, וכן בפסוק י'

וזה העתקת וורק במשמעו.

פי אלנאם ואלבהאים: 11 ולם יטיקו אלעלמא אן יקפו בין ידי מוסי מן
 קבל אלקרח אלדי כאן פיהם ופי סאיר אלמצריין. 12 ושרד אללה
 קלב פרעון ולם יקבל מנהמא כמא קאל אללה אלי מוסי: 13 תם קאל
 אללה למוסי אדלג באלגדאה וקף בין ידי פרעון וקל לה כדא קאל
 אללה אלאה אלעבראניין אטלק קומי יעבדוני: 14 לאני פי הדא אלמדה 5
 אנא באעת בכחיר מן אפאתי פי קלבך וקואדך וקומך לכי תעלם אן
 לים מתלי פי גמיע אלעאלם: 15 לאני אלן לו אטלקת ידי לקתלתך
 וקומך באלובא ואנתחדת מן אלבלד: 16 ולכן בסבב ללה אבקיתך
 לכי אוריד קוּתי לכי יקץ באסמי פי גמיע אלעאלם: 17 ועאדך מתרביץ 3
 בקומי לילא תטלקהם: 18 הא אנא ממטר פי מתל הדא אלוּקת מן 10
 גד ברדא עטימא גדא מא לם יכן מתלה פי מצר מן יום אססת אלי
 אלן: 19 ואלן אבעת פצם מאשיתך וגמיע מא לך פי אלצחרא
 פאנה אי אנסאן או בהימה וגד פי אלצחרא ולם ינצם אלי אלמנאזל
 ינזל עליהם אלברד פימותון: 20 פמן כאף כלאם אללה מן קואד פרעון
 אהרב עבירה ומאשיתה אלי אלביות: 21 ומן לם ירד באלה אלי כלאם 15
 אללה תרך עבירה ומאשיתה פי אלצחרא: 22 תם קאל אללה למוסי
 מד ירך נחו אלסמא פיכון אלברד פי גמיע בלד מצר עלי אלנאם ועלי
 אלבהאים וגמיע עשב אלצחרא פי בלד מצר: 23 פמד מוסי עצאה
 נחו אלסמא פאעלן אללה אצואתא וברדא וסארת אלנאר עלי אלארץ
 ואמטר אללה ברדא עלי בלד מצר: 24 פכאן אלברד ואלנאר 20
 אלמתלדה: פי וסטה עטימא גדא מא לם יכן מתלה פי בלד מצר
 מד צארת לאמה: 25 פצרב אלברד פי גמיע בלד מצר מא פי אלצחרא
 מן אנסאן אלי בהימה וצרב גמיע עשבהא וכסר גמיע שגרהא: 26 עדא
 פי בלד אלסדיר אלתי תם בנו אסראיל לם יכן ברד: 27 פבעת פרעון

(1) «בכל העולם» ר"ל בשמים ובארץ, ועי' מה שכתב בפירושו לתהלים סוף מזמור ח'.

(2) «לו שלחתי את ידי הרגתי אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ» השתמש כאן

ולמטה כ"ג כ"ג במלה ערבית אגתחד להעתיק הכחיד בטעם «הכרית» מפני שהשתי מלות דומות

זו לזו אע"פ שאין זה הוראת המלה בערבית. ובפ' ובק': אגתחית = נאבדת. ובתרגום ר' סעדיה

איוב ד' ז' למלת נכחד יש ג"כ שתי נוסחאות אגתחד ואגתחיו ובתהלים מזמור פ"ג ה' העתיק

ונכחידם ונכתרמהם.

(3) התעתקה הזאת נמצאת גם בשרשים לאבן גנאת בהערה 60 לשרש סלל. ועינינו

עורך מבקש תחבולות.

(4) וכן תרגם אונקלוס כנוש. ובכ"י ובפ': פצן = ושמור, וכן העתיק חגאון העיוז

(ישעיה ר' ל"א).

(5) המלה הזאת נמצאת ג"כ בשרשים לאבן גנאת ש' לקח בהערה. ופירושה שהאש

והברד היו דבוקים זה בזה ועי' רש"י. ובפ': מתחדה = מתאחדת.

במוסי והרון וקאל להמא קד אכטאת הדה אלמרה אללה אלעאדל
 ואנא וקומי אלטאלמון: 28 אשפעא אלי אללה וחסבנא! אן תבון
 אצואת אללה וברד עלינא חתי אטלקבם ולא תעאדו אן תקפו: 29 קאל
 לה מוסי אדא כרגת מן אלקריה אבסטידי אלי אללה פתנתהי אלאצואת
 5 ואלברד לא יבון אבדא² לבי תעלם אן אלארץ ללה: 30 ואנת
 וקואדך פאעלמו אנכם קבל אן³ תכאפו מן בין ידי אללה: 31 אן
 אלכתאן ואלשעיר קד עטבא לאן אלשעיר כאן פריכא ואלכתאן
 משלפא: 32 ואלחנמה ואלכרסנה לם יעטבא לאנהמא אפלתאן:
 33 ולמא כרג מוסי מן ענד פרעון מן קריתה בסט ידיה בין ידי אללה
 10 פאנתהת אלאצואת ואלברד ולם ינחל מטר עלי אלארץ: 34 ולמא
 ראי פרעון אן קד אנתחי אלמטר ואלברד ואלאצואת עאוד אלכטא
 פתקל קלבה הו ועבדה: 35 ושרד אללה קלב פרעון: ולם יטלקהם
 במא קאל אללה למוסי:

7

15 1 תם קאל אללה למוסי אדכל אלי פרעון פאני קד קוית קלבה
 וקלב קואדה לבי אחל אפאתי הדה בהם: 2 ולבי תקץ עלי אבנך
 ואבן אבנך מא בטשת באלמצריין ואפאתי אלתי אחללתהא בהם
 ותעלמו אנני אללה: 3 פדכל מוסי והרון אלי פרעון וקאלא לה כדא
 קאל אללה אלאה אלעבראניין אלי כם אבית אן תדען מן בין ידי
 20 אטלק קומי יעבדוני: 4 פאנך אן אבית אן תטלק קומי הא אנא אתי
 באלגראד גרא פי תכמך: 5 פיגטי טהר אלארץ ולא יטיק אחד¹ אן
 ינטר אליהא ויאכל באקי אלפליטה אלתי תבקת לבם מן אלברד ויאכל
 גמיע אלשגז אלנאבת לבם מן אלצחרא: 6 ותמתלי מנה ביותך
 וביות קואדך וביות סאיר אלמצריין מא לם יר מתלה אבאוך ואבא
 25 אבאך מד כונחם עלי אלארץ אלי הדה אליום תם ולי וכרג מן ענד
 פרעון: 7 פקאל קואד פרעון לה אלי כם יבון הדה לנא והקא אטלק
 אלקום יעבדו אללה רבהם קבל אן תשאחד מצר קד באדת²:

(1) "ודי לני".

(2) "לעולם" ובכ"י י: איצא.

(3) "ואתה ועבדיך דעו כי קודם שתיראו מפני ה' כבר נכתה הפשתה והשעורה וגו' והחטה והכסמת לא נכו וגו' ועי' ראב"ע שהביא פירוש הגאון, וכן הביא בשמו רבנו בחיי בפירושו.

(4) ראב"ע: שהיו עוד תחת הארץ ולא נראו, ועי' אבן גנאח בשרש אפל.

(5) העתיק באלו היה כתוב: ויחזק ה' את לב פרעה ובכ"י י: פאשתד קלב.

(6) ראב"ע: תחסר מלת איש והגאון הנסיף מלת אחד.

(7) "שלח את העם... בטרם תראה כי אבדה מצרים", לא העתיק ה' השאלה ותרגם

פארד מוסי והרון אלי פרעון וקאל להמא אמצו ואעבדו אללה רבכם
 מן ומן אלמאציון: ⁹ קאל מוסי בצביאננא ושיוכנא נמצי ובבנינא
 ובנאתנא וגנמנא ובקרנא נמצי לאן חג אללה לנא: ¹⁰ קאל להמא
 כדאך יכון אללה מעכם כמא אטלקכם ואטפאלכם הודא ארי אלשר
 חדי וגוהכם: ¹¹ לים כדאך ימצי אלרגאל מנכם יעבדון אללה פאנכם ⁵
 אנמא תטלבוהא וטרדהמא מן ענד פרעון: ¹² תם קאל אללה למוסי
 מד ידך עלי בלד מצר בסבב אלגראד פיצעד עלי בלד מצר ויאכל
 גמיע עשב אלבלד גמיע מא בקאה אלברד: ¹³ פמד מוסי עצאה עלי
 בלד מצר וסאק אללה ריח אלקבול טול דלך אליום וטול אלליל פלמא
 באנת אלגראד חמלת ריח אלקבול אלגראד: ¹⁴ פצעד אלגראד עלי ¹⁰
 גמיע בלד מצר ואסתקף פי גמיע תכמהא עטימא גדא מא לם יכן קבלה
 גראד מתלה ובעדה לא יכון כדאך: ¹⁵ פגמא פהר גמיע אלבלד חתי
 אטלם אלבלד ואכל גמיע עשבה וגמיע תמר אלשגר אלדי בקאה
 אלברד ולם יבק שי מן אלצצה פי אלשגר ופי עשב אלצחרא פי גמיע
 בלד מצר: ¹⁶ פאסרע פרעון פדעי במוסי והרון וקאל קד אכטאת ללה ¹⁵
 רבכמא ולכמא: ¹⁷ ואלאן פאחתמלא דנבי הדה אלמרה ואשפעא אלי
 אללה רבכמא ליזיל עני הדא אלמות אלמחץ: ¹⁸ פלמא כרג מן ענדה
 שפע אלי אללה: ¹⁹ פקלב אללה ריחא גרביה שדידה גדא פחמלת
 אלגראד וצכת ² בה בחר אלקלזם ולם תבק גראדה ואחדה פי בלד
 מצר: ²⁰ ושרד אללה קלב פרעון ולם יטלק בני אסראיל: ²¹ תם ²⁰
 קאל אללה למוסי מד ידך נחו אלסמא ויכון טלאם עלי גמיע בלד מצר
 בעד זואל טלאם אלליל: ²² פמד מוסי ידה נחו אלסמא פכאן
 טלאם אפל פי גמיע בלד מצר תלתה איאם: ²³ לם יר אנסאן צאחבה
 ולם יקם אנסאן מן מכאנה תלתה איאם ולגמיע בני אסראיל כאן נור
 פי מסאכנהם: ²⁴ פדעי פרעון במוסי וקאל אמצו אעבדו אללה לכן ²⁵
 גנמכם ובקרכם דעוהא ואמא אטפאלכם פתמצי מעכם: ²⁵ קאל לה
 מוסי בל אנת תעטינא דבאיח וצואעד נקרהא ללה רבנא: ²⁶ ומואשינא
 איצא תמצי מענא לא יבקא מנהא טלף לאנא מנהא נאכד מא נעבד
 בה אללה רבנא ונחן לא נעלם כם מקדאר מא נעבד: אללה בה
 מנהא אלי אן נציר אלי תם: ²⁷ פשרד אללה קלבה ולם ישא

(1) "המות המוחלט", ואפשר שענינו שאחר מכת הכרד והארבה לא נשאר מאומה
 למחית האדם ועיין בחיי על התורה.

(2) בכ"ז י' ובפ' ובק': סכת, ר"ל הכה את חים בחווק וטבע בו את הארבה.

(3) "אחר שמשח אפלת הלילה", וכן תרגם אונקלוס.

(4) "כמה שיעור מה שנקריב".

אטלאקהם: 28 תם קאל פרעון אמין עני אהדר אן תעאוד תרא וגהי
פאנד יום תרא וגהי תסתחק אן תמות: 29 תם קאל לה מוסי נעמא
קלת לסת אעאוד אן ארי ונהד:

יא

5 1 פקאל אללה למוסי קד בקי בלא ואחד אתי בה עלי פרעון
ועלי אלמצריין בעד דלך יטלקכם מן ההנא פענד אטלאקה גמלה:⁽¹⁾
יטרדכם מן ההנא: 2 מר אלקום אן יסתוהב⁽²⁾ אלרגל מן צאחבה
ואלמראה מן צאחבתהא אניה פצה ואניה דהב: 3 פאעטא אללה
אלקום חטאא ענד אלמצריין ואמא מוסי אלרסולי⁽³⁾ פעטים גרא פי גמיע
10 בלד מצר ענד קואד פרעון וענד אלקום: 4 פקאל מוסי בדא קאל
אללה פי נצף אלליל⁽⁴⁾ אנא מתגלי⁽⁵⁾ פי בלד מצר: 5 פימות כל
בכר פיה מן בכר פרעון אלגאלם עלי כרסיה אלי בכר אלאמה אלתי
ורא אלרחא וסאיר בכור אלבהאים: 6 ויבון צראך עטים פי גמיע בלד
מצר מא למ יבן מתלה ולא יעוד מתלה: 7 ולגמיע בני אסראיל לא
15 ינבח כלב בפיה פמא פוקה מן אלדא מן גאסהם אלי בהאימהם⁽⁶⁾ לבי
תעלמו מא יבין אללה בין אלמצריין ובין אלאסראיליין: 8 פינחדר
גמיע קואדך האולי אלי ויסגדון לי קאילין אברג אנת וגמיע אלקום
אלדי מעך ובעד דלך אברג פברג מן ענד פרעון בשדה גצב: 9 תם
קאל אללה אלי מוסי לא יקבל מנכמא פרעון לבי תכתר בראהיני פי
20 בלד מצר: 10 ומוסי והרון צנעא גמיע הזה אלבראהין כחצרתה פשד
אללה קלבה ולם יטלק בני אסראיל מן בלדה:

יב

1 תם קאל אללה למוסי והרון פי בלד מצר קאילא: 2 הדיא
אלשהר הו לכם אול אלשהור יבון לכם אולא לשהור אלסנה: 3 וכלמא
25 גמאעה בני אסראיל וקולא להם⁽⁷⁾ פי אלעאשר מנה אן יתכדו להם כל

(1) ראב"ע: אתה תחיה חייב מיתה.

(2) ת"א: גמירא.

(3) עיין למעלה ג' כ"ב.

(4) "משה הנביא" ובכ"י י: אלרגל.

(5) ובכ"י י: פי שביה [נצף] מן אלליל = בכמו חצות הלילה. וזה דרוש רבותינו ז"ל

עיין רש"י.

(6) ת"א: מתגלי, ובכ"י: מסור מלאכי = שולח מלאכי.

(7) ר"ל ולכל בני ישראל בין לאנשיהם בין לבחמותיהם לא ינבח כלב בפיו להפחידם

ולא יהיה להם רעה יותר גדולה מזה. עיין ראב"ע.

(8) ר"ל דברו בעשור לחדש שיקחו וזה דעת בעל הטעמים.

פריק ראסא לביות אבאיהם דאך ראם לכל בית⁽¹⁾: 4 פאן קל אהל בית מן אלחאנא אלי ראם⁽²⁾ פליאנאד הו וגארה אלאקרב אלי מנולה במואסאד מן אלנפוס כל רגל עלי קדר טעאמה תתואסוה: 5 וליכן לכם ראסא צחיחא דכרא מן סנתה⁽³⁾ מן אלצאן ואלמאעז תאכדוה: 6 יכון ענדכם מחפוטא אלי אליום אלראבע עשר מן הדא אלשהר 5 פידבחה גוק גמאעה בני אסראיל בין אלגרובין⁽⁴⁾: 7 ויאכדו מן דמה ויגעלו עלי כדי אלכאב ואלמטל⁽⁵⁾ עלי אלביות אלדי יאכלונה פיהא: 8 ויאכלו לחמה פי תלך אללילה שוא נאר ופטיר מע מראר יאכלוה: 9 לא תאכלו שיא מנה ניא ולא טביכא מנצגא במא אלא משויא בנאר ראסה ואבארעה וגופה: 10 ולא תבקו מנה אלי אלגדאד פאן בקי 10 מנה שי אלי אלגדאד פאחרקה באלנאר: 11 וכדא פכלוה תכון אחקאוכם משדודה ונעאלכם פי ארגלכם ועצ'כם פי אידיכם ותאכלוה פי חפז הו פסח ללה: 12 ואתגלי⁽⁶⁾ פי בלד מצר פי הדא אללילה ואקתל כל בכר פיה מן אנסאן אלי כהאים ובגמיע מעבודאת אלמצריין אצנע אחכאמא אנא אללה⁽⁷⁾: 13 פיציר אלדם לכם עלאמה עלי אלביות 15 אלתי אנתם פיהא ואנטר אלדם וארתי⁽⁸⁾ עליכם ולא יכון בכם ובא מהלך אדא צרבת אהל בלד מצר: 14 פיציר הדא אליום לכם דכרא ותחגון פיה חגא ללה לאניאלכם רסם אלדהר תחגונה: 15 סבעה איאם תאכלו פטירא לכן פי אליום אלאול תעטלו כמירא מן מנאזלכם וכל מן אכל כמירא ינקטע דלך אלאנסאן מן בני אסראיל מן אליום אלאול 20 אלי⁽⁹⁾ אליום אלסאבע: 16 ואליום אלאול אסם מקדם⁽¹⁰⁾ ואליום אלסאבע אסם מקדם יכונא לכם ולא יצנע פיהמא שי מן אלצנאיע אלא מא יוכל לכל נפס הו וחדה יצנע לכם: 17 ואחפטו אלפטיר לאני פי דאת הדא אליום אכרנת גיושכם מן בלד מצר ואחפטו הדא אליום לאניאלכם

(1) כל חבורה וחבורה ראש (ר"ל כהמה אחת) לבית אבותם, וזה הוא ראש לכל בית, ובפ' הוסיף לבאר: מן אלגנס = מן הצאן, ועי' למעלה הערתנו לבראשית ל' ל"ב.

(2) ואם ימעטו אנשי הבית מהיות צריכים לבהמה אחת.

(3) ר"ל בשנה שגולד בה.

(4) עיין מה שהביא הראב"ע בשם הגאון בדבר זמן שחיטת הפסח.

(5) עיין בשרשים לאבן גנאט שרש שקף, ופירושו מצפה וכן העתיק מלת והמצפה (בראשית ל"א, מ"ט). ועי' ג"כ תרגומו דברים כ"ו, מ"ו.

(6) פ': ואגלי מלאכי ר"ל ואשלח את מלאכי.

(7) בכ"ו י' ובפ' הוסיפו אלאחר = האחר.

(8) "ואחמול". וכן תרגם אונקלוס ואיחוס. — ובפ': פיראה מלאכי וירתי לכם = ויראהו מלאכי ויחוס עליכם.

(9) פ': אלי אכר אליום אלסאבע = עד סוף היום השביעי.

(10) "שם מקודש". ר"ל קרא אותו קדש עי' רש"י.

רסם אלהר: 18 ופי אלשהר אלאֹל פי אליוס אלראבע עשר מנה
 באלעשי כלו פטירא אלי אליוס אלאחד ועשרין מן אלשהר באלעשי:
 19 סבעה איאם לא יוגד כמיר פי ביותכם וכל מן אבל מזמרא ינקמע
 דלך אלאנסאן מן גמאעה בני אסראיל מן אלגריב אלי צריח אלבלד:
 20 5 שיא מן אלמכמר לא תאכלו ופי גמיע מסאכנכם כלו פטירא:
 21 פרעי מוסי בגמיע שיוך אסראיל וקאל להם אנדבו! וכדו לכם
 גנמא לעשאירכם ואדבחו אלפסח: 22 וכדו באקה מן צעתר ואגמסוהא
 פי אדם אלדי פי אלטסת ואדנו אלי אלמטל וכדי אלבאב מן דלך
 אדם אלדי פי אלטסת ולא יכרג אנסאן מנכם מן באב מנולה אלי
 10 אלגדאה: 23 פיתגלי אללה! ליצדם אלמצריין וינפך אדם עלי אלמטל
 ועלי כדי אלבאב פירתי למן דאכלה! ולא ידע אלמהלך אן ידכל אלי
 ביותכם פיהלככם: 24 ואחפטו הדא אלאמר רסמא לכם ולבניכם אלי
 אלהר: 25 ואדא דבלתם אלי אלבלד אלדי יעמיכם אללה כמא קאל
 פאחפטו הדא אלצנעה! 26 פאדא קאל לכם בנוכם מא הדא אלצנעה
 15 לכם: 27 קולו הו דבח רתא! ללה כמא רתי לביות בני אסראיל אד
 צדם אלמצריין וכלין ביותנא פכר אלקום וסגדו: 28 ומצו בנו אסראיל
 וצנעו בגמיע מא אמר אללה מוסי והרון כדאך צנעו: 29 פלמא כאן
 נצף אלליל קתל אללה כל בכר פי גמיע בלד מצר מן בכר פרעון
 אלגאלם עלי כרסיה אלי בכר אלסבי אלדי פי אלחבם וגמיע בכור
 20 אלבהאים: 30 פקאם פרעון לילא הו וגמיע קואדה וסאיר אלמצריין
 פכאן צראך עטים במצר אד לים בית אלא ופיה מית: 31 פרעי
 במוסי והרון לילא וקאל קומא אכרגא מן בין קומי אנתמא ובנו אסראיל
 ואמצו ואדבחו ללה כמא קלתם: 31 ואיצא גנמכם ובקרכם כדוהא כמא
 קלתם ואמצו ואנעלוני פי הל! 33 ושדד אלמצריין עלי אלקום ליסרעו
 25 ימלקונם מן אלבלד לאנהם קאלו כלנא מאיתון: 34 פחמל אלקום
 עגינכם קבל אן יכתמר פכאנת מעאגנכם! משדוד! פי תיאבהם

(1) וכן תרגם אוגקלוס: נגידו. ובס': אנהצו = קומו. ובכ"י: אמתדו ר"ל שלחו ידיכם.

(2) פ': ויגזו מלאך אללה = ועבר מלאך ה'.

(3) "ויחמול על אשר בבית".

(4) פ': אלעבאדה.

(5) "זבח החמלה".

(6) נראה שפירוש המלות האלה: שימוני בתוך הברכה שתברכו בתקריבכם את צאנכם.

וזה לשון המבחר בשם יש אומרים: וכאשר תברכו למקריבי הקרבנות ברכו גם אותי, וכן כתב

הראב"ע בפירושו הקצר: שתתפללו עלי בעת זבחתם.

(7) עריבות שהבצק ינתן בהן. ע' למעלה ד' כ"ח.

(8) בכ"י: מצרורה.

עלי אענאקהם: 35 ובנו אסראיל צנעו חנינד כמא אמר מוסי פאסתוהבו
 מן אלמצריין אניה פצה ואניה דהב ותיאבא: 36 ואללה אעטא אלקום
 חטאא ענד אלמצריין פוהבוהא להם ואנתספון אלמצריין: 37 תם רחל
 בנו אסראיל מן עין אלשמם אלי סכות⁽¹⁾ שביה בסת מאיה אלף רגל
 ארנאל כלא אלאטפאל: 38 ואיצא כלט כתיר צעד מעהם וגנם ובקר⁵
 מואשי עטימה נדא: 39 פאכתבוו אלעגין אלדי אכרנה מן מצר מלילא
 פטירא אד לם יכתמר למא טרדו מן מצר ולם יטיקו אן יתלכתו וחתו
 ואדא לם יצנעו להם: 40 וכאן מקאם אהל אסראיל אלדי אקאמוה פי
 עמל⁽²⁾ מצר ארבע מאיה ותלתין סנה⁽³⁾: 41 פלמא כאן בעד ארבע
 מאיה ותלתין סנה פי דאת דלך אליום כרג נמיע גיוש אללה מן בלד¹⁰
 מצר: 42 כמא כאן הדא אללילה מחפוטא ללה ליכרנהם מן בלד מצר
 כדאך הדא אלליל ללה מחפוט לבני אסראיל לאגיאלהם⁽⁴⁾: 43 תם
 קאל אללה למוסי והרון הדא רסם אלפסח כל אנכבי לא יאכל מנה:
 44 וכל עבד לאנסאן משתרי בתמן פאכתנה חנינד יאכל מנה:
 45 ואלציף ואלאגיר לא יאכלא מנה: 46 ופי בית ואחד יוכל לא יכרג¹⁵
 מן אלבית מן אללחם כארגא ועטמא לא תכסרו מנה: 47 כדאך
 גמאעה בני אסראיל יצנעוה: 48 ואדא דכל מעכס גריב ואראד אן
 יצנע פסחא ללה פליכתתן כל דכר פי נאחיתה⁽⁵⁾ פחנינד יתקדם
 פיצנעה אד יציר כצריח אלבלד וכל אקלף לא יאכל מנה: 49 שריעה
 ואחדה תכון ללצריח וללגריב אלדכיל פי מא בינכם: 50 פצנע בנו²⁰
 אסראיל כמא אמר אללה מוסי והרון כדאך צנעו: 51 ולמא⁽⁶⁾ כאן פי
 דאת הדא אליום אלדי אכרג אללה בני אסראיל מן בלד מצר עלי
 גיושהם:

יג

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 קדם לי כל בכר פאתח כל²⁵
 בטן מן בני אסראיל מן אלנאם ואלבהאים לי הם: 3 פקאל מוסי
 ללקום אדכרו הדא אליום אלדי כרגתם פיה מן מצר מן בית אלעבודיה

(1) המלה כתובה פה בשין (שמאלית) ועי' למעלה ג' כ"ב.

(2) פ': אלעריש וכן למטה י"ג כ'.

(3) בכ"ו י': אעמאל = מדינת.

(4) עי' בראשית ט"ו, י"ג וסה שהערנו שם.

(5) "במו שהלילה הזה חיתה שמורה לה" להוציאם מארץ מצרים כן חתיה שמורה לה.

לבני ישראל לדורותם ועי' ראב"ע.

(6) "במשפחתו".

(7) הפסוק הזה דבק עם שלאחריו. ועי' ראב"ע ואפשר שצריך למחוק מלת תם.

לאן ביד שדידה אכרנכם אללה מן הנא ולא יוכל כמיר: 4 אליוס אנתם
כארנן פי שהר אלפריך: 5 ואדא¹ אדכלך אללה אלי בלד אלכנעאניין
ואלחתייין ואלאמוריין ואלחויין ואליוסין אלדי קסם אללה לאבאך אן
יעטי לך בלד יפיין אללבן ואלעסל פאצנע הדה אלצנעה פי הדה
5 אלשהר: 6 סבעה איאם תאכל פטירא ופי אליוס אלסאבע חג ללה:
7 ואדא אכל פטיר פי הדה אלסבעה איאם לא ירא לך כמיר ולא מכמר
פי גמיע תכמד: 8 ואכבר אבנד פי דלך אליוס קאילא הדה בסבב מא
צנע² אללה לי פי כרוגי מן מצר: 9 ויכן איה לך עלי ידך ודכרא בין
עינדך לבי תכון שריעה אללה פי פיך לאן ביד שדידה אכרנך אללה
10 מן מצר: 10 ואחפס הדה אלרסם פי וקתה מן חול אלי חול³:
11 כדאך⁴ אדא אדכלך אללה אלי בלד אלכנעאניין כמא קסם לך
ולאבאך ואעטאה לך: 12 פאעזל⁵ כל פאתח בטן ללה וכל אול
נתאג אלבהאים אלדי יכון לך מן אלדכור ללה: 18 ובכור אלחמיר
אפדה בשאח ואן לס תפדה פאקפה וכל בכר דכר מן בניך פאפדה:
14 15 ואדא סאלך אבנד גדא קאילא מא הדה פקל לה בשדה יד אכרנא
אללה מן מצר מן בית אלעבודיה: 15 ולמא תצעב פרעון ליטלקנא
קתל אללה כל בכר פי בלד מצר מן בכור אלנאם אלי בכור אלבהאים
ולדלך אנא דאבה ללה כל פאתח בטן מן בכור אלבהאים וכל בכור
בני אפדיהם: 16 פתכון איה עלי ידך ומנשורא⁶ בין עינדך לאן ביד
20 שדידה אכרנא אללה מן מצר: 17 וכאן למא אטלק פרעון אלקום
לם יסידהם אללה טריק בלד אלפלסטיניין לאנה קריב ולאן קאל אללה
כילא ינדם אלקום אדא ראו אלחרב פירגעון אלי מצר: 18 פאדארהם
אללה טריק אלבר אלי בחר אלקלזם ומתעביין⁷ צעדו בנו אסראיל
מן בלד מצר: 19 ואכד מוסי עטאם יוסף מעה לאנה אחלף בני אסראיל
25 וקאל להם אדא דכרכם אללה פאצעדו עטאמי מן האחנא מעכם:
20 תם רחלו מן סכות ונזלו פי איתם פי טרף אלבר: 21 ואללה סאיר
בין ידיהם נהארא בעמוד מן גמאם לידלהם עלי אלטריק ופי אלליל
בעמוד מן נאר ליצי להם פיסירו נהארא ולילא: 22 לא יזול עמוד
אלגמאם נהארא ועמוד אלנאר לילא מן בין ידי אלקום:

(1) ק' ובכ"י י': כמא.

(2) "זה בעבור מה שעשה" ועי' ראב"ע שהזכיר זה הפירוש בשם ר' יונה.

(3) "משנה לשנה".

(4) "וכמו זה" דבוק עם פסוק י"ב.

(5) רש"י: לשון הפרשה.

(6) "מתפשט" ואפשר שכיון אל מאמר ר' אבהו (שבת נ"ז ב') שמקפת מאזן אל און.

(7) וכן תרגם אונקלוס: מזרוין.

יד

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר בני אסראיל אן ירגעו
 וינולו בין ידי פם אלחירות¹ בין אלמגדל ואלבחר בין ידי צנם צפון
 חיאלה תגזלון עלי אלבחר: 3 חתי יקול פרעון ען בני אסראיל אנהם
 מתחירון פי אלבלד ואן אלבר קד אנגלק עליהם: 4 פאשדד קלבה 5
 ויבלבהם ואתעשם בה וגמיע גנדה ויעלם אלמצריון אנני אללה פצנעו
 בדלך: 6 ולמא אכבר מלך מצר אן אלקום קד הרבו אנקלב קלבה
 וקלוב קואדה אליהם וקאלו מא דא צנענא אד אטלקנא בני אסראיל מן
 כדמתנא: 6 פאסרג מרכבה ואכד קומה מעה: 7 ואכד סת מאיה
 מרכב מכתאר וסאיר מראכב אלמצריון² וקואד עלי גמיעהם: 8 ושדד 10
 אללה קלב פרעון מלך מצר וכלב בני אסראיל ובנו אסראיל כארגון
 ביד רפיעה: 9 ובלבהם אלמצריון ולחקוהם נאזלין עלי אלבחר גמיע
 כיל פרעון ופרסאנה וגנדה אלי פם אלחירות בין ידי צנם צפון:
 10 ולמא קרב פרעון שאל בנו אסראיל עיונהם פאדא באלמצריון ראחלין
 וראהם פכאפו גדא וצרכו אלי אללה: 11 וקאלו למוסי אמן עדם 15
 אלקבור במצר אכרגתנא לנמות פי אלבר מא דא צנעת בנא אד
 אכרגתנא מן מצר: 12 אלים הדא אלקול אלדי קלנאה לך במצר דענא
 נכדם אלמצריון פאן כדמתנא להם אצלח לנא מן מותנא פי אלבר:
 13 קאל מוסי ללקום לא תכאפו קפו ואנטרו מגותה אללה אלת
 יצנעהא לכם אליוס פאנכם כמא ראיתם אלמצריון אליוס לים תעודון אן 20
 תרוהם אבדא אלי אלדהר: 14 אללה יחארב ענכם ואנתם פאמסכו:
 15 תם קאל אללה למוסי מא תצרף אלי מר בני אסראיל אן ירחלו:
 16 ואנת ארפע עצאך ומד ידך אלי אלבחר פשקה פידכל בנו אסראיל
 פי וסטה פי אליבם: 17 והאנא משדד קלב אלמצריון פידכלון וראהם
 ואתעשם בפרעון ובגמיע גנדה ומראכבה ופרסאנה: 18 ויעלם אלמצריון 25
 אנני אללה אדא תעטמת בפרעון ומראכבה ופרסאנה: 19 פרחל מלאך
 אללה אלסאיר בין ידי עסבר בני אסראיל וצאר וראהם ורחל עמוד
 אלגמאם מן בין ידיהם ווקף וראהם: 20 פדכל בין עסבר אלמצריון
 ובין עסבר אלסאיריון ובאן אלגמאם ואלטלאם פגשיא³ אלליל ולם

(1) פ: אלגבלאת וכן פסוק ט' וענינו פה הסלעים ועיין מבילתא בראש פרשת בשלח.

(2) ככ"י י': אלדין כראך = שהיו גם כן (בחורים).

(3) "החשיכו" וכן העתיק מלת אור תהלים קל"ט א'. והראב"ע הזכיר את הפירוש הזה בשם ר' יונה ונמצא בשרשים בשורש אור.

יתקדם אחדהמא אלי אלאכר טול אלליל: 21 פמִד מוסי ידה עלי
אלבחר וסאק אללה אלבחר בריח אלקבול צעבה טול אלליל חתי
צירה גפאפא בעד מא אנשק אלמא¹: 22 ודכל בנו אסראיל פי וסט
אלבחר פי אליבם וצאר אלמא להם אסוארא ען ימינהם וען יסארהם:
5 28 וכלבהם אלמצריון ודכלו וראהם גמיע כיל פרעון ומראכבה
ופרסאנה אלי וסט אלבחר: 24 ולמא כאן פי נובה אלגדא² אמלע
אללה אלי עסכר אלמצריון בעמוד מן נאר וגמאם פאהאמה:
25 ואזאל לואלב מראכבהם וסאקהם בענף חין קאל אלמצריון³
נהרב מן בין ידי בני אסראיל לאן אללה יחארב ענהם אלמצריון:
10 26 תם קאל אללה למוסי מדִ ידך עלי אלבחר ירגע אלמא עלי
אלמצריון ועלי מראכבהם ופרסאנהם: 27 פמִד מוסי ידה עלי אלבחר
פרגע אלבחר ענד אתגאה אלגדא² אלי צעובתה ואלמצריון הארבון
תלקאה פגרקהם אללה פי וסט אלבחר: 28 באן רגע אלמא
פגטא אלמראכב ואלפרסאן וסאיר גיש פרעון אלדאכלין וראהם פי
15 אלבחר ולם יתבך מנהם ולא ואחד: 29 ובנו אסראיל סארו פי אליבם
פי וסט אלבחר ואלמא להם אסואר ען ימינהם וען יסארהם: 30 ואגאת
אללה פי דלך אלוקת בני אסראיל מן יד אלמצריון וראי בנו אסראיל
אלמצריון אמואתא עלי שאטי אלבחר: 31 וראי בנו אסראיל אלאפ⁴
אלעטימה⁵ אלתי צנעהא אללה באלמצריון פכאף אלקום אללה ואמנו
20 באללה ובמוסי רסולה:

מז

1 חינוי סבִח¹ מוסי ובנו אסראיל בהדא אלתסביח ללה וקאלו
אנמעין נסבִח ללה אד אקתדר אקתדארא אלכיל ורכאבהא רמא בהם
פי אלבחר: 2 עזי ומגדי אלאולי אלדי צאר לי גיתא הדא מאיקי
25 25 אוי² אליה אלאה אבי ארפעה: 3 אללה דו אלמלאחם אללה אסמה:
4 מראכב פרעון וגנדה רמי בהא פי אלבחר וכיאר קואדה גרקו פי
בחר אלקלום: 5 אלגמור גמתהם נולו פי אלקער כאלחגארה: 6 ימינך
יא רב גלילה⁶ פי אלקוה ימינך יא רב תרהב אלאעדא: 7 ובכתרה

¹ "אחר שנבקעו המים".

² רוצה לומר שהשם הסיר אופני מרכבותיהם וינהג את המצרים בהנחגה שהיתה קשה להם כאשר אמרו המצרים. ובכ"י י: חתי קאל = עד שאמרו ועי' מכילתא.

³ "את המכה הגדולה" ועי' ראב"ע.

⁴ ת"א: בכך שבה.

⁵ כן הוא בכ"י י ובפ': ונגזר מלשון נוח, ועיין פירושו למשלי י"ח י ובק': אהוי.

⁶ בפ': גלילה.

אקתדארך תהדם מקאומיך תבעת בסכטך פיאכלהם כאלקש: 8 ובריה
 נצבך תערמת אלאמא ווקפת כאלאטואד אלהואטל אנגמדת אלגמור
 פי קלב אלבחר: 9 ואד קאל אלעדו אכלבהם פאלחקהם ואקסם
 סלבהם ותשתפי מנהם נפסי ואגד סיפי פתקרצהם ידי: 10 אהבבת
 ריחך פנטאהם אלבחר ורסבו כאלרצאין פי אלמא אלגזיר: 11 מן 5
 מתלך מן אלמעבודאת יא רב מן מתלך אלגליל אלמקדם מכוף
 אלמדאיה¹ צאנע אלאעגובאת: 12 מדדת ימינך פאבתלעתהם אלארין:
 13 וסירת בפצלך אלשעב אלדי פככתהם פסקתהם בעזך אלי מאוא
 קדסך: 14 פסמעת אלאמם פרגזת ואכד אלטלק סכאן פלסטין:
 15 חיניד דהש צנאדיד אדום ואגלא מואב אכדתהם אלרעדו ומאנו 10
 גמיע סכאן כנעאן: 16 תקע עליהם אלהיבה ואלפוע בעטים קדרתך
 יסכתון כאלחגארה אלי אן יגזו שעבך יא רב אלי אן יגזו אלשעב אלדי
 מלכתהם חווא: 17 תאתי בהם פתגרסהם פי גבל נחלתך מהיא לסכינתך
 צנעתה יא רב מקדסא יא רב אצלחתה ידך²: 18 אללה מלך אלדהר
 ואלאבד: 19 אד דכל³ זיל פרעון ומראכבה ופרסאנה פי אלבחר פרד⁴ 15
 אללה עליהם מא אלבחר ובנו אסראיל סארו פי אליבס פיוסט אלבחר:
 20 תם אכדת מרים אלנביה אכת הרון אלדף פי ידהא וכרג גמיע
 אלנסא וראהא בדפוף וטנאביר: 21 פאנאבתהם⁴ מרים סכחו ללה
 אד אקתדר אקתדארא אלכיל ורכאבהא רמא בהם פי אלבחר:
 22 ורהל מוסי בני אסראיל מן בחר אלקלום וכרגו אלי בריה שור פסארו 20
 תלתה איאם פי אלבריה ולם יגדו מאא: 23 פנאו אלי אלמרירה ולם
 יטיקו אן ישרבו מנהא מאא לאנה מר ולדלך סמית אלמרירה:
 24 פתדמר אלקום עלי מוסי קאילין מא נשרב: 25 פרעי אלי אללה
 פדלה עלי שגרה טרח מנהא פי אלמא פחלא אלמא תם ציר לה רסומא
 ואחכאמא ותם אמתחנה: 26 וקאל אן קבלת אמר אללה רבך וצנעת 25
 אלמסתקים ענדה ואנצת אלי וצאיאה וחפשת גמיע רסומה פגמיע
 אלאמראין אלת אחללתהא באלמצריין לא אחלהא בך לאני אללה
 מעאפיד: 27 תם גאו אלי אלים וכאן תם אתנתא עשר עין מא וסבעון
 נבלה ונזלו תם:

¹ ראב"ע בפירושו הקצר: שירא האדם לספר תהלותיו כי נשגבו מהכל. פ': דו אלמדאית.

² "מוכן לשכינתך פעלת אותו (את ההר) למקדש. כוננוהו ידך".

³ עיין רמב"ן.

⁴ בכ"ו י': פגאובתהן ולפי זה להם תחת להן.

מז

1 תם רחלו מן אלים וגאת גמאעה בני אסראיל אלי בריה סין
 אלתי בין אלים וסיני פי אליום אלכאמס עשר מן אלשהר אלחאני
 לברונהם מן בלד מצר: 2 פתדמר גמאעה בני אסראיל עלי מוסי והרון
 8 פי תלך אלבריה: 8 וקאלו להמא בנו אסראיל ליתנא מתנא באמר
 אללה פי בלד מצר פי גלוסנא עלי קדור אללהם ואכלנא אלמעאם
 חתי שבענא אד אכרגתמאנא אלי הדה אלבריה לתקתלא גמיע הדה
 אלגוק באלגוע: 4 וקאל אללה למוסי האנא מנול לכם טעאמא מן
 אלסמא יכרג אלקום פילקמונה אמר יום ביום לקבל אן אמתחנהם הל
 10 יסרון פי שראיעי אם לא: 5 פאדא כאן אליום אלסאדס יצלחון)
 מא יאתון בה פאנה יכון צעפא עלי מא ילקמונה פי כל יום: 6 פקאל
 מוסי והרון לגמיע בני אסראיל באלעשא תעלמון אן אללה אכרגכם
 מן בלד מצר: 7 ובאלגדאה תנשרון גור אללה אד סמע תדמרכם
 עליה ונחן מן חתי תתדמרו עלינא: 8 תם קאל מוסי דאך) באן יעטיכם
 16 אללה באלעשא לחמא תאכלונה וטעאמא באלגדאה תשבעון מנה אד
 סמע תדמרכם אלדי אנתם מתדמרון עליה ונחן מן לים עלינא תדמרכם
 בל עלי אללה: 9 תם קאל מוסי להרון קל לגמאעה בני אסראיל
 תקדמו בין ידי אללה פאנה קד סמע תדמרכם: 10 פלמא כלם הרון
 בדלך אלי גמאעה בני אסראיל אלתפתו פי אלבריה פאדא בנור אללה
 20 קד פהר פי אלגמאם: 11 וכלם אללה מוסי קאילא: 12 קד סמעת תדמר
 בני אסראיל קל להם בין אלגרובין תאכלון לחמא ובאלגדאה תשבעון
 טעאמא ותעלמון אנני אללה רבכם: 13 פלמא כאן באלעשי צעד
 אלסלוי פגטא אלעסכר ובאלגדאה כאן סכב אלטל חואלי אלעסכר:
 14 ולמא צעד סכב אלטל פאדא בה עלי וגה אלבריה דק מחרג:
 26 דק באלדמק עלי אלארץ: 15 פנשרה בנו אסראיל וקאל בעצהם
 לבעץ הו מן לאנהם לם יעלמו מא הו פקאל מוסי להם הו אלמעאם
 אלדי אעטאה אללה לכם מאכלא: 16 הדה אלאמר אלדי אמר אללה
 בה ילקט מנה כל רגל עלי קדר עיאלה) מרזבאן לכל גמגמה עלי

(1) תרגום אונקלוס: יחקינו.

(2) ר"ל בזה תראו כי הוא הוציא אתכם.

(3) ר"ל מה שהזכיר בשני הפסוקים הקודמים.

(4) כן תרגם רבינו יונה בשרשיו וענינו עגול. עיי' ראב"ע.

(5) ר"ל האוכל הצריך לאשתו ולבניו ולמי שהוא חייב במוזנו וכן בפסוק ו"ח.

אחצא נפוסהם וכל רגל יאכד למן פי ביתה: 17 פצנע כדאך בנו
 אסראיל ולקטו מן כתר ומן קלל: 18 תם כאלוה באלמרזבאן פלם
 יפצל מן כתר ומן קלל לם ינקצה כל רגל עלי קדר עיאלה לקטו:
 19 וקאל להם מוסי לא יבק אנסאן מנה שיא אלי אלגדאה: 20 פלם
 יקבל אנאם מן מוסי ובקי מנה אלי אלגדאה ונגל דודא ונתן פסכט 5
 עליהם מוסי: 21 וכאנו ילקטונה פי כל גדאה כל רגל עלי קדר עיאלה
 פאדא חמית אלשמם תמאסי: 22 ולמא כאן פי אליוס אלסאדס לקטו
 מן אלטעאם צעפא מרזבאנין לכל ואחד פגא גמיע אשראף אלגמאעה
 פאכברו מוסי: 23 פקאל להם מוסי הו מא קאל אללה הי סבת עטלה
 מקדם ללה גרא מא תרידון אן תכבוזה פאכבוזה ומא תרידון אן 10
 תטכבוזה פאטכבוזה ומא פצל דעוה לכם מחפוטא אלי אלגדאה:
 24 פודעוה אלי אלגדאה כמא אמרהם מוסי פלם ינתן ורמה לם תכן
 פיה: 25 פקאל מוסי כלוה אליוס לאן אליוס סבת ללה ואליוס לא
 תגדונה פי אלצחרא: 26 וכדלך סתה איאם תלקטונה ואליוס אלסאבע
 סבת לא יכון פיה: 27 ולמא כאן פי אליוס אלסאבע כרג אנאם מן 15
 אלקום לילתקטו פלם יגדו שיא: 28 פקאל אללה למוסי אלי כם קד
 אביתם אן תחפטו וצאיאי ושראיעי: 29 אנשרו אן אללה קד אעטאכם
 שריעה אלסבת ולדלך הו מעטיכם פי אליוס אלסאדס טעאם יומין
 פליגלם כל אמר מכאנה ולא יכרג אחד מן מוצעה פי אליוס אלסאבע:
 30 פאסבת אלקום פי אליוס אלסאבע: 31 וסמי אסראיל אסמה מן 20
 והו כבור אלכזברה אביץ וטעמה כקטאף בעסל¹: 32 תם קאל
 מוסי הדא אלמר אלדי אמר אללה בה מל מרזבאן מנה יכן מחפוטא
 לאניאלכם לבי ינשרו אלטעאם אלדי אטעמתכם פי אלבר חין אכרגתכם
 מן בלד מצד: 33 וקאל מוסי להרון כד ברניה ואחדה ואנעל פיהא מל
 מרזבאן מנה וצעה בין ידי אללה מחפוטא לאניאלכם: 34 פכמא אמר 25
 אללה מוסי וצעה הרון בין ידי אלשהאדה מחפוטא: 35 ובנו אסראיל
 אכלו אלמן ארבעין סנה אלי דכולהם אלי בלד עאמר אכלו אלמן אלי
 דכולהם אלי מרף בלד בנעאן: 36 וכאן אלמרזבאן עשר אלויבה:

30

יך

1 תם רחלו בנו אסראיל מן ברניה סין פי מראחלהם עלי אמר
 אללה ונזלו פי רפידים ולם יכן מא ישרבה אלקום: 2 פכאצם אלקום
 מוסי וקאלו אעטא מאא נשרבה פקאל להם מוסי מא תכאצמוני ומא

(1) עיין במדבר י"א ה'.

תמתחנן אללה: 3 ולמא עמש תם אלקום אלי אלמא תדמרו עלי מוסי וקאלו לה לם אצעדתנא מן מצר לתקתלנא ואטפאלנא ומואשינא באלעמש: 4 פצרך מוסי אלי אללה קאילא מא אצנע בהאולי אלקום ען קליל וירגומוני: 5 פקאל אללה למוסי סר בין ידי אלקום וכד מעך 5 מן שיאבהם ועצאך אלתי צרבת בהא אלניל כדהא בידך ואמין: 6 האנא מוקף דלילא¹ בין ידיך הנאך עלי אלצואן פי חריב פאצרב אלצואן יכרג מנה מא ישרבה אלקום פצנע מוסי כדאך בהצרה משאיך בני אסראיל: 7 פסמא אסם דלך אלמוצע דא אלמחנה ואלכצומה עלי מא כאצם בנו אסראיל ואמתחנו אללה קאילין הל מוגוד נור אללה 10 פי מא ביננא אם לא: 8 תם גא עמלק פחארב בנו אסראיל פי רפידים: 9 פקאל מוסי ליהושע אכתר לנא רגאלא ואכרג חארב עמלק גדא אנא ואקף עלי ראם אליפאע ואלעצא אלתי אמר אללה בהא² פי ידי: 10 פצנע יהושע במא קאל לה מוסי אן יחארב אלעמאלקה ומוסי והרון וחור צעדו אלי ראם אליפאע: 11 פכאן מוסי כמא ירפע ידה יגלב 15 בנו אסראיל וכמא יחטהא יגלב אל עמלק: 12 ולמא תקלת ידא מוסי אכדו חגרא וצירוה תחתה וגלם עליה והרון וחור אסנדא ידיה אחדהמא ימנה ואלאכר יסרה פכאנת ידאה מחצונתין³ אלי מגיב אלשמם: 13 חתי כרד יהושע עמלק וקומה בחד אלסיף: 14 וקאל אללה למוסי אכתב הדא דכרא פי כתאב ואתלה⁴ עלי יהושע פאני 20 סאמחו דכר עמלק מן תחת אלסמא: 15 ובנא מוסי מדבחא וסמאה אללה עלמי: 16 קאל אן אלאולי אקסם באלברס⁵ אן יכון ללה חרב פי אל עמלק גילא בעד גיל⁶:

יח

1 תם סמע יתרו אמאם מדין חמו מוסי גמיע מא צנעה אללה 25 במוסי ובאל אסראיל קומה אד אכרג אללה בני אסראיל מן מצר: 2 פאכד יתרו חמו מוסי צפורה זוגתה בעד מא בעת בהא אליה⁷: 3 ואבניהא אללדין אסם אחדהמא גרשם לאנה קאל צרת גריבא פי

(1) "חנני מקום אות".

(2) בפ': באתכאדה ר"ל אשר צות אלהים לאהוז בו.

(3) ענינו כמה שהזכיר הראב"ע בשם יש אומרים שהוא מגזרת ויהי אומן את הדסה כאלו הם אומנים שישאו ידיה.

(4) "וקרא אותה".

(5) "נשבע יה בכסאו שיהיה לאל מלחמה עם עמלק מדור דור". עיין ת"א וראב"ע.

(6) "אחר ששלח אותה אליו" ר"ל אל אביה.

אלגרב⁴: 4 ואסם אלאכר אליעזר לאנה קאל¹ אלאה אבי כאן פי עוני
 וכלצני מן סוף פרעון: 5 וגא יתרו חמו מוסי ואבנאה וזוגתה אליה אלי
 אלבר אלדי הו נאזל תם אלי גבל אללה: 6 ובעת במן קאל למוסי
 ענה² אנא חמוך יתרו גא אליך וזוגתך ואבנאהא מעהא: 7 פכרג
 מוסי תלקא חמאה פסגד תם קבלה וסאל כל ואחד ען סלאמה צאחבה 5
 בעד מא דכלא אלי אלכבא³: 8 וקץ מוסי עלי חמיה גמיע מא צנע
 אללה בפרעון ואלמצריין בסבב בני אסראיל וגמיע אלמצאיב אלתי
 נאלתהם פי אלטריק וכלצהם אללה: 9 פסר יתרו בגמיע אלכיר אלדי
 צנעה אללה לבני אסראיל וכלצהם מן יד אלמצריין: 10 וקאל יתרו
 תבארך אללה אלדי כלצכם מן יד אלמצריין ומן יד פרעון אלדי כלץ 10
 אלקום מן תחת נקל אלמצריין: 11 אלאן עלמת אן אללה אכבר
 מן גמיע אלמעבודאד אד עאקבהם באלאמר אלדי אתקחו בה עליהם⁴:
 12 תם קדם יתרו חמו מוסי צואעד ודבאיה ללה וגא הרון וגמיע שיוך
 בני אסראיל ליאכלו טעאמא מע חמי מוסי בין ידי אללה: 13 פלמא
 כאן מן גר גלם מוסי ליחכם ללקום פוקא אלקום אמאם מוסי מן 15
 אלגדאה אלי אלעשי: 14 וראי חמו מוסי גמיע מא הו צאנע
 באלקום וקאל לה מא הדא אלאמר אלדי אנת צאנע באלקום
 מא באלך אנת גאלם וחדך וגמיע אלקום ואקא אמאמך מן אלגדאה
 אלי אלעשי: 15 קאל מוסי לה אדא גאני אלקום יטלכון אמר אללה⁵:
 16 אן כאן להם כצומה⁶ פגאו אלי חכמת בין אלרגל וצאחבה 20
 וערפתהם רסום אללה ושראיעה: 17 קאל חמו מוסי לה לים
 יצלה הדא אלאמר אלדי אנת צאנעה: 18 כלאלא תכלי⁷ אנת
 ואלקום אלדין מעך איצא לאן הדא אלאמר תקיל עליך ולא תטיק אן
 תצנעה וחדך: 19 אלאן אקבל מני מא אשיר עליך בראי ויכון אללה מעך
 בן אנת ללקום מן גהה אללה תרפע אמורהם אליה⁸: 20 ותנדרהם עלי 25
 אלרסום ואלשראיע ותערפהם אלטריק אלדי יסלכון פיה ואלעמל אלדי
 יעמלונה: 21 ואנת פאנשר מן גמיע אלקום אנאסא דוי חיל אתקיא

(1) "בי אמר".

(2) "וישלח מי שאמר למשה בשמו" עיי' רש"י וראב"ע.

(3) "אחרי כואם אל האהל" וככ"י ובס': "ודכלא" = ויבואו.

(4) "מתחת סבלות מצרים".

(5) "כי הענישם בדבר אשר ודו בו עליהם" וכן תרגם אונקלוס ועיי' סושה י"א א'.

(6) עיין ת"א.

(7) "ריב".

(8) ת"א: מלאה תלאה.

(9) "היה אתה לעם מצד השם" ר"ל היה מליצם אצל השם כלומר אם תהיה מליץ

העם אצל השם תביא אליו את דבריהם.

אללה אנאסא דוי אלחק שאניי אלטמע וול עליהם רווסא אלוף
ומאיין וכמסין ועשראת: ²² פיהכמו אלקום פי כל וקת ויכון כל אמר
עטים ירפעונה אליך וכל אמר צניר יחכמון פיה הם וכפף ען נפסך
ויהתמלון מעך: ²³ פאן אנת צנעת הדא אלאמר ואמרך אללה בה¹
⁵ אסתמעת אלקיאם ואיצא גמיע הדא אלקום אלי מוצעה יסיר בסלאם:
²⁴ וקבל מוסי מן חמיה וצנע גמיע מא קאל לה: ²⁵ פאכתאר מוסי
אנאסא דוי חיל מן בני אסראיל פולאהם רווסא עליהם רווסא אלוף
ומאיין וכמסין ועשראת: ²⁶ פצאר יחכמון אלקום פי כל וקת אלאמר
אלצעב ירפעונה אלי מוסי ואלאמר אלצניר יחכמון פיה הם: ²⁷ תם
¹⁰ אמלק מוסי חמאה ומצי אלי בלדה:

יט

¹ פי אלשהר אלתאלת מן ברוג בני אסראיל מן בלד מצר פי
דלך אליום גאו אלי ברִיִּה סיני: ² אד רחלו מן רפידים² פגאו אלי
ברִיִּה סיני ונזלו פי אלבר ונזל תם אל אסראיל הדא אלגבל: ³ ומוסי
¹⁵ צעד אלי אללה פנאדאה אללה מן אלגבל קאילא כדא קל לאל יעקוב
ואלבר בני אסראיל: ⁴ אנתם שאתדתם מא צנעתה באלמצריין וחמלתכם
שביהא³ עלי אנגה אלנסור ואתית בכם אלי גבלי הדא: ⁵ ואלאן
אן קבלתם אמרי וחפטתם עהדי כנתם לי כאצֶה מן גמיע אלשעוב עלי
אן לי גמיע אלעאלם⁶: ⁶ ואנתם תכונון לי מלך אמאמה⁷ ושעבא
²⁰ מקדסא הדא אלכלאם אלדי תקולה לבני אסראיל: ⁷ פגא מוסי פדעי
באשיאך אלקום ותלא עליהם גמיע הדא אלכלאם אלדי אמרה אללה
בה: ⁸ פאגאבוה אנמעין וקאלו גמיע מא קאל אללה נצנעה פרד מוסי
בלאמהם אלי אללה: ⁹ חין קאל אללה למוסי¹ האנא מתגל לך פי
גמאם אלסחאב לבי יסמע אלקום מכאטבתי לך וליומנו כך איצא אלי
²⁵ אלדהר וקץ מוסי בכלאם אלקום ללה: ¹⁰ פקאל אללה למוסי אמין
אלי אלקום וטהרהם אליום וגדא ויגסלו תיאבהם: ¹¹ ויכונו מסתעדין
אלי אליום אלתאלת פאן פיה יתגלי אללה בחצרתהם עלי גבל סיני:

⁽¹⁾ "ואם יצוך אלהים וכן פירש הראב"ע.

⁽²⁾ ר"ל וזה שנשעו כבר מרפידים. ועיין ראב"ע.

⁽³⁾ "כמו" ובפ': שביח אלמחמול = כמו הנשוא.

⁽⁴⁾ "אל חרי זה".

⁽⁵⁾ "אף על פי שכל העולם שלי" עי' ראב"ע שהזכיר זה בשם אבן גבאח.

⁽⁶⁾ כהונה בכ"י י: אימה = כהנים.

⁽⁷⁾ "בעת שאמר האל למשה" ולפי דעת הנאון לא השיב משה את דבריו העם אל ה' אלא אחר שאמר לו ה' הנה בא אליך בעב הענן. עיין בלקוטים.

12 פתכם אלקום חואליה וקל להם אחדרו מן אלצעוד אלי אלגבל
 ואלדנו מן טרפה וכל מן דנא בח פליקתל קתלא: 13 מן חית לא תמסה
 יד אלא ירגם רגמא או ינשב פיהא נשבא בדימא כאן אם אנסאנא לא
 יחיא ואדא צרב באלבוק גאיז להם אן יצעדו אלגבל: 14 פנזל מוסי
 אלי אלקום פטהרהם וגסלו תיאבהם: 15 וקאל להם כונו מסתעדן 5
 לתלאתה איאם ולא תקארבו אמראה: 16 פלמא כאן אליוס אלתאלת
 באלגדאה באנת אצואת וברוק וגמאם עטים עלי אלגבל וצות בוק
 שדיד גדא חתי זעג גמיע אלקום אלדי פי אלעסבר: 17 פאכרג מוסי
 אלקום ליתלקי אמר אללה מן אלעסבר פוקפו אספל אלגבל:
 18 וגבל סיני מתדכן כלה מן קבל מא תגלי אללה עליה באלנאר וצעד 10
 דכאנה כדכאן אלאותון ותזעזע אלגבל גדא: 19 וכאן צות אלבוק כלמא
 מר אשתד גדא ומוסי יתכלם ואללה יגיבה בצות: 20 אד תגלי אללה
 עלי גבל סיני פי ראם אלגבל ונאדי אללה מוסי מן ראסה פצעד:
 21 פקאל לה אנזל נאשר אלקום כילא יהגמו אלי נור אללה פינשרו
 פיקע מנהם כתיר: 22 ואיצא אלאימה אלמקרבון אלי אללה יתקדסון 15
 לילא יתלם אללה מנהם: 23 קאל לה מוסי לא יטיק אלקום אלצעוד
 אלי גבל סיני לאנד נאשדתנא וקלת לנא תכם אלגבל וקדסה: 24 קאל
 לה אללה אמין אנזל תם אצעד אנת והרון מעך ואלאימה וסאיר אלקום
 לא יהגמו עלי אלצעוד אלי נור אללה לילא יתלם מנהם: 25 פנזל
 מוסי אלי אלקום וקאל להם דלך:

כ

1 תם כלמהם אללה בגמיע הדא אלכלאם קאילא: 2 אנא אללה
 רבך אלדי אכרנתך מן בלד מצר מן בית אלעבודיה: 8 לא יכון לך
 מעבוד אכר מן דוני: 4 לא תצנע לך פסלא ולא שבהא ממא פי
 אלסמא פי אלעלו וממא פי אלארץ פי אלספלי וממא פי אלמא תחת 25
 אלארץ: 5 לא תסגד להם ולא תעבדהם לאני אללה רבך אלטאיק
 אלגיוור אלמטאלב בדנוב אלאבא מע אלבנין ואלתואלת ואלרואבע
 לשאני: 6 וצאנע אלאחסאן לאלוף למחבי וחאפטי וצאיאי: 7 לא
 תחלף באסם אללה רבך באטלא לאן אללה לא יברי מן יחלף באסמה
 באטלא: 8 אדכר יום אלסבת וקדסה: 9 סתה איאם תעמל ותצנע 30

(1) ת"א: בר מני.

(2) "עם הבנים". עיין ראב"ע וביאור הגאון למטה ל"ד ד' בלקושים.

(3) "לא תשבע".

גמיע צנאיעך: 10 ואליום אלסאבע סבת תסבת פיה⁽¹⁾ ללה רבך לא תצנע שיא מן אלצנאיע אנת ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך ובהאימך וציפך אלדי פי מחאלך: 11 לאן אללה כלק פי סתה איאם אלסמא ואלארין ואלבחר וגמיע מא פיהא ואר אחאה⁽²⁾ פי אליום אלסאבע ולדלך בארך אללה פי אליום אלסאבע וקדסה: 12 אכרם אבאך ואמך 5 לבי יטול עמרך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעמיה לך: 13 לא תקתל אלנפס⁽³⁾ לא תזן לא תסרק לא תשהד עלי אכך שהאדה באטלה⁽⁴⁾: 14 לא תתמן מנול צאחבך לא תתמן זוגתה ועבדה ואמתה ותורה וחמארה וגמיע מא לה: 15 וגמיע אלקום ינטרון אלאצואת 10 ואלפלאל וצות אלבוק ואלגבל מתדכנא פלמא ראי אלקום דלך זעגו ווקפו מן בעיד: 16 וקאלו למוסי כלמנא אנת נסמע מנך ולא יכלמנא אללה כילא נהלך: 17 קאל מוסי ללקום לא תכאפו פאנה לבי ימתחנכם תגלי לכם אללה ולכי תבון תקותה פי קלובכם לילא תכמאו: 18 פוקה אלקום מן בעיד ותקדם מוסי אלי אלצבאב אלדי תם נור אללה: 15 19 פקאל אללה למוסי כדא קל לבני אסראיל אנתם שאהדתם אני מן אלסמא כאטבתכם: 20 פלא⁽⁵⁾ תצנעו מעי מעבודאת מן פצה ומעבודאת מן אלדהב לא תצנעו לכם: 21 מדבחה עלי אלארין⁽⁶⁾ אצנע לי ואדבח עליה צואערך ודבאיה סלמאתך מן גנמך ובקרך ופי כל מוצע אדכר אסמי⁽⁷⁾ אתגלי לך ואברך פיך: 22 ואן צנעת לי מדבחה מן חמארה 20 פלא תבנהא מהנדמה פאנך אן חרכת חדידא עליהא בדלתהא⁽⁸⁾: 23 ולא תצעד בדרג עלי מדבחי לילא תנכשף סואתך עליה:

כא

1 והדה אלאחכאם אלתי תתלוהא בין ידיהם: 2 קל להם⁽⁹⁾ אדא אבתעת עבדא עבראניא פליכרמך סת סנין ופי אלסאבע⁽¹⁰⁾ יכרג חרא⁽¹¹⁾ 25 מגאנא: 3 אן דכל עאזבא פליכרג עאזבא⁽¹¹⁾ ואן כאן דו זוגה כרגת

(1) "שבת תשבות ב".

(2) "ונתן להם מנוחה" ר"ל למה שברא.

(3) וכן תרגם אוגקלס: לא תקטל נפש.

(4) פ': שהאדה זור וכן ת"א: סהדותא דשקרא.

(5) לפיכך אל תעשו.

(6) "על האדמה" ר"ל שלא יהיה במקום גבוה.

(7) פ': באסמי. נראה שר"ל בכל מקום אשר אתן לכם רשות להזכיר את שמי שם. ועיין רש"י.

(8) "לפי שאם הנפת ברזל עליהן חללת אותן".

(9) "ואמרת אליהם".

(10) ת"א: לבר חורין.

(11) רש"י: שלא היה נשוי.

זוֹנֶתָהּ מֵעַה: 4 וְאֵן זֹנֶה מוֹלֵאָה בְּמִרְאָהּ פוֹלֶדֶת לָהּ בִּנְיָן אוֹ בְּנֹתָה
 אֶלְמִרְאָהּ וְאוֹלֵאדָהָא יִכּוֹנוּ לְמוֹלֵאדָהָא וְהוּא יִכְרֵג עֲאֻזְבָּא: 5 וְאֵן קָאֵל
 אֶלְעֵבֵד קֵד אַחֲבַבְתָּ מוֹלָאֵי וּזְוֹנָתִי וּבְנֵי לֹא אֶכְרֵג חֲרָא: 6 פְּלִיקְדָּמָה
 מוֹלֵאָה אֵלֵי אֱלֹהֵאכֶם יִקְדָּמָה אֵלֵי מִצְרָאֵעַ אֱלֹבָאֵב אוֹ כְּדָה וְיוֹסֶם מוֹלֵאָה
 אֲדִנָּה בְּמִיסְמָה⁽¹⁾ וְיִכְדָּמָה לְלִדְהָר: 7 וְאֵן בָּאֵעַ רִגְלָהּ בְּנֹתָה לְאִמָּהּ פִּלָּא 5
 תִּכְרֵג בְּאֶלְעֵבִיד⁽²⁾: 8 אֵן קִבְחָת עֵנֵד מוֹלֵאדָהָא אֵן יִתְזֹנֵג בְּהָא⁽³⁾ פְּלִיפְדָּהָא
 וְלִבְעֵץ קוֹם גְּרִיב⁽⁴⁾ לֹא יִתְסַלֵּט אֵן יִבְעֵהָ אֲדָהּ גִּדְרָה בְּהָא: 9 וְאֵן זֹנֶהָ
 לְאִבְנָה פִּכְסִירָהּ אֱלִבְנֹתָה יִצְנַע בְּהָא: 10 וְאֵן תְּזֹנֵג בְּאֶכְרֵי פִטְעֵאמָהָא
 וּבְסוֹתָהָא וְאוֹקֵאָתָהָא⁽⁵⁾ לֹא יִנְקֶצָהָא: 11 פִּאֵן לֹם יִצְנַע בְּהָא וְאַחֲדָהּ מִן
 הִדָּה אֶלְתִּלְתָּ⁽⁶⁾ פִּלְתִּכְרֵג מִנְּאֵנָא בְּלֹא תִּמֵּן: 12 וּמִן צָרֵב אֲנִסְאֵנָא וּמֵאֵת 10
 פְּלִיקְתֵּל קִתְּלָא: 13 וְאֵן לֹם יִתְעַמְדָּה⁽⁷⁾ וְאֶלְלָה סִבֵּב לָהּ עֲלֵי יִדָּהּ⁽⁸⁾
 פִּאֲצִיר לָךְ מוֹצֵעָא יִהְרֵב אֵלֵי תִּם: 14 וְאֵן אֶתְקָה אֲנִסְאֵן עֲלֵי צֹאחְבָּה
 וְקִתְּלָה בְּמִכְרָ פִּמֵּן עֵנֵד מִדְּבַחֵי תֹאכְדָּה לִיקְתֵּל⁽⁹⁾: 15 וּמִן צָרֵב אֲבָאָה
 וְאִמָּה פְּלִיקְתֵּל קִתְּלָא: 16 וּמִן סֶרֶק אֲנִסְאֵנָא פִּכְבָּעָה אוֹ וְגֵד פִּי יִדָּה
 פְּלִיקְתֵּל קִתְּלָא⁽¹⁰⁾: 17 וּמִן שֵׁתִּם אֲבָאָה וְאִמָּה פְּלִיקְתֵּל קִתְּלָא: 18 וְאִדָּא 15
 תִּכְאֲצֵם אֲנִסְאֵם פִּצְרֵב אַחֲדָהָא צֹאחְבָּה בְּחֵגֶר אוֹ בְּשֹׁאדֵךְ⁽¹¹⁾ פִּלֵּם יִמֵּת
 בֵּל וְקַע עֲלֵי פִּרָאשׁ: 19 פִּאֵן קֹאֵם וּמִשָּׂא פִי אֶלְסוֹק עֲלֵי וְכֹאִיָּה לְנִפְסָהָ⁽¹²⁾
 פִּקֵּד בְּרָא אֶלְצָאֵרֵב עֵדָא עֲמִלְתָּה⁽¹³⁾ יַעֲמִיָּה וְעֵלְאֲנָא יַעֲאֲלָנָה: 20 וְאֵן
 צָרֵב אֲנִסְאֵן עֵבְדָּה אוֹ אִמָּתָה בְּקִצִּיב פִּמֵּאֵת תַּחַת יִדָּה פְּלִיקֵד בְּהָא⁽¹⁴⁾:
 21 וְאִמָּא אֵן קֹאֵם יוֹמָא אוֹ יוֹמִין פִּלָּא יִקֵּד בְּהָ לֹאֶנָּה מוֹלֵאָה⁽¹⁵⁾: 22 וְאֵן 20
 תִּנְאֲצָא אֲנִסְאֵם פִּצְדָּמוּ מִרְאָהּ חֲאֲמֵלָא פִּכְרֵג אוֹלֵאדָהָא וְלֹם תִּכֵּן מִנִּידָּה⁽¹⁶⁾

(1) ר"ל שיעשה לו אדוניו סימן בכלי מתכת.

(2) ק': לא תקים מקום אלעביד.

(3) "משישא אותה אישה". ועיין בליקושים.

(4) "ולאחד מעם נכרי" עיי' ראב"ע.

(5) "ועונותיה" זה מלשון חכמים.

(6) "אחת משלש אלה" עיין ראב"ע.

(7) ר"ל אם לא עשהו במזיד. וכן תרגם בצדיה במדבר ל"ה כ"ה.

(8) בכ"י י': וְאֵן אֶלְלָה אוֹצֵל פִּי אִמָּרָה. והענין אחד הוא.

(9) נראה שהגאון חילק בין שלשה רוצחים. הראשון המכה איש בהכאה של מיתת. והשני שהמית שלא ברצונו שהשם סיבב עלילות שימות זה ושיגלה זה. והשלישי שהרג במזיד ובערמה.

(10) "או נמצא בידו". עיין אבן גנאח בספרו אללמע 26,52.

(11) כמו זה תרגם מלת אגרוף ישעיה נ"ח ד'. ועיי' אבן גנאח בשורש גרף.

(12) פ': מתכיה לנפסה. והענין אחד. ר"ל שהוא נשען על מקלו מבלי שישאחו אחר.

(13) ראב"ע: מגורת שביתה.

(14) "וענש במיתה". עיי' רש"י.

(15) "מפני שהוא עבדו". ר"ל מקנת כספו ובכ"י י': מאלה.

(16) ת"א: שותא.

פליגרים אלצאדם כמא ילזמה בעלהא ויעטיה באנצאף¹: 23 ואן
 כאנת מניח פאנעל נפסא בדל נפס: 24 ודיה² עין בדל עין וסן בדל
 סן ויד בדל יד ורגל בדל רגל: 25 וכי בדל כי ושגה בדל שגה וגראחה
 בדל גראחה: 26 ואן צרב אנסאן עין עבדה או עין אמתה פאדהבהא
 5 פליטלקה חרא בדל עינה: 27 ואן טרה סן עבדה או סן אמתה
 פליטלקה חרא בדל סנה: 28 ואן נטח תור רגלא או מראה פקתלה
 פלירגס אלתור ולא יוכל מן לחמה ורב אלתור ברי: 29 ואן כאן תורא
 נטאחא מן אמס ומא קבלה פנושד צאחבה ולס יחפטה וקתל רגלא או
 מראה פלירגס אלתור ואיצא צאחבה יקתל: 30 ואן אלזס דיה פליעט
 10 פדא נפסה גמיע מא ילזמה: 31 ואן נטח אבנא או אבנה פליענע בה
 מתל הדא אלחכס: 32 פאן נטח עבדא או אמה פליעט מולאה תלתין
 מתקאלא מן אלפצה וירגס אלתור: 33 ואן כשף אנסאן בירא או כרא
 בירא פלס יגטהא פוקע תס תור או חמאר: 34 פליגרס תמנה צאחב
 אלביר וירדה אלי צאחבה ואלמית יכון לה: 35 ואן צאדם תור אנסאן
 15 תור צאחבה פמאת פליביעו³ אלתור אלחי ויקתסמא תמנה וכדלך
 אלמית יקתסמאנה: 36 פאן ערף אנה תור נטאח מן אמס ומא קבלה
 ולס יחפטה צאחבה פליגרס תורא בדל אלתור ואלמית יכון לה: 37 ואן
 סרק אנסאן תורא או שאה פדבחה או כאעה פליגרס בדל תור כמסה
 ובדל אלשאה ארבעה:

כב

20

1 ואן וגד אלסארק פי אלנקב פצרב ומאת פליס לה דיה⁴:
 2 ואן אשרקת אלשמס עליה פלה דיה פליגרס מא סרק ואן לס יכון
 מעה פליבע עלי סרקה: 3 ואן וגדת פי ידה אלסרקה מן תור אלי
 חמאר אלי שאה אחיא פליגרס בדל אלואחד אתנין: 4 אדא ארעי
 25 אלאנסאן ציעה או כרמא לה פאטלק בהימתה או רעת⁵ פי ציעה
 אכרי אגוד ציעתה או כרמה יגרס: 5 ואן כרגת נאר פוגדת שוכא

¹ בק' נוספה כאן בשעות טולת כפר והיא אך למותר ועיין במדבר כ"ה ו'. וענין
 באנצאף = בצדק.

² עונש ממון ועי' בליקושים.

³ אפשר שר"ל שהמכירה תהיה בבית דין.

⁴ "אין לו עונש ממון" בכ"י ו': פלא תכל לה = לא תקום ואלה שתי הנוסחאות

נמצאות ג"כ בפסוק ב'.

⁵ "או בער" והביעור רק הם שני מיני נזקין כמו שמבואר בבבא קמא ב' ב' ובכ"י

ו' ובס': ורעת.

ואחרקת כדיסא או סנבלא קאימא או סאיר מא פי אלציאע⁽¹⁾ פליגרים
מא יגב פיה אלמשעאל אלאשתעאל⁽²⁾: 6 ואן דפע אנסאן אלי צאחבה
ורקא או אניה ליחפטה לה פסרק דלך מן בית אלרגל פאן וגד אלסארק
פליגרים אתנין: 7 ואן לס יוגד אלסארק תקדם צאחב אלמנזלה אלי
אלחאכס וחלף אנה לס ימד ידה אלי מלך צאחבה⁽³⁾: 8 ועלי כל אמר
יגחדה מן תור אלי חמאר ואלי שאה ואלי תוב ואלי כל צאלה אן יקול
הדא הו לי⁽⁴⁾ פאלי אלחאכס ירפע אמרהמא פמן שלמה אלחאכס יגרם
אתנין לצאחבה: 9 ואן דפע אנסאן אלי צאחבה חמאר או תורא או
שאה או סאיר אלבהאים ליחפטה פמאת או אנכסר או סבי בגיר
בינה⁽⁵⁾: 10 פימין אללה תפצל⁽⁶⁾ פי מא בינהמא אנה לס ימד ידה
אלי מלך צאחבה פיקבלהא צאחבה ולא יגרם⁽⁷⁾: 11 ואן סרק מן ענדה
יגרם לצאחבה: 12 פאן אפתרם פליאת בשאהד ולא יגרם אלפריסה:
13 ואדא אסתעאר אלאנסאן שיא מן צאחבה פאנכסר או מאת וליס
צאחבה מעה פליגרמה: 14 ואן כאן צאחבה מעה פלא יגרמה ואן כאן
אנירא פקד מצי באגרתה: 15 ואן כדע רגל גאריה בכרא לס תמלך
פצאנעהא פלימהרהא לה זונה: 16 פאן אבא אבוהאן יזנהא מנה פליון
לה מן אלורק כמהר אלאבכאר: 17 ואלסאחר⁽⁸⁾ פלא תסתבקה: 18 פכל
מן צאנע שיא מן אלבהאים פליקתל קתלא: 19 ומן דבח ללמעבודאת
פליתלף חאשא ללה וחדה: 20 ואלגריב לא תגבנה⁽⁹⁾ ולא תצגטה
פטאלמא⁽¹⁰⁾ כנתם גרבא פי ארץ מצר: 21 וכל ארמלה ויתים פלא
תטלמה: 22 פאן כאן טלמתה וצרף אלי אגבתה ען צראכה: 23 באן
ישתד גצבי ואקתלבם באלסיף פתציר נסאכס אראמל ובנכס יתאמא:
24 ואן אקרצת בעין קומי ורקא לצעיה מעך פלא תכן לה כאלגרים

(1) "או כל הה שהוא ששרה".

(2) "הסבעיר את הבערה ישלם כל מה שהוא חייב בו".

(3) "ונשבע שלא שלח ידו באשר לרעהו".

(4) המלה הזאת נמצאת בפ' וחסרה בק' ובכ"י י' ור"ל על כל דבר שהשומר כחש ואמר
זה שלי יובא הדבר לפני הדיין וכו'. וזה לשון בעל העישר: אשר יאמר בעל הפקדון לבעל
הבית כי הוא פקדוני עליך ובעל הבית אומר לא כי שלך נגנב ואני אשבע וזה אומר כי הוא
לוי ואני מכירו. עיין במכילתא.

(5) ר"ל ולא נתאמת הדבר בעדים.

(6) "וכריע".

(7) "יקבל את השבועה ולא יהיה לו תשלומין".

(8) "מכשף" בין זכר בין נקבה עיין רש"י. וכן לפי דעת אבן גבאי בספרו אללמע צד

71 כי ההא נוספת.

(9) בפ' לא תעניח.

(10) "כי זמן ארוך" והגאון הוסיף זאת המלה תמיד בהזכירו מושב בני ישראל במצרים.

ולא תצירו עליה עינֶה: 25 אֵן אַסְתִּרְהֶנֶת תּוֹב צֹאחֶכֶךְ פֶּעֶנֶד מְגִיב
אַלְשֶׁמֶס רִדֶּה אֲלִיה: 25 אֵן כֹּאנֶת הִי כִסּוּתָהּ וְחִדְהָ אִו הִי תּוֹב בְּדִנָּה⁽¹⁾
פְּכִיף דָּא יִנְצָנֶע פֶּאן הוּ צִדִּךְ אֲלֵי סִמְעֵת לֶה אֲנִי רֵאוּף: 27 אֲלַחֲאֶכֶם
לֹא תִשְׁתֶּם וּשְׂרִיף פִּי קוֹמֶךְ לֹא תִלְעֶנָּה: 28 וּסְלֶאפֶךְ וּרְשָׁחֶךְ⁽²⁾ לֹא
5 תוֹכֶרְהֶמָּא וּבְכוֹר בְּנִיךְ תַּעֲמִי לִי: 29 וּכְדֹאךְ תַּצְנֵעַ בְּבִקְרָךְ וּגְנִמֶךְ סְבַעָּה
אִיאֵם יִכּוֹן מֵעַ אִמָּה וּפִי אֱלֹיִם אֲלֵתֶאֱמֵן תַּעֲמִיָּה לִי: 30 וְאִנְאֵסָּא מִקְדָּסִין
תְּכוּנוֹ לִי וְחִיּוּאֵן מִפְתָּרִם פִּי אֲלִצְהֶרָא לֹא תֹאכְלוּהָ בִלְלִכְלָב אֲטִרְחוּהָ:

כג

10 1 לֹא תִקְבֹּל כְּבִרָא זֹורָא וְלֹא תִכְאֲלֹטֵן יָדֶךְ מֵעַ אֲלִשְׂאֵלִם פִּתְכוּן
לֶה שְׂאֵהֶד טִלִּם: 2 וְלֹא תִכֵּן פִּי תִבַּע כְּתִיר לִשְׂרִי וְלֹא תִגְבִּי פִי כְּצוּמָה
לְתַמְלִיחָא בִל וְרֵא אֲלֵאכְתֵּר פִּמְלִי⁽³⁾: 3 וְלֹא תַחֲאֵב אֲלִפְקִיר פִּי כְּצוּמָתָה:
4 וְאִדָּא פִּאנִית תּוֹר עֲדוּךְ אִו חֲמֵאֶרָה צֵאלָא פִּאֲרִדְדָּה עֲלִיה: 5 וְאִדָּא
רֵאִית חֲמֵאֶר שְׂאנִיךְ רֵאבְצָא תַחַת חֲמֵלָה פִּאנֶתָה עֵן תִּרְכֶּה בִל חֲטָא
15 תַּחֲטָּה מַעָּה⁽⁴⁾: 6 לֹא תִמַּל חֲכִם מִסְכִּינֶךְ פִּי כְּצוּמָתָה: 7 וּמִן כִּלְאֵם
אַלְבֵּאֲטִל פִּאבְעֵד וְאַלְבְּרִי וְאַלְזִכִּי לֹא תִקְתִּלְהֶמָּא פִּאנִי לֹא אֲזִכִּי טֵאלְמָא:
8 וְלֹא תֵאכֹד רִשּׁוּהָ פֶּאן אֲלִרְשׁוּהָ תַעֲמִי אֲלִבְצֵרָא⁽⁵⁾ וְיִזְיָף אֲלֵאֲמֹור
אַלְעֵאדְלָה: 9 וְלֹא תַצְנֵט אֲלִגְרִיב לֵאנְכֶם עֲאֶרְפּוֹן בְּנֶפֶס אֲלִגְרִיב אִו טֵאלְמָא
כְּנֶתֶם גִּרְבָּא פִּי בִלְדִּי מִצֵּר: 10 סֵת סִנִּין אֲזִרַע אֶרְצֶךְ וְאַנְמֵעַ גִּלְתֵּהָ:
20 11 וּפִי אֲלִסְאֲבַעָּה תִסִּיבֶהָ וְתִדְרֶהָ יֹאכֵל מִנְהָ מִסְאֲכֵן קוֹמֶךְ וּפִצְלָהָ
יֹאכֵלָה חִיּוּאֵן אֲלִצְהֶרָא כְּדֹאךְ תַּצְנֵעַ בְּכִרְמֶךְ וּזְיִתוֹנֶךְ: 12 סֵתָּה אִיאֵם
אֲעִמַּל אֲעִמְאֲלֶךְ פִּיהָ וּפִי אֱלֹיִם אֲלִסְאֲבַעַתְּ תִסְבַּת לְכִי יִסְתְּרִיָּה תּוֹרֶךְ
וְחֲמֵאֶרֶךְ וְיִקְרֵ אֲבִן אֲמִתֶּךְ וְאַלְגְּרִיב עֲנִדֶךְ: 13 וּבְגִמֵּיעַ מָא קִלְתָּה לְכֶם
אַחֲפִטּוֹ וְאַסֵּם אֲלִמְעִבּוּדָּאֵת אֲלֵאכֶר לֹא תִדְכֹּרוּהָ וְלֹא יִסְמַע מִן פִּיךְ:
14 תִּלֵּת מִרְאֵת תַּחֲזֵ לִי פִי אֲלִסְנָה: 15 חֲזֵ אֲלִפְטִיר פִּאֲחֲפִטָּה סְבַעָּה
25 אִיאֵם תֹּאכֵל פִּטִּירָא כִּמָּא אֲמִרְתֶּךְ פִּי וְקֵת שְׁהֶר אֲלִפְרִיךְ לֵאנֶךְ פִּיהָ
כְּרִגְתָּ מִן מִצֵּר וְלֹא תַחֲצִרוּ בֵּין יְדֵי פִּרְגָּא: 16 וְחֲזֵ אֲלִחְצָאֵד בְּכוֹר עֲמִלֶךְ
אַלְדִּי תִזְרַעָה פִּי אֲלִצְהֶרָא וְחֲזֵ אֲלִגְמֵעַ עֲנֵד כְּרוּג אֲלִסְנָה וְגִמְעֶךְ אֲעִמְאֲלֶךְ⁽⁶⁾

(1) „אם היא כסותה לבדה או בגד עורו“ ר"ל החלוק.

(2) ר"ל ראשית תירושיך ויצחקך ועי' מה שהביא הראב"ע בשם הגאון.

(3) לא תענה על ריב להטותו אבל נטה אחר הרבים ועי' מה שהביא הראב"ע בשם הגאון.

(4) ר"ל חדל מלעזוב אותו אבל פרק חמשה מעל הכהמה בחברת שונאך ועיין ספרי

דברים סימן רכ"ה.

(5) בבב' י': אֲלֵעֲלֵמָא עֵן אֲלִחֶךְ = החכמים מראות האמת.

(6) נראה שהגאון העתיק בתחילה מעשיך בלשון יחיד מפני שאינו מדבר אלא במעשה

חזריעה ובסוף העתיק בלשון רבים מפני שענינו כל מעשי השנה.

מן אלצחרא: 17 תלת מראת פי כל סנה יחצר גמיע רגאלך בין ידי אלסיד אללה: 18 ולא תדבך פסחי עלי כמיר¹ ולא תבית שחום חגי אלי אלגדאה: 19 ואואיל בכור ארצך תאתי בהא אלי בית אללה רבך ולא תאכל לחמא בלבן²: 20 האנא באעת במלאך בין ידיך יהפטיך פי אלטריק ויאתי בך אלי אלמוצע אלדי אצלחתה לך: 21 פאחדרה 5 ואקבל אמרה ולא תכאלפה פאנה לא יצפה גרמכם ועלי אן אסמי מעה³: 22 פאנך אן קבלת אמרה וצנעת גמיע מא אקולה עאדית אעדאך ואצרת מצאריך: 23 ואדא סאר מלאכי בין ידיך אדלך אלי אלמוריין ואלכנעאניין ואלחתין ואלפרזין ואלחויין ואליוסין ואנחתהם⁴: 24 לא תסגד למעבדאיהם ולא תעבדא ולא תעמל 10 כאעמאלהם בל אהדמהא הדמא וכסר מדאבחהם⁵ תכסירא: 25 ואעבדו אללה רבכם יבאך פי טעאמך ופי שראבך ויזיל אלמראץ ענך: 26 לא תכון מתכל ועאקר פיך ואחצא איאמך אכמלהא⁶: 27 ואבעת בהיבתי בין ידיך ואהים גמיע אלקום אלדין תציר אליהם ואנעל גמיע אעדאך בין ידיך מסתדברין: 28 ואבעת באלעאהה בין ידיך פתמרד 15 אלחויין ואלכנעאניין ואלחתין מן בין ידיך: 29 לא אמרדהם מן בין ידיך פי סנה ואחדה כילא יציר אלבלד וחשא פיכתר עליך חיואן אלצחרא: 30 לכן קלילא קלילא אמרדהם מן בין ידיך אלי אן תנמו פתחו אלארץ: 31 פאנעל תכמך מן בחר אלקלום אלי בחר אלפלסטין ומן אלבר אלי אלפראת באן אסלם פי אידיכם סכאן אלבלד ותמרדהם 20 מן בין ידיך: 32 לא תעהד מעהם ולא מע מעבדאיהם עהדא: 33 ולא יקימו פי בלדך כילא יכטיוך לי באן תעבד מעבדאיהם פיכון לך והקא:

כד

1 תם קאל למוסי אצעד אלי אללה אנת והרון ונרב ואביהוא וסבעון מן שיוף בני אסראיל ואסגדו מן בעיד: 2 תם יתקדם מוסי 25 וחדה אלי אללה והם לא יתקדמו ואלקום לא יצעדו מעה: 3 תם גא מוסי וקץ עלי אלקום גמיע כלאם אללה וגמיע אלאחכאם פאנאבה גמיע אלקום בצות ואחד וקאלו גמיע אלאמור אלתי אמר אללה

(1) רש"י: לא תשחם את הפסח ביד בניסן עד שתבער את החמץ.

(2) "לא תאכל בשר בחלב".

(3) "ומפני ששמי עמו" ר"ל עם המלאך.

(4) עיין הערתנו למעלה ט' ט"ו.

(5) "מזבחותם" העתיק כן במקום מצבותם אע"פ שלפי דעתו התייחסה תאמר למזבח

שהוא מאבנים רבות והשכירה למצבה שהיא מאבן אחת.

(6) כן הוא בקי ובכ"י י. ובפ': אכמלה.

נצנעהא: 4 פכתב מוסי גמיע כלאם אללה ואדלג באלגדאה ובנא מדבחה תחת אלגבל ונצב אתנתי עשרה דכה באזא אתני עשר אסבאט אסראיל: 5 ובעת בבכור בני אסריל¹ פקרבו צואעד ודבחו דבאיה סלאמה ללה מן אלבקר: 6 פאכד מוסי בעץ אלדס ונעלה פי אנאגין 5 ובאקיה רשה עלי אלמדבחה: 7 תם אכד כתאב אלעהד פקראה עלי אלקום וקאלו גמיע מא אמר אללה בה נקבלה ונצנעה: 8 פאכד מוסי אלדס ורשה עלי אלקום וקאל הודא דם אלעהד אלדי עהד אללה מעבם עלי גמיע הזה אלכלמאת: 9 תם צעד מוסי והרון ונדב ואביהוא וסבעון מן שיוף אסראיל: 10 פנטרו נור אללה אסראיל ומן דונה 10 כצנעה ביאץ אלמהא וכדאת אלסמא פי אלנקא: 11 ועלי נקבא בני אסראיל לם יבעת באפה פנטרו נור אללה ועאשו פאכלו ושרבו: 12 תם קאל אללה למוסי אצעד אלי אלגבל וקם תם אעטיך לוחי אלגוהר: 13 ואלשראיע ואלוצאיה אלתי כתבתהא לאדלהם בהא: 13 פקאם מוסי ויהושע כאדמה וצעד מוסי אלי גבל אללה: 14 וקאל 15 לשיוף אגלסו לנא ההנא אלי אן נרגע אליכם והודא הרון וחור מעבם מן לה אמר יתקדם אליהמא: 15 ולמא צעד מוסי אלי אלגבל גמא אלגמאם אלגבל: 16 וסכן נור אללה עלי אלגבל וגמאם אלגמאם סתה איאם תם דעא במוסי פי אליום אלסאבע מן וסט אלגמאם: 17 וכאן ריא נור אללה כנאר אכלה פי ראם אלגבל בחצרה בני אסראיל: 18 פדבל מוסי פי וסט אלגמאם אד צעד אלי אלגבל ואקאם פיה 20 ארבעין יומא וארבעין לילה:

כה

1 וכלם אללה מוסי תכלימא: 2 מר בני אסראיל אן יאכדו לי רפיעה¹ מן ענד כל רגל תסכוה נפסה תאכדו רפיעתי: 3 והזה 25 אלרפיעה אלתי תאכדוהא מנהם דהב ופצה ונחאם: 4 ואסמאנגון וארגואן ועבג קרמו ועשר² ומרע: 5 וגלוד כבאש אדים וגלוד דארש וכשב אלסנט: 6 דהן ללאצאה ואטיאב לדהן אלמסח ולבכור אלצמוג: 7 וחגארה אלבלור וחגארה אלנטאם ללצדרה וללבדנה: 8 פיצנעו לי

¹ «בכורי בני ישראל» וכן תרגם אונקלוס.

² הגאון לא פירש מלת חצי חצי ממש כי אם חלק מן הדם שם באגנות והנשאר זרק על המזבח.

³ «ואת אצילי בני ישראל לא הכה ויראו את אור השם ויחיו ויאכלו וישתו» ע' ראב"ע.

⁴ «שני לוחות מאבן טובה»

⁵ פ': בכל מקום פרייה.

⁶ ראב"ע: והגאון תרגמו בלשון ערבי עשר והוא ידוע עד היום.

מן גמיע דלך¹ מקדסא אסכן נורי פי מא בינהם: 3 בגמיע מא אנא מריך
 מן שכל אלמסכן ושכל גמיע אניתה כדאך תצנעו: 10 ויצנעו צנדוקא מן
 כשב אלסנט דראעאן ונצף מולה ודראע ונצף ערצה ודראע ונצף סמכה:
 11 וגשה בדהב כאלץ מן דאכל ומן כארג ואצנע עליה זיגא מן דהב
 מסתדירא: 12 ועג לה ארבע חלק מן דהב ואנעלהא עלי ארבע נהאחה 5
 חלקתין² פי גאנבה אלואחד וחלקתין פי גאנבה אלתאני: 18 ואצנע
 דהוקא מן כשב אלסנט וגשהא בדהב: 14 ואדכל אלדהוק פי אלחלק
 עלי גאנבי אלצנדוק ליחמל בהא: 15 ותקים אלדהוק פי חלק אלצנדוק
 לא תזול מנה: 16 ואנעל פי אלצנדוק אלשהאדה אלתי אעטיכא:
 17 ואצנע גשאא מן דהב כאלץ דראעאן ונצף מולה ודראע ונצף ערצה: 10
 18 ואצנע כרובין מן דהב מצמתין תצנעהמא מן טרפי אלגשא:
 19 ואצנע כרובא ואחדא מן הדא אלטרף וכרובא ואחדא מן הדא
 אלטרף מן נפס אלגשא³ תצנע אלכרובין מן טרפיה: 20 ויכון
 אלכרובאן באסטין אנחתהמא אלי פוק ומטללין בהא עלי אלגשא
 ונוההמא אלואחד אלי אלאכר ואלי אלגשא תכון ונוההמא: 21 ואנעל 15
 אלגשא עלי אלצנדוק מן פוק בעד מא תנעלי⁴ פי אלצנדוק אלשהאדה
 אלתי אעטיכא: 22 פאחצרך תם ואכאמבך מן פוק אלגשא אלדי
 עלי סנדוק אלשהאדה מן בין אלכרובין בגמיע מא אמרך אלי בני
 אסראיל: 23 ואצנע מאידה מן כשב אלסנט דראעאן מולהא ודראע
 ערצהא ודראע ונצף סמכהא: 24 וגשהא בדהב כאלץ ואצנע להא זיגא 20
 מן דהב מסתדירא: 25 ואצנע להא חאפה מקדאר קבצה מסתדירא
 ואצנע זיגא מן דהב לחאפתהא מסתדירא: 26 ואצנע להא ארבע חלק
 מן דהב ואנעל אלחלק פי אלארבע זואיא אלתי באזא ארבע ארגלהא⁵:
 27 אמאם אלחאפה תכון אלחלק מכאנא ללדהוק לתחמל בהא:
 28 ואצנע אלדהוק מן כשב אלסנט וגשהא בדהב לתחמל בהא 25
 אלמאידה: 29 ואצנע קצאעהא ודרוניהא ומדאהנהא ומלאעקהא אלתי
 תגטא בהא⁶ מן דהב כאלץ תצנעהא: 30 ואנעל עלי אלמאידה כבזא
 מוניהא בין ידי דאימא: 31 ואצנע מנארה מן דהב כאלץ מצמתה
 תצנעהא וארגלהא וקצבתהא וגאמאתהא⁷ ותפאפיהא וסואסנהא

(1) "מכל אלה" ובכ"י "חסרה זאת החוספת.

(2) "ונחת אתם על ארבעה צדיו שתי טבעות וכו'".

(3) "מהכפרת עצמה" עיין רש"י.

(4) "אחרי אשר תתן".

(5) "אשר כצד ארבע רגליו".

(6) רש"י: אשר יכוסה בהן.

(7) ג"א: וכואסיהא.

מנהא תכון: 82 וסת קצבאת כארנאת מן גאנביהא תלת קצבאת מן
גאנביהא אלואחד ותלת קצבאת מן גאנביהא אלתאני: 83 תלת גאמאת
מלוזאת פי כל קצבה תפאחה וסוסנה כדאך ללסת אלקצבאת אלכארנאת
מנהא: 84 ופי אלמנארה ארבע גאמאת מלוזאת ותפאפיההא וסואסנהא:
5 85 ותפאחה תחת כל קצבתין מנהא⁽¹⁾ כדאך ללסת אלקצבאת אלכארנאת
מן אלמנארה: 86 תפאפיההא וקצבאתהא מנהא תכון כלהא מצמתה
ואחדה מן דהב כאלין: 87 ואצנע להא סבעה סרג פאדא אסרג סרגהא
תצי אלי גהה וגההא: 88 כלבאתהא ומגאמראתהא מן דהב כאלין:
89 בדרה מן דהב כאלין יצנעהא וגמיע הדה אלתאני: 40 ואנטר דלך
10 ואעמל בשבלה אלדי אנת מראה פי אלגבל:

כו

1 ואצנע דאת אלמסכן עשר שקק מן עשר משזור ואסמאנגון
וארגואן וצבג קרמו צורה כרובין⁽²⁾ צנעה⁽³⁾ האדק תצנעהא: 2 מול כל
שקה תמאן ועשרין דראעא וערצהא ארבע אדרע מסאחה ואחדה
15 לגמיע אלשקאק: 8 במס שקק תכון מליטה ואחדה מע אכרי וכמס
אשקאק תכון מליטה ואחדה מע אכרי: 4 ואצנע ערי מן אסמאנגון
פי האשיה אלשקה אלואחדה אלטרפיה אלמולפה וכדאך תצנע פי
האשיה אלשקה אלטרפיה אלמולפה אלתאני: 5 במסין ערוה
תצנעהא פי אלשקה אלואחדה וכמסין ערוה תצנעהא פי טרף אלשקה
20 אלמולפה אלתאני תכון אלערי מתקאבלה אלואחדה אלי אלאכרי:
6 ואצנע במסין שטטא מן דהב וולף אלשקק אלואחדה מע אלאכרי
באלשטט פיציר אלמסכן ואחדה: 7 ואצנע שקאקא מן מרעזי כבאא
עלי אלמסכן אחדי עשר שקה תצנעהא: 8 מול כל שקה תלתין
דראעא וערצהא ארבע אדרע מסאחה ואחדה לאחדי עשר שקה:
25 9 וכזט אלכמס שקאק עלי חדה ואלסת שקאק עלי חדה ואתן אלשקה
אלסאדסה אלי מא ילי וגה אלכבא: 10 ואצנע במסין ערוה פי האשיה
אלשקה אלטרפיה אלמולפה אלואחדה וכמסין ערוה פי האשיה
אלשקה אלטרפיה אלמולפה אלתאני: 11 ואצנע במסין שטטא מן
נחאס ואדכל אלשטט פי אלערי וולף אלכבא פיציר ואחדה: 12 ואסבל⁽³⁾
אלפאצל מן שקאק אלכבא ונצף אלשקה אלפאצל תסבלהא עלי
מוכר אלמסכן: 13 ודראע מן ההנא ודראע מן ההנא אלפאצל מן מול

(1) קצר כאן הגאון בחרגומו.

(2) "צורת כרובים" עיין רש"י ובכ"י י' ובפ': צורא ר"ל צורות סתם ועיין למטה פסוק ל"א.

(3) בלשון צווי ר"ל ותסרח הערף.

אשקאק אלכבא יכון מסבלא עלי גאנבי אלמסכן מן ימנה ויסרה
 ליגטיה: 14 ואצנע גטאא ללמסכן מן גלוד כבאש אדים וגטאא מן
 גלוד דארש מן פוק: 15 ואצנע אלתכאתג ללמסכן מן כשב אלסנט
 קאימה: 16 עשר אדרע טול כל תכתגה ודראע ונצף ערצהא: 17 ולהא
 ציראן מלסנאן אחרהמא באזא אלאכר כדאך תצנע בגמיע תכאתג 5
 אלמסכן: 18 ואצנע אלתכאתג ללמסכן עשרין תכתגה פי גהה מהב
 אלגנוב: 19 וארבעון קאעדה מן פצה תצנעהא תחת אלעשרין תכתגה
 קאעדתאן תחת כל תכתגה לציריהא: 20 ולגאנב אלמסכן אלתאני
 מן גהה מהב אלשמאל עשרין תכתגה: 21 ולהא ארבעון קאעדה מן
 פצה קאעדתאן תחת כל תכתגה: 22 ופי מוכר אלמסכן מן אלגרוב 10
 תצנע סת תכאתג: 23 ותכתגתאן תצנעהמא פי רכני אלמסכן פי
 אלזאיותין: 24 ותכון מעתדלה מן אספל וגמיעא תכון מעתדלה מן
 פוק בחלקה ואחרה כדאך יכון ללרכנין כליהמא: 25 פתציר תמאן
 תכאתג וקואעדאה מן פצה סת עשרה קאעדה קאעדתאן תחת כל
 תכתגה: 26 ואצנע אמהאגא² מן כשב אלסנט כמסה לתכאתג 15
 גאנב אלמסכן אלואחד: 27 וכמסה אמהאג לתכאתג גאנב אלמסכן
 אלתאני וכמסה אמהאג לתכאתג גאנב אלמסכן ללזאותין פי אלגרוב:
 28 ואלמהג אלאוסט פי גוף אלתכאתג נאפד מן אלטרף אלי אלטרף:
 29 וגש אלתכאתג בדהב ואצנע להא חלקהא מן דהב מכאנא ללאמהאג
 וגש אלאמהאג איצא בדהב: 30 ואנצב אלמסכן בהיאתה אלתי 20
 אוריתהא פי אלגבל: 31 ואצנע סגפא מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמו
 ועשר משזור צנעה חאדק תצנעהא צורא³: 32 ואנעלה עלי ארבעה
 עמד מן סנט מגשאה דהבא וזראפינהא דהבא על ארבע קואעד מן
 פצה: 33 ועלק אלסגף תחת אלשטט ואדכל הנאך מן דאכל אלסגף
 צנדוק אלשהאדה פיפצל לכס אלסגף בין אלקדם ובין כואץ אלאקדם: 25
 34 ואנעל אלגשא עלי צנדוק אלשהאדה פי כואץ אלאקדם: 35 וציר
 אלמאידה כארג אלסגף ואלמנארה בחיאלהא אלי גאנב אלמסכן אלגנובי
 ואלמאידה אנעלהא אלי גאנב אלשמאל: 36 ואצנע סתרא לבאב
 אלכבא מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמו ועשר משזור צנעה ראקס:
 37 ואצנע ללסתר כמסה עמד מן סנט וגשאה בדהב וזראפינהא
 בדהב וצג להא כמס קואעד נחאס:

(1) וכן תרגם אונקלוס שתי פעמים מכונין וכן פירש רש"י: תמים כמו תואמים.

(2) כפ': עוארוין.

(3) כן הוא בג"א (רצוננו בזה הנוסחא הראשונה המחוברת עם הביאור) ובכ"י י' ובפ' ועי' רש"י
 שאמר כרובין ציורין של בריות ובק' נוספה בשעות מלת כרובין ע"פ לשון הכתוב עי' למעלה 112 חע' 1.

כז

1 ואצנע מדבּח אלקראבין⁽¹⁾ מן כשב אלסנט כמס אדרע מולה
 וכמס אדרע ערצה מרבעא יכון אלמדבּח תלת אדרע סמכה: 2 ואצנע
 ארכאנה עלי ארבע זואיאה⁽²⁾ מנה תכון ארכאנה וגשה בנחאס: 3 ואצנע
 5 צנאנה לרמאדה ומגארפה וכראניבה ומנאשלה ומגאמרה גמיע אניתה
 תצנעהא מן נחאס: 4 ואצנע לה סרדא עלי צנעה אלשבכה מן
 נחאס ואצנע פי אלשבכה ארבע חלק מן נחאס פי ארבעה אמראפהא:
 5 ואנעלהא תחת שרגב⁽³⁾ אלמדבּח מן אספל פתבלג אלי נצפה:
 6 ואצנע דהוקא ללמדבּח מן כשב אלסנט וגשהא בנחאס: 7 ואדכל
 10 אלהוק פי אלחלק ותכון עלי גאנבי אלמדבּח אדא חמל: 8 אלואהא
 מגופה⁽⁴⁾ תצנעה כמא אורית פי אלגבל כדאך יצנעו: 9 ואצנע צראדק
 אלמסכן מן גהה מהב אלגנוב קלוע ללצראדק מן עשר משזור
 מאיה דראעא מולהא פי אלגהה אלואהה: 10 ועמדהא עשרון וקואעדהא
 עשרון מן נחאס וזראפין אלעמד וטלאהא פצה: 11 וכדאך פי גהה
 15 אלשמאל פי אלמול קלוע מולהא מאיה דראעא ועמדהא עשרון
 וקואעדהא עשרון מן נחאס וזראפין אלעמד וטלאהא פצה: 12 וערין
 אלצראדק מן גהה אלגרב קלוע כמסון דראעא ועמדהא עשרה וקואעדהא
 עשר: 13 וערין אלצראדק מן גהה אלשרק כמסון דראעא: 14 מנהא
 כמס עשרה דראעא קלוע ללכס ועמדהא תלתה וקואעדהא תלת: 15 וללכס
 20 אלתאני כמס עשרה דראעא ועמדהא תלתה וקואעדהא תלת: 16 ולכאב
 אלצראדק סתר מולה עשרון דראעא מן אסמאנגון וארגאון וצבג קרמו
 ועשר משזור צנעה ראקס ולה עמד ארבעה וקואעדהא ארבע: 17 כל
 עמד אלצראדק מסתדירא תכון מטליה פצה וזראפינהא מן פצה
 וקואעדהא מן נחאס: 18 מול אלצראדק מאיה דראעא וערצה כמסון
 25 באלכמסין וסמכה כמס אדרע מן עשר משזור וקואעדהא מן נחאס:
 19 וסאיר אניה אלמסכן אלתי פי גמיע כדמתה וגמיע אותאדה ואותאד
 אלצראדק מן נחאס: 20 ואנת פמר בני אסראיל אן יאתוך בדהן זיתון
 צאף מדקוק ללאצאה לתסרג בה אלסרג דאימא: 21 פי כבא אלמחצר
 כארג אלסגף אלדי עלי אלשהאדה ינצדה⁽⁵⁾ הרון ובנוה מן אלעשי אלי
 30 אלצבּח בין ידי אללה רסם אלהר לאניאלכס מן בני אסראיל:

(1) "מוכח הקרבנות" — בנ"א: מדבּח אלצעורה = מוכח העולה.

(2) בנ"א: שרפה על ארבע ארכאנה. בפ': שרפאתה עלי ד' זואיאה.

(3) עי' אבן גנאח שרש כרכב.

(4) "לחת חלולות".

(5) תרגם בלשון יחיד לפי הכתוב אע"פ שהעתיק נר כמו נרות בלשון רבים.

כח

1 ואנת איצא פקרב אליך הרון אכאך ובניה מעה מן בין גמיע
 בני אסראל ליאמו לי הרון ונדב ואביהוא ואלעזר ואיתמר בניה:
 2 ואצנע תיאב אלקדם להרון אכך לכראמה ופכר: 3 ואנת פכלם כל
 חכים קלב אכמלת פיה רוח אלחכמה אן יצנעו תיאב הרון לתקדיסה 6
 ליאם לי: 4 והדה אלתיאב אלתי יצנעוהא בדנה וצדרה וממטרא ותוניה
 מושאה ועמאמה וזנארא ויצנעו תיאב אלקדם להרון אכך ובניה ליאמו
 לי: 5 והם יאכדו אלדהב ואלאסמאנגון ואלארגואן וצבג אלקרמו
 ואלעשר: 6 פיצנעו אלצדרה מן דהב ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמו
 ועשר משזור צנעה האדק: 7 וגיבאן מציטאן תכון להא תכיט עלי 10
 טרפיהא⁽¹⁾: 8 ושפשג אלצדרה אלתי עליהא כצנעתהא יכון מתלהא
 מן דהב ואסמאנגון וצבג קרמו ועשר משזור: 9 וכד חגרי בלור ואנקש
 עליהמא אסמא בני אסראל: 10 סתה מן אסמאיהם עלי אלחגר
 אלואחד ואלאסמא אלסתה אלבאקיה עלי אלחגר אלתיאני כתאלידהם:
 11 צנעה כארט אלגוהר כנקש אלכאתם תנקש עלי אלחגרין אסמא בני 15
 אסראל מחיטה מעינה מן דהב תצנעהא⁽²⁾: 12 וציר אלחגרין פי גיבי⁽³⁾
 אלצדרה חגארה דכר לבני אסראל ויחמל הרון אסמאיהם בין ידי
 אללה עלי כתפיה דכרא: 13 ואצנע עיונא מן דהב: 14 וסלסלתין מן
 דהב כאלין מעתדלתין תצנעהמא צנעה אלצפר ועלק אלסלסלתין
 אלמצפורתין עלי אלעיון: 15 ואצנע בדנה מהיאה⁽⁴⁾ צנעה האדק כצנעה 20
 אלצדרה מן דהב ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמו ועשר משזור
 תצנעהא: 16 ותכון מרבעה מצאעפה טולהא שבר וערצהא שבר:
 17 ואנטם פיהא נשאם גוהר ארבעה סטור מן אלגוהר אלסטר אלאל
 יאקות אחמר וזמרד ואצפר: 18 ואלסטר אלתיאני כחלי ומהא ובהרמאן:
 19 ואלסטר אלתיאני גזע וסבג ופירוזג: 20 ואלסטר אלראבע אורק 25
 ובלור ויסף תכון מעינה בדהב פי נשאמהא⁽⁵⁾: 21 ותכן עלי אלחגארה.
 אסמא בני אסראל אד הי אתני עשר⁽⁶⁾ נטיר אסמאיהם כנקש אלכאתם

⁽¹⁾ לא העתיק מלת וחבר כי היא למותר.

⁽²⁾ ר"ל עשה את השמות שיהיו סובבים את שתי האבנים בתוך גומות קטנות של זהב הדומות לעינים ובניא: ויחית בהא עיון אלדהב ובכ"י י: ואצנעהא תחית בהא עיון.

⁽³⁾ ג"א: כתפי.

⁽⁴⁾ "מוכן ומתוקן" ג"א ופ': היתחא = משמשו ר"ל תקונו.

⁽⁵⁾ ואמר הראב"ע כי אין לנו דרך בבירור לדעת אבני המלואים כי הגאון תרגם כרצונו כי אין לו קבלה שיסמוך עליה ע"י שם.

⁽⁶⁾ נראה שצריך להיות אלתא עשרה ופירושו מפני שהאבנים הן שתיים עשרה כמו שמותם פתוחי חותם שם כל אחד על אבן אחת תהיון לשני עשר שבט.

אסם כל ואחד עלי חגרה תכון לאתני עשר סבטא: 22 ואצנע ללבדנה
סלאסל מעתדלה צנעה צפר מן דהב כאלין: 23 ואצנע להא חלקתין
מן דהב ואגעלהמא פי טרפיהא: 24 ועלק אלצפירתין אלדהב עלי
אלחלקתין אתני פי טרפי אלבדנה: 25 וטרפא אלצפירתין אלאכרתין⁽¹⁾
5 תעלקהמא עלי אלעיון פתציר עלי גיבי אלצדרה מן מקדמהא:
26 ואצנע איצא חלקתין מן דהב ואגעלהמא פי טרפי אלבדנה פי
חאשיתהא אתני אלי גאנב אלצדרה מן דאכל: 27 ואיצא אצנע
חלקתין מן דהב ואגעלהמא באזא גיבי אלצדרה מן אספל פי מקדמהא
אמאם תאליפהא פוק שפשגהא: 28 ויחבכו אלבדנה מן חלקהא אלי
10 חלק אלצדרה בסלך מן אסמאנגון חתי תציר פוק שפשגהא ולא תזול
ענהא: 29 ויחמל הרון אסמא בני אסראיל פי אלבדנה אלמהיאה עלי
קלבה ענד דכולה אלי אלקדם דכרא בין ידי אללה דאימא: 30 ותגעל
עלי אלבדנה אלמהיאה אלאנואר ואלצחאיה ותכנונו עלי צדר הרון פי
דכולה בין ידי אללה ויחמל הרון היאה בני אסראיל עלי קלבה בין
15 ידי אללה דאימא: 31 ואצנע ממטר אלצדרה צנעה האיד⁽²⁾ גמלתה
מן אסמאנגון: 32 ויכון פוה אלדי [הו] ראסה⁽³⁾ מן וסטה וחאשיה תחיט
בפיה מסתדירא צנעה האיד כפם אלדרע⁽⁴⁾ תציר לה לילא יתכרך:
33 ואצנע פי דילה רמאמין מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז פי דילה
מסתדירא וגלאגל מן דהב פי מא בינהא מסתדירא: 34 גלגל מן דהב
20 ורמאנה גלגל מן דהב ורמאנה פי דיל אלממטר מסתדירא: 35 ויכון
עלי הרון אדא כדם ויסמע צותה פי דכולה אלי אלקדם בין ידי אללה
ופי כרונה ולא ימות: 36 ואצנע עצאבה מן דהב כאלין ואנקש עליהא
כנקש אלכאתם קדסא ללה: 37 ושדהא בסלך מן אסמאנגון ותכון
דון אלעמאמה⁽⁵⁾ מן מקדמהא: 38 ותכון עלי גבהה הרון אדא אסתגפר
25 ען דגוב אלאקדאם אתני יקדסהא בנו אסריל לגמיע עטאיאהם
ואקדאסהם⁽⁶⁾ פתכון עלי גבהתה דאימא לירצא ענהם בין ידי אללה:
39 ויש אלתוניה אלעשר ואצנע אלעמאמה מן עשר ואלזנאר תצנעה
צנעה ראקם: 40 ולבני הרון תצנע תואניא ואצנע להם זנאנר וקלאנם
תצנעהא להם לכראמה ופכר: 41 ואלבסהא הרון אכאך ובניה מעה
30 ואמסחהם ואכמל ואגבהם וקדסהם פיאמו לי: 42 ואצנע להם סראויל

(1) „אחרות“.

(2) „מעשה אורג“ אלו שתי המלות לקוחות מפסוק ל"ב.

(3) „ויהיה פיו שהוא ראשו“ ועי' מה שהביא הראב"ע בשם הגאון.

(4) ת"א: כפוס שרין.

(5) „תחת המצנפת וכן למטה כ"ט ו' עיין רש"י.

(6) „לכל מתנותם וקדשיהם“.

מן עשר לתגטי מן אבדאנהם אלסואה⁽¹⁾ מן אלחקוין אלי אלרכבתין תכון: 48 ותכון עלי הרון ובניה פי דכולהם אלי כבא אלמחצר ופי תקדמהם אלי אלמדבח ליכדמו פי אלקדם ולא יחמלו וזרא פיהלכו רסם אלדדרה לה ולנסלה מן בעדה:

5

כט

1 והוא אלומר אלדי תצנעה להם לתקדסהם ויאמו לי כד רתא מן אלבקר וכבשין צחיוחין: 2 וכבו פטיר וגראדק פטיר מלתותה בדהן ורקאק פטיר ממסוחה בדהן מן סמיד אלחנטה תצנעהא: 3 ואנעלהא פי סלה ואחדה וקדמהא פיהא מע אלרת ואלכבשין: 10 4 וקדם הרון ובניה אלי באב⁽²⁾ כבא אלמחצר ואנסלהם באלמא: 5 וכד אלתיאב ואלבם הרון אכאך אלתוניה ואלממטר ואלצדרה ואלבדנה ואשדרה בשפשנהא: 6 וציר אלעמאמה עלי ראסה ואנעל תאג אלקדם דון אלעמאמה: 7 וכד מן דהן אלמסח וצבה עלי ראסה ואמסחה בה: 8 תם קדם בניה ואלבסהם תואניא: 9 ואשדרהם 15 בזנאניר הרון ובניה ואלבסהם קאלנים פתציר להם אמאמה רסם אלדדרה ואכמל ואגב הרון וואגב בניה: 10 תם קדם אלרת בין ידי כבא אלמחצר ויסנר הרון ובניה אידיהם עלי ראסה: 11 ואדבח אלרת בין ידי אללה ענר באב כבא אלמחצר: 12 וכד מן דמה ואנעלה עלי ארכאן⁽³⁾ אלמדבח באצבעך וצב באקי אלדם עלי אסאם אלמדבח: 20 13 וכד גמיע אלשחם⁽⁴⁾ אלמגטי אלגוף וזיאדה אלכבד ואלכליתין ואלשחם אלדי עליהמא וקתר דלך עלי אלמדבח: 14 ולחם אלרת וגלדה ופרתה תחרקה באלנאר כארג⁽⁵⁾ אלעסכר לאנה דכוה: 15 תם קדם אחד אלכבשין ויסנר הרון ובניה אידיהם עלי ראסה: 16 ואדבחה וכד מן דמה ורשה עלי אלמדבח מסתדירא: 17 ועצה לאעצאיה ואנסל 25 גופה ואכארעה ואצפהא אלי⁽⁶⁾ אעצאיה וראסה: 18 וקתרה עלי אלמדבח לאנה צעידה ללה מרצי מקבול קרבאן ללה: 19 תם קדם אלכבש אלתיאני ויסנר הרון ובניה אידיהם עלי ראסה: 20 ואדבחה וכד מן דמה

(1) "לכסות מגופיהם את הערוה".

(2) ג"א: עלי באב.

(3) ג"א: שרף פ: שרפאת.

(4) בכ"ז י: אלתיב וגמיע אלשחם וזהו בלשון התלמוד "תרבא וכל שומן" ואפשר שהבדיל בין חלב המותר לחלב האסור.

(5) ג"א: בטאהר.

(6) "ותוסף אותן אל נתחיו וראשו" עיין רש"י.

ואנצל עלי שחמתי⁽¹⁾ אדן הרון אלימי ועלי שחמאת אדאן בניה
אלאיאמן ועלי אבהאם אידיהם אלאיאמן ואבהאם ארגלהם אלאיאמן ורש
באקה עלי אלמדבא מסתדירא: 21 תם כד מן אלדס אלדי עלי
אלמדבא ומן דהן אלמסח ואנצח עלי הרון ותיאבה ועלי בניה ותיאב
5 בניה מעה פיתקדם הו ותיאבה ובניה ותיאב בניה מעה: 22 וכד מן
אלכבש אלחרב ואלאליה וגמיע אלשחם אלגמטי אלגוף וזיאדה אלכבד
ואלכליתין ואלשחם אלדי עליהמא ואלסאק אלאימן לאנה כבש
אלכמאל: 23 ורגיפא ואחדא מן כל נועי⁽²⁾ מן אלכבו וגרדקה ואחדה
ממסוחה בדהן ורקאקה ואחדה מן סלה אלפטיר אלתי בין ידי אללה:
10 24 וצייר אלגמיע עלי כפי הרון ועלי כפי בניה וחרך דלך תחריכא בין ידי
אללה: 25 תם כדה מן אידיהם וקתרה עלי אלמדבא פוק אלצעידה
מקבול מרצי בין ידי אללה קרבאן הו ללה: 26 תם כד אלקץ מן כבש
אלכמאל אלדי להרון וחרבה תחריכא בין ידי אללה ויכון לך נציבא:
27 וקדם קץ אלחרך אלדי חרך וסאק אלרפיעה אלתי רפע מן
15 כבש אלכמאל אלדי להרון ובניה: 28 פיצירא להרון ובניה רסם
אלדהר מן בני אסראיל כמא אנהמא רפיעה כדאך יכונא רפיעה:⁽³⁾
מן ענד בני אסראיל מן דבאיה סלאמתהם המא רפיעה ללה: 29 ותיאב
אלקדם אלתי להרון תכון לבניה מן בעדה ימסחון פיהא ויכמלון בהא
ואגבהם: 30 סבעה איאם ילבסמא אלמאם בעדה מן בניה פיצלח
20 אן ידכלי⁽⁴⁾ אלי כבא אלמחצר אן יכדם פי אלקדם: 31 וכבש
אלכמאל תאכד ותנצח לחמה פי מכאן מקדם: 32 ויאכל הרון ובניה לחם
אלכבש מע אלכבו אלדי פי אלסל ענד כבא אלמחצר: 33 ויאכלון
דלך אלדין אסתגפר ענהם לאכמאל ואגבהם ותקדיסם ואי אגבי
לא יאכל מנה אד הו קדם: 34 ואן תבקין מן לחם אלכמאל ומן
25 אלכבו אלי אלגדאה פאחרק אלפאצל לא יוכל אד הו קדם: 35 ואצנע
להרון ובניה כדא כגמיע מא אמרתך סבעה איאם תכמל ואגבהם:
36 ורת ללדכוה תצנעה כל יום ללגפראן פתדכי אלמדבא
ותסתגפר ענה ותמסחה ותקדם: 37 סבעה איאם תסתגפר עלי
אלמדבא פתקדם ויציר מן כואץ אלאקדאם כל מן דנא בה תקדם:
38 80 והדא מא תקרבה עלי אלמדבא חמלין אבני סנה פי כל יום דאימא:
89 ואלחמל אלואחד תצנע באלגדאה ואלאכר בין אלגרובין:

(1) ראב"ע: והגאון אמר הרך הדבק בעגול האוון. נ"א נצרוף = סחום.

(2) "מכל מין".

(3) "וכאשר המה (תחזה והשוק) תרומת כן יהיו תרומה" וכו'.

(4) "ויהיה ראוי שיבוא".

40 ועשר מן אלסמיד מלתות ברבע קסט מן דהן זיתון מדקוק ומזאנה רבע קסט כמר מע כל חמל: 41 ואדא קרבת אלתאני בין אלגרוובין פכהדיה אלגדאה ומזאנהא תצנע בה פיציר מקבולא מרציא קרבאנא ללה: 42 צעידה דאימה לאניאלכם ענד באב כבא אלמחצר בין ידי אללה אלדי אחצרך ואכאטבך תם: 43 ואחצר הנאך לבני אסראיל 5 ויתקדם⁶ בוקארי: 44 ואקדם בה³ כבא אלמחצר ואלמדבחה ואקדם הרון ובניה ליאמו לי: 45 ואסכן נורי פי מא בין בני אסראיל ואכון להם אלאהא: 46 ויעלמון אנני אללה רבהם אלדי אכרנתהם מן ארץ מצר לאסכן נורי פי מא בינהם אנא אללה אפי בדלך:

10

ל

1 ואצנע מדכחא לתבכיר אלככור מן כשב אלסנט תצנעה: 2 דראע מולה ודראע ערצה מרבעא יכון ודראעאן סמכה מנה ארכאנה: 3 וגשה בדהב כאלץ סטחה וחיטאנה מסתדירא וארכאנה ואצנע לה זיגא מן דהב מסתדירא: 4 וחלקתאן מן דהב תצנעהמא לה מן דון זיגה פי גהתיה כדאך עלי גאנביה תכון מכאנא ללדהוק⁵ ליחמל בהא: 6 ותצנע 15 אלדהוק מן כשב אלסנט וגשהא בדהב: 6 ואגעלה בין ידי אלסנף אלדי עלי צנדוק אלשהאדה בין ידי אלגשא אלדי אחצרך הנאך: 7 ויבכר עליה הרון מן בכור אלצמוג פי כל גדאה אדא אצלח אלסרנ בכר בה: 8 כדלך אדא אסרנ אלסרנ בין אלגרוובין בכר בה בכורא דאימא בין ידי אללה לאניאלכם: 9 לא תבכרו עליה 20 בכורא גריבא ולא צעידה ולא הדיה ומזאנא לא תרשו עליה: 10 ויסתגפר הרון ענד ארכאנה מרה ואחדה פי אלסנף מן דם דכוה יום אלגרפאן⁶ מרה פי אלסנף יסתגפר ענה לאניאלכם מן כואץ אלאקדאם ללה: 11 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 12 אדא חצרת גמלה בני אסראיל⁷ עלי עדדהם פליעט כל רגל פדא נפסה ללה אדא 25 אחציתהם ולא יחל בהם ובא ענד דלך: 13 והדא יעמי כל מן גאז עליה אלעדד נצף מתקאל במתקאל אלקדם עשרון דאנקא אלמתקאל

(1) ואם תקריב הכבש השני בין הערכים כמנחת וכו'.

(2) בק' אתקדם בלשון התרגום: ואתקדש ביקרי ובכ"י: פאדא חצרת תם לבני אסראיל תקדם אלבית בנוי = וכאשר אראת שם לבני ישראל ונקדש הכית כאורי ועיין ראב"ע.

(3) ק': "בו" ר"ל בכבודי.

(4) "אקיים זה".

(5) ר"ל ובזה האופן השתי הטבעות אשר בשני צדיו יהיו לבתים לבדים.

(6) "מדם חטאת יום הכפורים" ועיין רש"י ורשב"ם.

(7) רש"י: כשתחפוץ לקבל סכום סניגם לדעת כמה הם. ובכ"י: אדא חצלת.

נצפה רפיעה ללה: 14 כל מן גאז עלי אלעדד זהו אבן עשרין סנה
פצאעדא יעמי רפיעה ללה: 15 אלמוסר לא יכתר ואלפקיר לא יקלל
מן נצף מתקאל פאעמו רפיעה ללה וכפרו ען אנפסכם: 16 וכד פצה
אלנפראן מן בני אסראיל ואצרפה פי כדמה כבא אלמחצר ויכון לבני
5 אסראיל דכרא בין ידי אללה ליסתגפר⁽¹⁾ ען אנפסכם: 17 וכלם אללה
מוסי תכלימא: 18 אצנע חוצא מן נחאס ומקעדה מן נחאס ללגסל
ואגעלה בין כבא אלמחצר ואלמדבא ואגעל פיה מאא: 19 ויגסל הרון
ובנוה מנה אידיהם וארגלהם: 20 פי דבולהם אלי כבא אלמחצר
יגתסלו באלמא ולא יהלכו ופי תקדמהם אלי אלמדבא ליכדמו ויקתרו
10 קרבאנא ללה: 21 יגסלון⁽²⁾ איצא אידיהם וארגלהם ולא יהלכו ויכון
להם רסם אלהר לה ולבניה לאגאלהם: 22 תם כלם אללה מוסי
תכלימא: 23 ואנת פכד לך מן רוס אלטיב מן אלמסך אלכאלץ כמס
מאיח מתקאל ומן עוד אלטיב מתל נצפה מאיתין וכמסין מתקאלא ומן
קצבה⁽³⁾ דרירה מאיתין וכמסין איצא: 24 ומן אלקסט כמס מאיח מתקאל
15 במתקאל אלקדם ומן דהן אלזיתון מל⁽⁴⁾ קסט: 25 ואצנע דלך דהן
מסח אלקדם עטרא מעטרא צנעה עטאר בדאך יכון דהן מסח אלקדם:
26 ואמסח מנה כבא אלמחצר וצנדוק אלשהאדה: 27 ואלמאידה וגמיע
אניתהא ואלמנארה ואניתהא ומדבא אלכבור: 28 ומדבא אלצעידה
וגמיע אניתהא ואלחוי ומקעדה: 29 וקדסהם יכוננו מן כואץ ואלאקדאם
20 כל מן דנא בהם⁽⁵⁾ תקדם: 30 והרון ובנוה תמסחהם וקדסהם ליאמו
לי: 31 ומר בני אסראיל קאילא יכון הדא דהן מסח אלקדם לי⁽⁶⁾
לאגאלכם: 32 עלי בדין אנסאן לא ידהן מנה ובהיאתה לא תצנעו
מתלה וכמא הו קדם כדאך קדסא יכון לכם⁽⁷⁾: 33 אי אנסאן תעטר
במתלה או געל מנה עלי אנגבי ינקמע מן קומה: 34 וקאל אללה
25 למוסי כד לך אצמאנא מנהא מצטבי⁽⁸⁾ ולאדן⁽⁹⁾ ולבנא⁽¹⁰⁾ אלצמוג

(1) בכ"י י' ובפ': כפארה. מן השרש אשר השתמש בו בפסוק הקודם

(2) פסוק זה דבק עם מה שלפניו ר"ל וגם בגשתם אל המזבח ירחצו ידיהם וגו'.

(3) נ"א: אלטיב.

(4) ת"א: מלא הינא ובנ"א: קסט.

(5) נ"א: כלמא מסהא ועיין לקוטים.

(6) נ"א: באמרי = בצוויי.

(7) נ"א: כמא הו מקדם ענדי. ותרגומו כאשר הוא קדש לי כן יהיה קדש לכם.

(8) נ"א: אסטראק ועיין שרשי אבן גנאח בשרש גטף.

(9) נ"א ובכ"י י': ואטפאר עיין אבן גנאח.

(10) נ"א ובכ"י י' ומיעה.

ולבאן דכי גז בנז יכון¹: 35 ותצנעהא בכור עמר צנעה עמאר מטריא²
טאהרא מקדסא: 36 ותסחק מנהא דקיקא ותנעל מנהא חלא³
אלשהאדה פי כבא אלמחצר חית אחצרך תם כואץ אלאקדאס יכון
לכם: 37 ובכור אלדי תצנעה בהיאתה לא תצנעו לכם קדסא יכון
ללה: 38 אי אנסאן צנע במתלהא ליתבצר⁴ בה פינקטע מן קומה: 5

לא

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 אנטר קד שרפת אסם⁵
בצלאל בן אורי בן חור מן סבט יהודה: 3 ואכמלת פיה עלמא מן
ענד אללה בחכמה ופהם ובמערפה בגמיע אלצנאיע: 4 וחדקא באלמהן
בצנעה⁶ אלהב ואלפצה ואלנחאס: 5 ובכרט אלגוהר ללנטאס ונגר¹⁰
אלבשב ויצנע סאיר אלצנאיע: 6 ואנא פקד צממת מעה אהליאב בן
אחיסמך מן סבט דן ופי קלוב סאיר אלחכמא קד געלת אלחכמה
פיצנעו גמיע מא אמרתך: 7 כבא אלמחצר ואלצנדוק ללשהאדה ואלגשא
אלדי עליה וסאיר אניה אלכבא: 8 ואלמאידה וגמיע אניתהא ואלמנארה
אלכאלצה וגמיע אניתהא ומדבח אלבכור: 9 ומדבח אלצעידה וגמיע¹⁵
אניתהא ואלחוץ ומקעדה: 10 ותיאב אלושי ותיאב אלקדם להרון
אלאמאס ותיאב בניה ללאמאמה: 11 ודהן אלמסח ובכור אלצמוג
ללקדם בגמיע מא אמרתך יצנעוהא: 12 תם קאל אללה למוסי קאילא:
13 ואנת פמר בני אסראיל וקל להם אמא סבותי פאחפשוהא לאנהא
עלאמה ביני ובינכם לאגיאלכם לתעלמו אני אללה מקדסכם: 14 ואחפטו²⁰
אלסבת פאנהא לכם מקדסה ובאדלהא יקתל קתלא וכל מן עמל פיהא
עמלא ינקטע דלך אלאנסאן מן בין קומה: 15 ודאך אן תצנע אלצנאיע
פי סתה איאם ופי אליום אלסאבע עטלה הי סבת מקדסה ללה כל מן
עמל עמלא פי יום אלסבת יקתל קתלא: 16 וכדאך יחפט בנו אסראיל
אלסבת ויקימו²⁵ בהא⁷ לאגיאלהם עהר אלדהר: 17 פי מא ביני ובין בני
אסראיל הי עלאמה ללדהר לאן פי סתה איאם צנע אללה אלסמאואת
ואלארץ ופי אליום אלסאבע עטלהא ואראחהא⁸: 18 תם דפע אלי

(1) כן הוא בקי אבל בנ"א ובכ"י י' ובפ': אגוז מתסאוייה תכון = לחלקים שוים.

(2) בנ"א בכ"י י' ובפ': מטרא וענינו מעורב היטב וכן תרגם אונקלוס.

(3) בכ"י ובפ': בין ידי.

(4) ר"ל כרי-שיחיה לו ריח טוב וזהו ג"כ ענין מלת אשר ירקח כמוה בפסוק ל"ג.

(5) ת"א: רביתי בשם.

(6) ג"א: ואלחראקה במא יצנעה פי: וחדק בצנאעה.

(7) בפ': ואגבתהא = מצותיה.

(8) עיין הערתנו למעלה כ' י"א.

מוסי חין פרג מן מכאטבתה עלי גבל סיני לוחי אלשהארה לוחין
אלגוהר מכתובין בקדרה אללה⁽¹⁾:

לב.

1 ולמא ראי אלקום אן מוסי קד אבטא אן ינזל מן אלגבל תגוקו
6 עלי הרון וקאלו לה קם אצנע לנא מעבודא יסיר בין ידינא פאן דלך
אלרגל מוסי אלדי, אצעדנא מן בלד מצר לם נעלם מא כאן מן אמרה:
2 פקאל להם הרון פכו אשנאף אלדהב אלתי פי אדאן נסאיכם ובניכם
ובנאתכם ואתוני: 3 (ופכך) גמיע אלקום אשנאף אלדהב אלתי באדאנהם
ואתו בהא אלי הרון: 4 פאכדהא מנהם ואמר מן צורהא⁽²⁾ בקאלב
10 פצנעהא עגלא מסבוכא וקאלו הדא רבך יא אל אסראיל אלדי
אצעדך מן בלד מצר: 5 פלמא ראי דלך הרון בנא מדבחה בין ידיה
ונאדי וקאל ללה חג גדא: 6 תם אדלגו מן גד פקרכו צואעד ודבחו
סלאמה וגלסו אלקום ליאכלו וישרבו וקאמו לילעבו: 7 פקאל אללה
למוסי אמין אנזל פאן קד אפסד קומך אלדי אצעדתהם מן בלד מצר:
8 וזאלו סריעא מן אלטריק אלדי אמרתהם בה וצנעו להם עגלא
15 מסבוכא פסגדו לה ודבחו וקאלו הדא רבך יא אל אסראיל אלדי אצעדך
מן בלד מצר: 9 תם קאל לה קד עלמת אן האולי אלקום הודא הם
קום צעאב אלרקאב: 10 ואלאן פאן תרכתני⁽³⁾ אשתד גצבי עליהם
פאפניתהם וצנעת מנך אממה עטימה: 11 פאבתהל מוסי אלי אללה
20 רבה וקאל יא רב לא ישתד⁽⁴⁾ גצבך עלי קומך אלדי אכרגתהם מן
בלד מצר בקוה עטימה ויד שדידה: 12 ולא יקולו אלמצריון קאילין
בשר אכרגתהם ליקתלהם פי מא בין אלגבל ויפניהם ען וגה אלארץ
ארנע מן שדה גצבך ואצפח ען אלכליה לקומך⁽⁵⁾: 13 ואדכר לאברהים
ואסחק ואסראיל עבידך אלדין אקסמת להם באסמך וקלת אבתך
25 נסלכם כבואכב אלסמא וגמיע אלכלד אלדי קלת אעמיה לנסלכם
ויחזוה אלי אלדהר: 14 פצפח אללה ען אלכליה אלתי קאל אן יחלהא
בקומה: 15 תם ולי מוסי ונזל מן אלגבל ולוחא אלשהאדה פי ידה
לוחאן מכתובאן מן גאנביהמא מן דאכל ומן כארג: 16 ואללוחאן המא
צנעה אללה ואלכתאב הו כתאב אללה מחפור עליהמא: 17 פסמע

(1) "בגבורת אלהים".

(2) ר"ל חסיתו את נשיהם שיפרקו.

(3) וצוה למו שיצר את הנזמים בחרט.

(4) וכן ראב"ע בפירושו הקצר: "אם תניח ותעזוב ולא תתפלל בעדם.

(5) העתיק למה כאלו היה כתוב לא יחרה ולא יאמרו.

(6) ג"א: ען סריעה עקאבתהם ר"ל אל תמהר להענישם וכן למטה פסוק י"ד.

יהושע צות אלקום פי תגליבהם¹ פקאל למוסי צות חרב פי אלעסכר:
 18 תם קאל לים צות ידל עלי טפר ולא צות ידל עלי הזימה בל צות צוצא
 אנא סאמע: 19 פלמא קרב מן אלעסכר ראי אלעגל ואלטבול פאשתד גצב
 מוסי פטרח אללוחין מן ידיה וכסרהמא תחת אלגבל: 20 תם אכד אלעגל
 אלדי צנעוה פאחרקה באלנאר וברדה באלמכרד אלי אן דק ודראה 5
 עלי וגה אלמא וסקא בני אסראיל אבאה²: 21 וקאל מוסי להרון
 מא צנע בך האולי אלמוס אד גלבת עליהם כטיה עטימה: 22 קאל
 לא ישתד גצב סירי אנת עארף באלקום אנהם שרירון³: 28 פקאלו
 לי אצנע לנא מעבודא יסיר בין ידינא פאן דלך אלרגל מוסי אלדי
 אצעדנא מן בלד מצר לס נעלם מא כאן מן אמרה: 24 פקלת להם 10
 אנמרו למן דהב פפכוה ואתוני בה פטרחתה פי אלנאר פכרג הדא
 אלעגל: 25 פלמא ראי מוסי אלקום אנהם מכשופון אד כשף הרון דוי
 אלשין מן מקאומיהם⁴: 26 ווקף מוסי בבאב אלעסכר פקאל מן ללה
 יקבל אלי פאנתמע אליה גמיע בני לוי: 27 פקאל להם כדא קאל
 אללה אלאה אסראיל יתקלד כל רגל מנכם סיפה עלי ורכה ואמצו 15
 וארגעו מן באב אלי באב פי אלעסכר ויקתל כל רגל חתי אכאה⁵
 וצאחבה וקארבה: 28 פצנע בנו לוי כמא אמרהם מוסי פוקע מן אלקום
 פי דלך אליום שביה בתלתה אלאף רגל: 29 וקאל מוסי אכמלו אליום
 ואנבכם ללה כל רגל חתי באבנה ואמיה ותחל עליכם אליום ברכה:
 30 ולמא כאן מן גר קאל מוסי ללקום אנתם אכטאתם כטיה עטימה 20
 ואלאן אצעד אלי אללה לעל אסתגפרה ען כטיתכם: 31 ורגע מוסי
 אלי אללה וקאל יא רב קד אכטא האולי אלקום כטיה בבירה וצנעו
 להם מעבודא מן דהב: 32 ואלאן אן גפרת כטיתיהם ואלא פאמחני⁶
 מן דיואנך אלדי כתבתה פאסתרית⁷: 38 פקאל אללה למוסי אלדי
 אכטא לי אמחזה מן דיואני⁸: 34 ואלאן אמין סיר אלקום אלי 25

(1) "בהריעם".

(2) "בהיתר" ר"ל שאף על פי שעגל היה אסור בהנאת שהוא עבודה זרה התיר להם לשנות מן המים אשר בהם עפר הזהב לפי שנתפור במים.

(3) נ"א: אן פיהם שרירון = שיש בהם אנשים רעים.

(4) ר"ל ספני שאהרון גלה המגונים והבוזים מהם והבדיל ביניהם ובין הקמים נגדם.

(5) פ': מן עבר אלעגל ואן כאן אכאה = מי שעבר את העגל אף על פי שהוא אחיו.

(6) נ"א נוסף מעהם = עמהם.

(7) "ואנוח".

(8) נ"א: קד אנכתך אלא אן אמחו מן ספרי אלדי אכטא לי פקט = כבר עניתך אכל אמחה מספרי רק מי שחטא לי ועיין ראב"ע בפירושו הקצר. ומה שהביא בשם הגאון בפירושו הארוך לא מצאתי בביאורו.

אלמוצע אלדי קלחה לך והודא מלאכי יציר בין ידיהם ופי יום מטאלבתי
אטאלבהם בכטיתהם: ⁸⁵ פצדם אללה מן אלקום) עלי מא אצטנעו
אלעגל אלדי צנעה הרון:

לג

1 תם קאל אללה למוסי אמין אצעד מן ההונא אנת ואלקום
5 אלדין אצעדתהם מן בלד מצר אלי אלבלד אלדי אקסמת לאברהם
ואסחק ויעקוב קאילא לנסלכם אעטיה: ² ואבעת בין ידיך מלאכא
אמרד בה אלכנעאניין ואלאמוריין ואלחתיון ואלפרזיון ואלחויין
ואליבוסיין: ⁸ אלי בלד יפיץ אללבן ואלעסל פאני לא אצעד נורי פי
10 מא בינכם לאנכם קום צעאב אלרקאב כילא אפניכם פי אלטריק:
4 למא סמע אלקום הדא אלכבר אלסו פחזנו ולם יגעל כל רגל זיה
עליה: ⁵ קאל אללה למוסי קל לבני אסראיל אנכם קום צעאב
אלרקאב פלו אני אצעד נורי פי מא בינכם מרפא ואחדה לאפניתכם
ואלאן אדימו נזע זיכם) ענכם חתי אערפכם מא אצנע בכם: ⁶ פדאם
15 בנו אסראיל עלי נזע זיהם פי גבל חריב: ⁷ וכאן מוסי יאבד אלכבא
פיצרבה כארג אלעסכר בעידא מנה ויסמיה כבא אלמחצר וכאן כל
מן טלב אללה) יכרג אלי כבא אלמחצר אלדי כארג אלעסכר:
8 וכאן מוסי אדא כרג אלי אלכבא יקום גמיע אלנאם וינתצב כל רגל
עלי באב כבאה וילתפתון ורא מוסי אלי דכולה אלכבא: ⁹ וכאן מוסי
20 אדא דכל אלכבא יזול עמוד אלגמאם ויקף עלי באב אלכבא ויכלם
אללה מוסי: ¹⁰ פאדא ראי גמיע אלקום עמוד אלגמאם ואקפא עלי
באב אלכבא קאמו אנמעין פסגד כל רגל עלי באב כבאיה: ¹¹ ויתכלם
אללה מע מוסי שפאהא) כמא יכלם אלמר צאחבה וירגע אלי אלעסכר
וכאן כאדמה יהושע בן נון שאבא לא יזול מן אלכבא: ¹² תם קאל
25 מוסי ללה אנת עאלם באנך קלת לי) אצעד האולי אלקום ואנת פלם
תערפני במן תבעת מעי ואנת פקד קלת לי אני קד שרפת אסמך ווגדת
חטאא ענדי: ¹⁸ פאלאן אן וגדת חטאא ענדך ערפני סירך חתי אערף

(1) פ': גמאעה מן אלקום ונ"א: אלקום.

(2) "הורידו עדיכם תמיד" ר"ל לא תשובו עוד לשום את עדיכם וכן בפסוק שלאחריו
העתיק ויורידו בני ישראל את עדים תמיד ועיין ראב"ע.

(3) בכ"י י': עלמא מן ענר אללה = דעת מאת ד'.

(4) פ': בגיר ואסמח = בלא אמצעי.

(5) "אתה יודע כי אמרת לי וכו' כי הגדלתי את שמך" וכן תרגם למטה פסוק י"ז.

בך לבי אנד חטאא ענדך¹ ואנטר לשעבך הדה אלמא²: 14 קאל
 לה נורי יסיר מעך³ אלי אן אקך⁴: 15 קאל לה אן לס יסר נורך
 מענא מן אלן פלא תצעדנא מן ההנא: 16 במא דא יערף באני קד
 וגדת חטאא ענדך אנא וקומך אליס במצי נורך מענא פנכון אנא וקומך
 מתשרפין אכתר⁵ מן גמיע אלקום אלדין עלי וגה אלארץ: 17 קאל
 אללה למוסי הדה אלכלאם אלדי קלת אצנעה איצא לאנך וגדת חטאא
 ענדי ושפפת אסמך: 18 קאל ארני אלן וקארך: 19 קאל לה אנא
 אמר בגמיע נורי⁶ בין ידיך ואנאדי באסמי⁷ בחצרתך וארוף עלי מן
 ארוף וארחם למן ארחם: 20 וקאל לה איצא לא תסתמיע אן תנטר אול
 נורי⁸ לאנה לא יראה אנסאן פיהיי: 21 קאל לה אללה פהודא מוצע
 ענדי אנתצב עלי אלצואן: 22 פאדא מר בך נורי צירתך פי נקור
 אלצואן ושללת בסחאבי עליך חתי יגוז אולה⁹: 23 תם אזיל סחאבי
 חתי תנטר אואבר נורי ואויללה לא תרא¹⁰:

לד

1 תם קאל אללה למוסי אנחת לך לוחי נוהר כאלאולין אכתב
 עליהמא אלכלמאת אלתי כאנת עלי אללוחין אללדין כסרתהמא:
 2 וכן מהיא ללגדא¹ ואצעד פי אלגדא² אלי גבל סיני וקף לי תם עלי
 ראם אלגבל: 3 ורגל לא יצעד מעך ולא ירא אנסאן פי שי מן אלגבל
 חתי אלגנם ואלבקר לא ירעון מקאבלה: 4 פנחת מוסי לוחי אלגוהר
 כאלאולין ואדלג באלגדא³ וצעד אלי גבל סיני במא אמרה אללה
 ואכד מעה אללוחין: 5 פתגלי אללה פי אלגמאם ואוקף נורה מעה
 תם ונאדא באסם אללה⁴: 6 ולמא מר אללה בנורה בין ידיה נאדא
 אללה⁵ אללה אלטאיק אלרחים אלרוף טויל אלמהל כתיר אלפצל

(1) נ"א: חתי אערף אלקום כך ואודאד וגר חטא ענדך = ואודיעך אל העם ואוסף
 למצא חן בעיניך.

(2) "והשתדל בעד עמך הגוי הזה" ואפשר שר"ל השגח על הגוי הזה שהוא עמך.

(3) "אורי ילך עמך עד שאניחך" ר"ל עד שאתן לכם מנוחה בארצכם.

(4) נ"א: אדא אקררתך = כאשר הניחותיך והשיב משה "אם אין אורך הולך עמנו

מעתה" ומה שהביא הראב"ע בשם הגאון לא נמצא אתנו.

(5) נ"א ובכ"י י' ובפ': ובכין וכן תרגם אונקלוס.

(6) "כל אורי".

(7) בכ"י י' ובפ': באסם אללה.

(8) "תחלת אורי".

(9) "והיה בעבור אורי וכו' ושכתי בענני עליך עד עבור תחלת אורי".

(10) "והסרתי את ענני עד שתראה אחרית אורי ולא תראה תחלתו".

(11) "ותיצב אורו עמו שם ויקרא בשם ד'" והשם הוא הקורא בשם ד'.

(12) ראב"ע: אמר הגאון כי השם הראשון דבק עם ויקרא. ועיין בלקוטים.

ואלאחסאן: 7 האפֿט אלפֿצל לאלוף גאפר אלדנב ואלגרם ואלכמיה
 ויברי ולא יברוי ומטאלב בדנוב אלאבא מע² אלבנין ובני אלבנין
 ואלתואלת ואלרואבע: 8 פאסרע מוסי וכר עלי אלארץ וסגד: 9 וקאל
 אן וגדת חטאא ענדך יא רב אד יסיר נורך פי מא ביננא והם קום צעאב
 5 אלרקאב פאגפר³ דנבנא ולמיתנא ואצטפנא⁴: 10 קאל האנא עאהד
 עהדא חדא גמיע קומך אצנע אענובאת מא לם יכלק מתלהא פי גמיע
 אלעאלם פי מא בין אלמם פינטר גמיע אלקום אלדי אנת פי מא
 בינהם צנע אללה אנה מכוף אלדי אנא צאנעה מעך: 11 פאחפֿט
 מא אנא אמרך בה אליום האנא טארד מן בין ידיך אלאמוריין
 10 ואלכנעאניין ואלחתין ואלפרזין ואלחויין ואליוסין: 12 ואחדר אן
 תעהד עהדא לאהל אלבלד אלדי אנת דאכל אליה כילא יכונו והקא
 פי מא בינך: 13 בל מדאבחהם תנקצו דכבהם תכסרו וסואריהם
 תגדעו: 14 ולא תסגד למעבוד אכר לאן אללה אסמה אלמעאקב והו
 יקדר עלי אן יעאקב⁵: 15 כילא תעהד עהדא מע אהל אלבלד פישגון
 15 פי תבע מעבודאתהם וידבחון להא וידעו כך פתאכל מן דבחה:
 16 ותזוג בניך מן בנאתה פתשגא בנאתה פי תבע מעבודאתהן ותמגי
 בניך איצא: 17 ומעבודא מסבוכא לא תצנע לך: 18 וחג אלפֿטיר
 פאחפֿטה סבעה איאם כל פטירא כמא אמרתך פי וקת שחר אלפֿריך
 לאנד כרגת מן בלד מצר פי שחר אלפֿריך: 19 וכל אול במן פהו לי
 20 מא דכרתה מן גמיע מאשיתך⁶ מן אואיל אלבקר ואלגנס: 20 ובכר
 אלחמיר פאפדה בשאף ואן לם תפדה פאקפה וגמיע בכור בניך אפדהם
 ולא תחצרו בין ידי פארגא: 21 ופי סתף איאם אכדם ופי אלסאבע
 אסבת חתי פי וקת אלחרת ואלחצאר⁷ תסבת: 22 וחג אלסבוע תצנעה
 לך בכור חצאר אלחנמה וחג אלגמע פי נהאיה אלסנה: 23 תלת מראר
 25 פי אלסנה יחצר גמיע רגאלך בין ידי אלסיד אללה אלאה אסראיל:
 24 פאני אקרץ אלמם מן בין ידיך ואוסע תכמך ולא יתמני⁸ אחד
 ארצך אדא צעדת לתחצר בין ידי אללה רבך תלת מראר פי אלסנה:
 25 לא תדבח פסחי עלי כמיר ולא תבית שחומה אלי אלגדאף⁹:

(1) עיין רש"י.

(2) וכן העתיק מלת על למעלה כ' ה'.

(3) „אם נא מצאתי חן בעיניך ד' כאשר ילך אורך בינינו והם עם קשה עורף תסלח וכו'".

(4) ראב"ע בפירושו הקצר: תשימונו נחלה לך כמו והם עמך ונחלתך (דברים ט' כ"ג)

ועיין שם העתקת הגאון.

(5) „כי ד' שמו הוא העונש וביכלתו לענש".

(6) „כל זכר אשר יולד לך מן בהמתך". — (7) „אף בעת החריש והקציר".

(8) בכ"ז י' ובפ': יגצב = יגול.

(9) רש"י: אמוריו. ועיין למעלה כ"ג י"ח. ובנ"א: דבח חג אלפסח.

26 ואזאיל בכור ארצך תאתי בהא אלי בית אללה רבך ולא תאכל¹
 לחמא מע לבן: 27 תם קאל למוסי אכתב לך הדה אלכלמאת לאני
 בסכבהא עהדת מעך עהדא ומע בני אסראיל: 28 פאקאם תם ענד
 אללה ארבעין יומא וארבעין לילה לם יאכל טעאמא ולם ישרב מאא
 וכתב להי) עלי אללוהין כלאם אלעהד אלעשרה כלמאת: 29 פלמא 5
 נזל מוסי מן אלגבל ולוחא אלשהאדה פי ידיה פי נזולה מן אלגבל
 ומוסי לם יעלם אן קד בץ) וגהה חין כלמה אללה: 30 פראה הרון
 וסאיר בני אסראיל פאדא קד בץ וגהה פכאפו אן יתקדמו אליה:
 31 תם דעא בהם מוסי פרנע אליה הרון וגמיע אשראף אלגמאעה
 פכלמהם: 32 ובעד דלך תקדם סאיר בני אסראיל פאמרהם בגמיע מא 10
 קאל לה אללה פי גבל סיני: 33 פלמא פרג מן כלאמהם געל עלי
 וגהה ברקעא: 34 וכאן אדא דכל מוסי בין ידי אללה ליכאטבה ינוע
 אלברקע אלי כרונה תם יכרג ויכלם בגמיע מא יומר בה: 35 חתי ינשר
 גמיעהם וגהה אנה קד בץ חתי ירד אלברקע עלי וגהה אלי וקת דכולה
 ליכאטבה:

לה

15

1 תם גֹּזַק מוסי גמעה בני אסראיל וקאל להם הדה אלאמור
 אלתי אמר אללה אן תצנעוהא: 2 פי סתה איאם תצנע אלצנאיע ופי
 אליוס אלסאבע יכון לכם קדסא עטלה הי סבת ללה מן עמל פיהא
 עמלא יקתל: 3 לא תשעלו אלנאר פי גמיע מסאכנכם פי יום אלסבת):
 4 תם קאל מוסי לגמאעה בני אסראיל קאילא הדה אלאמר אלדי אמר 20
 אללה קאילא: 5 כדו מן ענדכם ברפיעה ללה כל מן סבת נפסה יאתי
 ברפיעה מן דהב ופצה ונחאם: 6 ואסמננון וארגואן וצבג קרמז ועשר ומרעץ:
 7 וגלוד כבאש אדים וגלוד דארש וכשב אלסנט: 8 ודהן ללאצאה ואטיאב
 לדהן אלמסח ולבכור אלצמוג: 9 וחנארה אלבלור וחנארה אלנשאם
 25 ללצדרה ואלבדנה: 10 וכל חכים קלב פיכם ינו ויצנעו גמיע מא אמר אללה
 בה: 11 אלמסכן וכבאה וגמאה ושטפה ותכאתנה ואמהאנה ועמדה
 וקואעדה: 12 ואלצנרוק ודהוקה ואלגשא ואלסגף): 13 ואלמאידה
 ודהוקהא וגמיע אניתהא ואלכבו אלמונה: 14 ומנארה אלאצאה ואניתהא

(1) נ"א: לא תסבך ולפי' דבר הכתוב כאן באיסור בישול ולמעלה כ"ג י"ם באיסור אכילה.

(2) ר"ל השם כתב למשה ועיין פירושו בליקוטיו.

(3) נ"א ובס': בץ סטח וגהה = הזהיר שטח פניו.

(4) ראב"ע: והגאון רב סעדיה חבר ספר נכבד תשובות על החולקים על קדמונו על נר שבת.

(5) נ"א: ואלסגף אלמסחור. פי' ואלחגלה. רש"י: סרכת המחיצה שהיא לפני הארון.

וסרָגָהּ וּדְהֵן אֶלְאֲצָאָהּ: 15 וּמִדְּבַח אֱלֹבֶכֶר וּדְהוּקָה וּדְהֵן אֶלְמֶסַח
 וּבְכֹר אֶלְצֻמוֹג וּסְתֵר כֹּאֵב אֶלְמֶסְכֵּן: 16 וּמִדְּבַח אֶלְצַעֲיִדָּה וְאֶלְסֶרֶד
 אֶלְנַחֲאֵם אֶלְדִּי לֵה וּדְהוּקָה וְגָמִיעַ אֲנִיתָה וְאֶלְחוּיֵן וּמִקְעֵדָה: 17 וְקִלּוּעַ
 אֶלְצֶרְאֲדֵק וְעֵמְדָה וְקוּאֶעְדָה וּסְתֵר כֹּאֵבָה: 18 וְאוֹתָאֵד אֶלְמֶסְכֵּן
 5 וְאֶלְצֶרְאֲדֵק וְאֶמְנַאֲבָהָא: 19 וְתִיַּאֲב אֱלוֹשִׁי לִלְכַדְמָהּ פִּי אֶלְקֶדֶם וְתִיַּאֲב
 אֶלְקֶדֶם לְהָרוֹן אֶלְאֲמָאֵם וְתִיַּאֲב בְּנִיָּה לִלְאֲמָאֵם: 20 תָּם כֹּרָג גְּמָאֵעָה
 בְּנִי אֶסְרָאִיל מִן בֵּין יְדֵי מוֹסִי: 21 וְאִתּוֹ כָּל רִגְלָא בְּמָא רָאִי רָאִיָּה וְכָל מִן
 סִכְתָּ נֶפֶסָה אִתּוֹ בְּרִפְיַעָה אֱלִלָּה לְצִנְעָה כֹּבָא אֶלְמַחְצֵר וְגָמִיעַ עֲמִלָּה וְתִיַּאֲב
 אֶלְקֶדֶם: 22 אִתִּי בְּדִלְךָ אֶלְרִגְנָאֵל מֵעַ אֶלְנֶסָא וּמִן כֹּאֵן סִכְתָּ נֶפֶסָה
 10 מִנְהֵם אִתִּי חֲתִי בְּרִסְתִּינָאֵק וּשְׁנָף וְכֹאֲתָם וְחֻקָּאֵם וְסֹאִיר אֲנִיָּה אֶלְדֶּהֶב
 וְכָל מִן עוֹלָה מִן דֶּהֶב לִלָּה: 23 וְכָל רִגְלָא אֵן וְגָד עֵנְדָה אֶסְמִנְגֹן
 וְאַרְגֹּאֵן וְצִבְנָק קֶרְמִז וְעֶשֶׂר וּמִרְעָז וְגִלּוּד כִּבְאֵשׁ אֲדִים וְגִלּוּד דָּאֲרֵשׁ אִתִּי
 בָּהָא: 24 וְכָל מִן רִפְעַ רִפְיַעָה פִּצָּה וְנַחֲאֵם אִתִּי בְּרִפְיַעָה לִלָּה וְכָל מִן
 וְגָד עֵנְדָה כֹּשֵׁב אֶלְסִנְטָא לְגָמִיעַ צִנְעָה אֶלְעֲמֵל אִתִּי בָּה: 25 וְכָל אֶמְרָאָה
 15 בְּצִירָהּ כֹּאֵן תְּגוֹל בִּידֶהָ: 26 אִתִּין מִגּוֹלָא בְּאֶלְאֶסְמִנְגֹן וְאֶלְצִבְנָק קֶרְמִז
 וְאַלְעֶשֶׂר: 27 וְכָל אֶמְרָאָה בִּלְגָא מִן בְּצִירָהּ גּוֹלָן אֶלְמִרְעָזִי: 28
 וְאֶלְאֶשְׂרָאֵף אִתּוֹ בַּחֲגֵר אֱלֹבֶכֶר וְחִנְאָרָה אֶלְנֶשָׂאֵם לִלְצִדְרָה וְאֶלְבִּדְנָה:
 29 וְכָל רִגְלָא וּמִרָאָה סִכְתָּ אֶנְפֶּסָהֶם אֵן יָאִתּוּ בְּשִׁי לְגָמִיעַ אֶלְצִנְאֵעָה אֶלְתִּי
 20 אִמֵּר אֱלִלָּה אֵן תְּצִנֵּעַ בִּיד מוֹסִי אִתּוֹ בָּה בְּנִי אֶסְרָאִיל: 30 תְּבִרְעָא לִלָּה:
 31 תָּם קָאֵל מוֹסִי לְבְנִי אֶסְרָאִיל אֶנְשִׁירוֹ אֵן אֱלִלָּה קֵד שְׂרָף אֶסֶם בְּעִלְאֵל
 בֶּן אֹרִי בֶן חוֹר מִן סִבְט יְהוּדָה: 41 וְאֶכְמֵל פִּיָּה עֲלֵמָא מִן עֵנְדָה אֱלִלָּה
 בַּחֲכֻמָּה וּפְהֵם וּמִעֲרֻפָּה בְּגָמִיעַ אֶלְצִנְאֵיִעַ: 32 וְחִדְקָא בְּאֶלְמָהֵן בְּצִנְאֵעָה
 אֶלְדֶּהֶב וְאֶלְפִּצָּה וְאֶלְנַחֲאֵם: 33 וְכִרְשׁ חִנְאָרָה אֶלְגֹּוֹהֵר לִלְנֶשָׂאֵם וְנִגֵּר
 25 אֶלְכֹּשֶׁב וְעֵמֵל סֹאִיר צִנְאֵיִעַ אֶלְמָהֵן: 34 וְאֶלְתַּעֲלִים: 35 גַּעַל פִּי קִלְבָּה
 הוּא וְאֶהֱלִיַּאֲב בֶּן אַחִיסֶמֶךְ מִן סִבְט דִּן: 36 אֶכְמֵל פִּי קִלְבָּהֶמָא אֶלְחֲכֻמָּה

(1) ת"א: אתרעי לבה. ג"א: כל מן תברע.

(2) פ': וכל מן כאן סכ"א.

(3) פ': תרכייה.

(4) "וכל מי שהפריש שום דבר מזהב לד'".

(5) "למזות בידיה".

(6) הבריל בין הנשים המהירות במלאכת ידיו וקין הנשים שהיתה לחן מעלה יתירה

לעשות עבודתן בדעת ובחכמה. ונוסחת כ"י "מסכמת עם נוסחתנו ובג"א: וכל אמראה מחירה

בירחא תגול דלך... וסאיר אלנסא אלתי שערן מן נפוסתן בחדאקה וכו'.

(7) ככ"י "ובפ' לא נעתקו מלות בני ישראל שהם אך למותר.

(8) פ': ואלעלם באלתעלים = ולדעת להורות.

אן יצנעא כל צנעה אסתאד⁽¹⁾ וחאדק וראקם פי אלסמאנגון ואלארגואן
ואלצבג אלקרמו ואלעשר והאיך פהמא צאנעא כל צנעה וחאדקאן
באלמהן⁽²⁾:

לו

- 1 פליצנעא בצלאל ואהליאב וכל רגל חכים קלב אלדי געל אללה 5
פיהם חכמה ופהמא אן יערפו ויעמלו גמיע צנעה עמל אלקדם כמא
אמר בה אללה: 2 תם נאדי בהמא ובסאיר אלחכמא אלדין געל
אללה אלחכמה פי קלובהם כל מן ראי ראיא אן יתקדם אלי אלצנאעה
ליעמלהא: 8 פקבצו מן בין ידי מוסי גמיע אלרפיעה אלתי גאו בהא בנו
אסראיל לצנעה עמל אלקדם לתעמל מנהא ועאד אלקום יאתונה 10
בבראעה פי כל גדאה: 4 חתי אתי גמיע אלחכמא אלצאנעין גמיע
צנעה אלקדם כל רגל מן פן צנעתה אלדין יצנעוהא: 5 פקאלו למוסי
הודא אלקום מכתרון אן יאתו באפצל מן כפאיה עמל ואלצנעה אלתי
אמר אללה אן תעמל: 6 פאמר מוסי פנודי בצות פי אלעסכר יקול
כל רגל ומראה לא יאת בשי⁽³⁾ בעד הדא מן רפיעה אלקדם פאנקטע 15
אלקום מן אלמגי בשי: 7 ובאן מא אתי בה כפאיה לגמיע אלצנעה⁽⁴⁾ אן
תעמל מנהא ופצלא: 8 פצנע כל חכים מן אלצנאע נפס אלמסכן
עשר אשקאק מן עשר משזור ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמו צורא⁽⁵⁾
צנעה חאדק צנעהא: 9 טול כל שקה תמאן ועשרון דראעא וערצהא
ארבע אדרע מסאחה ואחדה לגמיע אלשקאק: 10 וכיט כמס אשקאק 20
ואחדה מע אכרי וכמס אשקאק ואחדה מע אכרי: 11 וצנע ערי מן
אסמנגון פי האשיה אלשקה אלואחדה פי אלטרף אלמולף וכדלך צנע
פי האשיה אלשקה אלטרפה אלמולפה אלתאניה: 12 כמסון ערוה
צנעהא פי אלשקה אלואחדה וכמסון ערוה צנעהא פי טרף אלשקה
אלמולפה אלתאניה ואלערי מתקאבלה ואחדה באזא אלאכרי: 25
13 וצנע כמסין שפה מן דהב וולף אלשקאק ואחדה אלי אכרי
באלשטט פצאר אלמסכן ואחדה: 14 וצנע אשקאקא מן מרעוי כבאא
עלי אלמסכן אחדי עשר שקה צנעהא: 15 טול כל שקה תלתון דראעא

(1) נ"א: מאהר.

(2) נ"א: וכמא הם צנעו כל צנעה. כדאך הם מחדקו אלחאק = וכאשר הם (ר"ל החרש
והחשב והרקם והארג) עושים כל מלאכה כן היו מלמדים את חושבי מחשבות.

(3) "לא יביאו עוד דבר".

(4) "ומה שהביאו היה די לכל המלאכה" ועי' רש"י. נ"א: וכאנת אלחואיג אלתי חצרת.

(5) "עשה אותה צורות" ועיין למעלה הערתו כ"ז א'.

וערצה ארבע אדרע מסאחה ואחדה לאחד עשר שקה: 16 וכיט אלכמס
 אשקאק עלי חדה ואלסת שקאק עלי חדה: 17 וצנע כמסין ערוה פי האשיה
 אלשקה אלואחדה אלטרפיה אלמולפה ואיצא כמסין ערוה פי טרף אלשקה
 אלמולפה אלתאניה: 18 וצנע כמסין שפה מן נחאס ליולה אלכבא
 5 ויציר ואחדא: 19 וצנע גמאא ללכבא מן גלוד כבאש אדים וגמאא מן
 גלוד דארש מן פוקה: 20 וצנע אלכבא מן כשב אלסנט
 קאימה 21 עשר אדרע טול כל תכתגה ודראע ונצה ערצהא:
 22 ולהא ציראן מלסנאן אחדהמא באזא אלאכר כדאך צנע בגמיע
 תכאתג אלמסכן: 23 פצנע אלכבא מן כשב אלסנט עשרין תכתגה מן גהה
 10 מהב אלגנוב: 24 וארבעון קאעדה מן פצה צנעהא תחת אלעשרין
 תכתגה קאעדתאן תחת כל תכתגה לציריהא וקאעדתאן תחת כל
 תכתגה לציריהא: 25 ולגאנב אלמסכן אלתאני מן גהה מהב אלשמאל
 צנע עשרין תכתגה: 26 וארבעין קאעדה מן פצה קאעדתאן תחת כל
 תכתגה: 27 ולמוכר אלמסכן פי אלגרב צנע סת תכאתג: 28 ותכתגתאן
 15 צנעהמא לרבני אלמסכן פי אלזאוויתין: 29 פצארת מעתדלה מן אספל
 וגמיעא צארת מעתדלה מן פוקה בחלקה ואחדה כדאך צנע לזאוויתין
 כלתיהמא: 30 פצארת תמאן תכאתג וקאעדתאן מן פצה סת עשרה
 קאעדתאן תחת כל תכתגה: 31 וצנע אמהאגא מן כשב אלסנט
 כמסה לתכאתג גאנב אלמסכן אלואחד: 32 וכמסה אמהאג לתכאתג
 20 גאנב אלמסכן אלתאני וכמסה אמהאג לתכאתג גאנב אלמסכן פי
 מוכרה גרבא: 33 וצנע אלמהאג אלואסט מנהא נאפדא פי גוף אלכבא
 מן אלטרף אלי אלטרף: 34 וגשא אלכבא מן כשב אלסנט חלקהא מן
 דהב מכאנא ללאמהאג וגשא אלאמהאג איצא בדהב: 35 וצנע אלסנה
 מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמו ועשר משזור צנעה חאדק צורא
 25 צנעה: 36 וצנע לה ארבעה עמד מן סנט וגשאהא בדהב וזראפינהא
 מן דהב וצאג להא ארבע קואעד מן פצה: 37 וצנע סתרא לבאב
 אלכבא מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמו ועשר משזור צנעה ראקס:
 38 ועמדה כמסה וזראפינהא וגשא רוסהא וטלאהא דהבא וקועדהא
 כמס מן נחאס:

לו

80

1 וצנע בצלאל אלצנדוק מן כשב אלסנט דרעאן ונצה טולה
 ודראע ונצה ערצה ודראע ונצה סמכה: 2 וגשאה בדהב כאלץ מן

(1) "עשה אותה צורות".

דאכל ומן כֹּהֵן וצנע לה זיגא מן דהב מסתדירא: 8 וצאג לה ארבע
 חלק מן דהב ונעלהא פי ארבע נהאתה חלקתין פי גאנבה אלואחד
 וחלקתין פי גאנבה אלתאני: 4 וצנע דהוקא מן כשב אלסנט וגשאהא
 בדהב: 5 ואדכל אלדהוק פי אלחלק עלי גאנבי אלצנדוק ליחמל בהא:
 6 וצנע אלגשא מן דהב כאלין דראעאן ונצף מולה ודראע ונצף ערצה: 5
 7 וצנע כרובין מן דהב מצמתין צנעהמא מן טרפי אלגשא: 8 כרוב
 ואחד מן הדא אלטרף וכרוב ואחד מן הדא אלטרף מן אלגשא
 צנעהמא ענד טרפיה⁽¹⁾: 9 וכאן אלכרובאן באסמי אנחתהמא אלי פוק
 מטללין בהא עלי אלגשא ונוההמא אלואחד אלי אלאכר ואלי אלגשא
 כאנת ונוההמא: 10 וצנע אלמאידה מן כשב אלסנט דראעאן מולהא
 ודראע ערצהא ודראע ונצף סמכהא: 11 וגשאהא בדהב כאלין וצנע
 להא זיגא מן דהב מסתדירא: 12 וצנע להא חאפה מקדאר קבצה
 מסתדירא וצנע זיגא מן דהב לחאפתהא מסתדירא: 13 וצאג להא ארבע
 חלק פי אלארבע נהאת אלתו באזא ארבע ארגלהא: 14 אמאם
 אלחאפה כאנת אלחלק מכאנא ללדהוק לתחמל בהא אלמאידה: 15
 15 וצנע אלדוהק מן כשב אלסנט וגשאהא בדהב לתחמל בהא אלמאידה:
 16 וצנע אלאניה אלתו עליהא אלקצאע ואלדרוג ואלמלאעק ואלמדאהן
 אלתו תגשא⁽²⁾ בהא מן דהב כאלין: 17 וצנע אלמנארה מן דהב
 כאלין מצמתה צנעהא ארגלהא וקצבאתהא וגאמאתהא ותפאפיהא
 וסואסנהא מנהא כאנת: 18 וסת קצבאת כארגאת מן גאנביהא תלת
 קצבאת מן גאנבהא אלאימן ותלת קצבאת מן גאנבהא אלאיסר:
 19 תלת גאמאת מלואת פי כל קצבה ותפאחה וסוסנה כדאך צנע לסת
 אלקצבאת אלכארגאת מנהא: 20 ופי נפס אלמנארה ארבע גאמאת
 מלואת ותפאפיהא וסואסנהא: 21 ותפאחה תחת כל קצבתין מנהא
 לסת אלקצבאת אלכארגאת מנהא: 22 תפאפיהא וקצבאתהא מנהא: 25
 כאנת וכלהא מצמתה ואחדה מן דהב כאלין: 23 וצנע להא סבעה
 סרג וכלבאתהא ומגאמרהא מן דהב כאלין: 24 מן בדרה דהב כאלין
 צנעהא וגמיע אניתהא: 25 וצנע מדבח אלככור מן כשב אלסנט מולה
 דראע וערצה דראע מרבעא וסמכה דראעא וארכאנה מנה: 26 וגשאה
 בדהב כאלין סמחה וחיטאנה מסתדירא וארכאנה וצנע לה זיגא מן
 דהב מסתדירא: 27 וחלקתאן מן דהב צנעהמא לה תחת זיגה פי נהתיה
 כדאך עלי גאנביה מכאנא ללדהוק ליחמל בהא: 28 וצנע אלדהוק מן

(1) פ: צורתין וכן תרגם כרוב כפסוק שלאחריו. ובכ"י: אחד מימין ואחד משמאל.
 (2) מלשון סכך ועי' רש"י. ובכ"י: תנצח מלשון נסך. ולמעלה כ"ה כ"ט תגמ' בהא ובכ"י תוין.

כשב אלסנט וגשאהא בדהב: 29 וצנע דהן אלמסה מקדסא ובכור
אלצמוג מטהרא צנעה עטאר:

לח

1 וצנע מדבח אלצעידה מן כשב אלסנט מולה כמס אדרע
5 וערצה כמס אדרע מרבעא וסמכה תלת אדרע: 2 וצנע ארכאנה
פי ארבע זואיאה מנה כאנת ארכאנה וגשאה בנחאס: 3 וצנע גמיע
אניתה אלצנאן ואלמגארק ואלכראניב ואלמנאשל ואלמגאמר גמיע
דלך מן נחאס: 4 וצנע ללמדבח סרדא עלי צנעה שבכה מן נחאס דון
שרגבה מן אספל אלי נצפה: 5 וצאג ארבע חלק פי אלארבעה אטראף
10 לסרד אלנחאס מכאנא ללדהוק: 6 וצנע אלהוק מן כשב אלסנט
וגשאהא בנחאס: 7 ואדכלהא פי אלחלק עלי גאנבי אלמדבח ליחמל
בהא אלואהא מגופה צנעה: 8 וצנע אלחוק ומקעדה מן נחאס מן
מראיא אלנסא אלמתגישאת⁽¹⁾ אלי באב כבא אלמחצר: 9 וצנע צראדק
אלמסכן מן גהה מהב אלגנוב קלוע אלצראדק מן עשר משזור מאיה
15 דראעא: 10 ועמדהא עשרון וקואעדהא עשרון מן נחאס וזרפין אלעמד
וטלאהא פצה: 11 ומן גהה אלשמאל מאיה דראעא ועמדהא עשרון
וקואעדהא עשרון מן נחאס וזראפין אלעמד וטלאהא פצה: 12 ומן
גהה אלגרב קלוע מולהא כמסון דראעא ועמדהא עשרה וקואעדהא
עשר וזראפין אלעמד וטלאהא פצה: 13 ומן גהה אלשרק כמסון
20 דראעא: 14 מנהא קלוע כמס עשרה דראעא ללכס ועמדהא תלאתה
וקואעדהא תלת: 15 וללכס אלתאני פיציר⁽²⁾ ימנה ויסרה לבאב
אלצראדק קלוע מולהא כמסה עשר דראעא ועמדהא תלתה וקואעדהא
תלת: 16 וגמיע קלוע אלצראדק מסתדירא מן עשר משזור: 17 וגמיע
קואעד עמדהא מן נחאס וזראפין אלעמד וטלאהא פצה וגשא רווסהא
איצא פצה כמא אן גמיעהא מטליה פצה: 18 וסתר באב אלצראדק
25 צנעה ראקס מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמו ועשר משזור מולה עשרון
דראעא ורפעה אלדי הו ערצה⁽³⁾ כמס אדרע באזא קלוע אלצראדק:
19 ועמדהא ארבעה וקואעדהא ארבע מן נחאס וזרפינהא פצה וגשא
רווסהא וטלאהא פצה: 20 וגמיע אותאד אלמסכן ואלצראדק מסתדירא
מן נחאס: 21 והיא עדר מא דכל פי אלמסכן מסכן אלשהאדה אלדי

(1) "ממראות הנשים הצובאות" ראב"ע: וב' במראות תחת מ"ס.

(2) נ"א: חתי צאר.

(3) "וקומתו שהוא רחבו".

עד באמר מוסי וחמל אלליואניין עלי יד איתמר בן הרון אלאמאם¹:
 22 אלדי צנעה בצלאל בן אורי בן חור מן סבט יהודה עלי גמיע מא
 אמר אללה בה מוסי: 23 ומעה אהליאב בן אחיסמך מן סבט דן אסתאד
 האדק וראקס פי אלסמאנגון ואלארנאן וצבג קרמו ואלעשר: 24 אמא
 כל אלדהב אלדי עמל פי אלצנאע² לגמיע צנאיע אלקדם פכאן גמלה⁵
 דהב אלרפיעה תסע ועשרין בדרה³ וסבע מאיה ותלתין מתקאלא במתקאל
 אלקדם: 25 ואמא אלפצה פכאן מא חצל מן מעדודי² אלגמאעה מאיה
 בדרה ואלף וסבע מאיה וכמסה וסבעין מתקאלא במתקאל אלקדם:
 26 מן שקה לכל גמגמה וזנהא נצף מתקאל במתקאל אלקדם מן כל מן
 גאז עליה אלעדד מן אבן עשרין סנה פצאעדא לסת מאיה אלף ותלתה¹⁰
 אלף וכמס מאיה וכמסין: 27 פכאן מן אלמאיה בדרה אלורק מא יצאג
 מנהא קואעד אלקדם וקואעד אלסגף ודלך מאיה קאעדה מן מאיה
 בדרה כל קאעדה מן בדרה: 28 ואלאלף ואלסבע מאיה ואלכמסה
 ואלסבעין מתקאלא צנע מנהא זראפין אלאעמדה וגשא רווסהא¹⁵
 וטלאהא: 29 ואמא נחאס אלעזל פבלג סבעין קנטארא ואלפין וארבע
 מאיה מתקאלא: 30 פצנע מנה קואעד באב כבא אלמחצר ומדבח
 אלנחאס וסרד אלנחאס אלדי לה וגמיע אניתה: 31 וקואעד אלצרארק
 מסתדירא וקואעד באבה וגמיע אותאר אלמסכן ואותאר אלצרארק
 מסתדירא:

20

למ

1 ומן אלסמנגון ואלארנאן ואלצבג קרמו צנעו תיאב ושי ללכדמה
 פי אלקדם וצנעו תיאב אלקדם אלדי להרון כמא אמר אללה מוסי:
 2 וצנע אלצדרה מן דהב ואסמנגון וארנאן וצבג קרמו ועשר משזור:
 3 ודלך³ באן ארקן צפאיה אלדהב תם קצוהא סלוכא וגזלוה מע²⁵
 אלסמנגון ואלארנאן וצבג אלקרמו ואלעשר צנעה האדק: 4 וצנעו
 לה גיבין מבימין¹ כאטוהמא פי מרפיה: 5 ושפשג⁵ אלדי עליה מתלה
 בצנעתה מן דהב ואסמאנגון וארנאן וצבג קרמו ועשר משזור כמא
 אמר אללה מוסי: 6 וצנעו חגרי אלבלור יחיש בהמא עיון אלדהב מנקוש

(1) גיא: כדמה ובכיוי אלדי יחמלוה ובפי: וחמלה אלי. והענין אחד הוא ר"ל וזה מנין הכלים אשר באו אל המשכן ונמנו על פי משה ואשר ינשאו על ידי הלויים בפקודת איתמר.

(2) "וסכום הכסף הבא ממנין העדה".

(3) "וזה" ר"ל שטוו בן הזהב עם התכלת וכו'.

(4) גיא: מעתדליון.

(5) גיא: ושפשג סראויל.

עליהם כנקש אלכאתם אסמא בני אסראיל: 7 וצירוהמא פי גיבי
אלצדרה חגרי דבר לבני אסראיל כמא אמר אללה מוסי: 8 וצנע
אלבדנה צנעה חאדק כצנעה אלצדרה מן דהב ואסמאנגון וארגואן
וצבג קרמו ועשר משזור: 9 וכאנת אד צנעהא מרבעה מטויה⁽¹⁾ שבר
5 מולהא ושבר ערצהא: 10 ונטמו פיהא ארבעה סמור חגארה גוהר
אלסטר אלאיל יאקות אחמר וזמרד ואצפר: 11 ואלסטר אלתאני כחלי
ומהא וברדמאן: 12 ואלסטר אלתאלת גזע וסבג ופירווג: 13 ואלסטר
אלראבע אלזרק ובלור ויסק ויחית בהא עיון דהב פי נטאמהא: 14 ועלי
אלחגארה אסמא בני אסראיל לאנהא אלתתא עשר באזא אסמאיהם
10 כנקש אלכאתם אסם כל ואחד כדאך עלי חגרה לאתני עשר סבמא⁽²⁾:
15 וצנעו פי אלבדנה סלסלתין מעתדלתין צנעה אלצפר מן דהב כאלין:
16 וצנעו עיון אלדהב פגעלו אלחלקתין פי טרפי אלבדנה: 17 ועלקון
אלצפירתין אלדהב פי אלחלקתין פי טרפי אלבדנה: 18 וטרפי
אלצפירתין אלאכרתין⁽³⁾ עלקוהמא פי אלעיון אלתי געלוהא עלי גיבי
15 אלצדרה מן מקדמהא: 19 וצנעו איצא חלקתין מן דהב פצירוהמא פי
חאשיתהא אלתי אלי גאנב אלצדרה מן דאכל: 20 וצנעו איצא חלקתין
מן דהב פגעלוהמא באזא גיבי אלצדרה מן אספל מן מקדמהא אמאם
חאליפהא פוק שפשגהא: 21 וחבכו אלבדנה מן חלקהא אלי חלק
אלצדרה בסלך אסמאנגון לתכון פוק שפשגהא ולא יזול ענהא כמא
20 אמר אללה מוסי: 22 וצנע ממטר אלצדרה צנעה חאדק גמלתה מן
אסמאנגון: 23 וראסה פי וסטה כפס אלדרע וחאשיה תחית בפיה
לילא יתכרך: 24 וצנעו פי דילה רמאמין⁽⁴⁾ מן אסמאנגון וארגואן וצבג
קרמו משזור: 25 וצנעו גלאגיל מן דהב כאלין וגעלו אלגלאגיל פי
מא בין אלרמאמין פי דיל אלממטר מסתדירא: 26 גלגל ורמאנה גלגל
25 ורמאנה פי דילה מסתדירא ליכדם כמא אמר אללה מוסי: 27 וצנעו
אלתואניא מן עשר צנעה חאדק להרון ולבניה: 28 ואלעמאמה מן
עשר ואלקלאנס אלפאכרה מן עשר ואלסראויל מן עשר משזור:
29 ואלזנאר מן עשר משזור ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמו צנעה
ראקם כמא אמר אללה מוסי: 30 וצנעו עצאבה תאג אלקדם מן

(1) "והיה ארכו זרת ורחבו זרת מפני שעשוהו רבוע כפול". ג"א: מרבעה מצאעפה צנעו אלבדנה.

(2) "ועל האבנים שמות בני ישראל למי שהן שמים עשרה כנגד שמותם כפתוחי חותם שם כל אחד היה כן על אבן לשנים עשר שבט" ועיין למעלה כ"ח כ"א.

(3) "האחרות".

(4) ג"א: גנבראת.

דהב כאלץ וכתבו עליה כתאבה כנקש אלכאתם קדסא ללה: 31 וגעלו עליה אלסמאנגון ליגעל עלי אלעמאמה מן פוק¹ כמא קאל אללה למוסי: 32 פכמל גמיע עמל אלמסכן כבא אלמחצר ולמא צנע בנו אסראיל כגמיע מא אמר אללה מוסי: 33 אתו² באלמסכן אלי מוסי ואלכבא וגמיע אניתה שטטה ותכאתגה ואמהאגה ועמדה וקואעדה: 34 ואלגטא אלגלוד אלכבאש אלדאדאש ואלגטא אלגלוד אלדארש ואלסנגה אלמסתור³: 35 וצנדוק אלשהאדה ודהוקה וגשאה: 36 ואלמאידה וגמיע אניתהא ואלכבו אלמוגה: 37 ואלמנארד אלכאלצה וסרגהא סרג אלנצוד וגמיע אניתהא ודהן אלצאה: 38 ואלמדבכ אלדהב ודהן אלמסח ובכור אלצמוג וסתר באב אלכבא: 39 ואלמדבכ אלנחאם 10 ואלסרד אלנחאם אלדי לה ודהוקה וגמיע אניתה ואלחויץ ומקעדה: 40 וקלוע אלצראדק ועמדה וקואעדה וסתר באבה ואטנאבה ואותאדה וסאיר אניה עמל אלמסכן לכבא אלמחצר: 41 ותיאב אלוישי ללכדמה פי אלקדם ותיאב אלקדם להרון אלמאם ותיאב בניה ללאמאמה: 42 כגמיע מא אמר אללה בה מוסי כדאך צנעו בנו אסראיל גמיע אלעמל: 15 43 פלמא ראי מוסי גמיע אלצנעה פאדא בהם צנעוהא כמא אמר אללה בארך עליהם מוסי:

מ

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 פי אלשהר אלאל פי אול יום מנה אנצב מסכן כבא אלמחצר: 3 וציר פיה צנדוק אלשהאדה 20 ואסתר עליה אלסנגה: 4 תם אדכל אלמאידה וצה צפיהא¹ תם אדכל אלמנארד ואסרג סרגהא: 5 תם אנעל מדבכ אלדהב ללכבור בין ידי צנדוק אלשהאדה וציר אלסתר לבאב אלמסכן: 6 ואנעל מדבכ אלקראבין² בין ידי כבא אלמחצר: 7 תם אנעל אלחויץ בין כבא אלמחצר ואלמדבכ ואנעל פיה מאא: 8 תם אצרב אלצראדק מסתדירא ועלק 25 סתר באבה: 9 תם כד מן דהן אלמסח ואמסח אלמסכן וגמיע מא פיה וקדסה וגמיע אניתה פיציר קדסא: 10 ואמסח איצא מדבכ אלצעידה וגמיע אניתה וקדסה פיציר מן כואץ אלמקדאם: 11 ואמסח איצא אלחויץ ומקעדה וקדסהמא: 12 וקדם הרון ובניה אלי באב כבא

(1) כ"י י': פוק אלגבהה = למעלה מן המצח.

(2) "וכאשר עשו בני ישראל וכו' הביאור".

(3) ק': אלסתר עיין למעלה ל"ה ו"ב.

(4) ר"ל שתי מערכות של לחם הפנים.

(5) "ונתת את מזבח הקרבנות לפני אהל מועד" ולא חזיתך פתח משכן.

אלמחצר ואגסלהם באלמא: 18 ואלבם הרון תיאב אלקדם ואמסחה וקדם
 ליאם לי: 14 וקדם בניה ואלבסהם תואניא: 15 ואמסחהם כמא מסחת
 אבאהם ליאמו לי ויבון מסחהם דאך להם אממה אלהר לאגילהב:
 16 וצנע מוסי כנמיע מא אמרה אללה בה: 17 פלמא כאן פי אלשהר
 5 אלאול מן אלסנה אלתאניה פי אליום אלאול מנה נצב אלמסכן:
 18 פאול מא נצבה מוסי וצע' קואעדה ורכב עליה תכאתנה ווצע
 פיה אממהאנה ואוקף עמדה: 19 תם בסט אלכבא עליה וציר אלגשא
 עליה מן פוק כמא אמרה אללה: 20 תם אכד אלשהאדה פוצעהא פי
 אלצנדוק וגעל עליה אלהוק וגעל עליה אלגשא מן פוק: 21 תם
 10 אדכלה אלי אלמסכן ועלק אלסנה אלמסתור פסתרה עליה כמא אמרה
 אללה: 22 תם געל אלמאידה פי כבא אלמחצר פי גאנב אלמסכן
 אלשמאלי כארג אלסנה: 23 וצפה עליהא צפי' כבו בין ידי אללה כמא
 אמרה אללה: 24 תם ציר אלמנארה פי כבא אלמחצר חדא אלמאידה
 פי גאנב אלמסכן אלגנובי: 25 ואסרג אלסרג בין ידי אללה כמא
 15 אמרה אללה: 26 תם ציר אלמדבח אלהב פי כבא אלמחצר בין ידי
 ידי אלסנה: 27 ובכר עליה מן בכור אלצמוג כמא אמרה אללה: 28 תם
 עלק סתר אלבאב עלי אלמסכן: 29 וציר מדבח אלקראבין עלי באב
 כבא אלמחצר וקרב עליה אלצעידה ואלהדיה כמא אמרה אללה:
 30 תם ציר אלחויץ בין כבא אלמחצר ואלמדבח וגעל פיה מאא ללגסל:
 20 31 פיגסל מנה מוסי והרון ובנוה אידיהם וארגלהם: 32 פי דכולהם
 אלי כבא אלמחצר ופי תקדמהם אלי אלמדבח וגסלוהא כמא אמרה
 אללה: 33 תם צרב אלצראדק חואלי אלמסכן ואלמדבח ועלק סתר באבה
 פאכמל מוסי גמיע אלצנעה: 34 תם גמא אלגמאם כבא אלמחצר
 25 ונור אללה מלא אלמסכן: 35 ולם ימק מוסי אן ידכל אלי כבא
 אלמחצר ממא סכן עליה אלגמאם ונור אללה מלא אלמסכן: 36 וראן
 אלגמאם אדא ארתפע ען אלמסכן ירחל בנו אסראיל אלי גמיע
 מראחלהם: 37 ואן לם ירתפע לם ירחלו אלי יום אערתפאעה: 38 לאן
 גמאמא מן ענד אללה עלי אלמסכן נהארא ונאר תכון פיה לילא בחצרה
 בני אסראיל פי גמיע מראחלהם:

(1) "והדבר הראשון אשר הקים משה."

(2) עיין למעלה הערתנו פסוק ד'.

ספר ויקרא

א

1 תם דעא אללה במוסי פלאטבה אללה מן כבא אלמחצר
קאילא: 2 כלם בני אסראיל קאילא אי אנסאן קרב מנכם קרבאנא
ללה מן אלכהאים פמן אלגנס ואלבקר תקרבוה: 3 אן כאן קרבאנה
צעידה מן אלבקר דכרא צחיחא יקרבה וליקדמה אלי באב כבא 5
אלמחצר עלי מא ירתצי ענה בין ידי אללה: 4 ויסנדידה עלי ראסה
וירצי ענה ויגפר לה: 5 וידבח אלת בין ידי אללה וליקדם בנו הרון
אלאימה אדם וירשה: 6 ענד אלמדבח מסתדירא אלדי ענד באב כבא
אלמחצר: 6 ויסלך אלצעידה ויעצהא אעצאא: 7 וישעל: 8 בנו הרון
אלאמאם נארא עלי אלמדבח וינצדו עליה חטבא: 8 וינצד בנו הרון 10
אלאמאם אלאעצא ואלראם ואלקצבה: 9 עלי אלחטב אלדי עלי אלנאר
אלתי עלי אלמדבח: 9 וגופה ואכארעה יגסלהא באלמא ויקתר
אלאמאם אלכל עלי אלמדבח צעידה הי קרבאן מקבול מרצי ללה: 10
ואן כאן קרבאנה מן אלגנס מן אלצאן או מן אלמאעז צעידה
פליקרבה דכרא צחיחא: 11 וידבחה אלי גאנב אלמדבח שמאליא בין 15
ידי אללה וירש בנו הרון אלאימה דמה עלי אלמדבח מסתדירא:
12 ויעצה אעצאא וראסה וקצבתה וינצדהא אלאמאם עלי אלחטב
אלדי עלי אלנאר אלתי עלי אלמדבח: 13 ואלגופה ואלאכארע יגסלהא
באלמא ויקדם אלאמאם אלכל ויקתרה עלי אלמדבח צעידה קרבאן
מרצי ללה: 14 ואן כאן קרבאנה צעידה ללה מן אלטאיר פליקרבה מן 20

(1) פ': מרציא ענד אללה. והענין אחד ר"ל באופן שיהיה הקרבן לרצון לפני ד'. וזה ג"כ דעת רש"ם נגד דעת ספרא.

(2) השתמש בלשון יחיד ואפשר שענינו אחד מן בני אהרון ועיין למטה ב' א' שחרגם בני אהרון אחד מבני אהרון.

(3) "ויבערו" עיין מה שהביא רבינו בחיי קמ"א עמוד ג' בשם הגאון.

(4) עיין שרשים לאבן גנאח שרש פדר: ירצה בו הראה הלב והכבד.

(5) "לעלה שהיא קרבן מקבל ומרוצה לפני ד'" ובמקומות אחרות הגאון תרגם ריח נחוח במלת מרוצה לבר.

אלשפאנין או מן פראך אלחמאם: 16 ויקדמה אלחמאם אלי אלמדבא
ויפצל¹ ראסה תם יקתרה עלי אלמדבא וימצי² דמה עלי האיט
אלמדבא: 16 וינוע חוצלתה מע קאנסתה³ ויטרהא לזק אלמדבא
שרקא מוצע אלרמאד: 17 ויפצלה מן אנחתה ולא יפרזה תם יקתרה
5 אלחמאם עלי אלמדבא עלי אלחטב אלדי עלי אלנאר הי צעידה קרבאן
מרצי ללה:

ב

1 ואי אנסאן קרב קרבאן הדיה ללה ובאן קרבאנה סמידא¹
פליצב עליה דהנא ויגעל עליה לבאנא: 2 ויאת בהא אלי בעץ בני
10 הרון אלימא ויקבץ מנהא מלו קבצתה מן סמידהא ומן דהנהא מע
גמיע לבאנהא ויקתר פוחהא דלך³ עלי אלמדבא קרבאן מקבול מרצי
ללה: 8 ואלפאצל מנהא להרון ובניה מן כואץ אללקדאם מן קראבין
אללה: 4 ואן קרבת הדיה מן כבו אלחנור פלחכן גראדק סמיד פטיר
מלתות⁴ בדהן ורקאק פטיר ממסוחה בדהן: 5 ואן כאן קרבאן הדיה
15 עלי אלטאבק פלחכן פטירא מן סמיד מלתות בדהן: 6 ואלתרדהא
תרדה וצב עליהא דהנא בדלך תכון הדיה⁵: 7 ואן כאן קרבאן
הדיה מן צנעה אלטנגיר⁶ פלחעמל סמידא בדהן: 8 פלחאת באלהדיה
אלתי קד עמלת מן אחדי הדיה⁷ ללה ויקדמהא אלי אלחמאם יקדמהא
אלי אלמדבא: 9 וירפע מנהא פוחהא ויקתרה עלי אלמדבא קרבאן
20 מקבול מרצי ללה: 10 ואלפאצל מנהא להרון ובניה מן כואץ
אללקדאם מן קראבין אללה: 11 גמיע אללהדיא אלתי תקרבונהא
ללה לא תעמל כמירא לאן כל כמיר וכל עסל לא תקרבו מנהמא
קרבאנא מחרקא⁸ ללה: 12 לכן קרבאנא אולא תקרבונהמא ללה ואלי
אלמדבא לא יצעדא לקבול מרצי: 18 וגמיע קרבאן הדאיאך אמלחהא

(1) "יפירד" ועיין אבן גנאח שרש מלך.

(2) העתיק ונמצא במלה ערבית הדומה לו וענינו שיכבוש את בית המליקה כדי שירד
הדם על קיר המזבח.

(3) "עם הקורקבן" וזה דעת אבא יוסי בן חנן בספרא. ועיין שרשים לאבן גנאח שרש נצה.

(4) "ואם היה קרבנו סלח".

(5) ר"ל הריח הזה הנודף מן קמץ הסלת והשמן עם כל הלבונה וכן נמצא בהושע י"ד
ח': וזכרו כיין לבנון ושם פ' מכלול יופי: ענינו ריח וקבול הדבר ברצון כמו אזכרתה לך.

(6) "ובזה תהיה מנחה" וכן למטה פ' ט"ו.

(7) עיין אבן גנאח שרש רחש.

(8) "מאחת מאלה" ר"ל משלשת מיני המנחה.

(9) "קרבן הנשרף באש" והוסיף הנשרף באש להוציא את שתי הלחם של עצרת
הבאות מן השאור ואת הכבירים הבאים מן הדבש.

במלח ולא תעטל אלמלח פאנה עהר רבך מן הדיתך¹ ומע סאיר
קראבינך פקרב מלחא: 14 ואן קרבת הדיה בכור ללה פפריכא מקל
באלנאר גרישא מן אלהדף² קרבהא: 15 ואנעל עליה דהנא וציר
עליה לבאנא כדאך היא הדיה: 16 ויקתר אלמאם פוחהא מן גרישהא
ודהנהא מע גמיע לבאנהא קרבאנא ללה:

5

ג

1 ואן כאן קרבאנה דבח סלאמה מן אלבקר דכרא או אנתי
פליקרבה צחיחא בין ידי אללה: 2 ויסנד ידה עלי ראם קרבאנה
וידבחה ענד באב כבא אלמחצר וירשו בנו הרון אלאימה אלדס עלי
אלמדבח מסתדירא: 3 ויקרב מן דבח אלסלאמה קרבאנא ללה אלחרב 10
אלמגטי אלגוף וסאיר אלשחם³ אלדי עלי אלגוף: 4 ואלכליתין
ואלשחם אלדי עליהמא אלדי עלי אלאחשא וזיאדה אלכבד מע אלכלי
ינועהא: 5 ויקתר דלך אלמאם עלי אלמדבח⁴ קרבאן מקבול מרצי
ללה: 6 ואן כאן קרבאנה מן אלגנס דבח סלאמה ללה דכרא או אנתי
פצחיחא יקרבה: 7 פאן כאן קרבאנה מן אלצאן⁵ פליקדמה בין ידי 15
אללה: 8 ויסנד ידה עלי ראסה וידבחה ענד באב כבא אלמחצר וירש
בנו הרון דמה עלי אלמדבח מסתדירא: 9 ויקרב מנה קרבאנא ללה
שחמה ואלאליה⁶ צחיחה יקלעהא אמאם אלעצאין אלשחם אלמגטי
אלגוף וסאיר אלשחם אלדי עליה: 10 ואלכליתין ואלשחם אלדי עליהמא
אלדי עלי אלאחשא וזיאדה אלכבד מע אלכלי ינועהא: 11 פיקתר דלך 20
אלמאם עלי אלמדבח קרבאן מחרק⁷ ללה: 12 ואן כאן קרבאנה
מן אלמאעז פליקרבה בין ידי אללה: 13 ויסנד ידה עלי ראסה וידבחה
בין ידי כבא אלמחצר וירשו בנו הרון דמה עלי אלמדבח מסתדירא:

¹ "לא תשבית המלח מן מנחתך מפני שהוא ברית אלהיך".

² לא מצאתי המלה הזאת באוצר השרשים. ונראה שענינה תבואה לחה ומלאה עם קליפתה.

³ הוא השומן המחובר לבשר ומלת תרב נופלת לפעמים על החלב הנפרד מן הבשר.
⁴ וכן הנוסחא ג"כ בס' ולפי לא תעתיק מלות על העלה אשר על העצים אשר על האש אבל בב"י: עלי אלצעידיה אלדי עלי אלחטב אלתי עלי אלנאר. ובאמת לפי פשוטו של מקרא המלות האלו מיותרות וצריכות להדרש. עיין רש"י.

⁵ בב"י: מן אלחמל ושנוי הנוסחאות הזה נמצא הרבה פעמים.

⁶ "חלבו והאליה" עיין ראבי"ע שחביא הרעת הזאת בשם תנאן והשיג עליו. ותרגם כאן יסירנה במלת יקלעהא = יעקרט כחזקה ר"ל שיסירנו באופן שיוסר עם העצה חלב רב שהוא מחובר בת בצד הפנימי ועיין ר' בחיי קס"ג ג'.

⁷ "קרבן נשרף".

14 ויקרב מנה קרבאנה קרבאנא ללה אלתרב אלמגטי אלנוף וסאיר
אלשחם אלדי עלי אלנוף: 15 ואלכליתין ואלשחם אלדי עליהמא אלדי
עלי אלאחשא וזיאדה אלכבד מע אלכלי ינועהא: 16 ויקתרהא קרבאנא
מחרקא מרציא מקבולא כל שחם כדאך ללה: 17 רסם אלדהר עלי
5 מר אגאלכם פי גמיע מסאכנכם כל שחם וכל דם לא תאכלוהמא:

ד

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 מר בני אסראיל קאילא אי
אנסאן אכטא בסהו פי שי מן פראיץ אללה אלתי לא תעמל פעמל
ואחדה מנהן: 8 אן אכטא אלאמאם אלממסוח עלי סביל כטא אלנאם:
10 פליקרב עלי כמיתה אלתי אכטאהא רתא מן אלבקר צחיהא ללה
לדכוה: 4 ואת באלרת אלי באב כבא אלמחצר בין ידי אללה ויסנר
ידה עלי ראסה וידבחה בין ידי אללה: 5 ויאכד אלאמאם אלממסוח
מן דמה פידכלה אלי כבא אלמחצר: 6 ויגמס אצבעה פיה וינצח מנה
סבע מראר בין ידי אללה קבאלה סגף אלקדם: 7 תם יצע מן אדם
15 עלי ארכאן מדבח בכור אלאצמאג אלדי בין ידי אללה פי כבא אלמחצר
ובאקי אדם יצב ענד אסאם מדבח אלצעידה אלדי עלי באב כבא
אלמחצר: 8 וגמיע שחם אלרת אלדכוה ינועה מנה אלתרב אלמגטי
אלנוף וסאיר אלשחם אלדי עלי אלנוף: 9 ואלכליתין ואלשחם אלדי
עליהמא אלדי עלי אלאחשא וזיאדה אלכבד מע אלכלי ינועהא:
20 10 כמא ירפע מן תור דבא אלסלאמה ויקתרהא אלאמאם עלי מדבח
אלצעידה: 11 וגלד אלתור וגמיע לחמה מע ראסה ואכארעה ובטנה
ופרתה: 12 ויכרג גמיע דלך כארג אלעסכר אלי מוצע טאהר אלי
מטרח אלרמאד ויחרקה מע חטב באלנאר עלי מטרח אלרמאד יחרק:
18 פאן אכטא גמע מן גמיע אסראיל: 19 וגאב אמר מן עיון אלנוק
25 פיעמל ואחדה מן פראיץ אללה אלתי לא תעמל פאתמו: 14 תם
ערפת אלכמיה אלתי אכטאוהא פליקרב אלנוק רתא מן אלבקר
ללדכוה ואת בה בין ידי כבא אלמחצר: 15 ויסנר שיוף אלגמע
אידיהם עלי ראס אלרת בין ידי אללה וידבחה אלרת בין ידי אללה:
16 וידכל אלאמאם אלממסוח מן דמה אלי כבא אלמחצר: 17 ויגמס
80 אצבעה פיה וינצח מנה סבע מראת בין ידי אללה קבאלה אלסגף:

(1) גראה שכונתו: ולפי זה כל החלב הוא לגבוה ואסור לאדם. ועיין ראב"ע.

(2) ר' בחיי: לפי מנהג העם ודרכם שחם אנשים. עיין ראב"ע.

(3) "ואם חטא קהל אחר מכל ישראל" ובכ"י י: ואן סחא גמיע אל אסראיל = ואם
ישנה כל עדת ישראל.

18 ומנה יצב עלי ארכאן אלמדבח אלדי בין ידי אללה אלדי פי כבא אלמדבח ובאקיה יצבה ענד אסאם מדבח אלצעידה אלדי פי באב כבא אלמדבח: 19 וגמיע שחמה ירפעה מנה ויקתר עלי אלמדבח: 20 ויעמל בהזכמא עמל בתור דכזה אלמאם⁽¹⁾ כדאך יעמל בה ויסתגפר ענהם ויגפר להם: 21 ויכרג אלתור כארג אלעסכר פיהרקח כמא אחרק אלתור אלאול הו דכזה אלגוק: 22 אן אכטא שריף פיעמל ואחדה מן פראיץ אללה אלתי לא תעמל בסהו פאתם: 23 תם⁽²⁾ עלם בכטיתה אלתי אכטאהא פליאת בקרבאנה עתודא מן אלמאעז דכרא צחיחא: 24 ויסנד ידה עלי ראסה וידבחה פי מוצע ידבח אלצעידה בין ידי אללה כדלך מא יכון דכזה⁽³⁾: 25 ויאכד אלמאם מן דם אלדכזה באצבעה 10 ויגעלה עלי ארכאן מדבח אלצעידה וסאיר דמה יצבה ענד אסאסה: 26 וגמיע שחמה יקתרה עלי אלמדבח כשחם דבח אלסלאמה ויסתגפר ענה אלמאם מן כטיתה פיגפר לה: 27 ואן אכטא אנסאן מן עואם אלבלד סהוא פעמל ואחדה מן פראיץ אללה אלתי לא תעמל פאתם: 28 תם ערף בכטיתה אלתי אכטא פליאת בקרבאנה מן אלמאעז צחיחה 15 אנתי עלי כטיתה אלתי אכטא: 29 ויסנד ידה עלי ראסהא וידבחהא פי מוצע אלצעידה: 30 ויאכד אלמאם מן דמהא באצבעה ויגעל עלי ארכאן מדבח אלצעידה וסאיר דמהא יצבה ענד אסאם אלמדבח: 31 וגמיע שחמהא ינזעה כמא ינזע שחם אלמאעז⁽⁴⁾ מן דבח אלסלאמה ויקתרה אלמאם עלי אלמדבח מקבול מרצי ללה⁽⁵⁾ ויסתגפר לה 20 אלמאם פיגפר לה: 32 ואן הו גא בקרבאנה מן אלצאן ללדכזה פליאת בהא אנתי צחיחה: 33 ויסנד ידה עלי ראסהא וידבחהא ללדכזה פי מוצע אלצעידה: 34 ויאכד אלמאם מן דמהא באצבעה ויגעל ועלי ארכאן מדבח אלצעידה וסאיר דמהא יצבה ענד אסאסה: 35 וגמיע שחמהא ינזעה כמא ינזע שחם אלצאן מן דבח אלסלאמה 25 ויקתרה אלמאם עלי אלמדבח עלי קראבין אללה⁽⁶⁾ ויסתגפר ענה אלמאם ען כטיתה אלדי אכטא פיגפר לה:

(1) "כפר החטאת של הכהן (המשיח)" עיי' רש"י.

(2) "ואחר זה" ועיי' רש"י ובשרשים לאבן גנאח שרש או. וכן בפסוק כ"ח.

(3) "כזה יהיה חטאת".

(4) "חלב העז" עיי' רש"י.

(5) בק' ובפ': עלי קראבין אללה = על אשי ד' כמו בפסוק ל"ח.

(6) "בפי קרבנות ד'".

ה

1 וְאִי אֲנִסָּאן אֲכֻטָּא בָּאן סַמַּע צוֹת חֶרֶג וְהוּ שְׂאֵהֶד אוּ רְאִי דְלֶךְ
אוּ עֵלֶם בְּה וְלֶם יִכְבֵּר פֶּקֶד חֶמֶל וְזֶרֶה: 2 אוּ אֲנִסָּאן דְּנִי בְּשִׁי מִן
אֲלֵאמֹר אֲלִגְנִסָּהּ אוּ בְּנִבִּילָהּ וְחֵשׁ נִגְסָּהּ אוּ בְּנִבִּילָהּ בְּהִימָה נִגְסָּהּ אוּ
5 בְּנִבִּילָהּ שִׁי מִן אֲלֵדְבִיב אֲלִגְנִסָּהּ וְגַאב דְּלֶךְ עֵנָה פֶּהוּ נִגְסָּהּ וְאַתָּם: 3 אוּ
דְּנִי בְּנִגְאָסָּהּ אֲנִסָּאן בְּשִׁי מִן נִגְאָסְתָּה מִמָּא סְבִילָה אֵן יִנְגָּסָּהּ בְּהָא פִּגְאָב
עֵנָה פֶּאֶתָם וְהוּא עֵאֲלֶם בְּמָא פֶּעַל וְאַתָּם: 4 אוּ אֲנִסָּאן חֶלֶף בִּלְפֶּשֶׁת
שְׁפִתֶיהָ לֹאֲסִיָּהּ אוּ לֹאֲחִסָּאן עֲלֵי גְמִיעַ מָא לְפֶשֶׁת אֲלֵאֲנִסָּאן בִּימִין וְגַאב
דְּלֶךְ עֵנָה תָּם עֵלֶם בְּמָא פֶּעַל: 5 וְאַתָּם בּוֹאֲחֻדָּה מִן הִדָּה: 6 פֶּאֶדָּא אֲתָם
10 בּוֹאֲחֻדָּה מִנְהָא תָּם אֶקֶר בְּמָא אֲכֻטָּא: 7 פִּלִּיָּאת בְּקֶרְבָּאֲנָה לֵלָה עֲלֵי
כְּטִיתָה אֲלֵדִי אֲכֻטָּא אֲנִתִּי מִן אֲלִגְנִסָּהּ נִעְגָּה אוּ שְׂאֵה לְלִדְכוּהָ וְיִסְתַּגְּפֵר
עֵנָה אֲלֵאֲמָאִם מִן כְּטִיתָה: 8 פֶּאֶן לֶם תִּנְל יִדָּה מִקְדָּאֵר שְׂאֵה פִּלִּיָּאת
בְּקֶרְבָּאֲנָה עֲלֵי מָא אֲכֻטָּא שְׁפִנִּינִין אוּ פֶּרְכִּי חֶמָאִם לֵלָה אֲחֻדָּהֲמָא
לְלִדְכוּהָ וְאַלְאֲכֵר לְלִצְעִידָהּ: 9 פֶּאֶדָּא אֲתִי בְּהֵמָא אֲלִי אֲלֵאֲמָאִם פִּלִּיקֶרֶב
15 אֲלֵדִי לְלִדְכוּהָ אֲלֵא וְיִפְעֵל רֹאסָה מִמָּא יִלִּי קֶפֶאָה: 10 וְלֹא יִפְרֹז: 11 וְיִנְצַח
מִן דָּם אֲלִדְכוּהָ עֲלֵי חֵאִישׁ אֲלִמְדִּבַּח וְאַלְפֶּאֶצֶל מִן אֲלֵדָם יִמְצִל: 12 עֲלֵי
אֲסָאִם אֲלִמְדִּבַּח לֹאֲנָהָ דְכוּהָ: 13 וְאַלְתָּאֲנִי יַעֲמִלָה צִעִידָהּ כְּאַלְסִירָהּ
וְיִסְתַּגְּפֵר עֵנָה אֲלֵאֲמָאִם עֵן כְּטִיתָה אֲלִתִּי אֲכֻטָּא וְיִגְפֵר לָהּ: 14 וְאֵן לֶם
תִּנְל יִדָּה תָּמֵן שְׁפִנִּינִין אוּ פֶּרְכִּי חֶמָאִם פִּלִּיָּאת בְּקֶרְבָּאֲנָה עֲלֵי מָא אֲכֻטָּא
20 עֶשֶׂר אֲלוֹיִבָּהּ סְמִיד לְלִדְכוּהָ וְלֹא יִצֵּב עֲלִיהָ דֶּהֲנָא וְלֹא יִגְעַל עֲלִיהָ
לְבִאֲנָא לֹאֲנָהָ דְכוּהָ: 15 פֶּאֶדָּא אֲתִי בְּהָא אֲלִי אֲלֵאֲמָאִם וְקִבֵּץ אֲלֵאֲמָאִם
מִנְהָא מְלוֹ קִבְצָתָה פּוֹחָהָ פִּקְתָּרָה עֲלֵי אֲלִמְדִּבַּח מִעַ קֶרְאֲבִין אֲלֵלָה
כְּדָאֵךְ תִּצִּיר דְכוּהָ: 16 וְיִסְתַּגְּפֵר עֵנָה אֲלֵאֲמָאִם עֵן כְּטִיתָה אֲלִתִּי אֲכֻטָּא
בּוֹאֲחֻדָּה מִן הִדָּה וְיִגְפֵר לָהּ וְתִצִּיר לְלֵאֲמָאִם כְּסִאִיר אֲלֵהָאֲדִיא: 17 תָּם
25 כֹּלֶם אֲלֵלָה מוֹסִי תְכִלִּימָא: 18 אִי אֲנִסָּאן נִכְתָּא וְאֲכֻטָּא בְּסִהּ
בְּשִׁי מִן אֶקְדָּאִם אֲלֵלָה פִּלִּיָּאת בְּקֶרְבָּאֲנָה לֵלָה כְּבִשָּׂא צִחִיָּהָ מִן אֲלִגְנִסָּהּ

(1) "ונעלם ממנו ואשם" (ר"ל שנעלמה ממנו הטומאה) והוא ידע מה שעשה ואשם" בכ"י י' ובפ': חסרה מלת ואשם השנית והיא אך למותר.

(2) "ואחר זה ידע מה שעשה".

(3) "מצד אחורי הצואר".

(4) "והנשאר מן הדם מכבשהו (מלשון כובש את בית השחיטה) ובכ"י י': ימצי כמו למעלה א' ט"ו.

(5) "בכל המנחות".

בקימתה מתאקיל פצה במתקאל אלקדם¹ ללקראבין²: 16 ואלדי
אכטא בה מן אלקדם יגרם מתלה וכמסה יזר עליה ויעטה ללאמאם
ואלאמאם יסתגפר עליה בכבש אלקרבאן פוגפר לה: 17 ואי אנסאן
אכטא פעמל ואחדה מן פראיין אללה אלתי לא תעמל ולם יעלם באנה
קד אתם וחמל וזרה: 18 פליאת בכבש צחיה מן אלגנס בקימתה⁵
ללקרבאן אלי אלאמאם ויסתגפר ענה אלאמאם ען סהוה אלדי סהא
והו לא יעלם פוגפר לה: 19 הו קרבאן אלאתם³ ען אתמה אלדי
אתם ללה: 20 תם כלם אללה מוסי קאילא: 21 אי אנסאן אכטא ונכת
נכתא באללה פגחד צאחבה ודיעה או מעאמלה⁴ או גצב או גשם
צאחבה: 22 או וגד צאלה ונחדהא וחלף עלי באטל עלי כלה⁶ מן¹⁰
גמיע מא יעמל אלאנסאן פיכטא כהא: 23 פאדא הו אכטא ואתם
פלירד אלגצב אלדי גצבה או אלגשם אלדי גשמה או אלודיעה אלתי
אודעת ענדה או אלצאלה אלתי וגדהא: 24 או מא סוי דלך ממא חלף
עליה באטלא פלירדה בראסה ויזר עליה אכמאסה ויעטה לאלדי הו
לה פי יום אעתראפה בדנבה⁷: 25 וליאת בקרבאנה ללה כבשא¹⁵
צחיהא מן אלגנס בקימתה ללקרבאן אלי אלאמאם: 26 ויסתגפר ענה
אלאמאם בין ידי אללה ויגפר לה עלי איזה כלה מן גמיע מא יעמל
פיאתם כהא:

ו

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר הרון ובניה קאילא הדא²⁰
שריעה אלצעידה⁸ הי אלצעידה תוצע עלי וקיד אלמדבח שול אלליל
אלי אלגדאד ונאר אלמדבח תסתוקד עליה: 3 וילבם אלאמאם קמיצא⁹
מן עשר וסראויל עשר ילבם עלי בדנה וירפע אלרמאד אלדי תאכל אלנאר
אלצעידה עלי אלמדבח¹⁰ ויצירה לזק אלמדבח: 4 תם יסלך תיאבה
וילבם תיאבא אכר ויכרג אלרמאד אלי כארג אלעסכר אלי מוצע²⁵
טאהר: 5 ואלנאר אלתי עלי אלמדבח תסתוקד פיה ולא תטפא

(1) אלו שתי המלות נמצאות בכ"ו ו' ואינן לא בק' ולא בפ'.

(2) "לקרבנות" ר"ל בערך הכשבים המיוחדים לקרבנות. ואפשר שצ"ל ללקרבאן כמו בפסוק ו"ח וכ"ה.

(3) "קרבן אשם הוא".

(4) "כשותפות" וכן תרגם אונקלוס ועי' ג"כ רש"י.

(5) "על דבר אחד" ר"ל איזה דבר שיהיה. וכן לסטה בפסוק כ"ו.

(6) "ביום אשר התורה על חטאתו" עיין רש"י.

(7) ר"ל שהתורה היא שתונח העולה על המוקד וכו'.

(8) "חלוק".

(9) העתיק מלה במלה וענינה הבא מן האש אשר תאכל וכו'.

וישעל עליהא אלאמאם חטבא פי כל גדאָה וינצד עליהא אלצעידה ויקתר עליהא שחום אלסלאמה: 6 כדאך⁽¹⁾ אלנאר דאימא תוקד עלי אלמדבח ולא תטפא: 7 והדה שריעה אלהיהא אן יקדמהא בנו הרון בין ידי אללה בין ידי אלמדבח: 8 וירפע מנהא בקבצתה מן סמידהא ודהנהא וגמיע לבאנהא אלדי עליהא פיקתר פוחהא עלי אלמדבח⁽²⁾ מקבול מרצי ללה: 9 ואלפאצל מנהא יאכלה הרון ובונה פמירא תוכל פי מוצע מקדס פי צחן כבא אלמחצר יאכלוהא: 10 לא תכבו כמירא געלתהא קסמהם מן קראבני מן כואץ אלאקדאם הי כאלדכוה וקרבאן אלאתם: 11 כל דבר מן בני הרון יאכלהא רסם אלהר לאגיאלבם מן קראבין אללה כל מן לאמסהא תקדס: 12 תם כלם אללה מוסי קאילא: 13 הדא קרבאן הרון ובניה אלדי יקרבה ללה מן יום⁽³⁾ מסחה עשר אלויה סמידא הדיה דאימא נצפהא באלגדאָה ונצפהא באלעשי: 14 עלי טאבק באלדהן תעמל סתותיה⁽⁴⁾ תאת בהא רפכה תרדא⁽⁵⁾ תקרבהא מקבול מרצי ללה: 15 וכדלך אלאמאם אלמסתכלף בעדה מן בניה יצנעהא רסם אלהר ללה גמלה תקתר: 16 וסאיר הדאיא אלאמאם גמלה תקתר ולא תוכל: 17 וכלם אללה מוסי תכלימא: 18 מר להרון ולבניה קאילא הדה שריעה אלדכוה פי מוצע תדבח פיה אלצעידה תדבח אלדכוה בין ידי אללה אד הי מן כואץ אלאקדאם: 19 אלאמאם אלמדכי⁽⁶⁾ בהא יאכלהא פי מוצע מקדס תוכל פי צחן כבא אלמחצר: 20 כל מן דני בלחמהא תקדס ואן אנתצח מן דמהא אלדי ינצח מנהא⁽⁷⁾ עלי תוב פיגסל פי מוצע מקדס: 21 ואנא אלכזף אלדי תטבך פיה יכסר פאן טבכת פי אנא נחאם פלדלך⁽⁸⁾ ויגסל באלמא: 22 כל דבר מן אלאימָה יאכלהא אד הי מן כואץ אלאקדאם: 23 וכל דכוה ידכל מן דמהא אלי כבא אלמחצר ליסתגפר בה פי אלקדס פלא תוכל בל תחרק באלנאר: 25

(1) "בן" ר"ל על זה הדרך.

(2) "על המזבח".

(3) "מן היום" ראב"ע: ורבים אמרו כי בית תחת מ"ם והטעם כי מיום המשח אותו

הנה זה חייב להקריב תמיד מנחתו. בכ"י י: פי יום = ביום.

(4) המלה הזאת נמצאת בכל הנוסחאות חוץ בפי' והיא שתיית המובאה כמה פעמים

בתלמוד (עבודה זרה ל"ח ב' ברכות ל"ח א') ולמטה ז' ו"ב העתיק וסלת מרבכת סמיר רפך = סלת רכה. ר"ל מרכבה בשמן ובזאת המלה הערבית תרגם כאן חופיני.

(5) ובפי': מתרודה ועיין למעלה ב' ו'.

(6) "המטהר" ר"ל המסיר חטא החוטא. עיין ראב"ע.

(7) תרגם כאלו כתוב אשר יזה ממנה ר"ל מן החטאת.

(8) פי': יגרד.

ז

- 1 והזה שריעה קרבאן אלאתם הו איצא מן כואץ אלאקדאם:
 2 פי מוצע תדבח אלדכוה ידבח קרבאן אלאתם ודמה ירש עלי אלמדבח
 מסתדירא: 8 וגמיע שחמה ירפעה מנה⁽¹⁾ אלאליה ואלתרב אלמגמי
 אלגוף: 4 ואלכליתין ואלשחם אלדי עליהמא אלדי עלי אלאחשא וזיאדה⁵
 אלכבד מע אלכליתין ינזעהא: 5 ויקתרהא אלאמאם עלי אלמדבח
 קרבאנא ללה כדאך מא יציר קרבאן אלאתם: 6 כל דכר מן אלאימה
 יאכלה ופי מוצע מקדם יוכל לאנה מן כואץ אלקדאם: 7 כאלדכוה
 קרבאן אלאתם שריעה ואחדה להמא אלאמאם אלדי יגפר בה לה יכון:
 8 ואלאמאם אדא קרב צעידה אנסאן פגלדהא בעד תקריבהא יכון לה: 10
 9 וכל הדיה ממא יכזו פי אלתנור או יעמל פי טנגיר או עלי טאבק אי
 אמאם קרבהא לה תכון: 10 וכל הדיה מלתותה בדהן או גאפה לגמיע
 בני הרון תכון לאלואחד כאלאכר: 11 והזה שריעה דבח אלסלאמה
 אלדי יקרבה ללה: 12 ואן קרבה עלי שכר פליקרב מעה גראדק
 פטיר מלתותה בדהן ורקאק פטיר ממסוחה בדהן וסמיד רפף¹⁵
 גראדק מלתותה בדהן: 13 מע גראדק כזו כמיר יקרב קרבאנה מע
 דבח שכר סלאמתה: 14 פליקרב מן דלך ואחדה⁽²⁾ מן כל קרבאן רפיעה
 ללה ללאמאם אלדי ינצח דם⁽³⁾ אלסלאמה לה יכון: 15 ולחם דבח שכר
 אלסלאמה פי יום קרבאנה יוכל לא יבק מנה אלי אלגדאה: 16 ואן
 כאן דבח קרבאנה נדרא או תברעא פליוכל פי יום תקריבה ומן אלגד²⁰
 סמא פצל מנה יוכלי: 17 ואלפאצל מן לחם אלדבח אלי אליוס
 אלתאלת⁽⁴⁾ פליחרק באלנאר: 18 פאן אכל מנה פי אליוס אלתאלת פלא
 ירתצי אלמקרב לה לא יחסב לה כל יכון כאלאכס⁽⁵⁾ ואי אנסאן אכל
 מנה פקד חמל וזרה: 19 ולחם אלאקדאם אן דנא כשי מן אלנגאסאת
 פלא יוכל כל יחרק באלנאר ואלטאהר מנה פלא יאכלה אלא טאהר⁽⁷⁾: 25

(1) תרגם כאלו כתוב ירים אותו.

(2) ובכ"י ו': רגיפא ואחדה = לחם אחר.

(3) פ': דם דבאית = דם זבחי. ובכ"י ו': דם דבח = דם זבח.

(4) פ': ופי גדה יוכל מא פצל מנה = וממחרתו יאכל הנותר ממנו. והנוסחא הזאת יותר ברורה ומסכמת למה שאמרו חז"ל שמצוה לאכול לכל הפחות מקצת הזבח ביום הראשון.

(5) "עד היום השלישי" עיין למטה ו"ט ו'. ובכ"י ו': פי אליוס אלתאלת = ביום השלישי.

(6) זאת הנוסחא נמצאת בשרשים לאבן גנאח שרש פגל הערה 25 לפי כ"י אקספארד.

ובכ"י ו': כאלכאיס.

(7) "ובשר הקדשים אשר יגע בדבר מן הטמאות לא יאכל אבל ישרף כאש וטהור

מן הבשר לא יאכלו כי אם טהור".

20 ואִי אֲנִסָּאן אֲכַל לַחֲמָא מִן דְּבַח אֶלְסְלָאמָהּ אֵלְדִי לֵלָה וְנִגְאָסְתָּה עֲלֶיהָ
 פִּינְקָטַע דְּלֶךְ אֶלְאֲנִסָּאן מִן קוּמָה: 21 ואִי אֲנִסָּאן לֹאמֶם שִׂיא מִן
 אֶלְנִגְאָסָאָת בִּנְגָאסָהּ אֲנִסָּאן אוּ בְּהִימָה נִגְסָהּ אוּ בְּשִׂי מִן אֶלְדִּיבִּיב אֶלְנִגְס
 פֹּאכַל מִן דְּבַח אֶלְסְלָאמָהּ אֵלְדִי לֵלָה פִּינְקָטַע אִיצָא דְּלֶךְ אֶלְאֲנִסָּאן מִן
 5 קוּמָה: 22 תָּם כֻּלָּם אֵלְלָה מוֹסִי קֹאִילָא: 23 מֶר לְבִנֵי אִסְרָאֵל קֹאִילָא
 כָּל שָׁחַם בִּקְר וְצָאן וּמֵאֵצוּ לֹא תֹאכְלוּהָ: 24 וְשָׁחַם אֶלְנִבִּילָהּ וְאֶלְסְקִימָהּ
 אֶסְתַּעֲמִלוּהָ פִי כָּל צִנְעָהּ וְאֶכְלָא לֹא תֹאכְלוּהָ: 25 פֶּאן כָּל מִן יֹאכַל
 שָׁחַמָּא מִן אֶלְבְּהִימָה אֵלְתִי יִקְרֵב מִנְהָא קֶרְבָּאן לֵלָה יִנְקָטַע דְּלֶךְ
 אֶלְאֲנִסָּאן אֶלְאֶכְלָה מִן קוּמָה: 26 וְכָל דֶּם לֹא תֹאכְלוּהָ פִי גְמִיעַ מִסְאֲכִנְכֶם
 10 מִן אֶלְטָאִיר וְאֶלְבְּהָאִים: 27 אִי אֲנִסָּאן אֲכַל שִׂיא מִן אֶלְדֶּם יִנְקָטַע דְּלֶךְ
 אֶלְאֲנִסָּאן מִן קוּמָה: 28 תָּם כֻּלָּם אֵלְלָה מוֹסִי קֹאִילָא: 29 מֶר בְּנֵי
 אִסְרָאֵל וְקָל לָהֶם אֶלְמִקְרָב דְּבַח סְלָאמָהּ לֵלָה הוּא אֵלְדִי יֹאֲתִי בִּקְרִבָּאָנָה
 לֵלָה מִן דְּבַח אֶלְסְלָאמָהּ: 30 יִדָּאָה תַּחֲמַל קֶרְאֲבִין אֵלְלָה אֶלְשָׁחַם מִעַ
 אֶלְקִין יֹאֲתִי בָּהּ מִעָה פִּיחֲרִיבָה תַּחֲרִיבָא לֵלָה: 31 וְיִקְתָּר אֶלְאֲמָאם
 15 אֶלְשָׁחַם עָלֵי אֶלְמִדְּבַח תָּם יִצִּיר אֶלְקִין לְהָרוֹן וּבִנְיָה: 32 וְאֶלְסָאֵק
 אֶלְאִימָן אֶעֱטוּהָ רִפְיָהּ לֶלְאֲמָאם מִן דְּבֹאִיחַ סְלָאֲמִתְכֶם: 33 וְאֶלְמִקְרָב
 דֶּם אֶלְסְלָאמָהּ וְאֶלְשָׁחַם מִן בְּנֵי הָרוֹן לֹה יִכּוֹן אֶלְסָאֵק אֶלְאִימָן נְצִיבָא:
 34 לֹאֵן קִין אֶלְתַּחֲרִיךְ וְסָאֵק אֶלְרִפְיָהּ אֶכְדִּתְהָמָא מִן בְּנֵי אִסְרָאֵל מִן
 דְּבֹאִיחַ סְלָאֲמִתְהֶם וְאֶעֱטִיתְהָמָא לְהָרוֹן אֶלְאֲמָאם וּבִנְיָה רִסֶּם אֶלְדִּהָר מִן
 20 בְּנֵי אִסְרָאֵל: 35 הִדָּה חֲצֵה הָרוֹן וּבִנְיָה מִן קֶרְאֲבִין אֵלְלָה מִן יוֹם קֶרְמוֹ
 לִיאֲמֹ לִי: 36 אֵלְתִי אִמֵּר אֵלְלָה בְּהָא אֵן יַעֲטוּהָ מִן יוֹם מִסְחָהֶם מִן
 בְּנֵי אִסְרָאֵל רִסֶּם אֶלְדִּהָר לֶאֱגִיָּאלָהֶם: 37 הִדָּה אֶלְשִׁרְיָעָה לִּלְצַעֲדִיהָ
 וְאֶלְהִדִּיָּהּ וְאֶלְדְּכוּהָ וְקֶרְבָּאן אֶלְאֲתָם וְלִלְכִּמָּאֵל וְלִדְּבַח אֶלְסְלָאמָהּ:
 38 אֵלְתִי אִמֵּר אֵלְלָה בְּהָא מוֹסִי פִי גְבַל סִינִי פִי יוֹם אִמֵּר בְּנֵי אִסְרָאֵל
 25 אֵן יִקְרְבוּ קֶרְאֲבִינָהֶם לֵלָה פִי בְּרִיָּהּ סִינִי:

ח

1 תָּם כֻּלָּם אֵלְלָה מוֹסִי קֹאִילָא: 2 קֶדָם הָרוֹן וּבִנְיָה מִעָה
 וְאֶלְתִּיאֵב וְדִהָן אֶלְמִסּוּחִיָּהּ וְרִתִּי אֶלְדְּכוּהָ וְאֶלְכִּבְשִׁין וְאֶלְסֵל אֶלְפִּטִּיר:
 3 וְגְמִיעַ אֶלְגְּמִיעַ גֹּזְקָה אֵלִי בֹאֵב כָּבֹא אֶלְמַחְצָר: 4 פִּצְנַע מוֹסִי כִּמָּא אִמֵּרָה

(1) "חולָה" ר"ל בְּהִמָּה שִׁישׁ בָּהּ אֶחָד מִי"ח טְרִיפוֹת. וְכֵן הֶעֱתִיק לְמִשְׁנָה כ"ב ח'.
 (2) הַמִּשְׁךְ שְׁנֵי הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה זֶה הוּא: הַמִּקְרִיב אֶת זֶבַח שְׁלָמֵי לֵד' וְהוּא הַמְבִּיא
 אֶת קֶרְבָּנוֹ לֵד' מִזְבַּח שְׁלָמֵי יָדָיו תְּבִיאָנָה אֶת קֶרְבָּנוֹת ד' אֶת הַחֶלֶב עִם הַחֹזֶה יְבִיאֵנוּ (אֶת הַחֶלֶב)
 עִמּוֹ (ר"ל עִם הַחֹזֶה) לְהַנִּיף וְכו' וְלִפִּי זֶה אֵין צוּרֵךְ לְשִׁלְשָׁה כַּחֲנִיִּם. עֵינֵי רִשְׁי וּמִנְחוֹת ס"ב ע"א
 וְכֵן תִּרְגֵּם מֵלֶךְ עַל בִּלְשׁוֹן עַם לְמִשְׁנָה ט' כ' ו' ט"ו.

(3) "זֶה חֶלֶק אַהֲרֹן וּבְנָיו מִן קֶרְבָּנוֹת ד' מִן יוֹם אֲשֶׁר נִקְרְבוּ לַכֹּהֵן לֵאמֹר."

אללה פתגֹך אלגמע אלי באב כבא אלמחצר: 5 וקאל להם מוסי
הדא אלמטר אלדי אמר אללה אן יעמל: 6 פקדם הרון ובניה פנסלהם
באלמא: 7 וגעל עליה אלחוניה וקלדה באלזנאר ואלבסה אלממטה
וגעל עליה אלצדרה ושדרה בהמיאנהא וקלדה בה: 8 וציר עליה
אלבדנה וגעל פיהא אלזנאר ואלצחאיה: 9 וציר אלעמאמה עלי ראסה 5
וגעל דונהא: 10 ממא ילי וגהה עצאבה אלדהב תאג אלקדם כמא אמר
אללה מוסי: 10 ואכד מוסי דהן אלמסוחיה ומסח מנה אלמסכן וגמיע
מא פיה וקדסיהם: 11 ונצח מנה עלי אלמדבח סבע מראר ומסח
אלמדבח וגמיע אניתה ואלחויק ומקעדה וקדסיהם: 12 וצב מן דהן
אלמסוחיה עלי ראס הרון ומסחה וקדסה: 13 וקדם מוסי בני הרון 10
ואלבסיהם תואניא וקלדהם בזנאניר וצמדהם בקלאנס כמא אמר אללה
מוסי: 14 תם קדם רת אלדכוה ואסנד הרון ובנוה אידיהם עלי ראסה:
15 פדבחה מוסי ואכד מן דמה וגעל עלי ארכאן אלמדבח מסתדירא
באצבעה ודכאה ובאקי אלדס צבה ענד אסאסה וקדסה ואסתגפר ענה:
16 ואכד מוסי גמיע אלתרב אלדי עלי אלגוף וזיאדה אלכבד ואלכליתין 15
ושחמהמא וקתר עלי אלמדבח: 17 ואלרת מע גלדה ולחמה מע
פרתה אחרק באלזנאר כארג אלעסכר כמא אמר אללה מוסי: 18 תם
קרב כבש אלצעידה פאסנד הרון ובנוה אידיהם עלי ראסה: 19 פדבחה
מוסי ונצח אלדס עלי אלמדבח מסתדירא: 20 ועצא מוסי אלכבש
אעצאא וקתר אלראס ואלאעצא ואלקצבה: 21 ואלגוף ואלאכאארע 20
נסלהא באלמא וקתר מוסי גמיע אלכבש עלי אלמדבח הו צעידה
מקבול מרצי קרבאן ללה כמא אמר אללה מוסי: 22 תם קדם אלכבש
אלתאני כבש אלכמאל ואסנד הרון ובנוה אידיהם עלי ראסה: 23 פדבחה
מוסי ואכד מן דמה פגעל עלי שחמה אדן הרון אלימני ועלי בהאם
ידה אלימני ובהאם רגלה אלימני: 24 תם קדם בני הרון וגעל מן אלדס 25
עלי אשחאם אדאנהם אלאיאמן ואבאהם ארגלהם אלאיאמן ורש מוסי
באקי אלדס עלי אלמדבח מסתדירא: 25 ואכד אלתרב ואלאליה
וגמיע אלשחם אלדי עלי אלגוף וזיאדה אלכבד ואלכליתין ושחמהמא
ואלסאק אלאימן: 26 ומן אלסל אלפטר אלדי בין ידי אללה אכד
גדרקה פטירה ואחדה וגדרקה כבו מדהונה ואחדה ורקאקה וצירהא 30
עלי אלשחום ואלסאק אלאימן: 27 וגעל אלכל עלי ידי הרון ועלי ידי
בניה וחרכהא: 28 תם אכדהא מוסי מן פוק אידיהם

(1) בכ"י י: וצדרה.

(2) ר"ל שהציץ תלוי במצנפת. עיין שמות כ"ט ו'.

(3) פ': חרכה. והתנופה היתה למה שהיה על כפי אחרן ובניו.

וקְתַרְהָא עֲלֵי אֱלֹמִדְבַּח מִעַ אֲלֻצְעִידָהּ¹ לֹאנְהָא קִרְבָּאן כִּמְאֵל לֵלָה מִקְבֹּל
 מִרְצִי: 29 תָּם אֲכֹד מוֹסִי אֲלֻקֶּן וְחִדְכָּה תַחֲרִיכָא בֵּין יְדֵי אֱלֹלָהּ וְכֹאן
 לְמוֹסִי נִצִּיבָא מִן כִּבְשׁ אֲלֻכְמָאֵל כִּמְאֵא אִמֵּר אֱלֹלָהּ מוֹסִי: 30 תָּם אֲכֹד
 מוֹסִי מִן דְּהֵן אֲלֻמְסוּחִיָּהּ וּמִן אֲלֹדֶם אֲלֹדִי עֲלֵי אֱלֹמִדְבַּח פִּנְצָח עֲלֵי הָרוֹן
 5 וְתִיאֲבָה וּבְנִיה וְתִיאֲבַב בְּנִיה מַעַה וּקְדָםֶהֶם אֲגֻמְעִין: 81 וְקֹאֵל מוֹסִי לְהָרוֹן
 וּבְנִיה אֲטַבְכוּ אֲלֻלָּחֶם עֲנֵד בָּאֵב כָּבֹא אֲלֻמְחֻצֵּר וְתָם אִיצָא פִּכְלוּהּ מִעַ
 אֲלֻכְבוּ אֲלֹדִי פִי סַל אֲלֻכְמָאֵל כִּמְאֵא אִמֵּרְתָּ וְקִלְתָּ הָרוֹן וּבְנוּהָ יֹאכְלוּהָ:
 32 וּמֹא פִּצֵּל מִן אֲלֻלָּחֶם וְאֲלֻכְבוּ פֹאחֲרֻקוּהָ בֹאֲלֻנָּאֵר: 88 וּמִן בָּאֵב כָּבֹא
 אֲלֻמְחֻצֵּר לֹא תִכְרְגוּ סְבַעָה אִיאֵם אֵלִי יוֹם פִּרְאָג אִיאֵם כִּמְאֻלְכֶם פֹּאן
 19 סְבַעָה אִיאֵם תִּכְמַל וְאֲגֻבְכֶם²: 84 וְכִמְאֵא עֲמַל בְּכֶם אֵלִיּוֹם כִּדְאָךְ אִמֵּר
 אֱלֹלָהּ אֵן יַעֲמִל³ וְיִסְתַּגְפֵּר עֲנֻכְכֶם: 85 וְעֲנֵד בָּאֵב כָּבֹא אֲלֻמְחֻצֵּר תִּגְלֹסוּ
 לֵילָא וְנִהָאֲרָא סְבַעָה אִיאֵם וְתַחֲפֹטוּ חֲפֹט אֱלֹלָהּ וְלֹא תַהֲלִכוּ לֹאן
 כִּדְאָךְ אִמֵּרְתָּ: 86 וְצִנַּע הָרוֹן וּבְנוּהָ בְּגִמִּיעַ אֲלֻאֲמוֹר אֲלֹתִי אִמֵּר אֱלֹלָהּ מוֹסִי:

ט

15 1 פִּלְמָא כֹּאן אֵלִיּוֹם אֲלֻתְאֲמֵן דְּעֹא מוֹסִי בְּהָרוֹן וּבְנִיה וְאִשְׁיֹאךְ
 אִסְרָאִיל: 2 פִּקְאֵל לְהָרוֹן כִּד עֲגֻלָּא מִן בִּקֵּר לִלְדֻכוּהָ וְכִבְשָׁא לִלְצִעִידָהּ
 צַחִיחִין וְקִרְבֵּהֶמָּא בֵּין יְדֵי אֱלֹלָהּ: 3 וּמִר בְּנֵי אִסְרָאִיל קֹאִילָא כִּדוּ עֲתוּדָא
 מִן אֲלֻמְאֻצֵּי לִלְדֻכוּהָ וְעֲגֻלָּא וְכִבְשָׁא אֲבִנֵי סִנְהָ צַחֲאָחָא לִלְצִעִידָהּ:
 4 וְתוֹרָא וְכִבְשָׁא לִלְסֻלָּמָהּ יִדְבַּחָאן בֵּין יְדֵי אֱלֹלָהּ וְהִדִּיָּה מִלְתּוּתָהּ בְּדֵהֵן
 20 לֹאן הִדָּא אֵלִיּוֹם אֱלֹלָהּ מִתְגַּל לְכֶם: 5 פִּקְדָמוּ מֹא אִמֵּר בַּהּ מוֹסִי אֵלִי
 בָּאֵב כָּבֹא אֲלֻמְחֻצֵּר וְתִקְדָם גִּמִּיעַ אֲלֻגֻמַּע וּוְקִפּוּ בֵּין יְדֵי אֱלֹלָהּ: 6 קֹאֵל
 מוֹסִי הִדָּא אֲלֻאֲמֵר אֲלֹדִי אִמֵּר אֱלֹלָהּ אֲעִמְלוּהָ וְיִתְגַּלִּי לְכֶם נוֹר אֱלֹלָהּ:
 7 פִּקְאֵל מוֹסִי לְהָרוֹן תִּקְדָם אֵלִי אֱלֹמִדְבַּח וְאֲעִמַל דְּכוּתָךְ וְצִעִידָתְךָ
 וְאִסְתַּגְפֵּר עֲנֵד וְעֵן קוּמְךָ וְאֲעִמַל קִרְבָּאן אֲלֻקוֹם וְאִסְתַּגְפֵּר עֲנֵהֶם כִּמְאֵא
 25 אִמֵּר אֱלֹלָהּ: 8 פִּתְקָדֶם הָרוֹן אֵלִי אֱלֹמִדְבַּח פִּדְבַּח עֲגֻל אֲלֻדְכוּהָ אֲלֹדִי
 לַה: 9 פִּקְדָם בְּנֵי הָרוֹן אֲלֹדֶם אֵלִיָּה פִּגְמָם אֲצַבַּעָה פִּיָּה וְגַעַל עֲלֵי אֲרֻכָּאן
 אֱלֹמִדְבַּח וּבֹאֲקֵי אֲלֹדֶם צֵב עֲנֵד אִסְאֵם אֱלֹמִדְבַּח: 10 וְאֲלֻתְרַב וְאֲלֻכְלִי
 וְזִיאֲדָהּ אֲלֻכְבַּד מִן אֲלֻדְכוּהָ קְתָר דִּלְךָ עֲלֵי אֱלֹמִדְבַּח כִּמְאֵא אִמֵּר אֱלֹלָהּ
 מוֹסִי: 11 וְלַחֲמָה וְגִלְדָּה אַחֲרֻקָהֶמָּא בֹאֲלֻנָּאֵר כֹּאֲרָג אֲלַעֲסֻכֶּר: 12 תָּם
 80 דְּבַח אֲלֻצְעִידָהּ וּבִלְגוּ בְּנֵי הָרוֹן אֲלֹדֶם אֵלִיָּה וְרִשָּׁה עֲלֵי אֱלֹמִדְבַּח

¹ "עם העלה".

² "כי שבעת ימים ימלאו חובתכם" ר"ל ששבעת ימים נצרכים למלאות ימי מלאיכם.

³ ר"ל כמו שנעשה בכם היום כן צוה ד' לעשות כל שבעת הימים.

מסתדירא: 18 תם בלגו אליה אעצא אלצעידה מע אלראם וקתר דלך
 עלי אלמדבח: 14 וגמל אלגוף ואלאכארע וקתר דלך מע אלצעידה
 עלי אלמדבח: 15 תם קדם קרבאן אלקום פאכד עתוד אלדכוה אלדי
 ללקום פדבחה ודכא בה כאלאול: 16 וקדם אלצעידה וצנעהא
 כאלסירה: 17 תם קדם אלהדיה ומלא כפה מנהא וקתר דלך עלי 5
 אלמדבח מא כלא צעידה אלגדאה: 18 ודבח אלתור ואלכבש דבאיח
 אלסלאמה אלתי ללקום ובלגו בנו הרון אליה אדם ורשה עלי אלמדבח
 מסתדירא: 19 ואלשחום מן אלתור ומן אלכבש אלאליה ואלמגשי¹
 ואלכלי וזאדה אלכבד: 20 פגעלו אלשחום מע אלקצוי² וקתר אלשחום
 עלי אלמדבח: 21 ואלקצוי ואלסאק אלאימאן חרבהא הרון תחריכא 10
 בין ידי אללה כמא אמר מוסי: 22 תם שאל הרון ידיה אלי אלקום
 ובארך עליהם בעד אן נול³ מן עמל אלדכוה ואלצעידה ודבח
 אלסלאמה: 23 תם דכל מוסי והרון אלי כבא אלמחצר וכרגא ובארכא
 אלקום ותגלי ללקום נור אללה: 24 באן⁴ כרגת נאר מן ענד אללה
 פאכלת עלי אלמדבח אלצעידה ואלשחום פנשר אלקום ורגו ווקעו עלי 15
 וגוההם:

ר

1 תם אכד אבנא הרון נדב ואביהוא כל רגל מגמרתה וגעלא
 פיהמא נארא וצירא עליהמא בכורא וקרבא בין ידי אללה נארא גריבה
 מא לם יאמרם⁵ בהא: 2 וכרגת נאר מן ענד אללה פאכלתהמא 20
 ומאתא בין ידי אללה: 3 פקאל מוסי להרון הו מא קאל אללה אני
 באלמקרבין אלי אתעשם⁶ ובחצרה גמיע אלקום אתכרם פסכת הרון:
 4 תם דעא מוסי במישאל ואלצפן אבני עזיאל עם הרון פקאל להמא
 תקדמא אחמלא אכותכם⁷ מן בין ידי אלקדם אלי כארג אלעסכר:
 5 פתקדמא וחמלאהמא בתואניהמא אלי כארג אלעסכר כמא אמר 25
 מוסי: 6 קאל מוסי להרון ולאלעזר ולאיתמר אבניה רווסכם לא
 תשעתו ותיאככם לא תמזקו ולא תהלכו ועלי גמיע אלגמעה יכון סכט⁸

(1) בכ"י י: אלסנמי אלגוף = המכסה את הקרב.

(2) "עם החזות" ועיין למעלה ז' ל'.

(3) "אחר שירד (מן המזבח) זכן כראכ"ע: וכבר ירד.

(4) ר"ל שכבוד ד' נראה ביציאת האש.

(5) ר"ל אשר לא צוה את הכהנים.

(6) "אתגדל בנקרבים אלי".

(7) פ': אכויכמא.

(8) "יהיה קצף" עיין ר' בחיי בלקושים.

ואכותכם גמיע בני אסראיל הם יכבון עלי אלהריק אלדי אחרקה אללה:
 7 ומן באב כבא אלמחצר לא תכרנו לילא תהלכו לאן דהן מסח אללה
 עליכם פצנעו כמא קאל מוסי: 8 תם כלם אללה הרון קאילא: 9 כמרא
 ומסכרא לא תשרב אנת ובנוך מעך פי דכולכם אלי כבא אלמחצר ולא
 6 תהלכו רסם אלהר עלי מר אניאלכם: 10 ולתפצלו: בין אלקדם
 ואלבדל ואלנגם ואלטאהר: 11 ולתפתו: בני אסראיל בגמיע אלרסום
 אלדי אמרתכם עלי ידי מוסי: 12 תם כלם מוסי להרון ולא לעזר
 ולאיתמר אבניה אלבאקיין כדו אלהדיה אלפאצלה מן קראבין אללה
 וכלוהא פמירא לזק אלמדבח לאנהא מן כואץ אלאקדאם: 13 וגאז
 10 אן תאכלהא איצא פי סאיר אלמואצע אלמקדסה: אד הי רזקך ורזק בניך
 מן קראבין אללה לאן כדא אמרת: 14 ואמא קץ אלתחריק וסאק
 אלרפיעה פכלוהמא פי מוצע טאהר: אנת ובנוך ובנאתך מעך פאנהא
 רזקך ורזק בניך קד אעמיתהמא מן דבאיה סלאמה בני אסראיל:
 15 כדאך סאק אלרפיעה וקץ אלתחריק מע אלשחום אלמחרקה
 15 יאתו בהא לתחרך תחריבא בין ידי אללה פתכון לך ולבניך מעך רסם
 אלהר כמא אמר אללה: 16 ועתוד אלדכוה אלתמסה מוסי פהודא
 קד אחרק פסכט עלי אלעזר ואיתמר אבני הרון אלבאקיין קאילא: 17 מא
 באלכם לס תאכלו אלדכוה פי מוצע מקדם לאנהא מן כואץ אלאקדאם
 ואללה אעטאכם איאהא לתחמלו וזר אלגמע ותסתגפרו ענהם בין ידי
 20 אללה: 18 ואיצא הודא לס ידכל מן דמהא אלי אלקדם אלגואני פקד
 כאן יגב אן תאכלוהא פי אלקדם: כמא אמרת לכם: 19 פקאל הרון
 אלי מוסי הודא אליום אלדי קרבו דכותהם וצעידתהם בין ידי אללה
 וואפאני מתל הדה אלמצאיב פלו אכלת אלדכוה אליום הל כאן יחסן
 דלך ענד אללה: 20 פלמא סמע מוסי דלך חסן ענדה:

יא

25

1 וכלם אללה מוסי והרון וקאל להמא: 2 כלמא בני אסראיל

(1) «כדי שתבדילו» עיי' רש"י. — (2) «ותורו» כלשון אשר יורו אתכם הכהנים דברים כ"ד ח'.
 (3) «ומותר לכם ג"כ לאכול אותה בשאר מקומות המוקדשים» וכן נמצא בספרא מ"ז א':
 לרבות הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש.
 (4) ר"ל בתוך ירושלים. עיין ספרא. — (5) ר"ל וכן יובאו השוק והחזה עם החלבים.
 (6) השתמש הגאון כאן בלשון רבים מפני שהערה מוסבת על כל הכהנים שהיו עם
 שני בני אהרן.
 (7) «ועוד הן לא הובא מדמה אל הקדש פנימה וכבר היה ראוי שתאכלו במקום קדש»
 ובספרא ע"ז ב': ואין חטאת פסולה עד שיכנס דמה לפניו.
 (8) «ותקראנה אותי כאלו הצרות ואלו אכלתי היום את החטאת ההיה זה לרצון לפני ד'»
 והא הא השאלה עיין אבן גנאח בספרו אללמע 357.

וקולא להם הדא אלחיואן אלדי יגזו אן תאכלוה מן גמיע אלבהאים
 אלתי עלי אלארין: 3 כל מטלפה בטלף ומפרק טלפהא תפריקא
 ומצעדה אלאתראר מן אלבהאים פכלוהא: 4 ואמא הדה פלא
 תאכלוהא מן אלמצעדה אלאתראר ומן אלמטלפה אלאתלאף אלגמל
 פאנה מצעד אתראר גיר מטלף בטלף והו נגס לכס: 5 ואלובר 5
 פאנה מצעד אתראר גיר מטלף בטלף מחרם הו לכס: 6 ואלארנבה
 פאנהא מצעדה אתראר וגיר מטלפה בטלף מחרמה הי לכס: 7 ואלכנוזר
 פאנה מטלף בטלף וטלפה מפרק תפריקא והו אתרארא לא יגתר
 מחרם הו לכס: 8 מן לחומהא לא תאכלו ובנבאילהא לא תדנו כדאך
 הי נגסה לכס: 9 והדא מא יגזו אן תאכלו מן גמיע מא פי אלמא כל 10
 מא לה אנחה ופלוס פי אלמא פי אלבחאר ואלאודיה פכלוה: 10 וכל
 מא לים לה אנחה ופלוס פי אלבחאר ואלאודיה פי גמיע דביב אלמא
 וגמיע אלחיואן אלדי פיה פהו רגס לכס: 11 וסביל כונה רגסא הו אן
 מן לחומהא לא תאכלו ובנבאילהא תרגסו: 12 כדאך כל מא לים לה
 אנחה ופלוס פי אלמא רגס הו לכס: 13 והדא תרגסו מן אלטאיר 15
 ולא יוכלו לאנהא אנגאם אלנסר ואלעקאב ואלענקא: 14 ואלחדא 14
 ואלצדא לאצנאפהא: 15 וגמיע אלגראכב לאצנאפהא: 16 ואלנעאם
 ואלכטאף ואלסאף ואלבאז לאצנאפהא: 17 ואלבום ואלזמג ואלבאשק:
 18 ואלשאדין ואלקוק ואלרכם: 19 ואלעקר ואלבגנא לאצנאפהא
 ואלהדד ואלכפאש: 20 וגמיע דביב אלטאיר אלסאלך עלי ארבע ארגל 20
 הו רגס לכס: 21 אמא הדה פכלוה מן גמיע דביב אלטאיר אלסאלך
 עלי ארבע מא לה כראעאן פוק רגליה ליתב: 22 בהמא עלי אלארין:
 22 הדא מא תאכלוה מנהם אלגראד וצנופה ואלדבא וצנופה ואלחרגל
 וצנופה ואלגנדב וצנופה: 23 וסאיר דביב אלטאיר אלדי לה ארבע
 ארגל פהו רגס לכס: 24 ומן הדה פאנגסו: 25 כל מן דנא בנבאילהם
 ינגס אלי אלמגיב: 25 ומן חמל מן נבאילהם יגסל תיאבה וינגס אלי
 אלמגיב: 26 מן גמיע אלבהאים אלתי הי מטלפה בטלף ותפריקא
 ליסהא: 27 מפרקה ואתרארא ליסהא מצעדה פהי רגסה לכס מן דנא

(1) העתיק כאן טמא כמשמעו ובפסוקים הבאים תרגם מחרם = אסור.

(2) גבזה יהיה שקץ שמבשרם לא תאכלו וכו' ועל דרך הזה כל אשר אין לו זכר.

(3) עיין ראב"ע שהשיג על הגאון ואמר שזה העוף לא היה ולא נברא.

(4) עיין מה שהעירו בזה בדברים י"ד י"ג.

(5) וכן ת"א: לקפצא.

(6) ר"ל ומכל אלה האמורים למטה כ"ז כ"ז תממא והשתמש בהעתקתו פעם בלשון

זכר פעם בלשון נקבה.

(7) בפי: ליסת.

27 בהא ינגם: וכל סאלך עלי כפיה מן גמיע אלוהש אלסאלך עלי
 ארבע פהו נגם לכם כל מן דנא בנבאילהם ינגם אלי אלמגיב: 28 ומן
 חמל מן נבאילהם יגסל תיאבה וינגם אלי אלמגיב כדאך הי אנגאם
 לכם: 29 והדא לכם אלנגם מן אלדביב אלדאב עלי אלארץ אלכלדה
 5 ואלפאר ואלצב לאצנאפהא: 30 ואלורל ואלחרדון ואלעטאיה ואלחרבא
 ואלסאם אבריץ: 31 הדה אלנגסה לכם מן גמיע אלדביב כל מן דנא
 בהא פי חאל מותהא ינגם אלי אלמגיב: 32 וכל מא וקע עליה מנהא
 בעד מותהא ינגם מן גמיע אניה אלכשב או תוב או גלד או מסח וכל
 אניה יעמל בהא צנעה וידכל פי אלמא וינגם אלי אלמגיב ויטהר:
 10 33 וכל אנא כוף וקע מנהא שי אלי דאכלה כל מא דאכלה ינגם
 ואיאה פאכסרו: 34 מן גמיע אלמעאם אלדי יוכל ממא ידאכלה
 אלמא ינגם וגמיע אלשראב אלדי ישרב פי כל אנא ינגם: 35 וכל
 מא וקע מן נבאילהם עליה פינגם מן תנור ומסתוקד פאנקצוהמא
 לאנהא נגסה וכדאך נגם יכון לכם⁽¹⁾: 36 אמא עין וביר ומלאם אלמא
 15 פיוכן טהרא⁽²⁾ ומן דנא בנבאילהא⁽³⁾ פינגם: 37 ואן וקע מן נבאילהא
 עלי שי מן אלנבאת ואלחב אלדי יורע⁽⁴⁾ פהו טאהר: 38 פאן געל מא
 עליה ווקע מן נבאילהא עליה פהו נגם לכם: 39 ואדא מאת מן
 אלחיואן אלדי הו טלק לכם אן תאכלוה מן דנא בנבילתה פלינגם
 אלי אלמגיב: 40 ומן אכל מנהא יגסל תיאבה וינגם אלי אלמגיב ומן
 20 חמל מנהא יגסל תיאבה וינגם אלי אלמגיב: 41 וגמיע אלדביב אלדאב
 עלי אלארץ פהו רגם לא יוכל: 42 מן סאלך עלי צדרה וסאלך עלי
 ארבע אלי כל מא כתרת ארגלה⁽⁵⁾ מן גמיע אלדביב אלדאב עלי
 אלארץ לא תאכלוהם פאנהם ארגאם: 43 לא תרגסו אנפסכם בשי
 מן אלדביב אלדאב ולא תתרגסו בהם פתעצוני בדלך⁽⁶⁾: 44 אנא
 25 אללה רבכם פתקדמו וכינו מקדסין פאני אלקדום ולא תנגסו אנפסכם
 בשי מן אלדביב אלדאב עלי אלארץ: 45 לאני אללה אלמצעדכם מן
 בלד מצר לאכון לכם אלאהא פכונו מקדסין לאני אללה אלקדום:
 46 הדה שריעה אלבהאים ואלטאיר וגמיע אלנפוס אלחיה אלדאבה

(1) פ': וכדלך חכם כל מא הו לכם נגם = וכן הדין בכל מה שהוא טמא לכם.

(2) רש"י: הטובל בהם.

(3) רש"י: אפילו הוא בתוך מעין ובור שבהם הנבילה.

(4) "מן הצמחים ומן הזרע אשר יורע".

(5) וכן ת"א: עד כל סגיאות רגלאין. ר"ל מן השרץ ההולך על גחון וכו' עד השרץ אשר

רבו רגליו.

(6) "ותמרוני בזה" עיין למטה ו"ח כ"ד וספרא ג"ז ב': ואם מטמאים אתם בהם סופכם

ליטמא בהם.

פי אלמא וסאיר אלנפוס אלדאבֿה⁽¹⁾ עלי אלארץ: 47 תפרו⁽²⁾ בין אלננס ואלטאהר ובין אלחיואן אלדי יוכל ואלדי לא יוכל:

יב

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 מר בני אסראיל קאילא איֿה אמראֿה עלקת פולדת דכרא פתננס סבעֿה איאם כאיאם בעד חיצתהא⁽³⁾ 6 תכון נגאסתהא: 8 ופי אליום אלתאמן תכתן קלפֿה אחלילה⁽⁴⁾: 4 ותלאֿתֿה ותלתין יומא תקים פי דם אלטהר לא תלאַם שיא מן אלאקדאם ולא תדכל אלי אלקדם אלי כמאל איאם טהרהא: 5 פאן ולדת אנתי פלתננס אסבועין כחכם חיצתהא⁽⁵⁾ וסתֿה וסתין יומא תקים עלי דם אלטהר: 6 וענד כמאל איאם טהרהא לאבן או אבנֿה תאת 10 בכבש אבן סנתה ללצעידֿה ופרֿך חמאם או שפנינא ללדכוֿה אלי באב כבא אלמחצר אלי אלאמאם: 7 ויקרֿבה בין ידי אללה ויסתגפר ענהא ותטהר מן נביע דמהא הדה שריעֿה אלואלדֿה ללדכר או ללאנתֿי: 8 פאן לם תנל ידהא מקדאר שאֿה פלתאכד שפנינן או פרכי חמאם אחרהמא ללצעידֿה ואלאכר ללדכוֿה ויסתגפר ענהא אלאמאם פתטהר: 15

יג

1 תם כלם אללה מוסי והרון קאילא: 2 איֿ אנסאן כאן פי גלד בדנה שאמֿה או עארצֿה או בקעֿה או צארֿה⁽⁶⁾ פי בדנה בלא ברץ פליות בה אלי הרון אלאמאם או אלי אחד מן בניה אלאימֿה: 3 פינטר אלאמאם אלבלא פי גלד אלבדן פאן כאן פיה שער קד אנקלב אביֿן 20 ומנטר אלבלא עמיק מן גלד בדנה פהו בלא ברץ פאדֿא ראה כדאך פלינגסה: 4 ואן כאנת בקעֿה ביצא לים מנטרהא עמיק מן אלגלד ושערהא לם ינקלב אביֿן פליוקפה⁽⁷⁾ סבעֿה איאם: 5 תם ינטרה פי אליום אלסאבע פאן וקה אלבלא בעינה לם יתפש פי אלגלד פליוקפה סבעֿה איאם תאניֿה: 6 תם ינטרה פי אליום אלסאבע תאניֿה פאן כבי 25

(1) ס': אלסאעיה. וכן מנהג הגאון לתרגם פעל שרץ.

(2) ר"ל זאת התורה תבדיל.

(3) וכן ת"א: כיומי רחוק סוכתה וכן העתיק הגאון למטה מ"ז ל"ג מלת דוח האיץ היא אשה שיש לה וסתה.

(4) "ערלת אמתו".

(5) "כדין דותה" ר"ל כדין וסתה.

(6) "או חיה" ר"ל אפילו יהיה נגע אחר משנים ומשלשה מינים חנוכרים מצטרפין.

י"ן ספרא דף ס' א'.

(7) "ועמדה".

אלבלא ולם יתפש פי אלגלד פליטהרה פאנהא עארצה ויגסל תיאבה
ויטהר: 7 ואן תפשת אלעארצה פי גלדה בעד מא אורי ללאמאם
פטהרה פליורהא לה תאנעה: 8 ואדא ראי אלאמאם קד תפשת פי גלדה
פלינגסה פאנהא ברין: 9 ואדא כאן באנסאן בלא ברין פליות בה
אלי אלאמאם: 10 פנטר אלאמאם פאדא בשאמה ביצא פי גלדה וקד
5 אנקלבת אלשער אביין או גזו מן לחם נקי⁽¹⁾ פי אלשאמה: 11 ברין
עתיק פי גלד בדנה פלינגסה אלאמאם ולא יוקפה אד הו נגם: 12 ואן
אנתשר אלברין פי אלכדן חתי גטא גמיע בדן אלמבתלי⁽²⁾ מן ראסה
אלי רגליה גמיע מנטר עיני אלאמאם: 13 פנטר אלאמאם פאדא קד
10 גטא אלברין גמיע בדנה פליטהרה אד קד אנקלב כלה אביין פהו
טאהר: 14 ואי יום טהר פיה לחם נקי פלינגס פיה: 15 באן ירי
אלאמאם אללחם אלנקי פלינגסה לאן אלגזו מן אללחם אלנקי מע
אלברין נגם הו⁽³⁾: 16 ואן רגע אללחם אלנקי פאנקלב אביין פליג
אלי אלאמאם: 17 פאדא נטר אלאמאם אן אלבלא קד אנקלב אביין
15 פליטהרה אנה טאהר: 18 ואי אנסאן כאן פי גלד בדנה קרח פברא:
19 פצאר פי מוצע אלקרח שאמה ביצא או בקעה ביצא מחמרה פליור
ללאמאם: 20 פאדא ראי אלאמאם מנטרהא מתספלה מן אלגלד ושערהא
קד אנקלב אביין פלינגסה פאנהא בלא ברין אנתשר פי אלקרח:
21 ואן הו נטרהא ולם יכן פיהא שער אביין וליס הימתספלה מן
20 אלגלד בל הו כאביה פליוקפה אלאמאם סבעה איאם: 22 ואן הו
תפשת פי אלגלד פלינגסה אלאמאם פאנהא בלא: 23 ואן וקפת
אלבקעה מכאנהא לם תתפש פהי מן אתר⁽⁴⁾ אלקרח פליטהרה
אלאמאם: 24 ואי אנסאן כאן פי גלד בדנה כי נאר תם צאר גז אלכי
בקעה ביצא מחמרה או ביצא פקט⁽⁵⁾: 25 פלינטרהא אלאמאם פאן
25 אנקלב אלשער אביין וכאן מנטרהא עמיקא מן אלגלד פהו ברין
אנתשר פי אלכי פלינגסה אלאמאם⁽⁶⁾: 26 פאן ראהא אלאמאם וליס
פיהא שער אביין וליסת הי מתספלה מן אלגלד בל הו כאביה פליוקפה
אלאמאם סבעה איאם: 27 תם ינטרה פי אליום אלסאבע פאן תפשת
פי אלגלד פלינגסה אלאמאם פאנהא בלא ברין: 28 ואן וקפת אלבקעה

(1) "חלק מבשר נקי".

(2) "כל בשר חנוני".

(3) "כאשר יראה הכהן הבשר החי ישמאחו מפני שחלק מבשר החי עם הצרעת סמא הוא".

(4) "ת"א: רושם שחמא. ועיין רש"י.

(5) "או רק לבנת".

(6) "לא העתיק הגאון המלות נגע צרעת היא כי למותר הן."

מבאנהא ולם תתפש פי אלגלד ודי כאביה פהו מן אתר אלבי פליטהרה
אלאמאם פאנהא תשוט אלבי¹: 29 ואי רגל או מראה כאן בה בלא
פי ראסה או פי לחיתה: 30 פלינטרה אלאמאם פאן כאן מנטרה
עמיקא מן אלגלד ופיה שער דקיק אצהב פלינגסה אלאמאם פאנה
כלף והוא ברין אלראם או אללחיה: 31 ואן ראה אלאמאם ולים מנטרה 5
עמיקא מן אלגלד ולים פיה שער אסוד פליוקפה סבעה איאם: 32 תם
ינטרה פי אליום אלסאבע פאן הו לם יתפש ולם יכן פיה שער אצהב
ומנטרה לים עמיק מן אלגלד: 33 פליחלק גמיע שעה מא כלא מוצע
אלכלף פליוקפה סבעה איאם תאניה: 34 תם ינטרה אלאמאם פי אליום
אלסאבע פאן הו לם יתפש פי אלגלד ומנטרה לים עמיקא מן אלגלד 10
פליטהרה ונגסל תיאבה ויטהר: 35 ואן תפשי אלכלף פי בדנה בעד
טהרה: 36 פנטרה אלאמאם וקד תפשי פי אלגלד פלא יפחץ ען
אלשער אלאצהב בברהאן² אנה נגס: 37 ואן וקף אלכלף פי
עינה ונבת פיה שער אסוד פקד ברא אלכלף והו טאהר פליטהרה
אלאמאם: 38 ואי רגל או מראה כאן פי גלד בדנהם בקע בקע בייץ: 15
39 פלינטר אלאמאם פאדא כאן פי גלד אבדאנהם בקע כאביה בייץ³
פהו בהק אנתשר פי אלגלד והו טאהר: 40 ואי אנסאן אנתתף שער
ראסה פהו אצלע והו טאהר: 41 ואן אנתתף ממא ילי וגהה פהו אגלח
והוא טאהר: 42 ואן כאן פי אלצלעה או אלגלחה בלא אביץ מחמר
פימכן אן יכון ברצא⁴ קד אנתשר פי צלעתה או פי גלחתה: 20
43 פלינטרהא אלאמאם אן כאנת שאמה אלבלא ביצא מחמרה פי
צלעתה או פי גלחתה עלי סביל מנאטר ברין סאיר גלד אלבדן
ואהכאמהא⁵: 44 הו רגל אברין והו נגס פלינגסה אלאמאם תנגיסא
פאן בלאה פי ראסה: 45 ואלאברין אלדי בה אלבלא יגב אן תכון
תיאבה ממזקה וראסה משעתא ועלי שארבה יתלתם וינאדי אלנגס 25
אלנגס⁶: 46 טול מא אקאם בה אלבלא ינגס פאנה נגס פליגלם
פראדא כארג אלעסבר יכון מסכנה: 47 ואי תוב כאן פיה בלא אלברין
מן תוב צוף או כתאן: 48 או סדא או לחמה מן כתאן או צוף או פי

(1) הגאון תרגם כזה הפסוק שאת כמו שתרגם למעלה בפסוק כי צרבת כמלת אתר =
רושם. והעתיק כאן צרבת בערבי שויט = חמום.

(2) ר"ל לא יבקש סימן טומאה בשער הצהב.

(3) בכ"י י' ובפ' פי ביאצהא = בלובן שלהם וזה כמו שפירש רש"י: שאין לובן
שלהן עז אלא כהה.

(4) "אפשר שכבר פרחת צרעת".

(5) "בדרך מראות צרעת שאר עור גופו ומשצטיה".

(6) רש"י: משמיע שהוא טמא ר"ל כדי להרחיק בני אדם ממנו.

גלד או פי מא צנע מנה: 49 ויכון אלבלא אלצור או אחמר פי אלחוב
 או פי אלגלד או אלסדא או אללחמה או פי שי מן אנא אלגלוד פדלך
 הו בלא אלברץ פליורא אלי אלמאם: 50 תם ינטרה אלמאם ויוקפה
 סבעה איאם: 51 תם ינטרה אלמאם פי אליוס אלסאבע פאן תפשי
 5 פי אלחוב או פי אלסדא או אללחמה או פי אלגלד וגמיע מא יעמל
 אלגלד ללצנאעה פדאך אלבלא ברץ מאחק והו נגם: 52 פליחרק
 אלחוב או אלסדא או אללחמה כאן מן צוף או כתאן או גמיע אנא
 אלגלד אלדי יכון פיה אלבלא פאנה ברץ מאחק לדלך יחרק באלנאר:
 53 ואן ראה אלמאם לם יתפש פי אלחוב או אלסדא או אללחמה או
 10 גמיע אניה אלגלד: 54 פליאמר אלמאם בנסלה באלמא ונקפה סבעה
 איאם תאניה: 55 תם ינטרה אלמאם בעד מא גסל פאן כאן לם ינקלב
 לונה ולם יתפש פהו נגם וליחרק באלנאר והי מהלכה כאנת פי סחקה
 או זבירתה: 56 פאן ראה אלמאם קד כבי אלבלא בעד מא גסל
 פליכרקה מן אלחוב או מן אלגלד ויקטעה מן אלסדא או אללחמה:
 15 57 ואן טהרת זיאדה פי אלחוב או אלסדא או אללחמה או גמיע אנא
 אלגלוד פהי אלמנתשרה: 58 פלתחרק באלנאר אלחוב אלדי פיה אלבלא:
 58 ואלחוב או אלסדא או אללחמה או גמיע אנא אלגלוד אן גסלת
 פזאל ענהא אלבלא פלתגסל תאניה ותטהר: 59 הדה שריעה בלא
 אלברץ אלכאין: 60 פי תוב אלצוף או אלכתאן או אלסדא או אללחמה או
 20 שי מן אנא אלגלוד ליטהר או לינגם:

יד

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 הדה תכון שריעה אלברץ
 פי וקת טהרה אן יותא בכברה אלי אלמאם: 3 פליכרץ אלמאם
 אלי כארץ אלעסכר פאדא נטר אן אלברץ קד אשפי מן בלא אלברץ
 25 אמר פיה במא יגב: 3 פיאמר אלמאם ויוכד ללמתטהר עצפורהן חיאן:

(1) העתקה הזאת הובא בספר המבחר וזה לשונו: ואינו קרוב שיהיה בקרחתו בבגד
 ישן שנפל שערו ומתחיל וגבחת בבגד חדש שמגביה שערו. וכן בתרגום אונקלוס: בשחיקותה
 או בחרותיה. והראב"ע הביא בשם הגאון פירוש אחר וזה לשונו: בקרחת הפאה האחרת כי
 בגבחת היא מפאת פני הבגד. ורש"י ערב את שני הפירושים.

(2) "ויקראו מן הבגד או מן העור ויחתכנה מן השתי או מן הערב".

(3) "מתפשטת".

(4) "צרעת פרטית" מפני שלא דבר הכתוב בצרעת בכלל.

(5) ר"ל הרואים את המצורע מחוץ למחנה יבואו ויגידו לכהן כי נרפא הוא ואז חכה

יצא אליו.

(6) "יצוה בו מה חובתו".

(7) כן הוא בכ"י י. ובק' ובס' חסרה זאת המלה.

טאהראן ועוד ארזו וחריר⁽¹⁾ קרמו וצעתרו: 5 תם יאמר אלאמאם פידבה
אחדהמא פי אנא כוף עלי מא מן נביע⁽²⁾: 6 וליאכד אלעצפור אלחי
ועוד ארזו וחריר קרמו וצעתרא ויגמס דלך מע אלעצפור אלחי פי דם
אלעצפור אלמדבוה עלי אלמא אלדי מן נביע: 7 וינצח עלי אלמתטהר
מן אלכרין סבע מראת ויטהרה ויטלק אלעצפור אלחי עלי וגה אלצהרא: 5
8 תם יגסל אלמתטהר תיאבה ויחלק גמיע שעה וירחיץ באלמא ויטהר
ובעד דלך ידכל אלי אלעסכר ויקים כארג מנולה סבעה איאם:
9 פאדא כאן איצא פי אליום אלסאבע⁽³⁾ יחלק גמיע שער ראסה
ולחיתה וחואגב עיניה מע סאיר שעה ויגסל תיאבה וירחיץ בדנה
באלמא ויטהר: 10 ופי אליום אלתאמן יקדם כרופין צחיחין ורכלה⁽⁴⁾
אבנת סנתהא צחיחה ותלאתה עשור מן סמיד הדיה מלתותה בדהן ולג
דהן: 11 ויוקף אלמאם אלמטהר אלרגל אלמתטהר והי בין ידי אללה
ענד באב כבא אלמחצר: 12 ויאכד אלאמאם אחד אלכרופין ליקרבה
ען אלתם ואללג אלדהן ויחרכהא תחריכא בין ידי אללה: 13 תם
ידבחה פי אלמוצע אלדי ידבח אלדכוה ואלצעידה פי מוצע אלקדם⁽⁵⁾
לאן קרבאן אלתם הו כאלדכוה ללאמאם מן כואץ אלאקדאם: 14 תם
יאכד מן דמה ויגעל עלי שחמה אדן אלמטהר אלימני ועלי אבהאם
ידה אלימני ואבהאם רגלה אלימני: 15 ויאכד אלאמאם מן אללג
אלדהן ויצב עלי כפה אליסרי: 16 תם יגמס אצבעה אלימני מן אלדהן
אלדי עלי כפה אליסרי וינצח באצבעה סבע מראר בין ידי אללה: 17
17 תם יצע מן באקיה עלי שחמה אדן אלמטהר אלימני ועלי
אבהאם ידה אלימני ואבהאם רגלה אלימני עלי דם קרבאן אלתם:
18 ואלפאצל מנה יצעה עלי ראס אלמטהר ויסתגפר ענה בין ידי
אללה: 19 תם יעמל אלאמאם אלדכוה ויסתגפר ען אלמטהר מן
נגאסתה ובעד דלך ידבח אלצעידה: 20 תם יצעד אלצעידה ואלהדיה⁽⁶⁾
עלי אלמדבח ויסתגפר ענה אלאמאם ויטהר: 21 ואן כאן פקירא לא
תנאל ידה דלך פליקרב כרופא ואחדא קרבאן אלתם ללתחרוך
ליסתגפר ענה ועשרא מן סמיד מלתות בדהן הדיה ולג דהן: 22 ושפנינן
או פרכי חמאם עלי מא תנאל ידה פיוון אחדהמא דכוה ואלאכר
צעידה: 23 פליאת בהמא פי אליום אלתאמן מן אול טהרה אלי אלאמאם⁽⁷⁾

(1) כן הנוסחא בכ"י ו' ובפ' ר"ל ובגד משי הצבוע בתולעת. וזה נגד דעת קדמונינו
שאמרו כלם ששני הוא בגד של צמר. ובק': צבג קרמו. וזה מה שתרגם אונקלוס: וצבע וזורין.
ושנוי הנוסחאות הזה נמצא בכל הפרשה.

(2) "המים הלוקחים מן מעין".

(3) "ובהיותו עוד כיום השביעי" ר"ל אחר שישב כחוש לאהלו.

אלי באב כבא אלמחצר בין ידי אללה: 24 ויאכד אלמאם כרוף קרבאן
אלאתם ולג אלדהן ויחרכהא תחריכא בין ידי אללה: 25 תם ידבחה
ויאכד מן דמה ויצע עלי שחמא אדן אלמטטהר אלימני ועלי אבהאם
ידה אלימני ואבהאם רגלה אלימני: 26 ויצב מן אלדהן פי כפה אליסרי:
5 27 וינצח באצבעה אלימני מן אלדהן אלדי עלי כפה אליסרי סבע מראת בין
ידי אללה: 28 ויצע באקי אלדהן אלדי פי כפה עלי שחמא אדן אלמטטהר
אלימני ועלי אבהאם ידה אלימני ואבהאם רגלה אלימני עלי מוצע דם
קרבאן אלאתם: 29 ובאקיה יצעה עלי ראם אלמטטהר ויסתגפר ענה
בין ידי אללה: 30 תם יעמל¹ מן אלשפאנינין או מן פרזי אלחמאם עלי
10 מא תנאל ידה: 31 תנאל ידה אחדהמא דכוה ואלאכר צעידה מע אלהדיה
ויסתגפר ענה בין ידי אללה: 32 הדה שריעה מן כאן בה בלא אלברץ
ולם תנל ידה פי וקת טהרה: 33 תם כלם אללה מוסי וחרון תכלימא:
34 אדא דכלתם אלי בלד כנעאן אלדי אנא מעט לכם אן תחוזה
פאחללת בלא אלברץ פי בעץ ביות ארץ חוזכם: 35 פליאת אלדי
15 לה אלבית ויזבר אלמאם קאילא קד טהר לי פי אלבית שביה
בלא²: 36 ויאמר אלמאם ליפרגו אלבית קבל אן ידכל לינטר אלבלא
ולא ינגם גמיע מא פיה ובעד דלך ידכל פינטר אלבית: 37 פאן ראי
אלבלא פאדא פי חיטאן אלבית כטוט³ מכצרה או מחמרה ומנטרהא
מתספל מן אלהאיט: 38 פיכרג מן אלבית אלי באבה וליוקפה סבעה
20 איאם: 39 תם ירגע פי אליום אלסאבע פאן כאן אלבלא קד תפשי פי
חיטאן אלבית: 40 פליאמר אלמאם ותכלע אלחגאר אלדי פיהן
אלבלא ותרמי אלי כארג אלקריוה אלי מוצע נגם: 41 ויקשר⁴ אלבית
מן דאכל מסתדירא וירמו באלתראב אלדי קשרוה אלי כארג אלקריוה
אלי מוצע נגם: 42 ויאכדו חגארה אכר פידכלוהא מוצע תלך אלחגארה
25 ותראב אכר יוכד ויטין אלבית: 43 פאן עאד אלבלא ואנתשר פי
אלבית בעד מא כלעת אלחגארה ובעד מא קשר אלבית ובעד מא
טין: 44 פדכל אלמאם ונטר פאדא קד תפשי אלבלא פי אלבית פהו
ברץ מאחק פי אלבית והו נגם: 45 פלינקצה מן חגארה וכשבה וגמיע
תראבה וירמי דלך אלי כארג אלקריוה אלי מוצע נגם: 46 ומן דכל
30 אלי אלבית טול אלאיאם אלדי אוקפה⁵ פלינגם אלי אלמגיב: 47 ומן

(1) בק' ובפ' לא געתקה מלת אחד שהיא אך למותר. ובפ' חסרה ג"כ העתקת את אשר
תשיג ידו מפני שהם ג"כ יתרות. ובכ"י ו' נמצא תרגום כל אלו המלות ואת מתורגם בלשון עם.
(2) עיין רש"י.

(3) «שורות וקוים» ועיין בשרשים לאבן גנאח שהביא את פתרון הגאון והשיג עליו.

(4) וכן תרגם אונקלוס: יקלפון.

(5) בכ"י ו' ובפ': אלדי אוקף פיהא = אשר הוסגר בהם.

אנצנע פיה פליגסל תיאבה וכדאך מן אבל פיה פליגסל תיאבה:
 48 פאן דכל אלמאם פנטר פאדא לם יתפש אלבלא פי אלבית בעד
 תמינה פליטהרה פאן אלבלא קד ברא: 49 ויאכד לתדכיתה עצפורין
 ועוד ארזו וחריר קרמו וצעתרא: 50 וידבח אלעצפור אלואחד עלי אנא
 מן כזף עלי מא מן נביע: 51 ויאכד אלעוד ארזו ואלצעתר וחריר קרמו 5
 ואלעצפור אלחי ויגמסהא פי דם אלעצפור אלמדבוח ואלמא אלדי מן
 נביע וינצחה עלי אלבית סבע מראת: 52 וידכי אלבית בדם אלעצפור
 ואלמא אלנאבע ואלעצפור אלחי ואלעוד ארזו ואלצעתר ואלחריר קרמו:
 53 ויטלק אלעצפור אלחי כארג אלקריוה אלי וגה אלצחרא ויסתגפר ען
 אלבית ויטהר: 54 הדה אלשריעה לגמיע בלא אלברץ וללכלף: 10
 55 ולברץ אלתיאב ואלמנאזל: 56 וללשאמה וללעארצה וללכקעה:
 57 ואלפתיא פי¹) וקת אלתננים ואלתמהיר הדה שריעה אלברץ:

טו

1 תם כלם אללה מוסי והרון קאילא: 2 כלמא לבני אסראיל
 וקולא להם אי רגל כאן דאיבא מן אחלילה²) פדובה דאך הו נגם: 15
 3 והדה צפה דובה אלתי תכון בה נגאסתה אמא אן יגעל אחלילה
 אלדוב כאלריאל אן ינכתם מנה פתלך נגאסתה³): 4 וחכמה⁴) אן יכון
 כל מצנע ינצנע עליה ינגם וכל אנא יגלם עליה ינגם: 5 ואי אנסאן
 דנא מן מצנעה פליגסל תיאבה וירחץ באלמא וינגם אלי אלמגיב:
 6 ואלדי יגלם עלי אנא יגלם עליה דאיב יגתסל באלמא וינגם אלי 20
 אלמגיב: 7 ומן דנא בגסד דאיב פליגסל תיאבה וירחץ באלמא וינגם אלי
 אלמגיב: 8 ואן בזק אלדאיב עלי אלטאהר יגסל תיאבה וירחץ באלמא
 וינגם אלי אלמגיב: 9 וכל מרכב ירכב עליה אלדאיב ינגם: 10 וכל
 מן דנא בשי ממא יכון תחתה כדאך ינגם אלי אלמגיב ומן חמל שיא
 מנהא⁵) יגסל תיאבה וירחץ באלמא וינגם אלי אלמגיב: 11 וגמיע מא 25
 דנא בה אלדאיב ולם יגסל דאתה⁶) באלמא פליגסל תיאבה וירחץ
 באלמא וינגם אלי אלמגיב: 12 ואי אנא כזף דנא בה אלדאיב פליכסר

(1) בכ"י י: תרל עלי.

(2) "מן אמתו".

(3) "וזה תואר זובו אשר יהיה בו טמאתו אם שחוריד האמה את הזוב כריר או שסתם הזוב את פי האמה זאת היא טמאתו".

(4) "ודינו".

(5) "מהם" ר"ל כל האמור בענין זובו ורוקו ומשכבו ומרכבו. עיין ספרא.

(6) ר"ל בעוד שלא טבל גופו. ועיי' רש"י.

ואי אנא כשב פליגסל באלמא: 18 ואדא טהר אלדאיב מן דובה פליחין לה סבעה איאם לטהרה ויגסל תיאבה וירחין בדנה במא מן נביע ויטהר: 14 ופי אליוס אלתאמן יג בשפנינן או פרכי חמאם אלי אלמאם אלי אלכאב כבא אלמחצר⁽¹⁾: 15 ויצנע אלמאם אחדהמא 5 דכוח ואלאכר ללצעידה ויסתגפר ענה בין ידי אללה מן דובה: 16 ואי רגל כרגת מנה נטפה אנסאל פליגסל גמיע בדנה באלמא וינגם אלי אלמגיב: 17 ואי תוב או גלד צאר עליה מנהא שי פליגסל באלמא וינגם אלי אלמגיב: 18 ואיה מראה צאגעהא רגל בנטפה אנסאל⁽²⁾ פלירחצא באלמא וינגם אלי אלמגיב: 19 ואיה מראה כאנת דאיבה 10 והו אן יכון דם ינחל מן פרנהא⁽³⁾ פלתקם סבעה איאם פי חיצתהא וכל מן דנא בהא ינגם אלי אלמגיב: 20 וגמיע מא תנצנע עליה פי חיצתהא ינגם וגמיע מא תגלם עליה ינגם: 21 וכל מן דנא במצנעהא יגסל תיאבה וירחין באלמא וינגם אלי אלמגיב: 22 וכל מן דנא בשי מן אלאניה אלתו תגלם עליה יגסל תיאבה וירחין באלמא וינגם אלי אלמגיב: 23 ואן כאן עלי מצנעהא או עלי אלאנא אלדי הי גאלסה 15 עליה ממאסא לה פלינגם אלי אלמגיב: 24 ואן צאגעהא רגל פקד צאר חכם חיצתהא עליה⁽⁴⁾ וינגם סבעה איאם וכל מצנע ינצנע עליה ינגם: 25 ואיה מראה פאין דמהא איאמא כתירה מן גיר וקת חיצתהא או בעקבה פגמיע איאם פיין נגאסתהא פלתכן פיהא כאימם חיצתהא 20 נגסה: 26 וגמיע אלמצנע אלדי תנצנע עליה טול איאם פיצהא פליכן להא כמצנע חיצתהא וגמיע אלאנא אלדי תגלם עליה פליכן נגסא כנגאסתה פי חיצתהא: 27 וכל מן דנא בשי מנהא פלינגם באן יגסל תיאבה וירחין באלמא וינגם אלי אלמגיב: 28 ואן הי טהרת מן פיצתהא⁽⁵⁾ פלתחין סבעה איאם ובעד דלך תטהר: 29 ופי אליוס אלתאמן תאכד שפנינן או פרכי חמאם ותאת בהמא אלי אלמאם 25 אלי באב כבא אלמחצר: 30 ויעמל אלמאם אחדהמא דכוח ואלאכר צעידה ויסתגפר ענהא בין ידי אללה מן פיין נגאסתהא: 31 פיגב אן תגאנבא בני אסראיל מן נגאסתהם ולא יהלכון כנגאסתהם אדא הם

⁽¹⁾ זאת ההעתקה הקצרה נמצאת בק' ובפ'. וככ"ו י' נעתק הפסוק בשלימותו: ופי יום אלתאמן יאכד שפנינן או פרכי חמאם ויאת בין ידי אללה אלי באב כבא אלמחצר ויסלמהא אלי אלמאם.

⁽²⁾ בכ"ו י': מצאגעה אנסאל ועיין במדבר ה' ג"ג.

⁽³⁾ "דם חיוור מערותה".

⁽⁴⁾ "כבר היה דין נדחה עליו" ר"ל שיטמא שבעת ימים כנדה. עיין ספרא.

⁽⁵⁾ וכן תרגם אונקלוס: מדובת. בק' ובפ': חיצתהא = נדחה.

נָגְסוּ מִסִּבְתִּי אֱלֹדִי הוּא בִּינָהֶם³²: הִדָּה שְׂרִיעָה אֱלֹדֵאִיב וּמִן תִּכְרַג מִנָּה
נִטְפָה אֲנִסְאֵל לִלְתַּנְגֵּם בָּהָא: ³³ וְאַלְחֵאִיץ פִּי מִמֶּתְהָא וְאַלְפֵאִיץ דְּוִבָה
מִן דְּכַר וְאַנְתִּי וְרַגְלִי יִצְאָנֵעַ נִגְסָה:

מז

1 אֵן אֱלֹלָה כֻּלָּם מוֹסִי בְּעַד מוֹת אֲבִנִי הָרוֹן אִד תִּקְדָּמָא בֵּין יָדֵי ⁵
אֱלֹלָה עֲלֵי מָא בֵּין³ פִּמְאָתָא: ² וְקָאֵל אֱלֹלָה לְמוֹסִי מִר הָרוֹן אֲכֹאךְ
בָּאן לֹא יִדְכַּל פִּי כְתִיר מִן אֲלֹאקֹאֶת אֱלִי אֲלִקְדֵם מִן דֹּאכַל אֲלִסְנָף אֱלִי
חֲצֵרָה אֲלִגְשָׁא אֱלֹדִי עֲלִי אֲלִצְנִדוֹק לִילָא יָמוֹת פִּאֲנִי מִתְנַל בְּאֲלִגְמָאם
פּוֹק אֲלִגְשָׁא: ³ בַּהִדָּה אֲלֹאמוֹר יִדְכַּל הָרוֹן אֱלִי אֲלִקְדֵם בָּאן יִחְצֵר רִתָּא
מִן אֲלִבְקֵר לִלְדִכּוּהָ וּכְבִּשָׁא לִלְצִעִידָה: ⁴ וְאַן יִלְבֵּם תּוֹנִיָה מִן עֶשֶׂר ¹⁰
מִקְדָּסָה בְּעַד אֵן יִכּוֹן עֲלֵי בְדָנָה סְרָאוּיֵל מִן עֶשֶׂר³ וְיִתְקַלֵּד בּוֹנָאֵר מִן
עֶשֶׂר מַחֲיָן³ וְיִתְעַמֵּם בְּעִמְאָמָה מִתַּל דְּלֶךְ פִּהִדָּה הִי תִיאֵב אֲלִקְדֵם וְיִגְסֵל
בְּדָנָה בְּאִלְמָא וְיִלְבִּסְהָא: ⁵ וְלִיאכְד מִן עֲנַד גִּמְאָעָה בְּנִי אֲסִרְאִיל עֲתוּדִין
לִלְדִכּוּהָ וּכְבִּשָׁא לִלְצִעִידָה: ⁶ פִּיכְתְּדִי אֱוֹלָא³ פִּיקְדֵם רִתָּא אֲלִדְכּוּהָ
אֱלֹדִי לָה וְיִסְתַּגְפֵּר עֲנָה וְעֵן אֱלֹהָ: ⁷ תָּם יֵאכְד אֲלִעֲתוּדִין וְיִקְפֵּהמָא בֵּין ¹⁵
יָדֵי אֱלֹלָה עֲנַד בָּאֵב כְּבֹא אֲלִמְחֲצֵר: ⁸ וְיִלְקִי עֲלִיהֶמָא סִהְמִין אֲחִידֶהמָא
לְבֵית אֱלֹלָה וְאַלְאֲכֵר לְגַבֵּל עֲזֹאוּ³: ⁹ פִּלְיִקְדֵם אֲלִעֲתוּד אֱלֹדִי וְקַע עֲלִיהָ
אֲלִסְהֵם לְבֵית אֱלֹלָה וְיִצְנַעָה דְּכּוּהָ: ¹⁰ וְאַלְעֲתוּד אֱלֹדִי וְקַע עֲלִיהָ
אֲלִסְהֵם לְגַבֵּל עֲזֹאוּ יִוקֶף חֵיא בֵּין יָדֵי אֱלֹלָה לִיִּסְתַּגְפֵּר עֲנָה לִיִּבְעֵתָה
לְגַבֵּל עֲזֹאוּ לְלִבְרִיָה: ¹¹ וְיִקְדֵם הָרוֹן תִּאֲנִיָה³ רִתָּא אֲלִדְכּוּהָ אֱלֹדִי לָה ²⁰
וְיִסְתַּגְפֵּר עֲנָה וְעֵן אֱלֹהָ תָם יִדְבַחָה: ¹² תָּם יֵאכְד מִלָּא אֲלִמְגִמֵּר גִּמֵּר
נָאֵר מִן פּוֹק אֲלִמְדִּבַּח מִן בֵּין יָדֵי אֱלֹלָה וּמִלּוֹ חֲפִנִיָה מִן בְּכוֹר אֲלִצְמוֹג
אֲלִמְדִּקוֹק וְיִדְכַּל אֲלִגְמִיעַ אֱלִי דֹּאכַל אֲלִסְנָף: ¹³ פִּילְקִי דְּלֶךְ אֲלִבְכוֹר
עֲלֵי אֲלִנָּאֵר בֵּין יָדֵי אֱלֹלָה חֲתִי יִגְטִי צְבֹאֵב אֲלִבְכוֹר אֲלִגְשָׁא אֱלֹדִי עֲלֵי

(¹) ר"ל מפני שהמטמא מקדש חייב כרת ולפיכך חובה עליכם שתרחיקו את בני ישראל מטומאתם.

(²) "כמו שמבואר" כפ' ויהי ביום השמיני. וזהו לשון הרמב"ן: מיד כאשר מתו בניו הזוהר את אהרן מן היין ומן השכר שלא ימות ואמר עוד למשה שיזהיר אותו שלא ימות בקרבנו לפני ד', ואפשר שהגאון הסמיך הפסוק עם הפסוק והזרתם וכו'.

(³) "אחר שהיה על גופו מכנסי בוק" עיין סנהדרין מ"ט ע"ב.

(⁴) "שש נקי" ר"ל מבלי שנתערב בה שום דבר וזה שהאבנט אשר לבש הכהן הגדול לעבודת יום הכפורים לא היה כמו האבנט המתואר בשמות ל"ט כ"ט.

(⁵) ויתחיל בראשונה.

(⁶) "גורל אחר לבית ד' והאחר להר עז ותקף" עיין מה שהביא הראב"ע בשם הגאון.

(⁷) "שנית" ע"י למעלה פסוק י"א ומה שכתב הראב"ע.

אלצנדוק פאנה לא ימות⁽¹⁾: 14 תם יאכד מן דם אלרת פינצח
 באצבאעה קבאלה אלגשא שרקא מרה ואחדה⁽²⁾ תם ינצח בין ידיה
 מנה סבע מראת: 15 תם ידבח עתוד אלדכוה אלדי ללקום וידכל מן
 דמה אלי דאכל אלסגף פיצנע בה כמא צנע בדם אלרת אן ינצח מנה
 קבאלה אלגשא ובין ידיה: 16 פיסתגפר פי אלקדם ען מעאצי בני אסראיל
 ונרומהם וגמיע דנובהם וכדלך יצנע מן אלדמוין פי כבא אלמחצר
 אלדי הו סאכן מעהם פי מא בין מעאציהם⁽³⁾: 17 ולא יכון אחד מן אלנאם
 פי כבא אלמחצר חין ידכל ליסתגפר פי אלקדם אלי אן יכרג וקד
 אסתגפר⁽⁴⁾ ענה וען אלה וען גמיע גוק אל אסראיל: 18 תם יכרג אלי
 אלמדבחה אלדי בין ידי אללה פיסתגפר עליה באן יאכד מן דם אלהת
 ודם אלעתוד מגמועין⁽⁵⁾ פיצע עלי ארכאן אלמדבחה מסתדירא: 19 תם
 ינצח עליה מן אדם באצבאעה סבע מראת פיסתגפר ויקדסה מן מעאצי
 בני אסראיל: 20 פאדא פרג מן אלאסתגפאר פי אלקדם ופי כבא
 אלמחצר וענד אלמדבחה קדם אלעתוד אלחי: 21 פאסנד ידיה עלי
 ראסה ואקר בדנוב בני אסראיל ונרומהם וגמיע כטאיאהם פאדא תלאהא
 ענד ראם אלעתוד⁽⁶⁾ בעת בה מע רגל מעד לה אלי אלבר: 22 פהו
 יחמל אלעתוד עלי ענקה ען גמיע דנובהם⁽⁷⁾ אלי ארץ מנקטעה תם
 יטלקה פי אלבר: 23 תם ידכל הרון אלי כבא אלמחצר פכרג
 אלמגמרה⁽⁸⁾ תם ינזע אלתיאב אלעשר אלתי לבסהא פי דכולה אלי
 אלקדם וידעהא הנאך: 24 תם יגסל בדנה באלמא פי מוצע מקדם
 וילבם תיאבה אלמעלומה⁽⁹⁾ תם יכרג פיקרב צואעדה וצואעד אלקום
 ויסתגפר ענה וען אלקום: 25 וישחום אלדכואת⁽¹⁰⁾ יקתרהא עלי אלמדבחה:
 26 ואלמטלק אלעתוד פי גבל עזאן יגסל תיאבה וירחץ בדנה באלמא
 ובעד דלך ידכל אלי אלעסכר: 27 ואמא רת אלדכוה ועתוד אלדכוה

(1) רש"י: הא אם לא עשה כתקנה חייב מיתה.

(2) "פעם אחת" עיין רש"י.

(3) ויכפר בקדש על עונות בני ישראל ועל פשעיהם וכל חטאתם וכן יעשה בשני הדמים (ר"ל מן דם הפר וכן דם השעיר) באהל מועד השכן אצל בתוך חמאתם ר"ל שיעשה זה בבית המקדש וכן באהל מועד. וגראה שלפי דעת הגאון הטומאות הם העבירות החמורות והן ע"ז ג"ע ושי"ד וזה נגד דעת חז"ל בספרא שאמרו שהכתוב מדבר בטומאת מקדש וקדשיו.

(4) "עד צאתו וכבר כפר".

(5) ר"ל שהם מעורבין יחד.

(6) "אחר שפרט את העונות על ראש השעיר".

(7) "והוא ישא את השעיר על צוארו בעד כל פשעיהם" וקשה להולמו כי לא נשא השעיר על כתפיו אלא אם היה חולה. עיין יומא ס"ו ע"ב.

(8) "ויוציא את המחתה" עם הכף אשר היתה בו הקטורת.

(9) "בגדיו הידועים" ר"ל שהוא עובד בהם כל השנה.

(10) רש"י: אימורי פר ושעיר.

אללדין אדכל מן דמהמא ללאסתגפאר פי אלקדם פליכרנא אלי כארג
אלעסכר (פ'חרקו¹) באלנאר גלודהמא ולחומהמא ופרותהמא:
28 ואלמחרקהמא יגסל תיאבה וירחץ בדנה באלמא ובעד דלך ידכל
אלי אלעסכר: 29 פיכון דלך לכס רסס אלדהר פי אליום אלעאשר מן
אלשהר אלסאבע תגיעו אנפסכם ושיא מן אלעמל לא תעמלו אלצריה 8
ואלגריב אלדכיל פי מא בינכם: 30 ופי הדא אליום יסתגפר ענכם
ליטהרכם כמא בינת²) פמן גמיע כטאיאכם בין ידי אללה פתטהרון:
31 וסבת הי עטלה לבס אד תגיעון אנפסכם רסס אלדהר: 32 וכדלך
יסתגפר אללאמאם אלדי ימסח ויכמל ואנבה ליאם מכאן אביה פילבס
תיאב אלעשר תיאב אלקדם: 33 פיסתגפר פי כואץ אלאקדאם ופי 10
כבא אלמחצר וענד אלמדבחה יסתגפר פיהא ען אלאימה וען סאיר
אלגוק: 34 פיכון הדא לכס רסס אלדהר אן יסתגפר כדאך ען בני
אסראיל מן גמיע כטאיאהם מרה ואחדה פי אלסנה פצנע הרון כמא
אמר אללה מוסי:

יז

15

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר הרון ובניה וסאיר בני
אסראיל וקל להם הדא אללאמר אלדי אמר אללה בה: 3 אי רגל מן
בני אסראיל ידבח תורא או כבשא או עזא פי אלעסכר או כארגה:
4 ולא יאתי בה אלי באב כבא אלמחצר פיקרבה אד הו קרבאן ללה³
בין ידי מסכנה פהו יחסב עליה כמן קד ספך דם אנסאן⁴) פינקטע 20
דלך אללאנסאן מן בין קומה: 5 לכי יאתו בנו אסראיל בדבאיחהם אלתי
לעלהם ידבחוהא⁵) עלי וגה אלצחרא פיגו בהא בין ידי אללה אלי
באב כבא אלמחצר אלי אללאמאם פידבחוהא דבאיח סלאמה ללה:
6 וירש אללאמאם דמהא עלי מדבחה אללה אלדי ענד באב כבא אלמחצר
ויקתר שחמהא מקבולא מרציא ללה: 7 ולא ידבחון אכדא דבאיחהם 25
ללשיאטין⁶) אלדי הם יגטון פי תבעהם פיכון להם דלך רסס אלדהר
לאגיאלהם: 8 וקל להם אי רגל מן בני אסראיל ומן אלגריב אלדכיל

(1) "הכהנים".

(2) "וביום הזה יכפר (הכהן) עליכם לשחר אתכם כמו שבארתי".

(3) כן הוא הנוסחא בק' ובס'. ובכ"י: "ליקרבך קרבאנא ללה. והענין אחר ור"ל שיקריבו בני ישראל את החולין כאלו הם קרבנות המוקדשים לר'.

(4) ספרא: כאלו שפך דם האדם שמתחייב כנפשו.

(5) "שהיו יכולים לזנוח".

(6) קבוץ מלת שיטאן = שטן.

פי מא ביניהם יחרק צעידה או דבחה⁽¹⁾: 9 ואלי באב כבא אלמחצר
לא יאתי בה ליקרבה כדאך ללה פינקטע דלך אלאנסאן מן בין קומה:
10 ואי רגל מן אל אסראיל ומן אלגריב אלדכיל פי מא ביניהם יאכל
שיא מן אדם אחללת גצבי⁽²⁾ פיה וקטעתה מן בין קומה: 11 לאן נפס
5 גמיע אלבשרין אדם מסכנהא⁽³⁾ ולדלך געלטה לכם עלי אלמדבח
ליסתגפר בה ען נפוסכם לאן אדם כדאך כפר ען אלנפס: 12 ולדלך
קלת לבני אסראיל כל אנסאן מנכם לא יאכל דמא חתי אלגריב אלדכיל
פי מא בינכם לא יאכל דמא: 13 ואי רגל מן אל אסראיל ומן אלגריב
אלדכיל פי מא בינכם צאר צידא מן אלוחש ואלטאיר אלדין יוכלאן
10 חלאלא⁽⁴⁾ פליצב דמה ויוארה באלתראב: 14 לאן נפוס אלבשרין
כל ואחדה פי דמה⁽⁵⁾ ולאני קלת לבני אסראיל דם כל בשרי לא
תאכלו אד נפוס כל אלבשרין אדם מסכנהא וכל מן אכלה ינקטע:
15 ואי אנסאן אכל נבילה או פריסה מן אלצריח ואלגריב פינסל תיאבה
וירחץ באלמא וינגם אלי אלמגיב ויטהר: 16 פאן הו לס ינסלהא או
15 לס ירחץ בדנה פקד זאד פי חמל וזרה⁽⁶⁾:

יח

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 כלם בני אסראיל וקל להם
אנא אללה רבכם: 3 כענאיע אהל בלד מצר אלדי אקמתם פיה לא
תצנעו וכענאיע אהל בלד כנעאן אלדי אנא מדכלכם תם פלא תצנעו
20 וברסומהם לא תסירו: 4 אחכאמי פאצנעו ורסומי פאחפשו וסירו בהא
אנא אללה רבכם אנאזיכם לירא⁽⁷⁾: 5 ואחפשו רסומי ואחכאמי פאן
גזא אי אנסאן עמל בהא אן יחיא אלחיאה אלדאימה אנא אללה אלדאים
אלבקא⁽⁸⁾: 6 וכל רגל מנכם אלי נסיב דאתה⁽⁹⁾ לא יתקדם לבשף
סואתהא אנא אללה נהיתכם ען דלך⁽¹⁰⁾: 7 סואה אביך וסואה אמך
25 לא תבשף אמא סואה אמך פהי אמך נפסהא פלא תבשפן סואתהא:

(1) "השורה עולה או זבח" ר"ל המקטיר את האברים בחוק. ועיין רש"י. ובכ"י י: יקרב.

(2) ת"א: רוגזי.

(3) "כי נפש כל אדם הדם משכנה" ר"ל הנפש שוכנת בדם.

(4) "בהתר".

(5) פ': פי דם כל ואחד מנכם = בדם כל אחד מהם.

(6) ר"ל חוסיק עון על עונו מפני שלא בלבד אכל נבלה או טריפה כי אם גם

נשאר בטומאתו.

(7) "אשלם לכם שכר טוב" ועיין רש"י.

(8) "כי שכר כל איש אשר יעשה אותם הוא שיחיה חיי עד, אני די החי לעולם".

(9) "קרובי בשרי" ר"ל הקרובים ממשפחתו.

(10) "אני די הוחרתי אתכם מזה" ובכ"י י: נוסף וקלת = ואמרת.

8 ואמא סואה זוגה אביך פהי זוגה אביך פלא תכשפן סואתהא¹:
 9 וסואה אכתך אבנת אביך או אבנת אמך אלמולודה דאכלא או
 כארגא² פלא תכשפן סואתהא: 10 סואה בנת אבנך או בנת אבנתך
 פלא תכשפהמא לאנהמא סואתך: 11 סואה בנת זוגה אביך אלמולודה
 מן אביך הי אלתי בינת³ אנהא אכתך פלא תכשפן סואתהא: 12 סואה 5
 אכת אביך פלא תכשף לאנהא נסיבה אביך: 13 סואה אכת אמך פלא
 תכשף לאנהא נסיבה אמך: 14 סואה עמך לא תכשף ודלך אלא
 תתקדם אלי זוגתה אד הי עמתך: 15 סואה כנתך פלא תכשף והי
 זוגה אבנך פלא תכשף סותהא: 16 סואה זוגה אביך פלא תכשף לאנהא
 סואה אביך: 17 סואה מראה ואבנתהא פלא תכשפן וכדלך בנת 10
 אבנהא ובנת אבנתהא לא תתכד לתכשף סואתהמא אד הן נסאיב
 פהי פאחשה: 18 ומראה מע אכתהא פלא תתכד לתכון צרתהא
 לתכשף סואתהא מעהא פי חיותהא: 19 ואלי מראה פי חיצה נאסתהא
 לא תתקדם לתכשף סואתהא: 20 ומע זוגה צאחבך לא תגעל
 מצאגעתך לאנסאל לתתנגם בהא⁴: 21 ולא תעט מן נסלך ללתקריב 15
 ללצנם ולא תבדל אסם רבך אנא אללה אלמעאקב⁵: 22 ואלדכר
 פלא תצאגע עלי צרוב מצאגעאת אלנסא פאנהא כריהה: 23 ומע שי
 מן אלבהאים לא תגעל מצאגעאתך ללתתנגם בהא וכדלך אלמראה לא
 תקף בין ידי בהימה לתנווהא פאנהא אבדה⁶: 24 לא תעצוני בשי מן
 הדה פאן במתלהא עאצוני אלאמם⁷ אלדין אנא מארדהם מן בין 20
 ידיכם: 25 ולמא נגם אהל אלבלד טאלבתהם בדנובהם פשתת אלבלד
 אהלה⁸: 26 פאחפשו אנתם רסומי ואחכאמי ולא תצנעו שיא מן הדה
 אלמכארה אלצאריח ואלגריב אלדכיל פי מא בינכם: 27 אד גמיע הדה
 אלמכארה צנעהא אהל אלבלד אלדין מן קבלכם חתי נגם: 28 לילא
 ישתתכם אלבלד אד נגסתמוה כמא שתת אלאמם אלדין מן קבלכם: 25

¹ אחר שאמר ערות אביך וערות אמך ביאר זה באמרו שערות אמך היא האם עצמה וערות אביך היא אשת אביו ועיי' רש"י.

² ר"ל בן שנולדה מאשה אחרת בבית אביו אחרי מות אמה או שנולדה מאב אחר. וכן תרגם אונקלוס.

³ "היא הנאמרה עליה שהיא אחותך" ר"ל בפסוק ט' וכן בראב"ע: ויש אומרים כי זה הפסוק לחזוק.

⁴ "להוליד זרע לשמאה בה" ראב"ע: והוסיף לשמאה בה כי לא ינקה כל הנוגע בה.

⁵ "הנפרע ממך".

⁶ "השחתה" עיי' ראב"ע.

⁷ "ולא תמרוני בכל אלה כי בדומיהם המרוני הנזכרים" וכן תרגם בכל מקום שומאת

הנפש. ועיי' למעלה י"א מ"ג.

⁸ "וכאשר נקמאו יושבי הארץ פקדתי עליהם את עונותיהם והארץ הפיצה את יושביה".

29 ואעלמו¹ אן מן צנע שיא מן הדה אלמכארה תנקטע תלך אלנפוס אלצאנעאט מן קומהא: 30 פאחפטו מא אסתחפשתכם לילא תצנעו מן רסום אלמכארה אלתי צנעת מן קבלכם ולא תעצוני בהא אנא אללה רבכם אנאזיכם לירא²:

5

יט

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר גמאעה בני אסראיל וקל להם כונו מקדסין לאני אללה רבכם אלקדום: 3 ליכף כל רגל אמה ואבאה וסבותי אחפטו אנא אללה רבכם אנאזיכם לירא: 4 לא תולן אלי אותאן ומעבודאט מסבוכה לא תצנעו לכם אנא אללה רבכם 10 אלואחד³: 5 ואדא דבחתם דבח סלאמה ללה פעלי מא ירתצי מנכם⁴ אדבחוה: 6 אן יכון יוכל יום דבחכם ומן גדה ומא בקי אלי אליום אלתאלת פליחרק באלנאר: 7 ואן אכל מנה שי פי אליום אלתאלת פהו כאלאכס לא יקבל: 8 ואכלה פקד חמל וזרה למא בדל אקדאם אללה⁵ וינקטע דלך אלאנסאן מן קומה: 9 ואדא חצרתם זרע 15 בלדכם פלא תסתקין גהה מן ציעתך פתחצדהא⁶ ולקאט זרעך פלא תלקטה: 10 וכרמך פלא תמשה⁷ ומפרוט כרמך פלא תלקטה בל אתרכהא ללצעיקה ואלגריב אנא אללה רבכם אנאזיכם לירא: 11 לא תסרקו ולא תגחדו ולא ינכת בל אמר בצאחבה: 12 לא תחלפו באסמי באטלא פאנך אד בדלת אסם אללה רבך אנא אללה רבך אלמעאקב⁸: 13 20 לא תגשם צאחבך ילא תנצבה ולא תבת אגרה אלאגור ענדך אלי אלגדאה: 14 לא תשתם אצם ובין ידי אלעמי לא תציר מעתרא וכף רבך אנא אללה אלמעאקב: 15 לא תצנעו גורא פי אלחכם לא תחאבו פקירא ולא תבתהגו גלילא בל אחכם פי מא בין קומך באלעדל: 16 לא תמין מאחלא בקומך ולא תקם עלי דם צאחבך אנא אללה אלמעאקב: 17 25 לא תשנא אכאך פי קלבך בל עטה ועטא ולא תחמל ענה וזרה⁹:

(1) "ודעו".

(2) "ולא תמרונו אני ד' אלהיכם המשלם לכם שכר טוב".

(3) "אני ד' אלהיכם אל אחד".

(4) "באופן שיחיה מקובל ברצון מכם" וכן תרגם למעלה לרצונו א' ג.

(5) "את קדשי ד'".

(6) "לא תלך עד פאת שוך לקצור אותו".

(7) "ובזה הלשון תרגם עוללות ישעיה י"ז ו'.

(8) "כי אם חללת את שם אלהיך אני ד' אלהיכם הנפרע ממך".

(9) "כן הוא הנוסחא בקי ובפי' וענינו אם לא תוכיחוהו תשא בעבורו חטא ר"ל תענש בעבורו וזה דעת הראב"ע. ובכ"י י': ולא תחמל עליה וזרא ענינו כאשר תוכיח את עמיתך אל תוכיחוהו בחטא אשר לא חטא. ועיין פירוש הגאון למשלי ט' ד'.

18 לא תנקם ולא תחקד עלי קומך ואחבב לצאחבך מתל נפסך⁽¹⁾ אנא אללה אנאזיך זירא: 19 ורסומי פאחפטוהא בדהאימך לא תגזוהא מן נועין וציעתך לא תזרעהא מן נועין ותוב מן נועין מלחמין⁽²⁾ לא יעלו עליך: 20 ואי רגל צאנע אמראה מצאנעה אנסאל והי אמה מכטובה לאי רגל כאן⁽³⁾ ופדא לם תפדא או עתקהא לם ידפע אליהא פלתכן 5 מחדודה ולא יקתלא אד לם תעתק: 21 פליאת בקרבאנה אלי אללה אלי באב כבא אלמחצר כבשא לקרבאן אלאתם: 22 ויסתגפר אלאמאם ענה בה בין ידי אללה ען כטיתה אלתי אכטא פיגפר לה דלך: 23 ואד תדכלון אלי אלבלד פתגרסון כל שגר מטעם פחרמו תמרה תחרימא⁽⁴⁾ תלאת סנין יכון עליכם מחרמא לא יוכל: 24 ופי 10 אלסנה אלראבעה יכון גמיע תמרה מקדסא מוהללא⁽⁵⁾ ללה: 25 ופי אלסנה אלכאמסה תאכלו תמרה פאני אללה רבכם אזיר לכם פי גלתה⁽⁶⁾: 26 ולא תאכלו מע אלהם⁽⁷⁾ ולא תתמירו ולא תתפאלו: 27 לא תחדקו בזואיא ראסכם⁽⁸⁾ ולא תסתאצל זואיא לחיתך: 28 וכדשא עלי מית⁽⁹⁾ לא תגעלו פי אבדאנכם ובתאבה רשם⁽¹⁰⁾ לא תגעלו פים 15 אנא אללה אלמעאקב: 29 ולא תבהל אבנתך ללפגור כילא יפגר אהל אלבלד פתמתלי פואחש: 30 סבותי פאחפטוהא ומקדסי פתוקה אנא אללה שרפתהא⁽¹¹⁾: 31 ולא תולו אלי אלמשעודין ואלעארפין ולא תמלכו אן תעצוני בהא אנא אללה רבכם עאלם אלגיב⁽¹²⁾: 32 מן בין ידי די אלשיבה פקם ואבתהג ונה אלשיך וכך רבך אנא אללה 20 אלמעאקב: 23 ואדא סכן מעכם גריב פי בלדכם פלא תגבנוה: 34 וליכן כאלצריח מנכם אלגריב אלדכיל פי מא בינכם ואחבב לה כנפסך לאנה טלמא כנתם גרבא פי בלד מצר אנא אללה רבכם אנמעין⁽¹³⁾:

(1) ראב"ע: שיאהב הטוב לחבירו כמו לנפשו.

(2) עיין שרשים לאבן גנאח שרש שעטנו הערה 73.

(3) „ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא אמה מאורשה לאיזה איש שיהיה והפרה לא נפדתה או לא נתן לה גט שחרור היא לוקה ולא יומתו מפני שאיננה משוחררת” עיי' רש"י.

(4) ת"א: ותרחקו רחוקא.

(5) ר"ל ראוי להקריבו ולפי דרכו תרגם הלולים בלשון נופל על לשון.

(6) עיי' רש"י.

(7) „עם הדם” ורבותינו ז"ל דרשו בסנהדרין ס"ג א' את הכתוב הזה על ענינים רבים.

(8) „לא תתנו צורה עגולה לפאת ראשכם” ובספר המבחר: מלשון ותקופתו (תהלים

י"ט ז') שלא יגלח סביב סביב והמצוע יותר.

(9) וכן ת"א: על מית.

(10) ת"א: רושמין חריתין.

(11) „אני ד' כבודתי אותם”.

(12) „לא תבקשו להמרות אותי אני ד' יודע נסתרות”.

(13) „ובקש טוב לו כלנפשו כי זמן ארוך גרים היתם בארץ מצרים אני ד' אלהיכם כלכם”.

35 לא תצנעו גורא פי אלחכם ולא פי אלמסאחא ואלוזן ואלמכאיל:
 36 בל מואן עאדלה וצנגאט עאדלה ואביאל עאדלה ואקסאט עאדלה
 תכון לכם אנא אללה רבכם אלעדל¹ אלמכרנכם מן ארץ מצר:
 87 ואחפטו גמיע רסומי ואחכאמי ואעמלו בהא אנא אללה אנאזיכם לירא:

ב

5

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר בני אסראיל איצא² וקל
 להם אי אנסאן מן בני אסראיל ומן אלגריב אלדכיל פי מא בינהם יעמי
 מן נסלה ללצנם פליקתל קתלא והוא אן אהל אלבלד ירגמוה באל
 חגארה: 8 ואנא אהל גצבי בדלך אלאנסאן פאקטעה מן בין קומה
 10 אד אעטא מן נסלה ללצנם לבי ינגם מקדסי ויבדל אסם קדסי: 4 ואן
 תגאפל אהל אלבלד תגאפלא ען דלך אלאנסאן מע אעטאיה מן נסלה
 ללצנם פלם יקתלוה: 5 אחללת גצבי בדלך אלאנסאן ובמגאנסיה
 פאקטעה וגמיע אלטאניין פי תבעה מן בין קומהם: 6 ואי אנסאן ולי
 אלי אלמשעודין ואלעארפין ליטני אלנאם פי תבעהם³ אחללת גצבי בדלך
 15 אלאנסאן פאקטעה מן בין קומה: 7 פתקדסו וכונו מקדסין לאני אללה
 רבכם אלקדוס⁴: 8 ואחפטו רסומי ואעמלו בהא לאני אללה מקדסכם:
 9 ואי אנסאן לען אבאה ואמה פליקתל למא לען אבאה ואמה פקד חל
 דמה⁵: 10 ואי רגל זנא בזוגה רגל או זנא במראה צאחבה⁶
 פליקתל אלזאני ואלזאניה קתלא: 11 ואי רגל צאנע זוגה אביה פקד
 20 כשף סואה אביה פליקתלא גמיעא פקד חל דמאהמא: 12 ואי רגל
 צאנע כננה פליקתלא גמיעא ולמא צנעא דאהיה פקד חל דמאהמא:
 13 ואי רגל צאנע דכרא עלי פן מצאנעה אלנסא פקד צנעא גמיעא
 כריהיה וליקתלא פקד חל דמאהמא: 14 ואי רגל אתכד מראה ואמהא
 פתלך פאחשה פליחרק באלנאר הו והן עלי אלבדל⁷ ולא תכון
 25 פאחשה פי מא בינכם: 15 ואי רגל געל מצאנעה מע בהימה פליקתל
 קתלא ואלבהימה איצא פאקתלוהא: 16 ואיה מראה תקדמת אלי

(1) "הצדיק".

(2) "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם עוד" אפשר שכונן בזה למח שאמר הראב"ע בפירושו.

(3) כן הנוסחא בקי ובפי וענינו שהוא מסית את בני אדם לפנות אחר האובת והידעונים

ולפי זה יש הפרש בין הפסוק הזה ובין הפסוק שלמעלה י"ט ל"א. ובכ"ו י' חסרה מלת

אלנאם = בני אדם.

(4) "הקדוש".

(5) ר"ל מותר לשפוך את דמו.

(6) הבדיל בין שני חלקי הפסוק במלת או לפי דעת הספרא שאמר איש פרט לקמן

ורעהו פרט לעכו"ם.

(7) ר"אב"ע: זאת או זאת אם היתה האם אשתו תשרף הבת וכן הפך הדבר.

בהימָה לתנזרהא פאקתל אלמראָה ואלבהימָה למא צנעא דאיהיָה⁽¹⁾
פקד חל דמאהמא בדלך: 17 ואי רגל אחד אכתה בנת אביה או בנת
אמה פנמר אלי סואתהא ונשרת הי אלי סואתה פדלך עאר פלינקמעא
מן חצרה קומהם למא כשף סואָה אכתה פקד חמל וזרה: 18 ואי רגל
צאנע מראָה האיציא פכשף סואתהא וערי נביעהא והי כשפת נביע 5
דמאה פלינקמעא גמיעא מן בין קומהם: 19 וסואָה כאלתך ועמתך
פלא תכשף לאן מן ערי נסיבתה פקד חמל וזרה⁽²⁾: 20 ואי רגל
צאנע זוגָה עמָה פקד כשף סואָה עמָה וממא חמלא וזרהמא ימותאן
עקימאן: 21 ואי רגל אתכד זוגָה אכיה אלתי הי מבעדה מנה⁽³⁾ פלמא
כשף סואָה אכיה יכונאן עקימאן: 22 פאהפטו גמיע רסומי ואחכאמי 10
ואעמלו בהא ולא ישתתכם אלבלד אלדי אנא מדכלכם תם לתחוזה:
23 ולא תסירו פי רסום אלאמס אלדין אנא טארדהם מן בין ידיכם פאנהם
למא צנעו גמיע הדָה אקליתיהם⁽⁴⁾: 24 וקלת לכם האכמא⁽⁵⁾ אנתם תחוזון
בלדהם ואנא אעמיה לכם תחוזה בלדא יפיץ אללבן ואלעסל אנא אללה
רבכם אלדי אפרותכם מן גמיע אלאמס: 25 פמיזו אלבהימָה אלטאהרה 15
מן אלנגסוֹה ואלטאיר אלנגס מן אלטאהר ולא תנגסו אנפסכם באלבהאים
ואלטאיר וסאיר מא ידב עלי אלארץ אלדי אפרותה לכם ללתנגים:
26 וכונו לי מקדסין לאני אללה אלקדום אפרותכם מן בין אלאמס
לתכונו לי כאצָה⁽⁶⁾: 27 ואי רגל או מראָה כאן ואחד מנהמא⁽⁷⁾ משעודא
או עארפא פליקתלא קתלא ובאלהגרה ירגמוהמא פקד חל דמאהמא: 20

כא

1 תם קאל אללה למוסי מר לאימָה בני הרון וקל להם לא ינגם
ואחד מנכם במית מן קומה⁽⁸⁾: 2 אלא בנסיכה אלאקרב אליה⁽⁹⁾
לאמה ואביה ואבנה ואבנתה ואכיה: 8 ואכתה אלבכר אלאקרב אליה
והי אלתי לס תצר לרגל פבהא ינגם: 4 ולא ינגם בכטיר מן קומד 25

(1) כן הוא בכל הנסחאות וצ"ל צנעתא דהיה = תבל עשו. ושתי מלות האלו אינן במקרא ועיין למעלה י"ח כ"ג.

(2) ת"א: ארי ית קריבה גלי.

(3) "שהיא רחוקה ממנו" ר"ל שהיא אסורה עליו אם יש לה בנים מאחיו.

(4) "באסתיים" עיין רש"י.

(5) "בשפטי".

(6) "להיות לי סגולה".

(7) "כי יהיה אחד מהם".

(8) "במת מעט".

(9) "היותר קרוב".

פאנה תבדלה⁽¹⁾: 5 לא ינתפּו נתפּא מן שעור דרוסהם וזואיא להאהם
לא יחלקוהא ופי אבדאנהם לא יכדשון כדשא: 6 ליכּונו מקדסין
לרבהם ולא יבדלו אסמה פאנהם למא הם מקרבון קראבין אללה רבהם
אלדאימה⁽²⁾ יכּונו מקדסין: 7 במראה פאגרה ומבדולה לא יתּוּגּו
ובמראה מטלקה מן בעלהא לא יתּוּגּו פאן כל ואחד מנהם⁽³⁾ מקדס
לרבה: 8 פקדסה באלאלואם⁽⁴⁾ לאנה יקרב קרבאן רבך אלדאים⁽⁵⁾
פליכּן לך מקדסא כמא אני אללה אלקדום מקדסכם: 9 ואי אבנה רגל
אמאם תבדלת⁽⁶⁾ פפגרת פקד פצחת אבאהא פלתחרק באלנאר:
10 ואלאמאם אלכביר מן אכותה אלדי יצב עלי ראסה דהן אלמסה
10 ויכמל ואגבה בלבם אלתיאב ראסה לא ישעת ותיאבה לא ימוקאה:
11 ועלי אי אנסאן מית פלא ידכל חתי באביה⁽⁷⁾ ואמה לא ינגס:
12 ומן אלמקדס לא יכרג וראהמא⁽⁸⁾ ולא יבדל תקדים רבה פאנה
למא צאר תאג דהן מסח רבה עליה אנא אללה שרפתה⁽⁹⁾: 13 פלא
יתּוּגּו אלא במראה בכר: 14 ואמא ארמלה ומטלקה ומבדולה ופאגרה
15 פלא יתּוּגּו באחרי האולי אלא במראה בכר מן קומה יתּוּגּו: 16 ולא
יבדל נסלה בסואהא מן קומה⁽¹⁰⁾ לאני אללה מקדסה: 16 תם כלם
אללה מוסי קאילא: 17 מר הרון וקל לה אי רגל מן נסלך עלי מר
אגיאלכם יכּון פיה עיב לא יתקדס ליקרב קרבאן רבה: 18 אד רגל
פיה עיב לא יתקדס פמן דלך רגל אעמי. ואזמן ואכרם וכאמע: 19 או
20 רגל בה כסר רגל או כסר יד: 20 או אחדב או אכפש או כתיב⁽¹¹⁾ פי
עינה או גרב או חזאז או אדר: 21 כדאך כל רגל פיה עיב מן נסל
הרון אלאמאם לא ותקדס ליקרב קראבין אללה ומהמא דלך אלעיב
פיה⁽¹²⁾ פקרבאן רבה לא יתקדס ליקרבה: 22 לכן רוק רבה מן כואין

(1) "ולא יטמא לנכבד שבּעמיו כי זהו חילולו" ר"ל כל מת חוץ מתקדוּבּים המנויין כאן ואפילו גדול ונשיא מטמא את חכהן וכן ת"א ברבא.

(2) "התמידים".

(3) "כל אחד מהם" חוסיף אלו המלות לפי שקדוש הוא לשון יחיד וכן חוסיף למעלה פסוק א'.

(4) רש"י: על כרחו שאם לא רצה לגרש תלקחו ויטרוהו עד שיגרש.

(5) "כי הוא מקריב את קרבן תמיד לאלהיך" ותתמיד גקרא לחם במדבר כ"ח ב'.

(6) תחל מלשון חלול ועיין ראב"ע.

(7) "ואף לאביו".

(8) "אחרי (מטת) שניהם" עיין ספרא.

(9) "כבדתי אותו" להיות כהן גדול.

(10) "באחרת מעמו".

(11) פ': נכת והוא לבן פוסק את הסירה ונכנס בשחור, ספרא.

(12) "כל זמן שהמום בו" ואם עבר מומו כשר.

אלאקדאם ועואמָהא¹ יאכל: 23 ואמא אלי אלסנָה פלא ידכל ואלי אלמדבַח לא יתקדָם אד פיה עיב ולא יבדל מקאדסי לאני אללה מקדסהא: 24 פאמר מוסי בדלך הרון ובניה וסאיר בני אסראיל:

כב

- 1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר הרון ובניה באן יאנבו⁵ אקדאם בני אסראיל ולא יבדלו מא סמיתה קדסא⁶ ממא הם מקדסוה לי אנא אללה שרפתה⁷: 3 קל להם עלי מר אגיאלכם אי רגל מן נסלכם תקדָם אלי אלאקדאם אלתי יקדסוהא בנו אסראיל ללה והו פי חד נגם ילזמה⁸ פינקטע תלך אלנפס מן עאלמי לאני⁹ אללה אלמעאקב: 4 אי רגל מן נסל הרון והו אברץ או דאיב פלא יאכל מן אלאקדאם¹⁰ אלי אן יטהר ומן דני¹¹ במית או כרגת מנה מצאנעה אנסאל: 5 ואירגל דני בכל דביב סבילה אן ינגם מנה או באנסאן סבילה אן ינגם מנה עלי סביל נגאסתה¹²: 6 פאי אנסאן דני בשי מן דלך פלינגם אלי אלמגיב ולא יאכל מן אלאקדאם אלי אן יגסל דאתה באלמא: 7 פאדא גאבת אלשמס פקד טהר ובעד דלך יאכל מן אלאקדאם לאנה טעאמה: 15 8 ואלמיתה ואלסקימה לא יאכלהמא פיעצוני בהא אנא אללה אלמעאקב: 9 פליחפטו מא אסתחפסתהם ולא יחמלו עליה וזרא פיהלכון בסבבה אדא הם תבדלוה לאני אללה מקדָם דלך¹⁰: 10 וכל אנגבי פלא יאכל קדסא חתי ציף אלאמאם ואגירה לא יאכלא קדסא: 11 ואי אמאם אשתרי אנסאנא שראא במאלה פהו יאכל מנה וכדלך תילאד²⁰ ביתה הם יאכלון מן טעאמה: 12 ואיה אבנה אמאם תזוגת רגלא אנגביא פהי לא תאכל מן רפאיע אלאקדאם: 13 ואיה אבנה אמאם צארת ארמלה או מטלקה לא נסל להא פלחרגע אלי בית אביהא כחכם צבאיהא ומן טעאם אביהא תאכל וסאיר אלאנגביין לא יאכלו מנה: 14 ואי אנסאן אכל שיא מן אלאקדאם סהוא פליזד עליה מתל²⁵ כמסה וידפעה אלי אלאמאם ען אלקדס¹⁵: 15 ולא יבדלו אקדאם

(1) ר"ל מן קדשים קלים ועיין רש"י. — (2) "לא יחללו מה שקראתי בשם קדש".

(3) "כבדתי אותו" ר"ל את הקדש.

(4) "ותוא בגדר טומאה חדבוקה בו" ר"ל שנגף המקריב טמא ולא כשר הקדשים. עיין ספרא.

(5) "מן עולמי" כן הוא בקי ובפי' ובכ"י י: מן בין ידי = מלפני.

(6) המשיך העוסקים הוא זה: והנוגע וכו' או איש וכו' נפש אשר תגע בו וכו'.

(7) "ואיש אשר יגע בכל שרץ אשר מדרבו שיסמא כמנו או באדם אשר מדרבו שיסמא

כמנו על דרך טמאתו" ובספרא: לרבות את השעורים. ועיין רש"י.

(8) ר"ל ושמו את הקדש אשר נתתי להם לשמור ולא ישאו כגללו חטא ומתו בעבורו

אם הם מחללים אותו מפני שאני ד' מקדש את הקדש. וכן בספרא: בקדש הכתוב מדרב.

(9) "תחת הקדש" שאכל בשגגה.

בני אִסְרָאֵל וּמֵא יִרְפְּעוּנָה לֵלֵה: 16 פִּיחַמְלוֹן עֲנָהּ דְנוּכָא וּאֲתֵאמָא אֲדָא
אֲכָלוּ כְדֹאךְ אֲקִדְסָהֶם לֵאנִי אֲלֵלָה מִקְדָּשָׁהֶם: 17 תָּם כָּלֶם אֲלֵלָה מוֹסִי
קֵאִילָא: 18 מֵר הָרוֹן וּבִנְיָה וּסְאִיר אֵל אִסְרָאֵל וְקָל לָהֶם אֵי רָגַל מִן
אֵל אִסְרָאֵל אוֹ אֲלִגְרָבָא אֲלִדְאֲכָלִין פִּי אֵל אִסְרָאֵל שָׂא אֵן יִקְרָב קִרְבָּאנָה
עָלֵי צָרֵב נְדוּרָהֶם אוֹ תִבְרְעָהֶם אֲלֵדִי יִקְרְבֻנָּהּ לֵלֵה לִלְעִידָה: 5
19 פִּאֲלִמְרֵתְצָא מִנְכֶּם⁽¹⁾ אֵן יִכּוֹן דְּכֵרָא מִן אֲלִבְקֵר וְאֲלִצָּאן וְאֲלִמְאֵעוּ:
20 וּמֵא פִּיה עֵיב פִּלָּא תִקְרְבוּה פִּאנָה לֹא יִרְתְּצָא מִנְכֶּם: 21 וּכְדִלְךְ אֵי רָגַל
שָׂא אֵן יִקְרָב דְּבַח סִלְאִמָּה לֵלֵה תִסּוּיָג נְדִרָא⁽²⁾ אוֹ תִבְרְעָא מִן אֲלִבְקֵר
אוֹ מִן אֲלִצָּאן פִּאֲלִצְחִיָּה הוּא אֲלִמְרֵתְצִי מִנָּה לֹא יִכּוֹן פִּיה עֵיב: 22 מִן עוּרָא
10 אוֹ מִכְסוּרָה אוֹ מִכְתוּרָה אוֹ דֹּאֲת תֵּאֲלוּל אוֹ גֵּרֵב אוֹ חִזָּאז פִּלָּא תִקְרְבוּהָ
לֵלֵה וְלֹא תִגְעָלוּ מִנָּהּ קִרְבָּאנָא עָלֵי אֲלִמְדִּבְחָ לֵלֵה: 23 וְאֵי תוּר אוֹ
שִׂאָה גִאֲמוּזָה אוֹ מִדְּמִנְהָ⁽³⁾ פִּאֲצִנְעָה עָלֵי גִהָה תִבְרַע וְאִמָּא עָלֵי גִהָה
אֲלִנְדֵּר פִּלָּא יִרְתְּצִי: 24 וְאֲלִמְמֵרוֹס וְאֲלִמְדִּקוֹק וְאֲלִמְנִצוּל וְאֲלִמְקִטוּעִי⁽⁴⁾
פִּלָּא תִקְרְבוּהָ לֵלֵה וּפִי בִלְדְכֶם לֹא תִצְנַעוּהָ: 25 וּמִן יֵד אֲלִאֲמֵם
15 לֹא תִקְבְּלוּ קִרְבָּאן רִבְכֶּם אֲלִדְאִים וּפִיה שִׂי מִן הִדָּה אֲלִעֵיב⁽⁵⁾ לֹאֵן
פִּסְאִדְהָא מַעְהָא וְהוּא אֲלִעֵיב אֲלֵדִי פִּיהָא פִּלָּא יִרְתְּצִי מִנְכֶּם: 26 תָּם כָּלֶם
אֲלֵלָה מוֹסִי קֵאִילָא: 27 אֵי עָגַל אוֹ חִמֵּל אוֹ גִּדִּי⁽⁶⁾ וְלֵד פִּלִּיקֶם סִבְעָה אִיאֵם
מִע אִמָּה וּמִן אִלּוּיִם אֲלִתֵּאֲמֵן פִּצְאֵעֵדָא יִרְתְּצִי אֵן יִקְרָב קִרְבָּאנָא לֵלֵה:
28 וְאֲלִבְקֵרָה וְאֲלִנְעִנָה הִי וּוּלְדָהָא לֹא תִדְבַּחוּהָ מֵא פִי יוֹם וְאַחֲד:
29 20 וְאֲדָא דְּבַחְתֶּם דְּבַח שִׁכֵּר לֵלֵה פִּעֲלִי מֵא יִרְתְּצִי מִנְכֶּם⁽⁷⁾ אֲדִבְחוּהָ:
30 אֵן יִכּוֹן יוֹכֵל פִּי דִלְךְ אִלּוּיִם פִּקֵּט לֹא תִבְקֵן מִנָּה אֲלִי אֲלִגְדָּאָה אֲנִי
אֲלֵלָה אֲמֵרַת בְּדִלְךְ⁽⁸⁾: 31 פִּאֲחַפְטוּ וְצִאִיאִי וְאֲעִמְלוּ בָּהּ לֹאֵנִי אֲלֵלָה
אֲנִאֲזִיכֶם כִּירָא: 32 וְלֹא תִבְדְּלוּ אִסֶּם קִדְשִׁי בֵּל אֲתִקְדֶּם פִּי מֵא בֵּין
בְּנֵי אִסְרָאֵל אֲנִי אֲלֵלָה מִקְדָּשְׁכֶּם: 33 אֲלִמְכִרְגֶּכֶם מִן בִּלְד מִצֵּר לֹאֲכוֹן
25 לְכֶם אֲלֵאֲהָא אֲנָה אֲלֵלָה צֹאֲדֵק אֲלִדְהָרִי⁽⁹⁾:

(1) "המקובל מנכם לרצון".

(2) הגאון תרגם כן מלת פלא בפעל ובהפעיל בכל מקום שיבוא אחריה נדר (למטה כ"ז ב' ובמדבר ו' ב' ט"ז ז'). ואפשר שבחר הגאון בזאת המלה הערבית שענינה הבדלה והפרשה כמו שאמר הראב"ע במדבר ו' ב' יפריש או יעשה דבר פלא כי רוב העולם הולכים אחר תאותם. עיין רש"י: להפריש בדבורו.

(3) מלה ערבית נגזרת מן דמאג = מוח, וענינה שמוחו לח. ורש"י פירש שפרסותיו קלוטות וזה מסכים לדעת אבן גנאח בשרשים שרש קלט. ובפ': קילום.

(4) כל אלו מיני סירוס הם.

(5) לפי העתקת הגאון הכתוב מדבר בקרבן תמיד הנקרא לחם כמו שפ"י ג"כ בספרא אבל תרג' בכל אלה ובו אחד מכל אלה המומים מה שאינו כן בספרא שאמר: כי בכל אלה לרבות כל הקרבנות.

(6) "עגל או שח או גדי" וזה מה שאמר הראב"ע שנקראים על שם סופם.

(7) "באופן שיהיה מקובל מנכם וזה שיאכל וכו'".

(8) "אני ד' צויתי זאת." — (9) "האמת לעולם" בכ"י ו' (בפ'): אלמעאקב = המעניש.

כג

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר בני אסראיל וקל להם
 עאיאד אללה אלתי יגב אן תסמוהא באסמא כאצ'ה הדה הי אעיאדי:
 3 סת'ה אי'אם תצנע אלצנאיע ופי אליום אלסאבע עטלה הי סבת ואסם
 מקדם כל צנעה לא תצנעו כדאך הי סבת ללה פי גמיע מסאכנכם: 5
 4 והדה אעיאד אללה אלתי אסמאווהא כאצ'ה אלתי יגב אן תסמוהא
 כאצ'ה פי אוקאתהא': 5 פי אלשהר אלאל פי אליום אלראבע עשר
 מנה בין אלגרוכין פסחא¹ ללה: 6 ופי אליום אלכאמס עשר מן
 הדא אלשהר חג אלפטיר ללה סבע'ה אי'אם תאכלו פטירא: 7 ופי
 אליום אלאל מנהא אסם מקדם יכון לבם וכל צנאעה מכסב' לא 10
 תצנעו: 8 וקרבו קראבין ללה פי הדה אלסבע'ה אי'אם פי אליום
 אלסאבע אסם מקדם וכל צנאעה מכסב לא תצנעו: 9 תם כלם אללה
 מוסי קאילא: 10 מר בני אסראיל וקל להם אדא תדכלון אלי אלבלד
 אלדי אנא מעטיכם פאחצדו מן זרעהא ואתו' בגמר. אל חצאדכם
 אלי אללאמאם: 11 פיחרכה בין ידי אללה עלי מא ירתצי מנכם וליכן 15
 תחריכה לה פי גד אלעטלה': 12 וקרבו פי יום תחריככם לה חמלא
 צחיחא אבן סנתה צעידה ללה: 13 ומעה מן אלבר עשרין מן סמיד
 מלתות בדהן קרבאנא מקבולא מרצי'א ללה ומזאנה מן אלכמר רבע
 קסט: 14 וכבזא וסויקא ופריכא לא תאכלו אלי דאת דאך אליום אלי
 אן תאתו בקרבאן רבכם רסם אלדהר עלי מר אגילכם פי גמיע 20
 מסאכנכם: 15 ואחצו מן גד אלעטלה' מן יום גיתם בגמר אלתחרין
 סבע'ה אסאביע תאמה תכון: 16 ואלי גד אלסבוע אלסאבע פיציר
 גמלה מא תחצונה כמסין יומא וקרבו קרבאנא גדידא ללה': 17 באן
 תאתו' מן מסאכנכם בכבו ללתחרין רגיפין מן עשרין סמידא יכונאן
 וכמירא יוכבזאן המא בכור ללה: 18 וקרבו מע אלרגיפין' סבע'ה 25

(1) "אלה מועדי ד' אשר לחם שמות מיוחדות אשר חובה עליכם לקרותם בשמותם בזמניהם".

(2) כן הוא בק' ובכ"י "מלשון חתרגום פסחא. ובפ': פסח.

(3) "כל מלאכת קנין".

(4) "קצרו מזרעה והביאו עיין רמב"ן.

(5) "ממחרת השביתה" ר"ל ממחרת יו"ט הראשון של פסח וכן העתיק בפסוק ט"ז ובפסוק ט"ז וכל זה נגד דעת הצדוקים והקראים האומרים שהשבת הוא שבת בראשית.

(6) רש"י: היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש.

(7) ר"ל והקרבן הוא שתביאו.

(8) "עם השני לחם".

המלאן צהאחא אבני סנה ותורא מן אלבקר וכבשין יכונא צעידה ללה
 וברהמא ומזאנהמא קרבאנא מקבולא מרצ'א ללה: 19 וקרבו איצא
 עתודא מן אלמאעו ללדכוה וחמלין אבני סנה לדבה אלסלאמה:
 20 פיהרדך מא יגב מנהא אלמאם מע רגיפי אלבכור תחריכא בין ידי
 5 אללה עלי אלחמלין ולתכן קדסא ללה תדפע אלי אלמאם:
 21 ואסמו דאת הדא אליום אסמא מקדסא יכון לכם כל צנאעה
 מכסב לא תצנעו רסם אלהר בגמיע מסאכנכם לאניאלכם: 22 ואדא
 הצדתם זרע בלדכם פלא תסתקין גהה ציעתך פי הצאדך ונתיר זרעך
 פלא תלקמה ללצעיף ואלגריב אתרכהמא אנא אללה רבכם אנאזיכם
 10 זירא: 23 תם כלם אללה מוסי קאילא: 24 מר בני אסראיל וקל להם
 פי אליום אלאול מן אלשהר אלסאבע יכון לכם עטלה ותבויק² גלבה
 ואסם מקדס: 25 כל צנאעה מכסב לא תצנעו וקרבו קרבאנא
 ללה³: 26 תם כלם אללה מוסי קאילא: 27 אמא פי אלעאשר מן
 הדא אלשהר אלסאבע פהו יום אלגפראן אסם מקדס יכון לכם ואניעו
 15 אנפסכם וקרבו קרבאנא זאידא ללה: 28 וכל עמל לא תעמלו פי דאת
 הדא אליום לאנה יום גפראן לכי יסתגפר פיה ענכם בין ידי אללה:
 29 וכל אנסאן באלג⁴ לם יצם פי דאת הדא אליום פינקטע מן
 קומה: 30 וכל אנסאן יצנע שיא מן אלעמל פי דאת הדא אליום אביד
 דלך אלאנסאן מן בין קומה: 31 בדאך שיא מן אלצנאיע לא תעמלו
 20 רסם אלהר לאניאלכם פי גמיע מסאכנכם: 32 הי עטלה סבת לכם⁵
 ותגיעו אנפסכם מן עשייה אלתאסע פי אלשהר אלי עשא אלתאלי
 תעטלו עטלתכם: 33 תם כלם אללה מוסי קאילא: 34 מר בני אסראיל
 וקל להם פי יום אלזאמם עשר מן הדא אלשהר אלסאבע חג אלמטל
 סבעה איאם ללה: 35 פי אליום אלאול אסם מקדס כל צנאעה מכסב לא
 25 תצנעו: 36 ופי הדא אלסבעה איאם תקרבו קרבאנא ללה ופי אליום

(1) "והניף מה שמעון תנופה מהם הכהן עם שני הלחם של בכרים תנופה לפני ד'
 על שני הכבשים ויהיו קדש לד' וינתן לכהן" נראה שלפי דעת הגאון השני כבשים הם כבשי
 השלמים אשר מהם הכהן מרים החזה והשוק ומניף אותם עם לחם הבכרים. ובהעחקתו כאן
 ולמעלה י"ח מלת "על" בענין "עם" אין מקום למחלקת התנאים בספרא. וזה לשון המבחר:
 ותנופת הכשבים כתנופת הליום אחר שהניפו הכבשים חיים שוחטן ומפשיטן ולוקח חזה ושוק
 מכל אחד משניהן ומניחן בצד שתי הלחם ומניח שתי ידיו מלמטה ומניף הכל... והבשר והלחם
 נאכל לכהנים לאותו היום. ועיין רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ח' י"א.

(2) "תקיעת תרועה בשופר".

(3) ובכ"י י: קרבאנא זאידא = קרבן מוסף המבואר בפרשת פנחס. וכן למטה בפסוק
 כ"ז ופסוק ל"ז גם בנוסחתנו.

(4) "כל אדם שחגיע לשלש עשרה שנה".

(5) "מנוחת שבת היא לכם".

אלתאמן אסם מקדש יכון לכם וקרבו קרבאנא זאידא ללה ואמכתו פי קדסה⁽¹⁾ וכל צנאעיה מכסב לא תעמלו: 37 הדה אעיאד. אללה אלתי יגב אן תסמוהא באסמא כאציה לתקרבו פיהא קרבאנא ללה מן צאעידה ובר ודבח ומזאג ואגב כל יום ביומה: 38 מא כלא סבות אללה ומא כלא עטאיהם ונדורכם ותברעכם אלתי תגעלוהא ללה: 39 ואמא פי 5 אליוס אלכאמם עשר מן אלשהר אלסאבע פי אואן גמעכם גלה אלארץ תחגו חגא ללה סבעה איאם ופי אליוס אלאול מנהא עטלה ופי אליוס אלתאמן עטלה: 40 וכדו לכם פי אליוס אלאול מן תמר שגר אלתאמן ומן לב אלנבל ומן אנצאן עוד אלאס עלי צנעה אלצפר⁽²⁾ ומן ערב אלואדי ואפרחו בין ידי אללה רבכם סבעה איאם: 10 41 וחגו דלך חגא ללה סבעה איאם פי אלסנה כדאך רסם אלהר עלי מר אניאלכם פי אלשהר אלסאבע תחגוה: 42 ואגלסו פי אלמטאל סבעה איאם לאמרי⁽³⁾ וכל צריח מן אל אסראיל יגלסו פי אלמטאל: 43 לבי יעלם אניאלכם אני אללה רבכם אגלסת בני אסראיל פי טלאל מן גמאמי⁽⁴⁾ חין אלהנתהם מן בלד מצר: 44 פכאטב מוסי בני אסראיל 15 ואוצאהם באעיאד אללה⁽⁵⁾:

כד

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 אוץ בני אסראיל אן יאתוך בדהן זיתון צאף מן אלמדקוק ללאצאה יסרג בה אלסרג דאימא: 8 כארג סגף אלשהאדה פי כבא אלמחצר ינצדה⁽⁶⁾ הרון מן אלמסא אלי 20 אלצבח בין ידי אללה דאימא רסם אלהר עלי מר אניאלכם: 4 עלי אלמנארה אלטאהרה ינצדה⁽⁷⁾ בין ידי אללה דאימא: 5 וכד סמידא פאכבוה אתנתי עשרה גרדקה לתכון כל גרדקה מן עשרין: 6 ועידהא צפין פי כל צף סת מנצדה עלי אלמאידה אלטאהרה בין ידי אללה: 7 ואגעל עלי אלמצפפה לבאנא דכיא וליכן ען אלכבו⁽⁸⁾ פוחא מקרבא 25 ללה: 8 ופי כל יום אלסבת יצפה בין ידי אללה דאימא מן ענד בני

(1) "וישבתם במקדש" וכן תרגם ועצרה ישעיה א' י"ג.

(2) "ספרו עץ אתרג ומלב התמרים ומן ענפי עץ ההרס שהם כמעשה קליעה" תרגם מלת כפת כמו כפת בחיריק ישעיה ט' י"ג ואויב ט"ו ל"ב.

(3) הכלה הזאת נוספת ואינני יודע טעמה. ואפשר שרצה בו שהמצוה הזאת היא רק לזכרים מפני שנשים אינן חייבות בסוכה.

(4) רש"י: ענני כבוד.

(5) "וידבר משה אל בני ישראל ויצום (לחוג) את מועדי ה'".

(6) ר"ל את השמן לכל נר ונר. ועיין רש"י.

(7) ר"ל את הנרות. — (8) "במקום הלחם" עיין רש"י.

אסראיל עהר אלדהר: 9 תם ידפע אלי הרון ובניה ויאבלוה פי מוצע
מקדם לאנה להם מן כואץ אלאקדאם מן קרבאן אללה רסם אלדהר:
10 ולמא קאם¹ אבן מראה אסראיליה וזה אבן רגל מצר' פי מא בין בני
אסראיל תנאצי פי אלעסכר הדא אלאבן אלאסראיליה ואלרגל
אלאסראילי: 11 וסב אבן אלאסראיליה אלאסם ושתמה פאתו בה אלי
5 מוסי וכאן אסם אמה שלומית בנת דברי מן סבט דין: 12 פוצעוה פי
אלחבם ליבין להם אמרה ען קול אללה: 13 תם כלם אללה מוסי
קאילא: 14 אכרג אלשאתם כארג אלעסכר וליסנד כל מן סמעה אידיהם
עלי ראסה ולירגמה גמיע אהל אלמחצר רגמא²: 15 ומר בני אסראיל
10 וקל להם אי אנסאן שתם רבה פקד חמל וזרא עשימא³: 16 ומן סב
כדאך אסם אללה פליקתל קתלא ולירגמה גמיע אהל אלמחצר רגמא
ואלדכיל כאלצריח סואא איהמא סב אלאסם פליקתל: 17 ואי אנסאן
קתל אחדא מן נפוס אלנאם פליקתל קתלא: 18 ומן קתל בהימה
יגרמהא ראסא מתלהא בדל ראס⁴: 19 ואי אנסאן געל עיבא פי אחד מן
15 אמתה פליצנע בה כמא צנע: 20 ללכסר בדל כסר וללעין בדלהא
וללסן בדלהא כמא יגעל עיבא פי אנסאן כדאך יגעל עליה⁵: 21 ומן
צרב בהימה פליגרם ומן צרב אנסאנא פמאח⁶ פליקתל: 22 וליבן
לכס חכם ואחד יסאוי פיה אלדכיל ואלצריח לאני אללה רבכם
אלואחד⁷: 23 פכלם מוסי כדלך בני אסראיל ואכרגו אלשאתם כארג
20 אלעסכר פרגמוה באלחגארה וצנעו בנו אסראיל פי סאיר מא נזל
עליהם⁸ כמא אמר אללה מוסי:

כה

1 תם כלם אללה מוסי פי שור סיני תכלימא: 2 מר בני אסראיל
וקל להם אדא תדכלו אלי אלבלד אלדי אנא מעטיכם פעטלו אלארץ
25 עמלה ללה: 3 אן תכון סת סנין תזרע ציעתך וסת סנין תרפק כרמך
ותגמע גלתהא: 4 ופי אלסנה אלסאבעה עמלה ללארץ הי סבת ללה
פלא תזרע ציעתך ולא תרפק כרמך: 5 וכלך זרעך לא תחצרה

(1) "ויקם".

(2) "האנשים הנמצאים שם" וכן תרגם למשה פסוק מ"ו.

(3) "חטא גדול".

(4) "ר"ל ישלם את תבהמה בהדומה לה שור תחת שור וכן כולם.

(5) "לפי דעת חז"ל בבא קמא פ"ג ב' העונש הוא עונש ממון ולפיכך חוסיף הגאון

שמות כ"א כ"ד מלת דיה = עונש ממון: ותמה אני למה לא פירש כמו זה אלו הפסוקים.

(6) "ומת".

(7) "אני ר' אלהיכם אל אחד".

(8) "בכל מה שנצטוו בו".

ואלפראד מן ענבך¹ פלא תקטפה לאנהא סנה עמלה ללארץ:
 6 וליכן מא ינבת פי אלארץ אלמעטלה לכם מאכלא² לך ולעבדך
 ולאמתך ואגורך וציפך אלמקימין מעד: 7 ולבהאימך וללוחש אלדי פי
 ארצך תכון גמיע גלאתהא מאכלא: 8 תם אחץ לך סבע סנין עמלה
 ודלך סבע סנין סבע מראר פתציר גמלה דלך תסע וארבעין סנה: 5
 9 ואצרב בבוק מגלב³ פי אליום אלעאשר מן אלשהר אלסאבע והו יום
 אלגפראן אצרבו פיה באלבוק פי גמיע בלדכם: 10 וקדמו הדה אלסנה
 אלכמסין ונאדו בעתק פי אלבלד לגמיע אהלה פיכון לכם אמלאקא
 ירנע פיה כל אמר אלי עשירתה ואלי חוזה: 11 ומן שרוט הדה סנה
 אלאטלאק⁴ סנה אלכמסין אן לא תורעו פיהא ולא תחצדו כלפיהא 10
 ולא תקטפו פראדהא: 12 לאנהא סנה אלאטלאק תכון לכם מקדסה
 ומן אלצחרא תאכלו גליתהא מבאחה⁵: 13 ופי הדה סנה אלאטלאק
 ירנע כל אמר אלי חוזה: 14 ואדא בעת ביעא לצאחקך או אכתעת
 מנה פלא יגבן כל ואחד אכאה: 15 באחצא סנין מן בעד סנה אלאטלאק
 תשתרי מן צאחקך ובאחצא גליתהא יביעך הו: 16 פעלי קדר כתר⁶ 15
 אלסנין יגב אן תבחר לה אלתמן ועלי קדר קליתהא יגו אן תקללה
 לאנה אנמא יביעך גלאת מחצאת: 17 ולא יגבנו כל ואחד צאחבה
 וכף רבך פאני אללה רבכם אלמעאקב: 18 ואעמלו רסומי ואחכאמי
 ואחפסודהא ואסכנו אלבלד ואחקין: 19 ותכרז אלארץ תמדהא פתאכלוה
 הגיא ותקימון ואחקין עליהא: 20 פאן קלתם מא נאכל פי אלסנה 20
 אלסאבעה אד לא נזרע ולא נגמע גליתהא: 21 פאני אמר בברכתי
 לכם פי אלסנה אלסאדסה פתכפיכם⁷ גליתהא תלאת סנין: 22 ותזרעון
 פי אלסנה אלתאמנה ואנתם תאכלון מן גליתהא עתיקא ואלי אלסנה
 אלתאסעה אלי מגי גליתהא תאכלון עתיקא: 23 ואלארץ פלא תנבאע
 בתאתא לאנהא לי אלארץ ואנמא אנתם סכאן ואציאף ענדי: 24 ופי 25
 גמיע בלד חוזכם אנעלו ולאיה ללארץ: 25 ואדא תמאהן אכוך פבאע
 שיא מן חוזה פליאת וליה אלאקרב אליה פיתולי ביע אביה: 26 ואי
 רגל לם יכן לה ולי פנאלת ידה פאצאב במקדאר פכאכה: 27 פליחםב

(¹) "זנורי ענבך" ר"ל הענבים שהשזור בכרמו ושמרם לעצמו לאכול אותם בשנה השביעית. ועיין רש"י.
 (²) "והיה כל מה שתצמיח הארץ בשבתה לכם לאכלה וכו'" ר"ל שהכל שוים בו מפני שהוא הפקר.

(³) "ותקעתם בשופר".

(⁴) "ומתנאי שנת הדרור הואת".

(⁵) "שנעשית הפקר".

(⁶) "ותספיק לכם".

סני ביעה וירד אלפאצל אלי אלרגל אלדי באעה וירגע אלי חוזה:
 28 ואן לס תנל ידה מקדאר מא ירד עליה פליבק ביעה פי יד אלמשתרי
 לה אלי סנה אלמלאק ויכרג פיהא וירגע אלי חוזה: 29 ואי רגל
 באע ביתא מסכנא פי קריה להא סור פיכון באלכיארי אלי אנקצא
 5 סנה מן יום ביעה פיכון פכאכה חולא: 30 פאן לס יפכה אלי אן
 כמלת סנה תאמא פקד תבת אלבית אלדי פי אלקריוה אלתי להא סור
 בתאתא ללמשתרי ולאגיאלה ולא יכרג פי סנה אלמלאק: 31 וביות
 אלארבאין אלתי לים להא סור יחיש בהא¹ פמתל ציאע אלארין
 תחשב אן יכון להא ולאיה ותכרג פי סנה אלמלאק: 32 ואמא קרי
 10 אלליואנין וביות קרי חוזהם פלהם אן יפתכוהא אבדא: 33 פמן
 אשתרי דלך מנהם פליכרג כל בית מביוע וקריה חוזה² פי סנה
 אלמלאק לאן ביותהם וקראהם הי חוזהם פי מא בין בני אסראיל:
 34 וציאע פנא קראהם לא תבאע לאנהא חוז אלדדר להם: 35 ואדא
 תמאהן אכוך ומאלת ידה מעך פאשדדה באן יכון לך סאכנא וציפא
 15 פיעיש מעך: 36 ולא תאכד מנה עינה ולא רבא וכף רבך חתי יעיש
 אכוך מעך: 37 ולא תדפע לה ורקך וטעאמך בעינה ולא ברבא³:
 38 לאני אללה רבכם אלמכרגכם מן בלד מצר לאעמיכם בלד כנעאן
 לאכון לכם אלאהא: 39 ואדא תמאהן אכוך מעך פבאע נפסה לך פלא
 תסתכדמה כדמה אלעביד: 40 כל כאגיר או ציף יכון מעך ואלי סנה
 20 אלמלאק יכדם מעך: 41 תם יכרג מן ענדך הו ובנוה מעה וירגע אלי
 עשירתה וחוז אבאיה: 42 לאנהם עבידי אלדי אכרגתהם מן בלד מצר
 פלא יבאעו ביע אלעביד: 43 לא תסתול עליה באקמא וכף רבך: 44 ועבדך
 ואמתך אלדאן יכונאן לך פמן אלאמם אלדין חואליכם מנהם תשתרון
 אלעביד ואלאמא: 45 ואיצא מן בני אלסכאן מעכם אלמקוימין מעכם
 25 תשתרון ומן עשירתהם אלדין מעכם אלמולודין פי בלדכם פיכונו לכם
 חוזה: 46 ותורתונם לבניכם מן בעדכם ורת אלחוז אלדדר ותסתכדמונהם
 אבדא ואמא אחד אכותכם בני אסראיל פכל ואחד לא יסתול עליה
 באקמא: 47 ואדא נאלת יד גריב או סאכן מעך ותמאהן אכוך מעה פבאע
 נפסה לגריב או סאכן⁴ מעך או לאצל עשירה אלגריב: 48 פבעד מא
 30 אנבאע פכאך יכון לה וואחד מן אכותה יפתכה: 49 או עמה או אבן

(1) ר"ל תהיה לו תבחינה.

(2) "הסובבת אותם".

(3) רש"י: ואם יקנה בית או עיר מהם.

(4) "את כספך ואת אכלך לא תתן לו בנשך וכמרבית" עיין בבא מציעא דף ס"א א'.

(5) "לגר או לחושב".

עֹמָה יִפְתָּכָה אוּ מִן נָסִיב דָּאתָה מִן עֲשִׂירְתָּה יִפְתָּכָה אוּ נָאלַת יִדָּה פִּפְךָ
 נִפְסָה⁵⁰: פְּלִיחָאסֵב מִשְׁתָּרִיָּה כֶּם מִן סִנָּה אֲנִבְאָע לָהּ אֵלֵי סִנָּה
 אֲלֵאטְלָאק פִּיִּסְקֵט תָּמֵן בִּיעָה עֲלֵי אַחְצָא אֲלִסְנִין⁵¹ וְלִיכֹן מַעָּה פִּידָה
 כֹּאִיאֵם אֲלֵאנִיר⁵²: פֶּאן בְּקִי מִן אֲלִסְנִין כְּתִיר פֻּעֲלִי קִדְרָהָא יִרְדֹּ פִּכֹּאכָה
 מִנְסֹבָא מִן תָּמֵן שְׂרָאָה⁵³: וְאֵן בְּקִי מִנְהָא קִלִּיל אֵלֵי סִנָּה אֲלֵאטְלָאק⁵⁴
 פְּלִיחָסֵבָה וְעֲלֵי קִדְרָהָא יִרְדֹּ פִּכֹּאכָה⁵⁵: וּבִאֲלִמְלָה⁵⁶ כֹּאנִיר סִנָּה
 בְּסִנָּה יִכּוֹן מַעָּה וְלֹא יִסְתּוּל עֲלֶיהָ בִּאֲקֻמָּא בַּחֲצִרְתָּךְ⁵⁷: וְאֵן לֹם יִנְפֹךְ
 בַּהֲדָה אֲלֵאמֹר פְּלִיכְרָג פִּי סִנָּה אֲלֵאטְלָאק הוּא וּבְנוּה מַעָּה⁵⁸: לֹאן בְּנֵי
 אִסְרָאֵל עֲבִיד לִי אֵד הֵם עֲבִידֵי אֱלֹדֵי אֲכֻרְגָתָהֶם מִן בְּלָד מִצְרַיִם אֲנָא
 אֲלֵלָה רַבְכֶּם אֲעַבְדוּנִי⁵⁹:

כו

- 1 לֹא תִצְנְעוּ לָכֶם אוֹתָאנָא וּמִנְחֹתָא וְנִצְבָּא לֹא תִקִּימוּ לָכֶם וְחִגְרָא
 מִזְכְּרָפָא¹ לֹא תִצְעוּ פִי בְלַדְכֶּם לְתַסְגְּדוּ לָהּ לֹאנִי אֲלֵלָה רַבְכֶּם אֲלֹאֲחֹד:
 2 סְבוּתִי פִּאֲחַפְטֹו וּמִקְדָּסִי פִּהֲאֲבוּה אֲנָא אֲלֵלָה רַבְכֶּם אֲנִאזִיכֶם לִירָא:
 3 אֲלֹא אֵן סִרְתֶּם פִּי רִסּוּמִי וְחַפְטָתִם וְצִאִיאִי וְעַמְלָתִם בַּהּ⁴: אֲנֹלַת⁵
 אֲנִיאֲתֶכֶם פִּי וְקִתְהָא פִּאֲכֻרְגָתִי אֲלֵאֲרֵץ אֲדֹאֲהָא⁶ וְשֹׁנֵר אֲלִצְחָרָא יִכְרָג
 תְּמָרָה⁷: 5 הִתִּי יִדְרֹךְ לָכֶם אֲלֵדִיאֵם אֲלִקְטָאָף וְאֲלִקְטָאָף יִדְרֹךְ לָכֶם
 אֲלִבְדָּאָר וְתֹאכְלוּן טַעַמְכֶּם הֵנִיא וְתִקִּימוּן וְאֲתִקִּין פִּי בְלַדְכֶּם⁸: וְאֲנַעַל
 לָכֶם אֲלִסְלֵאמָה פִּי אֲלֵאֲרֵץ פִּתְנַצְנָעוֹן וְלִים מִזְעָג וְאֲעַטֵל שֹׁר אֲלִחִיוָאן
 אֲלִמְפָסֵד⁹ מִן אֲלֵאֲרֵץ וְסִיף לֹא יִמַּר בְּבִלְדְכֶם¹⁰: 7 וְאִדָּא כִלְבָתֶם¹¹
 אֲעִדְאֲכֶם וְקִעוּ בֵּין יְדֵיכֶם תַּחַת סִיפְכֶם¹²: 7 חִתִּי יִכְלֹב מִנְכֶם אֲלִכְמָסָה
 מֵאִיהָ וְאֲלִמְאִיהָ תִּכְלֹב רַבּוּהָ וְיִקַּע אֲעִדְאֲכֶם בֵּין יְדֵיכֶם תַּחַת אֲסִיאֲפֶכֶם:
 9 וְאִקְבֵּל בְּרַחֲמֵתִי¹³ אֲלֵיכֶם וְאֲתִמְרְכֶם וְאֲכַתְרְכֶם וְאִפִּי כַּעֲדִירִי לָכֶם:
 10 וְתֹאכְלוּן עֵתִיק אֲלִמְעֵתְךָ וְתִכְרָגוּן אֲלִעֵתִיק מִן חֲצִרָה אֲלִחֲדִית:
 11 וְאֲנַעַל מִסְכְּנִי פִי מֵא בִּינְכֶם וְלֹא אִקְלֹאכֶם¹⁴: 12 וְאִסִּיר נֹרִי¹⁵ פִּי מֵא¹⁶
 בִּינְכֶם וְאִכּוֹן לָכֶם אֲלֵאֲהָא וְאֲנִתֶם תְּכוּנוֹ לִי שְׁעָבָא¹⁷: 43 אֲנָא אֲלֵלָה

(1) „וגאל את עצמו“.

(2) „וימעט מחיר ממכרו לפי מספר השנים“.

(3) „ובכלל“.

(4) „ותעבדוני ולא בני אדם“.

(5) „אבן מצוירת“ ועיי' ראב"ע.

(6) כן תרגם יבול בכל מקום וענינו חוב ר"ל מה שתוציא הארמה לשלם לעובדיה.

(7) „את הרעה הבאה מן החיה המפסדת“.

(8) „רחמים שלי“ והמלה הזאת נוספת ואיננה בכ"ו ו' ולא כפ'.

(9) ת"א: ואשרי שכונתי.

רבכם אלדי אכרנתכם מן בלד מצר מן אן תכונו להם עבדא וכסרת
קראבים אסרכם וסירתכם אחראא⁽¹⁾: 14 פאן לם תסמעו לי ולם
תעמלו בנמיע הזה אלוצאיה: 15 ואן זהדתם פי רסומי ואחבאמי
ואקלאה אנפסכם לילא תעמלו וצאיה ותפסכו עהדי: 16 אנא איצא
5 אצנע בכם הזה אלעקובאת⁽²⁾ פאובל בכם עלי סרעה⁽³⁾ מן חמי
אלסל ואלהארה מא תשכין עיונכם ותדבל נפוסכם ותזרעון זרעכם
ללפראג או יאכלה אעדאכם⁽⁴⁾: 17 ואחל גצבי בכם פתנצדמון בין
ידי אעדאיהם ויסתולי עליכם שאניכם פתהרבון ולא כאלב לכם:
18 ואן לם תקבלו מני מע הזה זדתכם פי אלתאדיב סבעא עלי
10 כטאיהם: 19 ואכסר אקתדאר עזכם וגעלת סמאכם כאלחזיד וארצכם
כאלנחאם: 20 פיפנא קואכם פראנא ולא תכרג ארצכם אדאהא ושגר
אלצחרא לא יכרג תמרה: 21 ואן סלכתם מעי לגאנא⁽⁵⁾ ולם תשאו
אן תסמעו לי זדתכם צרבה⁽⁶⁾ הי סבע כטאיהם: 22 ואטלק פיהם
חיואן אלצחרא פיתכל מנכם ויקטע מן בהאימכם ויקלל עדדכם ותתוהש
15 טרקאתכם: 23 ואן לם תתאדבו לי בהדה אלעקובאת וסלכתם מעי
לגאנא: 24 וסרת אנא איצא מעכם עלי לגאנ וצרבתכם בסבע עלי
כטאיהם: 25 ואנויכם סיפא מנתקמא נקמה אלעהד פתגתמעון אלי
קראכם ואבעת אלובא פי מא בינכם ותסלמון ביד אל עדו: 26 ואכסר
לכם מעונה אלמעאם⁽⁷⁾ ויכבוז כתירה מן אלנסא מעאמכם פי תנור ואחד
20 וירדנה פי אלמיזאן ותאכלון ולא תשבעון: 27 ואן לם תסמעו לי
ותמיעו בהדה אלעקובאת וסלכתם מעי לגאנא: 28 סרת איצא
בעקובה אללגאנ ואדבתכם סבעא עלי כטאיהם: 29 פתאכלון לחום
בניכם ובנאתכם: 30 ואנפל ביעכם ואקטע אנדאדכם ואלקי אנסאדכם
עלי אנסאד מואניתכם ואקלאכם: 31 ואנעל קראכם כראבא ואוהש
25 מקאדסכם ולא אקבל ולא ארצא קראבינכם⁽⁸⁾: 32 ואוהש אלבלד
מנכם ויסתוהש מנה⁽⁹⁾ אעדאכם אלמקימון בה: 33 ואדריכם פי מא
בין אלאמם ואגרד וראכם אלסיף פתציר ארצכם וחשה וקראכם
כראבא: 34 חניד תסתופי אלארץ עטלהא⁽¹⁰⁾ מול איאם וחשתהא

(1) בני חורין.

(2) אלו העונשים.

(3) כמחרה ותרגם בהלה כמו בבהלה. ועיין ראב"ע.

(4) או יאכלו אויביכם עיין רש"י.

(5) ת"א: בקשיו.

(6) ואשכור לכם מסעד אכל.

(7) ת"א: ולא אקבל ברעוא.

(8) ראב"ע: ישוטו עליה הפך משוש לכל הארץ.

(9) ואז תשלם הארץ את שבתותיה ר"ל את שמיטותיה אשר לא שמרן.

ואנתם פי בלד אעדאיכם חניד תתסב אלארץ ותסתופי עטלהא:
 35 וסכב מול איאם וחשתהא אן תתעטל כמא לם תעטלוהא פי
 עטלכם פי מקאמכם בהא⁽¹⁾: 36 ואלבאקון מנכם אדכל אלנבן פי
 קלובהם פי בלדאן אעדאיהם חתי אנה לו לחקהם צות ורקא מנדפעה
 להרבו כאלהרב מן אלסיף⁽²⁾ ווקעו ולים כאלב: 37 ועתר בעצהם⁵
 בבעץ כמא יבון מן קבל אלסיף ולים כאלב ולא יבון לכם קיאם מן
 בין ידי אעדאיכם: 38 ויביד מנכם⁽³⁾ פי מא בין אלמם ויפניכם בלד
 אעדאיכם: 39 ואלבאקון מנכם ישעון בדנובהם פי בלדאן אעדאיהם
 ואיצא בדנוב אבאיהם אלדין מעהם ישעון⁽⁴⁾: 40 פאן אקרו בדנובהם
 ודנב אבאיהם בנכתהם אלדי נכתו בי ואיצא במא סלכו מעי לגאנא¹⁰
 ולם יתובו⁽⁵⁾: 41 אנא איצא אסיר מעהם עלי אללגאנא ואדכלהם
 בלדאן אעדאיהם אכרין⁽⁶⁾ או אלי אן ינהזם קלבהם אלגאש או אלי
 אן יסתופי דנובהם⁽⁷⁾: 42 ואדכר עהדי אלדי מע יעקוב⁽⁸⁾ ואיצא עהדי
 אלדי מע אסחק ואיצא עהדי אלדי מע אברהים אדכרה להם ולארצהם⁽⁹⁾:
 43 אלארץ אלתי תרבת מנהם ואסתופת עטלהא באסתויחאשהא¹⁵
 מנהם והם אסתופו דנובהם גזאהם אד זהדו פי אחכאמי ורסומי אקלתהא
 אנפסהם⁽¹⁰⁾: 44 ואיצא מע הדה אלמור פי כונהם פי בלד אעדאיהם
 לא אוהד פיהם ולא אקלאהם ולא אפניהם ולא אפסך עהדי מעהם לאני
 אללה רבהם: 45 ואדכר להם עהד אלאלין אלדי אכרנתהם מן בלד
 מצר בחצרה אלמם לאכון להם אלאהא אנא אללה רבכם אלצאדק²⁰
 אלועד⁽¹¹⁾: 46 הדה אלרסום ואלאחכאם ואלדלאיל אלתי געלהא אללה
 בינה ובין בני אסראיל עלי טור סיני על יד מוסי:

⁽¹⁾ "וטעם אורך ימי השמה שתסבות הארץ כמו שלא שכתה בשמימותיה כאשר ישבתם בה".

⁽²⁾ "יחאם ישיגם קול עלה נדף ינוסו כנס מפני הרב".

⁽³⁾ "ויאברו מקצת מכם בין הגוים" וכפ': תכאדון פי אלמם.

⁽⁴⁾ ר"ל יכרעו ויפלו. ובכ"י י ובק': יכסעון = יגרשו.

⁽⁵⁾ ר"ל בכל זאת אלך עמם בקרי אם החודו את עונם וכו' ולא שבו מדרכיהם.

⁽⁶⁾ ואביאם אל ארץ אויבים אחרים.

⁽⁷⁾ ר"ל אם עד שיכנע לבם או עד שיתכפרו עונותיהם ביסורים.

⁽⁸⁾ ראב"ע: ויאמר הגאון כי טעם להזכיר בתחילה יעקב בעבור חיות שנותיו כלם

בברית

⁽⁹⁾ אזכר להם ולארצם.

⁽¹⁰⁾ הארץ אשר נעזבה מתם והרצתה את שמטותיה בהיותה שממה מתם והם רצו את עונם לענשם על שמאסו במשפטי וכו' כל זה מוסב על והארץ אזכר.

⁽¹¹⁾ "המקים את הבטחתו".

כז

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר בני אסראיל וקל להם אי
 אנסאן סוג נדרא מן אלנפוס ללה פליקום: 3 פיוון קימה אלדבר מן
 עשרין סנה אלי סתין סנה כמסין מתקאל פצה במתקאל אלקדם: 4 ואן
 5 כאנת אנתי פקימהא תלאתון מתקאלא: 5 ואן כאן מן אבן כמס סנין
 אלי עשרין פקימה אלדבר עשרון מתקאלא ואלאנתי עשרה: 6 ואן
 כאן מן אבן שהר אלי כמס סנין פקימה אלדבר כמסה מתאקיל פצה
 ואלאנתי תלאתה מתאקיל: 7 ואן כאן מן סתין סנה פצאעדא פקימה
 אלדבר כמסה עשר מתקאלא ואלאנתי עשרה מתאקיל: 8 ואן כאן
 10 מהינא מן אלקימה פליווקה בין ידי אלמאם ויקומה חסב מא תנאל יד
 אלנאדר כדאך יקומה אלמאם: 9 ואן כאנת בהימה תצלח אן יקרב
 מנהא קרבאנא ללה פכל מא ינעל מן דלך ללה יכון קדסא בעינה: 10
 10 לא יבדלה ולא יגירה גידא ברדי ולא רדיא בגיד פאן גיר בהימה
 בבחימה פקד צאר הו ובדילה קדסא: 11 ואן כאנת בהימה נגסה אוי
 15 מא לא יקרב מנהא קרבאנא ללה פליווקה בין ידי אלמאם: 12 פיקומהא
 אלמאם עלי גודתהא או רדאתהא ויכון אלואגב כמא קום אלמאם:
 13 ואן שא פכאכהא פליזר עלי אלקימה כמסהא: 14 ואי רגל אקדם
 ביתה קדסא ללה פליקומה אלמאם עלי גודתה או רדאתה וכמא
 יקומה כדאך יגב: 15 פאן שא אלמקדם פכאך מנולה פליזר עלי קימתה
 כמסהא ויכון לה: 16 ואן אקדם רגל ללה שיא מן ציעה חוזה פלחכן
 20 אלקימה עלי קדר בדרה כל מבדר כר מן שעיר כמסין מתקאלא מן
 פצה: 17 פאן אקדם ציעתה מן סנה אלמטלאק פאלקימה תאבתה
 בחאלהא: 18 פאן אקדסהא בעד סנה אלמטלאק פליחסב לה אלמאם
 אלדראהים עלי קדר אלסנין אלבאקיות אלי סנה אלמטלאק וינקץ מן
 25 קימתה: 19 ואן שא אלרגל אלמקדם אלציעה אן יפתכהא פליזר עלי
 אלקימה כמסהא פתגב לה: 20 ואן לס יפתכהא ובאעהא אלמאין
 לרגל אבר פלא תפתך אבדא: 21 ותכון ענד כרוגהא מן יד אלמשתרי

(1) "איש כי יפליא נדר נפשות לדי ונערך."

(2) "בעצמה" ר"ל שלא יחליפנו.

(3) והגאון חוסף מלת או להבדיל בין הסמאה והיא הבחמה שמתה או שנעשית
 כריפה ובין אשר לא יקריבו והיא בעלת מום קבוע. ועיי' תמורה ל"ב א'. ובכ"י י' לא נמצאה
 מלת או.

(4) "הערך קיים כמו שהוא" ר"ל שישאר המושם כסף בלא שינוי.

(5) ר"ל הגובר כן הוא בספרא.

(6) "בצאתו מיד הלוקח".

פי סנה אלאטלאק קדסא ללה כציעא אלצואפי ותציר ללאמאם: 22 ואן
 אקדס ללה מן ציעה אשתראהא וליסת לה בחוז: 28 פליחסב לה
 אלאמאם תקסיט אלקימה⁽¹⁾ מן סנתה אלי סנה אלאטלאק פירפע
 אלקימה פי דלך אליום קדסא ללה: 24 ותרגע אלציעה פי סנה
 אלאטלאק ללבאיע אלדי אשתראהא מנה לאלדי לה חוז אלארץ⁽²⁾: 6
 25 וגמיע קימתך תכון במתאקיל אלקדס כל מתקאל עשרון דאנקא:
 26 ואמא בכר יבכר ללה מן אלבהאים פלא יחתאג אן יקדסה אנסאן
 אן כאן מן אלגנם ואלבקר פהו ללה⁽³⁾: 27 ואן אקדס שיא מן
 אלבהאים אלגנסה פליפדה בקימתה ויזד עליהא כמסהא ואן לס יפתכהא
 פליבע בקימתה: 28 ואמא כל צואף יגעלהא אלאנסאן ללה מן גמיע 10
 מאלה מן עביר⁽⁴⁾ ובהאים וציעה חוזה פלא יבאע ולא יפתך כל יכון
 מן כואץ אלאקדאם ללה: 29 וכל מתלוף יסתחך אלתלף⁽⁵⁾ מן אלנאם
 פלא יפדא כל יקתל קתלא: 30 וגמיע עשור אלארץ מן חבהא ומן
 תמר אלשגז פהו ללה קדס: 31 ואן אפך רגל שיא מן עשורה פליזד
 עליה כמס תמנה: 32 וגמיע עשור אלבקר ואלגנם מא יגוז תחת אלעצא 15
 פאלעאשר יכון קדסא ללה: 33 לא יפחין ענה בין גיד או רדי ולא
 יגירה פאן גירה פקד צאר הו ובדילה קדסא ללה לא יפך: 34 הדזה
 אלוצאיא אלתי אמר בהא מוסי לבני אסראיל פי גבל סיני:

(1) ר"ל הערך הקצוב שהוא חייב לשלם.

(2) בכ"ו י' ובפ': רקבה אלארץ.

(3) רמב"ן: אין צורך להקדיש אותו כי אם הוא שור או שה לר' הוא מעצמו.

(4) רש"י: מאדם כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים.

(5) "כל מחויבי מיתה אשר דינם ליהרג" נראה שלפי דעת הגאון אין להם פדיון ולא

ערך אע"פ שלא נגמר דינם.

ספר במדבר

א

1 וכלם אללה מוסי פי ברִיָּה סיני פי כבא אלמחצר פי אליום
אלאול מן אלשהר אלתאני מן אלסנה אלתאני לכוונה מן בלד מצר
קאילא: 2 ארפעו גמלה גמאעה בני אסראיל לעשאיריהם וביות אבאיהם
באחצא אסמא כל דכר לגמאגמהם: 8 מן אבן עשרין סנה פצאעדא
5 כל מן יכרג אלי גיש בני אסראיל תחציהם לגיושהם: אנת והרון:
4 וליכן מעכם רגל מן כל סבט והדא אלרגל הו ריים בית אביה:
5 והדא אסמא אלרגאל אלדין יקומון מעכם מן ראובן אליצור בן שדיאור:
6 ומן שמעון שלמיאל בן צורישדי: 7 ומן יהודה נחשון בן עמינדב:
8 ומן יששכר נתנאל בן צוער: 9 ומן זבולן אליאב בן חלן: 10 ומן
10 בני יוסף פמן אפרים אלישמע בן עמיהוד ומן מנשה גמליאל בן פדהצור:
11 ומן בנימין אבירן בן גדעני: 12 ומן דן אחיעזר בן עמישדי: 13 ומן
אשר פנעאל בן עכרן: 14 ומן גד אליסף בן דעואל: 15 ומן נפתלי
אחירע בן עינן: 16 האולי דעאה אלגמאעה אשראף אסבאט אבאיהם
והם רוסא אלוף בני אסראיל: 17 פאכד מוסי והרון האולי אלרגאל אלדין
15 שרחת אסמאיהם: 18 וגוקו גמיע אלגמאעה פי אליום אלאול פי אלשהר
אלתאני פתנסכו: לעשאיריהם וביות אבאיהם באחצא אלאסמא מן אבן
עשרין סנה פצאעדא לגמאגמהם: 19 כמא אמר אללה מוסי עדהם פי
ברִיָּה סיני: 20 פכאן בנו ראובן בכר אסראיל תאלידהם לעשאיריהם
לביות אבאיהם באחצא אסמא לגמאגמהם כל דכר מן אבן עשרין סנה
20 פצאעדא כל מן יכרג פי גיושהם: 21 ואלמעדודון כדלך מנהם סתה
וארבעון אלפא וכמס מאיה: 22 ואלמעדודון כדלך מן בני שמעון
תאלידהם לעשאיריהם לביות אבאיהם באחצא אסמא לגמאגמהם כל
דכר מן אבן עשרין סנה פצאעדא כל כארג גישה: 23 ואלמעדודון לסבט

(1) כפי וק' חסרה מלת לגיושהם.

(2) ראביע: שהם מפורשים.

(3) מכלל יופי: כלומר תראו יחסם מאיזה שבט הם.

שמעון תסעה וכמסון אלפא ותלאת מאיה: 24 ואלמעדודון כדלך מן בני
 גד תאלידהם לעשאירהם לביות אבאיהם באחצא אסמא מן אבן עשרין
 סנה פצאעדא כל כארג גישה: 25 ואלמעדודון לסבט גד כמסה וארבעון
 אלפא וסת מאיה וכמסון: 26 ואלמעדודון כדלך מן בני יהודה תאלידהם
 לעשאירהם לביות אבאיהם באחצא אסמא מן אבן עשרין סנה פצאעדא 25
 כל כארג גישה: 27 ואלמעדודון לסבט יהודה ארבעה וסבעון אלפא
 וסת מאיה: 28 ואלמעדודון כדלך מן בני יששכר תאלידהם לעשאירהם
 לביות אבאיהם באחצא אסמא מן אבן עשרין סנה פצאעדא כל כארג
 גישה: 29 ואלמעדודון לסבט יששכר ארבעה וכמסון אלפא וארבע
 מאיה: 30 ואלמעדודון כדלך מן בני זבולון תאלידהם לעשאירהם לביות 10
 אבאיהם באחצא אסמא מן אבן עשרין סנה פצאעדא כל כארג גישה:
 31 ואלמעדודון לסבט זבולון סבעה וכמסון אלפא וארבע מאיה:
 32 ואלמעדודון כדלך מן יוסף פמן אפרים תאלידהם לעשאירהם לביות
 אבאיהם באחצא אסמא מן אבן עשרין סנה פצאעדא כל כארג גישה:
 33 ואלמעדודון לסבט אפרים ארבעון אלפא וכמס מאיה: 34 ואלמעדודון 15
 כדלך מן בני מנשה תאלידהם לעשאירהם לביות אבאיהם באחצא
 אסמא מן אבן עשרין סנה פצאעדא כל כארג גישה: 35 ואלמעדודון
 לסבט מנשה אתנאן ותלאתון אלפא ומיאאתאן: 36 ואלמעדודון כדלך מן
 בני בנימין תאלידהם לעשאירהם לביות אבאיהם באחצא אסמא מן אבן
 עשרין סנה פצאעדא כל כארג גישה: 37 ואלמעדודון לסבט בנימין 20
 כמסה ותלאתון אלפא וארבע מאיה: 38 ואלמעדודון כדלך מן בני דן
 תאלידהם לעשאירהם לביות אבאיהם באחצא אסמא מן אבן עשרין
 סנה פצאעדא כל כארג גישה: 39 ואלמעדודון לסבט דן אתנאן וסתון
 אלפא וסבע מאיה: 40 ואלמעדודון כדלך מן בני אשר תאלידהם
 לעשאירהם לביות אבאיהם באחצא אסמא מן אבן עשרין סנה פצאעדא 25
 כל כארג גישה: 41 ואלמעדודון לסבט אשר אחד וארבעון אלפא
 וכמס מאיה: 42 ואלמעדודון כדלך מן בני נפתלי תאלידהם לעשאירהם
 לביות אבאיהם באחצא אסמא מן אבן עשרין סנה פצאעדא כל כארג
 גישה: 43 ואלמעדודון לסבט נפתלי תלאת וכמסון אלפא וארבע מאיה:
 44 האולי אלמעדודון אלדין עדהם מוסי והרון ואשראף אסראיל אלאתני 30
 עשר רגלא כל ואחד מנהם שריף בית אבאיה: 45 וכאן מן עדה מנהם
 מנסובא אלי בית אביה מן אבן עשרין סנה פצאעדא כל מן יכרג פי

(1) "כל אחד מהם נשיא לבית אבותיו".

(2) "ויהי מי שפקד מהם מיוחס לבית אבותיו מן עשרים שנה ומעלה ר"ל שלא נפקד
 לבית אבותם רק מי שהוא בן כ' ומעלה. עיי' ראביע.

גיושהם: 46 פִּדְלָךְ גְּמִלָּה עֲדָדָהֶם⁽¹⁾ סֵת מֵאִיָּה אֶלֶף וּתְלָאֵת אֶלֶף וּכְמֹם
מֵאִיָּה וְכִמְסֹן: 47 וְאִמָּא אֶלְלִיּוֹאֲנִיּוֹן לִסְבֵּט אֲבֵאִיהֶם פֶּלֶם יַעֲדֹ מַעְהֶם:
48 תָּם כֻּלָּם אֶלְלָה מוֹסִי קֵאִילָא: 49 אִמָּא סְבֵט לֹוי לֹא תַעֲדָה וְלֹא
תִרְפַּע גְּמִלְתָּהֶם פִּי מֵא בֵּין בְּנֵי אִסְרָאִיל: 50 וְאַנֶּת פּוֹכֵל אֶלְלִיּוֹאֲנִיּוֹן עֲלֵי
5 מסְכֵן אֶלְשֶׁהֲאֵדָה וְעֲלֵי גְמִיעַ אֲנִיתָה וְגְמִיעַ מֵא לָה פֶהֶם יַחֲמִלּוֹן אֶלְמִסְכֵן
וְגְמִיעַ אֲנִיתָה וְהֶם יִכְדְּמוֹנָה וְחֻוְאִלִּיה יִנְזֻלּוֹן: 51 וּפִי רַחֲלִילָה יִפְצֻלּוֹה
אֶלְלִיּוֹאֲנִיּוֹן וּפִי נִזְוֹלָה יִנְצִבּוּה אֶלְלִיּוֹאֲנִיּוֹן וְאִי אֲנִיבִי תִקְדָּם אֵלַי דִּלְךְ
פִּלִיקְתָּל: 52 וַיִּנְזְלוּ בְּנֵי אִסְרָאִיל כָּל סְבֵט פִּי עֲסִכְרָה⁽²⁾ פִּי מִרְכּוּזָה⁽³⁾ עֲלֵי
גיושהם: 53 וְאֶלְלִיּוֹאֲנִיּוֹן יִנְזֻלּוֹן חֻוְאִלִּי מִסְכֵן אֶלְשֶׁהֲאֵדָה לִילָא יִכּוֹן סְבֵט
10 עֲלֵי גְמֵאעָה בְּנֵי אִסְרָאִיל וַיַּחֲפֹטוּן אֶלְלִיּוֹאֲנִיּוֹן מֵא אֶסְתַּחֲפֹטְתָהֶם מִן דִּלְךְ:
54 פִּצְנַע בְּנֵי אִסְרָאִיל בְּגְמִיעַ מֵא אִמֵּר אֶלְלָה מוֹסִי:

ב

1 תָּם כֻּלָּם אֶלְלָה מוֹסִי וְהִרּוֹן קֵאִילָא: 2 כָּל סְבֵט פִּי מִרְכּוּזָה
בְּעֶלְאֲמָאֵת לְבִיּוֹת אֲבֵאִיהֶם יִנְזֹל בְּנֵי אִסְרָאִיל חֲדָא כְּבָא אֶלְמַחְצֵר וְחֻוְאִלִּיה⁽⁴⁾
15 יִנְזֻלּוֹן: 3 וְאֶלְנֶאֱזֻלּוֹן פִּי אֶלְמִשְׁרָק⁽⁵⁾ מִרְכּוּזָה עֲסִכְרָה בְּנֵי יְהוּדָה לְגִיּוֹשֶׁהֶם
וּשְׂרִיפָהֶם נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב: 4 וְעֲדָד גִּישָׁה אַרְבַּעָה וּסְבַעוֹן אֶלְפָּא וְסֵת
מִיָּה: 5 וְאֶלְנֶאֱזֻלּוֹן אֵלַי גְּאֻנְבָה⁽⁶⁾ סְבֵט יִשְׁשָׁכָר וּשְׂרִיפָהֶם נִתְנָאֵל בֶּן
צוּעָר: 6 וְעֲדָד גִּישָׁה אַרְבַּעָה וְכִמְסֹן אֶלְפָּא וְאַרְבַּע מֵאִיָּה: 7 וְאֵלַי
גְּאֻנְבָה סְבֵט זְבוּלֹן וּשְׂרִיפָהֶם אֵלִיאָב בֶּן חֶלּוֹן: 8 וְעֲדָד גִּישָׁה סְבַעָה
20 וְכִמְסֹן אֶלְפָּא וְאַרְבַּע מֵאִיָּה: 9 פִּדְלָךְ גְּמִיעַ עֲדָד עֲסִכְרָה יְהוּדָה מֵאִיָּה
וְתִמְנִין אֶלְפָּא וְסֵת אֶלְאָף וְאַרְבַּע מֵאִיָּה לְגִיּוֹשֶׁהֶם וְהֶם אֹלָא יִרְחֻלּוֹן:
10 מִרְכּוּזָה עֲסִכְרָה רֵאוּבֵן פִּי אֶלְגֻּנּוּב לְגִיּוֹשֶׁהֶם וּשְׂרִיפָהֶם אֵלִיצוּר בֶּן שְׂדִיאוּר:
11 וְעֲדָד גִּישָׁה סֵת וְאַרְבַּעוֹן אֶלְפָּא וְכִמְסֹן מֵאִיָּה: 12 וְאֶלְנֶאֱזֻלּוֹן אֵלַי
גְּאֻנְבָה סְבֵט שִׁמְעוֹן וּשְׂרִיפָהֶם שְׁלִמְיָאֵל בֶּן צוּרִישְׁדִי: 13 וְעֲדָד גִּישָׁה
25 תַּסְעָה וְכִמְסֹן אֶלְפָּא וְתְלָאֵת מֵאִיָּה: 14 וְאֵלַי גְּאֻנְבָה סְבֵט גַּד וּשְׂרִיפָהֶם
אֵלִיסָף בֶּן רְעוּאֵל: 15 וְעֲדָד גִּישָׁה כִּמְסֵה וְאַרְבַּעוֹן אֶלְפָּא וְסֵת מֵאִיָּה
וְכִמְסֹן: 16 פִּדְלָךְ גְּמִיעַ עֲדָד עֲסִכְרָה רֵאוּבֵן מֵאִיָּה וְאַחַד וְכִמְסֹן אֶלְפָּא

(1) „וזה כל מספרם”

(2) „כל שבט על מחנהו” עיי' ראב"ע.

(3) מרכז בלשון ערבי הוא הנקודה האמצעית שבתוך העגול והגאון העתיק בו בכל מקום

מלת דגל ור"ל מקום הדגל.

(4) „מנגד לאהל מועד וסביבו”.

(5) הגאון לא העתיק מלת קדמה.

(6) „מצדו”.

וארבע מאיה וכמסון לגיושהם ירחלון תאניהם¹: 17 וירחל כבא אלמחצר
 עסכר אלליואניין פי וסט אלעסאכר² ובמאהם ינולון כדאך ירחלון כל
 פריק³ פי מכאנה ומרכזה: 18 ומרכז עסכר אפרים לגיושהם פי
 אלמגרב ושריפהם אלישמע בן עמיהוד: 19 ועדד גישה ארבעון אלפא
 וכמס מאיה: 20 ואלי גאנבה סבט מנשה ושריפהם גמליאל בן פדהצור: 5
 21 ועדד גישה תלאתון ואתנאן אלפא ומאיתאן: 22 ואלי גאנבה סבט
 בנימן ושריפהם אכידן בן גרעני: 23 ועדד גישה תלאתון וכמסה אלפא
 וארבע מאיה: 24 כדלך גמיע עדד עסכר אפרים מאיה אלפא ותמאניה
 אלאף ומאיה לגיושהם וירחלון תאלתא: 25 ומרכז עסכר דן פי אלשמאל
 לגיושהם ושריפהם אחיעזר בן עמישדי: 26 ועדד גישה אתנאן וסתון
 אלפא וסבע מאיה: 27 ואלי גאנבה סבט אשר ושריפהם פגעאל בן
 עכרן: 28 ועדד גישה אחד וארבעון אלפא וכמס מאיה: 29 ואלי גאנבה
 סבט נפתלי ושריפהם אחירע בן עינן: 30 ועדד גישה תלאתא וכמסון
 אלפא וארבע מאיה: 31 כדלך גמיע עסכר דן מאיה וסבעה וכמסון
 אלפא וסת מאיה וירחלון אכירא לגיושהם: 32 האולי מעדודו בני אסראיל
 לביות אבאיהם גמלה עדד אלעסאכר לגיושהם סת מאיה אלפא ותלאתא
 אלאף וכמס מאיה וכמסון: 33 ואלליואניון לס יחצו פי גמלה בני אסראיל
 כמא אמר אללה מוסי: 34 תם צנעו בנו אסראיל גמיע מא אמר אללה
 מוסי כדאך נולו פי מראכזהם וכדאך רחלו כל סבט לעשאירה עלי
 ביות אבאיהם:

20

ג

1 והדה נסבה הרון ומוסי פי וקת כאמב אללה מוסי פי בריה
 סיני¹: 2 והדה אסמא בני הרון נדב אלבכר ואביהוא אלעזר ואיתמר:
 8 הדה אסמא בני הרון אלאימה אלממסוחין אלדין כמל ואנבהם
 ללאמאמה: 4 ומאת נדב ואביהוא בין ידי אללה במא קרבא נארא
 גריבה בין ידי אללה פי בריה סיני ולם יכן להמא בנו ואם אלעזר
 ואיתמר בחצרה הרון אביהמא: 6 פבלם אללה מוסי קאילא: 6 קדם
 סבט לוי ואוקפהם בין ידי הרון אלאמאם פיכדמוה: 7 ויחפטו מחפטה
 ומחפט אלגמאעה בין ידי כבא אלמחצר ויכדמו כדמה אלמסכן: 8 ויחפטו

(1) ר"ל שנית ביחס אל הנוסעים ראשונה. העתיק כאלו כתוב שניים בקמץ תחת חיוה.

(2) ר"ל מחנות ישראל. עיין ראב"ע.

(3) כל כת וכת על מקומו ורגלו. עיין ראב"ע ומכלל יופי.

(4) "במדבר סיני" כמו שכתוב (למטה י"ד) ועי' מה שכתב הראב"ע וזה לשונו: הנה

היו תולדות אהרן ומשה במדבר סיני כאשר היו בהר סיני.

גמיע אניה כבא אלמחצר ומחפט בני אסראיל ויכדמו כדמה אלמסכן:
 9 ואדפע אלליואניין אלי הרון ובניה מסלמון מעטון לה הם מן בני
 אסראיל: 10 וכל הרון ובניה עלי אן יחפטו אממתהם ואי אנגבי
 תקדם אליהא פליקתל: 11 תם כלם אללה מוסי קאילא: 12 פאני
 5 קד שרפת⁽¹⁾ אלליואניין מן בני אסראיל בדל כל בכר אול בטן מן בני
 אסראיל פיציר לי אלליואניון: 13 כמא כאן לי כל בכר פי יום אהלכת
 כל בכר פי בלד מצר אקדסת לי כל בכר פימא בין בני אסראיל מן
 אנסאן אלי בהימה כדאך יציר לי האולי אנא אללה שרפתהם:⁽²⁾
 14 תם כלם אללה מוסי פי ברעה סיני קאילא: 15 עד בני לוי לביות
 10 אבאיהם ועשאיריהם כל דכר מן אבן שהר פצאעדא תעדהם: 16 פעדהם
 מוסי עלי קול אללה כמא אמר: 17 פהאולי כאנו בנו לוי באסמאיהם
 גרשון וקהת ומררי: 18 והדה אסמא בני גרשון לעשאיריהם לבני ושמעי:
 19 ובנו קהת לעשאיריהם עמרם ויצהר וחברון ועזיאל: 20 ובנו מררי
 לעשאיריהם מחלי ומושי הדה עשאר אלליואניין לביות אבאיהם:
 15 21 לגרשון עשירה לבני ועשירה שמעי הדה עשאיריהם: 22 עדרהם
 באחצא כל דכר מן אבן שהר פצאעדא סבעה אלאף וכמס מאיה:
 23 ועשאיריהם ינולון ורא אלמסכן פי אלמגרבי: 24 ושריפהם אליסף בן
 לאל: 25 וחפטהם מן כבא אלמחצר אלמסכן ואלכבא וגשאה וסתר
 באב כבא אלמחצר: 26 וקלוע אלצראדק וסתר באבה אלדי עלי אלמסכן
 20 ואלמדבה מסתדירא ואטנאבהא וסאיר כדמתהא: 27 ולקחת עשירה
 עמרם ועשירה יצהר ועשירה חברון ועשירה עזיאל הדה עשאר קהת:
 28 באחצא כל דכר מן אבן שהר פצאעדא תמאניה אלאף וסת מאיה
 האפטו מחפט אלקדם: 29 ועשאיריהם ינולון אלי גאנב אלמסכן פי
 אלגנוב: 30 ושריפהם אליצפן בן עזיאל: 31 וחפטהם אלצנדוק ואלמאידה
 25 ואלמנארה ואלמדאבת ואניה אלקדם אלתי יסתכדמון בהא ואלסתר
 וגמיע כדמתה: 32 ושריף אשראף אלליואניין אלעזר אבן הרון אלאמאם
 מוכל באפטי מחפט אלקדם:⁽³⁾ 33 ולמררי עשירה מחלי ועשירה
 מושי הדה עשאירה:⁽⁴⁾ 34 ועדרהם באחצא כל דכר מן אבן שהר
 פצאעדא סתה אלאף ומאיתאן: 35 ושריפהם צוראל בן אביחיל וינולון
 30 אלי גאנב אלמסכן פי אלשמאל: 36 ווכאלה חפט בני מררי תכאתג
 אלמסכן ואמהאגה ועמדה וקואעדה וכל אניתה וכדמתה: 37 ועמד

(1) "בחרתי בלויים" כמו שפי' ראב"ע: מעלה גדולה ללויים.

(2) "בן יהי לי אלו (הלויים) אני ד' בחרתי בס'."

(3) "ממונה על שומרי משמרת הקדש" וכן ת"א.

(4) בפי' האתאן עשירתאה = אלה הם שתי משפחותיו.

אלצראדק מסתדירא וקואעדא ואותאדהא ואטנאבהא: 38 ואלנאזלון
 בין ידי אלמסכן בין ידי כבא אלמחצר פי אלמשרק⁽¹⁾ מוסי והרון ואבנא
 האפטו מחפט אלמקדם⁽²⁾ ומחפט בני אסראיל ואי אנבי תקדם אלי
 דלך פליקתל: 39 פדלך גמיע עדה אלליואניין אלדין עדהם מוסי והרון
 עלי קול אללה לעשאיריהם כל דכר מן אבן שהר פצאעדא אתנאן⁵
 ועשרון אלפא: 40 תם קאל אללה למוסי עד כל בכר דכר מן בני
 אסראיל מן אבן שהר פצאעדא וארפע אחצא אסמאיהם: 41 וכד לי
 אלליואניין אנא אללה שרפתהם בדל כל בכר מן בני אסראיל ובהאים
 אלליואניין בדל כל בכר מן בהאים בני אסראיל: 42 פעד מוסי כמא
 אמרה אללה בה כל בכר פי בני אסראיל: 48 פכאן כל בכר דכר¹⁰
 באחצא אסמאיהם כדלך אתנין ועשרין אלפא ומאיתין ותלאתה וסבעין:
 44 תם כלם אללה מוסי קאילא: 45 כד אלליואניין בדל כל בכר מן
 בני אסראיל ובהאים אלליואניין בדל בהאימהם פיצירו לי אנא אללה
 שרפתהם: 46 ואמא פדא⁽³⁾ אלמאיתין ואלתלאתה ואלסבעין אלזאידין
 עלי אלליואניין מן בכור בני אסראיל: 47 פכד כמסה מתאקיל לכל¹⁵
 גמגמה מנהם במתקאל אלקדם כל מתקאל עשרון דאנקא: 48 ואדפע
 אלפצה לחרון ובניה פדא אלפאצלין עליהם: 49 פאכד מוסי פצה
 אלפדא מן אלזאידין עלי פדא אלליואניין: 50 מן בכור בני אסראיל
 אכד תלך אלפצה והי אלף ותלאת מאיה וכמסה וסתון מתקאלא
 במתקאל אלקדם: 51 ודפעהא אלי הרון ובניה עלי קול אללה כמא²⁰
 אמרה:

ד

1 תם כלם אללה מוסי והרון קאילא: 2 ארפעא גמלה בני קהת
 מן בין בני לוי לעשאיריהם וביות אבאיהם: 8 מן אבן תלתין סנה פצאעדא
 אלי כמסין סנה כל מן ידכל ללגיש ליעמל צנאעה פי כבא אלמחצר: 25
 4 והדה כדמה בני קהת פי כבא אלמחצר כאין אלאקדאם: 5 וידכל
 הרון ובניה ענד רחיל אלעסכר פיהיו⁽⁴⁾ אלסגף אלמסתור ויגטון בה
 צנדוק אלשהאדה: 6 ויגעלו עליה גשא גלוד דארש ויכסמו תובא
 גמלתה אסמאנגון פוקה ויצלחו אקואבה: 7 ועלי אלמאידה אלמוגהה
 יכסמו תוב אסמאנגון ויגעלו עליה אלקצאע ואלדרוג ואלמלאעק³⁰

(1) אף כאן לא העתיק הגאון מלת קדמה ע"י למעלה ב' ג'.

(2) ק' וס': אלמסכן = המשכן.

(3) "וסדיון" וכן תרגם אונקלוס.

(4) "ויכניר".

ומדאהן אלסתר¹) ואלכבו אלדאים יכון עליהא: 8 ויבסמו עליהא
 תוב צבג קרמו ויגטוהא בגשא גלוד דארש ויצלחו אקואבהא:
 9 וליאכדו תוב אסמאננון פיגמו בה מנארה אלצאה וסרגהא
 וכלאבתהא ומגמררהא וגמיע אניה דהנהא אלתי יכדמונהא בהא:
 5 10 ויגעלוהא וגמיע אניתהא פי גשא גלוד דארש ויצנעו²) דלך עלי
 אלדהק: 11 ועלי מדבח אלדהב פליבסמו תוב אסמאננון ויגטוהא בגשא
 גלוד דארש ויצלחו אקואבהא: 12 ויאכדו גמיע אניה אלכדמה אלתי
 יכדמון בהא פי אלקדם פיגעלוהא פי תוב אסמאננון ויגטוהא בגשא
 גלוד דארש ויצנעוהא עלי אלדהק: 13 וירמדו אלמדבח ויבסמו עליה
 10 תוב ארגואן: 14 ויגעלו עליה גמיע אניתה אלתי יכדמון עליה בהא
 אלמגמר ואלמנאשל ואלמגארק ואלכראנב וסאיר אניה אלמדבח
 ויבסמו עליה גשא גלוד דארש ויצלחו אקואבה³): 15 פאדא פרג
 הרון ובנוה מן תגמיה אלקדם וגמיע אניתה ענד רחיל אלעסכר פבעד
 דלך ידכל בנו קהת ויחמלוהא ולא ידנו מן אלקדם פיהלכון הדה צפה
 15 חמל בני קהת⁴) בכבא אלמחצר: 16 ווכאלה אלעזר אבן הרון אלמאמם
 דהן אלצאה ובכור אלצמוג ואלבר אלדאים ודהן אלמסח פדלך
 וכאלה אלמסכן וגמיע מא פיה מן קדם ואניתה: 17 תם כלם אללה
 מוסי והרון תכלימא: 18 לא תקטעא עשאיר סבט קהת⁵) מן בין
 אלליואניין: 19 בל אצנעא להם הדה אלכלה חתי יחיו ולא יהלכו
 20 בדנוהם אלי כאין אללקדאם ידכל הרון ובנוה ויילונהם כל פריק עלי
 כדמתה וחמלה: 20 ולא ידכלו פינפרו ענד תגמיה⁶) אלקדם פיהלכון:
 21 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 22 ארפע גמלה בני גרשון הם איצא
 לביות אבאיהם ועשאיריהם: 23 מן אבן תלתין סנה פצאעדא אלי אבן
 כמסין סנה תעדהם כל מן ידכל ללגיש לכדמה כבא אלמחצר⁷):
 24 26 והדה כדמה עשאיר גרשון לכדמה ולחמל: 26 ויחמלו שקאק
 אלמסכן וכבא אלמחצר וגשאה וגשא אלדארש אלדי עליה מן פוק
 וסתר באב כבא אלמחצר: 26 וקלוע אלצראדק וסתר באבה⁸) אלתי
 עלי אלמסכן ואלמדבח מסתדירא ואטנאבהא וסאיר אניה כדמתהא

(¹) "המסך" וזהו דעת רש"י שהוא לשון כסוי. ובס': אלרש' = הויה. וכב' י': אלמזאג = הנסך בצירי תחת הגון.

(²) כב' י': ויגעלו = ושמו.

(³) פ': דהוקהא והוא לשון מוט.

(⁴) "זה משפט משא בני קהת".

(⁵) "משפחות שבט קהת".

(⁶) ראב"ע: ככמות. — (⁷) "כל חבא לצבא לעבדת אהל מועד".

(⁸) "ואת מסך פתחו".

וכל מא יצלה להא הם יכדמון: 27 עלי קול הרון ובניה יכון גמיע
כדמה בני גרשון מן חמלהם וגמיע עמלהם ועדו עליהם בחפט גמיע
חמלהם: 28 הדה כדמה עשאר גרשון פי כבא אלמחצר וחפטה
עלי יד איתמר אבן הרון אלאמאם: 29 ובנו מררי לעשאיריהם וביות
אבאיהם תעדוהם: 30 מן אבן תלתין סנה פצאעדא אלי אבן כמסין סנה 5
כל מן ידכל ללגיש לכדמה כבא אלמחצר: 31 והדא חפט חמלהם וגמיע
עמלהם פי כבא אלמחצר תכאתג אלמסכן ואמהאנה ועמדה וקואעדה:
82 ועמד אלצראדק מסתדירא וקואעדהא ואותאדהא ואטנאבהא וגמיע
אניתהא וסאיר אעמאלהא ועדו באסמא גמיע אניה חפט חמלהם:
33 הדה כדמה בני מררי פי כבא אלמחצר עלי יד איתמר אבן הרון 10
אלאמאם: 34 פעד מוסי והרון ואשראף אלגמאעה בני קהת לעשאיריהם
לביות אבאיהם: 35 מן אבן תלתין סנה פצאעדא אלי אבן כמסין סנה
כל מן ידכל ללגיש לכדמה כבא אלמחצר: 36 וכאן עדדהם לעשאיריהם
אלפין וסבע מאיה וכמסין: 37 האולי עדד עשאר קהת כל מן יכדם
פי כבא אלמחצר אלדי עד מוסי והרון עלי קול אללה ביד מוסי: 15
38 ועדד בני גרשון לעשאיריהם ולביות אבאיהם: 39 מן אבן
תלאתין סנה פצאעדא אלי אבן כמסין סנה כל מן דכל ללגיש
ללכדמה פי כבא אלמחצר: 40 וכאן עדדהם לעשאיריהם לביות אבאיהם
אלפין וסת מאיה ותלאתין: 41 האולי מעדודו עשאר בני גרשון כל מן
כדם פי כבא אלמחצר אלדי עד מוסי והרון עלי קול אללה: 42 ועדד 20
עשאר בני מררי לעשאיריהם לביות אבאיהם: 43 מן אבן תלאתין
סנה פצאעדא אלי אבן כמסין סנה כל מן דכל ללגיש לכדמה פי כבא
אלמחצר: 44 וכאן עדדהם לעשאיריהם תלאתא אלאף ומאיתין: 45 האולי
מעדודו עשאר בני מררי אלדי עד מוסי והרון עלי קול אללה ביד
מוסי: 46 וגמיע אלמעדודין אלדי עד מוסי והרון ואשראף אסראיל 25
אלליואניין לעשאיריהם ולביות אבאיהם: 47 מן אבן תלאתין סנה
פצאעדא אלי אבן כמסין סנה כל מן דכל ליכדם כדמה עמל וכדמה
אלחמל פי כבא אלמחצר: 48 וכאן עדדהם תמאניה אלאף וכמס מאיה
ותמאנין: 49 עלי קול אללה עדוהם מוסי כל פריק פי עמלה וחמלה
ועדדה כמא אמר אללה מוסי: 30

ה

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר בני אסראיל באן ינפו מן
אלעסכר כל אברין וכל דאיב וכל נגם למית: 3 מן דכר אלי אנתי

(1) "על פי ה' פקד אותם משה כל כת וכת על עבודתו ומשאו ומנינו כאשר צוה ה' את משה.

תנפוחם אלי בארג אלעסכר ולא יננסו עסכרהם אלדי אנא סאכן פימא
 ביניהם: 4 פצנעו כדאך בנו אסראיל ונפוחם אלי בארג אלעסכר כמא
 אמר אללה מוסי כדאך צנעו בנו אסראיל: 5 תם כלם אללה מוסי קאילא:
 6 קל לבני אסראיל אי רגל או מראה יצנע שיא מן בטאיא אלנאם
 5 פינכת נכתא באללה⁽¹⁾ פיאתם: 7 תם יקר בכטיתה אלתי צנעהא
 פלירד אלטלאמה בראסהא וכמסהא יזיד עליהא וידפעהא אלי מן שלמה:
 8 ואן לס יבן ללמטלום ולי לתרד אלטלאמה עליה פלתכן אלטלאמה
 אלמרדודה ללה והי ללאמאם⁽²⁾ סוי כבש אלגפראן ויסתגפר בה ענה:
 9 וכל רפיעה מן גמיע אקדאם בני אסראיל פלאי אמאם דפעהא פהי
 10 לה⁽³⁾: 10 וכל אמר יבון אמר אקדאם אליה לאי אמאם דפעהא כאנת
 לה⁽⁴⁾: 11 תם כלם אללה מוסי קאילא: 12 מר בני אסראיל וקל להם
 אי רגל חאדת זוגתה פכאנת כיאנה: 13 באן צאנעהא רגל מצאנעה
 אנסאל וכפי דלך ען זוגהא ואנסתרת והי נגסה ושאחד לים עליהא והי
 לם תקרה⁽⁵⁾: 14 וכטר בבאלה⁽⁶⁾ ראי גירה פיגאר עליהא והי נגסה
 16 או גיר נגסה⁽⁷⁾: 15 פליאת דלך אלרגל בזוגתה אלי אלאמאם ויאת
 בקרבאנהא מעהא⁽⁸⁾ עשר ויבה מן דקיק אלשעיר לא יצב עליה דהנא
 ולא יגעל פוקה לבאנא לאנה קרבאן אלגירה קרבאן אלדכר ידכר
 באלדנוב: 16 פיקדמהא אלאמאם ויוקפהא⁽⁹⁾ בין ידי אללה: 17 ויאכד
 אלאמאם מן אלמא אלמקדס פי אניה כזף ומן אלתרוב אלדי יבון פי
 20 ערצה אלמסכן יאכד וילקי פי אלמא: 18 ויוקפהא אלאמאם בין ידי
 אללה ויבשף ראסהא ויגעל עלי ידיהא קרבאן אלדכר קרבאן אלגירה
 פלימסך פי ידה אלמא אלמר⁽¹⁰⁾ אללאען: 19 ויחלפהא אלאמאם ויקול
 להא אן כאן לס יצאנעך רגל ולם תחירי אלי נגאסה גיר זוגך פאכרי
 מן הדא אלמא אלמר אללאען: 20 ואן כנת קד חדת אלי גיר זוגך
 25 ותנגסת בה וגעל גירה פיד מצאנעתה: 21 ויחלף אלאמאם אלמראה

(1) פ: בעהד אללה = בברית ה'.

(2) ר"ל שמה שאמר לה' ענינו לכהן.

(3) ויחיה לאיזה כהן שיתנוהו לו.

(4) וכל איש אשר בידו לצות על קדשיו לאיזה כהן שיתנס לו יהיו.

(5) והוא לא נאנסה עיי' ספרי ורש"י. להוציא את האנוסה. אבל בפ' הנוסחא תצבט.

(6) ויעלה במחשבתו כמו שפי' ראב"ע.

(7) הגאון לפי דרכו קיצר הענין.

(8) ראב"ע: עמה או בעבורה.

(9) ר"ל האשה עיי' ספרי וסוטה דף ח' ע"א ולא כמו שפי' ראב"ע.

(10) בק' חסרה מלת אלמר.

בימין אחרת ויקול להא יגלך אללה מסבֵּה וימינא¹ פי מא בין קומך
 במא יגל ורכך סאקטֵה ובטנך וארמא: 22 ודלך אדא צאר הדא
 אלמא אללאען פי אמעאיך פירם אלבטן ויסקט אלורך ותקול אלמראה
 אמין אמין: 23 ויכתב אלמאם הדא אללענאת פי כתאב וימחזה
 באלמא אלמֵר: 24 ויסקיהא אלמא אלמֵר אללאען פיסתחיל פיהא 5
 מֵרֵא: 25 ויאבֵד מן ידהא קרבאן אלגירה ויחֲרֵבָה בין ידי אללה ויקדֵמה
 אלי אלמדבֵח: 26 ויקבֵץ מנה פיחה ויקתֵרה עלי אלמדבֵח ובעד דלך
 יסקיהא אלמא: 27 פאדא סקאהא פאן כאנת קד תנָגֵסת וזאנת זוגהא
 זיאנֵה אסתחאל פיהא מֵר פורם בטנהא וסקטת ורכהא וצארת מסבֵּה
 פימא בין קומהא: 28 ואן כאנת לס תתנָגֵס בל הי טאהרה ברית 10
 וחמלת חמלא: 29 הדא שריעה אלגירה פי אן תחיד אמראה ען זוגהא
 פתתנָגֵס: 30 או רגל יכטר בכאלה ראי גירה פינאר עלי זוגתה
 פליוקפהא בין ידי אללה ויצנע בהא אלמאם גמיע מא פי הדא אלשריעה:
 31 חתי יברי אלרגל מן אלוזר ותלך אלמראה תחמל וזרהא:

ו

1 וכלם אללה מוסי קאילא: 2 מר בני אסראיל וקל להם אי רגל 15
 או מראה סוֹג² נדר נסך לינסך לרבה: 3 פמן אלכמר ואלמסכר מנה
 יתנסך חתי כל כמר וכל מסכר מנה לא ישרב וכל נקיע³ אלענב לא
 ישרבה וענבא רטבא ויאבסא לא יאכל: 4 וטול איִם נסכה מן כל מא
 יעמל מן גפן אלכמר מן אלפרצאן⁴ אלי אלזֵ לא יאכל: 5 וטול
 איִם נדר נסכה לא ימֵר חאלק עלי ראסה אלי אן תתם אלאיִם אלתי 20
 תנסכהא ללה יכון מקדֵסא וירבי פרע שער ראסה: 6 וטול איִם נסכה
 ללה אלי חצרה מֵת⁵ לא ידכל: 7 חתי אבוה ואמה ואבוה ואכתה
 לא יתנָגֵס בהם פי מותהם לאן נסך רבה עליה: 8 בדלך טול איִם
 נסכה מקדֵסא יכון ללה: 9 פאן מאת מעה מֵת בגתה או גפלה⁶ פקד
 קטע אֵל⁷ נסכה פליחלק ראסה פי יום טהרה ודלך פי אליום אלסאבע 25
 יחלקה: 10 ופי אליום אלתאמן יאת בשפנינן או פרכי חמאם אלי

(1) „לקלון ולשבועה.”

(2) עיי' ויקרא כ"ב כ"א.

(3) מלת משרת הוא מן השבעים מלות אשר פירש הגאון מלשון המשנה עיי' תשובות
 דונש אות 59 וראב"ע פירשו כהגאון.

(4) כן הוא בכ"י ו' ובפ' ובת"א: פרצונין. וזה מסכים למה שנמצא בנזיר ל"ט ע"א.

ועיין אבן גנאח שרש זג ולפי דעתו צ"ל פרצאד.

(5) ר"ל שלא יכנס גם באהל המת.

(6) רש"י: פתע זה אונס, פתאם זה שוגג.

(7) „כבר נסקקה תחלת נזרו” וכן תרגם למטה י"ב.

אלאמאם אלי באב זבא אלמחצר: 11 ויעמל אלאמאם אחדמא דכוה
 ואלאזר צעידה ויסתגפר ענה ממא אכמא פי אמר מית⁽¹⁾ ויקדם ראסה
 פי דלך אליום: 12 ויתנסך ללה אים נסכה ויאת בחמל אבן סנתה
 לקרבאן אלאתם ואלאים אלאואיל תסקמ למא אנקמע נסכה: 18 והדה
 5 שריעה אלנאסך פי יום כמאל אים נסכה יאתי בה⁽²⁾ אלי באב זבא
 אלמחצר: 14 פיקרב קרבאנה ללה חמלא אבן סנתה צחיחא ללצעידה
 ורחלה אבנה סנתה צחיחא ללדכוה וכבשא צחיחא לדבח אלסלאמה:
 15 וסלה פמיר גראדק פמיר⁽³⁾ מלתותה בדהן ורקאק פמיר ממסוחה
 בדהן ואלבר ואלמזאג אלדי מעהא: 16 פיקדמהא אלאמאם בין ידי
 10 אללה ויצנע דכותה וצעידתה: 17 ואלכבש יצנעה דבח אלסלאמה
 ללה מע סלה אלפמיר תם יצנע אלבר ואלמזאג אלדי מעהא: 18 ויחלק
 אלנאסך ענד באב זבא אלמחצר שער ראסה⁽⁴⁾ ויאכדה וילקיה עלי
 אלנאר אלתי תחת דבח אלסלאמה: 19 ויאכד אלאמאם אלדראע
 מטבוכה⁽⁵⁾ מן דלך אלכבש וגרדקה ואחדה ורקאקה ואחדה מן סלה
 15 אלפמיר ויצע דלך עלי כפי אלנאסך בעד חלקה שעה⁽⁶⁾: 20 ויחרך
 אלגמיע תחריבא בין ידי אללה וליכן קדסא ללאמאם מע קץ אלתחריך
 וסאק אלרפיעה ובעד דלך ישרב אלנאסך כמרא: 21 הדה שריעה
 אלנאסך אלדי יגדה וקרבאנה ללה ען נסכה סוי מא תנאלה ידה וליכן
 דלך במקדאר מדה נסכה יצמה אלי שריעה אלנסך⁽⁷⁾: 22 תם כלם
 20 אללה מוסי קאילא: 23 מר הרון ובניה וקל להם כדא פבארכו בני
 אסראיל מקולא להם⁽⁸⁾: 24 יבארכך אללה ויחפמך: 25 ויצי כנור וגהה
 עליך וירופך: 26 ויקבל בקצדה⁽⁹⁾ אליך ויציר לך אלסלאם: 27 פיתלו⁽¹⁰⁾
 אסמי עלי בני אסראיל ואנא אבאך פיהם:

ז

25 1 ולמא כאן פי יום פרג מוסי מן נצב אלמסכן מסחה וקדסה וגמיע
 אניתה ואלמדבח וגמיע אניתה מסחה וקדסהא: 2 וקרב אשראף בני

(1) "אשר חמא בדבר המת" עיי' רש"י.

(2) רש"י: את עיקר קרבנו. ובכ"י י' ובפ' בהא = אותן ר"ל כל מה שמפרש והולך.

(3) כן הוא בכל הנוסחאות שלפנינו והעתוק חלת מצות במקום סלת חלת.

(4) "וגלח הנזיר אצל פתח אהל מועד את שער ראשו".

(5) ראב"ע: והיא בשלה. — (6) "אחרי גלחו את שער".

(7) "זאת תורת הנזיר וקרבנו לה' על נזרו . . . והיה זה לפי שיעור ימי נזרו אשר

יוסף על תורת הנזירות" עיי' רש"י.

(8) ר"ל בברכה האמורה לבני ישראל ואפשר שר"ל האמורה לאהרן ולבניו.

(9) "ויקבל אותך ברצון" עיי' אלאמאנת דף 97 ועוד עיי' פי' ראב"ע לפסוק כ"ה.

(10) "ויקראו בשמי" עיי' רש"י.

אשראיל רוסא ביות אבאיהם אלדין הם רוסא אלאסכאט והם אלהאצרון
 עלי עדדהם: 3 פאתו בקרבאנהם ללה סת עגל מצבב⁽¹⁾ ואתני
 עשר תורא עגלה לכל שריפין ותור לכל ואחד פקדמוהא בין ידי
 אלמסכן: 4 פקאל אללה למוסי קאילא: 5 כדהא מנהם תכון לכדמה
 כבא אלמחצר ואדפעהא אלי כל פריק מן אלליואניין חסב כדמתהם: 5
 6 פאכד מוסי אלעגל ואלבקר פדפעהא אלי אלליואניין: 7 עגלתין
 וארבע בקראת לבני גרשון חסב כדמתהם: 8 וארבע עגל ותמאן
 בקראת דפע לבני מררי חסב כדמתהם ואלגמיע עלי יד איתמר⁽²⁾ אבן
 הרון אלאמאם: 9 ולבני קהת למ ידפע שיא לאן כדמה אלקדם עליהם
 ואנמא יחמלונה עלי אכתאפהם: 10 ולמא קרב אלאשראף דשן אלמדב⁽³⁾
 פי יום מסחה וקדמו קראבינהם בין ידי אלמדב⁽³⁾: 11 קאל אללה למוסי
 שריף ואחד פי כל יום יקרב קרבאנה דשנא ללמדב⁽³⁾: 12 פבאן
 אלמקרב פי אליום אלאול קרבאנה נחשון בן עמינדב מן סבט יהודה:
 18 וכאן קרבאנה קצעה מן פצה וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא וכרניב
 פצה וזנה סבעון מתקאלא במתקאל אלקדם⁽³⁾ כלאהמא ממלואן סמידא
 15 מלתותא בדהן ללהדיה: 14 ודרגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוא
 בכורא: 15 ותורא מן אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה ללצעידה:
 16 ועתודא מן אלמאעז ללדכוה: 17 ולדבח אלסלאמה בקרתין וכמסה
 כבאש וכמסה עתדאן וכמסה חמלאן בני סנה הדא קרבאן נחשון בן
 עמינדב: 18 פי אליום אלתאני קרב נתנאל בן צוער שריף יששכר: 20
 19 קרב קרבאנה קצעה מן פצה וזנהא תלתון ומאיה מתקאלא וכרניב
 פצה וזנה סבעון מתקאלא כלאהמא ממלואן סמידא מלתותא בדהן
 ללהדיה: 20 ודרגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוא בכורא:
 21 ותורא מן אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה ללצעידה: 22 ועתודא
 מן אלמאעז ללדכוה: 23 ולדבח אלסלאמה בקרתין כמסה כבאש
 25 כמסה עתדאן כמסה חמלאן בני סנה הדא קרבאן נתנאל בן צוער:
 24 פי אליום אלתאלת קרב שריף זבולן אליאב בן חלון: 25 וכאן קרבאנה
 קצעה פצה וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא וכרניב פצה וזנה סבעון
 מתאקלא כלאהמא ממלואן סמידא מלתותא בדהן ללהדיה: 26 ודרגא
 מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוא בכורא: 27 ותורא מן אלבקר וכבשא
 30

(1) «בעלות בריחי ברזל» ואולי כונת הגאון על מאמר חכמינו ז"ל בספרי: אין צב אלא
 ממוקסין שלא היו מחוסרים כלום. לפי דרכו בחר הגאון במלה ערבית הדומה לעברית. ועוד
 עיי' תרגום יונתן: מחפן ומקסין.

(2) «הכל על יד איתמר».

(3) לא העתיק בשקל הקדש כי אם ביום הראשון.

וחמלא אבן סנתה ללצעידה: 28 ועתודא מן אלמאעז ללדכוה: 29 ולדבח
 אלסלאמה בקרתין כמסה כבאש כמסה עתדאן כמסה חמלאן בני סנה הדא
 קרבאן אליאב בן הלון: 30 פי אליוס אלסאבע קרב שריף ראובן אליצור
 בן שדיאור: 31 וכאן קרבאנה קצעה פצה וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא
 5 וברניב פצה וזנה סבעון מתקאלא כלאהמא ממלואן סמידא מלתותא
 בדהן ללהדיה: 32 ודרגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוא בכורא:
 33 ותורא מן אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה ללצעידה: 34 ועתודא
 מן אלמאעז ללדכוה: 35 ולדבח אלסלאמה בקרתין כמסה כבאש
 כמסה עתדאן כמסה חמלאן בני סנה הדא קרבאן אליצור בן שדיאור:
 10 36 פי אליוס אלכאמס קרב שריף שמעון שלמיאל בן צורי שדי: 37 וכאן
 קרבאנה קצעה פצה וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא וברניב פצה וזנה
 סבעון מתקאלא כלאהמא ממלואן סמידא מלתותא בדהן ללהדיה:
 38 ודרגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוא בכורא: 39 ותורא מן
 אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה ללצעידה: 40 ועתודא מן אלמאעז
 15 ללדכוה: 41 ולדבח אלסלאמה בקרתין כמסה כבאש כמסה עתדאן
 כמסה חמלאן בני סנה הדא קרבאן שלמיאל בן צורי שדי: 42 פי אליוס
 אלסאדס קרב שריף בני גד אליסף בן דעואל: 43 וכאן קרבאנה קצעה
 פצה וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא וברניב פצה וזנה סבעון מתקאלא
 כלאהמא ממלואן סמידא מלתותא בדהן ללהדיה: 44 ודרגא מן דהב
 20 וזנה עשרה מתאקיל ממלוא בכורא: 45 ותורא מן אלבקר וכבשא וחמלא
 אבן סנתה ללצעידה: 46 ועתודא מן אלמאעז ללדכוה: 47 ולדבח
 אלסלאמה בקרתין כמסה כבאש כמסה עתודאן כמסה חמלאן בני סנה
 הדא קרבאן אליסף בן דעואל: 48 פי אליוס אלסאבע קרב שריף בני אפרים
 אלישמע בן עמיהוד: 49 וכאן קרבאנה קצעה פצה וזנהא מאיה ותלתון
 25 מתקאלא וברניב פצה וזנה סבעון מתקאלא כלאהמא ממלואן סמידא
 מלתותא בדהן ללהדיה: 50 ודרגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוא
 בכורא: 51 ותורא מן אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה ללצעידה:
 52 ועתודא מן אלמאעז ללדכוה: 53 ולדבח אלסלאמה בקרתין כמסה
 כבאש כמסה עתדאן כמסה חמלאן בני סנה הדא קרבאן אלישמע בן
 30 עמיהוד: 54 פי אליוס אלסאמן קרב שריף בני מנשה גמליאל בן פהצור:
 55 וכאן קרבאנה קצעה פצה וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא וברניב פצה
 וזנה סבעון מתקאלא כלאהמא ממלואן סמידא מלתותא בדהן ללהדיה:
 56 ודרגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוא בכורא: 57 ותורא מן
 אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה ללצעידה: 58 ועתודא מן אלמאעז

ללדכוה: 59 ולדבּח אלסלאמה בקרתין כמסה כבאש כמסה עתדאן כמסה
 חמלאן בני סנהּ הדא קרבאן גמליאל בן פדהצור: 60 פי אליוס אלתאסע
 קרב שריף בני בנימן אבירן בן גדעוני: 61 וכאן קרבאנה קצעה פצה
 וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא וכרניב פצה וזנה סבעון מתקאלא כלאהמא
 ממלואן סמידא מלתותא בדהן ללהדיה: 62 ודרגא מן דהב וזנה עשרה 5
 מתאקיל ממלוא בכורא: 63 ותורא מן אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה
 ללצעידה: 64 ועתודא מן אלמאעז ללדכוה: 65 ולדבּח אלסלאמה
 בקרתין כמסה כבאש כמסה עתדאן כמסה חמלאן בני סנהּ הדא קרבאן
 אבירן בן גדעוני: 66 פי אליוס אלעאשר קרב שריף בני דן אחיעזר אבן
 עמישדי: 67 וכאן קרבאנה קצעה פצה וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא 10
 וכרניב פצה וזנה סבעון מתקאלא כלאהמא ממלואן סמידא מלתותא
 בדהן ללהדיה: 68 ודרגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוא בכורא:
 69 ותורא מן אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה ללצעידה: 70 ועתודא מן
 אלמאעז ללדכוה: 71 ולדבּח אלסלאמה בקרתין כמסה עתדאן כמסה
 חמלאן בני סנהּ הדא קרבאן אחיעזר בן עמי שדי: 72 פי אליוס אלחאדי 15
 עשר קרב שריף בני אשר פגעיאל בן עכרן: 73 וכאן קרבאנה קצעה פצה
 וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא וכרניב פצה וזנה סבעון מתקאלא כלאהמא
 ממלואן סמידא מלתותא בדהן ללהדיה: 74 ודרגא מן דהב וזנה עשרה
 מתאקיל ממלוא בכורא: 75 ותורא מן אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה
 ללצעידה: 76 ועתודא מן אלמאעז ללדכוה: 77 ולדבּח אלסלאמה בקרתין 20
 כמסה כבאש כמסה עתדאן כמסה חמלאן בני סנהּ הדא קרבאן פגעיאל בן
 עכרן: 78 פי אליוס אלתאני עשר קרב שריף בני נפתלי אחירע בן עינן:
 79 וכאן קרבאנה קצעה פצה וזנהא מאיה ותלתון מתקאלא וכרניב פצה
 וזנה סבעון מתקאלא כלאהמא ממלואן סמידא מלתותא בדהן ללהדיה:
 80 ודרגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוא בכורא: 81 ותורא מן 25
 אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה ללצעידה: 82 ועתודא מן אלמאעז
 ללדכוה: 83 ולדבּח אלסלאמה בקרתין כמסה כבאש כמסה עתדאן
 כמסה חמלאן בני סנהּ הדא קרבאן אחירע בן עינן: 84 הדא גמלה
 דשן אלמדבּח פי יום מסחה מן אשראף בני אסראיל מן קצאע אלפצה
 אתנתה עשרה ומן כרניב אלפצה אתנא עשר ומן דרוג אלדהב אתנא 30
 עשר: 85 כל קצעה מן מאיה ותלתין מתקאל פצה וכל כרניב מן
 סבעין פדלך גמיע פצה אלאניה אלפא מתקאל וארבע מאיה מתקאל
 במתקאל אלקדם: 86 ודרוג אלדהב אלאתנא עשר אלממלוה בכורא
 כל דרג מן עשרה מתאקיל במתקאל אלקדם פדלך גמיע דהב

אלדרו¹ מאיה ועשרון מתקאלא: 87 וגמיע בקר אלצעידה אתנתא עשרה ואלכבאש אתנא עשר ואלחמלאן בנו סנה אתנא עשר ואלכר² מעהם³ ואלעתדאן אתנא עשר ללדכוה: 88 וגמיע בקר דבאיה אלסלאמה ארבע ועשרון וסתון כבשא וסתון עתודא וסתון חמלא בנו 5 סנה הדא דשן אלמדכח בעד מא מסח: 89 וכאן מוסי אדא דכל כבא אלמחצר ליכלם יסמע אלצות מלמאבה מן פוק אלגשא אלדי עלי צנרוק אלשהאדה בין אלכרובין פיכאמבה:

ח

1 תם כלם אללה מוסי קאילא: 2 מר הרון וקל לה אדא אסרנת 10 אלסרג פאלי מא ילי וגה אלמנארה תצי סבעתהא: 8 פצנע הרון כדאך ואסרג סרג אלמנארה אלי מא ילי וגההא כמא אמר אללה מוסי: 4 והדה צנאעה אלמנארה מצמתה מן דהב חתי ארגלהא וסוסאנהא מצמתה כאלמנטר אלדי ארא אללה מוסי כדאך צנעהא: 5 תם כלם אללה מוסי קאילא: 6 קדם אלליואניין מן בין בני אסראיל פטהרהם: 7 15 וכדא אצנע בהם פי תטהירהם אנצח עליהם מן מא אלדכוה וימרו אלמוס עלי גמיע בדנהם ויגסלו תיאבהם ויטהרו: 8 ויאכדו תורא מן אלבקר ומעה בר סמיד מלתות בדהן ורת אכר כדה מן אלבקר ללדכוה: 9 וקדמהם בין ידי כבא אלמחצר וגזק גמאעה בני אסראיל: 10 וקדמהם בין ידי אללה ויסנד בנו אסראיל אידיהם עליהם: 11 ויזפהם 20 הרון זפא⁴ בין ידי אללה מן בין בני אסראיל פיכונו יכדמון כדמה אללה: 12 ואלליואניון יסנדו אידיהם עלי ראם אלתורין ואצנע אהדהמא דכוה ואלאכר צעידה ללה ואסתגפר ענהם: 13 ואוקפהם בין ידי הרון ובניה וזפהם זפא ללה: 14 ואעזלהם מן בין בני אסראיל ויכונו לי: 16 ובעד דלך ידכלו ליכדמו כבא אלמחצר וקד טהרתהם⁵ וזפתהם 25 זפא: 16 לאנהם מגעולון לי מן בין בני אסראיל בדל כל בכר פאתח בטן מן בני אסראיל אתכדתהם לי: 17 כמא⁶ כאן לי כל בכר ממא בין בני אסראיל מן אנסאן אלי בהימה ודלך אנני פי יום אהלכת כל בכר פי בלד מצר אקדסתהם לי: 18 כדלך אתכדת אלליואניין בדלהם:

(1) "וזה כל זהב הכפות מאה ועשרים שקל".

(2) "והמנחה עמהם".

(3) תרגם הגאון בפרשה זו שרש תגופה בלשון הולכה בכבוד ובהדור מפני שהתגופה הזאת מוסבת על בני אדם.

(4) "וכבר הנפת וטהרת אותם".

(5) "כמו שהיה לי כל בכור בתוך בני ישראל... וזה כי ביום הכותי... כן לקחתי את הלויים תחתם ואתן אותם לאהרן... לעבוד עבדתם".

19 ונעלתהם להרון ולבניה מן בין בני אסראיל ליכדמו כדמתהם פי
 כבא אלמחצר ויסתגפרו ענהם ולא יחל בהם ובא אדא הם תקדמו אלי
 אלקדם: 20 פצנע מוסי והרון וגמאעה בני אסראיל לליואניין כגמיע
 מא אמר אללה בה מוסי פי סכבהם⁽¹⁾ כדלך צנעו בהם: 21 פתדכו
 וגסלו תיאבהם וזפהם הרון זפא בין ידי אללה ואסתגפר ענהם ומהרהם: 5
 22 ובעד דלך דכלו אלליואניין ליכדמו כדמתהם פי כבא אלמחצר בין
 ידי הרון ובניה כגמיע מא אמר אללה מוסי בסכבהם כדאך צנעו בהם:
 23 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 24 הדא רסם אלליואניין⁽²⁾ מן אבן
 כמם ועשרין סנה פצאעדא ידכל ללגיש לכדמה כבא אלמחצר: 25 ומן
 אבן כמסין סנה ירגע ענה ולא יכדמה אבדא: 26 לכן יכדם מע אכותה 10
 פי חפט כבא אלמחצר ואמא כדמתה אלאולי פלא יכדמהא⁽³⁾ כדא
 פאצנע בהם פי מחפטהם:

ט

1 וקבל דלך כלם⁽⁴⁾ אללה מוסי פי ברִיֶה סיני פי אלסנה אלתאניה
 לכוונהם מן בלד מצר פי אלשהר אלאול קאילא: 2 ליצנע⁽⁵⁾ בנו אסראיל 15
 אלפסח פי וקתה: 3 פי אליום אלראבע עשר מן הדא אלשהר בין
 אלגרבין יצנעוה פי וקתה כגמיע רסומה ואחכאמה יצנעוה: 4 פכלם
 מוסי בני אסראיל פי עמל אלפסח⁽⁶⁾: 5 פעמלוה פי אלשהר אלאול
 פי אליום אלראבע עשר מנה בין אלגרבין פי ברִיֶה סיני כגמיע מא
 אמר אללה מוסי כדאך צנעו בנו אסראיל: 6 פכאן פיהם אנאם תנצמו 20
 במית מן אלנאם פלם יגז להם אן יצנעו אלפסח פי דלך אליום פתקדמו
 פיה בין ידי מוסי והרון: 7 וקאלו נחן אנגאם במית מן אלנאם פלם
 נמנע אן נקרב מתל קרבאן אללה⁽⁷⁾ פי וקתה פימא בין בני אסראיל:
 8 קאל להם מוסי קפו חתי אסמע מא יאמר אללה פיכם: 9 פכלם
 אללה מוסי קאילא: 10 מר בני אסראיל וקל להם אי אנסאן כאן ננאם 25
 מן מית או פי ספר מנכם או מן אנאלכם פליצנע פסחא ללה⁽⁸⁾: 11 פי

(1) "בעבורם".

(2) "זאת חקת הלויים".

(3) "אבל ישרת עם אחיו במשמרת אהל מועד ועבדתו הראשונה לא יעבד" עיין רש"י ורמב"ן.

(4) "קודם לכן דבר" ספרי: ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה.

(5) "יעשו אותו" בלשון צווי.

(6) "בענין עשית הפסח".

(7) ר"ל להקריב כמו שהקריבו בני ישראל את קרבן ה' במועדו.

(8) "שלוש מלות האלו דבוקות למה שלאחריו ר"ל יעשה פסח לה' ביום וכו'.

אלשהר אלתאני פי אליום: אלהאבע עשר מנה יצנעה: בין אלגרובין ומע פטיר ומראר יאכלוה: 12 ולא יבקו מנה שיא אלי אלגדאה ולא יכסרו מנה עטמא וכסאיר רסום אלפסח יצנעה: 13 ואי רגל כאן טאהרא ולם יכן עלי ספר ואמתנע: 14 אן יעמל אלפסח ינקטע דלך 5 אלאנסאן מן בין קומה אד לם יקרב קרבאן אללה פי וקתה פקד חמל דלך אלרגל וזרה: 14 ואן דכל פים דכיל פליצנע פסחא ללה כרסם אלפסח וחכמה כדאך יצנע אד שריעה ואחדה תכון לבם ללדכיל וצריח אלאמה: 15 ופי יום נצב אלמסכן גטאה אלגמאם עלי כבא אלשהאדה: 16 ובאלליל יכון עליה כרויא אלנאר אלי אלגדאה: 16 כדאך 10 יכון דאימא אלגמאם יגמיה נהארא ורויא אלנאר לילא: 17 ועלי קדר ארתפאע אלגמאם ען אלכבא פבעד דלך ירחל בנו אסראיל ופי מוצע יסכן פיה אלגמאם תם ינזל בנו אסראיל: 18 עלי קול אללה ירחל בנו אסראיל ועלי קולה ינזלון פהם שול מדה מא סכן אלגמאם עלי אלמסכן מקימון: 19 ואן טאל אלגמאם עלי אלמסכן אימא כתיורה 15 פיהפט בנו אסראיל חפט אללה פלא ירחלון: 20 ורבמא כאן אלגמאם אימא מחצאה עלי אלמסכן פהם עלי קול אללה ינזלון ועלי קולה ירחלון: 21 ורבמא כאן אלגמאם מן אלמסא אלי אלצבאח תם ירתפע באלגדאה פירחלון או נהארא ולילא תם ירתפע פירחלון: 22 או יומין או שהרא או חולא אדא טאלת מדה אלגמאם עלי אלמסכן פסכן עליה 20 פבנו אסראיל מקימון גיר ראחלין ופי ארתפאעה ירחלון: 23 כדאך עלי קול אללה ינזלון ועלי קולה ירחלון יחפטון מא אסתחפפהם מן קולה ביד מוסי: 24

תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 אצנע בוקין מן פצה מצמתין 25 יבונאן לך לדעוה אלגמאעה ותרחיל אלעסאכר: 3 ואן צרב בהמא אנתמע אליך אלגמאעה אלי באב כבא אלמחצר: 4 ואן צרב באחדהמא אנתמע אליך אלאשראף רוסא אלוף אסראיל: 5 ואנפכו נפכה מגלבה ירחל בהא אלעסאכר אלנאזלה פי אלמשרק: 6 ואנפכו נפכה מגלבה תאניה ירחל בהא אלעסאכר אלנאזלה פי אלגנוב כדאך ינפכון

(1) תרגם אונקלוס: ויתמנע. ספרי: אין וחרל אלא כל שיכול לעשות ולא עשה.

(2) "ולאזרח העם".

(3) "בסחו הענין על אהל העדות" ר"ל על המקום שהיו שם הלוחות.

(4) "שומרים את אשר צוה להם לשמור על פיו ביד משה".

נפכא לרחילהם: 7 ופי תגויק אלגזק תנפכו נפכא ולא תגלכו: 8 ובנו
הרון אלאימה יצרבו באלאבואק פיכון דלך לכם רסם אלהר עלי
מר אניאלכם: 9 ואדא צעדתם אלי חרב פי בלדכם מע אלעדו
אלמעאדיכם פגלכו באלאבואק פאדא בוקתם בין ידי אללה: 10 רבכם
תגאתון מן אעדאיכם: 10 ופי יום פרחכם ואעיאדכם ורום שהורכם 5
פאצרבו באלאבואק עלי צואעדכם ודבאיה סלאמתכם פיכון לכם
דכרא בין ידי רבכם אנא אללה רבכם אמרת בדלך: 11 פלמא
כאן פי אלשהר אלתאני מן אלסנה אלתאניה פי עשרין מנה ארתפע
אלגמאם ען מסכן אלשהאדה: 12 פרחל בנו אסראיל אלי מראחילהם
מן בריתה סיני ומסכן אלגמאם פי בריתה פארין: 13 פכאן אול רחילהם 10
עלי קול אללה ביד מוסי: 14 באן רחל מרכז עסכר בני יהודה עלי
מקדמה לגיושהם ועלי גישה נחשון אבן עמינדב: 15 ועלי גיש סבט
יששכר נתנאל בן צוער: 16 ועלי גיש סבט זבולן אליאב בן חלן:
17 תם פצל¹ אלמסכן פרחל בנו גרשון ובנו מררי חאמלוה: 18 תם
רחל מרכז עסכר ראובן לגיושהם ועלי גישה אליצור בן שדיאור: 15
19 ועלי גיש סבט שמעון שלמיאל בן צורישדי: 20 ועלי גיש סבט גד
אליסף בן דעואל: 21 תם רחל אלקהתיון חאמלו אלמקדם וקד נצב
אלמסכן אלי מגיהם: 22 תם רחל מרכז עסכר אפרים לגיושהם ועלי
גישה אלישמע בן עמיהוד: 23 ועלי גיש סבט מנשה גמליאל בן
פדהצור: 24 ועלי גיש סבט בנימן אבידן בן גדעוני: 25 תם רחל מרכז 20
עסכר בני דן עלי סאקה אלעסאכר לגיושהם ועלי גישה אחיעזר בן
עמישדי: 26 ועלי גיש סבט אשר פנעיאל בן עכרן: 27 ועלי גיש סבט
נפתלי אחירע בן עינן: 28 הדה מראחיל בני אסראיל לגיושהם פלמא
רחלו: 29 קאל מוסי² לחובב בן רעואל אלמדיני חמוה אנא ראחלון
אלי אלמוצע אלדי קאל אללה איאה אעמיכם פתעאל מענא נחסן אליך 25
פאן אללה קד ועד אל אסראיל בכיר: 30 קאל לא אמצי אלא אלי
ארצי ומולדי: 31 קאל יא הדיא לא תתרכנא באנד תעלם אנ פי
מול מקאמנא פי אלכר כנת לנא כאבצארנא: 32 פאן סרת מענא

¹ "ואם תקעתם בחצוצרות לפני ד'" וכן תרגם בויקרא כ"ג כ"ד זכרון תרועה תבויך
גלבה = תקיעת תרועה.

² "צויתי זה".

³ תרגם אונקלוס: ומתפרק.

⁴ "וכבר הוקם המשכן בבואם" ר"ל על ידי הגרשונים ותמריים. עיין ראב"ע.

⁵ "וכאשר נסעו אמר משה" חבר הגאון את שני הפסוקים.

⁶ "ואתה ידעת כי כל זמן חטאתנו במדבר היית לנו כעינינו" מלשון עינים הייתי לעזר

(איוב כ"ט ט"ז) עיין רש"ם וכן פירש ראב"ע באמרו: רמו על העצה שנתן למשה וגו'.

פאי־כיר יחסן אללה בה אלינא נחסן אליך מנה: 88 פרחלו מן גבל
אללה מסאפה תלאתה איאם וענדוק עהדה יסיר בין ידיהם מסאפה תלך
אלתלאתה אלאיאם ליכתאר להם מסתקרא¹: 84 וגמאמה עליהם
נחרא אדא רחלו מן אלעסכר: 85 וכאן אלסביל ענד רחיל אלענדוק
5 אן יקול מוסי קם יא רב־בנצרנא² יתבדד אעדאוך ויהרב שאניוך מן בין
ידיך: 86 וענד נזולה אן יקול רד־יא רב־נורך³ אלי רבואת אלוף
אסראיל:

יא

1 וכאן אלקום כמעתני⁴ אלשר־בין ידי אללה פסמע אללה דלך
10 ואשתד־נצבה ואשתעלת פיהם נארה פאחרקת פי מרף אלעסכר:
2 פצרך אלקום אלי מוסי פדעי רבה פגארת אלנאר⁵: 8 וסמא דלך אלמוצע
אלמשתעלה למא אשתעלת פיהם נאר אללה: 4 ואללפיה אלדין פימא
בינהם תשהו־שהו פרנע בנו אסראיל איצא מעהם ובכו וקאלו מן יטעמנא
לחמא: 5 דכרנא אלסמך אלדי כנא נאכלה במצר מנאנא ואלקתא
15 ואלבטיך ואלבראת ואלבצל ואלתום: 6 ואלאן אנפסנא יאבסה ממא
לום לנא שי ואנמא עיוננא אלי אלמן ממדודה⁶: 7 וכאן אלמן כבזר
אלכזברה ולונה כלון אללולו: 8 ישוף אלקום פילקטונה וישחנן מנה
פי אלרחא או ידקון פי אלמדך ויטבכון מנה פי אלבראם ויצנעון מנה
מלילא ויכון טעמה כחלאוה בדסם⁷: 9 וענד נזול אלשל־עלי אלעסכר
20 לילא ינזל אלמן עליה: 10 פלמא סמע מוסי אלקום יבכון לעשאירהם
כל אמר עלי באב כבאה פאשתד־נצב אללה גדא וסא דלך ענד מוסי:
11 קאל מוסי ללה לם אכלית עבדך ולם לם אנד השאא ענדך אד
צירת כלפה גמיע האולי אלקום עלי: 12 הל אנא חמלתהם אם ולדתהם
אד קלת לי ססהם⁸ באנך תחמלהם פי חגרך כמא יחמל אלהאצן
25 אלרציע אלי אלבלד אלדי אקסמת לאבאיהם: 18 מן אין לי לחם אעמי

(1) „לכחור להם מקום לחנות שם” וכן תרגם אונקלס.

(2) „יהי הדרך בנסע הארון שאמר משה אם תקום ה' לעזרתנו יפצו אויבך” עיין

אלאמאנא צד 104.

(3) „השב אורך לרבבות” עיין אונקלס.

(4) ר"ל כחושבי און. עי' ראב"ע ובב"י י': כמתענדין אלשר = ויהיו כמזידים לעשות הרע.

(5) רש"י: שקעה במקומה בארץ. — (6) „וענינו רק אל המן נשואות”.

(7) ר"ל כמעט מתיקה האפויה בשמן. ודונש בתשובותיו סימן 48 טעה והחליף הב' בב'.

וכן הראב"ע בשפת יתר סימן 40. והראיה שהנוסחא הישרה היא בב' שהעתיק הגאון

שמות ט"ז ל"א כצפיות בדבש כקסאף בעסל = עוגות בדבש. כלומר שהמן שאינו מבושל

היה טעמו כריק הטבול בדבש.

(8) „היה לחם למנהיג”.

גמיעהם אד יבכון עלי פיקולון אעטנא לחמא נאכלה: 14 לא אטיק
 אנא וחדו אנ אסוטהם בל הו תקיל עלי: 15 ואן כנת אלומתניה עקובה
 פאנעלהא אמאתתי¹ אן וגדת חטאא ענדך ולא ארי בליתי: 16 פקאל
אללה למוסי אגמע לי סבעין רגלא מן שיוך אסראיל אלדין תעלם
אנהם שיוכהם וערפאהם וכדהם אלי זבא אלמחצר יקפו תם מעך: 5
 17 חתי אתגלי פאכאטבך הנאך ואפידהם מן אלנור אלדי עלי וגהך²
 ואנעלה עליהם פיעאונך עלי סיאסה אלקום ולא תסוטהם אנת וחדך:
 18 וקל אלי אלקום אסתעדו אלי גד חתי תאכלו לחמא לאגל מא
 בכיתם בין ידי אללה וקלתם מן ימעטנא לחמא ומא כאן אצלח לנא
 פי מצר ויעטיכם אללה לחמא תאכלונה: 19 לא יומא ואחדא ולא
 יומין תאכלון ולא כמסה ולא עשרה ולא עשרין: 10 אלא אלי אים
 שהר אלי אן יכרג מן אנאפכם מתלא³ ויציר לכם הזאלה⁴ לאגל מא
 זהדתם פי נור אללה אלדי פי מא בינכם ובכיתם בין ידיה וקלתם לס
 אכרגנא מן מצר⁵: 21 קאל מוסי סת מאיה אלק רגאל אלקום אלדין אנא
 פי מא בינהם ואנת קלת אני אעטיהם לחמא יאכלונה שהרא: 15
 22 פמן אנא ענהם⁶ אנגם ובקר תדבך להם פתכפיהם או גמיע
 סמך אלבחר יחאש להם פיקנעהם: 28 פקאל אללה למוסי הל
 קדרה אללה תקצר אלאן תנטר איואפיהם כלאמי אם לא:
 24 פכרג מוסי ואכבר אלקום בגמיע כלאם אללה וגמע סבעין
 רגלא מן שיוכהם ואוקפהם חואלי אלזבא: 25 פתגלי אללה פי
 אלגמאם וכאטבה ואפאד מן אלנור אלדי עליה ונעלה עלי אלסבעין
 אלשיוך פלמא אסתקך עליהם דלך אלנור תנבו ולם יחתאנו אלי
 עודה⁷: 26 ובקי רגלאן פי אלעסכר אסם אהדהמא אלדד ואלאכר
 מידד פאסתקרת עליהמא אלנבוה והמא מן אלמכתובין לס יכרגא
 אלי אלזבא בל תנביא פי אלעסכר: 27 פחאצר גלאם⁸ פאכבר מוסי אן
 25

הנהגה, רשמי, חזק, אגל

(1) „ואם תכריחני לזה להענישני עשה עונשי להרגני“.

(2) „ואתן להם מן האור אשר על פניך“ ואפשר שלפי דעת הגאון מלת רוח תורה על
 הוזהר אשר היה על פני משה ברדתו מהר סיני. ובכ"י י: עליך.

(3) הגאון הוסיף מתלא = על דרך משל.

(4) עיין אכן גנאח בהערה 58 לשורש זור: ותרגם הזאל = רזון או בשם = דבר נתעב.

(5) „למה הוציאנו ממצרים“.

(6) „ומי יספיק להם“ כן הוא הנוסחא בפ' ובכ"י י: ובק': פמן אענאתהם = ומדאגותיהם.

ולפי זה העם שהיה קצר אמונה שאל הצאן ובקר וכו'. וחלוקה הנוסחאות מקורו באותיות הדומות
 בכתב ערבי.

(7) נראה שר"ל ולא היו צריכים עוד לאצילות משה פעם אחרת כלומר שהתנבאו
 מאליהם. וכן תרגם אונקלס: ולא פסקין. או מפני שלא נתבאו עוד פעם שנית וזה כדעת ספרי.

(8) „נער אחד“ עיי' רש"י.

אלדד ומידד מתנבואן פי אלעסכר: 28 פאגאבה יהושע בן נון לאדם מוסי מן תלאמידה⁽¹⁾ וקאל יא סיד יא מוסי אחבסהמא: 29 קאל לה מוסי הל תגאר לי לית צאר⁽²⁾ אמנה אללה אנביא באן יגעל אללה מן נורה ונבואתה עליהם⁽³⁾: 30 פלמא אנצם מוסי אלי אלעסכר הו ושיוך בני אסראיל: 31 הבת ריה מן ענר אללה פקטעת סלוי מן אלבחר ואלקתה עלי אלעסכר שביה במסיר יום⁽⁴⁾ ימנה ויום יסרה חואליה וירתפאעה⁽⁵⁾ מן אלארץ מתל דרעין: 32 פאקאם אלקום באקי יומהם ולילתהם וטול נהאר גדהם פגמעו אלסלוי אקלהם גמע עשרה אנאכיר פסטחורא להם סטיחא חואלי אלעסכר: 33 אללהם בעד בין אסנאנהם קבל אן ימצגוה⁽⁶⁾ אד אשתד נצב אללה עליהם פצרכהם צרבה עטימה גרא: 34 פסמי דלך אלמוצע קבור אלשהוה לאנהם דפנו פיה אלקום אלמשתהיין: 35 ורחלו מנה אלי חצרות פלמא אקאמו בהא:

יב

1 תכלמת מרים והרון פי מוסי בסבב אלמראה אלחסנא אלתי 15 תווגהא לאנה כאן קד אעתולהא⁽⁷⁾: 2 וקאלא אן כאן מן אגל אלנבוה אפתראה וחדה פקט כאטבה אללה⁽⁸⁾ אלים קד כאטבנא איצא פסמע אללה דלך: 3 וכאן מוסי כאשעא גרא אכתר מן גמיע אלנאם אלדין עלי וגה אלארץ: 4 פקאל אללה גפלה למוסי והרון ומרים אכרגו תלתאתכם אלי כבא אלמחצר פכרגו תלתאתהם: 5 פתגלי אללה בעמוד גמאם וקאם עלי באב אלכבא ונאדא יא הרון ויא מרים פכרגא כלאהמא: 20 6 קאל אסמעא כלאמי אן יכון נביכמא אנא אללה תערפת בה פי רויא או כאטבתה פי חלם: 7 פלים כדאך עבדי מוסי בל פי גמיע אמתי מחקק הו⁽⁹⁾: 8 אן שפאהא אכאטבה ורויא ולא באחאדית וצור אללה אלמכלוקה לה⁽¹⁰⁾ יראהא פמא באלכמא לם תכאפא אן תתכלמא

(1) מתלמידיו.

(2) כן נמצא בק' בלי העתקת מלת כל ובפ' גמיע.

(3) "מאורו ונבואתו".

(4) "כמו דרך יום".

(5) "וגבהו" וכן תרגם אונקלס: ורמא.

(6) ר"ל שחבשר היה בפיהם ולא לעיסות עור.

(7) "וכאשר היו בחצרות דברו מרים ואחרן במשה על אודות האשה היפה אשר נשא

ושכבר פירש ממנה". עיי' תרגום אונקלס וספרי.

(8) "אם הדבר תלוי בנבואה התראה כי רק עמו לבדו דבר ה'".

(9) "אני ד' נודעתי לו במראה או דברתי אתו בחלום ולא כן עבדי משה בכל עמי

נאמן הוא".

(10) "וצורות ה' הנבראות לו יראה".

פי עבדי מוסי: 9 פאשתד' גצב אללה עליהמא וארתפע נורה: 10 פכמא זאל אלגמאם ען אלכבא פאדא במרים ביצא כאלתלג¹ פלמא אלחפת הרון אלי מרים פאדא בהא ברצא: 11 פקאל למוסי יא ס'די לא תגעל עלינא כמיה פומא גהלנא² ואכטאנא: 12 ולא תבק הדא כסקט³ כרג מן במן אמה וקד תהר'א נצף גסמה: 18 פדעי מוסי רבה קאילא אללהם 6 פאשפדהא: 14 פקאל אללה לה ולו אן אבאהא בצק פי וגההא אלם יגב אן תסתחי מנה סבע'ה אי'אם פלתקף כדאך כארג אלעסכר ובעד דלך תנצם אליה: 15 פוקפת מרים כארג אלעסכר סבע'ה אי'אם ולם ירחל אלקום אלי אנצמאמהא: 16 ובעד דלך רחלו אלקום מן חצרות ונולו פי בר'יה פארן:

10

יג

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 אבעת ברנאל ירומו בלד כנעאן אלדי אנא מעמיה לבני אסראיל רגלא ואחדא מן סבט אבאיה תבעתו בה כל שריף מנהם: 3 פבעת בהם מוסי מן בר'יה פארן עלי קול אללה וכלהם רגאל רוסא בני אסראיל: 4 והדא אסמאודהם מן 15 סבט ראובן שמוע בן זכור: 5 ומן סבט שמעון שפט בן חורי: 6 ומן סבט יהודה כלב בן יפנה: 7 ומן סבט יששכר יגאל בן יוסף: 8 ומן סבט אפרים הושע בן נון: 9 ומן סבט בנימן פלטי בן רפוא: 10 ומן סבט זבולן גדיאל בן סודי: 11 ומן סבט יוסף¹ ומן סבט מנשה גדי בן סוסי: 12 ומן סבט דן עמיאל בן גמלי: 13 ומן סבט אשר סתור בן 20 מיכאל: 14 ומן סבט נפתלי נחבי בן ופסי: 15 ומן סבט גד גאואל בן מבי: 16 הדא אסמא אלרגנאל אלדין בעת בהם מוסי לירומו אלבלד וסמי מוסי הושע בן נון יהושע: 17 ולמא בעת בהם מוסי לירומו בלד כנעאן קאל להם אצעדו אילא אלי אלדארום תם אצעדו אלי אלגבל²: 18 ואנטרו אלבלד מא הו ואלקום אלמקימין בה אשדיד הו אם מסתרך 25 אקליל הו אם כתיר: 19 ומא אלארץ אלתי הו סאכנהא אג'ידה הי אם רדיה ומא אלקרי אלתי הו סאכנהא אפי ארבאץ אם פי חצון: 20 ומא הי'ה אלארץ³ אהי סמינה אם הזלי והל פיהא שגר מגרום⁴ אם לא

(1) ת"א: תורא כתלגא.

(2) וכן תרגם טאלו ישעיה י"ט י"ג מלשון אולת וסכלות.

(3) "כנפל" ועיין ראב"ע.

(4) ואפשר שלא הזכיר יוסף עם אפרים לחלק בין הנשיא שהוציא דבת הארץ ובין הנשיא

שלא הוציא דבת הארץ.

(5) "עלו בראשונה בדרום ואחר כן עלו את ההר".

(6) "תכונת הארץ".

(7) "עץ נטוע" עיין ת"י.

ותשדדו וכדו מן תמרהא והדא אלפצל איאם בכור אלענב: 21 פצעדו וראמו אלבלד מן בריתה צין אלי רחוב אלי חמאה: 22 פצעדו אולא' אלי אלדארום וגאו' אלי חברי ותם אחימן וששי ותלמי בנו אלגבאברה וכאנת חברי קד בגית קבל צען מנבר' מצר בסבע סנין: 23 וגאו אלי ואדי אלענקוד וקטעו מן תם חבלה וענקוד ענב ואחדא וחמלוה באלדהק 5 פימא בין אתנין ומן אלרמאן ומן אלתין: 24 פלדלך סמי אלמוצע ואדי אלענקוד בסבב אלענקוד אלדי קטעוה מן תם בנו אסראיל: 25 ורגעו מן ריאם אלבלד בעד ארבעין יומא: 26 וסארו חתי גאו אלי מוסי והרון וסאיר גמאעה בני אסראיל אלי בריתה פארן אלי רקים פאגאבוהמא 10 באלכבר וסאיר אלגמאעה ואורוהם תמר אלארץ: 27 וקצו עליה וקאלו צרנא אלי אלבלד אלדי בעתת בנא אליה וחקא' אנה יפיץ אללבן ואלעסל והדא תמרה: 28 כלא אן אלקום אלמקימין בה עזיון ואלקרי חזינה עשימה גדא ואיצא אולאד אלגבאברה ראינאהם תם: 29 ואלעמאלקה מקימון פי בלד אלדארום ואלחתיון ואליוסיון 15 ואלאמוריון סכאן פי אלגבל ואלכנעאני סאכן עלי אלבחר ועלי שאטי אלארדן: 30 פאסכת כלב אלקום אלי קול מוסי' וקאל כל נצעד צעודא ונחווהם פאנא נטיקהם: 31 ואלקום אלדין מצו מעה קאלו לא נטיק אן נצעד אלי אלקום לאנהם אשד מנא: 32 ואכרגו שנאעה' עלי אלבלד אלדי ראמוה אלי בני אסראיל וקאלו אלבלד אלדי מרנא 20 בה פרמנאה הו בלד יהלך אהלה וגמיע אלקום אלדין ראינאהם פיה דוו מסאחה: 33 וראינא תם אלעלוג' בני אלגבאברה מן עלוניהם פצרנא פי עיוננא כאלגראד וכדאך כנא פי עיוניהם:

יד

1 פרפעת אלגמאעה באצואתהם ובכו פי תלך אללילה: 2 ותדמר 25 עלי מוסי והרון גמאעה בני אסראיל וקאלו להם יא ליתנא מתנא פי בלד מצר יא ליתנא מתנא פי הדא אלבר': 3 ולם ידכלנא אללה דלך

(1) "ויעלו בראשונה".

(2) "ויבאו" ולא כפי' התלמוד (סוטה ל"ד) שכלב לבדו בא אל חבריו.

(3) כן הוא בכ"י י'. ובפ' הסרה מלת צען ובק': פסמאט מצר והוא חלק מעיר אלקאהרה.

(4) "ובאמת".

(5) "השתיק את העם (לשמוע) אל דבר משח".

(6) ובכ"י י' נוסף רדיה = רעה.

(7) הוראת זאת המלה היא אנשים גסים ובורים בלי כל אמונה. ובכראשית ו' ד' תרגם

אלגבאברה = הגבורים והענקים.

אלבלד פנקע באלסיף ויציר נסאנא ואטפאלנא גנימא אלא אן אלאצלח
 לנא אלהנא אלי מצר: 4 תם קאל בעצהם לבעץ נולי ריסא ונרגע
 אלי מצר: 5 פוקע מוסי והרון עלי וגוההמא בחצרה גוק גמאעה בני
 אסראיל: 6 ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן ראמי אלבלד ברקא
 תיאבהמא: 7 וקאלא לגמאעה בני אסראיל קאילין אלבלד אלדי מדרנא 8
 פיה לנרומה בלד גיד גדא גדא: 8 אן כאן ללה מראד פינא אדכלנא
 ווהבה לנא בלד יפיץ אללכן ואלעסל: 9 אמא עלי אללה פלא תתדמרו
 ולא תכאפו אהל אלבלד פאנהם טעאמנא וסיוול מלהם ענהם⁽¹⁾ ואללה
 מענא פלא תכאפיהם: 10 פכאד גמיע אלשעב אן ירגמוהמא⁽²⁾
 באלהגארה תם טהר נור אללה פי כבא אלמחצר לגמיע בני אסראיל: 10
 11 פקאל אללה למוסי אלי כם יעצונני האולי אלקום ואלי כם לא
 יומנון בי מע גמיע אלאיאת אלתי צנעתהא פימא בינהם: 12 יסתחקון
 אן אצרבם⁽³⁾ באלובא ואקרצהם ואגעלך אמא אעטם ואכתר מנהם:
 18 קאל מוסי ללה פיסמע דלך אלמצריון אלדין אצערדת האולי אלקום
 מן בינהם בקדרתך: 14 פיקולון מע אהל הדא אלבלד אלדין סמעו אנך 16
 אללה נורך פימא בין האולי אלקום עינא בעין ירונה וגמאמך מקים
 עליהם⁽⁴⁾ ובעמוד גמאם תסיר בין ידיהם נהארא ובעמוד נאר לילא:
 16 פאדא קתלתהם אנמעין כרגל ואחד קאל גמיע אלאמם אלדין סמעו
 אכבארך הדא קאילין: 16 ממא לם יטק אלרב אן ידכל האולי אלקום
 אלבלד אלדי ועדהם בה⁽⁵⁾ קתלהם פי אלבר: 17 ואלאן יתבין עטם 20
 קדרתך יא רב כמא קלת לי⁽⁶⁾: 18 אנך אללה טויל אלאמהאל כתיר
 אלפצל גאפר אלדנג ואלגרים ויברי ולא יברי מטאלב בדנוכ אלאבא
 מע אלבנין ואלתואלת ואלרואבע⁽⁷⁾: 19 אצפח דנג האולי אלקום בכתר
 פצלך וכמא אחתמלת להם מן מצר ואלי אלאן: 20 קאל אללה קד
 צפחת ענהם אלמעאגלה כמא סאלת⁽⁸⁾: 21 ולכן ובקאי אלדאים ונורי 25
 אלדי ימלא גמיע אלארץ: 22 אן גמיע אלרגאל אלדין ראו כרמי

(1) "ויסור צלם מעליהם".

(2) ר"ל וכמעט רגמו אותם.

(3) ר"ל חייבים הם וראוים שאבה אותם.

(4) "ויאמרו עם יושבי הארץ הזאת אשר שמעו כי אתה ה' אשר הם רואים עין בעין

אורך בקרב העם הזה וענך וכו'".

(5) "אשר הבטיח להם" ולא תרגם מלת נשבע כדרכו מפני שהמאמר הזה בפי הנזים

יושבי הארץ.

(6) "ועתה יראה גודל גבורתך ה' כאשר דברת לי".

(7) עיין שמות ל"ד ד'.

(8) רשב"ם: עכשו. ר"ל שאאריך אפי להם ולא אכס בדבר מיד.

ואיאתי אלתי צנעתהא פי מצר ופי אלבר ואמתחונני הדה אלמרֶה
 אלעאשרה⁽¹⁾ ולם יקבלו אמרי: ²³ אן ראו⁽²⁾ אלבלד אלדי אקסמת עליה
 לאבאיהם וכדלך כל מן יעציני לא יראה⁽³⁾: ²⁴ ואמא עבדי כלב פגזא
 מא כאן לה ראי אכר אתבע בה טאעתי לאדכלנה אלבלד אלדי צאר
 אליה ולנסלה יורתה: ²⁵ ואלאן פאלעמאלקיון ואלכנעאניון מקימון פי
 אלמרֶה פולו פי גד וארחלו אלי אלברֶה אלי טריק בחר אלקלזם⁽⁴⁾:
²⁶ תם כלם אללה מוסי והרון תכלימא: ²⁷ אלי כם אבקי הדה אלגמאעה
 אלרדיֶה אלתי דמרֶת אלאמֶה עלי⁽⁵⁾ ולקד סמעת תדמר בני אסראיל
 אלדי תדמרו עלי: ²⁸ אלא קל להם ובקאי אלדאים יקול אללה אן לס
¹⁰ אצנע בכם כמא קלתם בחצרת: ²⁹ ופי הדא אלבר תקע אגסאדכם
 מן כל מעדוד ומחצי מנכם⁽⁶⁾ מן אבן עשרין סנה פצאעדא כמא
 תדמרתם עלי: ³⁰ ואן אתם דכלתם אלבלד אלדי אקסמת באמרי⁽⁷⁾
 אסכנכם פיה אלא כלב בן יפנה ויהושע בן נון: ³¹ ואטפאלכם אלדין
 קלתם⁽⁸⁾ אנהם יצירון גנימֶה פאני אדכלהם חתי יערפו אלבלד אלדי
¹⁵ זהרתם פיה: ³² ואמא אגסאדכם אתם פתקע פי הדא אלבר:
³³ ובנוכם יקימון תאיהין פי אלבר ארבעין סנה פירמון⁽⁹⁾ טגינכם אלי
 פנא אגסאדכם פיה: ³⁴ באחצא אלאיֶם אלתי רמתם פי אלבלד ארבעין
 יומא לכל יום סנה תחמלון אוזארכם אלי תמאם ארבעין סנה⁽¹⁰⁾ פתערפון
 מוצע אענאתי⁽¹¹⁾: ³⁵ אנא אללה קלת דלך ואצנעה⁽¹²⁾ בגמיע הדה
²⁰ אלגמאעה אלרדיֶה אלמגתמעה עלי פי הדא אלבר יפנון באלמות:
³⁶ ואלרגאל אלדין בעת בהם מוסי לירומו אלבלד פרגעו ודמרו עליה
 אלגמאעה ואכרגו שנאעה עלי אלארץ: ³⁷ פמאת אולאיך אלרגאל
 אלדין אכרגו שנאעה רדיֶה עלי אלבלד באלצדאם בין ידי אללה:
³⁸ ויהושע בן נון וכלב בן יפנה עאשא מן גמלה אלרגאל אלדין מצו

(1) "בפעם העשירית" עיין ערכין ט"ז א' ששם נמנו העשרה נסיונות.

(2) פ': לא ראו = לא יראו.

(3) "וכל אשר ינאצני" ר"ל מבניהם עיין ראב"ע. פ': וכל מן עצאני לשעבר.

(4) "ועתה העמלקי וכו' לכן פנו" וכו'.

(5) "עד מתי אשאיר את העדה הזאת (ר"ל את המרגלים) המליגים את העם עלי"

עיין רש"י.

(6) "מכל פקוד ונמנה מכם".

(7) ת"א: די קיימית במימרי.

(8) ובכ"ו י': תוהמתם = חשבתם.

(9) העושר: יגידו וישיחו את זנותכם.

(10) ר"ל עור ל"ט שנה שכבר היו רועים במדבר שנה אחת עיין אלאמאנאת צד 218

ואנמא כאנת ל"ט = ולא היו כי אם ל"ט.

(11) ר"ל וידעתם מי הוא הגורם שאני אשבור את שבועתי ואכסל דברי עי' ראב"ע ומכלל יוסי.

(12) "דברתי ואעשה זאת".

פראמו אלבלד: 39 ולמא כלם מוסי בהדא אלכלאם גמאעה בני אסראיל
 חזן אלקום גדא: 40 ואדלגו באלגדא פצעדו אלי ראם אלגבל וקאלו
 הא נחן צאעדון אלי אלמוצע אלדי אמרנא אללה¹ פקד אכטאנא:
 41 קאל להם מוסי יא קום לא תתגאווזו אמר אללה פאנהא לא תנגח:
 42 לא תצעדו פאן אללה לים הו מעכם ולא תנצדמו בין ידי אעדאיכם: 5
 43 לאן אלעמאלקיון ואלכנעאנין תם בין ידיכם פתקעון באלסיף לאנכם
 רגעתם ען טאעה אללה ולא יכון אללה מעכם: 44 פאעתדו וצעדו²
 אלי ראם אלגבל וצנדוק עהד אללה ומוסי לם יזולא מן וסט אלעסכר:
 45 פנול אלעמאלקיון ואלכנעאנין אלמקימון פי דלך אלגבל פצרכוהם
 וטרדוהם³ אלי הרמה:

10

מו

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 מר בני אסראיל וקל להם
 אדא דכלתם אלי בלד סכנאכם אלדי אנא מעטיכם הנאך: 8 פקרבתם
 קרבאנא ללה צעידה או דביחא תסויג נדר או תברעא או פי אעיאדכם
 וארדתם אן יכון מקבולא מרציא ללה מן אלבקר או מן אלגנס: 15
 4 פליקרב צאחב דלך אלקרבאן מעה ללה⁴ מן אלבר עשר סמיד
 מלתות ברבע קסט דהן: 5 וכמרא ללמזאג רבע קסט תצנעהא מע
 אלצעידה או מע אלדבח ללחמל אלוואחד: 6 וללכבש⁵ פקדס מן אלבר
 עשרין מן סמיד מלתות בתלת קסט דהן: 7 וכמרא ללמזאג תלת קסט
 תקרבה מקבולא מרציא ללה: 8 ואן צנעת מן אלבקר צעידה או דבחא
 תסויג נדר או סלאמה ללה: 9 פליקרב מעה מן אלבר תלאתה עשור מן
 סמיד מלתות בנצף קסט דהן: 10 וכמרא קרבה ללמזאג נצף קסט
 קרבאנא מקבולא מרציא ללה: 11 כדא יצנע מע כל תור ומע כל
 כבש ומע כל ראם מן אלחמל או מן אלמאעז: 12 בחסב אחצא מא
 תקרבון כדאך אצנעו מע כל ואחד מן אלמחציין: 13 כדא יצנע כל
 צריחי אדא קרב קרבאנא מקבולא מרציא ללה: 14 ואי דכיל דכל

(1) פ' הוסיף: באלצעוד אליה = לעלות בו.

(2) "ויכינו עצמם ויעלו" ואפשר שענינו כמו פתעדו = ויעברו על דבר ה'. ובעל
 העושר פירש נתנאו וזרז וזה דומה לדברים א' מ"ג: ותוידו לעלות ההרה. ואונקלס תרגם כאן
 וארשעו כמו שתרגם שם ותזידו.

(3) פ': וחטמותם ענין שבירה. עי' מכלל יופי וכן תרגם הגאון וכתותי (תהלים פ"ט כ"ד).

(4) המשך הפסוקים הוא: כי תבאו וכו' וכי תעשו וכו' ותרצו שיהיה קרבנכם לרית ניתוח
 יקריב המקריב עם הקרבן סלת עשרון וכו'.

(5) "ולאיל". רש"י: ואם איל הוא.

מעכם או סכן פימא בינכם עלי מרִ אַגִּיאלכם פֿעמל קרבאנא אראד אן
 יכון מקבולא מרִצִּיא ללה פבמא תצנעון כדאך יצנע: 16 יאִהא
 אלגוק¹ רסם. ואחד לכם וללגריב אלדכיל רסם אלדדיר עלי מרִ
 אַגִּיאלכם כמא אן אלגריב מתלכם בין ידי אללה: 16 כדאך שריעה
 5 ואחדה² וחכם ואחד יכון לכם וללגריב אלדכיל פימא בינכם: 17 תם
 כלם אללה מוסי קאילא: 18 מר בני אסראיל וקל להם אדא דכלתם
 אלי אלבלד אלדי אנא מדכלכם אליה: 19 פמתי מא אכלתם מן
 טעאמה פארפעו רפיעה ללה: 20 אִיל עגינכם גרדקה תרפעוהא רפיעה
 ברפיעה אלבדאר כדאך תרפעוהא: 21 וכדאך מן אִיל עגינכם תגעלו
 10 ללה רפיעה עלי מרִ אַגִּיאלכם: 22 ואן סהותם פלם תעמלו הדה
 אלוצאיא אלתי אמר אללה בהא מוסי: 23 מתל גמיע מא אמר אללה
 בה עלי יד מוסי מן יום אבתדי באלאמר³ והלם אלי אַגִּיאלכם: 24 פאן
 כאן אלסחו ען עיון אלגמאעה⁴ פליצנעו רתא מן אלבקר צעידה מקבולא
 מרִצִּיא ללה ומעה ברִ ומזאג כמא יגב ועתוד מן אלמאעז ללדכוה:
 15 25 ויסתגפר אלמאם ען גמאעה בני אסראיל פיגפר להם אד דלך סהו
 והם פאתו בצעידתהם⁵ קרבאנא ללה ודכותהם בין ידי אללה עלי
 סהותם: 26 פיגפר לגמאעה בני אסראיל וללגריב אלדכיל פימא ביניהם
 אד גמיע אלקום עלי סהו: 27 ואן אכטא אנסאן ואחד כדלך סהו
 פליקרִב שאה אבנה סנתהא ללדכוה: 28 פיסתגפר אלמאם ען דלך
 20 אלאנסאן אלסאדי עלי מא אכטא סהו בין ידי אללה פיגפר לה ויצפה
 ענה: 29 אלצריח מן בני אסראיל ואלגריב אלדכיל פימא ביניהם שריעה
 ואחדה תבון לכם למן יכמי סהו: 30 ואִי אנסאן צנע דלך ביד רפיעה
 מן אלצריח ואלדכיל פהו קדף רבה וינקמע דלך אלאנסאן מן בין
 קומה: 31 למא אודרא בכלאם אללה ופסך עדה⁶ פינקמע דלך
 25 אלאנסאן אנקטאעא וזרה עליה: 32 ולמא אקאם בנו אסראיל פי
 אלברִ וגדו רגלא יחתטב חטבא פי יום אלסבת: 33 פקדמוה אלדין
 וגדוה יחתטב חטבא אלי מוסי והרון וסאיר אלגמאעה: 34 וויצעוה פי
 אלחכם לאנה לם יפסר להם מא יצנע בה: 35 פקאל אללה למוסי
 יקתל אלרגל קתלא ודלך אן ירגמוה באלחגארה גמיע אלגמאעה

¹ "אתם הקהל" הה"א הוא לקריאה. ע"י ראב"ע שהשיג על העתקת הגאון בשם י"א.

² "כמו שהגר הוא ככם לפני ה' כן תהיה לכם תורה אחת".

³ "ככל אשר צוה וכו' מיום אשר החל לצוות".

⁴ נראה שכוון אל הקהל ששנה לפי שראשי העדה ושופטיה לא חזרו כהוגן. ע"י רש"י.

⁵ "עולתם" וכן איתא בספרי קרבנם אשה לה' זו עולה.

⁶ "בריתו". פ': וציתה = מצותו.

בארז אלעסכר: 36 פכרנזה בארז אלעסכר ורגמזה באלחגארה חתי
מאת כמא אמר אללה מוסי: 37 וקאל אללה למוסי קאילא: 38 מר
בני אסראיל וקל להם אן יצנעו להם דואבה עלי אכנאף אזרהם⁽¹⁾ עלי
מר אגיאלהם וינעלו עלי דואבה אלכנף סלך אסמאנגון: 39 פיכון דלך
לכם דואבה טאהרה⁽²⁾ תרוהא פתדכרו גמיע וצאיא אללה ותעמלוהא⁵
ולא תרומו אתבאע קלובכם ועיונכם אלתי אנתם טאגון וראהא:
40 לבי תדכרו דלך דאימא⁽³⁾ ותעמלו גמיע וצאיא פתכונו מקדסין
לאלאהכם: 41 אנא אללה רבכם אלדי אכרנתכם מן בלד מצר
לאכון לכם אלאהא אנא אללה רבכם אלדאים אלבקא⁽⁴⁾:

10

מז

1 ותקדס⁽⁵⁾ קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם אבנא
אליאב ואון בן פלת בנו ראובן: 2 פוקפו אמאם מוסי ואנאם מן בני
אסראיל מאיתאן וכמסון אשראף אלגמאעה דעאה מחצר דוו אסמא:
3 פתגוקו עלי מוסי והרון וקאלו להמא חסבכמא ריאסה⁽⁶⁾ אד אלגמאעה
כלהם מקדסון ופימא בינהם נור אללה פמא באלכמא תתשרפאן עלי¹⁵
נוק אללה: 4 פסמע דלך מוסי ווקע עלי וגהה⁽⁷⁾: 5 פכלם קרח וכל
גמועה⁽⁸⁾ וקאל להם גדא יערף אללה מן הו לה ומן אלמקדס פיקרבה אליה
ומן יכתארה יקרבה אליה: 6 אצנעו כלה כדו מגמר קרח וכל גמועה:
7 ואנעלו עליהא נארא ואלקו פיהא ככורא בין ידי אללה גדא פאירגל
אכתארה אללה פהו אלמקדס חסבכם דלך יא בני לוי: 8 תם קאל²⁰
מוסי להם⁽⁹⁾ אסמעו יא בני לוי: 9 אקליל ענדכם אד אפרזכם אלאה
אסראיל מן גמאעתהם פקרבכם אליה לתכדמו כדמה מסכנה ותקפו
בין ידי אלגמאעה תכדמונהם: 10 פכדאך קרבך וסאיר אכותך בני לוי
מעך חתי מלבתם אלאמאמה איצא: 11 לדלך אנת וכל גמועך
אלמנתמעון עלי אללה והרון מן הו חתי תתדמרו עליה: 12 תם בעת²⁵
מוסי ידעו בדתן ואבירם אבני אליאב פקאלא לא נצעד: 13 אקליל מא
אצערתנא מן בלד יפיץ אללבן ואלעסל לתקתלנא פי אלבר חתי

(1) "תבגד העליון".

(2) רשב"ם: חיצונית הוה יהיה לכם לראייה".

(3) "למען תזכרו זה תמיד".

(4) "החי לעד". — (5) "ויקרב".

(6) וכן תרגם יונתן: סגי לכוני רבנותא.

(7) בב"י י' ובפ': ילתמס אלוחי = לבקש חזון.

(8) דע שבכל הפרשה הזאת הגאון השתמש במלת גמוע לעדת קרח ובמלת גמאעה

לעדת ישראל.

(9) "ויאמר משה להם" ר"ל לקרח ולכל עדתו.

תתראם עלינא איצא תרומא: 14 ואיצא לם תדכלנא אלי בלד יסיין
לבנא ועסלא ולא אעמיתנא נחלה מן ציעה וכרם פלו תהדדת האולאין
אלקום בקלע עיונהם לם נצר אליך⁽¹⁾: 15 פאשתד דלך עלי מוסי גדא
פקאל אללהם לא תקבל בכורהם ודל בה עלי אני לם אסכר לאחדהם
5 חמארא פצלא ען אני אסי אלי אחדהם⁽²⁾: 16 תם קאל מוסי לקרח
אנת וגמועך אחצרו בין ידי אללה מע הרון גדא: 17 וליאכד כל רגל
מגמרה ואלקו עליהא בכורה וקדמוהא בין ידי אללה מאיתין ובמסין
מגמרה ואנת והרון כל ואחד מגמרתה: 18 פאכד כל ואחד מגמרתה
וגעלו פיהא נארא ואלקו עליהא בכורה ווקפו עלי באב כבא אלמחצר
10 ומוסי והרון: 19 וגזק עליהם קרח גמיע אלגמאעה אלי באב כבא
אלמחצר פטהר גור אללה לגמיעהם: 20 וכלם אללה מוסי והרון
תכלימא: 21 אן אנפרזתמא מן בין הדא אלגמאעה אפניתהם כטרפה⁽³⁾:
22 פוקעא עלי וגוההמא וקאלא יא טאיק יא אלאה ארואח כל בשרי
ארגל ואחד⁽⁴⁾ יבטי ועלי כל אלגמאעה תסכט: 23 וכלם אללה מוסי
15 קאילא: 24 מר אלגמאעה וקל להם ארתפעו ען חואלי מסכן קרח דתן
ואבירם: 25 פקאם מוסי ומצי אלי דתן ואבירם ומצו מעה שיוף בני
אסראיל: 26 פכלם אלגמאעה וקאל להם אעתולו מן אכביה האולי
אלקום אלטאלמין ולא תדנו בשי ממא הו להם כילא תנסאפו בגמיע
בטאיהם: 27 פארתפעו ען חואלי מסכן קרח דתן ואבירם והמא כרגא
20 איצא פאנתצבא עלי באב כבאיהמא ונסאווהמא ובנוהמא ואטפאלהמא⁽⁵⁾:
28 פקאל מוסי בהדה תעלמון אן אללה בעת בי אן אעמל גמיע הדא
אלאעמאל ולים מן תלקא נפסי: 29 אן מאת האולי אלקום כמות כל
אלנאם וטולבו במטאלבתהם פלים אללה בעת בי: 30 ואן כלק אללה
כלקא אן תפתח אלארץ פאהא פתבתלעהם וגמיע מא להם פינולון
25 אחיא אלי אלתרי עלמתם אן האולי אלקום קד עצו אללה: 31 פכאן
ענד פראגה מן קול הדא אלכלאם אנשקת אלארץ אלתה תחתהם:
32 ופתחת אלארץ פאהא פאבתלעתהם וביותהם וכל אנסאן לקרח וגמיע
אלסרח: 33 פנולו הם וגמיע מאלהם אחיא אלי אלתרי ותגמט עליהם
אלארץ ובאדו מן בין אלנוק: 34 וגמיע בני אסראיל אלדין חואליהם

(1) "אף כי תפחידם לעקר עיני האנשים ההם".

(2) "אל תקבל קטרתם וידע בזה שאני לא העמסתי נושא על חמור אחד מהם ואף כי הרעותי את אחד מהם".

(3) "אם תבדלו מתוך העדה הזאת אכלה אותם" וכמו זה תרגם למטה י"ז ו"י וע"י תרגום הגאון שמות ל"ב י".

(4) כן הוא בכ"י ו' ובפ' אבל בק': אלרגל אלואחד.

(5) בכ"י ו' ובפ' נוסף: לירו מא יכון = לראות מה יהיה.

הרבו מן שדה צותהם⁽¹⁾ לאנהם קאלו כילא תכתלענא אלארין:
 25 ונאר כרגת מן ענד אללה ואחרקת אלמאיתין וכמסין אלרגל מקרבי
 אלכבור:

יז

1 וכלם אללה מוסי קאילא: 2 מר אלעזר אבן הרון אלאמאם 5
 באן ירפע אלמגאמר מן בין אלמחרקין⁽²⁾ וידרי אלנאר הנאך לאנהא
 קד תקדסת: 3 פאמא מגאמר אולאך אלמכטיין עלי נפוסהם פיצנעוהא
 צפאיה רקאקא גשאא ללמדבח פאנהם למא קדמוהא בין ידי אללה קד
 תקדסת ותציר עלאמה לבני אסראיל: 4 פאכד אלעזר אלאמאם
 אלמגאמר אלנהאם אלתי קדמוהא אלמחרקין פארקוהא צפאיה ללמדבח: 10
 5 דכרא לבני אסראיל לכי לא יתקדם רגל אנגבי מן לים הו מן נסל
 הרון ליבכר בכורא בין ידי אללה ולא יכון בקרח וגמועה כמא נזל
 אללה עלי יד מוסי פיה⁽³⁾: 6 ותדמרת גמאעה בני אסראיל מן גר עלי
 מוסי והרון קאילין אנתמא קתלתמא מן אמה⁽⁴⁾ אללה: 7 פלמא תגזקו
 עליהמא אלתפתו אלי כבא אלמחצר פאדא בנור אללה קד טהר פי 15
 אלגמאם⁽⁵⁾: 8 פתקדם מוסי והרון בין ידי כבא אלמחצר: 9 וכלם
 אללה מוסי קאילא: 10 אן ארתפעתמא מן בין הדא אלגמאעה אפניתהם
 במרפה⁽⁶⁾ פוקעא עלי וגוהמא: 11 וקאל מוסי להרון כד אלגמרה
 ואנעל עליהא נארא מן פוק אלמדבח ואלק בכורא ואדהב בה מסרעא
 אלי אלגמאעה ואסתגפר ענהם פאן אלסכט קד כרג מן בין ידי אללה 20
 וקד בדא בהם אלצדאם: 12 פאכד דלך הרון כמא קאל מוסי וחאצר
 אלי וסט אלזוק פאדא באלובא קד אבתדא בהם פככר אלכבור ואסתגפר
 ענהם: 13 ווקח בין אלמותי ואלאחיא פאנתבם אלובא: 14 פכאן עדד
 מן מאת בדלך אלובא ארבעה עשר אלפא וסבע מאיה סוי מן מאת
 בסכב קרח: 15 ורגע הרון אלי מוסי אלי באב כבא אלמחצר וקד 25
 אנתבם אלובא: 16 תם כלם אללה מוסי קאילא: 17 מר בני אסראיל וכד
 מנהם עצא עצא לכל בית מן אשראפהם לביות אבאיהם יכון דלך אתנתא
 עשרה עצא ואכתב אסם כל רגל עלי עצאה: 18 ואסם הרון פאכתבה

(1) "לצעקת קולם" עיין רשב"ם.

(2) "מבין הנשרפים" וכן תרגם אונקלוס.

(3) "ל"ל כאשר גלה ה' דעתו למשה על קרח. ע"י ראב"ע שהביא הפירוש הזה בשם י"א.

(4) "מעם ה'" ובפ' נוסף: כלקא = אנשים.

(5) "הנה כבוד ה' נראה בענן".

(6) עיין למעלה מז' כ"א וההערה שם.

עלי עצה לוי לאנך אנמא תאכד עצה ואחדה לגמלה ביות אבאיהם:
 19 וצעהא פי כבא אלמחצר בין ידי אלשהאדה. אלתו אחצרך הנאך:
 20 פאלרגל אלדי אכתארה תפרע עצה חתי אהדי עני תדמר בני
 אסראיל אלדין הם מתדמרון עליכם: 21 פכלם מוסי בני אסראיל פדפע
 5 אליה כל אשראפהם עצה מן כל שריף לביות אבאיהם אתנתא עשרה
 עצה ועצהה הרון פימא בינהם²: 22 פוצעהא מוסי בין ידי אללה פי
 כבא אלשהאדה: 23 פלמא כאן מן גר דכל מוסי אלי כבא אלשהאדה
 פאדא קד פרעת עצהה הרון אלתו הי לבית לוי פאכרנת פרועא ונורת
 נוארא ועקדת לוזא: 24 תם אכרג מוסי גמיע אלעצה מן בין ידי אללה אלי
 10 גמיע בני אסראיל פנמר כל ואחד אלי עצה פאכדהא³: 25 תם קאל
 אללה למוסי רד עצה הרון בין ידי אלשהאדה תכון חפש עלאמה לדוי
 אלכלף פיפנא תדמרהם עלי ולא יהלכון: 26 פצנע מוסי כמא אמרה
 אללה מן דלך: 27 תם קאל בנו אסראיל למוסי הודא תופי מנא וכאד
 מנא פכלנא האלכון⁴: 28 ואדא כאן כל מן תקדם אלי מסכן אללה
 15 יהלך פהא נחן פאנון מתופון⁵:

יח

1 פקאל אללה להרון אנת ובנוך ואל אביך מעך תחמלון וזר
 אלמקדם ואנת ובנוך מעך תחמלון וזר אמאמתכם: 2 ואיצא אבותך
 סבט לוי סבט אביך קדמהם אליך פינצאפו אליך ויכדמוך ואנת ובנוך
 20 מעך פקט⁶ בין ידי כבא אלשהאדה: 3 ויחפטו מחפטך ומחפט גמיע
 אלכבא ואמא אלי אניה אלקדם ואלי אלמדבא לא יתקדמו⁷ כילא
 יהלכו איצא הם ואיצא אנתם: 4 ואלמנצאפון אליך יחפטון⁸ חפט כבא
 אלמחצר וגמיע כדמתה ואגנבי לא יתקדם אליכם: 5 ותחפטון חפט
 אלקדם וחפט אלמדבא ולא יכון זיאדה סבט עלי בני אסראיל: 6 פאני
 25 קד אכדת אבותכם אלליואניין מן בין בני אסראיל וגעלתהא הבה
 לכם ללה ליכדמו כדמה כבא אלמחצר: 7 ואנת ובנוך מעך תחפטון

(1) "כי לא תקח רק משה אחד לכל בתי אבותם".

(2) נראה שצ"ל בינהם.

(3) "וירא כל אחד משהו ויקחהו".

(4) ר"ל הן גועו רבים ממנו ואבדו רבים ממנו ונירא פן נמות כלנו.

(5) "הנה אנחנו תמנו וגוענו".

(6) ראב"ע: לבדכם ולא הלויים.

(7) פ"י: ויחפטו מחפטך ומחפט כל אלמשרב לכן לא יתקדמו אלי אלה אלקדם

ואלמדבא לילא ימותו הם ואנתם.

(8) "והנלוים עליך ישמרו".

אממתכם לגמיע אמור אלמדבך ודאכל אלסגף ותכדמונה פקד געלת
אממתכם כדמה מוהובה ואי אנגבי תקדם אליהא פליקתל: 8 תם כלם
אללה הרון פקאל אני קד אעמיתך חפץ רפאיע מן גמיע אקדאם בני
אסראיל¹ אעמיתהא לך מסחא² ולבניך רסם אלדהר: 9 הלא יכון
לך מן כואץ אלאקדאם מן בעד אלמחרק³ מן גמיע קראבינהם וברהם⁵
ודכותהם וקרבאן אלאתם אלדי יאתוני בה פהו מן כואץ אלאקדאם לך
ולבניך: 10 ובכאץ אלטהר⁴ תאכלה כל דבר יאכל מנה כדאך יכון
לך קדסא: 11 והדה לך רפאיע עמאיהם מן גמיע מחרבאת בני אסראיל
לך אעמיתהא ולבניך ולבנאתך מעך רסם אלדהר וכל טאהר פי מנולך
יאכלהא: 12 וגמיע אנוד אלדהן ואלעציר ואלבר⁶ ואוילהא אלתי¹⁰
יגעלונהא ללה קד געלתהא לך: 13 ובכור כל מא פי ריאצהם אלתי
יאתון בהא ללה תכון לך וכל טאהר פי מנולך יאכלהא: 14 וגמיע צואף
פי אל אסראיל יכון לך: 15 וכל אול בטן מן כל בשרי אלדי יקדמונה
ללה מן אנסאן ובהימה יכון לך לכן יגב אן תפדי בכור אלנאם ובכור
אלבהימה אלנגסה: 16 ופדא אלנאם⁷ מן אבן שהר בקימתה כמסה¹⁵
מתאקיל פצה במתקאל אלקדם והו עשרון דאנקא: 17 פאמא בכור
אלבקר ואלצאן ואלמאעז פלא תפדהא פאנהא מקדסה רש דמהא עלי
אלמדבך וקתר שחומהא קרבאנא מקבולא מרצא ללה: 18 ולחמהא
יכון לך כקץ אלתחריד וסאק אלימני יכון לך: 19 וסאיר רפאיע אלאקדאם
אלתי ירפעונהא בנו אסראיל ללה געלתהא לך ולבניך ולבנאתך מעך²⁰
רסם אלדהר עהר תבת אלדהר הו¹ ללה לך ולנסלך מן בעדך: 20 תם
קאל אללה לה פי ריאצהם לא תנחל ולא יכן לך קסם פימא בינהם
פאני קד געלת קסמך ונחלתך פימא בין בני אסראיל⁸: 21 ולבני לוי
קד געלת כל עשר מן אל אסראיל נחלה בדל כדמתהם אלדין יכדמון
כבא אלמחצר: 22 ולא יתקדם איצא בנו אסראיל אלי כבא אלמחצר²⁵
פיחמלון וזרא ויהלכון: 23 ויכדם אלליואניון וחדהם⁹ כבא אלמחצר והם

¹ "את תרומתי מכל קדשי בני ישראל".

² נראה שר"ל מפני שנמשחת או מן היום שנמשחת ובויקרא ד' ל"ה העתיק מלת

משה חצה = חלק.

³ לאחר הקטרת האישים.

⁴ "ובמקום היותר מתור" וזה בעזרת. ועיין רש"י.

⁵ "היותר טוב מן השמן והתירוש והדגן" עיין התרגומים וראב"ע.

⁶ תרגם יונתן: ופרקוניה דבר נש.

⁷ "ברית קיימת לעולם היא" עיין רש"י ורשב"ם.

⁸ "אני נתתי חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל" עיין ת"א וספרי. ובכ"י י: קד געלת

קראבין קסמך = אני נתתי קרבנותי חלקך.

⁹ "לכדם".

יחמלון וזרהם רסם אלדהר עלי מר אנאלהם ופימא בין אסראיל לא
 ינחלו נחלה: 24 פאן עשור בני אסראיל אלתי ירפעונהא ללה רפיעה
 געלטהא לליואניין נחלה פלדלך קלת להם פי מא בין בני אסראיל לא
 ינחלו נחלה: 25 וכלם אללה מוסי קאילא: 26 ומר אלליואניין וקל להם
 5 אדא תאכדון מן בני אסראיל אלעשור אלתי געלטהא לכם מנהם
 בנחלתכם פארפעו מנהא רפיעה ללה עשרא מן אלעשור: 17 ודלך אן
 תחסב לכם רפאיעכם כאלכר לבני אסראיל מן אלבדאר: 1 וכלםלאפה
 מן אלתגאר: 28 פכדאך תרפעו אנתם איצא רפיעה ללה מן גמיע
 אעשארכם אלתי תאכדונהא מן בני אסראיל ואעמו רפיעה אללה מנהא
 10 להרון אלאמאם: 29 וליכן מא תרפעונהא ללה מן גמיע עטאיאכם
 אנודהא ואכצהא מנהא: 30 וקל להם: אדא רפעתם אנודה מנה
 צאר אלבאקי לכם יא ליואניין כגלה בני אסראיל מן אלבדאר ואלתגאר:
 31 וגאיז אן תאכלה: פי כל מוצע אנתם ואהלכם לאנה אנרתכם בדל
 כדמתכם פי ככא אלמחצר: 32 ולא תחמלו ענה וזרא ענד רפעכם אנודה
 15 מנה ואקדאם בני אסראיל לא תבדלוהא ולא תהלכו:

יט

1 תם כלם אללה מוסי והרון תכלימא: 2 הדא רסם אלשריעה
 אלתי אמר אללה בהא מר בני אסראיל באן יאתוך בבקרה צפרא
 צחיח מא לים פיהא עיב ממא לס יקע: עליהא ניר: 8 ואדפעוהא
 20 אלי אלעזר אלאמאם יכרנהא כארג אלעסכר וידבחהא בחצרתה:
 4 ויאכד מן דמהא באצבעה וינצח מקאבל וגה ככא אלמצר מנה סבע
 מראר: 5 ויאמר בחרקהא: בחצרתה גלדהא מע לחמהא ודמהא
 ופרתהא: 6 תם יאכד אלאמאם עוד ארז וצעתרא וצבג קרמו וילקי
 דלך אלי וסמ חרקהא: 7 ויגסל תיאבה הדא אלאמאם: וירחיץ בדנה
 25 באלמא ובעד דלך ידכל אלי אלעסכר וינגם אלי אלמגיב: 8 ואלמחרקהא
 יגסל תיאבה וירחיץ בדנה באלמא וינגם אלי אלמגיב: 9 ויגמע רגל

(1) כדגן לבני ישראל מן הגורן עיין רש"י.

(2) ואשר תרימו לה מכל מתנותיכם יהיה הסוב והמוכר שבתן.

(3) ר"ל ללויים. עיין ספרי.

(4) יהיה הנשאר לכם הלויים. כתבואת בני ישראל מן הגורן והיקב ע"י למעלה פסוק כ"ז.

(5) ומותר לאכלו עיין ראב"ע.

(6) ובכ"י י: ושלע.

(7) ר"ל יצוה להוציאה מחוץ למחנה ושתשחט לפניו. רש"י: זר שוחט ואלעזר רואה.

(8) ויצוה לשרפה. ספרי: אחר שורף ואלעזר רואה.

(9) הכהן הזה ר"ל המשליך את האזוב. עיין ספרי.

טאהר רמאד אלבקרָה ויצעה כארג אלעסכר פי מוצע טאהר ויכון
 לגמאעָה בני אסראיל מחפוטא למא אלנצה¹ והו דכוה: 10 וינסל אלגאמע
 רמאדהא תיאבה וינגם אלי אלליל ותכון לבני אסראיל וללגריב אלדאכל
 פימא בינהם רסם אלדהר: 11 ומן דני במית מן גמיע אנפם אלנאם
 פלינגם סבעָה איִאם: 12 והו יתדכָא מנה פי אליום אלתאלת ופי אליום 5
 אלסאבע פיטהר ואן לס יתדכָא מנה פיהמא פלא יטהר: 13 פכל מן דנא
 במית מן נפוס אלנאם אלדי ימות ולא יתדכָא פקד נגם מסכן אללה
 אן דכלה² פינקטע דלך אלאנסאן מן בין אלגוק³ אד מא אלנצה לס
 ירש עליה פהו נגם לדלך ונגאסתה עליה אבדא⁴: 14 והדה אלשריעָה
 איִאנסאן מאת פי כבא פכל מן דכל אליה וגמיע מא פיה ינגם סבעָה 10
 איִאם: 15 וכל אנא מפתוח מא לים עליה צמאם מקיד פהו נגם: 16 וכל
 מן דנא עלי וגה אלצהרא בקתיל סוף או מית או עשם אנסאן או קבר
 ינגם סבעָה איִאם: 17 וליוכד לה מן רמאד⁵ חריק אלדכוה ויצב עליה
 מאא מן נביע פי אנא: 18 ויאכד רגל טאהר שיא מן צעתר⁶ ויגמסה
 פי דלך אלמא וינצה מנה עלי אלכבא ועלי גמיע אלאניה ואלנפוס אלתי 15
 כאנת פיה ועלי אלדאני באלעשם או באלקתיל או אלמית או אלקבר:
 19 כדאך ינצה אלטאהר עלי אלנגם פי אליום אלתאלת ואלסאבע פאדא
 דכאה פי אליום אלסאבע⁷ גסל תיאבה ורחץ באלמא וטהר באלעשי:
 20 ואיִ רגל תנגם ולס יתדכָא פינקטע דלך אלאנסאן מן בין אלגוק למא
 נגם מקדם אללה אד דכלה ולס ינצה עליה מא אלנצה פהו נגם 20
 21 ויכון להם הדא רסם אלדהר ונאצה מא אלנצה יגסל תיאבה ומן
 לאמם מא אלנצה ינגם אלי אלליל: 22 וכל מא לאמסה אלנגם ינגם
 פאן כאן אנסאן דנא בה פלינגם אלי אלליל:

כ

1 תם גאו בנו אסראיל אנמעין¹ אלי ברִידָה צין פי אלשהר אלאול²⁵
 ואקאם אלקום פי רקים ומאתת הנאך מרים ודפנת תם: 2 ולס יכן מא
 לגמאעָה פתגוקו עלי מוסי והרון: 3 ולמא כאצם אלקום מוסי קאלו

(1) "למי הויה" עיין רש"י.

(2) "אם נכנס בו" עיין רש"י וכן תרגם למטה פסוק כ'.

(3) "ונכרת האיש ההוא מתוך הקהל" כמו שאמר למטה פסוק כ'.

(4) ראב"ע: תמיד. רש"י: אעפ"י שמכל.

(5) הגאון העתיק כאלו נכתב "מאפר" באל"ף.

(6) "מעט אוזב".

(7) ספרי: וחטאו ביום השביעי ואח"כ וכבס בגדיו וגו'.

(8) "כלם יחד" עיין רש"י וראב"ע.

יא ליתנא תופינא בופאָה אכותנא בין ידי אללה: 4 ולם גיתמא בנזק
אללה אלי הדא אלבר נמות פיה נחן ובהאימנא: 5 ולם אצעדתמאנא
מן מצר פגיתמא בנא אלי הדא אלמוצע אלרדי מוצע לא זרע פיה
ולא תין וגפן ורמאן חתי מא לים ללשרב: 6 פאקבל מוסי והרון הארבין¹
5 מן בין ידי אלזוק אלי באב כבא אלמחצר פוקעא עלי וגוההמא פטהר
נור אללה להמא: 7 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 8 כד אלעצאָה
וגזק אלגמאעָה אנת והרון אכוך וקולא עלי אלצבר² בחצרתהם אן
יכרג מאה פתכרג להם אלמא מן אלצבר ותסקיהם ובהאימהם: 9 פאכד
מוסי אלעצא מן בין ידי אללה כמא אמרה: 10 וגזק מוסי והרון אלקום
10 אלי חצרה אלצבר פקאל להם אסמעו יא עסאָה מן הדא אלחגר נכרג
לכם מאא³: 11 פרפע ידה וצרב אלצבר בעצאָה מרתין פכרג מא
כתיר שרבת מנה אלגמאעָה ובהאימהם: 12 פקאל אללה למוסי והרון
כמא לא תומנאָהם בי ותקדסאני בחצרה בני אסראיל כדאך לא תדכלא
הדא אלזוק אלי אלבלד אלדי אקסמת בה להם⁴: 13 דלך מא אלכצומה
15 אלדי כאצם בנו אסראיל רסולי רבהם בסבבה פתעמם פיהם⁵: 14 תם
בעת מוסי ברסל מן רקים אלי מלך אדום קאילא כדא קאל אכוך
אסראיל אנת אעלם בגמיע אלמצאִיב אלתי נאלתנא: 16 ואן אבאינא
נזלו מצר פאקמנא במצר מדה טוילה ואסי אלמצריון בנא ובאבאינא:
16 פדעונא אללה פסמע צותנא ובעת ברסול⁶ אכרגנא מן מצר והא
20 נחן פי קריה רקים פי טרף תכמד: 17 נריד אן נגזו פי בלדך ולסנא
נמיל אלי ציעה ולא כרם ולא גשרב מא צהריג לכנא נסיר פי טריק
אלגאדה לא נמיל ימינא ולא שמאלא אלי אן נגזו תכמד: 18 קאל לה
אלאחמרי⁷ לא תגזו פי תכמי כילא באלסיף אכרג תלקאך: 19 קאל
לה בנו אסראיל נצעד פי אלמחנה ואן שרבנא לך מאא נחן ומאשיתנא
25 דפענא תמנה וליס אמר אלא אן נגזו פקמ⁸: 20 קאל לא תגזו כדאך

⁽¹⁾ ראב"ע: כדמות בורחים.

⁽²⁾ "ודברתם על הסלע" ענינו דברו אל העדה אודות הסלע שיתן מימנו. ובפ' ללצבר = אל הסלע כמשמעו.

⁽³⁾ "מהאבן הזאת נוציא לכם מים" ולפי זה הח"א של המן אינה לשאלה ולתתה אלא לאמתת הדבר עיין רמב"ן ומכלל יופי. ובכ"י י': אמן = המן. ואפשר שלפי דעת הגאון משה חסא שה' לא צוה להכות את הסלע רק לדבר אליו.

⁽⁴⁾ "אשר נשבעתו להם" ובכ"י י': אעשיתם כמשמעת הכתוב.

⁽⁵⁾ "חמה מי מריבה אשר בעבורם רבו בני ישראל את שני נביאי אלהיהם והראה להם גדולתו" ועיין ויקרא י' ג'.

⁽⁶⁾ "נביא" עיין רש"י.

⁽⁷⁾ "האדמוני" על שם עשו הוא אדום ועיין בראשית כ"ה ל'.

⁽⁸⁾ הגאון לא העתיק מלת "ברגלי".

וכרג אדום תלקאה בשעב עטים ויד שדידה: 21 פלמא אבא אדום אן
יתרך אל אסראיל אן יגוז פי תכמה מאל ענה: 22 פרחלו מן רקים
וגאת גמעתהם אלי גבל הור: 23 פקאל אללה למוסי והרון פי גבל
הור ענד תכס בלד אדום קאילא: 24 ינצם הרון אלי קומה פאנה לא
ידכל אלכלד אלדי אעטיתה בני אסראיל כמא קלת חין כאלפתמא 5
אמרי: פי מא אלכצומה: 25 כד הרון ואלעזר אבנה ואצעדהמא אלי
גבל הור: 26 ואסלך הרון תיאבה ואלבסהא אלעזר אבנה והרון ינצם
וימות הנאך: 27 פצנע מוסי כמא אמרה אללה פצעדו אלי גבל הור
בחצרה אלגמאעה: 28 וסלך מוסי תיאב הרון ואלבסהא אלעזר אבנה
ומאת הרון הנאך פי ראס גבל הור: 29 ונזל מוסי ואלעזר מן אלגבל: 10
29 פלמא ראת אלגמאעה אן הרון קד מאת בכא עליה תלאתין יומא
גמיע אל אסראיל:

כא

1 תם סמע אלכנעאני מלך ערד אלמקים פי אלדארום באן בני
אסראיל קד גאו טריק אתרים פחארבהם וסבא מנהם סביא: 2 פנדר 15
אל אסראיל נדרא ללה וקאלו אן אסלמת האולי אלקום פי ידי געלת
קראהם צואפי: 3 פסמע אללה דעא אל אסראיל ואסלם פי אידיהם
אלכנעאני פגעלוה וקראה צואפי וסמי דלך אלמוצע חרמה: 4 תם רחלו
מן גבל הור טריק בחר אלקלזם ליסתדירו בבלד אדום וצגרת נפוסהם
פי אלטריק: 5 פתכלמו פי אללה ופי מוסי וקאלו לם אצעדתמאנא: 20
מן מצר נמות פי אלבר ממא לים כבו ולא מא וקד צגרת נפוסנא מן
אלמעאם אלכפיה: 6 פבעת אללה פי אלקום חיאת מחרק: 7
לסעתהם פמאת מנהם קום כתירון: 7 פנאו אלקום אלי מוסי וקאלו
קד אכטאנא אד תכלמנא פי אללה ופיך אדע אללה אן יזיל ענא
אלחיאת פדעי להם מוסי: 8 פקאל אללה לה אצנע מחרקא וארפעה 25
עלי עלם פכל מלסוע ילתפת לה תאיבא פיבקא: 9 פצנע מוסי
תעבאנא מן נחאם ונעלה עלי עלם פכאן אי אנסאן לדגה תעבאן
אלתפת תאיבא אלי דלך בקי חיא: 10 תם רחל בנו אסראיל מן תם

(1) "כאשר ידברתי כאשר מריתם פי".

(2) "בראש הור ההר".

(3) עיין רש"י.

(4) "בלחם הקל" עיין ראביע.

(5) "השורפים".

(6) "וכל חנשך אשר יפנה אליו בתשובה וחי" עיין רש"י. וכן תרגם הגאון בפסוק ט".

ונזלו פי אבת: 11 ורחלו מנהא ונזלו פי עי אלמנאזי פי אלבריה
אלתי עלי גהה מואב מן משרק אלשמם: 12 ורחלו מן תם ונזלו פי
ואדי זרד: 18 ורחלו מן תם ונזלו פי גאנב אלארנון אלדי פי אלבריה
אלכארז ען תכם אלמוריין לאן ארנון הו אלחד בין מואב ואלמוריין:
14 ולדלך יקאל פי כתאב פתוח⁵ אללה מן דרדור אלקלזם ומן אלודיה
פארנון⁶: 15 ומצב אלודיה אלדי מילה אלי עמארה ער ואסנאדה אלי
תכם מואב: 16 ורחלו מן תם אלי אלביר והי אלביר אלתי קאל אללה
למוסי ענהא אנמע אלקום חתי אעמיהם מאא: 17 חניד אנשא אסראיל
הדה אלאנשא פקאלו אצערדי יא ביר תנאובו להא⁷: 18 ביר חפרהא
אלריסא וכראהא נבל אלקום ראסמוהא בוכאיתהם⁸ תם רחלו מן
10 תלך אלבריה אלי דאת אלעמא⁹: 19 ומן דאת אלעמא אלי אלואד¹⁰

(1) "ויחנו בעיי המעברות" ובכ"י י: בלאקע אלגאזאת פ: וחמוא פי בלאקע אלגזיון =
ויחנו בחורבות אשר בשתי גדות הנהר. עיי רשבים.

(2) פ: מלאחם.

(3) "על כן יאמר בספר גבורות ה' ממשברי ים) סוף ומהנחלים ארנון ושפך הנחלים
וגו' ר"ל כשם שיוספר מגבורות השם בים סוף כן דברו מגבורותיו אשר תראה בנחלים. נראה
שהגאון העתיק מלות "את והב" בענין הבא מלשון תרגום יונתן בן עוזיאל בעלעולא דסגירותא.
וזה לשון בן בלעם בפירושו על התורה: את והב בסופה דהב אלתרגום פיה עלי מא נקל
אלאולון פי אן ואדי ארנון צנעת ללקום אעגובאת פיה ותבעה אלמפסר פקאל פי שרחה אן
אלדראדר פאלקלזם ופי אלודיה ארנון והדא אללפס כתר מא ירסח מן לס יערף סענאה
וקד אוקפת פיה מדה חתי ראית פי בעץ כלאם אלערב אן אלדראדר אלמיהא אלגזירה פסח
לי אנה עבר ען קול אלמרדש פי את והב בסופה געל סופה מהל ים סוף יעני אן מן אלמואצע
אלתי צנע ללקום פיהא איהא ים סוף ופי אלודיה ארנון ואלי הדא אשאר אלתרגום פי עד
יעבר עמך ה' ואלנץ אנמא דהב אלי דכר חרוד בלד אלמורי אלמחכום להם בה ליכרז מן דלך
חרוד בלד מואב אסתתני עליהם בה כקולה אל תצר את מואב פקאל פי חשבון עיר סיחון
וסאיר תלך אלחרוד אלדי דכר לימנע בהדא ען אלחערק עלי שי מן בלד מואב אלא מא
כרז קדימא מן אידיהם וצאר מלך אלמורי כקולה ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון.
ובעברית: דעת התרגום היא לפי מה שמסרו הראשונים שבנחל ארנון נעשו נסים לעם והלך אחריו
בעל הפתרון ואמר בתרגומו מן המים האדירים ים סוף ובנחלים ארנון ומלת אלדראדר (אשר
תרגם בה והב) יבקש אותה זמן ארוך מי שאינו יודע ענינה וחפשי אחריה איזה זמן עד שראיתי
באחד מערב כי דראדר ענינה המים האדירים ונתברר לי שביאר לפי מה שנאמר במדרש את
והב בסופה כמו בים סוף ר"ל שמן המקומות אשר נעשו בהם אותות לעם הם ים סוף ונחלי
ארנון. ולזה רמז התרגם בפסוק עד יעבר עמך ה' (שמות ט"ז ט"ז והוסיף שם ית ארנונא).
והפסוק לא כיון כי אם לזכור גבול ארץ האמורי הנתן להם להוציא ממנו תחומי ארץ מואב
הנמנעים מהם כמו שאמר אל תצר את מואב ואמר על חשבון עיר סיחון ושאר התחומים אשר
זכר להזכירם שלא יקחו כלום מארץ מואב חוץ מה שיצא מקודם מידם ונאחזו בו האמורים
כאמרו ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון.

(4) וכן תרגם ותען שמות ט"ז כ"א ואגבתהם.

(5) "המתוקקים אותה במשענותם".

(6) "ואחר זה נסעו ממדבר אל בעלת המתנה" עיין התרגומים.

(7) "אל הנחל".

ומן דלך אלואד אלי דאת אלכנאים¹: 20 ומן תם אלי אלואד אלדי פי בלד מואב ענד ראם אלקלעה אלמטלעה² עלי וגה אלסמאזה: 21 תם בעת אל אסראיל ברסל אלי סיחון מלך אלאמוריין קאילא: 22 אריד אן אגוז פי בלדך ולסנא נמיל אלי ציעה וכרם ולא נשרב מא צהריג בל פי טריק אלגאדה נסיר אלי אן נגוז תכמד: 23 פלם ידע 5 סיחון אסראיל אן יגוז פי תכמה פגמע גמיע קומה וכרג תלקאהם אלי אלכריה חתי ואפי יהן פחארכהם: 24 פקתלה אסראיל בחד אלסוף וחאז בלדה מן ארנון אלי יבק אלי בני עמון אד כאן תכמהם שדידא עליה³: 25 ואכדו גמיע הדא אלקרי פסכנו אסראיל פי גמיע קרי אלאמוריין פי חשבון ורסאטיקהא⁴: 26 ודלך אן חשבון הי מגבר סיחון⁵ 10 מלך אלאמוריין והו כאן חארב מלך מואב אלאול פאכד גמיע בלדה מן ידה אלי ארנון: 27 ודלך יקול אלממתלון אדכלו אלי חשבון חתי תכנא ותהיא קריה סיחון: 28 לאן נארא כרגת מן חשבון ולהיב מן קריה סיחון פאכלת ער מואב ואצחאב ביע ארנון: 29 פוילך יא מואב כיף בדת יא קום עבדת כמוש⁶ לקד געל בניה אסארי ובנאאתה סביא לסיחון 15 מלך אלאמוריין: 30 וזאל סימאהם⁷ מן חשבון אלי דיבון ותוהש אלי נפח אלתי ענד מידבא: 31 ולמא אקאם אסראיל פי בלד אלאמוריין: 32 בעת מוסי בקום ירומון יעזר פפתחו רסאטיקהא וקרצו אלאמורי אלדי פיהא: 33 תם ולו פצעדו טריק אלבתניה פכרג עוג מלך אלבתניה תלקאהם הו וגמיע קומה ללחרב אלי אדרעאת: 34 פקאל אללה למוסי 20 לא תכפה פאני מסלמה בידך וגמיע קומה ובלדה פאצנע בה כמא צנעת בסיחון מלך אלאמוריין אלמקים פי חשבון: 35 פקתלוה ובניה וגמיע קומה חתי לס יבק להם שריד וחאזו בלדה:

כב

1 תם רחלו בנו אסראיל פנזלו פי בידאת מואב אלתי עלי ארדן 25 יריחא: 2 ולמא ראי בלק אבן צפור גמיע מא צנע אסראיל באלאמוריין:

(1) „אל בעלת בתי כנסיות“.

(2) „ומשם אל הגיא אשר בארץ מואב אצל ראש המגדל הנשקף על ארץ שממה“ עיין ראב"ע. והגאון מתרגם כל אלו השמות לפי ענינם.

(3) „כי היה גבולם חוק עליו“ ר"ל לא יכלו בני ישראל לרשת את ארצו.

(4) „וכפריה“ עיי' רש"י וראב"ע.

(5) נראה שענינו עיר מלוכה. ועיין פירוש בן בלעם למעלה י"ד.

(6) „העם אשר עבדת כמוש“ ק': יא קום. ובפ': שעב כמוש.

(7) „ואבדו גדולתם כחשבון עד דיבון ושממה הארץ עד נפח“. העתיק ונירם מלשון ניר (מלכים י"א ל"ח) ומלת ונשם מלשון שממה.

8 וחדר אלמואביון מן קבל אלקום גֵּדָא אִד הֵם כְּתִירוֹן וְצִגְרוֹ מִנְהֵם:
 4 פִּקָּאל לְשִׁוּיֹךְ מִדִּין אֵלֶאן סִילַחִם הִדָּא אֶלְגֹּזֶק כֹּל אֲנָאִם⁽¹⁾ חֻואֲלִינָא
 כִּמָּא יִלְחֵם אֶלְתֹּור כְּצֹר אֶלְצַחְרָא וּבִלְק אֲבִן צִפּוֹר מִלְכָּהֶם פִּי דְלֶךְ אִלוֹקֶת:
 5 פִּבְעֵת בְּרִסֵּל אֵלִי בִלְעָם אֲבִן בַּעֲזֹר אֵלִי פִתּוֹרָא אֶלְתִּי עֲלִי אֶלְפִרְאֵת⁽²⁾ בִּלְד
 5 קוֹמָה לִידְעוּ בֵּה קֵאִילָה הוּדָא אֶלְקוֹם אֶלְדִּי כְּרֹג מִן מְצֹר קֹד גִּמָּא
 טָאֹהֶר אֶלְאֲרִיץ וְהוּ גֵּאֵלִם מִקָּאֲבִלִי: 6 וְאֵלֶאן פִּתְעָאֵל אֶלְעֵנָה לִי אִד הוּ
 אַעֲטָם מִנִּי פִלְעֲלִי אֶסְתִּמִּיעַ אֵן אַחֲאֲרֵבָה⁽³⁾ וְאַטְרַדָּה עֵן בִּלְדִּי⁽⁴⁾ לֵאֲנִי
 אַעֲלָם אֵן מִן תְּבֹאֲרֵבָה מִבְּאֲרֶךְ וּמִן תִּלְעֵנָה יִלְעֵן: 7 פִּמְצִי שִׁוּיֹךְ מוֹאֲב
 וְשִׁוּיֹךְ מִדִּין בִּפְאֲלָתָא מַעֲהָם חֲתִי וְאִפּוּ בִלְעָם פִּאֲכִבְרוּהּ בְּכֹלָאִם בִּלְק:
 8 10 קָאֵל לֵהֶם בֵּיתוֹ הֵהֱנָא אֶלְלִילָה אֲרִדְּ עֲלֵיכֶם גִּוֹאֲבָא כִּמָּא יִקּוֹל אֶלְלָה
 לִי פִּאֲקָאִם רִיסָא מוֹאֲב עֲנֹד בִּלְעָם: 9 פּוֹאֲפָא אִמֵּר אֶלְלָה⁽⁵⁾ בִּלְעָם
 וְקָאֵל לֵה מִפְתַּתְחָא⁽⁶⁾ מִן הָאוּלִי אֶלְקוֹם אֶלְדִּין עֲנֹד: 10 קָאֵל אֵן בִּלְק
 אֲבִן צִפּוֹר מִלֶּךְ מוֹאֲב בַּעֲתָ בֵּהֶם⁽⁷⁾ אֵלִי: 11 יִקּוֹל⁽⁸⁾ אֵן אֶלְקוֹם אֶלְדִּין
 כְּרֹגוֹ מִן מְצֹר קֹד גִּמָּו טָאֹהֶר אֶלְאֲרִיץ פִּאֲלָאן תַּעֲאֵל סִבָּהֶם לִי פִלְעֲלִי
 אֶסְתִּמִּיעַ אַחֲאֲרֵבָהֶם פִּאֲטְרַדָּהֶם: 12 קָאֵל לֵה לֹא תִמְיֵן מַעֲהָם וְלֹא תִלְעֵן
 אֶלְקוֹם פִּאֲנָה מִבְּאֲרֶךְ: 13 פִּקָּאִם בִּלְעָם בֹּאֲלִגְדָּאֵה וְקָאֵל לְרִיסָא בִּלְק
 אִמְצֹו אֵלִי בִלְדְכֶם פִּאֵן אֶלְלָה נִהְאֲנִי עֵן אֵן אִמְצִי מַעֲכָם⁽⁹⁾: 14 פִּקָּאִם
 רִיסָא מוֹאֲב וְגֵאֹו אֵלִי בִלְק וְקָאֵל קֹד אֲבָא בִלְעָם אֵן יִגִּי מַעֲנָא: 15 וְעֹאֹוד
 בִּלְק אִיצָא בַּעֲתָ רִיסָא אֲגֵל וְאַעֲטָם מִן דְּלֶךְ: 16 פִּגֵּאֹו אֵלִי בִלְעָם וְקָאֵל
 20 לֵה כִּדָּא קָאֵל בִּלְק אֲבִן צִפּוֹר לֹא⁽¹⁰⁾ תִמְתַּנַּע מִן אֶלְמַסִּיר אֵלִי: 17 פִּאֲנִי
 סֹאֲכִרְמֶךְ גֵּדָא וְכֹל מָא תִקּוֹל לִי אֲצִנְעָה וְתַעֲאֵל פִּאֲלַעֵן לִי הָאוּלִי אֶלְקוֹם:
 18 פִּאֲנָאֲב בִּלְעָם קוֹאֹוד בִּלְק וְקָאֵל לֵהֶם לֹו אַעֲטָאֲנִי בִלְק מִל בֵּיתָה
 פִּצָּה וְדִהֲבָא לִם אֶסְתִּמִּיעַ אֵן אֶתְגֵּאֹוֹו אִמֵּר אֶלְלָה רִבִּי פִּאֲעֵמֶל צִנִּירָה אוּ
 כִּבִּירָה: 19 וְאֵלֶאן אֶקִּימוּ אֲנָתָם אִיצָא הֵהֱנָא אֶלְלִילָה חֲתִי אֲנִשְׁרָ מָא
 25 יַעֲאֹוד אֶלְלָה יִכְאֲטִבִּנִי בֵּה: 20 פּוֹאֲפָא אִמֵּר אֶלְלָה בִּלְעָם לִילָא וְקָאֵל
 לֵה אֵן כֹּאֵן הָאוּלִי אֶלְקוֹם גֵּאֹו לִידְעוֹךְ פִּקָּם אִמְיֵן מַעֲהָם לִכֵּן אֶלְאִמֵּר

(1) "כל הבריות" ר"ל האדם והבהמה והצמחים.

(2) "אשר על פרת".

(3) "אכה" השתמש הפסוק בלשון רבים כפי מה שהעיר אלמאנאט צד 89.

(4) "מארציו".

(5) וכן תרגם אונקלוס, ואתא מימרא מן קרם ה" וכן בפסוק כ'.

(6) ראב"ע: פתחון ותחלת דבור.

(7) "שלחם אלי".

(8) "ויאמר".

(9) "מנע ממני שאלך עמכם".

(10) פ': לם = למה.

אלדי אקולה לך אצנעה פקט: 21 פקאם באלגדא' ואסרג אתאנה ומצי מע ריסא מואב: 22 תם אשתד' גצב אללה למציה טאמעא' פוקה מלאך אללה פי אלטריק ליחידה ען דלך והו ראכב עלי אתאנה ומעה גלאמאה: 23 פלמא ראת אלאתאן מלאך אללה קאימא פי אלטריק וסיפה מצלת בידה מאלת ען אלטריק וסארת פי אלצייאע פצרהא 5 בלעם לירדהא אלי אלטריק: 24 תם וקף מלאך אללה פי זקוק אלכרום והנאך גדאר ימנה ויסרה: 25 פלמא ראתה אלאתאן אודחמת מע אלחאיט פצגמת רגל בלעם אלי אלחאיט פואד פי צרבהא: 26 תם עאוד מלאך אללה פגאז ווקף פי מוצע מציק מא לים טריק ימאל ענה ימנה או יסרה: 27 פלמא ראתה רבצת תחת בלעם פאשתד' גצבה פצרהא 10 באלעצא: 28 פפתה אללה פאהא פקאלת לבלעם מא דא צנעת כך אד צרבתי הדה אלמרה אלתאלתה: 29 קאל לאנך תמרסת בי' ולו אן כאן פי ידי סיף לכנת קד קתלתך: 30 קאלת אלסת אנא אתאנך אלתי רבבתי מד כנת אלי אליום הל עודתך: 31 אן אצנע כך כדא קאל לא: 81 תם כשף אללה ען בצר בלעם פראי אלמלאך ואקפא פי 15 אלטריק וסיפה מצלת בידה פכר בין ידיה סאגדא: 82 פקאל לה לס צרבת אתאנך הדה אלמרה אלתאלתה ואנא כרגת פי אן אחידך אן תורטת אלטריק חדא: 83 חתי ראתני אלאתאן פמאלת עני הדה אלמרה אלתאלתה ולו לס תמל עני לקתלתך אלאן ובקיתהא: 84 קאל לה קד אכטאת ולם אעלם אנך ואקף תלקאי פי אלטריק ואלאן 20 פאן סאך מצי רגעת: 35 קאל אמץ מע אלקום ואלקול אלדי אקולה לך קלה פקט פמצי מעהם: 36 פלמא סמע בלק במגי בלעם כרג תלקאה אלי קריה מואב עלי ארגון: 37 אלתי פי טרפה: 37 פקאל בלק לבלעם אלם ארסל אליך מרה קבל הדה: 38 לאדעוך לס לס תג: 38 אלתי אתראני לסת אקדר אן אכרמך: 88 קאל ואלאן אד קד צרת אליך 25

(1) רשב"ם: ברצון מתאוה לקללם.

(2) "ושם גדר ימין ושמאל".

(3) "פעם שלישית".

(4) "גלחמת" ובכ"י י': תמרדת = מרדת בי.

(5) "הזהרגלתיך" וכן ת"א. עיין ראב"ע ומכלל יוסי.

(6) "למה הכית אתונך זאת הפעם השלישית ואנכי יצאתי להטותך כי הדרך מלאה חתחתים לפני עד שראתני האתון ותט לפני זאת הפעם השלישית ולולי נטתה ספני" וכו' ובק' מלות זה שלש פעמים תרגומו: תלאת ערכא ובפ': הדה אלתאלתה אלהא.

(7) "אם רע בעיניך לבתי אשובה".

(8) "פ': עלי תכס ארגון".

(9) "פעם אחת לפני זאת".

(10) "למה לא באת" עיין ראב"ע.

אתראני אסתמיע אן אקול שיא אלא מא ילקנניה⁽¹⁾ אללה פקט:
89 ומציא גמיעא חתי גאא אלי קריה חצות: 40 ודבח בלק בקרא
וגנמא ובעת בדלך אלי בלעם ואלי אלריסא אלדין מעה: 41 פלמא
כאן באלגדא⁽²⁾ אכד בלק בלעם ואצעדה אלי בעין ביע מעבודה⁽³⁾
5 פנשר מן תם אלי בעין אלקום:

כג

1 פקאל אבן לי ההנא סבעה מדאבח ואעד לי סבעה רתות
וסבעה כבאש: 2 פצנע דלך וקרבא תורא וכבשא עלי כל מדבח⁽⁴⁾:
3 תם קאל לה בלעם קף ענד קרבאנך ואמצי אנא פלעלי יואפיני אמר
10 אללה ואי קול ילקנניה אכברתך בה ומצי פי הדי⁽⁵⁾: 4 פלמא ואפאה
אמר אללה⁽⁶⁾ קאל יא רב אני קד נצדת סבעה מדאבח וקרבת תורא
וכבשא עלי כל ואחד מנהא: 5 פלקנה אללה כלאמא פקאל ארגע
אלי בלק וקל כדא: 6 פרגע אליה פאדא בה ואקפא ענד קרבאנה
וגמיע ריסא מואב מעה: 7 פצרב מתלה וקאל מן ארם סירני בלק מלך
15 מואב מן גבאל אלמשרק קאילא תאעל פאלען לי יעקוב ודם אל
אסראיל: 8 מא אסב מא לם יסבה אלטאיק ומא אדם מא לא ידמה אללה:
9 ואנא אראה מן רום אלגבאל ואלמחה מן אליפאע אנה שעב סיסכן
פרידא ולא יחסב מע סאיר אלממס⁽⁷⁾: 10 יא מן יעד נסל יעקוב
ויחצי דריה אסראיל אסאלך אן תמות נפסי⁽⁸⁾ מות אלמסתקימין ותכון
20 אכרתי מתלהם: 11 קאל לה בלק מא דא צנעת בי דעותך לתסב
אעדאי פאדא כך תבארך פיהם: 12 פאגאבה וקאל לה אלא אן מא
ילקנניה אללה אחפטה ואקולה: 18 קאל תעאל מעי אלי מוצע אכר
תנשרה מנה לכנך תנשר בעצה לא כלה פלעלך תסתמיע אן תסבה⁽⁹⁾:
14 פאכדה אלי אלציעה אלמשרפה⁽¹⁰⁾ עלי ראם אלקלעה פבני הנאך
25 סבעה מדאבח וקרב תורא וכבשא עלי כל מדבח: 15 וקאל לה קף

(1) "ועתה אף כי באתי האוכל דבר מאומה אם לא אשר ולמדני אלהים".

(2) "אל אחת מן כמות אלהיו" ת"א: לרמת דחלתה.

(3) "ויעש כן (בלק) ויקריבו שניהם שור ואיל על כל מזבח".

(4) "בנחת" והמלת הזאת אחת מן השבעים שמות נפרדים אשר באר הגאון מלשון המשנה.

(5) "דבר ה'" וכן ת"א.

(6) "עם כל חגוים".

(7) "אתה (האל) המונה זרע יעקוב וסופר צאצאי ישראל אשאל ממך שתמות נפשי

וגו". עיין ראב"ע ורש"י ורשב"ם.

(8) "אולי תוכל לקללו" הגאון לא העתיק מלת "משם" השנית ובכ"י י: פתסבה לי מן

תם כמשמעות הכתוב.

(9) "את שדה המצפה" ר"ל אשר הצופים עומדים שם לראות אם יבוא חיל על העיר.

ההנא ענד קרבאנך ואנא אתלקי מן ההנא: 16 פואפא אמר אללה אלי בלעם ולקנה כלאמא פקאל ארנע אלי בלק וקל כדא: 17 פנא אליה והו קאים עלי קרבאנה וריסא מואב מעה קאל מא דא קאל אללה: 18 פצרב מתלה וקאל קם יא בלק ואסמע ואנעת לקולי יא אבן צפור: 19 לים אלטאיק כאלנאם פיכדב ולא כבני אדם פינדם אתראה יקול 6 ולא יפעל או יתכלם ולא יקום בה: 20 אלא אן ברכאת קד קבלתהא פאבארך פיהם ולא ארדהא: 21 ממא לם יבצר גלא פי אל יעקוב ולא דגלא פי אל אסראיל פאללה רבהם מעהם וצחאבה אלמלך להם: 22 אלטאיק אלמכרנהם מן מצר בארק אלדים מאנע ענהם: 23 ולא טירה תחיד פי אל יעקב ולא קסאמה תותר פי אל אסראיל 10 ואנמא יקאל להם מא צנע אלטאיק פקט: 24 והו שעב כלבו יקום: וכאסד ירתפע לא ינצנע אלי אן יאכל אלפריסה וישרב דם אלצרעי: 25 קאל לה בלק אד לא תסבה סבא פלא תבארכה ברכה: 26 פאנאבה וקאל אלם אקל לך אן כלמא יקולה אללה אצנע: 27 קאל תעאל אנדך אלי מוצע אכר פלעל יסהל ענד אללה פתסבה לי מן הנאך: 15 28 פאנדה אלי ראם אלראביה אלמטלעה עלי וגה אלסמאווה: 29 קאל אבן לי ההנא סבעה מדאבא ואעד לי סבעה רתות וסבעה כבאש: 30 פצנע כמא קאל לה וקרבא תורא וכבשא עלי כל מדבח:

כד

1 פלמא ראי בלעם אן אלאצלח ענד אללה תבריד אל אסראיל 20 לם ימץ כאלמרתין אלאולתין פי מלב אלפאלאת ואקבל בוגהה אלי ברהם: 2 פלמא מד בצרה וראהם נולין עלי נשאם אסבאטהם חלת עליה נבוה אללה: 3 פצרב מתלה וקאל קל יא בלעם אבן בעור וקל יאיהא אלרגל אלחדיד אלבצר: 4 וקל יא סאמע אקואל אלטאיק ונאמר מנאמר אלכאפי והו נאים והו מפתוח אלעין: 5 מא אנוד 25

(1) "חנה ברכות קבלתי ואברך אותם ולא אשיבנה" (ר"ל את הברכה) וכן תרגם אונקלוס.

(2) "וריעות המלך להם" ותרועת מלשון חבה וריעות עיין רש"י ורשב"ם.

(3) "אל המוציאם כמצרים בקרני ראם נלחם להם" וכפירושו לתהלים צ"ה ד' אמר הגאון: ארק אלרים והו אלקרון ר"ל שקרני ראם נקראו בערבי ארק. ועיין אבן גנאח בשרשים צד 789.

(4) "ולא נחש ישרוש בבית יעקב ולא קסם יפעל פעולה בבית ישראל ורק יאמר להם מה פעל אל".

(5) נראה מזה שהגאון השתמש כלביא בלשון יחיד וזכר.

(6) וכן תרגם אונקלוס: ריש דמתא.

(7) "בזשתי הפעמים הראשונות לבקש הקסמים ויפן פניו אל מדברם".

(8) וכן תרגם אונקלוס: דשפיר חזי. עיין רש"י ורשב"ם.

(9) "והוא ישן ועיניו פו"תות" עיין ראב"ע.

אֶבְיֹתָךְ יָא אֵל יַעֲקֹב וּמִנְאֻלְךָ יָא אֵל אִסְרָאֵל: 6 פֹּהוּ כְּאוֹדִיָּה מִמְדוּדָה וּבִגְנָאן עָלֵי נְהַר וּכְמִצְאָרְבִּי⁽¹⁾ צִרְבָּהָא אֵלְלָהּ וּכְאֲרוּז עָלֵי מֵא: 7 יִהְיֶה אֵלְמָא מִן דְּוָאֲלִיָּה וְגִרְסָהּ פִּי מֵא גְזִיר וּוִירְתַּפֵּעַ מִן אַגְגִּי⁽²⁾ מַלְכָּהּ וּתְתַסְאֲנִי מִמְלַכְתָּהּ: 8 וְאַלְטָאִיק אֵלְמִזְרָגָה מִן מִצַּר כְּאַרְק אֲלֵרִים מֵאַנַּע עֵנָה⁽³⁾ פֹּהוּ יֹאכֵל אַעְדָּאָה מִן אֲלֵאֲמִס⁽⁴⁾ וְעִטְאֲמָהִם יִנְהִשׁ⁽⁵⁾ וְסִהֲאֲמָה תְּדַנְפָּהֶם⁽⁶⁾: 9 וְאִדָּא גְּתָא וּרְבִיץ פֹּהוּ כְּאַסְדָּא אוֹ לְבוֹ⁽⁷⁾ מִן דָּא יִתִּירָה מִבְּאַרְכָּךְ מִבְּאַרְךְ וְלֹאֲעַנְךָ מִלְּעוֹן: 10 פֹּאשְׁתָּד גִּצְבַּ בִּלְק עָלֵי בִלְעָם וְצַפְק כְּפִיָּה חֲרָדָא⁽⁸⁾ וְקֹאֵל לָהּ אֲנִמָּא דְּעוֹת בְּךָ לְתַסְבֵּי אַעְדָּאִי פֹאדָא בְּךָ קִד בְּאַרְכְּתָהֶם הִדָּה אֵלְמִרָה אֵלְתֵּלְתָּהּ⁽⁹⁾: 11 פֹּאֲלָאן פֹּאנְצָרָה אֵלֵי 10 מוֹצֵעַךְ לְקִד עֲזֻמַּת אֵן אֲכִרְמָךְ פִּמְנַעַךְ אֵלְלָהּ מִן אֲלִכְרָאֲמָה: 12 קֹאֵל לָהּ אֵלְמִס אֲקֵל לְרַסְלָךְ אֲלִדִּין בַּעֲתָת בְּהֵם אֵלֵי: 13 לוֹ אַעֲטָאֲנִי בִּלְק מִלְּבִיתָהּ פִּצְהָ אוֹ דְּהִבָּא לֹא אִסְתְּמִיעַ אֵן אֲתִנְאֻז אֲמִר אֵלְלָהּ פֹּאעֲמֵל גִּידָהּ אוֹ חֲרָדָהּ מִן רֵאִי אֲלִדֵּי יִקוּלָּה אֵלְלָהּ אֲקוּלָּה פִּקְטִי: 14 וְאַלָּאן הָא אֲנִי מִנְצָרָה אֵלֵי קוּמִי תַעֲאֵל חֲתִי אַעֲרַפְךָ⁽¹⁰⁾ מֵא יִצְנַע הָאוּלִי אֲלִקוּם 15 בְּקוּמְךָ פִּי אֲכִר אֲלֵאֲיָאִם: 16 פִּצְרִב מִתְּלָהּ וְקֹאֵל קֵל יָא בִלְעָם אֲבָן בַּעֲזֹר וְקֵל יֵאִיָּהָ אֲלִרְגֵל אֲלִחְדִּיד אֲלִבְצִר: 16 קֵל יָא סֹאמַע אֲקוּאֵל אֲלִטָּאִיק וְעֹאֲרָה מַעֲרַפָּה אֲלַעֲאֵלִי וְנֹאטִיר מִנְאֲטִיר אֲלִכְאִפִּי וְהוּ נָאִים וְהוּ מִפְתּוּחַ אֲלַעֲיִן: 17 אֲמִר אֲרָאָה⁽¹¹⁾ וְלִים הוּ אֲלָאן וְאַלְמַחָה פֹּהוּ גִיר קְרִיב אֵן יִשְׁלַק⁽¹²⁾ כּוֹכֵב מִן אֵל יַעֲקֹב וּיְקוּם קְצִיב מִן אֵל אִסְרָאֵל פִּיּוּדֵי⁽¹³⁾ גְּהֵאֲת 20 מוֹאֵב וּיִזְלֹזֵל סֹאִיר בְּנֵי שֵׁת: 18 וְסִיכּוֹן אֲדוּם מִנְקִרְצָא וּכְדִלְךָ שְׁעִיר וְסֹאִיר אַעְדָּאִיָּה וְאַסְרָאֵל יוֹדָאֵד תֹּאִידָא: 19 וְאַלִּדֵּי יִסְתּוּלִי מִן אֵל יַעֲקֹב יְבִיד אֲלִשְׁרִיד מִן אֲלִקְרִי⁽¹⁴⁾: 20 תָּם רֵאִי עֲמִלְק וְצִרְבַּ מִתְּלָהּ וְקֹאֵל אֹל אֲלֵאֲמִס עֲמִלְק וְאַכְרָהָא אֵלֵי אֲבֹאֲדָה⁽¹⁵⁾: 21 תָּם רֵאִי אֲלִקְיִנִין פִּצְרִב מִתְּלָהּ

(1) "באחלים" מלשון אחל ומקנה. עיי' תשובות דונש על רס"ג ס" 2 ועוד עיי' מכלל יופי.

(2) ר"ל יותר מן אגג.

(3) עיין למעלה כ"ג כ"ב.

(4) "והוא יאכל צריו מן הגוים".

(5) פ': יערק. וענינו אחד.

(6) "וחציו ימחצום ויחלוס".

(7) כן הוא בכ"י י'. פ': לבוה ועיין למעלה כ"ג כ"ד.

(8) "מאף". — (9) "וזאת הפעם השלישית".

(10) "לבוה ואודיעך".

(11) "איש אחד אראנו" עיין רשב"ם וראב"ע.

(12) ובכ"י י': ישלע = יעלה.

(13) "יחליש" וכן תרגם דברים ל"ב ל"ט.

(14) "ואשר ימשול מבית יעקב יאביר השריד מן הערים".

(15) "ראשון בגוים עמלק ואחריתו לאבדון. ובכ"י י': אול חרב אלאמס = הגוי הנלחם

עם ישראל בראשונה.

וקאל סיכון מסכנך¹ צלבא ותציר פי אלצור וכרך: 22 ואדא יכון
וקת לנפי אלקיניין פכם יסבי מנהם אלמוצליין²: 28 תם צרב מתלה
פקאל אלול למן יהיא אדא צירה אלמאי³: 24 ואלדראמין⁴ מן
פרצה קברס⁵ תעדב אלמוצליין ואלעברייין והם איצא אלי אבאדה:
25 תם קאם בלעם פמצי ורגע אלי מוצעה ובלק איצא מצי אלי סבילה: 6

כה

1 תם אקאם אל אסראיל פי שטים ובדא אלקום אן יזאנו בנאת מואב:
2 פדעון באלקום אלי דבאיה מעבודאתהם פאכלו מנהא וסגדו להא:
3 פלאזם⁶ אל אסראיל פעור אלצנם ואשתד גצב אללה עליהם: 4 פקאל
אללה למוסי כד מעך⁷ ריסא אלקום ואצלבהם ללה חדא אלשמם תרגע
10 שדה גצבה ען אל אסראיל: 5 פקאל מוסי לחכאמהם ליקתל כל רגל מן
פי נאחיתה⁸ מן מלאזמי פעור אלצנם: 6 ואדא ברגל מן בני אסראיל קד
אקבל וקדם אלי מא בינהם מראה מדיניה בחצרה מוסי וגמאעתהם
והם יכון ענד באב כבא אלמחצר: 7 פלמא ראי פינחס אבן אלעזר
אבן הרון אלאמם קאם מן וסט אלגמאעה ואכד רמחא בידה: 8 ודכל
15 וראה אלי אלקבה פטענהמא גמיעא אלרגל ואלמראה פי בטנהא⁹
פאנחבם אלובא ען בני אסראיל: 9 פכאן עדר מן מ את באלובא
ארבעה ועשרין אלפא: 10 וכלם אללה מוסי קאילא: 11 אן פנחס אבן
אלעזר אבן הרון אלאמאם רד חמיתי ען בני אסראיל במא גאר לי
פי מא בינהם חתי למ אפנהם בעקאבי¹⁰: 12 פלדלך קל לה¹¹ אני
20 מעטיה עהדי סלאמה: 13 יכון לה ולנסלה בעדה עהד אמאמה אלדהר
בדל מא גאר לרבה וכפר ען בני אסראיל: 14 וכאן אסם אלרגל
אלאסראילי אלמקתול אלדי קתל מע אלמדיניה זמרי אבן סלוא שריף

(1) ובכ"י י: מגלסך.

(2) "מושבך איתן יהיה וחשים בסלע קנך אבל אם יהיה העת לבער הקינים וכמה מהם ישובו האשוריים" הגאון תרגם אשור בכמה מקומות באלמוצל.

(3) ר"ל אוי למי שוחיה בעת שיעשה ה' אלה הדברים. עיין ראב"ע.

(4) "אלדראמין" נראה מלת זרה גלקחה מלשון לעז דרומון הנזכר בפ"י רשב"ם וענינו ספינה גדולה.

(5) "והספינות אשר בחוף קפרוס יענו האשורים ובני עבר והם ג"כ (ילכו) לאבדון".

(6) וכן תרגם אונקלס ואתחבר.

(7) "קח אתך".

(8) ר"ל שיתרג כל איש מן האנשים אשר סביבו.

(9) "בבטנה" עיין רשב"ם וראב"ע.

(10) "בקנאו לי את קנאתי בתוכם עד שלא כליתים בעונשי".

(11) כן הוא בכ"י אבל בפ"י להם ר"ל לבני ישראל.

בית אבאיה אלשמעוני¹: 15 ואסם אלמראה אלמדיניה אלמקתולה
 כזבי אבנה צור והו רי"ס אהל בית מן אמתה² במדין: 16 תם כלם
 אללה מוסי תכלימא: 17 האצר אלמדינין חתי תקתלוהם: 18 לאנהם
 אעדא לבם³ באנתיאלהם אלדי אנתאלוכם בסכב פעור ובסכב כזבי
 5 אבנה שריף מדין אכתהם אלמקתולה פי יום אלובא בסכב פעור:

כו

1 ולמא כאן בעד אלובא קאל אללה למוסי ולאעזר אבן הרון
 אלאמאם תכלימא: 2 ארפעא גמלה גמאעה בני אסראיל מן אבן עשרין
 סנה פצאעדא לביות אבאיהם כל מן יכרג לגיושהם: 3 פאמר מוסי
 10 ואלעזר אלאמאם באחצאיהם⁴ פי בידאת מואב עלי ארדן ירחו: 4 מן
 אבן עשרין סנה פצעדא כמא כאן אמר אללה מוסי ובני אסראיל
 אלכארגין מן בלד מצר⁵: 5 פכאן בנו ראובן בכר אסראיל עשירה
 אלחנוכין ועשירה אלפלויין⁶: 6 ועשירה אלחצרונין ועשירה אלכרמיין:
 7 פכאן עדד עשאר ראובן הדה תלאתה וארבעין אלפא וסבע מאיה
 15 ותלאתין: 8 ואבן פלוא אליאב: 9 ובנו אליאב נמואל ודתן ואבירם
 הו דתן ואבירם דעאה אלגמאעה אלדין תלפוו⁷ עלי מוסי והרון פי
 גמאעה קרח וכאן דלך בין ידי אללה⁸: 10 פפתחת אלארץ פאהא
 פאבתלעתהמא מע קרח פי וקת מות תלך אלגמאעה ואכלת אלנאר⁹
 אלמאיתין וכמסין רגלא פצארו עלמא: 11 ובנו קרח כסף בהם¹⁰ ולם
 20 ימותו: 12 ובנו שמעון לעשאיריהם עשאר אלנמואלין ועשאר אלימינין
 ועשאר אליכינין: 13 ועשאר אלזרחין ועשאר אלשאוילין: 14 פכאן
 עדד עשאר שמעון הדה אתנין ועשרין אלפא ומאיתין: 15 ובנו גר
 לעשאיריהם עשאר אלצפונין ועשאר אלחגיין ועשאר אלשונין:
 16 ועשאר אלאזנין ועשאר אלעריין: 17 ועשאר אלארודיין ועשאר

(1) "נשיא בית אבותיו השמעוני" עיין ראב"ע.

(2) ר"ל ראש משפחה בעמו.

(3) "כי אויבים הם לבם".

(4) "ויצו משה ואלעזר הכהן לפקדם" וכן תרגם אונקלוס.

(5) עיין רש"י.

(6) "ויהיו בני ראובן בכור ישראל משפחת החנוכיים" וכן העתיק בבל הפרשה.

(7) וכן תרגם אונקלוס: דאחכנשו.

(8) "וזה היה לפני ה'" שהיה ריבם על משה לא על ה' כמו שדרשו חז"ל (סנהדרין

ק"י ע"א).

(9) "ותבלע אותם עם קרח בעת מות העדה הזאת ואכול האש וגו'". הגאון העתיק כן
 לומר לך שקרח מהנבלעים היה ולא מהשרופים. וזה נגד דברי חז"ל (שם) ונגד דעת הראב"ע
 (למעלה מ"ז ל"ד).

(10) "מבעו ולא מתו" ר"ל בלעה הארץ אותם אבל ניצולו אח"כ וחי.

אלאראליין: 18 פכאן עדד עשאר גר הדה ארבעין אלפא וכמס מאיה:
 19 ובנו יהודה אִלֵּא¹ ער ואונן ומאתא פי בלד כנעאן: 20 תם צאר
 בנו יהודה² לעשאיריהם עשאר אלשלניין ועשאר אלפרציין ועשאר
 אלזרחיין: 21 ובנו פרץ עשאר אלחצרניין ועשאר אלחמוליין: 22 פכאן
 עדד עשאר יהודה הדה סתה וסבעין אלפא וכמס מאיה: 23 ובנו
 יששכר לעשאיריהם עשאר אלתולעיין ועשאר אלפוניין: 24 ועשאר
 אלישביין ועשאר אלשמרניין: 25 פכאן עדד עשאר יששכר הדה
 ארבעה וסתין אלפא ותלאת מאיה: 26 ובנו זבולן לעשאיריהם עשאר
 אלסרדיין ועשאר אלאלונניין ועשאר אליחלאליין: 27 פכאן עדד
 עשאר זבולן הדה סתין אלפא וכמס מאיה: 28 ואבנא יוסף לעשאיריהם
 מנשה ואפרים: 29 פכאן מנשה עשאר אלמכיריין ועשאר
 אלגלעדיין מן גלעד אבן מכיר³: 30 ובנו גלעד עשאר אלאיעזריין
 ועשאר אלחלקיין: 31 ועשאר אלאשריאלין ועשאר אלשכמיין
 32 ועשאר אלשמידעיין ועשאר אלחפריין: 33 וצלפחד אבן חפר לס
 יכן לה בנון אלא בנאת ואסמהן מחלה ונעה וחגלה ומלכה ותרצה: 34
 פכאן עדד עשאר מנשה הדה אתנין וכמסין אלפא וסבע מאיה:
 35 ובנו אפרים לעשאיריהם עשאר אלשתלחיין ועשאר אלבכריין
 ועשאר אלתחניין: 36 ועשאר אלערניין מן ערן אבן שותלח⁴:
 37 פכאן עדד עשאר בני אפרים הדה אתנין ותלאתין אלפא וכמס
 מאיה האולי אולאד יוסף ועשאיריהם: 38 ובנו בנימן לעשאיריהם עשאר
 אלבלעיין ועשאר אלאשבליין ועשאר אלאחירמיין: 39 ועשאר
 אלשופמיין ועשאר אלחופמיין: 40 ועשאר אלארדיין ועשאר אלנעמיין
 מן בני בלע⁵: 41 פכאן עדד עשאר בנימן הדה כמסה וארבעין אלפא
 וסת מאיה: 42 ובנו דן לעשאיריהם עשאר אלשוחמיין ומא תעשר
 מנהם⁶: 43 פכאן עדד דלך ארבעה וסתין אלפא וארבע מאיה: 44
 ובנו אשר לעשאיריהם עשאר אלימניין ועשאר אלישוויין ועשאר
 אלבריעיין: 45 ועשאר אלחכריין ועשאר אלמלכיאליין מן בני בריעה⁷:
 46 וכאן אסם אבנה אשר שרח: 47 פכאן עדד עשאר אשר הדה
 תלאתה וכמסין אלפא וארבע מאיה: 48 ובנו נפתלי לעשאיריהם עשאר

(1) „בראשונה.

(2) „ואחרי כן היו בני יהודה.”

(3) „ומשפחות הגלעדיים מגלעד בן מכיר.”

(4) „ומשפחות הערניים מערן בן שותלח.”

(5) „ומשפחות הארדי ומשפחות הנעמי מבני בלע.”

(6) „משפחות השוחמים ומה שהתיחס להם” עיין ראב”ע.

(7) „ומשפחות החכרי ומשפחות המלכיאלי מבני בריעה.”

אליחצאליין ועשאר אלגוניין: 49 ועשאר אליצריין ועשאר אלשלמיין:
 50 פכאן עדר עשאר נפתלי הדד במסד וארבעין אלפא וארבע מאיה:
 51 פדלך גמלה עדר בני אסראיל סת מאיה אלף ואלף ואחד וסבע
 מאיה ותלאתון: 52 תם כלם אללה מוסי קאילא: 53 להאולי וגב אן
 5 יקסם אלבלד נחלה באחצא אסמאיהם: 54 פללכתיר תכלר נחלתה
 וללקליל תקללהא כל סבט עלי קדר עדדה: 55 לען
 באלסהם יקסם אלבלד באסמא אסכאט אבאיהם: 56 ועלי קדר אלסהם
 תקסם נחלתהם בין כתיר וקליל: 57 והדה אעדאד לוי לעשאירהם
 עשאר אלגרשניין ועשאר אלקהתיין ועשאר אלמרריין: 58 וסאיר
 10 עשאירהם: עשאר אללבניין ועשאר אלחברניין ועשאר אלמחליין
 ועשאר אלקרחיין ואולד קהת עמרם: 29 וכאן אסם זוגה עמרם יוכבד
 אבנה לוי אלתי ולדת ללוי במצר פולדת הרון ומוסי ומרים אכתהמא:
 60 וולד להרון נדב ואביהוא ואלעזר ואיתמר: 61 ומאת נדב ואביהוא
 במא קרבא נארא גריבה בין ידי אללה: 62 פכאן עדדהם תלאתה
 15 ועשרין אלפא כל דכר מן אבן שהר פצאעדא לס: יעדו פי גמלה בני
 אסראיל אד לס יעמו נחלה פי וסטהם: 63 האולי מעדודו מוסי ואלעזר
 אלאמאם אללדאן עדא בני אסראיל פי בידאת מואב עלי ארדן ירחו:
 64 ולם יכן פיהם רגל מן מעדודי מוסי והרון אלאמאם אללדאן עדא
 בני אסראיל פי ברירה סיני: 65 לאן אללה חכם עליהם כאן יתמאותו:
 20 פי אלבריה ולם יבק מנהם רגל אלא כלב אבן יפנה ויהושע אבן נון:

כז

1 תם תקדם בנאת צלפחד אבן חפר אבן גלעד אבן מכיר אבן
 מנשה מן עשאר מנשה אבן יוסף אללאתי אסמאיהן מחלה ונעה וחגלה
 ומלכה ותרצה: 2 פקמן בין ידי מוסי ואלעזר אלאמאם ואלאשראף
 25 וסאיר אלגמאעה ענד באב כבא אלמחצר קאילאת: 3 אן אבאנא
 מאת פי אלבריה והו פלם יכן פי גמלה אלגמאעה אלדין תגמעו עלי
 אללה מע קרח לאנה מאת בכשיטה ולם יכלף בנין: 4 פלם ינקץ אסם
 אבינא מן בין עשירתה אד לים לה אבן כל אעטנא נחלה פימא בין
 אעמאמנא: 5 פרפע מוסי חכמהן אלי אללה: 6 תם קאל אללה למוסי
 80 תכלימא: 7 נעמא קאל בנאת צלפחד אעטהן חוז נחלה פימא בין

(1) "כל שבט לפי מספרו".

(2) "ושאר משפחותיהם".

(3) ובכ"ו י: אד.

(4) "ח" גזר עליהם שימותו אחד אחד".

אעמאמהן ואנקל נחלה אביהן להן: 8 ומר בני אסראיל וקל להם אי רגל מאת וליס לה אבן פאנקלו נחלתה לאבנתה: 9 פאן לם תכן לה אבנה פאעטו נחלתה לאכותה: 10 פאן לם יכן לה אכזה פאעטוהא לאעמאמה: 11 פאן לם יכן לה אעמאם פאעטוהא לנסיבה אלאקרר אליה מן עשירתה יחזוהא וליכן דלך לבני אסראיל רסם חכם כמא 5 אמר אללה מוסי: 12 ולמא קאל אללה למוסי אצעד אלי גבל אלעברים הדא ואנטר אלבלד⁽¹⁾ אלדי אנא מעטיה בני אסראיל: 18 פאדא אבצרתה פאנצם אלי קומך אנת איצא כמא אנצם הרון אכוך: 14 כמא כאלפתמא אמרי פי בריה צין ענד כצומה אלגמאעה פלם תקדסאני בדלך אלמא בחצרתהם ולדלך סמי מא כצומה רקים⁽²⁾ פי בריה צין: 10 15 קאל מוסי בין ידי אללה קאילא: 16 אן שית יא רב אלאה ארואח גמיע אלבשר פאסתכלף רגלא עלי אלגמאעה⁽³⁾: 17 יכרג בין ידיהם וידכל בין ידיהם ויכרגהם וידכלהם ולא יבקו כנגם לים להם ראע: 18 פקאל אללה למוסי כד יהושע אבן נון פאנה רגל פיה פצל⁽⁴⁾ ואסנר ידך עליה: 19 ואוקפה בין ידי אלעזר אלאמאם וסאיר אלגמאעה ומרה 15 בחצרתהם: 20 ואנעל עליה מן בהאיך לבי תקבל מנה⁽⁵⁾ גמאעה בני אסראיל: 21 וליכן וקופה בין ידי אלעזר אלאמאם חתי יסאל פי חואיגה בהיאה אלאנאר בין ידי אללה וען אמרה יכרגו וידכלו⁽⁶⁾ הו ובנו אסראיל וסאיר אלגמאעה: 22 פצנע מוסי כמא אמרה אללה אן אכד יהושע ואוקפה בין ידי אלעזר אלאמאם וסאיר אלגמאעה: 23 ואסנר 20 ידיה עליה ואוצאה כמא קאל לה אללה:

כח

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 מר בני אסראיל וקל להם קרבאני דאימי⁽⁷⁾ מרצי מקבולי אחפטוה אן תקרבוה לי פי וקתה: 8 ובין להם⁽⁸⁾ אן אלמרצי אלדי תקרבוה ללה חמלאן אבנא סנה צחיחאן פי 25 כל יום צעידה דאימא: 4 אחדהמא באלגדאה ואלאכר בין אלגרובין:

(1) פי וק: בלד כנעאן.

(2) "ולא קדשתם אותי במים ההם לעיניהם ולכן נקראו מי מריבת קדש".

(3) הגאון מחבר פסוק י"ב וי"ג עם פסוק מ"ו וענינו ויהי כאשר אמר ה' אל משה עלה ... ונאספת ... ויאמר משה לפני ה' אם תרצה מיתתי מנת תחתי איש על העדה וגו'.

(4) "יתרון".

(5) "ישמעוהו".

(6) "עד שישאל ממנו על צרכיו בתכונת האורים לפני ה' ועל פיו יצאו ויבואו" ר"ל על פי אלעזר הכהן. ובפ': ען אמר אללה = על פי ה' ר"ל על פי משפט האורים.

(7) "קרבני תמיד".

(8) ר"ל והודעת להם כי הקרבן אשר תקריבו לה' לרצונו וכי.

5 ועשר ויבה סמיד מן אלבר מלתות ברבע קסט מן דהן מטחון:
 6 צעידה דאימה כמא צנעת פי בר"ה סיני) מקבולה מרציה ללה:
 7 ומעה מן אלמוזאג רבע קסט לכל חמל ירש פי אלקדם רשא
 מן עתיקה) ללה: 8 ואדא צנעת אלחמל אלתאני בין אלגרובין
 5 פכצעידה אלגדאה ומזאנהא אצנעה) קרבאנא מקבולא מרציה ללה:
 9 ופי יום אלסבת חמלאן אבנא סנה צחיחאן ומעהמא עשראן מן אלבר
 סמידא מלתותא בדהן ומזאנה: 10 דלך קרבאן סבת בסבת מע אלקרבאן
 אלדאים ומזאנה: 11 ופי רווס שהורכס קרבו צעידה ללה רתין מן
 אלבקר וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא: 12 ותלאתה עשור
 10 מן אלבר סמידא מלתותא בדהן לכל רת ועשרין ללכבש: 18 ועשרא
 לכל חמל כדאך אלצעידה אלמקבולה אלמרציה ללה: 14 ומזאנהם
 נצק קסט לכל תור ותלת קסט ללכבש ורבע קסט לכל חמל מן אלשראב
 הדא קרבאן שהר בשהר לשהור אלסנה: 15 ועתודא מן אלמאעז דכוה
 ללה ומע אלקרבאן אלדאים יקרב דלך ומזאנה: 16 ופי אלשהר אלואל
 15 פי אליוס אלראבע עשר מנה פסח ללה: 17 ופי אליוס אלכאמס עשר
 מנה חג סבעה איאם יוכל פטיר: 18 פי אליוס אלואל מנהא אסם מקדם
 כל צנאעה מכסב לא תצנעו: 19 וקרבו קרבאנא צעידה ללה רתין
 מן אלבקר וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא יכונו לכס: 20 ומעהם
 מן אלבר סמידא מלתותא בדהן תלאתה עשור לכל תור ועשרא ללכבש:
 20 21 ועשרא לכל חמל מן אלסבעה: 22 ועתודא ללדכוה ליסתגפר ענכס:
 23 מא כלא קרבאן אלגדאה וקרבאן אלדאים אלתאן) תקרבו הדא:
 24 ומתלהא קרבו פי כל יום מן אלסבעה אלאיאם קרבאנא מקבולא
 מרציה ללה מע אלקרבאן אלדאים ומזאנה: 25 ופי אליוס אלסאבע
 אסם מקדם יבון לכס כל צנאעה מכסב לא תעמלו: 26 ופי יום אלבכור
 25 פי תקריבכם ברא גדידא ללה בעד אסאביעכם) אסם מקדם יבון לכס
 כל צנאעה מכסב לא תצנעו: 27 וקרבו צעידה מקבולה מרציה ללה
 רתין מן אלבקר וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה: 28 ומעהם מן אלבר
 סמידא מלתותא בדהן תלאתה עשור לכל רת ועשרין ללכבש: 29 ועשרא

(1) כאשר נעשתה במדבר סיני ר"ל כאותה שנעשו בימי המלואים (שמות כ"ט א')
 הגאון העתיק במדבר סיני כי בהר סיני לא נקרב חמיר.

(2) ת"א: נסוך דחמר עתיק.

(3) וכאשר תעשה הכבש השני בין הערבים תעשהו וכו'.

(4) "מלבד עולת הבקר ועולת התמיד השנית" ר"ל תמיד של שחר ותמיד של בין
 הערבים. אולי העתקת הגאון מורה על מאמר ר' יהודה (בבלי יומא ע"ב) אחד (ר"ל מן
 שבעת כבשים) קרב עם תמיד של שחר וששה עם תמיד של בין הערבים.

(5) "אחר שבוועותיכם" (שבעה). תרגום יונתן: כדי יתמלון שבעתי שבועיא.

לכל חמל מן אלסבעה: 30 ועתודא מן אלמאעז ליסתגפר ענכם: 31 מא
כלא אלקרבאן אלדאים וברה תקרבו דלך וצחאחא תכון לכם ומזאגהא:

כט

- 1 ופי אליוס אלאול מן אלשהר אלסאבע אסם מקדם יכון לכם כל
צנאעה מכסב לא תצנעו ויום גלבה יכון לכם: 2 וקרבו צעידה מקבולה 5
מרציה ללה רתא מן אלבקר ואחדא וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה
צחאחא: 8 ומעחם מן אלבר סמידא מלתותא בדהן תלאתה עשור
ללרת ועשרין ללכבש: 4 ועשרא לכל חמל מן אלסבעה: 5 ועתודא מן
אלמאעז דכזה ליסתגפר ענכם: 6 מא כלא קרבאן אלשהר וברה
ואלקרבאן אלדאים וברה ומזאגהא כאלסביל מקבולה מרציה קרבאן 10
ללה: 7 ופי אלעאשר מנה אסם מקדם יכון לכם ואגיעו אנפסכם וכל
עמל לא תעמלו: 8 וקרבו צעידה ללה מקבולה מרציה רתא ואחדא
וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא: 9 ומעחם מן אלבר סמידא
מלתותא בדהן תלאתה עשור ללרת ועשרין ללכבש: 10 ועשרא לכל
חמל מן אלסבעה: 11 ועתודא מן אלמאעז ללדכזה מא כלא דכזה 15
אלגפראן ואלקרבאן אלדאים וברהמא ומזאגהא: 12 ופי אליוס אלכאמס
עשר מנה אסם מקדם יכון לכם וכל צנאעה מכסב לא תצנעו וחגו חגא
ללה סבעה איום: 13 וקרבו צעידה קרבאנא מקבולא מרציה ללה
תלאתה עשר רתא מן אלבקר וכבשין וארבעה עשר חמלא בני סנה
צחאחא: 14 ומעחם מן אלבר סמידא מלתותא בדהן תלאתה עשור לכל 20
רת מן אלתלאתה עשר ועשרין לכל כבש מן אלכבשין: 15 ועשרא
לכל חמל מן אלארבעה עשר: 16 ועתודא מן אלמאעז ללדכזה סוי
אלקרבאן אלדאים וברה ומזאגה: 17 ופי אליוס אלתאני אתנא עשר
רתא מן אלבקר וכבשין וארבעה עשר חמלא בני סנה צחאחא:
18 וברהם ומזאגהם ללרתות וללכבשין ואלחמלאן באחצאיהם עלי 25
אלסביל: 19 ועתודא מן אלמאעז ללדכזה סוי אלקרבאן אלדאים וברה
ומזאגה: 20 ופי אליוס אלתאלת אחד עשר רתא וכבשין וארבעה
עשר חמלא בני סנה צחאחא: 21 וברהם ומזאגהם ללרתות וללכבשין
וללחמלאן באחצאיהם עלי אלסביל: 22 ועתודא ללדכזה סוי אלקרבאן
אלדאים וברה ומזאגה: 23 ופי אליוס אלראבע עשרה רתות וכבשין
וארבעה עשר חמלא בני סנה צחאחא: 24 וברהם ומזאגהם ללרתות
וללכבשין ואלחמלאן באחצאיהם עלי אלסביל: 25 ועתודא מן אלמאעז
ללדכזה סוי אלקרבאן אלדאים וברה ומזאגה: 26 ופי אליוס אלכאמס
תסעה רתות וכבשין וארבעה עשר חמלא בני סנה צחאחא: 27 וברהם

ומזאגהם ללדתות ואלכבשין ואלחמלאן באחצאיהם עלי אלסביל:
 28 ועתודא ללדכוה סוי אלקרבאן אלדאים וברה ומזאגה: 29 ופי אליום
 אלסאדס תמאניה רתות וככשאן וארבעה עשר חמלא בני סנה צחאחא:
 30 וברהם ומזאגהם ללדתות ואלכבשין ואלחמלאן באחצאיהם עלי
 5 אלסביל: 31 ועתודא ללדכוה סוי אלקרבאן אלדאים וברה ומזאגה:
 32 ופי אליום אלסאבע סבעה רתות וככשין וארבעה עשר חמלא בני
 סנה צחאחא: 33 וברהם ומזאגהם ללדתות ואלכבשין ואלחמלאן
 באחצאיהם עלי סבילהם: 34 ועתודא ללדכוה סוי אלקרבאן אלדאים
 וברה ומזאגה: 35 ופי אליום אלתאמן מכת פי אלקדס יכון לכם כל
 10 צנאעה מכסב לא תצנעו: 36 וקרבו צעידה קרבאנא מקבולא מרצא
 ללה רתא ואחדא וככשא וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא: 37 וברהם
 ומזאגהם ללדת וללכבש ואלחמלאן באחצאיהם עלי אלסביל: 38 ועתודא
 ללדכוה סוי אלקרבאן אלדאים וברה ומזאגה: 39 הדא מא תקרבו
 ללה פי אעיאדכם מא בלא נדורכם ותברעכם מן צואעד וחדאיה ומזאג
 15 ודבח סלאמה⁽²⁾:

ל

1 פקאל מוסי לבני אסראיל גמיע מא אמרה אללה בה: 2 תם
 כלם מוסי ריסא אלאסבאט אלדין לבני אסראיל⁽¹⁾ קאילא הדא אלאמר
 אלדי אמר אללה בה: 2 אי רגל נדר נדרא ללה או חלה ימינא ליעקד
 20 עקדא עלי נפסה פלא יבדל קולה ככל מא כרג מן פיה יעמל: 4 ואיה
 מראה נדרת נדרא ללה או עקדת⁽¹⁾ עקדא פי בית אביהא פי חאל
 צבאיהא: 5 פסמע אבוהא נדרהא ועקדהא אלדי עקדת עלי נפסהא
 פאמסך ענהא⁽⁵⁾ פקד תבת גמיע נדורהא וכל עקד עקדתה עלי נפסהא:
 6 ואן אנתהרהא⁽⁶⁾ אבוהא פי יום סמע דלך פכל נדורהא ועקדהא אלדי
 25 עקדתה עלי נפסהא גיר תאבת ואללא יגפר להא אד אנתהרהא אבוהא:
 7 ואן צארת לרגל ונדורהא עליהא או לפט שפתיהא אלדי עקדתה
 עלי נפסהא: 8 פסמע בעלהא פי אי יום סמע⁽⁷⁾ פאמסך ענהא פקד
 תבת נדורהא ועקדהא אלתי עקדתהא עלי נפסהא: 9 ואן אנתהרהא

(1) עיין ויקרא כ"ג ל"ו וזה הערה שם.

(2) "מעולות ומנחות ונסכים וזבח שלמים".

(3) "אשר לבני ישראל" דלא כפירש"י וראב"ע.

(4) "או אסרה" עיין ראב"ע.

(5) ענינו וחשך עצמו מדבר אתה.

(6) לשון מניעה.

(7) "באותה יום ששמע".

בעלהא פי יום סמע בדלך פקד פסך נדורהא אלדי עליהא ולפט שפתייהא
אלדי עקדתה עלי נפסהא¹ ואללה יגפר להא: 10 ונדר אלארמלה
ואלמטלקה פגמיע מא עקדתה עלי נפסהא פתאבת עליהא: 11 ואן
כאנת קד נדרת פי בית בעלהא או עקדת עקדא עלי נפסהא בימין:
12 פסמע דלך בעלהא ואמסך ענהא ולם ינתהרהא פקד תבתת נדורהא⁵
וכל עקד עקדתה עלי נפסהא: 13 ואן פסך דלך פי יום סמע בדלך פכל
מא כרג מן שפתייהא מן נדור ועקוד עלי נפסהא פגיר תאבת ולמא
פסכהא בעלהא פאללה יגפר להא: 14 וכדאך כל נדר וכל ימין בעקד
לעדאב אלנפס פבעלהא יתבת דלך ובעלהא יבטלה: 15 ואן אמסך
ענהא מן יום אלי יום פקד תבת גמיע נדורהא ועקודהא אלתי עליהא¹⁰
תבתהא למא אמסך ענהא פי יום סמע דלך: 16 פאן פסך דלך בעד
מא סמע בה פקד חמל וזרהא: 17 הדה אלרסום אלתי אמר אללה
בהא מוסי פימא בין אלרגל ומארתה⁹ ופימא בין אלאב ואבנתה פי
חאל צבאיהא ודי פי בית אביהא:

לא

15

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 אנתקם נקמה בני אסראיל
מן אלמדיניין ובעד דלך תנצם אלי קומך: 3 פקאל מוסי לקומה גרדו
מנכם רגאלא ללגיש יגזון אלמדין ליחלו נקמה אללה בהם: 4 אלפא
מן כל סבט מן אסבאט בני אסראיל תבעתו בהם ללגזו: 5 פאנמאז⁹ מן
אלוף אל אסראיל אלף מן כל סבט פצארו אתני עשר אלפא מגרדין ללגזו: 20
6 פבעת בהם מוסי אלפא מן סבט ללגזו ובפינחס אבן אלעזר אלאמאם
ללגזו ואניה אלקדם ואבואק אלתגליב בידה: 7 פגזו אל מדין כמא אמר
אללה מוסי וקתלו כל רגל: 8 וקתלו כמסה מלוך מדין מע קתלאהם אוי
ורקם וצור וחור ורבע ואיצא בלעם אבן בעור קתלוה באלסיף: 9 פסבי בנו
אסראיל נסא מדין ואטפאלהם וגמיע בהאימהם ומואשיהם ואתאתהם²⁵
גנמו: 10 וגמיע קראהם מע⁹ מסאכנהם וקצורהם⁹ אחרקוהא באלנאר:
11 ואכדו גמיע אלסלב ואלפי מן אלנאם ואלבהאים: 12 וגאו אלי מוסי
ואלעזר אלאמאם ואלי גמאעה בני אסראיל באלסבי ואלפי ואלנהב אלי

(1) ק: פגמיע נדורהא ועקודהא אלתי עקדתהא עלי נפסהא גיר תאבת = וכל נדריה
ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקומו.

(2) פ' הוסיף כאן מלת דאימא = תמיד ובין אב לבתו בנעוריה לבד.

(3) וכן תרגם אונקלוס: ואחבחרו.

(4) „ונכסיהם” עיין ת”א וראב”ע.

(5) ק: מן מסאכנהם.

(6) „וארמנותיהם” עיין רש”י וראב”ע.

אלעסכר אלי בידאת מואב אלתי עלי ארדן ירחו: 13 פכרג מוסי ואלעזר
אלאמאם ואשראף אלגמאעה תלקאהם אלי כארג אלעסכר: 14 פסכט
מוסי עלי אלמוכלין באלגיש ריסא אלאלוק וריסא אלמיין אלגאיין מן
גזאה (אלחרב¹): 15 וקאל להם מוסי הל אסתבקותם כל אנתי: 16 אלים
5 הן² לבני אסראיל בקול בלעם חתי אוקען נכתא באללה³ בסבב
פעור פחל אלובא בגמאעה אללה: 17 פאלאן אקתלו כל דכר מן
אלאטפאל וכל מראה ערפת מצאנעה ארגל⁴: 18 וסאיר אטפאל
אלנסא אלתי לס יערפן מצאנעה ארגאל אסתבקותן לבם: 19 ואנתם
פאנולו כארג אלעסכר סבעה איאם כל מן קתל נפסא וכל מן דנא
10 בקתיל פתתדכו פי אליום אלתאלת ופי אליום אלסאבע אנתם וסביכם:
20 וכל תוב ואניה מן גלוד ומעמול מן מרעו ואניה כשב תדכוה:
21 תם קאל אלעזר אלאמאם לרגאל אלגזאה אלגאיין מן (אלחרב⁵)
הדא רסם אלשריעה אלתי אמר אללה בהא מוסי: 22 אמא אלדהב
ואלפצה ואלנחאם ואלחדיד ואלקלעי ואלאסרב: 23 פכל שי ימכן אן
15 ידכל אלנאר⁶ אמרוה פי אלנאר פיטהר ואיצא ידכא במא אלנצה⁷
וכל מא לא ידכל אלנאר אמרוה פי אלמא: 24 ואגסלו תיאככם פי
אליום אלסאבע ואטהרו ובעד דלך תדכלון אלי אלעסכר: 25 תם קאל
אללה למוסי קאילא: 26 ארפע גמלה⁸ מא פי אלסבי מן אלנאם
ואלבהאים אנת ואלעזר אלאמאם וריסא אבא אלגמאעה: 27 ואקסם
20 דלך בין אהל אלחרב אלכארגין ללגזו ובין סאיר אלגמאעה: 28 וארפע
מכסא ללה מן אהל אלחרב אלכארגין ללגזו ראסא ואחדא מן כל כמס
מאיה מן אלנאם ואלבקר ואלחמיר ואלגנם: 29 וכדו דלך מן קסמהם
רפיעה ללה ואדפע דלך אלי אלעזר אלאמאם⁹: 30 וכד מן קסם בני
אסראיל ואחדא מן כמסין¹⁰ מן אלנאם ואלבקר ואלחמיר ואלגנם וסאיר
25 אלבהאים ואדפע דלך אלי אללויאניין האפטי מחפש מסכן אללה:
31 פענע מוסי ואלעזר אלאמאם כמא אמר אללה מוסי: 32 פכאן

(1) ובכ"י י: מן אלחרב.

(2) כמ' נוסף: כן מטגיאת = הסיתו.

(3) "עד שהפילו (ר"ל נשי מדין) מעל".

(4) בכ"י י: קד ערפת ר"ל אשה בעולה. וזה נגד דעת ספרי.

(5) "הבאים מהמלחמה" עיין אללמע דף 43 שורה 10.

(6) "אשר יוכל לבא באש".

(7) "וגם במי הויה יתחטא" עיין למעלה י"ט י"ג.

(8) "שא את סכום" עיין שמות ל' ו"ב.

(9) "קחו זאת מחלקם תרומה לה" ותן אותה לאלעזר.

(10) "וקח מחלק של בני ישראל אחד מחמשים".

אלפי גמלה אלגנימה⁽¹⁾ אלתי גנמהא קום אלגזו עדד אלגנס סתמאיה
אלף וכמסה וסבעון אלפא: 33 ועדד אלבקר אתנאן וסבעון אלפא:
34 ועדד אלחמיר אחד וסתון אלפא: 35 ומן אלנאס מן אלנאס אלתי
לם יערפן מצאנעה אלרגל אתנאן ותלאתון אלפא: 36 פכאן נצף דלך
והו נציב אלדין כרגו ללגזו עדד אלגנס תלאתמאיה אלף וסבעה ותלאתין 5
אלפא וכמס מאיה: 37 פכאן עדד אלמכס ללה מן אלגנס סתמאיה
וכמסה וסבעין ראסא: 38 ואד אלבקר סתה ותלאתון אלפא פמכסהא
ללה אתנאן וסבעון⁽²⁾: 39 ואד אלחמיר תלאתון אלפא וכמסמאיה
פמכסהא ללה אחד וסתון: 40 ואד אלנאס סתה עשר אלפא פמכסהא
ללה אתנאן ותלאתון ראסא: 41 פדפע מוסי אלמכס אלמרפוע ללה 10
אלי אלעזר אלמאס כמא אמרה אללה: 42 ועדד קסם בני אסראיל
אלדי קסמה מוסי מן קום אלגזאה: 43 פכאן דלך מן אלגנס תלאת
מאיה אלף וסבעה ותלאתין אלפא וכמס מאיה: 44 ומן אלבקר סתה
ותלאתין אלפא: 45 ומן אלחמיר תלאתין אלפא וכמס מאיה: 46 ומן
אלנאס סתה עשר אלפא: 47 פאכד מוסי מן דלך ואחדא מן כל כמסין 15
מן אלנאס ואלבהאים ודפעה אלי אלליואניין חאפטי מחפט מסכן אללה
כמא אמרה: 48 תם תקדם אלי מוסי אלמוכלון באלוף אלגיש ריסא
אלאלוף וריסא אלמיין: 48 פקאלו לה עבידך רפעו גמלה אהל אלחרב
אלדין מענא⁽³⁾ פלם יפתקד מנא רגל: 50 וקד קרבנא קרבנא ללה
אי רגל מנא וגד אניה דהב מן דמלג וסואר וחלקה ותרבי וחקאב⁽⁴⁾ 20
לנסתגפר ען נפוסנא בין ידי אללה: 51 פקביץ מוסי ואלעזר אלמאס
אלדהב מנהם כל אניה מצוגה⁽⁵⁾: 52 פכאן גמלה דהב אלרפיעה אלדי
רפעוה ללה סתה עשר אלפא וסבע מאיה וכמסין מתקאלא מן ריסא
אלאלוף ואלמיין: 53 ואמא סאיר אהל אלחרב פמא גנמה כל ואחד
כאן לה⁽⁶⁾: 54 ולמא אכד מוסי ואלעזר אלמאס אלדהב מן ריסא 25
אלאלוף ואלמיין אתו בה אלי כבא אלמחצר דכרא לבני אסראיל בין
ידי אללה:

(1) "כל הבזה" עיין ראב"ע. וזה לשון המבחר: יתר עושר כמו יתרם עשה ויתרם לעולליתם.

(2) "ומפני שהבקר היו ששה ושלושים אלה."

(3) "אשר עמנו."

(4) העתקת שמות אלו החלאים נמצאת ג"כ בשרשים לאבן גנאח הויץ מהעתקת מלת עגיל המתורגם שם קרט והגאון תרגם תרכי ובלי ספק ענינו כמו תרך והוא הנזכר לאזנים.

(5) "כל כלי עשוי ביד הצורה."

(6) "ושאר אנשי המלחמה מה שבזו כל אחד לו היה."

לב

1 ומאשיה כתירה כאנת לבני ראובן ולבני גד עשימה גרא פראו
 בלד יעזר ובלד גלעד פאדא בהמא מוצע מאשיה: 2 פנאו בנו גד ובנו
 ראובן וקאלו למוסי ואלעזר אלאמאם ואשראף אלגמאעה קאילין: 3 אן
 5 עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושכם ונבו ובען: 4 אלבלד
 אלדי פתחה אללה בין ידי גמאעה בני אסראיל הו בלד יצלח ללמאשיה
 ולעבידך מאשיה: 5 פאן וגרנא חטאא ענדך ידפע אלינא הדא אלבלד
 נחלה ולא תגזנא אלארדן: 6 קאל להם מוסי הל אכותכם ימצון אלי
 אחרב ואנתם תגלסון ההנא: 7 ולם תגבנון¹ קלוב בני אסראיל מן
 10 אלמציר אלי אלבלד אלדי אעטאהם אללה: 8 בדא צנע אבאוכם
 חין בעתת בהם מן רקים ברנע לירומו אלבלד: 9 פבלנו אלי
 ואדי אלענקוד וראוה וגבנו קלוב בני אסראיל מן אן ידכלו אלי אלבלד
 אלדי אעטאהם אללה: 10 פאשתד גצב אללה פי דלך אלוקת ואקסם
 קאילא: 11 אן ירא אלרגאל אלדין צעדו מן מצר מן אבן עשרין סנה
 15 פצאעדא אלבלד אלדי אקסמת אן אעמיה לאברהם² ואסחק ויעקוב
 אד לם יתבעו טאעתי: 12 אלא כלב בן יפנה אלקנזי ויהושע בן נון
 פאנהמא אתבעא טאעה אללה: 13 ולמא אשתד גצב אללה עליהם
 תוההם פי אלבריה ארבעין סנה אלי אן פני גמיע אלגיל אלדי פעל
 אלשר בין ידוה: 14 פהודאכם קד קמתם מכאן אבאיכם עלי תעלים
 20 אלנאם אלכטאין³ לתוידו איצא פי שדה גצב אללה עלי בני אסראיל:
 15 לאנכם אן רגעתם ען טאעתה זאר פי תרכהם פי אלבריה פתהלכון
 האולי אלקום אדא אמסכו ענכם: 16 פתקדמו אליה וקאלו אנא גבני
 חטאיר למואשינא ההנא וקרי לאטפאלנא: 17 ונתגרד מסרעין⁴ בין
 ידי בני אסראיל אלי אן נוצלהם אלי מכאנהם פתקים אטפאלנא פי קרי
 25 חצינה מן קבל אהל אלבלד: 18 לא נרגע אלי ביותנא אלי אן יחוז כל

(1) "למה תרכו ותמסו את לב בני ישראל".

(2) פ': אלדי אמר אללה באלמציר אליה = אשר צוה ח' לבוא אליה.

(3) "לתור את הארץ".

(4) "אשר נשבעתי לתת אותה לאברהם".

(5) לפי מה שלימדו האנשים החטאים וענין ההזעקה הזאת כמו שתרגמו אונקלוס

ויונתן: תלמידי גובריא הויביא. עיין ראב"ע.

(6) "כי אם תשובו ולא תשמעו אליו הוא יעוכם עוד במדבר ושחתם להעם הזה אם יחרישו

לכם" הגאון הוסיף אדא אמסכו ענכם ר"ל אם ישמעו אליכם. עיין למעלה ל' ח' ואיוב י"ג י"ג.

(7) "מתירים" עיין רש"י וראב"ע.

סבט מן בני אסראיל נחלתה: 19 לאן לא נחזו מעהם שיא מן עבר אלארדן אלי הנאך⁽¹⁾ אדא קבצנא נחלתנא⁽²⁾ מן עבר אלארדן שרקא: 20 קאל להם מוסי אן צנעתם הדא אלאמר ותגדלתם בין ידי אללה פי אלגיש: 21 ועבר לכם כל מגד פיהם אלארדן בין ידיה אלי אן יקרין אעדאה מן בין ידיה: 22 פאדא פתח אלבלד בין ידיה פבעד דלך⁽³⁾ תרגעון תכונו אבריא ענד אללה וענד אל אסראיל ויכון הדא אלבלד לכם חווא בין ידיה: 28 ואן לס תצנעו כדאך פקד אכטאתם ללה פאעתרפו בכטאיאכם אדא נאלתכם עקובתה⁽⁴⁾: 24 ואכנו לכם קרי לאטפאלכם וחטאיר לגנמכם ומא כרג מן פמכם תצנעוה: 25 קאלו לה עבידך יצנעון כמא יאמרהם סידנא: 26 אטפאלנא ונסאונא ומואשינא וסאיר 10 בהאימנא יקימון פי בלד אלגרש: 27 ועבידך יעבר מנהם כל מגד ללגיש בין אללה ללחרב כמא קאל סידנא: 28 פאמר להם מוסי/אלעזר אלאמאם ויהושע בן נון וריסא אבא גמאעה בני אסראיל⁽⁵⁾ 29 וקאל אן עברו מעכם אלארדן כל מגד ללחרב בין ידי אללה חתי יפתח אלבלד בין ידיכם פאעטוהם בלד גרש חווא: 30 ואן לס יעברו מגרדין 15 מעכם פליחוזו פימא בינכם פי בלד כנעאן: 31 פאגאבוה וקאלו גמיע מא אמר אללה בה עבידך אנא צאנעון: 32 פנחן נעבר מגרדין בין ידי אללה אלי בלד כנאען חתי יחצל לנא חוז נחלתנא⁽⁶⁾ מן עבר אלארדן: 33 פאעטי מוסי בני גד ובני ראובן ונצף סבט מנשה אבן יוסף בלד ממלכה סיחון מלך אלאמוריין ובלד ממלכה עוג מלך אלבתניה 20 כל ארץ מע קראהא אלתי עלי תלמהא מסתדירא⁽⁷⁾: 34 פבני בנו גד דיבן ועטרת וערער: 35 ועטרת שופן ויעזר ויגבהה: 36 ובית נמרה ובית הרן קרי חצינה וחטאיר גנס: 37 ובנו ראובן בנו חשבון ואלעלא וקריתים: 38 וגבו ובעל מעון מנקולה אסמאהן ושכמה ודלך אנהם סמו אלקרי אלתי בנוהא במא שאו⁽⁸⁾: 39 תם מצו בנו מכיר אבן מנשה 25 אלי גרש פפתחוהא וטרדו אלאמורי אלדי פיהא: 40 ואעטי מוסי אלגרש למכיר אבן מנשה וסכנהא: 41 ומצי יאיר אבן מנשה ופתח

(1) "עד המקום הזה".

(2) "כי לקחנו נחלתנו" עיין ת' אונקלוס.

(3) "ותתורו את הטאתכם כאשר ימצא אתכם ענשו".

(4) "וראשי אבות עדת ב'".

(5) "עד שיהיה לנו אחוזת נחלתנו".

(6) "ארץ ממלכת סיחון . . . וארץ ממלכת עוג . . . כל הארץ עם עריה אשר

בגבולה סביב".

(7) "אשר הוסבו שמותם ושכמה וזה שקראו הערים אשר בנו כמו שרצו" ר"ל ששנו

שמות גבו ובעל מעון שהיו שמות אלילים ולא שם שכמה.

סוֹאֲדָהָן וּסְמָאָה סוֹאֲדָ יֹאִיר: 42 וּמִצִּי נָבַח פֶּתַח קֶנֶת וּרְסָאֲתִיקָהָ
וּסְמָאָהָ נָבַח עָלֶי אִסְמָה: .

לג

1 וְהָיָה מֵרֶאֱחֹל בְּנֵי אִסְרָאֵל אֲדָ כָּרְגוּ מִן בְּלַד מִצְרַיִם עָלֶי גִּיּוּשֵׁהֶם
5 בִּיד מוֹסִי וְהָרִוּן: 2 פִּכְתָּב מוֹסִי כְּרוּגָהֶם אֵלֶי מֵרֶאֱחֹלָהֶם⁽¹⁾ עָלֶי קוֹל
אֱלֹלָהּ וְהָיָה מֵרֶאֱחֹלָהֶם לְכְרוּגָהֶם: 3 אֲדָ רָחֳלוּ מִן עֵין שִׁמְשֵׁם פִּי אֱלֹשֶׁהָר
אֱלֹאֵל פִּי אֱלֹיִם אֱלֹכָאִמָּם עֵשֶׁר מִנָּה וְדֹלֶךְ מִן גֹּד אֱלִפְסָח פִּכְרָג בְּנֵי
אִסְרָאֵל בִּיד רַפְּיָעָה בַּחֲצֵרָה גָּמִיעַ אֱלִמְצִרִיִּין: 4 וְהֵם יִדְפְּנוּן אֱלֹדִין
קִתְלָהֶם אֱלֹלָהּ פִּיהֶם מִן כָּל בָּכָר וְצִנֵּעַ אַחְכָּאִמָּא בְּמַעְבֹּדָאֲתָהֶם:
10 5 פִּרְחָלוּ מִן עֵין שִׁמְשֵׁם וְנִזְלוּ פִּי סִכְתָּ: 6 וּרְחָלוּ מִן תָּם וְנִזְלוּ פִּי אִיתָם
פִּי טָרָף אֱלִבְרִיָּה: 7 וּרְחָלוּ מִן תָּם וְנִזְלוּ פִּי פוֹהֶה חִירוֹתִי⁽²⁾ אֱלֹתִי פִּי
חֲצֵרָה בְּעַל צִפּוֹן וְנִזְלוּ בֵּין יָדֵי מַגְדֹּל: 8 וּרְחָלוּ מִן תָּם וְעִבְרוּ פִּי וְסֹט
אֱלִבְחָר אֱלִי אֱלִבְרִיָּה תָם סָאֲרוּ מִסָּאֲפָה תִּלְאֲתָהּ אִיָּאִם פִּי בְרִיָּה אִיתָם
וְנִזְלוּ פִּי מִרָה: 9 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנָאוּ אֱלִי אֵילָם וְכָאֵן פִּיהָא אֲתִנְתָּא
15 עֲשֵׂרָה עֵין מָא וְסִבְעוֹן נִבְלָה פְּנִזְלוּ הִנָּאֵךְ: 10 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ עָלֶי
אֱלִקְלוּם: 11 וּרְחָלוּ מִן תָּם וְנִזְלוּ פִּי בְרִיָּה סִין: 12 וּרְחָלוּ מִן תָּם וְנִזְלוּ
פִּי דִפְקָה: 13 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי אֱלוּשׁ: 14 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי
רַפִּידִים וְלֹם יִכֵּן תָּם מָא לִלְקוֹם יִשְׁרָבוּנָה: 15 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי
בְרִיָּה סִינִי: וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי מִקָּאֲבָר אֱלִמְשִׁתְּהִיִּין: 17 וּרְחָלוּ
20 מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי חֲצֵרָת: 18 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי רִתְמָה: 19 וּרְחָלוּ
מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי רִמֵּן פִּרְץ: 20 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי לִבְנָה: 21 וּרְחָלוּ
מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי רִסָּה: 22 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי קִהֲלָתָה: 23 וּרְחָלוּ
מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי גָבֹל שִׁפְרָ: 24 וּרְחָלוּ מִן תָּם וְנִזְלוּ פִּי חֲרָדָה:
25 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי מִקְהֲלָת: 26 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי תַחַת:
27 27 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי תִרְחָ: 28 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי מִתְקָה:
29 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי חֲשִׁמְנָה: 30 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי מִסְרוֹת:
31 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי בְנֵי יַעֲקֹב: 32 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי חֲרָ אֱלִגְדָּגָד:
33 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי יִטְבַּתָּה: 34 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי עִבְרָנָה:
35 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי עֲצִין גִּבְרָ: 36 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי בְרִיָּה צֵן
30 37 וּרְחָלוּ מִנְהָא וְנִזְלוּ פִּי גָבֹל הוֹר פִּי טָרָף בְּלַד אֲדוּם:
38 פִּצְעֵד הָרוֹן אֱלֹאֲמָאִם אֱלִי גָבֹל הוֹר פִּמָּאֲתָ תָם בָּאֲמֵר אֱלֹלָהּ פִּי סִנָּה

(1) ר"ל איך יצאו ממקום למקום. עיין ראב"ע.

(2) "ויהנו בני החירות" ואפשר שחסר כאן ורגעו = וישבו. עיין שמות י"ד ב'.

ארכעין לחרוג בני אסראיל מן בלד מצר פי אליום אלאול מן אלשהר
אלכאמס: 39 וכאן לה מאיה ותלאת ועשרון סנה למא מאת הנאך:
40 תם כאן כבר מא סמע אלכנעאני¹ מלך ערד והו סאכן אלדארום
פי בלד כנעאן במגי בני אסראיל: 41 ורחלו מן תם ונזלו פי צלמנה:
42 ורחלו מנהא ונזלו פי פונן: 43 ורחלו מנהא ונזלו פי אבת: 44 ורחלו 5
מנהא ונזלו פי עיי אלמגאז² פי בלד מואב³: 45 ורחלו מנהא ונזלו
פי דיכין נד: 46 ורחלו מנהא ונזלו פי עלמן דבלתימה: 47 ורחלו מנהא
ונזלו פי גבאל אלעברים⁴ בין ידי נבו: 48 ורחלו מנהא ונזלו פי בידאת
מואב עלי ארדן ירחו: 49 פנזלו עלי אלארדן מן בית ישמת אלי מרג
שמים ודלך בידאת מואב⁵: 50 פכלם אללה מוסי פי בידאת מואב 10
עלי ארדן ירחו תכלימא: 51 מר בני אסראיל וקל להם אנתם גאיון
אלארדן אלי בלד כנעאן: 52 פאקיצו גמיע אהל אלבלד מן בין ידיכם
ואבידו גמיע מזכרפאתהם⁶ ואצנאם מסבוכאתהם וביעהם תנפדוהא:
53 ואדא קרצתמוהם פאסכנו אלבלד פאני קד אעמיתכם איאה⁷:
54 ותוועה⁸ באסהם לעשאירכם ללכתיר כתרן נחלתה וללקליל קללוהא 15
ומן כרג לה אלסהם פי אי מוצע פליכין לה ועלי אסבאט אבאיהם
תוועה: 55 ואן לס תקרצו אהל אלבלד מן בין ידיכם פיציר מא תבקונה
מנהם כאבר פי עיונכם וכמסאל פי גנובכם⁹ ויצאיקובם פי אלבלד אלדי
אנתם מקימון פיה: 56 פאכון כמא קצדת אן אצנע בהם אצנעה בכם:

20

לד

1 תם כלם אללה מוסי תכלימא: 2 מר בני אסראיל וקל להם
אנכם דאכלון אלי בלד כנעאן פהדה חרוד אלבלד אלדי יחצל לכם
נחלה¹⁰: 3 פיבתדי לכם אלאחד אלגנובי מן ברעה צן אלי גאנב אדום
פיכון מן מרף אלבחירה אלמיתה אלשרקי¹¹: 4 תם יסתדיר לכם

(1) ואחר כך היה הדבר (הידוע) אשר שמע הכנעני "ר"ל המלחמה אשר נלחמו
ישראל עם מלך ערד. עיי' ראב"ע. ובב"י י': תם סמע מבלי ההוספה.

(2) עיין למעלה כ"א י"א וההערה שם.

(3) "בארץ מואב".

(4) ק': אלעבראניין ובב"י י' ובפ': אלעברין.

(5) "עד מישור השמים והו ערבת מואב" עיין רש"י.

(6) עיין ויקרא כ"ו א'.

(7) "וכאשר הורשתם אותם (ר"ל את יושבי הארץ) תשבו בארץ כי כבר אני נתתיה לכם".

(8) "ותחלקו".

(9) "כמחט בעיניכם וכמחט של סקאים בצדיכם".

(10) "אלה גבולות הארץ אשר תפל לכם לנחלה".

(11) "ותחיל לכם גבול הנגב ממדבר צן אל צד אדום ויהי (הגבול) המזרחי מקצה ים המלח".

אלגנוב אלי עקרבין⁽¹⁾ ויעבר אלי צן פיוכן כרוגה אלי גנוב רקים
ברנע ליכרג אלי רפח ויעבר אלי מאזל⁽²⁾: 5 ויסתדר מן מאזל אלי
ועדי אלעריש ויכון כרוגה אלי אלבחר⁽³⁾: 6 ואלחד אלגרבי⁽⁴⁾ יכון
לכם אלבחר אלכביר ותלמה⁽⁵⁾: 7 והדא יכון לכם אלחד אלשמאלי מן
5 אלבחר אלכביר תחדו⁽⁶⁾ אלי גבל הור⁽⁷⁾: 8 ומנה אלי חמאה פיוכן
כרוגה אלי צדד⁽⁸⁾: 9 ויכרג אלי זפרן וינתהי אלי חצר עינן⁽⁹⁾: 10 וחדו
לכם אלחד אלשרק⁽¹⁰⁾ מן חצר עינן אלי פאמיה⁽¹¹⁾: 11 וינחדר מן פאמיה
אלי דפני מן שרקי אלעין וינחדר ויצרב אלי גאנב בחר גנסר⁽¹²⁾
שרקא⁽¹³⁾: 12 וינזל אלי אלארדן ויכון כרוגה אלי אלבחרה אלמיתה הדה
10 תכון לכם חדוד אלבלד מסתדירא⁽¹⁴⁾: 13 פאמר מוסי בני אסראיל ען
קול אללה⁽¹⁵⁾ הדא אלבלד אלמחדוד תוועה⁽¹⁶⁾ באסהם כמא אמר
אללה אן יעמי לתסעה אסבאט ונצף⁽¹⁷⁾: 14 אד קד אכד סבט ראובן וסבט
גד ונצף סבט מנשה נחלתהם לביות אבאיהם⁽¹⁸⁾: 15 הדאן אלסבטאן
ואלנצף אכדו נחלתהם מן עבר ארדן יריחו אלשרק⁽¹⁹⁾: 16 תם כלם
15 אללה מוסי תכלימא⁽²⁰⁾: 17 הדה אסמא אלרגאל אלדין יקסמון לכם
אלבלד אלעזר אלמאמ ויהושע בן נון⁽²¹⁾: 18 ושריפא מן כל סבט כדוה
ליקסם אלבלד⁽²²⁾: 19 והדה אסמאמם מן סבט יהודה כלב בן יפנה⁽²³⁾: 20 ומן
סבט שמעון שמואל בן עמיהוד⁽²⁴⁾: 21 ומן סבט בנימין אלידד בן כסלון⁽²⁵⁾:
22 ומן סבט דן בקי בן יגלי⁽²⁶⁾: 23 ומן בני יוסף מן סבט מנשה חננאל בן
20 אפד⁽²⁷⁾: 24 ומן סבט אפרים קמואל בן שפטן⁽²⁸⁾: 25 ומן סבט זבולן
אליצפן בן פרנד⁽²⁹⁾: 26 ומן סבט יששכר פלטיאל בן עזון⁽³⁰⁾: 27 ומן סבט
אשר אחיהוד בן שלמי⁽³¹⁾: 28 ומן סבט נפתלי פדהאל בן עמיהוד⁽³²⁾: 29 האולי
אלדין אמר אללה אן יקסמו לבני אסראיל בלד כנעאן:

לה

1 תם כלם אללה מוסי פי בידאת מואב עלי ארדן יריחא קאילא: 25
2 מר בני אסראיל באן יעמו ללליואניין מן נחלה חוזהם קרי יסכנונהא

(1) ר"ל למקום העקרבין. הגאון לא העתיק "למעלה" אלא במלת "אלי" וכן תרגם בפסוק ח' מלת "לבא".

(2) "והגבול המערבי יהיה הים הגדול וגבולו".

(3) רשב"ם: תחתיו לשון תחום וגבול.

(4) תרגום יונתן: לאפמיוא וכן תרגם בפסוק ו"א רבלת דפני.

(5) ת"א: על כף ים גנסר.

(6) "על פי ה'".

(7) זאת הארץ לגבולותיה אשר תחלקו.

(8) "כי כבר לקחו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה נחלתם לבית אבותם".

ואפניוֹ לֵהָא חוֹאֲלִיָּהָ תַעֲטוּנָהּ⁽¹⁾: 8 פֶּתְכוֹן אֶלְקָרִי סִכְנִי לָהֶם וְאֶפְנִיתָהָא תְכוֹן לְבִהַאי־מָהֶם וְסִרְחָהֶם וְסִאִיר חִיּוּאָנָהֶם: 4 וְאֶפְנִיָּה אֶלְקָרִי אֶלְתִּי תַעֲטוּנָהָא אֱלִיּוּאֲנִיין מִן כְּאָרְגְּ חַאֲיִט אֶלְקָרִיָּהּ אֶלְף דְּרָאֵעַ מִסְתִּדִּירָא: 5 תָּם אִמְסַחוּ מִן כְּאָרְגְּ אֶלְקָרִיָּהּ אֱלִי גְהָהּ אֶלְמִשְׁרָק אֶלְפִי דְרָאֵעַ וְאֱלִי גְהָהּ אֶלְגִּנוֹב אֶלְפִי דְרָאֵעַ וְאֱלִי גְהָהּ אֶלְמִגְרַב אֶלְפִי דְרָאֵעַ וְאֱלִי גְהָהּ⁽⁵⁾ אֶלְשִׁמְאֵל אֶלְפִי דְרָאֵעַ וְאֶלְקָרִיָּהּ פִּי וְסִטְהָא פִּדְלָךְ יִכּוֹן לָהֶם מִקְדָּאֵר אֶפְנִיָּה אֶלְקָרִי: 6 וְאֶלְקָרִי אֶלְתִּי תַעֲטוּנָהָא אֱלִיּוּאֲנִיין מִנְהָא סֵת קָרִי אֶלְחָמִי אֶלְתִּי תַעֲזוּלוּנָהָא⁽²⁾ לִיהִרֵב אֱלִיָּהָ אֶלְקָאֶתֵל וְאַצִּיפּוּ אֱלִיָּהָ אֶתְנִתִּין וְאַרְבַּעִין קָרִיָּהּ: 7 פִּיצִיר גְּמִיעַ אֶלְקָרִי אֶלְתִּי תַעֲטוּנָהֶם תִּמָּאן וְאַרְבַּעִין קָרִיָּהּ וְאֶפְנִיתָהָא: 8 פֶּהֲדָה אֶלְקָרִי אֶלְתִּי תַעֲטוּנָהֶם מִן חוּז בְּנֵי אִסְרָאִיל פִּמְמָן אֲבָד כְּתִירָא כְּתִירוּ וּמִמֶּן אֲבָד קָלִילָא קָלִילוּ וְלִיעֵט כָּל סִבְט עָלֵי קָדָר נַחֲלָתָהּ⁽³⁾: 9 תָּם כָּלָם אֶלְלָה מוּסִי תְכַלִּימָא: 10 מֵר בְּנֵי אִסְרָאִיל וְקָל לָהֶם אֲדָא אַנְתֶּם גְּזוּתֶם אֶלְאַרְדִּין אֱלִי בְּלַד כְּנַעַאן: 11 תְּסַמּוּ⁽⁴⁾ לָכֶם דְּלָךְ קָרִי חֲמִי יִהִרֵב אֱלִיָּהָ אִי קָאֶתֵל קֶתֵל נִפְסָא סְהוּא: 12 פֶּתְכוֹן תִּלְךְ אֶלְקָרִי תַחֲמִיָּה מִן אֱלּוּלִי וְלֹא יִקְתֵּל חֲתִי יְקוּם⁽⁵⁾ 15 בֵּין יְדֵי אֶלְגִּמְאָעָה פִּיחֲכִמּוֹן עֲלִיָּה בְּדִלְךָ⁽⁶⁾: 18 וְאֶלְקָרִי אֶלְתִּי תַעֲזוּלוּנָהָא סֵת קָרִי חֲמִי תְכוֹן לָכֶם: 14 וְתִלְאֵת מִנְהָא מִן עֵבֶר אֶלְאַרְדִּין וְתִלְאֵת מִנְהָא פִּי בְּלַד כְּנַעַאן תְכוֹן קָרִי חֲמִי: 15 לְבִנֵי אִסְרָאִיל⁽⁷⁾ וְאַלְגִּרִּיב וְאַלְדִּכִּיל פִּימָא בִּינְכֶם לִיהִרֵב אֱלִיָּהָ כָּל מִן קֶתֵל נִפְסָא סְהוּא: 16 וְאֵן כָּאן צִרְבָּה בְּאַנִיָּה חֲדִיד פִּקְתִּלָּה פִּהוּ קָאֶתֵל יִסְתַּחֲקֵ אֶלְקֶתֵל⁽⁸⁾: 17 וְאֵן 20 צִרְבָּה בַּחֲגֵר מִקְבוּץ⁽⁹⁾ בְּמִקְדָּאֵר מָא יָמוּת בַּהּ פִּקְתִּלָּה פִּהוּ קָאֶתֵל יִסְתַּחֲקֵ אֶלְקֶתֵל: 18 אוּ צִרְבָּה בְּאַנִיָּה לְשִׁב מִקְבוּץ בְּמִקְדָּאֵר מָא יָמוּת בַּהּ פִּקְתִּלָּה פִּהוּ קָאֶתֵל יִסְתַּחֲקֵ אֶלְקֶתֵל: 19 וּוּלִי אֶלְדֶּם יִקְתִּלָּה אֲדָא צִאֲדָפָה בַּחֲקָ⁽¹⁰⁾: 20 וְאֵן דְּפַעָה בְּשִׁנְאָה אוּ מִרְח עֲלִיָּה שִׁיא בְּתַעֲמָד⁽¹¹⁾ פִּקְתִּלָּה: 21 אוּ צִרְבָּה בִּידָה בְּעִדּוּהּ פִּקְתִּלָּה פִּהוּ קָאֶתֵל יִסְתַּחֲקֵ אֶלְקֶתֵל וּוּלִי 25 אֶלְדֶּם יִקְתִּלָּה אֲדָא פִּאֲגָאָה בַּחֲקָ: 22 וְאֵן דְּפַעָה בְּגִתָּהּ בְּלֹא בְּגִצָּה אוּ

(1) פ': תַעֲטוּנָהֶם אִיאָהָא.

(2) "אֲשֶׁר תִּבְדִּילוּ מֵהֶן".

(3) "וַיִּתֵּן כָּל שִׁבְט לְפִי נַחֲלָתוֹ".

(4) הַגָּאוֹן הֶעֱתִיק וְהִקְרִיתָם כְּמוֹ וְקִרְאָתָם.

(5) "וַיִּשְׁפֹּטוּ אוֹתוֹ בִּזְחָ" ר"ל לְמִיתָה.

(6) הַגָּאוֹן לֹא הֶעֱתִיק מֵלֵת תַּחֲיִיבָהּ מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַפְּסוֹק דְּבָק עִם הַפְּסוֹק שֶׁלִּפְנֵי. וְדוֹנֵשׁ

בְּתַשְׁבוּבוֹתָיו סִימָן 177 הִזְכִּירוּ וְהִשִּׁיג עָלָיו זֶה דַּעַת הַרָאב"ע.

(7) "רוּצָח הוּא שְׁחִיב מִיתָה".

(8) "וְאִם הִכְהוּ בִּאֲבָן הַנֶּאֱחָזֶת בִּיד אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהּ שִׁיעוֹר לְהַמִּית" עֵינֵי ת"א וְת"י.

(9) תַּרְגוּם אֲוִנְקִלוֹס: מִן דִּינָא הוּא יִקְטֹלָהּ וְכֵן בַּפְּסוֹק כ"א.

(10) "בִּזְדוֹן".

טרח עליה אניה בלא תעמֹד: 28 או אוקע עליה אִי חגֹר כאן בלא עלם
 פמאת והו פי דלך לים בעדוֹ לה ולא מאלב שרה⁽¹⁾: 24 פלתחכם
 אלגמאעה בין אלקאתל ובין אלולִי בהדה אלאחכאם: 25 ותכלִין הדא
 אלקאתל מן יד אלולִי ותרה אלי קריה חמאה אלתי הרב אליהא ויקים
 5 בהא אלי מות אלאמאם אלכביר אלדי מסח⁽²⁾ בדהן אלקדם: 26 ואן
 הו כארג ען חר קריה חמאה אלתי הרב אליהא: 27 פאצאבה ולי
 אלדם כארג ען חר קריה חמאה פקתלה פלא תאר לה⁽³⁾: 28 כל
 יגלם פי קריה חמאה אלי מות אלאמאם אלכביר ובעד דלך ירגע אלי
 ארץ חוזה: 29 פלתכן הדה לכם רסום חכם עלי מר אגיאלכם פי גמיע
 10 מסאכנכם: 30 כל מן קתל נפסא עאמרא⁽⁴⁾ פבכול שאהדין אקתלוה
 ואמא שאהד ואחד פלא ישהד עליה פיקתל: 31 ולא תאכדו דיה ען
 נפס קאתל יגב עליה אלקתל⁽⁵⁾ כל יקתל קתלא: 32 ולא תאכדו מנה
 איצא דיה פתהרבוה אלי בעין קרי אלחמי ליעוד פיסכן אלבלד בעד
 מות אלאמאם⁽⁶⁾: 33 ולא תדנסו אלבלד אלדי אנתם פיה לאן אלדם
 15 ידנסה ולא יגפר לה אלדם אלדי ספכה אלא בדם סאפכה: 34 ולא
 תננסו אלבלד אלדי אנתם מקימון בה אלדי נורי סאכן פיה פאני אללה
 נורי סאכן פימא בין בני אסראיל:

לו

1 תם תקדם ריסא אבא עשירה בני גלעד אבן מכיר אבן מנשה
 20 מן עשאר בני יוסף פקאלו בין ידי מוסי ואלאשראף וריסא אבא בני
 אסראיל: 2 אן אללה אמר סידנא באן יעמי אלבלד נחלה באסהם לבני
 אסראיל ואמרה אצא באן ידפע⁽¹⁾ נחלה צלפחד אבינא לבנאתה:
 3 פנכאף אן יצרן נסאא לואחד מן אסבאט בני אסראיל⁽²⁾ פתנקץ
 נחלתהן מן נחלה אבאינא ותזיד עלי חצה אלסבט אלדי יתזוגן מנה

(1) „או הפיל עלי איזה אבן שיהיה בלי דעת ומת ועם זה לא היה אויב לו וכו'.”

(2) „המשוח.”

(3) ר"ל אין לדרש הדם ממנו.

(4) „בזדון.”

(5) תרגום אונקלוס: די הוא חייב למקטל.

(6) „ולא תקחו גם כן ממנו כופר כדי שינוס אל אחת מערי המקלט לשוב לשבת בארץ אחרי מות הכהן” עיין ספרי ומכלל יופי והתרגומים. ולפי זה הפסוק מדבר להורג במוזיד. ובב"י י: אלי מות וזה מסכים עם פירוש הש"י והכתוב: מדבר בהורג כשוגג שלא לוקח כפר כדי שישוב אל אחוזו קודם מות הכהן.

(7) „וצוהו גם כן לתא.”

(8) „וגירא פן תהיינה נשים לאחר משבטי בני ישראל.”

פיכון סהם נחלתנא נאקצא: 4 ולו חתי יואפי אלטלאק לבני אסראילי
 לבקית חצתהן מזאדה עלי חצה אלסבט אלדי יתזוגן מנה ונאקצה מן
 חצתנא: 5 פאמר מוסי בני אסראיל ען קול אללה וקאל להם נעמא
 קאל סבט ולד יוסף: 6 והדא מא אמר אללה בה פי חכם בנאת
 צלפחד² אן יתזוגן במן חסן ענדהן לכן יכון מן עשירה סבט אביהן³: 5
 7 חתי לא תדור חצה אלנחלה לבני אסראיל מן סבט אלי סבט בל
 ילזם כל סבט מנהם נחלה אבאיה: 8 וכדא חכם כל בנת⁴ תרת נחלה
 מן בעץ אסבאט בני אסראיל פלאחד מן עשירה סבט אבאיהא תכון
 זוגה לבי ירת כל סבט מנהם נחלה אבאיה⁵: 9 ולא תדור אייה נחלה
 כאנת מן סבט אלי סבט אכר בל ילזם כל סבט מן בני אסראיל נחלתה: 10
 10 פצנע בנאת צלפחד במא אמר אללה מוסי: 11 פצארת מחלה
 ותרצה וחגלה ומלכה ונועה בנאת צלפחד נסאא לבני אעמאמהן:
 12 אלדין מן עשירה בני מנשה אבן יוסף פבקית נחלתהן פי עשירה סבט
 אביהן: 13 הדא אלוצאיה ואלאחכאם אלתי אמר אללה בהא מוסי אלי
 בני אסראיל פי בידאת מואב עלי ארדן ירחו: 15

(1) ואף כי יבוא היבל לבני ישראל תשאר נחלתן נוספת על חלק השבט אשר תהיינה
 להם נשים ונגרעה מן נחלתנו.

(2) "במשפט בנות צלפחד".

(3) "אך יהיה ממשפחת מטה אביהן".

(4) "וכן משפט כל בת".

(5) "למען יירש כל שבט מהם נחלת אבותיו".

ספר דברים

א

1 הדה אלכלמאת אלתי כלם בהא מוסי בני אסראיל פי עבר
 אלארדן פי ברִיָה אלבידא מקאבל אלקלזם¹ בין פארן ובין תופל
 5 ולבן וחצרת ודי אלדהב: 2 עלי מסאפה אחד עשר יומא מן חרב² עלי
 טריק גבל שעיר אלי רקים ברנע: 3 פלמא כאן פי אלסנה אלארבעין
 פי אליום אלאל מן אלשהר אלחאד: עשר כלם מוסי בני אסראיל בגמיע
 מא אמרה אללה אליהם: 4 בעד פתחה בלד סיחון³ מלך אלמוריין
 אלמקים פי חשבון ועוג מלך אלבתניא אלמקים פי עשתרות פי אדרעאת:
 5 פי עבר אלארדן פי בלד מואב אמען מוסי פי ביאן הדה אלחוריה
 קאילא: 6 אללה רבנא קאל לנא פי חרב חסבכם אלמקאם פי הדא
 אלגבל: 7 ולו וארחלו ואדכלו אלי גבל אלמורי וגמיע גיראנה פי
 אלגור ואלגבל ואלסהל ואלדארום וסאחל אלבחר בלד אלבנעאניין
 ואללבנאן אלי נהר אלכביר נהר אלפראת: 8 ואנטרו קד געלת אלבלד
 15 בין ידיכם אצעדו⁴ וחווהא כמא קסם אללה לאבאיכם אברהים ואסחק
 ויעקוב אן יעמיהם ולנסלהם בעדהם: 9 וקלת לכם פי דלך אלוקת
 לא אסתמיע וחדו אן אחתמלכם⁵: 10 אז אללה רבכם כתרכם
 פהודאכם אליום ככואב אלסמא כתרה: 11 ואסל אללה אלאה
 אבאיכם אן יזיד פיכם מתלכם אלף מרה ויבארך פיכם כמא ועדכם⁶:
 12 20 כיף אחתמל וחדו תקלכם וקצצכם⁷ וכצאמתכם: 13 האתו לכם
 ברנאל חכמא פהמא מערופין לאסבאטכם אצירהם ריסא עליכם:

¹ בכ"י י': בחר אלקלזם = ים סוף.

² „ברחוק י"א יום מן חרב“.

³ „אחר שכבש ארץ סיחון“.

⁴ „עלו“.

⁵ בק' נוסף אן אחרון ונראה כי זה טעות.

⁶ „ואשאל מאת ד' אלתי אבותיכם להרכות אתכם“.

⁷ „קורותיכם“ וכן תרגם הגאון מלת משא בכל מקום.

14 פאגבתמוני וקלתם מא אעלה אן יעמל הדא אלאמר אלדי קלתה:
 15 פאכדת מן אסבאטכם רגאלא חכמא מערופין פגעלתהם ריסא
 עליכם ריסא אלוף וריסא מיין וריסא כמסין וריסא עשראת וערפא עלי
 אסבאטכם: 16 ואמרת חכאמכם פי דלך אלוקת קאילא אסמעו פי מא
 בין אכותכם ואחכמו באלעדל בין כל רגל ואכיה וציפה: 17 לא תחאבו 5
 אלוגוה פי אלחכם ואסמעו פי אלצגיר כאלכביר ולא תחדרו אחדא
 פאן אלחכם הו ללה ואי אמר צעב עליכם אדפעוה אלי חתי אנשר
 פיה⁽¹⁾: 18 ואוציתכם פי דלך אלוקת בגמיע אלאמור אלתי יגב אן
 תצנעוהא: 19 תם רחלנא מן חרב וסרנא תלך⁽²⁾ אלבריה אלעטימה
 אלמכופה אלתי ראיתמוהא עלי טריק גבל אלאמוריין כמא אמרנא 10
 אללה רבנא חתי גינא אלי רקים ברנע: 20 פקלת לכם קד גיתם
 אלי גבל אלאמורי אלדי אללה רבנא מעטינאה: 21 אנשר קד געל
 אללה רבך אלבלד בין ידיך אצעד פחזה כמא ועדך אללה אכאיך לא
 תכף ולא תרעד: 22 ותקדם אלי כתיר מנכם פקלתם נבעת ברגאל
 בין ידינא ירומו לנא אלבלד וירדון עלינא גואבא ען אלטריק אלדי נצעד 15
 פיה ואלקרי אלתי נדכל אליהא: 23 פחסן דלך ענדי פאכדת מנכם אתני
 עשר רגלא רגלא ואחדא מן כל סבט: 24 פולו וצעדו אלי אלגבל ונאו
 אלי ואדי אלענקוד וראמוה: 25 ואכדו מעהם מן תמר אלארץ ואחדרוה
 אלינא ורדו עלינא גואבא וקאלו אן אלבלד אלדי אללה רבנא מעטינאה
 לגיד: 26 פלם תשאו אלצעוד אליה וכאלפתם אמר אללה רבכם: 20
 27 ותכרסתם⁽³⁾ פי אכביתכם וקלתם מן שנאה אללה לנא אכרגנא מן
 בלד מצר ליסלמנא פי יד אלאמוריין פינפדונא: 28 אלי אין נחן צאעדון
 ואכותנא אמאסו⁽⁴⁾ קלובנא בקולהם אן אלקים אכתר וארפע מנא ואן
 קראהם כבאר וחצינה תדאני אלסמא חתי בני אלגבאברה ראינאהם
 תם: 29 פקלת לכם לא תראהבוהם ולא תכאפוהם: 80 אללה רבכם 25
 אלסאיר נורה בין ידיכם⁽⁵⁾ הוא יחארב ענכם כגמיע מא צנע במצר
 בחצרתכם: 81 וכמא ראית פי אלבר אן אללה רבך המלך כמא יחמל
 אלמר ולדה אשפאקא⁽⁶⁾ פי כל טריק סרתם פיהא אלי אן גיתם אלי

(1) כדי שאעניין בו.

(2) כן הוא בכ"ו ו"ב"ק. וב"פ: אלי תלך.

(3) ההעתקה הזאת נזכרת בפירוש בן כלעם ויאמר שענין המלה הזאת הוא: אלתמלם

וקלה ארצא = התרעומה ומיעוט ההסתפקות.

(4) ב"פ: אדאבו. הגאון השתמש במלה הדומה לעברית ולארמית כמו שעשה ג"כ

ישעיה ג' ד.

(5) "אשר אורו הולך לפניכם" וכן תרגם בפסוק ל"ג.

(6) "בחמלתו".

הוא אלמוצע: 32 ופי הוא אלמר אפלא תומנון באללה רבכם¹:
 33 אלסאיר נורה אמאמכם פי אלטריק ליצלה לכם מכאנא לנוולכם
 ובאלנאר לילה ליציכם² אלטריק אלדי תסלכונה ובאל גמאם נהארא:
 34 פסמע אללה בלאמכם פסכט וקסם קאילא: 35 אן ראי רגל מן
 5 האולי אלנאם הוא אלגיל אלרדו אלבלד³ אלדי אקסמת באעטאיה
 לאבאיכם: 36 סוי כלב בן יפנה פאנה יראה ולה אעמי אלבלד אלדי
 סלכה ולבניה למא אתבע טאעה אללה: 37 איצא עלו וגר אללה
 בסבב מא חדת אד תאכרתם⁴ קאילא איצא אנת לא תדכלה:
 38 יהושע אבן נון אלקאים בין ידיך הו ידכלה פשדדה פאנה יורתה
 10 לבני אסראיל: 39 ואטפאלכם אלדין קלתם אנהם יכונון גנימה ובנוכם
 אלדין הם אליוס לא יערפון כירא ושרא הם ידכלונה ולהם אעמיה
 פיהוזונה: 40 ואמא אנתם פולו וארחלו פי אלבר אלי טריק בחר
 אלקלזם: 41 פאנבתמוני וקלתם קד אכטאנא ללה ונחן נצעד פנחארב
 כמא אמרנא אללה רבנא פתקלד כל ואחד מנכם אלתא חרבה
 15 ובאדרתם⁵ לתצעדו אלי אלגבל: 42 פקאל אללה לי לא תצעדו ולא
 תחארבוהם פאני לים נורי מעכם לילא תנסדמו בין ידי אעדאיכם:
 43 פקלת לכם דלך ולא קבלתם בל כאלפתם אללה ותוקחתם עלי צעוד
 אלי אלגבל: 41 פכרג אלאמוריין אלמקימון פי דלך אלגבל תלקאכם
 פכלבוכם כמא ילסע אלנחל⁶ וחטמוכם⁷ פי שעיר אלי חרמה:
 45 20 פרנעתם באכין בין ידי אללה פלם יסמע צותכם ולא אגאבכם:
 46 פאקמתם פי רקים מדה טוילה שביהה בסאיר מא אקמתם⁸:

ב

1 תם ולינא ורחלנא פי אלבר אלי טריק בחר אלקלזם כמא
 אמרני אללה ואסתדרנא גבל שעיר מדה טוילה: 2 תם בלמני אללה
 25 תכלימא: 3 חסבכם מן אלאחאמה בהוא אלגבל ולו ענה שמאלא:

(1) העתיק בלשון שאלה "האם אינכם מאמינים וכו'".

(2) "לחאיר לכם" ובכ"י י' ובפ': ליריכם = להראותכם.

(3) כן הוא בק' ובפ' מבלי העתקת מלת טובה שאינה נמצאת במדבר י"ד כ"ג.

ובכ"י י': אלבלד אלגיר.

(4) כן הוא בכ"י י' ובפ' "בגלל סה שקרה כאשר אחרתם" ונראה שענינו כאשר שבתם
 עוד מאחרי ד' וזה במעשה הסלע. ועיין רמב"ן ובק': בסבבכם = בגללכם. בלי הוספה.

(5) "ומהרתם" ועיין בשרשים לאבן גנאח בשרש הין בההערה 58.

(6) "כאשר ינשכו הדבורים" ועיין ראב"ע.

(7) וכן תרגם וכתותי תהלים פ"ט כ"ד "ואחטם" מגזרת כתת.

(8) ר"ל שישבו בקדש ו"ט שנה. עיין רש"י. ראה תשובת דונש סימן 84 שחשיג על

הגאון ואמר כי חקב בכימים הוא כמו הימים.

4 ומר לקומך וקל להם אנכם גאיוון פי תכם אכותכם בני עשו אלמקימין בשעיר פסיכאפונכם פאחדרו גרא: 5 לא⁽¹⁾ תתחרשו בהם פאני לים מעמיכם מן בלדהם ולא וטי קדם לאן וראתה לעשו אעמית גבל שעיר: 6 בל אשתרו מנהם טעאמא בתמן פכלוה ומאא פאשרבוה: 7 לאן אללה רבך קד בארך לך פי גמיע אעמאלך ואחסן עליך⁽²⁾ ענד מסירך 5 פי אלבר אלעטים פהדה ארבעון סנה אללה רבך מעך לם יעווד שיא⁽³⁾: 8 פגזנא אכותנא בני עשו אלמקימין בשעיר מן טריק אלבידא ואילת ועציון נבר וולנא ורחלנא טריק ברה מואב: 9 פקאל אללה לי לא תהאצר אלמואבין ולא תתחרש בהם פאני לא אעמיכם מן בלדהם חוזא אן לבני לוט געלת עאר וראתה: 10 וכאן אלמהיבון⁽⁴⁾ אקאם 10 בהם קבלהם קום כביר ורפיע וכתיר כאלגבארין: 11 והם יחסבון אלשגא כאלגבארין ואלמואבין יסמונהם מהיבין⁽⁵⁾: 12 ואמא פי שעיר פאקאם אלחוריון קבל בני עשו חתי אתו פקרצוהם ואנפדוהם מן בין ידיהם ואקאמו פי מכאנהם כמא צנע אל אסראיל בבעץ חוזה אלדי אעטאהם אללה: 13 אלאן קומו אעברו ואדי זרד פעברנאה: 15 14 וכאנת גמלה אלאיאם מנד סרנא מן רקים ברנע אלי אן עברנא ואדי זרד תמאניה ותלתין סנה אלי אן פני גמיע אלקום אלמחארבין מן אלעסבר כמא קסם אללה עליהם: 15 וואפה מן ענד אללה⁽⁶⁾ חלת בהם לאהאמתהם אלי אן פנו: 16 פלמא פני גמיעהם מן בין אלאמה: 17 קאל אללה לי תכלימא: 18 אנת גאיז אליום תכם מואב אלדי הו 20 עאר: 19 פתקרב מן בני עמון פלא תחאצרהם ולא תתחרש בהם פאני לא אעטיך מן בלדהם חוזא אד געלתהא לבני לוט חוזא: 20 והי תחסב איצא מן בלד אלגבארין לאן אלגבארה אקאמו בהא קבלהם ואלעמאניון יסמונהם דוי אלהם⁽⁷⁾: 21 קום כביר ורפיע כאלגבארין אנפדהם אללה מן בין ידיהם פקרצוהם וגלסו מכאנהם: 22 כמא צנע לבני עשו 25 אלמקימין בשעיר אד אנפד אלחוריון מן בין ידיהם פקרצוהם ואקאמו מכאנהם אלי הדא אליום: 23 ואלעיון אלמקימון ברפח⁽⁸⁾ אלי גזה

(1) פ: מן אן וענינו ונשמרתם מאד משתתגרה במ.

(2) "והטיב עמך" ומטעם חוזה תרגם אונקלוס: ספק לך צרכך.

(3) "לא החסיר אותך דבר".

(4) עיון מה שהעריכו בראשית י"ד ה'.

(5) "האמים לפנים יושב ביניהם עם גדול ורם רב כענקים והם (ר"ל האמים והעם היושב

ביניהם) נחשבו לרפאים כמו הענקים והמואבים קראו להם אמים".

(6) "מכה מאת ד'" וכן תרגם אונקלוס: מחא.

(7) "אנשי מוימות" ואונקלוס תרגם: חשבני.

(8) וכן בח"א: רפוח. וכן תרגם חצר אדר במדבר ל"ד ד'.

ואלדמיאטיון אלדין כרגו מן דמיאט קרצוהם ואקאמו מכאנהם: 24 פקומו
 ארחלו ואעברו ואדי ארנון אנטר קד אסלמת פי ידך סיחון מלך חשבון
 אלאמורי ובלדה פאבדי בקרצה ותחרש במחארבתה: 25 ומן הדא
 אליוס אבתדי באיקאע פועך וכופך פי קלוב אלאמס אלדין תחת גמיע
 אלסמא פאדא הם סמעו בכברך רגזו וארתעדו מן בין ידיך: 26 פבעלת
 ברסל מן בריה קדמות אלי סיחון מלך חשבון באלסלאם ואלכלאם:
 27 אעברו פי בלדך פי אלטריק אלגאדה אסיר ולא אמיל ימנה ולא יסרה:
 28 מעאמא תמירני בתמן פאכלה ומאא תביעני בתמן פאשרבה ואעבר
 ברגלי פקט: 29 כמא צנע בי בעץ דלך¹ בנו עשו אלמקימון בשעיר
 10 ואלמואביון אלמקימון בעאר אלי אן אעבר אלארדן אלי אלבלד אלדי אללה
 רבנא מעמינאה: 30 פלם ישא סיחון מלך חשבון אגאזתנא פי בלדה לאן
 אללה רבך צעב רוחה ואיד קלבה לכי יסלמה פי ידך כמא תרג אליוס:
 31 פקאל אללה לי אנטר קד בדית אן אסלם סיחון ובלדה פי ידך פאבד
 בקרצה וחזו בלדה: 32 פכרג סיחון תלקאנא הו וגמיע קומה ללחרב אלי
 15 יהין: 33 פאסלמה אללה רבנא פי אידינא פקתלנאה ובניה וסאיר קומה:
 34 פפתחנא גמיע קראה פי דלך אלוקת ואתלפנא מן כל קריה אלרהט
 ואלנסא ואלאטפאל לם נבק שרידא: 35 וגנמנא כל בהימה וסלב
 אלקרי אלתי פתחנא: 36 מן ערער אלדי עלי שאמי ואדי ארנון
 ואלקריה אלתי פי אלואדי ואלי גרש לם תבק קריה מנעת מנא בל אלכל
 20 אסלמה אללה רבנא בין ידינא: 37 עדא בלד בני עמון פאנך לם תקרבה
 פגמיע שאמי ואדי יבק² וקרי אלגבל וסאיר מא נהאנא ענה אללה רבנא:

ג. חזויה, רמבם, פל אביו

1 תם ולינא פצעדנא טריק אלבתניה פכרג עוג מלך אלבתניה
 תלקאנא הו וגמיע קומה ללחרב אלי אדרעאת: 2 פקאל אללה לי לא
 25 תכפה פאני קד אסלמתה פי ידך וגמיע קומה ובלדה פאצנע בה כמא
 צנעת בסיחון מלך אלאמורי אלמקים בחשבון: 3 פאסלם אללה רבנא
 פי ידנא איצא עוג מלך אלבתניה וקומה פקתלנאהם חתי לם נבק
 מנהם שרידא: 4 ופתחנא גמיע קראה פי דלך אלוקת ולם תבק קריה
 לם נאכדהא מנהם מן דלך סתין קריה³ עלי כמא אלמוגב ממלכה

(1) בכ"י י': אריד אן אגזו = ארצה לעבור.

(2) "קצת מזה" ר"ל איזה דברים ששאלתי מהם. עיין ראב"ע.

(3) כן הוא בפ'. ובק': ארנון. ובכ"י י': אלארדן.

(4) "מהם ששים עיר" על גבול אלמוגב ולמטה י"ג וי"ד העתיק כל חבל כמשמעו ולא

ידעתי למה תרגם ארגוב באלמוגב.

עוג פי אלבתניה: 5 כל הדה וקרי חצינה⁽¹⁾ בסור שאמך ומצארע
ונגור סוי קרי אלרביץ פאנהא כתירה ג'א: 6 וכמא צנענא בסיחון
מלך חשבון כדאך אתלפנא מן כל קריה אלרהט ואלנסא ואלאטפאל:
7 וכל בהימה וסלב אלקרי גנמנאהא: 8 פחצל לנא פי דלך אלוקת
בלד מלכי אלמוריין אללדין פי חדא גאנב אלארדן מן ואדי ארנון אלי 5
גבל חרמון: 9 אלדי יסמונה אלצידאניון שריון ואלאמוריין שניר:
10 וגמיע קרי אלסהל ואלגרש ואלבתניה אלי סלכה ואדרעאת די איצא
ממלכה⁽²⁾ עוג פי אלבתניה: 11 לאנה בקי מן באקיה אלגבאברה הודא
לה סריד מן חדיד פי אלראביה אלתי לבני עמאן טולה תסעה דרע
וערצה ארבעה דרע בדראע אלמלך⁽³⁾: 12 והדא אלבלד אלדי חזנאה 10
פי דלך אלוקת פמן ערער אלתי עלי ואדי ארנון ונצף גבל אלגרש
וקראה דפעת דלך אלי אלראובניין ואלגדיין: 18 ובאקי גרש וגמיע
אלבתניה ממלכה עוג דפעתה אלי נצף סבט אלמנשה וגמיע כט אלמוגב
ואלבתניה יסמאן בלד אלשג'עא: 14 ויאיר אבן מנשה אכד גמיע
אלמוגב אלי חד אלגשוריין ואלמעכתיין פסמאהא באסמה סואד יאיר 15
אלי יומנא הדא: 15 ולמכיר דפעת אלגרש: 16 ודפעת אלי אלראובניין
ואלגדיין מן אלגרש אלי ואדי ארנון ווסט אלואדי וחדה אלי ואדי יבק
תכם בני עמאן: 17 ואלגור ואלארדן וחדה מן גינסר אלי בחר אלגור
ואלבחירה אלמיתה ומצב אלקלעה שרקיא: 18 פאמרת האולי
מנכם⁽⁴⁾ פי דלך אלוקת קאילא אד אללה רבכם קד אעטאכם הדא 20
אלבלד פחזתמה פאעברו מגדיין בין ידי אכותכם בני אסראיל כל דוי
חיל: 19 עדא נסאכם ואטפאלכם ומאשיתכם פאני עאלם אן לכם
מאשיה כתירה פליקו פי קראכם אלתי אעטיתכם: 20 אלי אן יקר
אללה אכותכם מתלכם פיוחזו הם איצא אלבלד אלדי אללה רבכם
מעטיהם פי דאך גאנב אלארדן פתרנעו כל אמר אלי חוזה אלדי 25
אעטיתכם: 21 ואמרת יהושע פי דלך אלוקת וקלת לה עינאך קד
ראת גמיע מא צנע אללה בהדין אלמלכין כדאך יצנע אללה בגמיע
אלממאלך אלתי אנת גאיז אליהא: 22 פלא תכאפודם אן אללה רבכם
מחארב ענכם: 28 תם תחננת בין ידי אללה פי דלך אלוקת קאילא:

(1) ככ"י ו' גוסף: סחקה = מוסבות. — (2) הם ג"כ ממלכת.

(3) ת"א: באמת מלך. ת"י: באמתיה דגרמה = באמת גופו.

(4) אחר שהזכיר מה שנתן מארץ עוג לראובני ולגדי ומה שחלק לחצי שבט המנשה
סיים כאן לאמר: כל חבל ארנוב וחבשן שתיהם יקראו ארץ רפאים.

(5) "ותוך הנחל וגבולו עד נחל יבק גבול בני עמון".

(6) "ואשרת הפסגה" ולא תרגם סלת תחת.

(7) "ואצו אלה (השבטים) מכם".

24 אללהם יא רב אנת אבתדית אן תרי עבדך עטמתך וקדרתך אלשדידה
 לאן א' אלאה פי אלסמא ופי אלארץ יצנע כענאיעך וגבארותך:
 25 אסאלך אן אגוז¹ ואנשר אלי דלך אלבלד אלדי פי דאך גאנב
 אלארדן ודלך אלגבל אלג'ד ואללבנאן: 26 פוגד אללה עלי בסבככם
 5 ולם יסמע לי בל קאל לי חסכך ולא תוד פי מסאלתי² פי הדא
 אלבאב: 27 לכן אצער אלי ראם אלקלעה וארפע עיניך אלי אלגרב
 ואלשמאל ואלגנוב ואלשרק ואנשרהא בעיניך פאנך לא תגוז הדא
 אלארדן: 28 ומר יהושע ושדדה ואידה פאנה יעבר בין ידי האולי
 אלקום וינחלהם אלבלד אלדי תראה: 29 תם גלסנא פי אלואדי
 10 ממא ילי בית פעור:

ד

1 ואלאן יא אסראיל אסמע אלרסום ואלאחכאם אלתי אנא
 מעלמכם לתעמלו בהא לכי תחיו ותדכלו ותחוו אלבלד אלדי אללה
 אלאה אבאיכם מעטיכם: 2 לא תזידו שיא עלי מא אמרכם בה ולא
 15 תנקצו מנה ואחפטו וצאיא אללה רבכם אלתי אנא אמרכם בהא:
 3 עיונכם ראת גמיע מא צנע אללה בפעור אלצנם אן כל רגל
 אתבעה אנפדה אללה רבכם מן בינכם: 4 ואנתם אללאזמון טאעה
 אללה³ רבכם כלכם אחיא אליוס: 5 אנשרו קד עלמתכם רסומא
 ואחכאמא כמא אמרני אללה רבי לתצנעוהא פי אלבלד אלדי אנתם
 20 צאירון אליה לתחווזה: 6 פאחפטוהא ואעמלו בהא פאנהא חכמתכם
 ופהמכם בחצרה אללאמם אדא הם סמעו הדא אלרסום יקולו יקינא⁴ אן
 הדא אלקביל אלכביר שעב חכים פהים: 7 לאן אית אמ' כבירה להא
 אלאה קריב אליהא כאלאלאה רבנא מנא מתי מא דעונאה: 8 ואית אמ'
 כבירה להא רסום ואחכאם עאדלה כגמיע הדא אלתוריה אלתי אנא
 25 תאליהא⁵ עליכם אליוס: 9 וזאצ'ה אחתרם ואחפט נפסך ג'דא כילא
 תנסא אלכלאם אלדי ראתה עינאך ויזול מן קלבך טול אי'אם חיאתך
 בל ערפה לאבנך ואבן אבנך: 10 פי יום וקפת בין ידי אללה רבך ענד
 חרב חין קאל אללה לי אגמע לי אלקום חתי אסמעהם כלאמי לבי
 יתעלמו אן יכאפוני טול אלאי'אם אלתי הם מקימון עלי אלארץ ויעלמו
 30 בניהם: 11 פתקדמתם ווקפתם אספאל אלגבל ואלגבל משתעל

(1) "אשאל ממך כי אעבור".

(2) "לשאל ממנו" ובק': מכתבתי.

(3) ת"א: בדחלתא דה'. — (4) "באמת".

(5) "קורא" וכן תרגם בכל מקום נתן או שם אם הנושא משה והנשוי חתורה.

באלנאר אלי כבד אלסמא יחיש בה סואד אלגמאם ואלעצבאב⁽¹⁾:
 12 פכלמכם אללה מן לזן אלנאר פכנתם סאמעין אלכלאם ושבהא
 לא תרון סוי אלצות פקט: 13 ואזברכם בעהדה אלדי אמרכם אן
 תעמלו בה ודי אלעשר כלמאת וכתבהא עלי לוחי אלחגארה: 14 ואמרני
 אללה פי דלך אלוקת באן אעלמכם רסומא ואחכאמא תעמלוא בהא 5
 פי אלבלד אלדי אנתם צאירון אליה לתחוזוה: 15 פאחדרו גדא עלי
 נפוסכם פאנכם לס תרו שבהא פי יום כאטבכם אללה פי חרב מן וסט
 אלנאר: 16 לילא תפסדון פתצנעון לכם פסלא עלי שכל כל שכיץ
 מן דכר או אנת⁽²⁾: 17 או שכל מן בהאים אלארץ או שכל מן אלטאיר
 די אלגנאח אלדי ימיר פי אלסמא: 18 או שכל ממא ידב עלי אלארץ 10
 או שכל מן אלסמך אלדי פי אלמא תחת אלארץ: 19 כילא תרפע
 עיניך אלי אלסמא פתנטר אלשמם ואלקמר ואלכואכב וגמיע נגום
 אלסמא⁽³⁾ פתזול ותסגד להא ותעבדהא אלתי בת נורהא אללה רבך
 לגמיע אלשעוב⁽⁴⁾ אלדין תחת גמיע אלסמא: 20 ואנתם אצטפאכם
 אללה ואכרגכם מן שביה בכור אלחדיד מן מצר לתכוננו לה שעב 15
 צפוח⁽⁵⁾ כהדא אליוס: 21 ואד קד וגד אללה עלי בסבבכם וקסם
 לילא⁽⁶⁾ אעבר אלארדן ולא אדכל אלבלד אלגיד אלדי מעמיך אללה
 רבך נחלה: 22 ואנא מאית פי הדא אלבלד לא אעבר אלארדן ואנתם
 עאברוה פתחוזון דלך אלבלד אלגיד: 23 פאחדרו אן תנסו עהד אללה
 רבכם אלדי עהדה מעכם פתצנעו לכם פסלא שבה כל מא נהאך ענה 20
 אללה רבך⁽⁷⁾: 24 לאן עקאב אללה רבך נאר אכלה הו אלטאיק
 אלמעאקב⁽⁸⁾: 25 ואדא אולדתם בנין ובני בנין ועתקתם פי אלבלד
 פאפסדתם באן עמלתם פסלא מן כל שבה ופעלתם אלשר בין אללה 21
 רבכם ואסלמתמוה: 26 קד אשהדת עליכם מן אליוס אלסמא ואלארץ
 אנכם סתבירון סריעא מן אלבלד אלדי אנתם עאברון אלארדן אליה 25
 לתחוזוה ולא תמול מדתכם פיה כל אנפאדא תנפדון: 27 ויבדדכם
 אללה פי מא בין אלסמא ותבקון רהט דו אחצא פימא בין אלסמא

(1) "וסביב לו חשך הענן והערפל".

(2) "על תבנית כל גפש אדם זכר או נקבה".

(3) "וכל מזלות השמים" עיין ישעיה י"ג י' ומת. שהערתו שם.

(4) "אשר הפיץ ד' אלהיך את אורם לכל העמים".

(5) ר"ל העם אשר בחר בו. וכן תרגם מלת נחלה במדבר מ' כ"ו וישעיה י"ט כ"ה

ובכל מקום אשר ענינו על דרך העברה.

(6) פ': אן לא.

(7) אלו שלשה הפסוקים דבקים וזה ענינם: אחר שהתאנק בי ד' וכו' ואחר שאנכי

מת וכו' השמרו לכם וכו'.

(8) "כי נקמת ה' אלהיך דומה לאש אכלה הוא האל הנוקם".

אלדין יסוקכם אללה אלי תם: 28 ותכדמון תם אללה' מן צנעה אידי
אלנאם מן חגר וכשב מא לא תבצר ולא תסמע ולא תאכל ולא תשתם:
29 פאטלבו מן תם אללה רבכם תגדוה⁽¹⁾ ואלתמסה מלצא⁽²⁾ בכל קלבך
ונפסך: 30 ואדא צאק כך ונאלך גמיע הדה אלאמור פי אבר תלך
5 אלאיאם תב אלי אללה רבך ואקבל אמורה: 31 לאן אללה רבך טאיך
רחים לא יכליך⁽³⁾ ולא יהלכך ולא ינסא עהד אבאיך אלדי קסם בה
להם: 32 ואלאן פסל ען אלאיאם אלאואיל אלתי סלפת מן קבלך מן
יום כלק אללה אדם עלי אלארץ ומן טרף אלסמא אלי טרפה הל כאן
קט מתל הדא אלאמר אלעטים או סמע מתלה: 33 והל סמעת אמר
10 צות אללה מכלמהא⁽⁴⁾ מן דאכל אלנאר כמא סמעת אנת פעאשת:
34 או רפע אללה עלמא באן טהר פתכלץ לה אמר⁽⁵⁾ מן בין אכרי
באעלאם ואיאת ובראהין ומלחמה ויד שדידה ודראע ממדודה ומכאוף
כבירה כמא צנע לבס אללה רבכם במצר בחצרתכם: 35 פאנת יגב
עליך אן תעלם⁽⁶⁾ אן אללה הו אללה לא גירה ולא סואה: 36 ומן
15 אלסמא אסמעך צותה ליודבך ועלי אלארץ אוראך נארה אלעטימה
וסמעת כלאמה מן דאכל אלנאר: 37 ודלך בעד מא אחב⁽⁷⁾ אבאך
ואכתאר נסלהם מן בעדהם ואכרנך ברצאיה⁽⁸⁾ בקולה אלעטימה מן
מצר: 38 ליקרץ אממא אכבר ואעטם מנך מן בין ידיך וידכלך ויעטיך
בלדהם נחלה כמא תרי אליום: 39 פאעלם דלך וארדה פי קלבך אן
20 אללה הו אלאלאה פי אלסמאות אלעליא ואלארץ אלספלי לא סואה:
40 ואחפש רסומה ווצאיאה אלתי אמרך בהא אליום לכי יבאר לך
ולבניך מן בערך ותטול מדתך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך טול
אלזמאן: 41 חיניד אפרד מוסי תלאת קרי פי גאנב אלארדן אלשרקי:
42 ליהרב אליהא כל קאתל יקתל צאחבה בגיר קצד והו גיר שאני לה
25 מן אמם ומא קבלה פיהרב אלי ואחדה מנהא פיחיא: 43 פבצר פי
אלסהל מן אלכריה מן בלד ראבן וראמות פי אלגרש מן בלד גר וגולן

(1) ר"ל אם תבקשו את ה' תמצאוהו. — (2) "בתמים".

(3) וכן תרגם ירפה ישעיה ה' כ"ד.

(4) "קול אלהים מדבר אל העם".

(5) "או הרים ה' נס באשר נגלה לבחר לו גוי" וזה לשון בן בלעם בפירושו: תבע פיה

אלמפסר קול אלתרגום ואשתקה מן "נס" אלדי הוא אלעלם = הלך בעל הפתרון בזאת המלה אחר
התרגם וגזר "הנסה" מן "נס" וזה פלא כי אין זה דעת אונקלוס שתרגם: או נסין דעבר ד'.
ועיין רש"י. ועיין דונש בתשובותיו סימן 140 שהשיג על הגאון ואמר כי מלת אלהים בזה
הפסוק ענינה אלהים אחרים.

(6) "ולכן חובה עליך לדעת כי ה' הוא אלהים לא אחר ולא זולתו".

(7) "וזה (היה) אחרי אשר אהב וכו'".

(8) "בחסדו".

אלבתניה מן בלד מנשה: 44 והיה אלשריעה אלתי תלאהא מוסי עלי בני אסראיל: 45 והיה אלשוואהד ואלרסום ואלאחכאם אלתי אמר בהא מוסי בני אסראיל אלכארגין מן מצר¹: 46 פי דאך גאנב אלארדן פי אלואדי ממא ילי בית פעור פי בלד סיוחן מלך אלמורין אלמקים פי חשבון אלדי קתלה מוסי ובנו אסראיל פי כרוגהם מן מצר: 47 פחאזו 8 בלדה ובלד עוג מלך אלבתניה והמא מלכא אמורין אללדין פי גאנב אלארדן אלשרקי: 48 מן ערוער אלתי עלי שאמי ואדי ארגון ואלי גבל שיאון הו חרמון: 49 וגמיע אלגור גאנב אלארדן אלשרקי אלי בחירה טבריה² תחת מצב אלקלעה:

10

ה

1 תם דעא מוסי בגמיע אל אסראיל פקאל להם אסמעו אלרסום ואלאחכאם אלתי אנא אמרכם אליום פתעלמוהא ואחפטוהא ואעמלו בהא: 2 אן אללה רבנא עהד מענא עהדא פי חרב: 3 ולים מע אבאינא פקט עהד אללה דלך אלעהד אלא מענא איצא ונחן ההנא אליום כלנא אחיא: 4 ודלך אן שאפהא³ כלמכם אללה פי חרב מן וסט אלנאר: 15 5 ואנא קאים בין נור אללה ובניכם פי דלך אלוקת אכברכם בכלאמה לאנכם כפתם אלנאר ולם תצעדו אלגבל פקאל לכם⁴: 6 אנא אללה רבך אלדי אכרגתך מן בלד מצר מן בית אלעבודיה: 7 לא יכון לך אלאה אכר מן דוני: 8 ולא תצנע לך פסלא ולא כל שבה ממא פי אלסמא אלתי פוקך וממא פי אלארץ אלתי תחתך וממא פי אלמא 20 אלדי תחת אלארץ: 9 לא תסגד להא ולא תעבדהא לאני אללה רבך אלטאיק אלמעאקב מטאלב בדנוב אלאבא מע אלבנין ואלתואלת ואלרבאוע מן שאניי: 10 מגאזי באלאחסאן אלופא מן מחביי וחאפטי וציאיאי: 11 לא תחלף באסם אללה רבך זורא לאן אללה לא יברי מן יחלף באסמה זורא: 12 ואחפט יום אלסבת וקדסה כמא אמרך אללה 25 רבך: 13 סתה איאם תעמל ותצנע גמיע צנאיעך: 14 ואליום אלסאבע סבת ללה רבך לא תעמל שיא מן אלצנאיע אנת ואבנך ואכנתך ועבדך ואמתך ותורך וחמארך וסאיר בהאימך וציפך אלדי פי מחאלך לבי יסתריח עבדך ואמתך מתלך: 15 ואדכר אנך כנת עבדא פי בלד מצר פאכרגך אללה רבך מן תם ביד שדידה ודראע ממדודה ולדלך אמרך 30

(1) "היוצאים ממצרים".

(2) "עד ים טבריה" והוא ים אשר קרא במקום אחר גניסר = ים כנרת.

(3) "סח אל פח" עיין במדבר י"ב ח'. ובפ': כגור ואסטה = בלא אמצעי.

(4) "ואמר לכם".

באן תקים¹ פי יום אלסבת: 16 אכרם אבאך ואמך כמא אמרך אללה רבך לכי תטול איאמך ויכאר לך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך: 17 לא תקתל אלנפס ולא תזן ולא תסרק ולא תשהד עלי צאחבך שהאדה זור: 18 ולא תתמן זוגה צאחבך ולא תשתה מנולה וציעתה ועבדה ואמתה ותורה וחמארה וסאיר מא לה: 19 הדה אלכלמאת כלם אללה בהא גמיע גוקכם פי אלגבל מן לזן אלנאר ואלגמאם ואלצבאב בצות עטים גיר מעאוד² וכתבהא עלי לוחי אלגוהר ודפעהמא אלי: 20 פלמא סמעתם אלצות מן לזן פלאם אלנים³ ואלגבל משתעל באלנאר תקדם אלי ריפא אסבאטכם ומשאיתכם: 21 פקלתם הודא קד אוראנא אללה רבנא כרמה ועטמתה וסמענא צותה מן דאכל אלנאר ועלמנא אליום אנה יגוז אן יכלם אללה⁴ אנסאנא פיהיא: 22 ואלאן פלא נהלך ולא תאכלנא⁵ הדה אלנאר אלעטימה פאנא אן עאודנא אסתמאע כלאם אללה רבנא איצא מתנא: 23 לאנה אי בשרי סמע צות אללה אלחי מכאטבה מן אלנאר מתלנא פעאש: 24 תקדם אנת ואסמע גמיע מא יקולה אללא רבנא ואנת תכלמנא בגמיע מא יכלמך בה אללה רבנא ונסמע ונעמל בה: 25 פסמע אללה כלאמכם אד כלמתמוני וקאל לי קד סמעת כלאם האולי אלקום אד כלמוך וקד אחסנו פי גמיע מא קאלו: 26 פליתמנו אן יבקא להם הדא אלקלב⁶ אן יכאפוני ויחפשו וצאיאי טול אלזמאן לכי יכאר להם ולבניהם אלי אלדהר: 27 20 אמץ פקל להם ארגעו אלי אכביתכם: 28 ואנת פקם ההנא בין ידי חתי אכלמך בגמיע אלוצאיא ואלשראיע ואלאחכאם אלתי תעלמהם יצנעוניהא פי אלבלד אלדי אנא מעטיהם יחזונה: 29 פאחפשו ואעמלו כמא אמרכם אללה רבכם ולא תזולו ימנה ולא יסרה: 30 בל פי גמיע אלטריק אלתי אמרכם אללה רבכם תסירון לכי תחיו ויכאר לכם ותטול מדתכם פי אלבלד אלדי תחזונה: 35

1017

ו

1 והדה אלוצאיא ואלרסום ואלאחכאם אלתי אמרני אללה רבכם אן אעלמכמוהא תצנעוהא פי אלבלד אלדי אנתם צאירון⁷ אליה

(1) "שתשמור" — (2) ראב"ע: כי זה היה פעם אחת.

(3) "מחוך חשך הענין".

(4) "כי אלהים יכול לדבר".

(5) "ועתה לא נמות ולא תאכלנו".

(6) "לכן מי יתן ויתאוו שישאר להם זה הלב" הגאון הוסיף זאת המלה בתחלת הפסוק מפני

שה' לא יתאוה שום דבר והכל יעשה בגזירתו אבל רצונו שהאדם יבחר במה שהוא טוב לו.

(7) בכ"י י: גאיוון.

לתחווה: 2 לְכִי תִכְאַף אֱלֹהָ רֶבֶךְ וּתְחַפֵּשׂ גְּמִיעַ רְסוּמָהּ וּוצִיאָהּ אֵלַי אֲנִי
 אֲמַרְךָ בְּהָא אַנְתָּ וְאַבְנֶךָ וְאַבְנֶךָ טוֹל אֵימָם חֵיאתְךָ וְלִכִּי תַטּוֹל מִדָּתְךָ:
 8 פֶּאֶסְמַע דְּלֶךְ יֵא אִסְרָאִיל וְאַחַפְטָהּ וְאַעֲמַל בָּהּ לִכִּי יִכְאַר לֶךְ וְלִכִּי תַכְתָּר
 גִּדָּא כְּמָא וְעִדְךָ אֱלֹהָ אֱלֹהָ אֲבֹאִיךָ פִּי בְּלִד יִפִּיץ לְבָנָא וְעִסְלָא:
 4 אֲעִלִּים¹ אֵל אִסְרָאִיל אֵן אֱלֹהָ רֶבְנָא אֱלֹהָ אֱלֹוֹאֲחֵד: 5 וְאַחַבְבִּי אֱלֹהָ
 רֶבֶךְ מִכְּלִצָּא² בְּכָל קְלִבְךָ וְנִפְסֶךָ וְגִדְךָ³: 6 וְלִתְכֶן הִדָּה אֲלִכְלִמָּאת
 אֵלַי אֲנִי אֲמַרְךָ בְּהָא אֱלִוּים פִּי נִפְסֶךָ: 7 וְאַחַכְהָא לְבָנִיךָ וְאַדְרִסְהָ⁴
 פִּי חָאֵל גְּלוּסְךָ פִּי מִנְזֹלְךָ וּמִסִּירְךָ פִּי מִרִּיקְךָ וְעֵנֵד נִיֵּאֲמֶךָ וְקִיֵּאֲמֶךָ:
 8 וְאַעֲקִדְהָ עֲלֵאמָהּ עֲלֵי יָדֶיךָ וּתְכֹון מִנְשׁוּרָהּ בֵּין עֵינֶיךָ: 9 וְאַכְתְּבָהּ
 עֲלֵי כְדוּד פְּתוּחַ מִנְזֹלְךָ וְאַבּוֹאֲבֶךָ: 10 וְיִכּוֹן אֲדָא אֲדַכְלֶךְ אֱלֹהָ רֶבֶךְ אֵלֵי
 אֲלִבְלִד אֲלֵדִי קֶסֶם לְאַבְאִיךָ לְאַבְרָהִים וְאַסְחָק וְיַעֲקֹוב אֵן יַעֲטִיכָה תִלְךָ
 קְרִי עֲטִימָהּ גִּידָה לִם תְּבִנְהָ: 11 וּבִיוֹת מִמְלוּהָ כָּל כִּיר לִם תְּמַלֵּאֶהּ
 וּצִהֲאֲרִיג מִנְקוּרָהּ לִם תְּנַקְרָהּ וּכְרוּם וּזִיאֲתִין לִם תְּגַרְסָהּ פֶּאֶכְלָת
 וּשְׁבַעֲתָ: 12 פֶּאֲחֲדֵר לֶךְ אֵן תְּנַסָּא אֱלֹהָ רֶבֶךְ אֲלֵדִי אֲכִרְגֶךָ מִן בְּלִד
 מִצֵּר מִן בֵּית אֲלַעְכוּדִיָּה: 13 בַּל כֶּף אֱלֹהָ רֶבֶךָ וְאַעֲבִדָהּ וְאַחֲלָף בְּאַסְמָהּ 15
 בְּאַרְאָה⁵: 14 לֹא תַתְּבַע מַעְבֻּדָּאת אֲכִר מִן מַעְבֻּדָּאת אֲלֵאֲמָם אֲלֵדִין
 חֻוֹאֲלִיכָם: 15 לֹאֵן אֱלֹהָ רֶבֶךָ טֹאִיק מַעֲאֻקְבָּהּ⁶ פִּי מֵא בִינְכֶם לִילָא
 יִשְׁתֵּד גִּצְבָה עֲלֶיךָ פִּינְפֹדֶךָ עֵן וְגֵה אֲלֵאֲרִיג: 16 וְלֹא תִגְרְבוּ אֱלֹהָ רֶבְכֶם
 כְּמָא גִרְבַּתְמוּהָ פִּי דָּאת אֲלִמְחִנָּה⁷: 17 בַּל אַחַפְטוּ הַפְּטָא וּצִיאִי אֱלֹהָ
 רֶבְכֶם וּשְׁוֹאֲהִדָה וְרְסוּמָהּ אֵלַי אֲמַרְךָ בְּהָא: 18 וְאַצְנַע אֲלִמְסַתְקִים 20
 וְאַלְכִיר בֵּין יָדֶיהָ לִכִּי יִכְאַר לֶךְ פֶּתְדָכֵל וּתַחֲזוּ אֲלִבְלִד אֲלֵגִיד אֲלֵדִי קֶסֶם
 אֱלֹהָ לְאַבְאִיךָ: 19 וְיִדְפַע אֱלֹהָ גְּמִיעַ אַעֲדֹאִיךָ בֵּין יָדֶיךָ כְּמָא וְעִדְךָ:
 20 וְאַן סֹאֲלֶךְ אֲבִנְךָ גִּדָּא קֵאִילָא מֵא סִבְבִּי אֲלִשְׁוֹאֲהֵד וְאַלְרְסוּם וְאַלְאַחַכָּאֵם
 אֵלַי אֲמַרְכֶם אֱלֹהָ רֶבְנָא בְּהָא: 21 פֶּקֶל לָהּ אֲנִי כֹנָא עֲבִידָא לְפִרְעוֹן
 בְּמִצְרַיִם פֶּאֲכִרְגִנָּא אֱלֹהָ מִנְהָא בִּיד שְׂדִידָהּ: 22 וְאַחֲלֵי אִיאַת וּבְרֵאֲדִין 25
 עֲטִימָהּ צִאֲרָהּ בְּמִצְרַיִם פִּי פִרְעוֹן וְגְמִיעַ אֵלָהּ בַּחֲצִרְתָּנָא: 23 וְאַכְרְגִנָּא מִן
 תֶּם לִכִּי יִדְכְּלָנָא וְיַעֲטִינָא אֲלִבְלִד אֲלֵדִי קֶסֶם עֲלִיהָ לְאַבְאִינָא: 24 פֶּאֲמִרְנָא
 אֱלֹהָ בְּאֵן נִצְנַע הִדָּה אֲלִרְסוּם וְנִכְאַף אֱלֹהָ רֶבְנָא לִכִּי יִכְאַר לָנָא טוֹל

(1) "דע" כן הוא הנוסחא בכ"י ו' ובפ' ובק': אסמע. וכן תרגם למטה ט' א'.

(2) "בתמים".

(3) כן הנוסחא בק' ובפ'. וענינו בכל כוחד. וזה דעת ראב"ע שאמר מטעם מאד מאד

ובכ"י ו': ווגד = ועשרך. וזה דעת חז"ל בפסחים כ"ה א'.

(4) "וחגרים לבניך ותהגה בס".

(5) "באמת".

(6) ב"ק הוסיפו כאן "נורה" וכן בת"א: שכנתה.

(7) ר"ל אם יוכל ה' לעשות איזה דבר אם לא. עיין אלמאנא 212.

אלומאן ונחיא כיומנא הדא: 25 וחסנא ת' תכון לנא אדא חפטנא
ועמלנא גמיע הדה אלשריעה בין ידי אללה רבנא כמא אמרנא:

ז

1 אדא אדכלך אללה רבך אלי אלבלד אלדי אנת דאכל אליה
5 לתחוזת פישחטח אממא כתירה מן בין ידיך אלחתין ואלגרנשין
ואלאמורין ואלכנעאנין ואלפרזין ואלחויין ואליוסין סבעה אמם
אכתר ואעטם מנך: 2 פסלמהם אללה רבך בין ידיך פאקתלהם
ואתלפהם ולא תעאהד מעהם עהדא ולא תרף עליהם: 3 ולא
תצאהרהם פתעטי אבנתך לאבנה ולא תאכד אבנתה לאבנד: 4 פאנהם
10 יזלון אבנד מן עבאדתי פיעבדון אלהא אכר פישתד גצב אללה עליך
וינפדך סריעא: 5 בל כדא פאצנעו בהם מדאבחהם פאנקצו ודכאכהם
פכסרו וסואריהם תגדעו ופסולהם פאחרקוהא באלנאר: 6 לאנד שעב
מקדם ללה רבך ובך אכתאר אללה אן תכון לה אמא כאצא מן גמיע
אלאמם אלתי עלי וגה אלארין: 7 ולים מן כתריתכם מן גמיע אלאמם
15 אצטפאכם אללה ואכתארכם בל אנתם אקל מנהם מגמועין: 8 לכן
מן מחבה אללה לכם ומן חפטה אלימין אלתי קסם בהא לאבאיכם
אכרגכם אללה ביד שרודה ופדאך מן בית אלעבודיה מן יד פרעון מלך
מצר: 9 פאעלם אן אללה רבך הו אללה אלטאיק אלאמין חאפט
אלעהד ואלאחסאן למחביה וחאפט וצאיאה לאלף גיל: 10 ומכאפי
20 שאניה בחצרתה לאנפאדה ולא יוצר לה שיא בל בחצרתה יכאפיה:
11 ואחפט אלוצאיא ואלרסום ואלאחכאם אלתי אמרך בהא אליום
ואעמל בהא: 12 פיכון גזא מא תסמעון הדה אלאחכאם ותחפטוהא
ותעמלו בהא אן יחפט אללה רבך לך אלעהד ואלפצל אללדין קסם
בהמא לאבאיך: 18 פיתכבך ויבארך פיך ויכתרך ויבארך פי תמרך: 25
ותמר ארצך ברך ועצירך ודהנד ונתאג בקרך וגפראת גנמך פי
אלבלד אלדי קסם אללה לאבאיכם אן יעטיבה: 14 ותכון מבארכא
מן גמיע אלאמם ולא יבקא פיך עאקר ולא עאקרה ולא פי בהאימך:
15 ויזיל אללה מנך כל מרין וגמיע אדוא מצר אלרדיה אלתי תערפאה
לא יחל בך שיא מנהא בל יחלהא בשאנד: 16 פתפני גמיע אלשעוב
30 אלתי יעטיבהם אללה רבך ולא תשפק עינד עליהם ולא תעבד
מעבודתהם פיכונו לך והקא: 17 פאן קלת פי נפסך הדה אלאמם

(1) ר"ל ויהיו לך מעשים טובים שיונינו עליך. וזה ענין ת"א: וזכותא. עיי' אלמאנא דף 261.

(2) כי אתם המעט מהם כלם יחד.

(3) בכ"ו י': פי נסלך = זרעך.

אכתר מני פכיה אטיק אן אקרצהם: 18 לא תכפהם כל אדכר מא צנע
אללה רבך בפרעון וסאיר אלמצריין: 19 אלאעלאם אלעטימה אלתי
ראתהא עינאך ואלאיאת ואלבראהין ואליד אלשדידה ואלדראע אלממדודה
כמא אכרנך אללה רבך כדאך יצנע בגמיע אלמם אלתי תכאפהם:
20 ויבעת באלעאהה פיהם חתי יכיד אלבאקיון ואלמנסתרון מן בין 5
ידיך: 21 פלא תרהבהם לאן נור אללה רבך פי מא בינך אלטאיק אלעטים
אלמכיה: 22 והו יטחמח אולאך אלמם מן בין ידיך קלילא קלילא
אד לא יגוז אן תפניהם סריעא כילא יכתר עליך וחש אלצחרא:
23 פאדא אסלמהם אללה רבך בידך ואהאמהם אהאמה כבורה אלי
אנפאדהם: 24 ואסלם מלוכהם פי ירך פאבד אסמאהם מן תחת אלסמא 10
פאן אנסאנא לא יקף בין ידיך אלי אן תנפדהם: 25 ואחרקו פסול
מעבודאתהם באלנאר ולא תתמן שיא מן אלפצה ואלדהב אלתי
עליהם² פתאכדה לך כילא תוהק בה פאנה כריהה אללה: 26 ולא
תדכל מא יכרהה אללה אלי ביתך ותכון מתלופא מתלה בל רגסה
תרניסא ואכרהה כריהה אד הו מתלופ: 15

ח

1 וגמיע אלוציאא אלתי אמרך בהא אליום אחפטוהא ואעמלו
בהא לכי תחיו ותכתרו ותדכלו ותחווזו אלבלד אלדי קסם אללה
לאבאיכם: 2 ואדכר גמיע אלטריק אלדי סירך רבך פי אלבר הדה
ארבעין סנה ליתעבך וימתחנך ויטהר ללנאם מא פי קלבך³ אתחפט 20
וצאיאה אם לא: 8 ואתעבך ואגאעך פאמעמך אלמן אלדי לס תערפה
ולס יערפה אבאוך לכי יערפך אנה לים עלי אלכבו וחדה יחיא אלאנסאן
בל עלי גמיע קול אללה יעיש: 4 ותיאבך לס תבל ורגלך לס
תחף⁵ פי הדה אלארבעין אלסנה: 5 פאעלם פי נפסך אנה כמא יודב
אלמר ולדה אללה רבך מודבך: 6 פאחפט וצאיאה וסר פי טרקה 25
וכפה: 7 פאן אללה רבך מדכלך אלי בלד גיד בלד אודיה מא ועיון
וגמר תפנר פי בקאעה וגבאלה: 8 בלד חנמה ושעיר וגפן ותין ורמאן
בלד זיתון זית ועסל: 9 בלד לא תאכל פיה טעאמך בתקדיר⁶ ולא
יעווןך פיה שיא בלד מן הגארתה אלחדיד ומן גבאלה תקטע אלנחאם:

(1) "ואם נתן וכו' והמם וכו' ואם נתן מלכיהם בידך אבד את שמם כי לא יתיצב".

(2) "אשר עליהם" ובכ"י י: מעהם = עמם. — (8) "להראות את בני אדם מה בלבבך".

(4) "כי על כל דבר די יחיה" ובכ"י י: בל עלי גמיע מא אכרנה קול אללה יעיש.

וזה תרגום הכתוב מלה במלה: על כל מה שיוציא דבר ה' יחיה. עיין ראב"ע.

(5) וכן תרגם אבן גנאח בשרש בצק, והוסיף: כלומר לא נשארה מבלי נעל.

(6) "במדה ובמשקל" ר"ל שהכל יהיה ברוח ולא בצמצום.

10 פאדא אכלת ושבעת פבארך אללה רבך עלי אלבלד אלגיד אלדי
 אעטאך: 11 ואחדר אן תנסא אללה רבך פלא תחפט וצאיאה ואחכאמה
 ורסומה אלתי אמרך בהא אליום: 12 כילא תאכל ותשבע ותבני ביותא
 חסאנא פתסכנהא: 13 ובקרך וגנמך יכתרון ופצה ודהב יכתר לך
 5 וגמיע מא לך יכתר: 14 פירתפע קלבך פתנסא אללה רבך אלדי אנרגך
 מן בלד מצר מן בית אלעבודיה: 15 אלמסלכך פי אלבר אלכביר
 אלמכין חית אלחיאת אלמחרקה ואלעקארב ועמש חית לים מא¹
 אלמכרג לך מאא מן אלצואן אלצלד: 16 אלמטעמך אלמן פי אלבר
 מא לס יערף אבאוך ליעדבך וימתחנך ויעוצך לירא פי אנרתך²:
 17 10 ולא תקל³ פי נפסך אן קוטי ועטם קדרתי אכתסבת לי הדא
 אליסאר: 18 בל אדכר אללה רבך פאנה אלמעטיך קוה תכתסב בהא
 אליסאר לכי יפי בעהדהא אלדי קסם לאבאך כיומנא הדא: 19 פאן
 נסית אללה רבך ומצית פעבדת מעבודאת אכר וסגדת להא פקד
 ערפתכם מן אליום אנכם תבדון: 20 כאלאמם אלדין אללה מבידהם
 15 מן בין ידיכם כדלך תובדון אד לא תקבלו⁴ אמר אללה רבכם:

ט

1 ואעלם יא אסראיל אנך גאיז פי הדא אלמדה⁵ אלארדן
 לתדכל ותחזו אממא אכתר ואעטם מנך פי קרי כבירה וחצינה תדאני
 אלסמא: 2 קום כביר רפיע בנו אלגבאברה כמא עלמת וסמעת מן דא יקום
 20 בין ידי אלגבאברה: 3 פאעלם מן אליום אן אללה רבך נורה גאיז בין
 ידיך כנאר אכלה הו ינפדהם והו יחזמהם בין ידיך פתקרצהם ותבידהם
 סריעא כמא וערך אללה: 4 ולא תקל פי נפסך אדא דפעהם אללה מן
 בין ידיך אנה בצלאחי אדכלני אללה אחוז הדא אלבלד ובטלם תלך
 אלאמם אללה קארצהם מן בין ידיך: 5 בל לים בצלאחך ובאסתקאמה
 25 קלבך פקט אנת סאיר לתחזו בלדהם לכן מע שלם אואליך אלאמם
 אללה רבך קארצהם מן בין ידיך ולכי יפי באלקול אלדי קאל לאברהים
 ואסחק ויעקוב: 6 פתיקן אנך לים בצלאחך אללה רבך מעטיך הדא
 אלבלד לתחזוה אד אנת שעב צעב אלרקאב⁶: 7 פאדכר ולא תנסו

(1) "וצמאון מקום אשר אין בו מים".

(2) "ולהטיבך תחת זה (ר"ל תחת הענוי והנסיין) באחריתך" עיין אלמאנאת דף 200.

(3) "ולא תאמר".

(4) "אם לא שמעתם".

(5) "בזמן הזה" וכן פירש הראב"ע.

(6) "ר"ל אל תחשוב שה' נתן לך את הארץ מפני צדקתך בלבד ומרשעת הגוים בלבד כי

מא אסכטת אללה רבך פי אלבר ודלך מן אליוס כרגת מן מצר ואלו אנ
 גיתם אלי הדא אלבלד לס תזאלו מכאלפין אללה: 8 ופי חרב
 אסכטתם אללה פנצב עליכם וכאד אנ ינפדכם⁽¹⁾: 9 חין צעדת אלי
 אלגבל לאכד לוחי אלגוהר לוחי אלשהאדה אלתי עדהא אללה מעכם
 פאקמת פיה ארבעין יומא וארבעין לילה לס אכל טעאמא ולם אשרב 5
 מאא: 10 ודפע אללה לי לוחי אלגוהר אלמכתובין בקדרה אללה
 ועליהמא מתל גמיע אלכלמאת אלתי כלמכם אללה בהא פי אלגבל
 מן וסט אלנאר פי יום אלגוק: 11 וכאן דלך בעד ארבעין יומא וארבעין
 לילה דפעהמא אלי⁽²⁾: 12 וקאל לי קם אנחדר סריעא מן ההנא לאן קד
 אפסדו קומך אלדין אכרגתהם מן בלד מצר וזאלו סריעא מן אלטריק 10
 אלדי אמרתהם⁽³⁾ וצנעו להם מסבוכא: 13 תם קאל אללה לי עלמת
 האולי אלקום אנהם צעאב אלרקאב: 14 ואן כפפת ען אלמשפע
 אפניחם⁽⁴⁾ פמחית אסמאהם מן תחת אלסמא וגעלת מנך אמיה
 עאטמה ואכתר מנהם: 15 פולית⁽⁵⁾ ונזלת מן אלגבל והו משתעל באלנאר
 ולוחא אלשהאדה עלי ידי: 16 פנטרת פאדא בכס קד אכטאתם ללה 15
 רבכם ואתכדתם עגלא מסבוכא וזלתם סריעא מן אלטריק אלדי
 אמרתכם: 17 פצבטת באללוחין וטרתהמא ען ידי וכסרתהמא
 בחצרתכם: 18 ושפעת בין ידי אללה כאלמרה אלאלה ארבעין יומא
 וארבעין לילה לס אכל טעמא ולם אשרב מאא בסבב כטיתכם אלתי
 אכטאתם וצנעתם אלשר בין ידי אללה ואסכטתמוה: 19 לאן חדרת מן 20
 אלגצב ואלחמיה אלתי סכט אללה בהא עליכם לינפדכם פסמע אללה
 פי דלך אלוקת⁽⁶⁾: 20 ועלי הרון וגד אללה גדא וכאד אנ ינפדה⁽⁷⁾
 פאסתגפרת לה איצא פי דלך אלוקת: 21 ואמא כטיתכם והי אלעגל
 אלדי אתכדתמוה פאני אכדתה פחרקתה באלנאר וברדתה באלמברד
 נעמא חתי דק באלתראב פטרתת תראבה פי ואדי אלמא אלמנחדר מן 25

אם בעבור צדקתך עם רשעת הגוים יחד ועוד להקים את בריתו עם האבות הגה ידע תדע
 באמת כי לא בצדקתך וכו'.

(1) "וכמעט השמידכם".

(2) "ויהי זה מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן לי את שניהם".

(3) בפי הוסיף "בסלכחא" = ללכת בה וכן הוסיף בהרבה פסוקים.

(4) ר"ל אם חמנע מלהתפלל בעדם אשמידם. ותרגם כן להרחיק הדעת שה' אינו שומר

את דברו. עיין ג"כ שמות ל"ב י'.

(5) ר"ל אחר שנחן לי ה' הלוחת מקץ ארבעים יום וארבעים לילה ואחר שצונו לירד

מן ההר מפני העגל וכו' ואפן.

(6) לא העתיק הגאון מלת "גם" מפני שקודם מעשה העגל ה' לא אמר להשמידם.

אבל עיין מה שכתב בזה דאב"ע.

(7) "וכמעט השמידו".

אלגבל: 22 ופי זאת אלאשתעאל וזאת אלמחנה וקבור אלמשתהיין
 לם תזאלו מסכטין אללה: 23 ולמא בעת אללה בבצעכם מן רקים ברנע
 קאילא אצעדו ואנטרו אלארין אלדי אעטיכם כאלפתמוה ולם תאמנו
 בה ולם תקבלו אמרה: 24 באלגמלה¹ לם תזאלו מכאלפין אללה מן יום
 ערפתכם: 25 פלמא שפעת בין ידי אללה תלך אלארבעין יומא
 ואלארבעין לילה אד אראד אללה אן ינפדכם: 26 פצלית² בין ידי אללה
 וקלת אללהם יא רב לא תהלך קומך וצפותך אלדין פככתהם בעטמתך
 ואכרנתהם מן מצר ביד שדידה: 27 אדכר אוליאך אברהים ואסחק
 ויעקוב ולא תנטר אלי צעובה הדא אלקום וטלאחה וכטיתה: 28 כילא
 יקול אהל אלבלד אלדי אכרנתנא מנה ממא לם יטק רבהם אן ידכלהם
 אלבלד אלדי ועדהם בה מן שנאתה להם אכרנהם ליקתלהם פי
 אלבר: 29 והם קומך וצפותך אלדין אכרנתהם בקותך אלעטימה
 ודראעך אלממדודה:

י

15

1 פי דלך אלוקת קאל אללה לי אנחת לך לוחי אלגוהר כאלאולין
 ואצעד בהמא אלי אלגבל וקד צנעת³ צנדוקא מן כשב: 2 חתי
 אכתב עליהמא אלכלמאת אלתי כאנת עלי אללוחין אלאולין אללדין
 כסרתהמא וצירהמא פי אלצנדוק: 3 פצנעת צנדוקא מן כשב אלסנט
 ונחת לוחי אלגוהר כאלאולין וצעדת אלי אלגבל והמא פי ידי:
 4 20 פכתב עליהמא אלכלמאת אללואל אלעשר אלכלמאת אלתי כלמכם
 אללה בהא פי אלגבל מן וסט אלנאר פי יום אלגוק ודפעהמא אלי:
 5 תם ולית פנזלת מן אלגבל וצירת אללוחין פי אלצנדוק אלדי צנעתה
 פבקיאתם כמא אמרני אללה: 6 ולמא שפעני פי הרון אקאם אלי אן רחל
 בנו אסראיל מן בארות בני יעקן אלי מוסרה תם מאת הרון ודפן תם⁴ ואם
 25 אלעזר אבנה מכאנה: 7 ורחלו מן תם אלי גדגד ומנהא אלי יטבת
 ארין זאת אודיה מא: 8 פי דלך אלוקת אפרו אללה סבט לוי ליחמלו
 צנדוק עהד אללה ויקימון בין ידיה פיכדמוה ויבארכו באסמה אלי
 יומנא הדא למא אסעפוני⁵: 9 ולדלך לם יכן לליואניין נציב ונחלה

(1) „ובכלל” ר”ל בכל עת.

(2) המשך הפסוקים הוא כן: וכאשר התנפלתי וכו' התפללתי.

(3) כן הנוסחא בכ”י י' ובפ' וענינו: וכבר עשית וארון היה נעשה קודם שנפסלו

הלחת כמו שנראה מפסוק ג'. ובק': ואצנע = ועשה. וזה לפי דעת הראב”ע.

(4) „ואחר ששמע ד' את תפילתי בעד אהרן חיה עד שנסעו בני ישראל מבארת בני

יעקן למוסרה וימת ויקבר שם”. עיין ראב”ע.

(5) „מפני שבאו לעזרתו” ר”ל במעשה העגל.

מע אבותיהם בל הבאת אללה הי נציבהם⁽¹⁾ כמא אמר בהא להם:
 10 ואנא אקמת פי אלגבל מתל אלמרה⁽²⁾ אלאולי ארבעין יומא וארבעין
 לילה פסמע אללה פי דלך אלוקת איצא ושא אלא יהלכך⁽³⁾: 11 וקאל
 אללה לי קם פאמינ בין ידי אלקום פרחהם חתי ימצון פירתון אלבלד
 אלדי קסמת לאבאיהם אן אעטיהם: 12 ואלאן יא אסראיל מא אללה 5
 רבך יטלב מנך אלא אן תכאפה ותסיר פי מרקה ותחבה ותעבדה
 מכלצא בכל קלבך וכל נפסך⁽⁴⁾: 13 ותחפט וצאיאה ורסומה אלתי
 אמרך בהא אליום ליכאר לך: 14 והודא ללה רבך אלסמאות כלהא⁽⁵⁾
 ואלארין וכל מא פיהא: 15 לכנה אצטפא אבאך פאחבהם ואכתאר
 בניהם מן בעדהם ואנתם⁽⁶⁾ הם מן בין אלאמם כמא תשאהדון: 10
 16 פאזילו נש קלובכם⁽⁷⁾ ורקאבכם לא תצעבוהא אבדא: 17 לאן
 אללה רבכם הו רב אלארבאב וסיד אלאסיאד אלטאיק אלכביר אלגבאר
 אלמכיף אלדי לא יחאבי אלוגה ולא יאכד רשוה: 18 צאנע חכם
 אליתים וארמלה ומחב אלגריב ירוק לה טעאמא וכסוה⁽⁸⁾: 19 ואחבו
 אלגריב פמאלמא כנתם גרבא פי בלד מצר: 20 וזף אללה רבך 15
 ואעבדה ואלזמה ואחלף באסמה בארא: 21 הו מדחתך והו אלאהך
 כמא צנע טעך תלך אלכבאיר ואלמהאיב אלתי ראתהא עינאך:
 22 פמנהא⁽⁹⁾ אן אבאך נזלו מצר בסבעין נפסא ואלאן פקד צידך
 אללה רבך כבואב אלסמא כתרך:

20

יא

1 פאחבב אללה רבך ואחפט מא אסתחפטיך⁽⁹⁾ ורסומה ווצאיאה
 ואחכאמה טול אלזמאן: 2 ואעלמו מן אליום אן לים אלעמל עלי
 בניכם⁽¹⁰⁾ אלדין לם יעלמו ולם ירו אדאב אללה רבכם ועטמתה וידה
 אלשדירה ודראעה אלממדורה: 3 ואיאתה ואעמאלה אלתי צנעהא

(1) "ומתנות ה' הן נחלתם" וכן ת"א: מתנן דיהב לה ה' אנון אחסנתה.

(2) "ואבה שלא ישחיתך".

(3) עיין אלמאנא דף 158 שהזכיר שם דברי חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות ל"ג).

(4) "השמים כלם".

(5) "ובחר בבניהם אחריהם והם אתם" ר"ל ואתם זרעם. וכן פירש ראב"ע.

(6) ת"א: ותעדון ית טפשות לבכון.

(7) ת"א: מזוגא וכסו.

(8) ר"ל מן אלו הגדולות והנוראות הוא כי בשבעים נפש וכו'.

(9) "ושמרת את אשר שאל לשמור".

(10) ר"ל שבניכם אינם חייבים לעשות המצות כמוכם מפני שלא ראו מעשי ה' אשר

פי וסַט מצר בפרעון וגמיע קואדה¹ וסאיר אהל בלדה: 4 ומא צנע
 בגנר מצר וזילה ומראכבה אלדי אטאף מא בחר אלקלזם עלי וגוההם
 למא כלבוכם פאהלכבה אלי יומנא הדא: 5 ומא צנע בכס פי אלבר
 אלי אן גיתם אלי הדא אלמוצע: 6 ומא צנע בדתן ואבירם בני אליאב
 5 אבן ראבן אד פתחת אלארץ פאהא פאבתלעתהם וביותהם ואכביתהם
 וגמיע אלנאם אלדין מעהם פי מא בין בני אסראיל: 7 כל עיונכם
 ראת גמיע צנע אללה אלעטים אלדי צנעה: 8 פאחפטו גמיע אלשריעה
 אלתי אמרכם בהא אליום לכי תשתדו ותדכלו זתחוזו אלבלד אלדי
 צאירון אליה לתחוזה: 9 ולכי תטול מדתכם פיה כמא קסם אן
 10 יעמיה לאבאיכם ולנסלהם והו בלד יפיץ לבנא ועמלא: 10 פאן אלבלד
 אלדי אנת צאיר אליה לתחוזה לים הו כבלד מצר אלדי כרגת מנה
 אלדי כנת תזרע זרעך פיה ותסקיה ברגלך כגנאן אלבקול²: 11 לכן
 אלארץ אלתי אנתם גאיוון אליהא לתחוזהא ארץ גבאל ובקאע מן
 מטר אלסמא תשרב מאא: 12 ארץ אללה רבך מתעאהדהא ודאימא
 15 ענאיתה בהא מן אול אלסנה אלי אכרהא³: 13 פאן סמעתם לוצאיא
 אלתי אמרתם בהא אליום לתחבו אללה רבכם ותעבדוה מזלצין בכל
 קלבכם ובכל נפסכם: 14 נזלת מטר בלדכם פי וקתה וסמיא ולקיסא ותגמע
 ברך ועצירך ודהנך: 15 ואנבת עשבא פי צהראך לבהאימך פתאכל
 ותשבע: 16 ואחדרו אן ינכדע קלובכם פתולון ותעבדון מעבדא
 20 אכר ותסגדון להא: 17 פישתל גצב אללה עליכם ויחבם אלסמא פלא
 יכון מטר ואלארץ לא תנבת אדאהא פתבידון בסרעה ען אלארץ
 אלגודה אלתי אללה מעטיכמוהא: 18 וצירו כלאמי⁴ הדא פי קלובכם
 ופי נפוסכם ואעקדוהא עלאמה עלי אידיכם ותכון מנשורה בין עיונכם:
 19 ואעלמוהא בניכם ותדרסוהא⁵ פי האל גלוסך פי מנולך ומסירך פי
 25 טריקך וניאמך וקיאמך: 20 ואכתבהא עלי כרוד פתוה ביותך ואבואכך:
 21 לכי תטול איאמכם ואימם בניכם עלי אלארץ אלתי קסם אללה
 לאבאיכם אן יעמיכם כאימם אלסמא עלי אלארץ: 22 פאנכם אן
 חפשתם גמיע הדא אלוצאיא אלתי אנא אמרכם ועמלתם בהא אן תחבו

¹ כן הוא הנוסחא בקי ובפי: לפרעה ולכל עבדיו ולכל עם ארצו ובכ"י י: לפרעון
 מלך מצר ולסאיר אהל בלדה.

² "כגני הירקות.

³ "ארץ אשר ה' אלהיך משגיח עליה וכו' תמיד שקידתו עליה וכו'

⁴ הגאון השתמש בשני הפסוקים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה אע"פ כי הכל
 מוסב על מלת "כלאמי" שהוא לשון זכר.

⁵ "ותהגו בהם".

אללה רבכם ותסירו פי גמיע טרקה ותלזמוה: 23 יקרץ אללה גמיע
האולי אלמס מן בין ידיכם פורתתם אממא אכבר ואעטם מנכם:
24 וכל מוצע יטאה קדמכם יכון לכם מן אלבר ואללבנאן ונהר אלפראת
ואלבהר אלכביר יכון תכמכם: 25 ולא יקף אנסאן בין ידיכם בל
פזעכם וכופכם ילקיה אללה רבכם עלי גמיע אלבלד אלדי תסלכוה 5
כמא ועדכם: 26 אנטרו האנא תאל עליכם¹ אליום ברכאת ולענאת:
27 פאמא אלברכאת פאן קבלתם וצאיא אללה רבכם אלתי אנא אמרכם
אליום: 28 ואמא אללענאת פאן לם תקבלו וצאיא אללה רבכם וזלתם
ען אלטריק אלדי אנא אמרתכם בה אליום ואתבעתם מעבודאת אכר
מא לם תערפוהא: 29 פאדא אדכלך אללה רבך אלי אלבלד אלדי 10
אנת צאיר אליה לתחוזה פאתל² אלברכאת עלי גבל גריוזים ואללענאת
עלי גבל עיבל: 30 אלא אנהמא פי גאנב אלארדן ורא טריק מגיב
אלשמם ען בלד אלכנעאני אלמקים פי אלגור ממא ילי אלגבל³ ענד
מרוג מרה: 31 לאנכם גאיוון אלארדן לתדכלו ותחוזו אלבלד אלדי
אללה רבכם מעטיכם פאדא חזתמוה וגלסתם פיה: 32 פאחפטו⁴ 15
ואעמלו בגמיע אלרסום ואלאחכאם אלתי אנא אמרכם בהא אליום:

יב

1 הדה אואיל אלרסום ואלאחכאם⁵ אלתי תחפטוהא ותעמלו
בהא פי אלבלד אלדי אעמאך אללה אלאה אבאיך אן תחוזה טול
אלזמאן אלדי אנתם אחיא עלי אלארץ: 2 אן תבידו גמיע אלמואצע 20
אלדי עבד תם אלמס אלדין אנתם קארצוהם ומעבודאתהם עלי אלגבאל
אלרפיעה ועלי אליפאע ותחת כל שגרה ריאן: 8 ואנקצו מדאבחהם
וכסרו דכאכהם וסואריהם אחרקו באלנאר ופסול מעבודאתהם תגדעוהא
ואבידו אסמאהם מן דלך אלמוצע: 4 ולא תצנעו כדאך ללה רבכם:
5 בל אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבכם מן גמיע אסבאטכם ליחל 25
פיה נורה אלתמסו מסכנה חתי תצירו אליה: 6 פתחמלו אליה
צואעדכם ודבאיחכם ועשורכם ורפאיעכם ונדורכם ותברעכם ובכור

(1) "אטכי קורא לכם ברכות וקללות" עיין למעלה ד' ח'.

(2) "וקראת".

(3) "מול ההר" כן הטוסחא בק' ובפ' ובכ"י י': ממא ילי אלגלגל. וזה לשון בער העושר: מול הגלגל כנגד שכם ולא הוא גלגל שאמר היום גלותי (יהושע ח' ד') כי זו גלגל רחוקה מהם וביניהם מחלך ב' ימים אלא היא שאמר וירד (צ"ל וילך) אליהו ואלישע מן הגלגל (מלכים ב' ב' א').

(4) "ולכן אם ירשתם אותה וישבתם בה תשמרו לעשות".

(5) "אלה הם החקים והמשפטים הראשונים".

בקרכם וגנמכם: ⁷ פתאכלוהא תם בין ידי אללה רבכם ותפרחון בגמיע מא אנבסמת ידכם⁽¹⁾ אנתם וביותכם במא רוקך אללה רבך: ⁸ לא תצנעו מן הלה אלמור⁽²⁾ כמא נחן צאנעון אליום כל אנסאן מא חסן ענדה: ⁹ פאנכם לם תצירו בעד אלי אלמסתקך ואלנחלה אלתי ⁵ אללה רבך מעמיד: ¹⁰ פאדא עברתם אלארדן וגלסתם פי אלבלד אלדי אללה רבכם מעמיכם⁽³⁾ ויסתקרכם⁽⁴⁾ מן גמיע אעדאיכם אלמחיתון בכס וגלסתם ואתקון: ¹¹ פאי מוצע אכתארה אללה רבכם ליחל נורה פיה אליה תאתו בגמיע מא אמרכם מן צואעדכם ודבאיחכם ועשורכם ורפאיעכם וזיאר נדורכם אלתי תנדרוהא ללה⁽⁵⁾: ¹² פתפרחו בהא⁽⁶⁾ ¹⁰ בין ידי אללה רבכם אנתם ובנוכם ובנאתכם ועבידכם ואמאכם ואללוי אלדי פי מחאלכם אד לים לה נציב ונחלה מעכם: ¹³ ואחדר לך אן תקרב קראבינך פי אי מוצע ראיתה: ¹⁴ אלא פי אלמוצע אלדי אכתארה אללה מן אחד אסבאטך תם קרב קראבינך ואצנע גמיע מא אמרך בה: ¹⁵ לכן מתי אשתהת נפסך לחמא פאדבה כרוק אללה רבך אלדי אעטאך פי סאיר קראך וגאיז אן יאכל מנה אלמאחר ואלנגם כמא יוכלאן לחם אלטבי ואלאיל⁽⁷⁾: ¹⁶ לכן אלדס לא תאכלה צבה עלי אלארץ כאלמא: ¹⁷ ולא יגוז לך אן תאכל פי מחאלך עשור ברך ועצירך ודהנג ובכור בקרך וגנמך ונדורך אלתי נדרתהא ותברעך ורפאיעך: ¹⁸ אלא בין ידי אללה רבך תאכלה פי אלמוצע אלדי ²⁰ יכתארה אללה רבך אנת ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך ואללוי אלדי פי מחאלך ותפרח בין ידי אללה רבך במא אנבסמת בה ידך: ¹⁹ ואחדר אן תתרך אללוי מול מקאמך פי בלאדך⁽⁸⁾: ²⁰ ואדא אוסע אללה רבך תכמך כמא ועדך פקלת אכל לחמא ען שהוה מן נפסך לה פכלה מתי אשתהיתה: ²¹ ואן בעד ענך אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך ליחל נורה ²⁵ פיה פאדבה מן בקרך וגנמך אלדי רוקך אללה רבך כמא אמרתך וכלה פי מחאלך מתי מא אשתהתה נפסך: ²² לכן כמא יוכל אלטבי ואלאיל

(1) ר"ל בכל מה שיש לכם. עיין אבן גנאח בשרש שלח.

(2) עיין רש"י וראב"ע.

(3) בב"י י: מנחלכם.

(4) בב"י י' ובפ': אראחכם.

(5) שני הפסוקים האלה דבקים ור"ל כאשר עברתם את הירדן וכו' איזה מקום שיבחר ד' וכו'. ובב"י י' נוספה בתחילת הפסוק הראשון מלת "אלא" כלומר: לא באתם עד עתה אל המנוחה כי אם כאשר עברתם את הירדן וכו'.

(6) ר"ל בכל אלו המתנות המפורשות בפסוק הקודם.

(7) לפי דעת הגאון הכתוב מדבר מבשר תאווה שהוא מותר לזבוח ולאכול בכל מקום, והוסף שהטמא והטחור יכולים לאכול ממנו כמו שאוכלים יחד בשר הצבי והאיל שאינם ראויים לקרבן.

(8) רשב"ם: כל הימים אשר אתה חי על האדמה.

כדאך תאכלה אן יגוז ללנגס ואלטאהר אן יאכלא מנה: 23 לכן תשדך
אלא תאכל אדם פאנה מסכן אדם אלנפס⁽¹⁾ פלא תאכל אלנפס
מע אללחם: 24 ואד לא יגוז אן תאכלה⁽²⁾ פצבה עלי אלארץ כאלמא:
25 ואד לא תאכלה יכאר לך⁽³⁾ ולבניך מן בערך אדא תצנע אלמסתקים
ענר אללה: 26 ערדא אקדאסך מא כאן לך מנהא⁽⁴⁾ וגדורך פאחמלהא⁽⁵⁾
ואת בהא אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה: 27 ואצנע צואעך
לחומהא ודמאהא כמלא⁽⁶⁾ עלי מדבח אללה רבך ומן דם דבאיך יצב
עלי מדבחה וכל לחומהא: 28 אחפס ואקבל גמיע הדא אלמאמור אלתי
אמרך בהא לבי יכאר לך ולבניך בערך אלי אלדהר אדא תצנע אלכיה:
ואלמסתקים ענה אללה רבך: 29 ואדא קמע אללה רבך אלמאם אלדין: 10
אנת דאכל אלי תם לתקרצהם מן בין ידיך פאדא קרצתהם וסכנת מא פי
קראהם וביותהם⁽⁷⁾: 30 אחר לך אן תוהק פי תבעהם בעד אנפאדהם מן
בין ידיך וכילא תלתמם למעבודאתהם קאילא כיה כאן יעבדהא האולי
אלמאם פאצנע אנא איצא כדאך: 31 לא תצנע כדאך ללה רבך פאן
כתירא ממא יכרהה אללה וישנאה צנעוה למעבודאתהם חתי אן בניהם⁽⁸⁾
ובנאתהם קד יחרקונהא באלנאר להא⁽⁹⁾:

יג

1 פגמיע מא אמרכם בה פאחפשוה ואעמלו בה לא תזידו עליה
ולא תנקצו מנה: 2 ואן קאם פי מא בינכם מדעי נבוה או חאלם⁽¹⁾ חלם
פאעטאכם איה או ברהאנא: 3 פלו אתת אלאיה ואלברהאן ממן קאל
לך⁽²⁾ תעאל בנא אלי מעבודאת אכר מא לם תערפהא פנעבדהא: 4 פלא
תקבל מן דלך אלמדעי אלנבוה או אלחאלם אלחלם פאן אללה רבכם
ממתחנכם ליטהר⁽³⁾ הל אנתם מחבוה מכלצין בכל קלובכם ונפוסכם:
5 כל פי תבע אללה רבכם תסירו ואיה פארהבו ווצאיהא פאחפשוהא
וקולה פאקבלו ואיהא פאעבדו ושאעתה פאלזמוהא: 6 ודלך אלמדעי⁽⁴⁾ 25

(1) "מושב הדם הוא הנפש".

(2) "ולפי שאינו מותר לך לאכלו וכיו".

(3) "ואם לא תאכלנו ייטב לך" ובכ"י י: "אל לא תאכלו כדאך לבי יכאר לך".

(4) "ר"ל אשר יהיו לך מן הקדשים ולא לכהנים. — (5) "כליל".

(6) "וישבת בעריהם ובביתיהם".

(7) "כי הרבה ממנו שיתעב וישנא ה' עשו לאלהיהם עד כי לפעמים שורפים באש את

בניהם ובנותיהם".

(8) "האומר שדבר ה' עמו בהקין או בחלום". עיין ראב"ע. וכן תרגם למטה פסוק ד'

ופסוק ו'.

(9) "ואפילו באו האות והמופת מן האיש אמר לך".

(10) "להראות". ובכ"י י' נוסף ללנאם = לבני אדם. עיין אלמאנא דף 183.

אלנבֹוה ואלהאלם אלחלם פיקתל למא תקוֹל אלמחאל עלי אללה רבכם
 אלמכרגכם מן בלד מצר אלמפדיכם מן בית אלעבודיה לידחו כך ען
 אלטריק אלדי אמר אללה רבך אן תסיר פיה פאנף אהל אלשר¹ מן
 וסטך: ⁷ ואן אגואך אכוך אבן אמך או אבנך או אבנתך או אמרתך
⁵ אלתי הי חרמתך² או צדיקך אלדי כנפסך פי אלסתר קאילא תעאל
 נעבד מעבודאת אכר מא לס תערפהא אנת ואבאוך: ⁸ מן מעבודאת
 אלאמם אלדין חואליכם אלאקרבין אליך או אלאבעדין מנך מן טרף
 אלארץ אלי טרפהא: ⁹ פלא תשא דלך ולא תקבל מנה ולא תשפק
 עליה ולא תרת לה³ ולא תסתר עליה: ¹⁰ בל אקתלה קתלא וידך
¹⁰ תבטש פיה⁴ אֹולא פתקתלה ויד סאיר אלקום אזירא: ¹¹ וארגמה
 באלחגארה חתי ימות למא קצד אדחאך ען אללה רבך אלמכרגך מן
 בלד מצר מן בית אלעבודיה: ¹² וסאיר אלקום יסמעון ויכאפון פלא
 יעאודון אן יצנעו מתל הדא אלאמר אלרדי פי וסטך: ¹³ ואן סמעת
 ען בעיך קראך אלתי אללה רבך מעטיכהא אן תסכן פיהא קול קאיל:
¹⁴ ¹⁵ אן קד כרג קום כפאר מנהא פאצלו אהל קריתהם קאילין תעאלו
 נעבד מעבודאת אכר מא לס תערפהא: ¹⁵ פאלתמם דלך ואסתברה
 וסל ענה נעמא באן כאן אלאמר חקא תאבתא קד צנעת הדה אלכריהה
 פי וסטך: ¹⁶ פאקתל קתלא אהל תלך אלקריה בחד אלסיף ואתלפהא
 וגמיע מא פיהא חתי בהאימהא בחד אלסיף: ¹⁷ וגמיע סלבהא אנמעה
²⁰ אלי וסט רחבתהא ואחרק באלנאר תלך אלקריה וגמיע סלבהא גמלה
 ללה רבך ותכון תלא אלי אלדהר לא תבנא אבדא: ¹⁸ ולא ילוק בידך
 שי מן אלמתלוק לבי ירגע אללה לך מן שדה גצבה ויעטיך רחמתה
 פירחמך ויכתרך כמא קסם לאבאיך: ¹⁹ אד תקבל אמר אללה רבך
 ותחפֹט ותעמל בגמיע וצאיאה ורסומה אלתי אמרך בהא אליום באן
²⁵ תצנע אלמסתקים ענדה:

יד

¹ ואד אנתם אוליא אללה רבכם כאלבנין⁵ פלא תתכדשו⁶ ולא
 תגעלון נתפא בין עיונכם עלי אמואתכם⁷: ² לאנך שעב מקדם ללה

(¹) "אנשי הרע" ת"א: עבד רביש.

(²) "המקודשת לך" וכן ת"א: אתה קימך, ר"ל הבאה עמך בברית.

(³) "ולא תנור לו", — (⁴) "תפגע בו בחזקה".

(⁵) "מפני שאתם קרובים לדי אלהיכם בבנינים".

(⁶) ר"ל לא תעשו שרמט בבשרכם, ובכ"י י: תתואגו ובפ': תתואגו מן ואג והוא במקום

וגא = לא תתנו שרש בבשרכם.

(⁷) "על מתיכם".

רבך ואכתאריך אן תכון לה אמה באצה מן גמיע אלאמס אלתי עלי
 ונה אלרין: 8 לא תאכל כל מברוה: 4 הדה מא תאכלו מן אלבהאים
 אלבקר ואלצאן ואלמאעו: 5 ואלאיל ואלטבי ואלחמור ואלועל
 ואלארוי ואלתיתל ואלזראפה: 6 וכל בהימה מטלפה בטלף ומפרקה
 תפריקא אטלאפהא ומצעדה אגתראר מן אלבהאים פכלוהא: 7 בלא 5
 הדה אלאשכאן פלא תאכלוהא מן מצעדי אלאגתראר ואלמטלפה
 באטלאף מפרקה אלגמל ואלארנב ואלובר אנהא מצעדה אלאגתראר
 וגיר מטלפה בטלף והי מחרמה עליכם: 8 ואלכנדיר פאנה מטלף בטלף
 ולא יגתר והו מחרם עליכם לא תאכלו לחומהא ולא תדנו מן נבאילהא
 אלא תנגסו: 9 והדא מא תאכלו מן גמיע מא פי אלמא כל 10
 מא לה אגנחה ופלום פכלוה: 10 וכל מא לים לה אגנחה ופלום פלא
 תאכלוה והו נגם לכם: 11 כל טאיר טאהר פכלוה: 12 והדה אלאשכאן
 פלא תאכלוהא מן אלטאיר אלנסר ואלעקאב ואלענקא: 13 ואלגארה: 14
 ואלצדא ואלחדא באצנאפהא: 14 וגמיע אלגראביב לאצנאפהא:
 15 ואלנעאמה ואלכטאף ואלסאף ואלבאז באצנאפהא: 16 ואלבום 15
 ואלבאשק ואלשאהין: 17 ואלקוק ואלרכם ואלזמג: 18 ואלצקר
 ואלבנגא באצנאפהא ואלהדהד ואלכפאש: 19 וגמיע דביב אלטאיר
 אלדי הו מחרם עליכם לא תאכלוה: 20 וכל מא הו טאיר טאהר מנה
 פכלוה: 21 ולא תאכלו שיא מן אלנבאיל בל אעטהא ללגריב אלדי פי
 מחלך פיאכלהא או תביעהא לאגנב לאנך שעב מקדם ללה רבך לא 20
 תטבך לחמא בלבן: 22 עשרא תעשר גמיע גלה זרעך מא תנבתה
 אלצחרא סנה סנה: 23 וכלה בין ידי אללה רבך פי אלמוצע אלדי
 יכתארה ליסכן נורה פיה עשור בך ועצירך ודהנך ובכור בקרך וגנמך
 לבי תתעלם כיה תעבדה: 24 מול אלזמאן: 24 פאן טאל עליך אלטריק
 ולם תטק אן תחמלה ובעד ענך אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך אן 25
 יגעל נורה פיה ובארך לך מע דלך: 25 פבעה בתמן וצרה וכדה
 פי ידיך ואמץ אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך פיה: 26 ואצרפה
 פי גמיע מא תשתהי נפסך מן בקר וגנס וכטר ונביד וגמיע מא תחבה
 וכלה תם בין ידי אללה רבך ואפרח אנת ואהל ביתך: 27 ואללוי אלדי

(1) הגאון לא העתיק מלת שח ועיין למעלה בראשית ל' ל"א.

(2) עיין בשרשים לאבן גנאח בשרש דיש.

(3) "פן חטמא".

(4) "עוף הדורס". הוא שם כולל לכל מיני עופות טמאות. ובאמת מספר אלו המינים
 בזאת הפרשה יעלה לעשרים במקום התשע עשר הנמצאים בויקרא. ו"א עיין ראב"ע שם.

(5) "למען תלמד איך תעבוד אותו".

(6) "ועם כל זאת ברכך" עיין ספרי.

פי קראך¹ פלא תתרכה אד לים לה נציב ונחלה מעך: 28 פי כל תלאת סנין תלכרנ עשור גלחך פי תלך אלסנה ותצעה פי מחלך: 29 פיאתי אללוי אד לים לה נציב ונחלה מעך ואלגריב ואליתים ואלארמלה אלדך פי מחלך פיאללון וישבעון לכי יבארך לך אללה רבך פי גמיע מא תצנעה ירך: 5

טו

1 פי כל סבע סנין אצנע תסייבא: 2 והוא שרח אלתסייב אן יסיב כל די נסי ידה ממא ינסי צאחבה² פלא יקתצי מן צאחבה ולא מן אכיה אד קד סמאהא תסייבא ללה³: 3 ואמא אלגריב פגאיז אן 10 תקתציה ואמא מא יכון לך עלי איך פסיב ירך ענה: 4 ויקנא אנה לא יכון פיך מסכין ממא יבארך לך אללה פי אלכלד אלדי יעמיכה נחלה תחזוהא: 5 מא דאם תסמע ותקבל אמר אללה רבך ותחפט ותעמל בגמיע הדה אלשריעה אלתי אמרך בהא אליום⁶: 6 כמא אן אללה רבך קד בארך לך כמא וערך פתעין אממא כתורה 15 ואנת פלא תתעין⁷ מנהם ותתסלט עלי כתיר מנהם ועליך לא יתסלטון: 7 פאן כאן פיך מסכין בדנב או מחנה⁸ מן בעין אכותך פי בעין מחלך מן בלדך אלדי אללה רבך מעטיך פלא תקם קלבך ולא תקבין ירך ענה: 8 בל אפתחהא לה פתחא ועוצה תעויצא מקדר מא יעוזה: 9 ואחדר אן יכון פי קלבך קול גהל⁹ 20 פתקול קד קרבת אלסנה אלסאבעה סנה אלתסייב פתשה עלי איך אלמסכין פלא תעמיה שיא פידעו עליך אלי אללה פתחל בך עקובתה¹⁰: 10 בל אעטה עטאא ולא תשה בה נפסך עליה פאן בגרירה הוא אלמר יבארך לך אללה רבך פי אעמאלך וגמיע מא תמד אליה ירך: 11 פעלי מא קלת לך¹¹ לים יעדס מסכין מן בין

(1) "בעריך".

(2) "שמיט כל בעל משה את ידו מאשר ישה את רעהו". ר"ל שהמלוה לא יתבע מן הלוה את חובו.

(3) ר"ל מפני שנקראה השנה הזאת שנת שמיטה לכבוד ה'.

(4) "ובאמת לא יהיה בך אביון וכו' כל זמן שתשמע וכו'".

(5) ענין עוץ בערבי הוא החליף דבר בדבר ובחר בה הגאון מפני שהוא דומה למלת העביט בעברית וכן עשה למטה פסוק ה'.

(6) "בעון שיעשה או לנסותו" הוסיף אלו המלות מפני שהעניות איננה באה על ישראל אלא בזמן שאינם עושים רצונו של מקום. ראה למעלה ד' ה' עיין ספרי.

(7) "דבה כסילות".

(8) והיה עליך ענשו עיין ויקרא י"ט וי"ז ובכ"י י: עקובת.

(9) "לפי מה שאמרתי לך" עיין למעלה הערת 6.

אלכלד אנא אמרך אליום באן תפתח ירך לאניך צעיפך ומסכינך פי בלדך: 12 ואן אסתבאע¹ לך אכוך אלעבראני או אכתך אלעבראני פליכדמך סת סנין ופי אלסנה אלסאבעה אטלקה מן ענדך חרא: 13 ואדא אטלקתה חרא מן ענדך פלא תטלקה פארגא: 14 בל צלה בצלה מן גנמך ובידרך ותינארך² וחסב מא רזקך אללה רבך פאעטה: 5 15 ואדכר אנך טאל מא כנת עכדא במצר פעלי דלך אפדך אללה רבך ואמרך במתל הדא אלאמר פי מתל הדא אליום³: 16 פאן קאל לך לא אכרג מן ענדך לאנה אחבך ואחב מנולך אד אלאצלה לה אלמקאם מעך: 17 פכד אלמיסאם וצעה פי אדנה ענד באבך פיכון לך עבד אלהר ולאמתך איצא פאצנע כדאך: 18 ולא יצעב עליך אטלאקך לה 10 חרא מן ענדך פאנה יגוז אן יכון קד כדמך צעף מא יסאוי אגר אגר⁴ סת סנין פיבארך לך אללה רבך פי גמיע מא תצנעה: 19 וכל בכור יולד לך פי גנמך ובקרך אלדכור פאלומה אלתקדים ללה רבך⁵ לא תפלה באלבכר מן בקרך ולא תגז אלבכר מן גנמך: 20 בל תאכלה בין ידי אללה רבך סנה בסנה פי אלמוצע אלדי יכתארה אנת ואלך: 15 21 ואן כאן פיה עיב מן אזמן או אעמי וסאיר אלעיוב אלפאסדה⁶ פלא תדבחה ללה רבך: 22 וגאיז אן תאכלה פי מחלך ואן יאכלה איצא אלטאהר ואלנגם כמא יאכלאן אלטבי ואלאיל⁷: 23 מא בלא דמה פלא תאכלה בל צבה עלי אלארץ כאלמא:

20

מז

1 ואחפש שהר אלפריך אן תצנע פיה פסחא ללה רבך כמא אטלקך פיה ללכרוג מן מצר לילא⁸: 2 ואדכח אלפסח ללה רבך מן אלגנס ומעה מן אלבקר⁹ פי אלמוצע אלדי יכתארה ליחל נורה פיה: 3 ולא תאכל מעה כמירא בל כל בעדה¹⁰ סבעה איאם פמירא

⁽¹⁾ כן הוא בקי ובפי ולא מצאנו בערבי זה הבנין בענין כי ימכר בנפעל. וככ"י י: אנבאע.

⁽²⁾ "מן הגרן ומן בית הבד שלך" ובפי: מן כדאך ועצירך = מן גרנך ותרושך.

⁽³⁾ "על כן אנכי מצוך כמו זה הדבר ביום כזה" ופירושו שתתן לעבדך משלך כאשר תשלח אותו כמו שנתתי לך כלי כסף וכלי זהב בצאתך ממצרים. עיין ספרי.

⁽⁴⁾ "לפי שאפשר שכבר עבדך שש שנים הוא כפל מה ששנה שוכר שכיר".

⁽⁵⁾ רש"י: מצוה לומר הרי אתה קדוש לבכורה.

⁽⁶⁾ "כל מומים הפוסלים".

⁽⁷⁾ עיין למעלה י"ב כ"ב.

⁽⁸⁾ "כמו שנתן לך בו רשות לצאת ממצרים לילה" ר"ל ה' ביד פרעה. עיין רש"י.

⁽⁹⁾ "ועמו מן הבקר" ר"ל לחגיגה. עיין רש"י.

⁽¹⁰⁾ ר"ל אחר הקרבת קרבן פסח.

טעאם אלצעק לאנך כרגת מן מצר בחפז ואדכר יום כרוגך מן מצר
טול זמאנך: 4 ולא ירי לך כמיר פי גמיע תכמך סבעה איאם ולא
יבית מן אללהם אלדי תדבחה פי אלעשא אלי גדאה אליוס אלאולי:
5 ולא יגוז לך אן תדבחה אלפסח פי בעין מחאלך אלדי אללה רבך
מעמיד: 6 אלא פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך ליחל נורה תם
תם³ תדבחה אלפסח ענד אלמסא קבל מגיב אלשמס⁴ ודלך פי פעל
כרוגך מן מצר: 7 ואנצנה וכלה פי דלך אלמוצע אלדי יכתארה אללה
רבך פיה תם ול באגאדה ואמין אלי מנולך: 8 וכל בעדה⁵ אלפטיר
סתה איאם ופי אליוס אלסאבע מכת פי קדם אללה רבך ולא תצנע
10 פיה צנאעה: 9 ואחיץ סבעה אסאביע מן וקת אכתדא אלמנגל פי סגבל
אבתדי בהא: 10 ואצנע חג אסאביע ללה רבך עלי מקדאר ניל ידך ומא
תתברע בה⁶ כמא ירוקך אללה רבך: 11 ואפרח בין ידיה אנת ואבנך
ואבנתך ועבדך ואמתך ואללוי אלדי פי מחאלך ואלגריב ואליתים
ואלארמלה אלדין פי מא בינכם פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה ליחל
15 נורה פיה: 12 ואדכר אנך כנת עבדא במצר ואחפס הדה אלרסום
ואעמל בהא: 13 ואצנע חג אלמטל סבעה איאם ענד גמעך גלתך מן
בידרך ותגאדך: 14 ואפרח פי חגך אנת ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך
ואללוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה אלדין פי מחאלך: 15 כדאך תחג
סבעה איאם ללה רבך פי אלמוצע אלדי יכתארה ליבאדך לך פי גמיע
20 גלתך וסאיר מא תמד אליה ידיך פתכון פארהא מחצא: 16 תלאה מראר פי
אלסנה יחצר גמיע רגאלך בין ידי אללה רבך פי אלמוצע אלדי יכתארה
פי חג אלפטיר וחג אלסאביע וחג אלמטל ולא יחצרו בין ידיה פארגא:
17 כל יאת כל רגל במא תנאל ידה⁷ כרוק אללה רבך אלדי אעטאך:
18 ואגעל לך חכמא וערפא פי גמיע מחאלך אלדי יעמי אללה רבך
25 אסבאטך ויחכמו פי מא בין אלקום חכם עדל: 19 לא תמיל אלחכם ולא
תחאב אלוגוה ולא תאכד אלרשא לאן אלרשא תעמי עיון אלעלמא ען
אלחק⁷ ותזיף אלאקואל אלעאדלה: 20 ואטלב אלחק אלמחיץ לבי
תחיא ותחוז אלבלד אלדי אללה רבך מעמיד: 21 לא תגרס סאריה מן

(1) "עד בקר יום הראשון".

(2) פ': פיה הנאך. ומלת שם דבוקה עם מה שלפניה ושלאחריה.

(3) "קודם ביאת השמש".

(4) ר"ל עוד ששה ימים אחר יום הראשון.

(5) ר"ל כפי יכולתך ונדרתך.

(6) "רק יביא כל איש באשר חשיג ידו".

(7) ר"ל מראות האמת.

אלשגֵר אלי גֵאנב מדבֹּחַ אללה רבֵךְ אלדי תצנעה: 22 ולא תנצב לך
דבֹּחַ עלי מא' ישנאה אללה רבֵךְ:

יך

1 לא תדבֹּחַ ללה רבֵךְ תורא או שאֵה אלדי יכון פיה עיב שי מן
אלעיוב אלרדיִה⁽¹⁾ לאן כריהֵה אללה רבֵךְ הו: 2 ואן וגֵד פי מא בינכם⁵
פי בעץ קראך אלתי אללה רבֵךְ מעטיך רגֵל או אמראֵה צנע אלשר
בין ידי אללה רבֵךְ פתגאוו עדהה: 3 ומצא ועבד מעבודאת אכר וסגֵד
להא או ללשמס או ללקמר או ללסאיר נגֹם אלסמא ממא לס אטלקלה⁽²⁾:
4 פאדא אכברת בדלך⁽³⁾ פאסתמעה ואלתמסה גֵידא פאדא כאן דלך
אלאמר חקֵא תאבתא וקֵד צנעת הדה אלכריהֵה פי מא בינכם⁽⁴⁾: 10
5 פאכרג דלך אלרגל או תלך אלאמראֵה אללדין צנעא הדה אלאמר
אלרדי פי מא בינכם אלרגל וחדה⁽⁵⁾ או אלאמראֵה וחדהא וארגמהמא
באלהגארה אלי אן ימותא: 6 בקול שאהדין או תלאתֵה שהוד יקתל מן
יקתל ולא יקתל בקול שאהד ואחד: 7 ואידי אלשאהדין תבמש בה אֵולא
לקתלה ואידי סאיר אלנאס אכרא ואנף אהל אלשר⁽⁶⁾ מן וסמך: 8 ואדא¹⁵
כפי ענך אמר מן אלאחכאם בין דם אלי דם ודין אלי דין וחכם בלא⁽⁷⁾
אלי בלא ואמור כצומאת פי מחאלך פקס ואצעד אלי אלמוצע אלדי
יכתארה אללה רבֵךְ: 9 וצר אלי אלאימה אלליואניין ואלי אלאחכאם
אלדי יכון פי דלך אלזמאן פסל מנהם דלך⁽⁸⁾ אמר אלאחכאם יפתונך
בה: 10 פאעמל בחסב אלאמר אלדי יפתוך בה מן דלך אלמוצע אלדי²⁰
יכתארה אללה ואחפֵט לתעמל בגמיע מא ידלונך: 11 ובחסב אלדלאלה
אלתי ידלונך ואלחכאם אלדי יקולון לך תצנע ולא תול מן אלאמר אלדי
יפתונך ימנה ולא ויסרה: 21 ואֵרגל יסתעמל אלקחה פלא יקבל מן אלאמאם
אלמקים תם ליכדם אללה רבֵךְ או מן אלאחכאם פליקתל דלך אלרגל ואנף
אהל אלשר מן אל אסראיל: 18 וסאיר אלנאס יסמעון ויכאפון ולא²⁵
יתוקחון איצא: 14 ואדא דכלת אלבלד אלדי אללה רבֵךְ מעטיך פתחוזה

(1) עיין ראב"ע.

(2) "מן המומים הרעים" ובכ"י י: עיב מן אלאמור אלפאחשה = מן הדברים הנתעבים.

וזה כולל כל מה שנדרש בזה בזבחים ל"ו ע"א.

(3) "אשר לא הרשיתי." — (4) "ואחר שהוגר לך הדבר תשמעוהו ותחקרוהו היטב".

(5) "בקרוב" עיין למעלה י"ד י"ד.

(6) "האיש לבדו או את האשה לבדה" ואפשר שהוסיף הגאון אלו המלות ללמד שהאשה

אינה יוצאת להריגה עם האיש מפני שהוא נסקל ערום. עיין סנהדרין פ' ג' מ"ח.

(7) "אנשי הרע".

(8) "בין דין נגע" ר"ל למה שנוגע לחלכות נגעים.

(9) "ותשאל מהם את דבר המשפט הזה".

ואקמת פיה פקלת אנצב לי מלכא כסאיר אלאמם אלדי חואלי: 15 פיגוז
 אן תנצב לך מלכא⁽¹⁾ מן יכתארה אללה רבך וליכין אלמלך אלדי
 תנצבה מן בעין אכותך ולא יגוז אן תנצב עליך רגלא גריבא מן לים הו
 אנאך: 16 לכן לא יסתכתר לה כילא לילא ירד אלקום אלי מצר
 לאסתכתאר אלכיל ואללה פקד קאל לבם לא תעודו אלרגוע פי דלך
 אלטריך אבדא: 7 ולא יסתכתר לה מן אלנסא לילא יזול קלבה ומן
 אלדהב ואלפצה לא יסתכתר לה גדא: 18 וכמא יגלם עלי כרסי מלכה
 פתכתב לה נסכה הדה אלתוריה פי ספר מן חצרה אלאימה
 אללואניין⁽²⁾: 19 ותכון מעה ויקרא פיהא טול חיותה לכי יתעלם אן
 יכאף אללה רבה ויחפט גמיע בלאם הדה אלתוריה והדה אלרסום ויעמל
 בהא: 20 לילא ירתפע קלבה עלי אכותה ולילא יזול מן אלשריעה ימנה
 ולא יסרה ולכי תטול איאמה פי מלכה הו ובנוה פי מא בין אל אסראיל:

יח

1 ואד לא יכון ללאימה ואללואניין אלדין הם סאיר סבט לוי⁽³⁾ קסם
 15 ונחלה מע אל אסראיל פמן קראבין אללה ונחלתה יאכלון: 2 ונחלה
 לא תכון לה פי מא בין אכותה אד פראיין אללה הי נחלתה כמא אמר
 לה בהא: 8 והדא יכון מעד⁽⁴⁾ רסם אלאימה מן אלקום מן דאבחי אי
 דבח כאן מן אלבקר ואלגנס אן יעטיהם אלדראע ואללחיין ואלקבה:
 4 ואול ברך ועצירך ודהנך ואול גז גנמך תעטיה: 5 לאן אללה רבך
 20 אכתארה מן גמיע אסבאטך ליקום ויכדם באסם אללה הו ובנוה טול
 אלזמאן: 6 ואדא ה' לוי מן בעין מחאלך אלתי לגמיע אל אסראיל
 אלתי הו מקים בהא פלידכל אי וקת שא אלי אלמוצע אלדי יכתארה
 אללה: 7 ויכדם באסם רבה כגמיע אללואניין אלמקימין תם בין ידי
 אללה⁽⁵⁾: 8 וליתקסמו אנצבה מתסאיה מא בלא מא אתכתה אלאבא מן
 25 אלנואיב⁽⁶⁾: 9 ואעלם אנך דאכל⁽⁷⁾ אלי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך
 פלא תתעלם אן תעמל כמכארה אולאיך אלאמם: 10 לא יוגד פיהם

(1) "ברשותך שתשים מלך" עיין ראב"ע.

(2) "תכתב לו נוסחת התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים" ר"ל שאין צריך לכתוב בעצמו.

(3) "לכהנים וללויים אשר הם כל שבט לוי".

(4) "עמד" כן הוא בקי ובפי' ובכ"י י זאת המלה איננה.

(5) "ואם יעלה אחד מן הלויים לרגל וכו' יבוא באיזה זמן שירצה אל המקום וכו' וישתת בשם אלהיו וכו'" ר"ל כמו שנמצא בספרי: כהן בא ונושא את חלקו במשמר שאינו שלו ע"י רש"י.

(6) "יחלקו לחלקים שווים חוץ ממה שהאבות קבעו מן המשמרות" ר"ל חוץ מהדברים שאינם באים מחמת הרגל כגון גדרים וגדרות שכבר נקבעו בימי דוד. עיין רש"י.

(7) "ודע כי אתה בא".

מן ישעל אבנה או בנתה באלנאר וקאסם קסאמאת⁽¹⁾ ומתפאל ומתטאיר וסאחר: 11 וראקי רקאא וסאיל משעוד או עראף ומלתמם מן אלמותי: 12 לאן אללה רבך יכרה כל מן יצנע הדה אלצנאיע ובגירתהא הו קארצהם מן בין ידיך: 13 כל כן סאדנא ללה רבך: 14 ואן האולי אלאמם אלדין אנת וארתהם מן אלמתפאלין ואלקאסמין⁽²⁾ 5 הם יקבלון ואנת לם יטלק לך אללה רבך מתל דלך⁽³⁾: 15 לכן אי נבי מן בינכם מן בעץ אכותך מתלי ינצבה לך אללה רבך מנה פאקבלו: 16 כגמיע מא סאלת אללה רבך פי גבל חריב פי יום אלגוק וקלת לא אעוד אן אסמע צות אללה רב ולא ארי הדה אלנאר אלעטימה לילא אמות: 17 פקאל אללה לי קד אחסנו פי מא סאלו: 18 ואי נבי 10 אנצבה להם מן בעץ אכותהם מתלך אלקנה כלאמי פיצאטבהם בגמיע מא אמרה בה: 19 ואי אנסאן לם יקבל כלאמי אלדי יודיה עני פאני אטאלבה: 20 ואי מתנבי⁽⁴⁾ תוקה פיקול קולא עני ממא לם אמרה אן יקולה ומן יתנבי במעבודאת אכר פליקתל דלך אלמתנבי: 21 פאן קלת פי נפסך כיה נערף אלקול אלדי לם יקלה אללה: 22 פאנה מא יקולה 15 אלמתנבי ען אללה ולא יגוז דלך אלקול ולא יגב⁽⁵⁾ פהו אלקול אלדי לם יקלה אללה ואנמא קאלה אלמתנבי בקחה פלא תחדרה:

יט

1 ואדא קטע אללה רבך אלאמם אלדין מעטיך בלדהם פורתתהם וסכנת פי קראהם ומנאזלהם: 2 אפרז לך תלאת קרי פי וסט בלדך 20 אלדי אללה רבך מעטיך לתחוזה: 3 ואצלח טרקהא⁽⁶⁾ עלי תתלית תכם ארצך אלדי ינחלך אללה רבך פתכון מעדה ליהרב אליה כל קאתל: 4 והדא כבר אלקאתל אלדי יהרב אליה פיהא מן יקתל צאחבה בלא מערפה והו גיר שאני לה מן אמם ומא קבלה: 5 ודלך 25 כמן ידבל⁽⁷⁾ מע צאחבה אלי אלשערא ליקטע חטבא פתמיל ידה באלמקטע ליקטע אלעוד או ינסל אלחדיד מן אלעוד פיצוב צאחבה⁽⁸⁾

(1) פ': כיגם תנגימאת = החוזה ככוכבים.

(2) פ': מנגמין.

(3) ואתה לא הרשה לך ה' דברים כאלה.

(4) ר"ל המתנבא מלכו.

(5) ר"ל ומה שאמר הנביא ואי אפשר שיהיה ואיננו צריך להיות. עיין אלמנאת דף 138 ומלת יגב הנמצא בכל הנוסחאות אולי טעות סופר הוא במקום יגז = ולא יבוא.

(6) ת"א: תחכין לך ארחא. ר"ל שהיו מתקנים את הדרכים לעולי רגלים ולרוצחים בשגנה.

(7) וזה כמי שיכוא.

(8) ר"ל שיר החוטב מצאה את רעהו בגרון שלו תחת האילן או שהברזל נשטם מן העץ המתבקע וחרג את רעהו.

פימות והו' יהרב אלי ואחדה מן הדה אלקרי פיהיא: 6 כילא יכלב ול' אלדס אלקאתל ממא יחמי קלבה פילחקה לכתרה אלטריק פיקתלה וליס עליה חכס קתל אד לים שאניא לה מן אמס ומא קבלה: 7 פלדלך אמרך אליוס באן תפרז לך תלאת קרי: 8 ואן אוסע אללה רבך תלמך במא קסס לאבאיך פאעטאך גמיע אלבלאד אלתי קסס באן יעטיהא לאבאיך: 9 ודלך¹ אדא תחפט גמיע הדה אלשריעה ותעמל בהא באן תחב אללה רבך ותסיר פי טרקה טול אלזמאן פוזד תלאת קרי אכר עלי הדה אללתלאת: 10 לילא יספך דם ברי פי בלדך אלדי אללה רבך מעטיך נחלה פיוון עליך דמא: 11 ואן באן אלרגל שאניא לצאחבה פכמן לה וקאס עליה חתי צרבה וקתלה פמאת תם הרב אלי ואחדה מן הדה אלקרי: 12 פליבעת שיוך קריתה ויאכדוה מן תם ויסלמוה אלי ול' אלדס חתי יקתל: 13 ולא תשפך עליה בל אנף קאתלי אלברי² מן בין בני אסראיל ויבאר לך: 14 לא תזיג תכס צאחבך אלדי תכמוה אלאולון בנחלתך אלתי תנחלהא פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך לתחוזה: 15 לא יקס שאהד ואחד עלי אנסאן פי שי מן אלדנוב ואלכטאיא ואלגנאיאת אלתי יגניהא בל עלי קול שאהדין או תלאתה שהוד תקום אלאמור: 16 ואן קאס שאהד שלם עלי אנסאן לישחד עליה במחאל³: 17 פליקף אלרגלאן אללדאן אלחכומה⁴ להמא בין ידי אללה ובין ידי אלאימה ואלחכאם אלדין ילו פי דלך אלזמאן: 18 פלילתמסו דלך אלחכאם גידא פאן באן אלשאהד שאהד זור וקד שהד בבאטל עלי אכיה: 19 פאצנעו בה מתל מא הם אן יצנעה באכיה ואנף אהל אלשר מן וסטך: 20 ואלבאקיון יסמעון ויכאפון ולא יעודו אן יצנעו מתל הדא אלאמר אלרדי פי מא בינכם: 21 ולא תשפק עינך פי אלקצאין⁵ נפס בנפס ודיה⁶ עין בעין וסן 25 בסן ויד ביד ורגל ברגל:

ב

1 ואדא כרגת ללחרב עלי אעדאיך פראית כיולא ומראכב קומא אכתר מנך פלא תכאפהם פאן אללה רבך מעך אלמצעדך מן בלד מצר: 2 וענד תקדמכם אלי אלחרב פליתקדם אלאמאם ויכאטב אלקום:

(1) "וזה" ר"ל שירחיב ה' את גבולך אם תשמור — (2) "רוצחי הנקי".

(3) רש"י: דבר שאינו.

(4) ובכ"י: אלכצומה.

(5) "תשלום העונש שוה בשוה".

(6) עיין שמות כ"א כ"ד.

8 ויקול להם אסמעו יא אל אסראל אנתם אליום מתקדמון אלי אלהרב
עלי אעדאיכם פלא תרק קלובכם ולא תכאפו ולא תפועו ולא תרהבו
מנהם: 4 לאן אללה רבכם אלסאלך נורה מעכם יחארב לכם אעדאכם
ויגיתכם: 5 תם יכלם אלערפא אלקום קאילין אי רגל בנא ביתא גדידא
ולם ידשנה פלימץ וירגע אלי מנולה כילא יקתל פי אלהרב ורגל אכר 5
ידשנה: 6 ואי רגל גרם כרמא ולם יבדלה פלימץ וירגע אלי מנולה
כילא יקתל פי אלהרב ורגל אכר יבדלה: 7 ואי רגל אמלך אמרא
ולם יזפהא פלימץ וירגע אלי מנולה כילא יקתל פי אלהרב ורגל אכר
יזפהא: 8 תם יזידו אלערפא פי מכאטבה אלקום ויקולון אי רגל כאיף
רקיק אלקלב פלימץ וירגע אלי מנולה ולא יחל קלב אכותה כקלבה: 10
9 פענד פראגהם מן מכאטבה אלקום כדלך יוכל בהם ריסא אלגיוש:
10 ואדא תקדמת אלי קריה לתחארבהא פנאדהא אלא באלסלאם:
11 פאן אנאבתך באלסלאם ופתחת לך פגמיע אלקום אלמוגודין פיהא
יכונו לך דמה ויכדמוך: 12 ואן לס תסאלמך בל חארבתך פחאצרתהא:
13 פיסלמהא אללה רבך פי ירך פאקתל רגאלהא בחד אלסוף: 14 ואמא 15
אלנסא ואלאטפאל ואלבהאים וגמיע מא פי אלקריה מן סלבהא פאגנמה
לנפסך וכל סלב אעדאיך אלדי רזקך אללה רבך: 15 כדא אצנע
באלקרי אלבעידה מנך גדא אלתי ליסת מן קרי האולי אלמאם:
16 ואמא מן קרי האולי אלמאם אלדין אללה רבך מעטיך נחלה פלא
תבק מנהם נסמה: 17 בל אתלפהם אתלאפא אלחתין ואלאמורין 20
ואלכנעאניין ואלפרזין ואלחוין ואליוסין כמא אמרך אללה רבך: 18 לכי
לא יעלמוכם אן תצנעו כגמיע מבארהם אלתי צנעוהא למעבודתהם
פתכטו ללה רבכם: 19 ואדא חאצרת קריה איאמא כתירי לתחארבהא
לתפתחהא פלא תפסד שגרהא באן תחרך עליה אלחדיד אד מנה
תאכל פלא תקטעה טנא מנך אן שגר אלצחרא כאלאנסאן אלדי 52
אכתפי מנך פי אלחצאר: 20 לכן אי שגר עלמתה אנה לים במטעם
פאפסדה ואקטעה ואבני אלאת אלחצאר עלי איה קריה חארבתך
אלי אן תחדרהא:

כא

1 ואן וגד קתיל פי אלבלד אלדי אללה מעטיך לתחוזה מטרוח 30
פי אלצחרא לא יערף מן קתלה: 2 פליכרג בעץ³ שיוכך וחכאמך

(1) "בחשך כי עץ השדה הוא כאדם אשר יסתר מפניך במצור".

(2) "ובנית כלי המצור".

(3) "מקצח".

וימסחו אלי אלקרי אלתי הואלי אלקתיל: ² פאי' קריה כאנת אקרב אליה פליאבד אהלהא' עגלה מן אלבקר מא לם תפלה ומא לם תמד אלניר: ⁴ ויחדוהא אלי ואד צעב מא לם יפלה ולם יזרע ויקפוהא פיה: ⁵ תם יתקדם בעין אלימה בני לוי לאן אללה רבך אכתארהם ליבדמוה ויבארכו באסמה ועלי קולהם יפעל כל צומה וכל בלא: ⁶ פאדא גסלו גמיע שיוך תלך אלקריה אלקריבה מן אלקתיל אידיהם עלי אלעגלה אלמקפאה פי אלואדי: ⁷ ואבתרו וקאלו אידינא לם תספך הדא אדם ועיוננא לם תר דלך: ⁸ תנוהם פקאלו אללהם אנפר לקומך אל אסראיל ולא תדע עליהם עקובה תואן פי דם ברי פיגפר להם מא תואנו פי דלך אדם: ⁹ ואנת פאנף קאתלי דם אלברי מן בינכם פאנך תצנע אלמסתקים ענד אללה: ¹⁰ ואדא כרגת ללחרב עלי אעדאיך פאסלמה' אללה רבך פי ירך פסבית סביה: ¹¹ וראית פי אלסביה אמראה חסני אלחליה פשגפת בהא פתכדתהא לך זוגה: ¹² באן תדכלהא אלי וסט מנולך ותחלק ראסהא ותרכי אטפארהא: ¹³ ותנוע תיאב סביהא ענהא ותקים ותבכי עלי מדהב אביהא ואמהא ¹⁵ שהרא' תם בעד דלך תדכל אליהא פתבתני בהא ותכון לך זוגה: ¹⁴ פאן לם תרדהא בעד דלך' פאטלקהא חרה לנפסהא וכיעא לא תביעהא בתמן ולא תסתרקהא' בעד מא אתיתהא: ¹⁵ ואן כאנת זוגתאן לרגל ואחד אחדאהמא מחבובה ואלאכרי משניה פולדתא ²⁰ לה אולאדא וכאן אלאבן אלבכר ללמשניה מנהמא: ¹⁶ פפי יום ינחל בניה מא יבון לה פלא יגזו לה אן יפעל אבן אלמחבובה עלי אבן אלמשניה אלבכר: ¹⁷ בל יגב עליה אן יערף אלנאם באלבכר אבן אלמשניה' ליעמי לה סהמין מן גמיע מא יוגד לה אד הו אול גילה ולה חכם אלבכוריה: ¹⁸ ואדא כאן לרגל אבן

(1) "יושביה".

(2) בפי בתואהם ומחוכר עם פסוק הקודם וזה טעות סופר אבל בנוסחת ק' ובכ"י "תנוהם וענינו היו שניים להם ר"ל יבואו אחריהם והמשך הפסוקים הוא כך: ואחר שרחצו הזקנים את ידיהם והתחילו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה וכו' הכהנים יעמדו אחריהם ויאמרו אנא ה' כפר לעמך ישראל ולא תענישם על מה שלא השגיחו על דם נקי ויכופר להם על אשר לא שמו לב על זה הדם. עיין רש"י.

(3) כן הוא בכל הנוסחאות בלשון יחיד כמו בעברי.

(4) ר"ל אם ראית בשביה אשה יפת תואר וחשקת בה תהיה לך לאשה בתנאי שתביאה לביתך ושתגלה שער ראשה ושתגדל את צפרניה ושתסיר בגדי שביה מעליה ותבכה על אמונת אביה ואמה ירח ימים וכו' עיין רש"י ורמב"ן.

(5) ר"ל אחר שבאת אליה.

(6) ר"ל אל תשוב לעשותה שפחה.

(7) "חייב הוא להודיע לבני אדם כי בן השנואה הוא הבכור" עיין ראב"ע.

זאיל מכאלף לים יקבל אמר אביו ואמר אמה ויזדבאנה ולם יקבל מנהמא: ¹⁹ פליקבין עליה אביו ואמה ויזרנא אלי שיוך קריתיה ואלי באב חאכם מוצעה: ²⁰ פיקולא להם אבנא הדא זאיל מכאלף לים יקבל אמרנא והו מצרף ומפרט פי אלהראם: ²¹ פירגמוה גמיע אהל קריתיה באלהגארה חתי ימות ואנף אהל אלשר מן בינכם וגמיע ⁵ אל אסראיל יסמעון ויכאפון: ²² ואדא ונבת עלי אנסאן כטיה חכמהא אלקתל פיקתל פאצלבה עלי כשבה: ²³ ולא תבת גתתה עליהא בל אדפנה דפנא פי דלך אליום אד צלב למא אפתרא עלי אללה: ³ ולא תנגם בלדך אלדי אללה רבך מעטיך נחלה:

10

כב

1 לא תר תור אכין או שאתה צאלין פתגאפל ענהמא בל רדהמא עליה רדא: ² ואן לם יכן אכין קריבא אליך או לם תערפה פצם דלך אלי מנולך ויכון ענדך אלי אן ילתמסה אכין פתרדה עליה: ³ וכדא פאצנע בחמארה ובתובה ובסאיר צאל אכין אלדי תציע מנה פתגדהא ולא יחל לך אן תתגאפל ענהא: ⁴ לא תר חמאר אכין או ¹⁵ תורה ואקעין פי אלטריק ותתגאפל ענהמא בל אקמהמא מעה: ⁴ אקאמה: ⁵ לא תכן אלאה אלרגאל: ⁵ עלי אלנסא ולא ילבם אלרגל זי אלנסא: ⁶ לאן אללה רבך יכרה כל מן יצנע דלך: ⁶ ואדא ואפית וכרא מן אלטאיר פי אלטריק או פי אלשגר או עלי אלארץ פיה פראך או ביץ ואלאם ראבצה עליהם פלא תאכד אלאם מע אלבנין: ⁷ בל אמלק אלאם ²⁰ אמלאקא וכד אלבנין לנפסך לכי יכאר לך ותטול איאמך: ⁸ ואדא בנית ביתא גדידא פאצנע דראבזין עלי סטחך ולא תגעל גררא: ⁷ פי מנולך יסקט מנה מן יסקט: ⁹ לא תזרע כרמך מן נועין כילא תחרם עליך סלאפה אלזרע אלדי תזרעה מע גלה אלכרם: ¹⁰ לא תצמד: ¹⁰ אלתור ואלחמאר גמיעא: ¹¹ לא תלבם תובא מכתלמא מן צוף וכתאן ²⁵ גמיעא: ¹² ואצנע לך גדאילא פי ארבעה אטראף אזארך: ¹⁰ אלדי

(1) "אל שער שופט מקומו".

(2) "והוא פרוע ושובב בדברים האסורים".

(3) "כי הוא נתלה מפני שחרף את ה' עיין ראב"ע.

(4) עיין שמות כ"ג ה'.

(5) נזיר נ"ט ע"א: לא תצא אשה בכלי זיון.

(6) "תכשיטי נשים".

(7) "סכנה".

(8) "כדי שלא תאסר עליך המלאה מן הזרע אשר תזרע עם תבואת הכרם".

(9) ר"ל לא תאסרם יחד.

(10) "לבוש העליון".

תתגטא בה: 18 ואן תזוג רגל במראה ודכל בהא תם שנאהא:
 14 פגעל להא עללא מן אלכלאם ואכרג עליהא אסמא רדיא פקאל
 אני תזוגת בהדה אלמראה פדנית מנהא פלם אנד להא בראה⁽¹⁾:
 15 תם אנד אבוהא או אמהא אלבראה ואכרגאהא אלי שיוך אלקריה
 5 ואלי באב אלחאכס⁽²⁾: 16 פקאל אבוהא ללשיוך אני זוגת בנתי להא
 אלרגל פשנאהא: 17 והודא קד געל להא עללא מן אלכלאם פקאל
 לם אנד להא בראה והדה בראה בנתי ובסמו אלמנדיל או מקאמה⁽³⁾
 בין ידיהם: 18 פליאכדו שיוך אלקריה אלרגל יודכזה: 19 ויגרמוה
 מיאה דרהם פצה וידפעוהא אלי אבי אלגאריה למא אכרג אסמא רדיא
 10 עלי בכר אסראיל ותכון לה זוגה ולא יגוז לה טלאקהא טול עמרה⁽⁴⁾:
 20 ואן כאן אלמר חקא ולא תוגד ללגאריה בראה: 21 פלתכרג
 אלגאריה אלי באב בית אביהא וירגמוהא גמיע אהל קריתהא באלחגארה
 אלי אן תמות למא צנעת חסיסה פי אל ארסאיל ופגרת מחצנהא פי
 בית אביהא⁽⁵⁾ פאנף אהל אלשר מן בינכם: 22 ואן וגד רגל מצאנע
 15 אמראה דאת אלבעל פליקתלא גמיעא אלרגל אלמצאנעהא והי ואנף
 אהל אלשר מן אל אסראיל: 23 ואדא כאנת גאריה בכר ממלכה לרגל
 פוגדהא רגל פי אלקריה פצאנעהא: 24 פאכרגוהמא גמיעא אלי באב
 תלך אלקריה וארגמוהמא באלחגארה חתי ימותא אמא אלגאריה
 פבסבב מא לם תצרך והי פי אלקריה ואמא אלרגל פבסבב מא אתי
 20 זוגה צאחבה ואנף אהל אלשר מן בינכם: 25 ואן וגד אלרגל אלגאריה
 אלממלכה פי אלצחרא פאמסכהא וצאנעהא פליקתל דלך אלרגל
 אלמצאנעהא וחדה: 26 ולא תצנע בהא שיא אד לים להא כשיה תוגב
 אלקתל ואנמא מתל אמרהא הדא כמן יקום עלי צאחבה פיצרבה
 פיפיתה רוחה⁽⁶⁾: 27 ואד וגדהא פי אלצחרא פימכן אן תכון קד
 25 צרכת⁽⁷⁾ פלם יכן לה מגית: 28 ואדא וגד רגל גאריה בכרא מא לם
 תמלך פצבטהא פצאנעהא פוגדא: 29 פליעט דלך אלרגל לאביהא
 כמסין דרהמא ותכון לה זוגה בדל מא אתאהא ולא יגוז לה טלאקהא
 טול עמרה:

(1) "נקיות" וכן העתיק מלת בתולים בכל הפרשה בלשון נקיה.

(2) "אל שער השופט".

(3) "השמלה או דבר הדומה לה".

(4) המשך הפסוקים הוא כן אם נשא אשה והוציא עליה שם רע ואבי הנערה הוכיח

שהבעל ענה שקר בביתו אז יקחו זקני העיר את האיש וכו'.

(5) "שמסרה לזנות צניעותה בבית אביה".

(6) "כאיש אשר יקום על רעהו ויכהו עד שתצא נפשו".

(7) "ואפשר שצעקה".

כג

1 לא יתזוג רגל זוגה אביה ולא יבשה כנף אביה: 2 לא ידכל מפדוג אלבצי¹ ומקטוע אלאחליל² פי גוק אללה: 3 לא ידכל זנים פי גוק אללה חתי אלגיל אלעאשר מנה לא ידכל פי גוק אללה: 4 ולא ידכל עמאני ומואבי פי גוק אללה חתי אלגיל אלעאשר לא ידכל 5 מנהם פי גוק אללה אלי אלאבד: 5 בסבב מא למ ילתקובם באלבבו ואלמא פי אלמריק פי כרוגבם מן מצר ואלדי אסתגאר⁶ עליך בלעם אכן בעור מן פתור ארם נהרים לילענך: 6 ולם ישא אללה רבך אן יקבל מן בלעם בל קלב אללה רבך לך אללענה ברכה למא אחבך אללה רבך: 7 פלא תלתמס סלאמהם וכירהם טול זמאנך אבדא: 8 לא תכרה 10 אלאדומי פאנה אכוך ולא תכרה אלמצרי פאנך כנת גריבא פי בלדה: 9 ואלגיל אלתאלת מן אלבנין אלדי יולדון להם ידכלון פי גוק אללה: 10 ואדא כרגת פי עסכר עלי אעדאיך פאחתרם מן כל אמר קביח¹¹: 11 ואן כאן פיכם רגל לים הו טאהר מן עאריץ אלליל פליכרג אלי כארג אלעסכר מן חית לא ידכל אלי וסטה: 12 פאדא כאן ענד 15 אלתאה אלליל ירחץ באלמא וענד דכול אלשמס¹³ ידכל אלי אלעסכר: 13 וליכן לך מכאן¹⁴ מן כארג אלעסכר תנול הנאך כארגא מנה: 14 וליכן לך ותד מע סלאחך¹⁵ פאדא תברזת כארגא מנה פאחפר בה ועד וגט דלך אלרגיע: 15 לאן אללה רבך נורה סאלך פי וסט עסכרך ליכלצך ויסלם אעדאך בין ידיך פיכון עסכרך מקדסא ולא ירי פיך 20 אמרא קביחא פינצרך ענך: 16 לא תסלם אלעבד למולאה אלדי יתכלין מן דינה¹⁷ בל תמנה מעך¹⁸: 17 וליגלם ענרך פי מא בינך פי אלמוצע אלדי יכתארה פי אחד מחאלך פי אלאצלח לה ולא תצהדה¹⁹:

(1) ספרא: ואפילו ביצה אחת. — (2) רש"י: שנכרת הגיד.

(3) נראה שלפי דעת הגאון אשר שכר מוסב על מואב לבדו או על בלק מלכם.

(4) "והדור השלישי מן הבנים אשר יולדו להם וכו'" ואמרו בתוספתא קדושין פ"ה ה"ד:

מצרי נשא מצרי ואדומי נשא אדומית דור ראשון ושני אסור שלישי מותר.

(5) "עירות דבר" ר"ל דבר מגונה עיין למטה פסוק ט"ו.

(6) ר"ל האחד מן דברי ערוה שיוהר מהם האדם בהיותו במחנה הוא שבעל קרי ירחץ

גופו במים בעת הקרוב לביאת השמש ויהיה טבול יום ויבוא אל המחנה אחר הערב שמש.

(7) "ומקום יהיה לך".

(8) "עם כלי מלחמתך" עיין ת"א.

(9) ר"ל מאמונת אדוניו ולפיכך לא תחזירו לו לעבוד ע"ג. עיין רמב"ן ובש: מן דיתה בעבור

עונש ממון שהיה עליו וזאת אחת מן הנסחאות המשובשות אשר מקורן בחלוק האותיות הערביות.

(10) "אבל היטב לו עמך".

(11) ר"ל לא תרדה אתו בפדך.

18 לא תכן מן בנאת אסראיל ממתע¹ ולא מן בני אסראיל ממתע²
 19 לא תדכל שיא מן אנעאל אלזנא³ ואתמאן אלכלאב אלי בית אללה
 הבך פי נדר לאן אללה רבך יכרההמא גמיעא: 20 ולא תעאין אנאך
 עינה פצה ולא טעם וכל אמר יעאין: 21 כל אלגריב תעאינה ואנוך
 5 לא תעאינה לבי יבארך לך אללה רבך פי גמיע ממדוד ירך פי אלבלד
 אלדי אנת דאכל אליה לתחווה: 22 ואדא נדרת נדרא ללה רבך פלא
 תוצר אלופא בה לאן אללה רבך ישאלבך בה מטאלבה פתחל בך
 עקובה⁴: 23 ולו אנתהית אולא מן אלנדר לס תחל בך עקובה⁵:
 24 אלאן מא כרג מן שפתיך אחפטה ואעמל בה במא נדרת ללה רבך
 10 מתברעא מא קלתה בפך: 25 אדא אסתוגרת⁶ פי כרם צאחבך
 פתאכל ענבא אלי אן תשבע ופי אניתך לא תגעל שיא: 26 ואדא
 אסתוגרת פי סנבל צאחבך פאקטף מא תפרכה בידך ומנגלא לא תחרך
 עלי סנבל צאחבך לנפסך:

כד

15 1 ואדא תזוג רגל מראה ומלכהא¹ תם אנהא לס תגד חטאא ענדה
 או וגד עליהא אמרא קביחא פליכתב להא כתאב קטעה וידפעהא
 אליהא ויטלקהא מנה: 2 פאן כרגת מן מנולה ומצת וצארת לרגל
 אכר: 3 פשנאהא אלרגל אלאכר וכתב להא כתאב קטעה פדפעה
 אליהא ויטלקהא מנה או מאת אלרגל אלאכר אלדי אתכדהא לה זוגה:
 4 פלא יחל לבעלהא אלאול אלדי אטלקהא ליעוד ויתזוג בהא לתכון
 לה זוגה בעד מא מלכהא גירה² פאנהא כריהה בין ידי אללה פלא
 תוקע כטאא עלי בלדך אלדי אללה רבך מעטיך נחלה: 5 ואדא תזוג
 רגל מראה גדידה פלא יכרג פי אלגיש ולא ימר עליה שי מן אלאמור
 כל יכון פארגא לביתה סנה ואחדה ויפרח זוגתה אלתי אתכדהא:
 6 לא יסתרהן אחד אלרחא אלספלא ואלעליא³ פאנה יסתרהן קות
 25 אלנפוס⁴: 7 ואן וגד אנסאן קד סרק נפסא מן אכותה מן בני אסראיל

(1) ר"ל שאסור ליקח אשה על תנאי לזמן קבוע ומוגבל עיין בראשית ל"ז ט.

(2) "אתנני זנות".

(3) "והיה בך עונש".

(4) ואלו חדלת מלגדור לא היה בך עונש ועתה וכו'.

(5) "ואם הית פועל בכרם רעד" עיין רש"י.

(6) לשון קנין. ובספרי מלמד שהאשה נקנית בבעילה. וכן תרגם למטה פסוק ד' אחרי

אשר חטמא שעיניו אחרי שאיש אחר קנה אותה בבעילה.

(7) עיין למעלה הערה 6.

(8) רש"י: רחים היא התחתונה רכב היא העליונה.

(9) "מחית הנפשות".

פאסתרקהא או באעהא פליקתל דלך אלסארק ואנף אהל אלשר מן
 בינד: 8 ואחתרם מן בלוי אלברין ואחפט רסמה גרא ואעמל פיה
 כמא יפתיכם אלאימה אלליואניון כמא אמרתהם: 9 ואדכר מא צנע
 אללה רבך במרים פי אלטריק פי כרוגכם מן מצר: 10 ואדא אנסאת
 צאחבך נסיה פלא תדכל אלי ביתה פתאכד עוצהא⁽¹⁾: 11 בל תקף 5
 כארגא ואלרגל אלדי אנסאתה הו יכרג אליך אלעוין אלי כארג:
 12 ואן כאן רגלא צעיפא פלא תבת ועוצה ענדך: 13 בל רדה אליה
 רדא ענד מגיב אלשמם אד ינאם פיה פידעו לך ותכון לך חסנה בין
 ידי אללה רבך: 14 ולא תגשם אנורא וכאצה צעיף או מסכין⁽²⁾ מן
 אכותך או מן ציפך אלדי פי בלדך פי מחאלך: 15 בל אדפע לה אנרתה 10
 פי יומה מן קבל מגיב אלשמם אד הו צעיף ועליהא קד כאטר
 בנפסה⁽³⁾ ולא ידעו עליך אלי אללה פתחל בך עקובה: 16 לא יקתל
 אלאבא ען אלבנין ולא אלבנין ען אלאבא בל יקתל כל אטר בכמיתה:
 17 לא תמל חכם גריב או יתים ולא תסתרהן תוב ארמלה: 18 ואדכר
 אנך כנת עבדא במצר ופכך אללה רבך ולדלך אנא אמרך אן תצנע 15
 הדה אלאמור: 19 ואדא חצדת חצאדך פי ציעתך פנסית כפה⁽⁴⁾
 פי אלצחרא פלא תרגע פתאכדהא בל תכון ללגריב ואליתים ואלארמלה
 לכי יבארכך אללה רבך פי גמיע עמל ידיך: 20 ואדא נפצת זיתונך
 פלא תסתקן בעד דלך בל יכון ללגריב ואליתים ואלארמלה: 21 ואדא
 קטפת כרמך פלא תמשה בעד דלך בל יכון ללגריב ולליתים ואלארמלה: 20
 22 ואדכר אנך כנת עבדא במצר ולדלך אנא אמרך באן תצנע הדה
 אלאמור:

כה

1 ואדא וקעת כצומה בין אנאם פליתקדמו אלי דוי אלחכם⁽⁵⁾
 יחכמו בינהם וליזכו אלזכי ויטלמו אלטאלם: 2 ואדא אסתחך אלטאלם 25
 צרבא פליבטחה אלחאכם ויצרבה בחצרתה במקדאר כמיתה באחצא:
 3 יגלדה ארבעין לא יוד עליהא שיא פאן זאד עלי דלך צארת גלדה
 עטימה וליהן דלך אכאך בחצרתך⁽⁶⁾: 4 לא תכטם אלתור פי דוסה:

(1) עיין למעלה ט"ו ו'.

(2) כפ': ולא סימא = ובפרט אם הוא עני ואביון. ובכל הנסחאות שלפנינו צעיף ומסכין בלא א' הפעול.

(3) "ועליו (ר"ל על השכר הזה) הוא מסכן את נפשו" עיין רש"י.

(4) "אלומה".

(5) ר"ל השופטים.

(6) נראה שפירושו ואלה הארבעים יספיקו שיקלה אחיך בעיניך.

5 ואדא אקאם אבואן גמיעא תם מאת אחדהמא וליס לה ולד פלא
 תכן זוגה אלמית לרגל גריב ען אלאבנה⁽¹⁾ בל סלפהא ידבל
 אליהא באן יתלדהא לה זוגה ויבתי בהא⁽²⁾: 6 וליכן אלבכר אלדי
 ירגו אן תלד מנה⁽³⁾ יקום עלי אסם אכיה אלמית לילא ינדרם אסמה
 5 מן אל אסראיל: 7 פאן לס ישא אלרגל אן יתווג סלפתה פלתצעד אלי
 באב אלהאכם אלי אלשיוך ותקול קד אבא סלפי אן יקים לאכיה אסמא
 פי מא בין בני אסראיל ולם ישא אן יבני בי: 8 פידעו בה שיוך קריתה
 ויכלמוה פי דלך פאדא וקף עלי אלקול וקאל⁽⁴⁾ אנא לא אריד אלתזויג
 בהא: 9 תקדמת סלפתה אליה בחצרה אלשיוך וכלעת נעלה מן רגלה
 10 ובצקת בחצרתה⁽⁵⁾ ואגאבתה וקאלת כדא יענע ברגל לא יבני בית
 אכיה: 10 וליסמי אסמה פי אל אסראיל בית מכלוע אלנעל: 11 ואדא
 תכאצמא רגלאן גמיעא פגלב אחדהמא אכאה פתקדמת זוגה אחדהמא
 לתכלצה מן ידה פמדת ידהא פאמסכת פי חיהא: 12 פאקמע כפהא
 ולא תשפק עליהא: 13 לא יכן פי כיסך צנגתאן כברי וצגרי: 14 לא
 15 יכן לך פי ביתך מביאלאן כביר וצגרי: 15 בל צנגתא ואפיות עאדלאת
 תכון לך ואכיל ואפיה עאדלה תכון לך לכי תטול איאמך פי אלבלד
 אלדי אללה רבך מעטיך: 16 לאן אללה יכרה כל פאעל האולי כל
 צאנע אלגור: 17 אדכר מא צנע כך עמלק פי אלטריק פי כרוגכס
 מן מצר: 18 אנה ואפאך פי אלטריק פתטרף מנך גמיע אלמוזחפין
 20 וראך ואנת לאגב ותעב ולם יכף אללה⁽⁶⁾: 19 פאדא אראחך אללה
 רבך מן גמיע אעדאיך אלתי חואליך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך
 נחלה לתחווה פאמח דכר עמלק מן תחת אלסמא ולא תנס דלך:

כו

1 ואדא דכלת אלי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך נחלה פחותה
 25 ואקמת פיה: 2 פכד מן אואיל תמר אלארץ אלדי תדכלה מן ריאצך
 אלתי אללה מעטיך וצירה פי בניגה⁽⁷⁾ ואמץ בה אלי אלמוצע אלדי
 יכתארה אללה רבך ליחל נורה פיה: 3 וסר בה אלי אלסמא אלדי ילי

(1) „לאיש אשר איננו מן האחים“.

(2) „ויבנה ממנה“.

(3) „אשר יקוה שתלד ממנו“.

(4) „ואם עמד על דבורו ואמר“.

(5) „לפניו“ ר"ל על גבי קרקע.

(6) ר"ל עמלק. ועיין רש"י.

(7) בלשון פרסי שק לתבואה.

פי דלך אלזמאן וקל לה שכרת¹ אליוס אללה רבך אד דכלת אלי אלבלד אלדי קסם אללה לאבאינא אן יעטינאה: ⁴ ויאכד אלזמאן תלך אלבניגה מן ירך פיצעהא בין ידי קדם אללה²: ⁵ תם אבתד וקל בין ידי אללה רבך אן לבן אלזמני כאד אן יכיד אבי³ פנול מצר וסכן תם ברהט קליל פצאר תם אמח כבירה עטימה: ⁶ פאסא בנא ⁵ אלמצריון ועלבונא ונעלו עלינא כדמה צעבה: ⁷ פצרחנא אלי אללה אלאה אבאינא פסמע צותנא ונטר לצעפנא ושקאינא וצגטנא: ⁸ פאכרגנא מן מצר ביד שדידה ודראע ממדודה ותלויה עטים ואיאת ובראהין: ⁹ וגא בנא אלי הדא אלמוצע ואעטאנא הדא אלבלד יפיץ אללבן ואלעסל: ¹⁰ ואלאן הודא קד גית באואיל תמר אלארץ אלדי ¹⁰ רוקתני יא רב תם צעה בין ידי קדם אללה רבך⁴ ואסגד בין ידי אללה רבך: ¹¹ ואפרח בכל כיר רוקך אללה רבך ואלך אנת ואללוי ואלגריב אלדי פי מהאלך: ¹² ואדא פרגת מן תעשיר גמיע עשור גלתך ודלך פי אלסנה אלתאלתה סנה כמאל אלעשור⁵ ודפעת דלך אלי אללוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה ואכלו מנה פי מהאלך ושבעו: ¹³ פקל ¹⁵ בין ידי אללה רבך קד נפית אלאקדאס מן ביתי וקד דפעתהא ללוי וללגריב ולליתים וללארמלה כגמיע וצאיאך אלדי אוציתני לס אתגאוז שיא מנהא ולם אנסאה: ¹⁴ ואלעשר אלדי לי לס אכל מנה פי חזני ולם אצרה מנה שיא אלי נגם ולא פי חואיג מית⁶ בל קבלת אמר אללה רבי פיה וצנעת פיה כמא אמרתני: ¹⁵ פאטלע מן מוטן קדסך ²⁰ מן אלסמא ובארך פי שעבך אל אסראיל ופי אלארץ אלתי אעטית לנא כמא קסמת לאבאינא אן תכון ארצא⁷ תפיץ לבנא ועסלא: ¹⁶ ואעלם באן אללה רבך יאמרך פי הדא אליוס בהדה אלרסום ואלאחכאם פאחפטהא ואעמל בהא בכל קלכך ובכל נפסך: ¹⁷ ואנך כמא אמרת אללה רבך אן יכון לך אלאהא ואן תסיר פי טרקה ותחפץ ²⁵ רסומה ווצאיאה ואחכאמה ותקבל אמרה: ¹⁸ פכדאך אללה רבך אמרך

(1) "הודית" עיין ראב"ע.

(2) "לפני מקדש ה' אלהיך" ובכ"י י: מלכת. אבל עיין למטה פסוק י' ואין ענין למזבח בהבאת הבכורים.

(3) "לבן הארמל כמעט האביד את אביו" וכן תרגם אונקלוס.

(4) "ואחר זה תניח אותו לפני מקדש ה' אלהיך" ר"ל אחר שהניח הכהן את הטנא נטלוהו הבעלים בעת הודיו.

(5) "וזה בשנה השלישית שנת מלאת המעשרות" ר"ל אחר שנגמר סדר המעשרות והן מעשר ראשון ושני בשנה הראשונה והשניה.

(6) "ומן המעשר אשר לי לא אכלתי באבלי ולא הוצאתי ממנו לטמא ולא לצרכי מתי".

(7) "שתהיה ארץ".

אלוים לתבון לה אמה באצה כמא וערך ואן תחפט גמיע וצאיאה⁽¹⁾:
 19 ואן יגעלך עליא עלי סאיר אלאמם אלדין כלקהם מדיחא ואסמא
 ופכראנאן תבון שעבא מקדסא ללה רבך כמא וערך:

כז

5 1 תם אמר מוסי ושיוך אל אסראיל אלקום קאילין אחפטו גמיע
 אלוציה אלתי אמרכם בהא אלוים: 2 פכון פי יום תעברון אלארדן
 אלי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך אנצב לך הגארה עטימה וביצהא
 באספידאג: 8 ואכתב עליהא גמיע עיון הדא אלתוריה בעד עבורך⁽²⁾
 לכי תפתח אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך בלד יפיץ לבנא ועסלא
 10 כמא וערך אללה אלאה אבאיך: 4 פמן אול מא תעברון אלארדן
 תנצבו הדא אלהגארה אלתי אמרכם בהא אלוים פי גבל עיבל ותביצוהא
 באספידאג: 5 ואבן תם מדבחה ללה רבך מדבחה הגארה לס תחרך
 עליהא חדירה: 6 ולתבן מע דלך הגארה צחיחה⁽³⁾ וקרב עליהא
 צואעדך ללה רבך: 7 ואדבחה דבאיח סלאמה וכלהא תם ואפרח בין
 15 ידי אללה רבך: 8 ואכתב עלי אהגאר גמיע⁽⁴⁾ כלאם אלתוריה בינא
 נעמא: 9 תם כלם מוסי ואלאימה אללואניון לאל אסראיל קאילין
 ארכין⁽⁵⁾ ואסמע יא אל אסראיל פאנך יומך הדא קד צרת שעבא ללה
 רבך: 10 ואקבל קולה ואעמל גמיע וצאיאה אלתי אמרך בהא אלוים:
 11 תם אמר מוסי קומה פי דלך אלוים קאילא: 12 האולי יקומון
 20 ליבארכו אלאמה עלי גבל גריוזים בעד עבורכם אלארדן שמעון ולוי
 ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן: 13 והאולי יקומון עלי אללענה עלי גבל
 עיבל ראובן גד ואשר זבולון דן ונפתלי: 14 פיבתדו אללואניון ויקולו
 לגמיע אל אסראיל בצות עאל: 15 מלעון אלרגל אלדי יצנע פסלא או
 מסבוכא למא יכרהה אללה או יתבדה מן צנעה צאנע פיצירה לה פי
 25 סתר פיגיבהם גמיע אלקום אמין: 16 ומלעון מסתכה באביה ואמה
 ויקול גמיע אלקום אמין: 17 ומלעון מן יסוג תכם צאחבה ויקול גמיע

⁽¹⁾ "כמו שהמלכת עליך ה' אלהיך כי יהיה לך לאלהים וכי תלך בדרכיו ותשמור
 חקיו ומצותיו ומשפטי ותשמע מצותיו כן ה' אלהיך נתן לראש היום להיות לו וכו' כאשר
 הבטיחך וכי תשמור מצותיו". וזה לשון רונש בתשובותיו סימן 169: ואמר האמירך פחה כמו

בראש אמיר וכו' ובפ': פכראן אהלך אללה לתבון = כן כבד ה' אותך להיות.

⁽²⁾ "כל יסודי התורה הזאת אחר שעברת" עיין יהושע ד' ג'.

⁽³⁾ "ר"ל אע"פ שלא הונף עליהן ברזל תהינה שלמות כבריאתן.

⁽⁴⁾ ובב"י י': גמיע עיון = כל יסודי כמו בפסוק ג'.

⁽⁵⁾ "חטה (אזק) ושמע".

אלקום אמין: 18 ומלעון מצל נאהלא פי אלטריק' ויקול גמיע אלקום
 אמין: 19 ומלעון מן ימיל חכם גריב ויתים או ארמלה ויקול גמיע
 אלקום אמין: 20 ומלעון מן יצאנע זונה אביה למא בשף כנפה ויקול
 גמיע אלקום אמין: 21 ומלעון מן יצאנע שיא מן אלכהאים ויקול גמיע
 אלקום אמין: 22 ומלעון מן יצאנע אכתה בנת אביה או בנת אמה 5
 ויקול גמיע אלקום אמין: 23 ומלעון מן יצאנע חמאתה ויקול גמיע
 אלקום אמין: 24 ומלעון מן יצרב צאחבה סרא ויקול גמיע אלקום
 אמין: 25 ומלעון מן יאכד רשוה ליקתל נפסא זכיה ויקול גמיע אלקום
 אמין: 26 ומלעון מן לא יתבת כלאם הדה אלתוריה ליעמל בהא ויקול
 גמיע אלקום אמין: 10

כח

1 ואעלם אנך אן סמעת ואטעת אמר אללה רבך לתחפט ותעמל
 גמיע וצאיאה אלתי אמרך בהא אליום ינעלך אללה רבך עאליא עלי סאיר
 אמם אלארץ: 2 וחלת בך הדה אלברכאת ואדרכתך אדא סמעת אמר
 אללה רבך: 3 ובנת מבארכא פי אלחצר ומבארכא פי אלכר: 15
 4 מבארכא תמר בטנך ותמר ריאצך ותמר בהאימך ונתאנ בקרך
 וגפראת ננמך: 5 ומבארכא מא פי נבאינך ומעאנך: 6 וצרת מבארכא
 פי דכולך ומבארכא פי כרוגך: 7 וינעל אללה אעדאך אלמקאומין לך
 מצדומין בין ידיך פיכרגון אליך פי טריך ואחדה ויהרבון מן בין ידיך
 פי סבע טרק: 8 ויאמר אללה בברכתה פי אהראיך ופי גמיע ממדוד 20
 ידך ויבארך לך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך: 9 וינצבך אללה
 לה שעבא מקדסא כמא ועדך אד תחפט וצאיאה ותסיר פי טרקה:
 10 פינטר גמיע אלמס אן אסם אללה קד סמי עליך פיכאפונך: 11 ויזידך
 אללה כירא" פי תמר נסמך ותמר ריאצך ותמר בהאימך פי אלבלד
 אלדי קסם לאבאיך אן יעטיך: 12 ויפתח אללה לך כזאין כירה" מן 25
 אלסמא פינזל מטר בלדך פי וקתה ויבארך פי גמיע עמל ידיך חתי
 תקרץ אממא כתירה ואנת פלא תקתרץ: 13 וינעלך אללה ראסא
 ולא דנבא ותכון עאליא מחצא ולא תכון מתספלא אד תקבל וצאיאה
 אלתי אנא אמרך בהא לתחפטהא ותעמל בהא: 14 ולא תזול מן גמיע
 אלאמור אלתי אמרך בהא אליום ימנה ולא יסרה פתתבע מעבודאת אכר
 פתעבדהא: 15 ואן לם תקבל קול אללה רבך לתחפט ותעמל וצאיאה

(1) "מחעה כסיל" עיין רש"י.

(2) "יוסף ה' להטיבך".

(3) "את אוצרות טובך".

ורסומה אלתי אמרך בהא אליום פחלת בך הדיה אללענאת פאדרכתך:
 16 וכתת מלעונא פי אלחצר ומלעונא פי אלבר: 17 ומלעונא מא
 פי נבינתך ומעאגנך: 18 ומלעונא תמר בטנך וסאיר תמר ארצך ונתאג
 בקרך וגפראת גנמך: 19 וצרת מלעונא פי דכולך ומלעונא פי כרונך:
 20 ויבעת אללה עליך אלמחק ואלאהאמה ואלזגרה פי גמיע ממדוד 5
 ירך אלדי תצנעה אלי אנפאדך ואבאדתך סריעא מן קבל רדאה
 שמאילך אד תרכתני: 21 וילומך אללה אלובא אלי אן יפניך מן
 אלארץ אלתי אנת דאכל אליהא לתחוזהא: 22 ויצרבך אללה בחמי
 אלסל ואלהאדה ואלרבע ואלפאלג ובלגפאף ואלשוב ואלירקאן
 10 פיכלבוכ אלי אבאדתך: 23 ותכון סמאוך אלתי פוק ראסך כאלנחאס
 ואלארץ אלתי תחתך באלחדיד: 24 ויגעל אללה מא ימטרה עלי
 ארצך גבארא ותראבא מן אלסמא וחדר עליך אלי אנפאדך: 25 ויגעלך
 אללה מצדומא פי מא בין ידי אעדאיך חתי תכרג אליהם פי טריק
 ואחדה ותהרב בין ידיהם פי סבע טרק פתציר עברה: 26 לגמיע ממאלך
 15 אלארץ: 26 ותציר גלתך מאכלא לטאיר אלסמא ובהאים אלארץ ולים
 מועג להא: 27 ויצרבך אללה בקרח מצר ואלבואסיר ואלגרב ואלחכה
 מא לא תסתמיע מדאואתה: 28 ויצרבך אללה באלגנון ואלעמי ובהתה
 אלקלב: 29 חתי תציר כמגסם פי אלטהורה כמא יגסם אלעמי וכאצה
 פי אלפלה: 30 ולא תנגח טרקך ותציר מגשומא ומגצובא טול זמאנך
 20 ולים לך מגית: 30 באן תתווג מראה פיאתיהא רגל אכר ותבני ביתא
 ולא תגלם פיה ותגרם כרמא פלא תבדלה: 31 ויכון תורך מדבוחא
 חדא עיניך פלא תאכל מנה וחמאך מגצובא מן בין ידיך פלא ירגע
 אליך וגנמך מסלמה אלי אעדאיך ולים לך מגית: 32 בנוך ובנאתך
 מדפועין אלי קום אכרין ועינאך תריאהם שאכצתאן אליהם טול
 25 אלזמאן ולא פי ירך טאקה: 33 ותמר ארצך וסאיר כסבך יאכלה קום
 לם תערפהם ותציר כדאך מגשומא מעסופא טול אלזמאן: 34 חתי תציר
 מעתוהא מן נפר עיניך אלדי תראה: 35 ויצרבך אללה בקרח רד
 עלי אלרכאב ואלסאקין מא לא תטיק מדאואתה במא יולמך מן קדמך
 אלי האמתך: 36 ויגליך אללה ומלכך אלדי תנצבה לך אלי קום

(1) כן הוא בהערה 9 לשרש שרף בשרשים לאבן גנאח. ובפ': אלדך.

(2) "למשל" וכן הוא בהערה 12 בשרש זעה בשרשים לאבן גנאח.

(3) "ובפרט באפילה" ר"ל והית ממשש כזהרים כאשר ימשש העור ואין צריך לומר באפילה.

(4) "במה יכאיבך מכך רגלך עד קדקדך" כן הוא בכ"י ו' ובפ'. ובק': מן וטא קדמך

אלי האמתך.

(5) ת"א: יגלי יתך.

וסאיר אהל בלדה: ² אלאעלאם¹ אלעטאם אלתי ראתהא עינאך
ותלך אלאיאת ואלבראהין אלעטימה: ⁸ ולם יעטכם אללה קלבא
לתעלמו ועיונא תנשרו ואדאנא תסמעו אלי הדא אליום: ⁴ וסירתכם
ארבעין סנה פי אלבר תיאבכם לם תבל עליכם ונעאלכם עלי
ארנאלכם: ⁵ וטעאמכם אלדי אעתדתמוה² לם תאכלוה וכמרא ⁵
ומסכרא לם תשרבו לכי תעלמו אנא אללה רבכם: ⁶ תם גיתם אלי
הדא אלמוצע וכרג סיהון מלך חשבון ועוג מלך אלבתניה תלקנא
ללחרב פקתלנאהמא: ⁷ ואכדנא בלדהמא ודפענאהא נחלה
ללראובניין וללגדיין ונצף סבט מנשה: ⁸ פאחפטו כלאם הדא אלעהד
ואעמלו בה לכי תנחחו פי גמיע מא תצנעון: ⁹ אנתם וקוף אליום ¹⁰
כלכם בין ידי אללה רבכם ריאסכם ואסבאמכם ושיוככם וערפאכם
וגמיע אל אסראיל: ¹⁰ ואטפאלכם ונסאכם ואלגריב אלדי פי וסט
עסכרך מן מחתמב חמבך אלי מסתקי מאך: ¹¹ לאדכלך פי עהד
אללה רבך ופי חרגה אלדי אללה עאהד מעך אליום: ¹² לכי יתבתך
אליום לה לאמה וחו יכון לך אלאהא כמא וערך וכמא קסם לאבאך ¹⁵
לאברהים ואסחק ויעקוב: ¹³ ולים מעכם וחדכם אנא עאהד הדא
אלעהד והדא אלחרג: ¹⁴ אלא מע מן הו מוגוד האצר אליום בין ידי
אללה רבך ומע מן לים מענא אליום³: ¹⁵ ואנתם עלמתם מא אקמנא
פי בלד מצר ומא גזנא פי מא בין אלאמם אלדין גזתם בינהם:
¹⁶ וראיתם ארגאסהם וטואגיתיהם מן כשב וחגארה ופצה ודהב אלתי ²⁰
מעהם: ¹⁷ כילא יוגד פיכם רגל או אמראה או עשירה או סבט מן
קלבה מאיל אליום ען טאעה אללה רבנא לימצי ויעבד מעבדאית אלתי
לאולאך אלאמם כילא יוגד פיכם אצל מתמר סם או עלקם: ¹⁸ פאדא
סמע הדא אלחרג קדר פי נפסה קאילא לא יכון לי אלא סלאם אד
אנמא אסיר מע הוי קלכי לכי אמד באלרוא אלעטיש⁴: ¹⁹ פלא ישא ²⁵
אללה אן יגפר לה דלך כל חניני ישתד גצב אללה וחמיתה פי דלך
אלרגל וילזק בה גמיע הדא אלחרג אלמכתוב פי הדא אלספר וימחו
אללה אסמה מן תחת אלסמא: ²⁰ ויפרדה אללה עלי שר מן גמיע
אסבאט אסראיל כגמיע חרג הדא אלעהד אלמכתוב פי ספר הדה
אלתוריה: ²¹ חתי יקול אלגיל אלאכר מן בניכם אלדין יקומון מן בעדכם ³⁰

(1) "הנסים" עיין למעלה ד' ל"ד.

(2) "הלחם אשר הרגלתם בו לא אכלתם".

(3) ובכ"ו י' ובכ"ו הוסיפו: אד נקל אליה = אשר נמסר לו (הברית לדורות).

(4) "כדי שאאריך בשתייתי צמאי". ידוע כי המתאווים לשתות אינם יכולים לרוות את

צמאונם וברוב שתייתם ירבה צמאונם כן נראה לי. עיין משלי כ"ג ל"ה.

ואלגריב אלדי יאתי מן בלד בעיד פינטרון צרבאת תלך אלארץ ואמראצהא
אלתי אמרצהא אללה: 22 חתי כאן גמיע ארצהא מחדקה בכברית
ונאר לא תזרע ולא תנבט ולא יטלע: פיהא שי מן אלעשב כמקלב סדום
ועמורה אדמה וצבויים אלתי קלב אללה בגצבה וחמיתה: 23 ויקול
5 גמיע אלאמם למא דא צנע אללה כדלך לתלך אלארץ ומא סבב שדה
אלגצב אלעטים הדה: 24 פינאבון באן דלך עלי מא תרכו אללה:
אלאה אבאיהם אלדי עהר מעהם חין אכרנהם מן בלד מצר: 25 ומצו
ועבדו מעבודאת אכר וסגדו להא מעבודאת לס יערפוהא ולס תנצב
להם נציבא²: 26 ואשתד גצב אללה עלי דלך אלבלד ליאתי עליהא
10 גמיע אללענה אלמכתובה פי הדה אלספר: 27 פקלעהם אללה מן
בלדה בגצב וחמיה ובסכט עטים וטרחהם אלי בלד אכר כמא תרונהם³
אליום: 28 פיעתברון פיקולון כדאך⁴ אלמסתוראת ללה רבנא
ואלמכשופאת אלתי הי אלינא ולבנינא אלי אלהר פי אן נעמל גמיע
הדה אלתוריה גמיעא:

ל

15

1 ויכון אדא חלת כך גמיע הדה אלאמור אלברכאת ואללענאת
אלתי תלותהא¹ עליך פארנע פי נפסך. פי מא בין גמיע אלאמם אלדי
דחאך אללה רבך תם: 2 ותב אלי אללה ואקבל קולה כגמיע מא
אנא אמרך אליום אנת ובניך בכל קלבך ובכל נפסך: 3 פירד אללה
20 רבך סביך וירחמך ויעוד ויגמעך מן בין גמיע אלאמם אלדי בדדך
אללה רבך הנאך: 4 פלו אן דחאך פי טרף אלסמא⁵ לגמע שמלך
אללה מן תם ולקדמך: 5 וידלך אללה רבך אלי אלבלד אלדי
חאזו אבאך וחזתה ויחסן אליך ויתמרך ויכתרך מן אבאך: 6 וישרח
אללה רבך צדריך⁷ ועדר גמלך לתחב אללה בגמיע קלבך ונפסך לבי

(1) המשך הכתובים כן הוא: הדור האחרון והנכרי כאשר יראו את מכות הארץ הזאת ואת תחלואיה וזה שכל הארץ שרופה בגפרית ואש כסדום ועמורה ואדמה וצבויים וישאלו כל הגוים למה עשה לה ה' כזאת יענו ויאמרו יושבי הארץ מפני שעזבו את ברית ה'. העתיק "מלח" במלת נאר = אש מפני שכן הוא בבראשית י"ט כ"ד.

(2) ר"ל אלהים אשר לא נתנו להם שום חלק ונחלה. עיין רש"י.

(3) "כאשר תראה אותם היום" ובק: מתל הדה אליום.

(4) "ויהיה להם זה למשל ויאמרו כן הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו הן שנעשה וכו'".

(5) "אשר קראתי לפניך".

(6) העתיק בלשון צווי השב אל לבבך ושוב אל ה' אלהיך ואז ישוב ה' את שבותך אפילו אם יהיה נדחך בקצה השמים.

(7) "ירחיב ה' לבך" ר"ל יטהר לבך לאהוב אותו למען תחיה.

לם תערפּהם אַנט ואבאוך פּתכּדם תּם מעבּודאָת אַכּר מן כּשּבּ
 וחגאָרה: 37 פּתציר וחשׁה ומתלּה וחכאיה׳) פּי גמיע אלאמם אלדי
 יסוקך אללה אלי תּם: 38 אדא כּרגת בדארא פּי אלצחרא כּתירא
 פּקליל מא תּגמע מנה בל יקצמה אלגראד: 39 ואדא תּגרם כּרומא
 ותפּלחהא פּלא תּשרבּ מנהא כּמרא ולא תּועיה בל יאכלה אלדוד: 5
 40 ואדא יכּון לךּ ויאתין פּי גמיע תּכּמךּ פּלא תּדהן מנהא בדעהן בל
 תּנתר נתר: 41 ואדא תּולד בנינא ובנאת פּלא יבקון לךּ בל יגלון פּי
 אלסבי: 42 וגמיע שגרך ותמר ארצךּ יקרצה אלפראשׁ: 43 ואלגריב
 אלדי פּימא בינכּם ירתפע עליךּ עליא כּבירא ואנת תּנחש ספּלא הויא:
 44 חתי אנה יקרצךּ ואנת לא תּקרצה הו יציר ראסא ואנת תּציר דנבא: 10
 45 ותחל בךּ גמיע הדה אללענאת ותכלבךּ פּתדרכךּ אלי אנפאדךּ אד
 לם תקבל אמר רבךּ פּתחפּט וצאיאה ורסומה אלתי אמרךּ בהא:
 46 פּתציר בךּ איה וברהאנא ופי נסלךּ אלמשאבהךּ) אלי אלדהר:
 47 ובדל מא לם תּעבד אללה רבךּ בפרח וגודה קלב מן כּתרה
 אלאשיא: 48 פּתכּדם עדוך אלדי יסלטה אללה עליךּ בגוע ועטש וערי 15
 ועוז כל שי ויצע אצרא מן חדיד עלי ענקךּ אלי אן ינפדךּ: 49 ויגוזךּ אללה
 קבילא מן בעיד מן טרף אלארץ כּמא יתחלק אלנסר קבילא לא תּפהם
 לגתה: 50 קבילא וקוח אלונה מן לם יהאב וגה שיךּ ולא יראף עלי צבי:
 51 פּיאכל תּמר כּהאימךּ ותמר ארצךּ אלי אנפאדךּ ולא יבקי לךּ ברא
 ולא עצירא ולא דהנא ולא נתאג בקרךּ וגפראת גנמךּ אלי אן יבידךּ: 20
 52 ויחאצרךּ פּי גמיע מחאלךּ אלי אן יהד אסוארךּ אלשאמכּה ואלחצינה
 אלתי אנת ואתךּ כּהא פּי גמיע בלדךּ ויחאצרךּ פּי גמיע מחאלךּ פּי
 בלדךּ אלדי אעטאךּ אללה רבךּ: 53 ותאכל תּמר גסדךּ לחם בניךּ
 ובנאתךּ אלדי אעטאךּ אללה רבךּ בחצאר וציק ממא יציק עליךּ עדוך:
 54 חתי אן אלרגל אלרכיץ מנךּ ואלמדלל גדא ישח עלי אכּיה ואמרתה 25
 חרמתה ובאקי בניה אלדין יבקהם: 55 מן אן יעטי לואחד מנהם מן
 לחם בניה אלדי יאכל ממא לא יבקי לה שיא מן אלחצאר) ואלציק
 אלדי יציק עליךּ עדוך פּי גמיע מחאלךּ: 56 חתי אלרכצה מנךּ
 ואלמדללה אלתי לם תּעוד קדמהא אן תּצעה עלי אלארץ מן אלדללה

(1) ראב"ע: מגורת ושננתם.

(2) מין שרץ העוף שיש לה ארבע כנפים ובלע"ז papillon.

(3) "בזרעך אס הוא דומה לך".

(4) רש"י: בעוד שהיה לך כל טוב.

(5) רש"י: יסתק לו לרעבוננו בשר בנינו ובנותינו עד כי תרע עינינו כבנינו הנותרים מתת

לאחד מהם מבשר בנינו אחיהם אשר יאכל.

ואלרצצה תשׁה עלי זוגהא חרמהא ואבנהא ובנתהא: 57 ובמשימתהא
אלסאקמטה מנהא ואגנהא אלתי תרמי בהא תנפרד בהא הי
פתאכלהא מן עוז כל שי פי סתר⁽¹⁾ בחצאר וציק ממא יציק עליך
עדיך פי מחאלך: 58 ואן לם תחפטי⁽²⁾ ותעמל גמיע כלאם הדה
5 אלתוריה אלמכתובה פי הדה אלספר אן תכאף אסם אלגליל
אלמכוף הוא אללה רבך: 59 פיגעל אללה צרבאתך עגיבה וצרבאת
נסלך אלמדכורין⁽³⁾ צרבאת כברי דאר׳ה ואמראצא רדי׳ה דאר׳ה:
60 וירד עליך גמיע אדוא מצר אלתי חדרתהא מן קבלהם⁽⁴⁾ פתלומך:
61 ואיצא כל צרבה ממא לים מכתובא פי ספר הדה אלתוריה יסלמהא
10 אללה עליך אלי אנפאדך: 62 ותבקן רהמא דא אחצא בדל מא כנתם
ככואכב אלסמא כתר׳ה אד לם תקבל קול אללה רבך: 63 ויכון כמא
קצד אללה בכם אן יחסן אליכם ויתמרכם כדלך יקצד אללה רבכם⁽⁵⁾ אן
יבידכם וינפדכם ותנדרסון ען אלבלד ותנגלון ען אלארץ⁽⁶⁾ אלתי אנת
דאכל אליהא לתחוזהא: 64 ויבדך אללה פי גמיע אלאמם מן טרף
15 אלארץ אלי טרפהא פתעכדו תם מעבודאת אכר מא לם תערפהא אנת
ואבאוך כשבא וחגארה: 65 ופי תלך אלאמם לא תטמאן ולא יכון
קראר לקדמך ויעטיך אללה תם קלבא רגזא ושכין אלעין ודכול
אלנפוס: 66 פתכון חיאתך מעלקה חדאך ותפוע לילא ונהארא ולא
תאמן בחיאתך: 67 תקול באלגדא׳ה יא ליתני אמסית ובאלעשא יא
20 ליתני אצבחת מן פוע קלבך אלדי תפוע ומן נטר עיניך אלדי תנטר:
68 וירדך אללה אלי מצר פי אלספן פי אלטריק אלתי קלת לך לא
תעוד אבדא אן תראה ותערצון תם ללביע לאעדאיכם עבידא ואמא
ולים משתר: 69 הדה כלאם אלעהד אלדי אמר אללה מוסי אן יעאהד
בני אסראיל פי בלד מואב סוי אלעהד אלדי עאהדהם פי חריב:

כט

25.

1 תם דעי מוסי בגמיע בני אסראיל וקאל להם אנתם שאהדתם
גמיע מא צנע אללה בחצרתכם פי בלד מצר בפרעון וגמיע קואדה

(1) "בשליחה הנפלת ממנה ועובריה אשר תשליכם היא בודדת עמהם לאכלם בחסר
כל בסתר" כן הוא בכ"י ו' ובפ'. ובק' הוסיף עוד תרגום ובניה אשר תלה.

(2) "ואם לא תשמר" ר"ל ואם אחרי כל זאת לא חסור מן הדרך הרעה.

(3) "וישים ה' עליך מכות נפלאות ומכות זרע הנזכרים" ר"ל בפסוק מ"ו. הנה זה
הפסוק דבוק עם הפסוק שלפניו.

(4) "ר"ל מאת המצרים ובפ' חסרו שתי המלות האלו.

(5) "באשר חשב וכו' כן יחשוב וכו'".

(6) "ונעקרתם מן הארץ ותגלו מן הארץ". כפל התרגום במלות שונות.

תחיא: 7 ויחל אללה רבך הדה אללענאת עלי אעדאיך ועלי שאניך
 אלדין כלבוכ: 8 ואנת תתוב ותקבל אמר אללה ותצנע גמיע וצאיאה
 אלתי אנא אמרך אליום: 9 ויידך אללה זירא¹ פי גמיע עמל ידך
 ותמר גסמך ותמר בהאימך ותמר ריאצך אד ירגע אללה אן יקצד
 בך זירא כמא קצד באבאיך: 10 אד תקבל קול אללה רבך לתחפט⁵
 וצאיאה ורסומה אלמכתובה פי ספר הדה אלתוריה אד תתוב אלי
 אללה רבך בכל קלבך ונפסך: 11 ואעלם אן² הדה אלוצאיא אלתי אנא
 אמרך בהא אליום לים הי בכפיה ענך ולא הי בעידה: 12 ליסת הי
 באלסמא פיקול קאיל מן דא יצעד לנא אלי אלסמא וינולאה לנא
 ויסמעונהא ונעמל בהא: 13 וליסת הי מן עבר אלבחר פיקול קאיל מן
 דא יעבר לנא אלי גאנב אלבחר ויאכדהא לנא ויסמעונהא ונעמל בהא:
 14 בל אלמר קריב אליך גדא ימכנך בפך ובקלבך לתעמל בה:
 15 אנמר קד געלת בין ידיך אליום אלחיאה ואלכיר ואלמות ואלשר:
 16 אלדי אמרך אליום לתחב אללה רבך ותסיר פי טרקה ותחפט
 וצאיאה ורסומה ואחכאמה ותחיא ותכתר ויבארבך אללה רבך פי
 אלבלד אלדי אנת דאכל אליה לתחוזה: 17 ואן תולי קלבך ולם תחפט
 ותזול ותסגד למעבודאת אכר ותעבדהא: 18 פקד אכברתכם מן
 אליום באנכם תאכדון ולא תטול מדתכם פי אלבלד אלדי אנתם
 עאברון אלארדן לתסיר אליה לתחוזה: 19 קד אשהדת עליכם אליום
 אלסמא ואלארץ אלחיאה ואלמות באני געלת בין ידיך אלברכאת
 ואללענאת וארי לך אן תכתאר אלחיאה³ לבי תחיא אנת ונסלך:
 20 ודלך לתחב⁴ אללה רבך ותקבל קולה ותלום טאעתה אד הי
 חיותך וטול איאמך לתקים עלי אלארץ אלתי קסם אללה לאבאיך
 אברהים ואסחק ויעקוב אן יעטיהם:

25

לא

1 תם מצי מוסי וכלם בני אסראיל בגמיע הדה אלכלמאת:
 2 וקאל להם אנא אליום אבן מאיה ועשרין סנה לא אטיק זיארדה עלי
 אלדכול ואלכרוג ואללה קד קאל לי אנך לא תעבר הדה אלארדן:
 3 אן אללה רבך אלדי נורה גאיו בין ידיך הו ינפד האולי אלסמם מן
 בין ידיך ותחוזהם יהושע הו יעבר בין ידיך כמא קאל אללה: 4 ויצנע³⁰

(1) עיין למעלה כ"ח י"א.

(2) "ודע".

(3) רש"י: אני מורה לכם שתבחרו.

(4) "חזק שתאבה".

אללה בהם כמא צנע במיחון ועוג מלכי אלאמורי ובאהל בלדהמא
 אלדין אנפדהם: ⁵ ויסלמהם אללה בין ידיכם ותצנע בהם כגמיע
 אלוציה אלדי אוציתכם: ⁶ תשדדו ותאידו לא תכאפהם אן אללה רבך
 נורה סאיר בין ידיך לא ידעך ולא יתרכך: ⁷ ודעי מוסי ביהושע וקאל
⁸ לה בחצרה גמיע אסראיל תשדד ותאיד פאנך תדכל האולי אלקום
 אלי אלבלד אלדי קסם אללה לאבאיהם אן יעמיהם ואנת תנחלה להם:
⁸ ואללה אלדי נורה סאיר בין ידיך הו יכון מעך לא ידעך ולא יתרכך
 פלא תכף ולא תרעד: ⁹ תם כתב מוסי הדה אלתוריה ודפעהא אלי
 אלאימה בני לוי אלהאמלין צנדוק עהד אללה ואלי גמיע שיוך אסראיל:
¹⁰ ¹⁰ פאמרהם מוסי קאילא בעד סבע סנין⁽¹⁾ פי וקת סנה אלתסלב פי
 חג אלמטל: ¹¹ אדא חג גמיע אל אסראיל ליחצרו⁽²⁾ בין ידי אללה רבך
 פי אלמוצע אלדי יכתארה תקרא הדה אלתוריה חדא גמיע אסראיל
 בחית יסמעונהא⁽³⁾: ¹² ודאך באן תגוק⁽⁴⁾ גמיע אלקום אלרגאל ואלנסא
 ואלאטפאל ואלגריב אלדי פי מחאלך לבי יסמעו ויתעלמו ויכאפו אללה
¹⁵ רבכם ויחפטו ויעמלו בגמיע בלאם הדה אלתוריה: ¹³ ובנוהם אלדין
 לס יבלגו⁽⁵⁾ יסמעו ויתעלמו ליכאפו אללה רבכם טול אלזמאן אלדין
 אנתם אחיא עלי אלבלד אלדי אנתם עאברון אלארדן לתחווה:
¹⁴ וקאל אללה למוסי הודא דנא אגלך לתמות אדע ביהושע וקפא פי
 כבא-אלחצר חתי אסתכלפה⁽⁶⁾ פמצי מוסי ויהושע ווקפא פי כבא
²⁰ אלמחצר: ¹⁵ פתגלא אללה פי אלכבא בעמוד גמאם ווקף עלי באבה:
¹⁶ פקאל אללה למוסי אנך מנצגע מע אבאיך וסיקום חדא אלשעב
 פיטגו פי תבע מעבודאת אהל אלבלד אלדי הו סאיר אלי תם פי מא
 בינהם פיתרכני ויפסך עהדי אלדי עאהדתה מעה: ¹⁷ פישתל גצבי
 עליהם פי דלך אליום פאתרכהם ואחגב רחמתי ענהם פיצירון מאכלא
²⁵ ותציבהם שראיר כתירה ומצאיק פיקול פי דלך אלזמאן אלא אן ממא
 לים נור רבי מעי אצאבתני הדה אלשראיר: ¹⁸ ומע דלך אנא מקים⁽⁷⁾
 עלי חגב רחמתי פי דלך אלזמאן ענהם בסכב אלשר אלדי עמל אד
 ולי אלי מעבודאת אכר: ¹⁹ ואלאן אכתבו לכם הדה אלתסבחה

(1) "אחר שבע שנים" ר"ל בשנה השמינית, עיין ת"א ורש"י ובכ"י י' ובפ': פל כל מרה
 סבע סנין כמו למעלה ט"ו א'.

(2) בכ"י י' ובפ': פי מגי גמיע אל אסראיל ללחצור.

(3) ת"א: ותשמעין.

(4) "וזה שתקחיל".

(5) "אשר לא הגיעו לבר עונשין". כן הוא בכ"י י'. אבל בפ' ובק': לא יעלמון.

(6) "כדי שאעמידהו תחתך".

(7) "ובכל זאת אסתיר עוד ממנו רחמים שלי". ראב"ע: שאם יקראו אלי לא אענם.

ולקנחא לבני אסראיל חתי תצירהא פי אפואההם¹ לבי תכון לי הדה
 אלתסבחה שאהדא עליהם: 20 אד אדכלהם אלי אלבלד אלדי
 קסמת לאבאיהם והו יפיץ לבנא ועסלא פיאכל קומהם² וישבע ויסמן תם
 יולי אלי מעבודאת אכר פיעבדהא וירפצני ויפסך עהדי: 21 פיון אדא
 אצאבתהם שראיר כתורה ושראיד חצרת הדה אלתסבחה בשאהד עליה 5
 אד ינב אן לא תנסי מן אפואה נסלה לאני עאלם בכאמרה³ מן אליום קבל
 אן אדכלה אלי אלבלד אלדי קסמת לה: 22 פכתב מוסי הדה אלתסבחה
 פי דלך אלוקת ולקנחא בני אסראיל: 23 תם אסתכלף מוסי⁴ יהושע
 אבן נון וקאל לה תשדד ותאיך לאנך תדכל בני אסראיל אלבלד אלדי
 קסמת להם ואנא אכון מעך: 24 פלמא פרג מוסי מן כתב גמיע כלאם 10
 הדה אללתוריה פי אלספר אלי אן כמלת: 25 אמר מוסי אללואנין
 חאמלי צנדוק אלשהאדה וקאל להם: 26 כדו הדא אלספר אללתוריה
 וצירהא אלי גאנב צנדוק עהד אללה רבכם פיון תם עליך⁵ שאהדא:
 27 לאני עאלם כלאפך וצעובה רקבתך הודא ואנא פי אלחיאה מעכם
 לם תזאלו מכאלפין וכיף בעד מותי: 28 גזקו אלי גמיע שיוך אסבאמכם 15
 וערפאכם חתי אכלמהם כהדא אלכלאם ואשהד עליהם אלסמא
 ואלארץ: 29 לאני עאלם אנכם בעד מותי סתפסדון ותזולון מן אלטריק
 אלדי אמרתכם כה פיואפכם אלשר פי אכר הדה אלאיאם אד תצנעון
 אלשר בין ידי אללה לתגיטוה באעמאל ידיכם: 30 וכלמהם מוסי
 בגמיע כלאם הדה אלתסבחה אלי אן כמלת: 20

לב

1 ינצת אהל אלסמאואת חתי אתכלם ויסמע אהל אלארץ אקואל
 פאי⁶: 2 וידר כאלמטר בתוי ותהטל כאלטל מקאלתי כאלטש עלי
 אלכלא וכאלרדאד עלי אלעשב⁷: 3 לאני אדעובם באסם אללה פאעמו
 אלכבריא לרבנא⁸: 4 אלכאלק⁹ אלצחיה פעלה אלדי גמיע סירה 25
 באלחכם אלטאיק דו אלמאנה לא גור ענדה הו אלעדל אלמסתקים:

(1) בכי י' ובפי: חתי תסתמלהא מן אפואההם = עד שתחתנה אותה מפיחם. ר"ל שתהיה שגורה בפיחם.

(2) נראה שענינו קום מנהם = איזה מהם.

(3) הגאון לא העתיק המלות אשר הוא עושה. עיין אלמאנא דף 155.

(4) המלה הזאת חסרה בכי י' ובפי: ובאמת נראה שהציווי מוסב על ה'. ועיין רש"י.

(5) עיין ראב"ע.

(6) הגאון תרגם: יאוינו יושבי השמים וישמעו יושבי הארץ.

(7) וכן תרגם ג"כ אבן גנאח בשרשים שעירים ורביבים.

(8) "מפני שאקרא אתכם בשם ה' ולפיכך חבו גדל". ראב"ע: שב אל השמים והארץ.

(9) תרגם צור כמו יוצר וכן למטה פסוק י"ח.

5 אפסד אמאמה לא כאוליאה לכן אלמעִיבין אלגיל אלעסר אלמנפתל⁽¹⁾:
 6 אללה תכאפון בהדה אללפעאל⁽²⁾ יא שעב גאהל גיר חכים אלים
 הו מנשיך קאניך הו צנעך ואתקנך: 7 אדכר אִיאם אלהר פתפֿהם
 סנין גיל וגיל סל אבאך ויכברך אשיאכך ויקולון לך: 8 אן אלעאלי מן
 5 חית אנחל אללמם ופרק בני אדם אוקף מן תכם אללמם אחצא בני
 אמראיל⁽³⁾: 9 לאן צפֿוה אללה שעבה אל יעקוב פֿצלה וכא־צתה⁽⁴⁾:
 10 כפאה⁽⁵⁾ פי ארץ אלברִיֿה ופי תיה פלאה אלסמאואה אחאט בה ופהמה
 וחפטה כגנין עינה: 11 כאלנסר יתיר עלי וכרה ועלי גואולה ירפרף
 יבסם גנאחיה פיאכדהם ויחמלהם עלי רישה: 12 כדאך אללה סִירה
 10 פראדא ולים מעה מעבודאת אכר: 18 וארכבה עלי קמאקם אללרִיֿן חתי
 אכל מן נמו אלרִיֿאן וכאנה ארצעה אללבן מן אלחגר ואלעסל מן
 אלצואן אלצלדי⁽⁶⁾: 14 סמן אלבקר ולבן אלגנס מע שחום אלכראף
 וכבאש בני אלבתניה ואלעתדאן מע לב דרמך אלחנמה⁽⁷⁾ וכאן דם
 אלענב ישרבה כמרא⁽⁸⁾: 15 פלמא סמן אלמוצוף⁽⁹⁾ כדאך במר אד קיל
 15 לה⁽¹⁰⁾ קד סמנת וגלסת וגסות⁽¹¹⁾ פתרך אללאה אלדי צנעה ואמתחן⁽¹²⁾
 מעתמד גותה: 16 ואגארוה⁽¹³⁾ באגנביין ובמכארה יגצבונה: 17 ידבחון
 ללשיאמין וליסת באלהה והי מעבודאת לס יערפוהא גִדד גאת מן קריב
 ולם יעב בהא אכיאר אבאיכם⁽¹⁴⁾: 18 פקיל לה אלכאלק אלמנשיך
 תנסי⁽¹⁵⁾ ואלטאיק אלמבתדיך: 19 פלמא ראי דלך אללה פרפצהם

(1) נראה שהפירוש הוא כן: הדור העקש והנפתל השחית דרכו לפניו לא כאוהביו כי אם כבעלי מום אנשי רשע.

(2) "הלה" תגמלו באלה המעשים."

(3) ראב"ע: אמרו המפרשים על דור הפלגה שנפצת כל הארץ כי אז גזר השם להיות ארץ שבעה גוים לישראל והיא שתספיק למספרם על כן למספר בני ישראל.

(4) "כי נחלת ד' עמו ויעקב בחירו וסגולתו".

(5) וכן ת"א: ספק צרכיהו.

(6) "ויאכילו מתנובת השדה וכאילו הניקחו חלב מסלע ורבש מחלמיש צור" העתיק לפי הענין עיין תהלים פ"א י"ז.

(7) ענינו הקמח היותר שמן והיותר נקי מן החטים.

(8) "כאילו דם הענב משקהו יין" ר"ל המוכחר שבענבים.

(9) "העם הנבחר והמשובח" וכן תרגם למטה ל"ג ה'.

(10) "וכאשר אמרו לו".

(11) "קשית".

(12) "וינסח" כן הוא בכ"י ו' ובק' ונראה שצ"ל אמתהו = ויבז. ועיין פירושו למשל כ"ב ו' ושם נמצא ג"כ אמתהו בגוף הכ"י ונרשם בגליונו אמתהו באותיות ערביות אבל בפ' ואסקס ר"ל שחשבוהו כנפל מלשון נבל תבול שהוא כמו נפל תפל.

(13) בכ"י ו' ובפ': ואכֹר יכאידונה = והתחילו להבעיר אש חמתו עיין למטה פסוק כ"א.

(14) "לא שחו לכם אליהם הגכחרים שבאבותיכם" עיין תשובות דונש סימן 72.

(15) "ואמרו לו" תרגם תשי ותשכח במלה אחת מפני שענינם אחד.

ממא אנצבוה מנהם אלבנון ואלבנאת¹: 20 פקאל אחנב רחמתי ענהם
 אוריהם² מא עאקבתהם לאנהם גיל מתקלב בנון לא אמאנה פיהם³:
 21 כמא אנהם אכאדוני בגיר אלאה ואנצבוני בגרוראתהם כדאך אני
 אכידהם בלא שעב ובקביל גאהל אניטהם: 22 לאן אלנאר תנקדה מן
 גצבי פתתוקד אלי אספל אלתי ותאכל אלארין ונבאתהא חתי תסמטע⁵
 אסאם אלגבל: 23 כדאך אוידהם שרורא וסהאמי אפרקהא⁴
 פיהם: 24 סנאר אלגוע וחמי אלוהג וחתף אלמר ואסנאן אלבהאים⁵
 אטלקהא פיהם מע חמיה זואחל אלתיאב: 25 וסיף מתכל מן כארג
 והיבה מן אלכדור חתי אלשאב חתי אלעאתק ואלרציע מע דוי אלשיבה
 כאפה⁶: 26 ולקד קלת אתקצאהם⁷ באסתחקאק ואעמל מן בין אלנאם¹⁰
 דכרהם: 27 לולא אנא אחדר להם כיד אלעד⁸ לילא ינכר דלך אעדאוהם
 כילא יקולו ידנא קד עלת וליס אללה פעל בהם כל הדא אלאמור:
 28 לאנהם⁹ קביל מצייע אלחכמה וליס פיהם פהם: 29 ולו תחכמו
 לעקלו כלל יפהמון בהא עאקבתהם: 30 והו אנ יקולו¹⁰ כיף יקלב
 אלואחד אלפא ואתנאן יתרבון רבוה לולא אנ מעתמדהם אסלמהם ואללה¹⁵
 אמכן מנהם: 31 אנה לים כמעמדהם מעתמדהם ולא אעדאוהם
 יפקהון: 32 אנהם יעאקבון כאן מן גפן סדום גפנהם¹¹ ומן דואלי עמרה
 כדאך ענבהם ענאב אלסם וענאקידהם מרה להם: 33 וכחמיה אלתינאנין

(1) „וכאשר ראה זאת ה' נאץ אותם מפני שבניהם ובנותיהם הכעיסוהו“.

(2) „אראה להם“ מבנין הפעיל.

(3) וזה לשון תשובות דונש סימן 141: ואמר לא אמן במ אין אמנה בהם ואינו כן
 בלתי לא נאמן בהם.

(4) „אחלקם“ ר"ל עד שיכלו מאשפתי דונש סימן 74: מן אוסיף עליהם מרורות.

(5) „ולעשות רעב וחום רשפי אש ומות קשה ושיני בהמות“ . . . ובשרשים לאבן גנאח
 דף 369 הערה 46: פסר פיה סגור והו אלוהג. ותרגם לחומי בענין חום ורשף מן רשפיה
 שה"ש ח' ודונש בתשובותיו 42 הביא ההעתקה הזאת והשיג עליה.

(6) „יראים ממנו“ ר"ל מן החרב.

(7) כן הוא הנוסחא ב"ק ובכ"י י' וענינו אשימם במצור ובמצוק ובפ': אהלך גהאתהם
 = אאכד פאותם ושתי ההעתקות האלו אינן מסכימות עם מה שהזכיר דונש בתשובותיו בשם
 הגאון סימן 174 וזה לשונו: ואמר בפירוש אפאיהם שהוא מלשון אף ואלו היה כן היה אומר
 אאפיהם אבל אומר שהוא מן פאה. ונראה שכן היתה דעת אונקלוס שתרגם: אחיל רגזי
 עליהון ואשצנון.

(8) עיין למעלה פסוק כ"א.

(9) ר"ל מפני שהאויבים וכן בפסוק שלאחריו לו חכמו וכו' ר"ל לו חכמו אויבי ישראל
 ישכילו על הדבר להבין ממנו מה תהיה אחריתם.

(10) „זה שיאמר“.

(11) „ואויביו אינם יודעים שיענשו כאלו מגפן סדום גפנם“ וכן אמר דונש בתשובותיו סימן

77: והם לא ידעו כי נפרעין מהם.

בַּמֶּרְהָם וּסֵם אֶלְרֶקֶשׁ מִנְהָא⁽¹⁾ אֶלְצֹאֲרִיָּה: ⁸⁴ אֵלָּא אֵן גְּמִיעַ דְּלֶךְ⁽²⁾ מִכְּנוּ
 עֲנִידִי וּמִכְתּוּם פִּי כְּזֹאֲנִי: ⁸⁵ וְלִי אֶלְאַנְתְּקָאָם וְאַלְתּוּפִיָּהּ פִּי וְקַת תְּזוּלָּ
 אֶקְדָּאֲמָהֶם אֲנִה מֵא אֶקְרֵב⁽³⁾ יוֹם תַּעֲסָהֶם וְאַסְרַע אֶלְמַעֲדָתָא לְהֶם:
⁸⁶ אִדּוּ יִחְבֹּם אֶלְלָה לְשַׁעֲבָה וְעֵן עֲבִידָה יַעֲפָה אִדָּא רֵאִי אֵן אֶלְמִקְדָּרָהּ
⁵ קַד דְּהִבַּת וְכֹלָא אֶלְמַחְבּוּם וְאַלְמַתְרוּךְ גְּמִיעַא מִן סִכְמָהֶם⁽⁴⁾: ⁸⁷ וְקֹאֵל
 אֶלְעֲדוּ⁽⁵⁾ אֵין אֶלְאַתְהֶם אֶלְמַעֲתֻמְד אֶלְדִּי אֶסְתַּכְנוּ אֶלִּיה: ⁸⁸ אֶלְדִּין כֹּאֲנוּ
 יֹאכְלוּן שְׁחוּם דְּבִאֲיָחָהֶם וְיִשְׁרִבּוּן כְּמֵר מְזֹאֲנָהֶם יְקוּמוּ אֶלְאֵן פִּיעִינוּכֶם
 וְיִכְוּנוּ עֲלֵיכֶם גְּנָה⁽⁶⁾: ⁸⁹ אֲנִשְׁרוּ אֶלְאֵן אֲנִי הוּא וְחֲדִי וְלִים אֶלְאַה מַעִי אֲנִי
 אֲמִית וְאַחִי כִּמְא טֹאֲלֵמָא קַד אֹוְהַנְתָּ וְלִם אֹוֹל אִשְׁפִּי⁽⁷⁾ וְלִים מִן יְדִי
¹⁰ מִכְּלִין: ⁴⁰ וְאַנֵּא אֶקְסֵם בֹּאֲלִסְמָא וְאַקּוּל וּבִקְאִי אֶלְדָּאִים: ⁴¹ לֹאֲסִנָּן
 בְּרִיק סִפִּי וְתִמְסֵךְ אֶלְחֶכֶם יְדִי וְאַרְדִּי אֶלְאַנְתְּקָאָם לֹאֲעֲדָאִי וְאַלְמַכְּאַפָּה⁽⁸⁾
 עֲלִי שְׁאֲנִי: ⁴² פִּכְאַנִי אֶסְכֵּר סְהֵאֲמִי מִן דְּמֵאֵהֶם⁽⁹⁾ וְסִפִּי יֹאכֵל לְהוּמָהֶם
 פִּירוּי מִן דָּם אֶלְצִרִיעַ וְאַלְסִכִּי מִן רוּם פִּרְאַעְנָה אֶלְאַעֲדָא: ⁴³ אֲמַדְחוּ יֹאֲיָהּ
 אֶלְאַמִּם שַׁעֲבָה לֹאֲנָה יִנְתַּקֵּם דָּם עֲבִידָה פִּירְדִּי תִלְךְ אֶלְנִקְמָה עֲלִי אֶעֱדָאִיהָ
¹⁵ וְיִגְפֵר לְבִלְאַדָּה וְשַׁעֲבָה⁽¹⁰⁾: ⁴⁴ וְאַתִּי מוֹסִי וְכֹלָם אֶלְקוּם בְּהִדָּה אֶלְתַּסְבִּיחָהּ
 הוּא וְיוֹשַׁע בֶּן נוֹן: ⁴⁵ פִּלְמָא פִּרְגִּי מוֹסִי לִיכְלֵם גְּמִיעַ הִדָּה אֶלְכְּלֵמָתָא אֶלִּי
 גְּמִיעַ אֶסְרֵאִיל: ⁴⁶ קֹאֵל לְהֶם רִדּוּ בֹאֲלֶכֶם אֶלִּי גְּמִיעַ אֶלְכְּלֵאִם אֶלְדִּי
 אֲנִי שְׁאַהֲדֶכֶם בְּה אֶלִּים לְתֹאמְרוּ בְּה בְּנִיכֶם פִּיחֲפִטוּ וְיַעֲמִלוּ גְּמִיעַ
 אֲמֹור הִדָּה אֶלְתּוּרִיָּה: ⁴⁷ לֹאֲנָה לִים בְּכִלָּאִם פִּאֲרָג הוּא עֲנִכֶם בֵּל הוּא
²⁰ חֵיִאתְכֶם וּבְה תִטּוּל מִדְּתֶכֶם פִּי אֶלְבִּלְד אֶלְדִּי אֲנַתִּם גְּאִיזוֹן אֶלְאַרְדִּין
 אֶלִּיה לְתַחְזוּוּהָ: ⁴⁸ תָּם כֹּלָם אֶלְלָה מוֹסִי פִי דָאֵת דְּלֶךְ אֶלִּים קֹאִילָא:
⁴⁹ אֲצַעֲד אֶלִּי גִבֹּל אֶלְעֲכָרִין הִדָּא גִבֹּל נְבוּ אֶלְדִּי פִי בִלְד מוֹאֲב אֶלְדִּי
 בַּחֲצִרָה יִרְיָחוּ וְאַנְשֵׁר אֶלְבִּלְד אֶלְדִּי אֲנִי מַעֲטִיָּה לְבִנִי אֶסְרֵאִיל חוּזָא:
⁵⁰ וּמַת פִּי אֶלְגִּבֹּל אֶלְדִּי אֲנִי צֹאֲעַד אֶלִּיה וְאַנְצֵם אֶלִּי קוּמֵךְ כִּמְא מַאֲת

(1) ר"ל המזיקים מן הפתנים.

(2) "הלא כל זה".

(3) תרגם בלשון תמיהה ר"ל מה קרוב וכו'.

(4) "כי ידין ה' את דין עמו ויסלח לעבדיו כאשר ראה כי כחם עוֹבֵם ואין עוד לא עצור
 לא עֹזֵב מִפְּנֵי חַמְתָּם" ר"ל שלא נשאר עוד איש מִפְּנֵי חַמְתָּם הָאוֹיְבִים.

(5) "ואמר האויב".

(6) ראב"ע: כדברי האויבים שחשבו כי העולות מאכל לשם וכן בלשון רבים כדבריהם.

(7) "כאשר זה כמה פעמים מחצתי ולא חדלתי מלרפאות".

(8) בן הוא בק' ובכ"י ו' ובמ' בטעות אלמכאפָּה וצ"ל אלמכאפָּה עיין למעלה ד' י'.

(9) "כאילו אשכיר חצי מן דמם וחרכי תאכל בשרם וישבור צמאו מדם חלל ושבו".

מראשי (המלכים) ששעבדו את ישראל וכמו) פרעה האויבים ומלת פִּרְאַעְנָה הוא לשון רבים
 מן פִּרְעוֹן = פִּרְעָה. עיין ספרי. ודוגש בתשובותיו סימן 76 מזכיר בשם הגאון: פִּרְעֻנוֹת הָאוֹיְבִים.

(10) "אדמת ועמו".

הרון אכוך פי גבל הר ואנצם אלי קומה: ⁵¹ עלי מא נכתמא¹
אלאמה בי פי מא כצומה רקים פי בריה סין ולם תקדסאני פי מא
בינהם: ⁵² לדלך תנמר אלארץ אלתי אעמיתהא לבני אסראיל מן
אלמקאבלה ולא תדכל אליהא:

5

לג

1 והדה אלברכאת אלתי בארך בהא² מוסי רסול אללה בני
אסראיל קבל מותה: ² וקאל אללהם אלדי תגלי לנא מן טור סיני
ואשרק בנורה מן גבל שעיר ולוח בה מן גבל פארן ואתי רבואת אלקדם
בשריעה נור מן ימינה להם: ³ ואחתבא איצא שעבא פגמיע כואצהם
פי מאעתך והם יקפון אתארך ויתנאקלון כלמאתך: ⁴ אללהם אלדי
אמר לנא מוסי באלתוריה פנעלהא וראתה לגוקה יעקוב: ⁵ וכאן מלכא
פי אלמוצוף חין תנתמע אליה ריאסה וסאיר אסבאמה: ⁶ אסאלך
אן יחיא אל ראובן ולא ימות ולא יציר רהטה דא אחצא³: ⁷ והדא מא
קאל ליהודה אללהם אסמע צות יהודה ורדה אלי קומה מן גזוה ואנעל
ידיה מנתצפתין לה וכן לה עונא עלי אעדאיה⁴: ⁸ וקאל ללוי אללהם
אלדי אנחלת צחאיךך ואנוארך ללרגל אלדי הו בארך וקד אמתחנתה
פי דאת אלמחנה ואכצמתה פי מא אלכצומה: ⁹ פוגדתה אלקאיל ען
אביה ואמה כאנה לם יראהם ולם יתבת אכותה ולם יעתרף בבניה ממא
חרסו מקאלתך והם יחפטון עהדך: ¹⁰ והם יפתון פי אחכאמך לאל
יעקוב ופי תוראתך לאל אסראיל ויצירון אלככור בין ידיך ואלכמאל
עלי מדבךך: ¹¹ אללהם כדאך פבארך פי גנדה וארץ מא תצנעה
ידאה ואוהן אחקא מקאומיה ושאניה מן אן יקאומה⁵: ¹² וקאל

⁽¹⁾ "על אשר גרסתם שעמי מעל בני עיין רש"י.

⁽²⁾ "נאלה הכרכות אשר ברך בהן".

⁽³⁾ "אנה השם אשר גלה לנו מהר סיני וזרח באורו מהר שעיר והופיע מן הר פארן ותביא לרכבות קדש דת אש סימינו להם ואשר אהב ג"כ עם אשר כל קדושו שומעים לקולך והולכים בדרכיך ומעירים את דבריך. אנה השם אשר צוה את משה (לחז) לנו את התורה ושם אותה מורשה לקהלת יעקב ואשר הית מלך בישרון בעת אשר התאספו ראשי העם וכל שבטי ישראל אשאל ממך שיחיו בני ראובן ולא ימותו ולא יהיה סתיו מספר" עיין ראב"ע שזכר קצת מפירושו הגאון ועיין אמאנא דף 183 ושם אמר כי סיני שעיר ופארן הם שלשה שמות להר ארזך אחד וכל חלק ממנו יקרא על שם הארץ המסוכה לו.

⁽⁴⁾ "אל עמו תביאנו מן המלחמה ותן לידיו שיספיקו לו לריב את ריבו".

⁽⁵⁾ "ואמר ללוי אנה השם אשר הנחלת תמיד ואוריק לאיש אשר הוא חסידך וכבר נסיתו במסה (עיין למעלה י' י"ו) ורבת עמו במי מריבה ואשר מצאת אותו מדבר על אביו ואמו כאלו לא ראם ולא הכיר את אחיו ולא ידע את בניו מספני ששמו (חלום) אמרתך והם ינצרו בריתך והם יורו משפטך לבית יעקב ותירחק לבני ישראל וישימו הקסרת לפניך ועולה על מזבחך (והם הכהנים) אנה השם בך חילו ורצה את מעשה ידיו ומחץ כתני קביו ומשנאו מלהתקומם עליו".

לבנימין אד' הו' ודיד' אללה סיסכן ואתקא בה והו' יסוף בה שול אלזמאן
ובין טהראניה יסכן⁽¹⁾: 18 וקאל ליוסף אללהם פבארך פי בלדה מן
מלאך סמאואתך וטלהא מן אלגמור אלגאיצה אלספלי: 14 ומן מלאך
אלגלאת אלשמסיה ומלאך אלחבוב אלקמריה: 15 ומן אצול אלגבאל
5 אלאליה ומן פרוע אליפאע אלדהריה: 16 ומן נעמה אלארץ באסרהא
ורצא סאכן אלסנא יחל גמיע דלך בראם יוסף ובהאמה נאסך אכותה:
17 וליכן אלבהא ללממלל בבכר תורה פתציר קרונה כקרן אלכרכדאן
חתי ינטח בהא אלסמס אלי אקטאר אלארץ ושרחהא אנהא רבואת
אפרים ואלוף מנשה⁽²⁾: 18 וקאל לזבולן אפרה יא זבולן פי אספארך⁽³⁾
10 ואנת יא יששכר פי מנאזלה: 19 פאן אלסמס אלי גבלכמא
תחצר ותלבה פיה דבאיה עאדלה פהם גרך אלבהאר⁽⁴⁾ ירצעון
ודפאין אלרמל יכנוזאה: 20 ולגד קאל תבארך אלמוסע לה בלדה פהו
כלבו יסכנהא אלדי ידך אלדראע מע אלהאמה: 21 ואנה ראי פי איל
בלדה אן יכון גוקה אלראסמין הנאך מכנוזה פאתי ריסא אלקום פתלמדהם
15 וצנע בעדל אללה ואחכאמה מע סאיר אל אסראיל⁽⁵⁾: 22 ולדן קאל
כן יא דן כשבל אלסוד בקוה אדא יערין מן אלבתניה⁽⁶⁾: 23 ולנפתלי
קאל יא נפתלי אסתכתר מן אלרצא וכן ממלוא מן ברכה אללה והו' מן
אלארץ גרבא וגנובא⁽⁷⁾: 24 ולאשר קאל כן מבארבא מן אלאליה⁽⁸⁾

(1) עיין ראב"ע. — (2) «ואמר ליוסף אנה השם ברך ארצו ממתק שמיד ומטליו ומן תחום
הנוזלת מתחת וממתק החבואות הגדלות בשמש וממתק הגרגרים הצומחים בירח ומן מוסדי
חררי קדם ומענפי גבעות עולם וממערני הארץ כלה ורצון השכן בסנה יבוא כל זה לראש יוסף
ולקדקד גיור אחיו ויהי החדר לנמשל לבכור שורו ויהיו קרניו כקרני ראם עד שינגח בהם
העמים עד אפסי ארץ וביאור זה שהם רבבות אפרים ואפסי מנשה».

(3) ר"ל שזבולון היה יוצא באניות לטכר ויששכר יושב אהל. עיין רש"י.
(4) «מפני שהאומות יראו בהרסם ויזבחו עליו זבחי צדק והם יינקו (העושר) הנטבע בים
ויאספו מטימות החול». נראה שההר הוא הר ציון ונקרא הר זבולן ויששכר ביחס אל אומות
העולם הבאים מן הים אל חופם ועיין בפירוש השני שהזכיר רש"י. ונראה שלפי דעת הגאון כי
שפע ימים וכו' מוסב על האומות כפני שכתב והם בלשון רבים ולא וחמא בלשון שנים וכפ':
וכנוזאה במקום יכנוזאה כלומר וטמונות החול ואוצרותיו.

(5) «ואמר לגד ברוך המרחיב לו ארצו והוא ישכון בה כלביא אשר יטרף הזרוע עם
הקדקד כי ראה בראשית ארצו כי שם קהילת מחוקקים טמונה ויבוא אל ראשי העם ויהי תלמידם
ויעש בצדקת ה' ובמשפטיו עם כל ישראל» העתקנו את שני הפסוקים מלה במלה ולא ידענו
היטב כונן הגאון. ואפשר שכונן אל מה שנמצא ביהושע כ"ב י"ד וכו' שבנו בני גד ובני ראובן
מזבח על הירדן בתחלת גבול ארצם וכאשר באו אליהם פנחס ואליעזר ונשיאי העדת להוכיחם
חלכו אליהם ושמעו לקולם ועשו את חקות ה' ומשפטיו עם כל אחיהם בני ישראל. אבל בכל
זאת המחקקים מה הם. ומלת יסכנהא במקום יסכנה.

(6) «ולדן אמר היה דן בגבורה כגור אריה כאשר ידלג פתאום מן הבשן» עיין ראב"ע.

(7) «ולנפתלי אמר היה נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' ורש מן הארץ המערב והדרום».

(8) ר"ל מן האוהבים והקרובים ואפשר שכונן לפירוש הרמב"ן שכל אחיו ויברכותו בשביל
המערנים הבאים מארצו וגם זיתים רבים היה בתחומו.

יא אשר אלדי סיכון רצא אכותה וגאמסא פי אלדהן קדמה: 25 תכון
מן אלחדיד ואלנחאס מגאלקך ולתכן כאימך הדה שנאעתך⁽¹⁾: 26 לים
אללה אלא אלאה אסראיל אלדי לים כמתלה סאכן אלסמא ואלשוואהק
בקדרתה: פי עונך⁽²⁾: 27 והו אלוטן אלאלאה אלאזלי ומן דונה מלוך
אלעאלם כמא מרד מן בין ידיך אלעדו וקאל לך אנפדה⁽³⁾: 28 חתי סכן
בעץ אל אסראיל ואתקא מנפרדא נטיר קול יעקוב⁽⁴⁾ פי בלד די בר
ועציר ואיצא סמאווה תדר טלא: 29 פטובאך יא נסל אסראיל מן מתלך
שעב מגאח באללה והו תרסך ועונך וסיפך ואקתדארך⁽⁵⁾ פיכצע אעדאוך
לך ואנת תטא עלי קמאקמהם:

לד

10

1 תם צעד מוסי מן בידאת מואב אלי גבל נבו ראם אלקלעה אלתי
בחצרה יריחו פאוראה אללה גמיע אלבלד מן גרש אלי באניאם⁽⁶⁾: 2 וגמיע
בלד נפתלי ואפרים ומנשה וגמיע בלד יהודה אלי אלבחר אלגרבי⁽⁷⁾:
3 ואלדארום ואלמרג בקיע יריחו קריה אלנבל אלי זגר: 4 וקאל
לה הדא אלבלד אלדי אקסמת לאברהים ואסחק ויעקוב קאילא לנסלכם
15 אעמיה אוריתך בעיניך ואלי תם לא תגזו: 5 פמאת תם מוסי רסול
אללה פי בלד מואב באמר אללה: 6 ודפנה⁽⁸⁾ פי אלואדי פי בלד מואב
ממא ילי בית פעור ולם יעלם אחד בקברה אלי יומנא הדא: 7 ומוסי
אכן מאיה ועשרין סנה אד מאת לם תדמס עינה ולם תזל רטובתה:
8 פכבי בנו אסראיל עלי מוסי פי בידאת מואב תלאתין יומא אלי אן
20 אנקצת⁽⁹⁾ איאם חזנה: 9 ויהושע בן נון מלי רוח אלחכמה ממא אסנד
מוסי ידיה עליה פקבל מנה בנו אסראיל וצנעו כמא אמר אללה מוסי:
10 ולא יקום בעד דלך⁽¹⁰⁾ נבי לאל אסראיל כמוסי לאן ערפה אללה

(1) „וכימים האלו תהיה גבורתך” עיין ת”א וראב”ע.

(2) „אין אלוה כאלהי ישראל אשר אין כמוהו שוכן השמים והשחקים בגבורתו בעוזך.”
ובפי אלמסותוי במקום סאכן.

(3) „הוא חטעון האל הנצחי ותחתיו מלכי העולם כמו שגרש מפניך האויב ואמר לך
השמד אותו” וזה לשון הראב”ע: והגאון אמר כי ומתחת פירוש ומתחת השם.

(4) „עד ששכן קצת מישראל לבטח נפרדים איש מאחיו (עיין רש”י) כמו שאמר יעקב
וכו” ר”ל בברכתו. עיין ת”א.

(5) „והוא מנגן ועוזר וחרבך וגאונך”.

(6) כן תרגם גלעד ודן בכל מקום.

(7) רש”י: עד ים המערב.

(8) רש”י: הקב”ה בכבודו.

(9) „עד אשר חמו”.

(10) „לא יקום אחר זה”.

משאפה¹): 11 ולסאיר² אלאיאת ואלבראהין אלתי בעת אללה בהא
מוסי פצנעהא פי בלד מצר לפרעון ולגמיע קואדה ולסאיר אהל בלדה:
12 ולגמיע אלאירי אלשדידה וסאיר אלמכאוף אלעטימה אלתי צנעהא
מוסי בחצרה גמיע אל אסראיל:

¹ ובכ"ו י': אר תגלא אללה לה ונאנאה שאפחא = כי נגלה ה' אליו ודבר עמו בלחש
פנים אל פנים. ובפ': גיר ואסמה = בלי אמצעי במקום משאפה. עיין במדבר י"ב ח'.
² בן הוא בקי ובפ' ולפי זה "לכל" הוא דבוק עם אשר ידעו פנים אל פנים.
ובכ"ו י': לסאיר = לכל ולפי זה הוא דבוק עם ולא קם נביא עוד. עיין רמב"ן.

מזריה, רמב"ם, תל-אביב.

le lionceau qui broie le bras en même temps que le sommet de la tête. — 21. Et il vit au commencement de son pays qu'une réunion de législateurs y sera enterrée, il vint donc auprès des chefs de sa nation, devint leur disciple et agit selon la justice de Dieu et de ses décisions envers le reste du peuple d'Israël. — 22. Il dit à Dan : Sois, ô Dan, comme un jeune lion qui s'élance du Basan. — 23. Il dit à Nephtali : Sois rassasié de la grâce, sois comblé des bénédictions de Dieu et occupe le couchant et le midi de la terre. — 24. Il dit à Ascher : Sois béni de la part des amis de Dieu, ô Ascher, toi qui seras bienvenu auprès de tes frères et baigneras tes pieds dans l'huile ; — 25. tes verrous seront de fer et d'airain ; que ton courage soit comme il est maintenant. — 26. Il n'y a d'autre Dieu que le Dieu d'Israël, qui n'a pas son pareil, qui, par sa toute-puissance, trône dans le ciel et sur les hauteurs pour te secourir. — 27. Il est le refuge, le Dieu éternel ; au-dessous de lui sont les rois du monde puisqu'il a chassé devant toi l'ennemi et qu'il t'a dit : Extermine-le ; — 28. jusqu'à ce qu'une partie d'Israël résidât en sécurité, solitaire selon la parole de Jacob, sur une terre de blé et de vin et où son ciel aussi fait couler de la rosée. — 29. Sois donc heureux, ô Israël ! Quel peuple, comme toi, est secouru par Dieu, qui est ton bouclier, ton aide, ton épée et ton orgueil ? Tes ennemis s'humilieront devant toi, et toi tu fouleras leurs hauteurs.

Dieu, entends la voix de Juda et ramène-le à son peuple de ses excursions, que ses mains lui fassent obtenir justice et sois son aide contre ses ennemis. — 8. Il dit à Lévi : O Dieu, qui as accordé tes *tourim* et tes *ourim* à l'homme dont tu as reconnu la piété, que tu as éprouvé à Massah et à qui tu as fait des reproches au sujet des eaux de Meribah, — 9. que tu as trouvé parlant de son père et de sa mère comme s'il ne les avait pas vus, qui ne reconnaissait pas ses frères et reniait ses fils parce qu'ils (les Lévités) observaient tes paroles et gardaient ton alliance. — 10. Ils rendent des jugements d'après tes prescriptions aux hommes de Jacob et d'après ta Loi à Israël; ils placent l'encens devant toi et l'holocauste sur ton autel. — 11. O Dieu, bénis ainsi sa troupe et agrée l'œuvre de ses mains, affaiblis les reins de ses adversaires et de ses ennemis pour qu'ils ne puissent plus l'attaquer. — 12. Il dit à Benjamin : Comme il est le favori de Dieu, il reposera confiant en lui; Dieu l'entoure toujours et demeure à ses côtés. — 13. Il dit à Joseph : O Dieu, bénis son pays par les douceurs de ton ciel et de sa rosée, par les abîmes aux couches souterraines, — 14. par les douceurs des récoltes mûries au soleil et les douceurs des grains mûris par la lune, — 15. par les racines des hautes montagnes et les branches des collines antiques, — 16. par les délices de la terre entière et par la faveur de Celui qui demeure dans le buisson. Puisse tout cela descendre sur la tête de Joseph, sur le sommet de l'Élu de ses frères! — 17. Qu'il resplendisse, lui qui est comparé au premier-né de son taureau, et que ses cornes soient comme les cornes du rhinocéros, au point de frapper avec elles les nations jusqu'aux extrémités de la terre, j'entends parler des myriades d'Éphraïm et des milliers de Manassé. — 18. Il dit à Zabulon : Réjouis-toi, Zabulon, dans tes voyages, et toi, Issachar, sous tes tentes, — 19. car les nations se présenteront à notre montagne et y sacrifieront des victimes équitables; elles puiseront ce qui est au fond de la mer et ramasseront ce qui est caché dans le sable. — 20. Il dit à Gad : Béni soit Celui qui élargit son territoire! Gad l'habitera comme

ni homme libre, — 37. et que l'ennemi aura dit : Où est leur Dieu, le soutien sur lequel ils se sont reposés? — 38. Que ces dieux qui se nourrissaient de la graisse de leurs sacrifices et buvaient le vin de leurs libations se lèvent maintenant, viennent à votre aide et vous mettent sous leur protection! — 39. Voyez maintenant que je suis seul et qu'il n'y a pas de Dieu avec moi, que seul je fais mourir et vivre, de même que depuis longtemps je blessais et ne cessais pas de guérir et que personne ne sauve de ma main. — 40. Moi, je le jure par le ciel, et je dis : Par mon existence éternelle! — 41. J'aiguiserai l'éclat de mon glaive et ma main saisira la justice; je rendrai le châtement à mes ennemis et la rétribution à ceux qui me haïssent; — 42. ce sera comme si j'enivrais mes flèches de leur sang, comme si mon glaive dévorait leurs chairs et s'abreuvait du sang des tués et des captifs, des têtes des Pharaons parmi les ennemis. — 43. Louez, ô nations, son peuple, car il vengera le sang de ses serviteurs, infligera son châtement à ses ennemis et pardonnera à son pays et à son peuple.

X — *Deutéronome*, xxxiii, 1-13.

1. Voici les bénédictions dont Moïse, l'envoyé de Dieu, bénit les enfants d'Israël avant sa mort. — 2. Il dit : O Dieu qui t'es révélé à nous sur le mont de Sinaï, qui as fait briller ta lumière du mont Séir et nous es apparu au mont Paran, toi qui as apporté aux myriades des saints une loi de feu (écrite) par ta droite pour eux, — 3. et qui as aussi favorisé des nations! alors tous leurs hommes d'élite t'obéissent, ils suivent tes traces et transmettent tes paroles. — 4. O Dieu qui as ordonné à Moïse de nous donner la Loi et en as fait l'héritage pour la communauté de Jacob, — 5. et dont l'empire s'étendit sur l'écu lorsque ses chefs se réunirent à lui ainsi que toutes les tribus d'Israël! — 6. je te prie que Ruben vive et ne meure pas et qu'il ne soit pas réduit à une population qu'on pourrait compter. — 7. Voici ce qu'il dit à Judá : O

gence. — 22. Car le feu de ma colère s'enflammera, puis se propagera jusqu'au plus profond de l'abîme; il dévorera la terre et les plantes, embrasera jusqu'au fondement de la montagne. — 23. Ainsi j'augmenterai leurs malheurs et je répandrai mes flèches parmi eux; — 24. les ardeurs de la faim, la chaleur de la fièvre brûlante et la mort amère et la dent des carnassiers, je les enverrai contre eux en même temps que le venin de ceux qui rampent dans la poussière. — 25. L'épée fera des victimes au dehors et la terreur au dedans; jusqu'à l'adolescent avec la jeune vierge et jusqu'au nourrisson avec le vieillard la craindront. — 26. Déjà je disais : J'irais avec eux jusqu'au bout, et je ferais disparaître leur souvenir parmi les hommes, — 27. si je ne redoutais pas pour eux l'artifice de l'ennemi, que leurs adversaires méconnaissant cela ne disent : Notre main a triomphé et ce n'est pas Dieu qui a fait tout cela. — 28. Car (ces ennemis) sont une nation dépourvue de sagesse et privée d'intelligence. — 29. S'ils étaient devenus sages, ils réfléchiraient là-dessus et comprendraient par là quelle sera leur fin. — 30. Alors ils diraient : Comment un seul homme pourrait-il en poursuivre mille, deux mettre en fuite une myriade, si leur soutien ne les avait pas livrés et si Dieu ne les avait pas vaincus. — 31. Certes leur soutien n'est pas comme notre soutien, et nos ennemis ne savent pas juger; — 32. ils seront châtiés comme si leur vigne venait des vignes de Sodome et des treilles de Gomorrhe; aussi leurs raisins sont des raisins vénéneux et les grappes sont amères pour eux, — 33. et leur vin est comme le venin du serpent, comme le poison de l'espèce tachetée, qui est la plus violente. — 34. Tout cela n'est-il pas réservé chez moi, scellé dans mes trésors? — 35. A moi appartient le châtiment et la rétribution à l'époque où leurs pieds glisseront. O combien est proche le jour de leur catastrophe! Et avec quelle promptitude arrive ce qui est préparé pour eux! — 36. Lorsque Dieu prendra parti pour son peuple et pardonnera à ses serviteurs, lorsqu'il aura vu que leurs forces sont à bout et que, par suite de la colère des ennemis, il n'y a plus ni prisonnier

et organisé? — 7. Souviens-toi des jours d'autrefois et médite les années des générations passées; interroge ton père, il te l'apprendra, tes anciens et ils te le diront. — 8. Le Très-Haut, quand il donna aux nations leurs propriétés et dispersa les fils d'Adam, retint des territoires des nations le compte des enfants d'Israël. — 9. Car ce peuple appartient à Dieu, et Jacob est son élu et sa propriété. — 10. Il l'a pourvu dans le désert et quand ce peuple errait dans des terres incultes, il l'a protégé, a veillé sur lui et l'a gardé comme la prune de ses yeux. — 11. Comme l'aigle veille sur son nid et plane sur ses aiglons, il déploie ses ailes, prend ses aiglons et les emporte sur ses pennes; — 12. ainsi Dieu l'a conduit à lui seul, sans le concours d'aucune autre divinité. — 13. Il l'a fait monter sur les hauteurs de la terre, au point de lui faire manger les produits des vergers; c'est comme s'il l'avait nourri du lait sortant de la pierre et du miel fourni par le dur rocher, — 14. de la crème de la vache, du lait des brebis, ainsi que de la graisse des agneaux, des béliers de Basan et des boucs et encore de la moelle exquise du froment; c'est comme si le sang du raisin l'abreuvait de vin. — 15. Lorsque le peuple élu se fut engraisé ainsi, il regimba quand on lui dit : Tu es devenu gros, gras et dur; alors il abandonna le Dieu qui l'avait créé et méprisa le soutien de son salut. — 16. Il l'irrita par des divinités étrangères, et par ses actes abominables il excita sa colère. — 17. Il sacrifia aux démons qui ne sont pas Dieu, aux idoles qu'il ne connaissait point, à de nouveaux venus que les meilleurs de tes ancêtres n'avaient pas aperçus, — 18. On l'avertit : Tu oublies le Créateur qui t'a produit et le Tout-Puissant à qui tu dois ton origine. — 19. En voyant cela, Dieu rejeta ce peuple parce que ses fils et ses filles avaient excité sa colère. — 20. Il dit : Je retirerai d'eux ma miséricorde, je leur montrerai quelle sera leur fin, car ils sont une race perverse, des enfants sans foi. — 21. De même qu'ils m'ont irrité par qui n'est pas Dieu et excité ma colère par leurs vanités, ainsi je les combattrai par qui n'est pas peuple et je les affligerai par une tribu sans intelli-

hommes d'Israël ; il affaiblira les côtes de Moab et il fera trembler les enfants de Seth. — 18. Édom sera exterminé, et de même Séir et tous les ennemis d'Israël, qui augmentera en vigueur. — 19. Et celui de la famille de Jacob qui régnera fera périr le reste des villes. — 20. Puis il vit Amaléq, et il proféra son oracle en disant : Amaléq est la première des nations, et elle finira par périr. — 21. Puis il vit les Kénéens, et il proféra son oracle en disant : Ta demeure sera forte et tu mettras sur le rocher ton nid. — 22. Lorsque sera venu le temps d'exterminer les Kénéens, combien d'eux seront faits captifs par les hommes de Mossoul. — 23. Puis il proféra son oracle et dit : Malheur à celui qui vivra lorsque le Tout-Puissant l'aura fait, — 24. lorsque les galères, sorties du port de Chypre, châtieront les gens de Mossoul et d'Eber, et que les Chypriens à leur tour seront menés à la destruction. — 26. Puis Balaam se leva, s'en alla, retourna dans son pays ; et Balâq aussi se remit en route.

IX. — *Deutéronome, xxxii, 1-43.*

1. Que les habitants des cieux soient attentifs pour que je parle, et que les habitants de la terre écoutent les paroles de ma bouche ! — 2. Que mon éloquence coule comme la pluie et que ma parole ruisselle comme la rosée, comme l'ondée sur l'herbe et comme les gouttes d'eau qui se succèdent sur le gazon. — 3. Car je vous invoque au nom de Dieu ; rendez donc hommage à la grandeur de notre Maître, — 4. au Créateur dont l'œuvre est parfaite, dont toutes les voies sont (conformes) à la justice, au Tout-Puissant en qui est la vérité et en qui on ne trouve aucune iniquité, qui est équitable et droit. — 5. Elle s'est corrompue devant lui, non pas comme ses élus, mais comme des gens couverts de taches, cette race perverse et tortueuse. — 6. Est-ce par des actions pareilles que vous payez Dieu de retour, ô peuple sot et nullement sage ? N'est-ce pas lui qui t'a produit, créé, qui t'a fait

tribus, la prophétie de Dieu descendit sur lui. — 3. Il proféra son oracle et dit : Parle, ô Balaam, fils de Beor ! Parle, ô homme à la vue perçante ! — 4. Parle, ô toi qui entends les paroles du Tout-Puissant et qui vois les visions de Celui qui suffit à tout et qui dors les yeux ouverts ! — 5. Combien sont belles tes tentes, ô famille de Jacob, et tes demeures, ô peuple d'Israël ! — 6. Elles sont comme des vallées étendues, comme des jardins aux bords d'un fleuve, comme des tentes dressées par Dieu, comme un cèdre près de l'eau. — 7. L'eau ruisselle de ses branches, c'est une plante abondamment arrosée ; son roi est plus grand qu'Agag et sa royauté est sublime. — 8. Le Tout-Puissant qui a fait sortir son peuple d'Égypte le défend avec les cornes du reêm ; il dévore ses ennemis parmi les nations, il ronge leurs os et il les blesse avec des flèches. — 9. Lorsqu'il est couché et accroupi comme un lion ou un lionceau, qui le soulèvera ? Ceux qui te bénissent sont bénis et ceux qui te maudissent seront maudits. — 10. La colère de Balâq s'enflamma contre Balaam, et de colère il frappa des mains en disant : Je t'ai appelé seulement pour injurier mes ennemis, et voici que tu viens de les bénir pour la troisième fois. — 11. Maintenant, pars pour ton pays ; je pensais te faire des honneurs, mais Dieu y a mis obstacle. — 12. Balaam répondit : N'ai-je pas dit aux messagers que tu m'as envoyés : — 13. Quand même Balâq me donnerait de l'argent et de l'or plein son palais, je ne pourrais transgresser l'ordre de Dieu ni faire du bien ou du mal de mon chef ; je ne saurais dire que ce que Dieu me dit. — 14. Maintenant je retourne chez mon peuple. Eh bien, je veux te faire connaître ce que ce peuple fera au tien vers la fin des jours. — 15. Et il proféra son oracle et dit : Parle, ô Balaam, fils de Beor ! Parle, ô homme à la vue perçante ! Parle, ô toi qui entends les paroles du Tout-Puissant et qui connais la science du Très-Haut et qui vois les visions de Celui qui suffit à tout, qui dors les yeux ouverts. — 17. Un homme, je le vois, mais il n'est pas maintenant ; je l'aperçois, mais il n'est pas près ; un astre s'élancera de la famille de Jacob et un sceptre se dressera des

Reste ici auprès de ton sacrifice, et moi, je chercherai une rencontre dans cet endroit. — 16. L'ordre de Dieu rencontra Balaam et lui enseigna un discours et dit : Retourne auprès de Balâq et parle ainsi. — 17. Il revint auprès de lui, qui se tenait près de son sacrifice avec les princes de Moab. Balâq demanda : Qu'a dit Dieu ? — 18. Balaam proféra son oracle et dit : Lève-toi, Balâq, et écoute; cherche à bien entendre la parole, fils de Sippôr ! — 19. Le Tout-Puissant n'est pas comme les hommes pour qu'il mente, ni comme un fils d'Adam pour qu'il se repente. Penses-tu qu'il parle et n'agisse pas, qu'il affirme et n'exécute pas ? — 20. Eh bien, n'ai-je pas reçu des bénédictions ? Je les bénis donc et je ne me dédis pas, — 21. parce qu'il ne voit pas d'iniquité dans la famille de Jacob ni de vice parmi les hommes d'Israël ; Dieu, leur Maître, est avec eux, et l'amitié du Roi leur est acquise. — 22. Le Tout-Puissant qui les a fait sortir de l'Égypte les défend avec les cornes du *reêm*. — 23. Les mauvais augures ne font pas impression sur la famille de Jacob, ni le sortilège n'influe sur les hommes d'Israël ; on leur dit seulement ce que le Tout-Puissant a fait. — 24. C'est un peuple qui se lève comme un lionceau, et comme un lion il se dresse, sans se coucher avant d'avoir dévoré sa proie et bu le sang de sa victime. — 25. Balâq lui dit : Puisque tu ne l'injures pas, ne lui donne pas de bénédictions. — 26. Balaam lui répondit et dit : Ne t'ai-je pas prévenu que je ferai ce que Dieu m'ordonnera ? — 27. Balâq reprit : Je te conduirai à un autre endroit ; peut-être plairait-il à Dieu que tu m'injures ce peuple de là. — 28. Il l'amena sur la cime de la colline qui dominait la surface du désert. — 29. Balaam dit : Bâtis-moi sept autels et prépare-moi sept taureaux et sept béliers. — 30. Balâq fit comme il lui avait dit, et ils sacrificèrent un taureau et un bélier sur chaque autel.

xxiv — 1. Lorsque Balaam vit qu'il plaisait à Dieu de bénir la famille d'Israël, il n'alla pas, comme les deux premières fois, chercher les sortilèges, et il tourna sa face vers le désert. — 2. Ayant étendu ses regards et les voyant camper dans l'ordre de leurs

VIII. — *Nombres*, xxiii, 1 — xxiv, 26.

Balaam dit à Balâq : Bâtis-moi ici sept autels et prépare-moi sept taureaux et sept béliers. — 2. Balâq le fit ; ils sacrifièrent tous les deux un taureau et un bélier sur chaque autel. — 3. Puis Balaam dit à Balâq : Arrête-toi auprès de ton sacrifice ; moi, je m'en irai, peut-être l'ordre de Dieu viendra-t-il à ma rencontre, et la parole qu'il m'enseignera je t'en ferai part. Il s'en alla tranquillement, — 4. et lorsque l'ordre de Dieu vint à sa rencontre, il dit : J'ai dressé sept autels et sacrifié un taureau et un bélier sur chacun d'eux. — 5. Dieu lui enseigna un discours et dit : Retourne auprès de Balâq et parle ainsi. — 6. Il retourna auprès de lui et le trouva debout auprès de son sacrifice, et tous les princes de Moab étaient avec lui. — 7. Il proféra son oracle et dit : D'Aram me fit venir Balâq, roi de Moab, des montagnes d'Orient, en disant : Lève-toi ! maudis-moi Jacob, livre-moi au mépris le peuple d'Israël. — 8. Comment blâmerai-je ceux que le Tout-Puissant n'a pas blâmés et comment livrerai-je au mépris ceux que Dieu ne méprise pas ? — 9. Et moi, je le vois des cimes des montagnes, je l'aperçois des collines, que c'est un peuple qui demeurera séparé et ne sera pas compté avec les autres nations. — 10. O toi, qui comptes la postérité de Jacob et énumères les descendants d'Israël, je te prie que mon âme meure de la mort des justes et que ma fin ressemble à la leur. — 11. Balâq lui dit : Que m'as-tu fait ? je t'ai appelé pour injurier mes ennemis et voici que tu les bénis. — 12. Il répondit et lui dit : Ne dois-je pas observer et dire ce que Dieu m'enseigne. — 13. Il reprit : Viens avec moi dans un autre endroit d'où tu le verras, seulement tu le verras en partie, mais pas tout entier ; peut-être pourras-tu l'injurier. — 14. Il le conduisit au champ élevé, sur la hauteur de la tour, et il y bâtit sept autels et sacrifia sur chaque autel un taureau et un bélier. — 15. Balaam lui dit :

tout cela, quand ils seront dans les pays de leurs ennemis, je ne les dédaignerai ni les repousserai et je ne les anéantirai ni ne romprai mon alliance avec eux, car je suis l'Éternel leur Dieu. — 45. Et je me rappellerai en leur faveur l'alliance avec les ancêtres que j'ai fait sortir du pays d'Égypte en présence des nations pour être leur Dieu, moi, l'Éternel, votre maître, qui tiens ma promesse.

VII. — *Nombres*, XXI, 13-20.

Ils repartirent de là et campèrent sur la rive de l'Arnon, situé dans le désert et partant du territoire des Amorrhéens, car l'Arnon est la frontière entre Moab et les Amorrhéens. — 14. C'est pourquoi on lit dans le livre des Conquêtes de Dieu : Parmi les flots impétueux la mer Rouge et parmi les fleuves l'Arnon¹ — 15. et l'embouchure des fleuves qui incline vers la terre cultivée d'Ar et s'appuie sur la frontière de Moab. — 16. Ils partirent de là vers le Puits, et c'est le Puits au sujet duquel Dieu dit à Moïse : Rassemble le peuple pour que je lui donne de l'eau. — 17. C'est alors qu'Israël composa ce cantique : Jaillis, ô Puits ! Et alors répondez ! — 18. Ce Puits, des princes l'ont creusé, et les nobles du peuple l'ont foré en le traçant avec leurs bâtons. Puis ils partirent de ce désert vers l'endroit du Don. — 19. Et de l'endroit du Don vers la Vallée et de cette vallée vers l'endroit des Temples².

1) D'après une ancienne tradition, Dieu fit pour Israël des prodiges non seulement sur la mer Rouge, mais aussi sur l'Arnon. Dans le livre des Conquêtes de Dieu, ces prodiges étaient énumérés.

2) A défaut du commentaire du Saadia, il est difficile de se rendre compte du sens de ces versets, bien qu'il y ait dans le Targoum des allusions à des traditions que nous ne connaissons pas.

sera changée en solitude et vos villes en ruines. -- 34. Alors la terre acquittera la dette de ses chômages pendant les jours de sa solitude et tandis que vous serez dans les pays de vos ennemis; alors la terre chômera et acquittera la dette de ses chômages. — 35. Et la cause de la durée des jours de sa solitude est qu'elle chômera aussi longtemps que vous ne lui avez pas fait observer le chômage dans les années sabbatiques, lorsque vous y demeuriez. — 36. Pour ceux qui survivront d'entre vous, je leur mettrai la défaillance au cœur dans les pays de leurs ennemis, au point que, atteints par le bruit d'une feuille détachée, ils fuiront comme on fuit devant le glaive, et ils tomberont sans que personne les poursuive. — 37. Et ils trébucheront les uns sur les autres, comme cela arrive à cause du glaive, tandis que personne ne poursuit. Vous ne pourrez pas vous maintenir devant vos ennemis. — 38. Il y en aura parmi vous qui se perdront parmi les nations, et le pays de vos ennemis vous anéantira. — 39. Et les survivants d'entre vous s'humilieront à cause de leurs fautes, dans les pays de leurs ennemis; ils s'humilieront aussi à cause des fautes de leurs pères qui sont avec eux. — 40. Et quand ils auront confessé leurs fautes et les fautes de leurs pères, la forfaiture qu'ils ont commise envers moi et aussi la conduite opiniâtre qu'ils ont suivie sans se repentir ¹, — 41. je me conduirai aussi avec eux opiniâtrément, et je les déporterai dans les pays d'autres ennemis jusqu'à ce que leur cœur faux soit dompté, ou bien jusqu'à ce qu'ils aient expié leurs fautes. — 42. Je me souviendrai de mon alliance avec Jacob, ainsi que de mon alliance avec Isaac, et aussi de mon alliance avec Abraham, je m'en souviendrai pour eux et pour leur pays, — 43. le pays qui a été abandonné d'eux, qui a acquitté la dette de ses chômages en devenant solitaire, tandis qu'eux, ils payaient pour leurs fautes leur dû, puisqu'ils avaient dédaigné mes préceptes et que leurs âmes avaient haï mes prescriptions. — 44. Et pourtant, malgré

1) C'est-à-dire ceux qui ont confessé leurs péchés sans se corriger.

les mangeront. — 17. Je tournerai ma colère contre vous, et vous serez abattus devant vos ennemis; ceux qui vous haïssent vous domineront, et vous fuirez sans que personne vous poursuive. — 18. Si, malgré cela, vous ne m'écoutez pas, j'augmenterai jusqu'au septuple la correction pour vos péchés. — 19. Je briserai l'orgueil de votre puissance, et je ferai votre ciel comme le fer et votre terre comme l'airain. — 20. Vos forces s'épuiseront en vain, votre terre ne produira pas ce qu'elle doit et les arbres des champs ne donneront pas de fruits. — 21. Si vous marchez avec moi avec opiniâtreté sans vouloir m'écouter, j'augmenterai mes châtiments au septuple de vos péchés. — 22. Je lâcherai contre vous les bêtes des champs, qui vous priveront de vos enfants, qui extermineront une partie de votre bétail, qui diminueront votre nombre, et vos routes deviendront solitaires. — 23. Si vous n'êtes pas encore corrigés par ces châtiments, si vous marchez avec moi avec opiniâtreté, — 24. je marcherai également opiniâtrément avec vous et je vous frapperai au septuple de vos péchés. — 25. Je vous punirai par le glaive, qui vengera mon alliance, vous vous réunirez dans vos villes où j'enverrai parmi vous la peste, et vous serez livrés entre les mains de vos ennemis. — 26. Je vous couperai le secours de la nourriture, et beaucoup de femmes cuiront votre pain dans un four et vous le rapporteront au poids, et vous mangerez sans être rassasiés. — 27. Si vous ne m'écoutez pas, si par ces châtiments vous ne revenez pas à l'obéissance et si vous marchez avec moi opiniâtrément, — 28. je marcherai aussi, en vous châtiant avec opiniâtreté, et je vous punirai au septuple de vos péchés. — 29. Vous dévorerez la chair de vos fils et de vos filles. — 30. Je détruirai vos temples, je couperai vos stèles, et je jetterai vos corps sur les corps de vos idoles, et je vous haïrai. — 31. Je ferai de vos villes des ruines et de vos sanctuaires des solitudes, et je ne recevrai ni n'agréerai vos sacrifices. — 32. Le pays sera désolé parce que vous ne serez plus, et vos ennemis qui y demeureront en seront stupéfaits. — 33. Et vous, je vous disperserai parmi les nations, et je ferai tirer le glaive derrière vous; votre terre

VI. — *Lévitique*, xxvi, 3-46.

xxvi — 3. Si vous suivez mes prescriptions, si vous observez mes commandements et les exécutez, — 4. je vous ferai descendre vos pluies en leur temps, la terre produira ce qu'elle doit et les arbres des champs donneront leurs fruits, — 5. au point que le battage du blé atteindra la vendange et que la vendange atteindra les semailles, et vous mangerez vos aliments en abondance et vous demeurerez dans votre pays en sécurité. — 6. Je ferai régner la paix dans le pays; vous serez couchés sans que personne vous trouble, je ferai disparaître le fléau des animaux nuisibles de la terre, et le glaive ne traversera pas votre pays. — 7. Lorsque vous poursuivrez vos ennemis, ils succomberont devant vous sous votre glaive, — 8. au point que cinq d'entre vous poursuivront cent et que cent poursuivront une myriade; et vos ennemis succomberont devant vous sous votre glaive. — 9. Je tournerai vers vous ma miséricorde, je vous ferai croître et multiplier, et je maintiendrai mon alliance avec vous; — 10. vous mangerez le vieux de ce qui a vieilli, et vous enlèverez le vieux en présence du nouveau. — 11. J'établirai ma demeure parmi vous, et je ne vous haïrai pas; — 12. je laisserai ma lumière se répandre parmi vous, je serai votre Dieu et vous, vous serez mon peuple. — 13. Je suis l'Éternel votre Dieu qui vous ai fait sortir du pays d'Égypte pour que vous n'y soyez plus des esclaves, j'ai brisé les barres de votre joug, et j'ai fait de vous des hommes libres. — 14. Si vous ne m'écoutez pas et que vous n'exécutez pas tous ces commandements, — 15. si vous dédaignez mes prescriptions et mes préceptes, si vous vous laissez d'exécuter mes commandements et que vous rompez mon alliance, — 16. moi, à mon tour, je vous infligerai ces punitions : je vous livrerai rapidement à la consommation et à la fièvre qui feront languir vos yeux et défaillir vos âmes; vous sèmerez en vain vos semences, ou bien vos ennemis

ras même à l'époque du labourage et des moissons. — 22. Tu célébreras la fête des Semaines pour les prémices de la récolte du froment, et la fête de la Récolte à la fin de l'année. — 23. Trois fois l'année se présenteront tous vos hommes devant le Seigneur, l'Éternel, le Dieu d'Israël. — 24. Car moi j'exterminerai les peuples devant toi, j'élargirai tes frontières et personne ne convoitera ton pays lorsque tu monteras pour te présenter devant l'Éternel, ton maître, trois fois l'année. — 25. N'égorge pas mon sacrifice pascal sur du pain levé, et n'en conserve pas les graisses jusqu'au matin. — 26. Les premières prémices de ta terre, tu les apporteras dans la maison de l'Éternel, ton Dieu. Et ne mange pas de la viande avec du lait. — 27. Puis Dieu dit à Moïse : Écris-toi ces paroles, car à cause d'elles j'ai conclu avec toi une alliance ainsi qu'avec les enfants d'Israël. — 28. Et il resta là auprès de l'Éternel quarante jours et quarante nuits, ne mangeant pas d'aliment et ne buvant pas d'eau, et il écrivit pour lui sur les deux tables les paroles de l'alliance, les dix paroles. — 29. Lorsque Moïse descendit de la montagne, ayant en main les deux tables du témoignage quand il descendit de la montagne, et ne sachant pas que son visage était devenu rayonnant pendant que l'Éternel lui avait parlé; — 30. Aaron et tous les enfants d'Israël le virent et, son visage étant devenu rayonnant, ils craignirent de s'avancer auprès de lui. — 31. Ensuite Moïse les appela, et Aaron et tous les chefs de la communauté retournèrent auprès de lui, et il leur parla. — 32. Après cela, approchèrent tous les enfants d'Israël, et Moïse leur ordonna tout ce que Dieu lui avait dit sur la montagne de Sinaï. — 33. Moïse, ayant achevé de leur parler, mit un voile sur son visage. — 34. Quand Moïse entrait auprès de Dieu pour s'entretenir avec lui, il écartait le voile jusqu'à sa sortie; puis il sortait et disait tout ce qui lui avait été ordonné. — 35. Ainsi tous pouvaient voir que son visage était rayonnant jusqu'à ce qu'il eût remis le voile sur son visage, puis il remettait son voile sur son visage jusqu'au moment où il rentrait pour s'entretenir avec Dieu.

(ceux qui ne se repentent pas), qui demande compte des péchés des pères en même temps que de ceux des fils, des petits-fils et de la troisième et de la quatrième génération. — 8. Moïse se hâta, s'inclina à terre et se prosterna. — 9. Il dit : Si j'ai trouvé faveur auprès de toi, ô Seigneur, puisque ta lumière marchera parmi nous et que ce peuple est récalcitrant, pardonne nos méfaits et nos péchés et considère-nous comme des élus. — 10. Dieu répondit : Eh bien, je conclus une alliance ; à la face de tout ton peuple je ferai des prodiges tels qui n'ont pas été créés dans le monde entier, chez aucune nation, et tout le peuple au milieu duquel tu es verra l'œuvre imposante de Dieu que j'opère avec toi. — 11. Observe ce que je t'ordonne aujourd'hui. Voici que j'expulse devant toi l'Amorrhéen, le Cananéen, le Héthéen, le Phérézéen, le Hivvéen et le Jébuséen ; — 12. garde-toi de conclure une alliance avec les habitants du pays dans lequel tu entreras, pour qu'ils ne deviennent pas un piège au milieu de toi. — 13. Au contraire, vous renverserez leurs autels, vous briserez leurs stèles et vous couperez leurs bosquets. — 14. Ne te prosterner pas devant une autre divinité, car Dieu se nomme le vengeur et il a le pouvoir de punir. — 15. (Garde-toi) de conclure une alliance avec les habitants du pays ; ils t'égareraient à suivre leurs idoles et, en leur sacrifiant, ils t'inviteraient, et tu mangerais de leur sacrifice ; — 16. tu marierais tes fils à leurs filles, et ces filles, égarées par le culte de leurs idoles, égareraient également tes fils. — 17. Tu ne te feras point des idoles en fonte. — 18. Observe la fête des azymes : sept jours tu mangeras des azymes, comme je te l'ai ordonné, à l'époque du mois de la germination, car dans le mois de la germination tu es sorti du pays d'Égypte. — 19. Toutes prémices des entrailles sont à moi, les mâles qui te naîtront de ton bétail, les premiers-nés des taureaux et des brebis. — 20. Le premier-né de l'âne, tu le rachèteras par un agneau, et, si tu ne le rachètes pas, brise-lui la nuque ; tous les premiers-nés de tes fils, rachète-les. Ne vous présentez pas devant moi sans offrande. — 21. Travaille pendant six jours et chôme le septième ; tu chôme-

et que moi et ton peuple, nous serons plus illustrés que tous les peuples qui sont sur la face de la terre. — 17. Dieu répondit à Moïse : J'agirai encore selon la parole que tu as dite, puisque tu as trouvé faveur auprès de moi et que j'ai illustré ton nom. — 18. Moïse reprit : Fais-moi voir ta majesté. — 19. Dieu répondit : Je ferai passer toute ma lumière devant toi, et je proclamerai mon nom en ta présence ; je ferai grâce à qui je devrai faire grâce, et je serai miséricordieux pour qui je devrai l'être. — 20. Il lui dit encore : Tu ne pourras pas contempler le commencement de ma lumière ; car aucun homme ne pourra me voir et vivre. — 21. Dieu lui dit : Voici un endroit près de moi, place-toi sur le rocher. — 22. Et lorsque ma lumière passera devant toi, je te mettrai dans les cavités du rocher, je t'abriterai par mon nuage jusqu'à ce que le commencement de ma lumière ait passé. — 23. Puis je retirerai mon nuage de manière à ce que tu voies la fin de ma lumière, mais tu n'en verras pas le commencement.

xxxiv — 1. Ensuite Dieu dit à Moïse : Taille-toi deux tables d'une pierre précieuse, comme les deux premières, sur lesquelles j'écrirai les paroles qui étaient sur les deux premières tables que tu as brisées. — 2. Sois prêt pour le matin, monte le matin sur le mont Sinaï, et tu m'y attendras au sommet de la montagne. — 3. Que nul ne monte avec toi, que personne ne se fasse voir à aucune partie de la montagne, le menu et le gros bétail même ne paîtront pas dans son voisinage. — 4. Moïse tailla les deux tables d'une pierre précieuse comme les premières, et il se leva le matin, monta sur la montagne de Sinaï, comme Dieu lui avait ordonné, ayant pris avec lui les deux tables. — 5. Dieu parut dans les nuages, y arrêta sa lumière avec lui et proclama le nom de Dieu. — 6. La lumière de Dieu ayant passé devant lui, Dieu lui fit connaître le Dieu, le tout-puissant, le élément, le miséricordieux, le longanime, le très gracieux, le très bon, — 7. qui conserve sa grâce à mille générations, qui pardonne le méfait, le délit et le péché, qui absout (les repentants), qui n'absout pas

ayant entendu cette mauvaise nouvelle, s'attrista, et nul ne mit ses ornements. — 5. Dieu dit à Moïse : Dis aux enfants d'Israël : Vous êtes un peuple récalcitrant et, si je faisais monter ma lumière parmi vous un seul instant, je vous anéantirais. Maintenant, continuez à vous dépouiller de vos ornements jusqu'à ce que je vous fasse connaître comment j'agirai envers vous. — 6. Les enfants d'Israël continuèrent à se dépouiller de leurs ornements à la montagne de Horeb. — 7. Moïse prenait habituellement la tente et la dressait hors du camp, à distance, la nommant la tente d'assignation ; quiconque avait à consulter Dieu sortait vers la tente d'assignation, hors du camp. — 8. Et, chaque fois que Moïse sortait vers la tente, tout le monde se levait, et chacun se tenait debout à la porte de sa tente, et suivait Moïse du regard jusqu'à ce qu'il fût entré dans la tente. — 9. Et dès que Moïse entrait dans la tente, la colonne de nuage descendait et s'arrêtait à la porte de la tente, pendant que Dieu parlait à Moïse. — 10. Et tout le peuple, voyant la colonne de nuage arrêtée à la porte de la tente, se levait ensemble, et chacun se prosternait à la porte de sa tente. — 11. Et Dieu parlait avec Moïse bouche à bouche, comme l'homme s'entretient avec son ami ; puis Moïse retournait au camp, et son serviteur, Josué, fils de Noun, était un jeune homme qui ne quittait pas la tente. — 12. Ensuite Moïse dit à Dieu : Tu sais que tu m'as dit : Fais monter ce peuple ; mais tu ne m'as pas fait connaître qui tu enverras avec moi ; cependant tu m'avais dit : J'ai illustré ton nom, et tu as trouvé faveur auprès de moi. — 13. Et maintenant, si j'ai trouvé faveur auprès de toi, fais-moi connaître tes voies afin que je puisse te faire connaître à mon tour pour trouver faveur auprès de toi, et considère cette nation comme ton peuple. — 14. Dieu répondit : Ma lumière marchera avec toi jusqu'au moment où je te ferai reposer. — 15. Moïse lui dit : Si ta lumière ne marche pas avec nous dès maintenant, ne nous fais pas monter d'ici. — 16. Comment reconnaîtra-t-on que nous avons trouvé faveur auprès de toi, moi et ton peuple ? N'est-ce pas lorsque ta lumière marchera avec nous

Que celui qui est pour Dieu avance vers moi. Tous les enfants de Lévi se réunirent à lui. — 27. Il leur dit : Ainsi a parlé Dieu, le Dieu d'Israël : Que chacun de vous ceigne son glaive sur sa hanche ! passez et repassez de porte à porte dans le camp ! Que tout homme tue même son frère, son ami et son proche. — 28. Les enfants de Lévi firent ce que Moïse leur avait ordonné ; et il tomba en ce jour environ trois mille hommes du peuple. — 29. Moïse dit : Remplissez aujourd'hui votre devoir envers Dieu, chacun même contre son fils et son frère, et la bénédiction descendra sur vous aujourd'hui. — 30. Le lendemain, Moïse dit au peuple : Vous avez commis un péché grave ! Et maintenant je vais monter vers Dieu, peut-être obtiendrai-je le pardon de votre péché. — 31. Et Moïse retourna vers Dieu et dit : Seigneur, ce peuple a commis un péché grave en se faisant une idole d'or ; — 32. et maintenant, si tu pardones ce péché, c'est bien ; sinon, efface-moi du livre que tu as écrit, et je serai tranquille. — 33. Dieu répondit à Moïse : Celui qui a péché contre moi, je l'effacerai de mon livre. — 34. Maintenant, va, conduis le peuple vers l'endroit que je t'ai indiqué ; et voici mon ange qui marchera devant eux¹, et, le jour où je demanderai des comptes, je leur en demanderai de leur péché. — 35. Puis Dieu frappa le peuple pour avoir commandé le veau qu'Aaron avait fabriqué.

xxxiii — 1. Ensuite Dieu dit à Moïse : Va, montez d'ici, toi et le peuple que tu as fait monter du pays d'Égypte vers le pays que j'ai promis par serment à Abraham, à Isaac et à Jacob en disant : Je le donnerai à votre postérité. — 2. J'enverrai devant toi un ange, par lequel j'expulserai le Cananéen, l'Amorrhéen, le Héthéen, le Phérézéen, le Hivvéen et le Jébuséen, — 3. vers le pays où coulent le lait et le miel, car moi je ne ferai pas monter là ma lumière parmi vous, parce que vous êtes un peuple récalcitrant, pour que je ne vous anéantisse pas en chemin. — 4. Le peuple,

¹) Dans ce verset comme dans ce qui suit, Dieu menace le peuple de remettre le soin de le conduire à un ange, tandis que Moïse obtient par sa prière que Dieu lui promet de s'en charger lui-même.

ple. — 13. Souviens-toi d'Abraham, d'Isaac et d'Israël, tes serviteurs, auxquels tu as juré par ton nom et dit : Je multiplierai votre postérité comme les étoiles du ciel, et tout le pays dont j'ai parlé, je le donnerai à vos descendants et ils le posséderont à tout jamais. — 14. L'Éternel arrêta la calamité qu'il avait dit vouloir infliger à son peuple. — 15. Puis Moïse se détourna et descendit de la montagne, ayant en mains les deux tables du témoignage, les deux tables écrites des deux côtés, du dedans et du dehors. — 16. Les deux tables sont l'œuvre de Dieu et l'écriture est l'écriture de Dieu gravée sur elles. — 17. Josué entendit la voix du peuple qui poussait des clameurs, et il dit à Moïse : Il y a des vociférations de guerre dans le camp. — 18. Puis il dit : Ce n'est pas un son qui indique une victoire, ni un son qui indique une défaite, mais j'entends le son d'un tumulte. — 19. Lorsque Moïse approcha du camp, il vit le veau et les timbales, et sa colère s'enflamma et il jeta de ses mains les deux tables et les brisa au pied de la montagne. Ensuite il prit le veau qu'ils avaient fait, le calcina dans le feu et le lima jusqu'à ce qu'il devint menu ; il répandit (cette poussière) sur l'eau et en fit boire aux enfants d'Israël, comme cela était permis¹. — 21. Moïse dit à Aaron : Que t'a fait ce peuple pour que tu l'aies entraîné dans un si grand péché ? — 22. Il répondit : Que la colère de mon maître ne s'enflamme pas, tu connais ces gens comme méchants. — 23. Ils me dirent : Fais-nous une idole qui marche devant nous, car cet homme Moïse qui nous a fait monter du pays d'Égypte, nous ne savons pas ce qu'il est devenu. — 24. Je leur répondis : Voyez qui a de l'or, détachez-le et donnez-le moi ; je l'ai jeté au feu, et ce veau en sortit. — 25. Lorsque Moïse vit que le peuple était dévoilé, puisque Aaron avait dévoilé les fomenteurs du mal ; (en les séparant) de ceux qui s'y étaient opposés², — 26. il se plaça à la porte du camp en disant :

1) C'est-à-dire ainsi dispersé dans l'eau, car autrement la loi interdit toute jouissance provenant d'un idole.

2) Ce qu'il y avait des meneurs d'une part et d'autre part la masse du peuple qui avait été entraînée.

cedre de la montagne, ils se rassemblèrent autour d'Aaron et lui dirent : Lève-toi et fais-nous une idole qui marche devant nous, car cet homme Moïse qui nous a fait monter du pays d'Égypte, nous ne savons pas ce qu'il est devenu. — 2. Aaron leur répondit : Détachez les pendants d'or qui sont aux oreilles de vos femmes, de vos fils et de vos filles et apportez-les-moi. — 3. Tous les gens détachèrent les pendants d'or qui étaient à leurs oreilles, et ils les apportèrent à Aaron. — 4. Il les accepta d'eux et donna des ordres à quelqu'un qui les transforma dans un moule, puis en fit un veau fondu ; et ils dirent : Voici ton Seigneur, ô peuple d'Israël, qui t'a fait monter du pays d'Égypte. — 5. Lorsqu'Aaron vit cela, il bâtit un autel devant lui, et il proclama et dit : Demain il y aura des victimes¹ en l'honneur de Dieu. — 6. Ensuite les gens se levèrent le matin et offrirent des holocaustes et sacrifièrent des sacrifices de reconnaissance, ils s'assirent pour manger et pour boire ; puis se levèrent pour jouer. — 7. Dieu dit alors à Moïse : Va, descends ! car ton peuple que tu as fait monter du pays d'Égypte s'est perverti. — 8. Ils se sont écartés vite de la voie que je leur avais ordonné de suivre ; ils se sont fait un veau fondu, ils se sont prosternés devant lui, lui ont sacrifié en disant : Voici ton Seigneur, ô peuple d'Israël, qui t'a fait monter du pays d'Égypte. — 9. Ensuite il lui dit : Je savais déjà que ces gens-là sont rétifs, — 10. et maintenant si tu me laisses, ma colère s'allumera contre eux et je les anéantirai, tandis que je ferai de toi une grande nation. — 11. Moïse pria Dieu, son Seigneur, et dit : O Seigneur, que ta colère ne s'enflamme pas contre ton peuple que tu as fait sortir du pays d'Égypte avec une grande puissance et une main forte. — 12. Que les Égyptiens ne disent pas ainsi : Pour leur malheur il les a fait sortir, pour les tuer dans la montagne et pour les anéantir de la surface de la terre ! Réviens de ta colère ardente et arrête la calamité de ton peu-

1) Par cette équivoque, Aaron voulait parler des mutins qui seraient tués le lendemain, tandis que le peuple pensait aux sacrifices qu'on offrirait à l'idole.

fler ton vent, et la mer les a couverts, ils se sont abîmés comme le plomb au sein des eaux abondantes. — 11. Qui est comme toi, parmi les idoles, ô Seigneur, qui est comme toi, qui es majestueux, saint qu'on redoute de louer, qui fais des miracles? — 12. Tu as étendu ta droite et la terre les a engloutis. — 13. Tu guides par ta grâce le peuple que tu as affranchi, et tu le conduis par ta puissance vers l'endroit de ton sanctuaire. — 14. Les peuples l'entendent et tremblent, et une douleur comme celle de l'enfantement saisit les habitants de la Palestine. — 15. Alors les chefs d'Elam sont dans la stupeur, les grands de Moab sont pris de frayeur et tous les habitants de Canaan sont consternés. — 16. Sur eux pèsent l'anxiété et l'épouvante, par ta toute-puissance ils deviennent muets comme des pierres, jusqu'à ce qu'il ait passé, ton peuple, Seigneur ! jusqu'à ce qu'il ait passé, le peuple que tu as acquis comme propriété. — 17. Tu l'amènes et tu le plantes sur la montagne de ton domaine que tu as préparée pour ta résidence, ô Seigneur ! pour ce temple, ô Seigneur ! que tes mains ont établi. — 18. Dieu est roi à tout jamais. — 19. Lorsque les chevaux de Pharaon, chars et cavalerie, furent entrés dans la mer, alors Dieu ramena sur eux les eaux de la mer, et les enfants d'Israël marchèrent à pied sec au milieu de la mer. — 20. Miriam, la prophétesse, sœur d'Aaron, prit le tambourin à la main, et toutes les femmes la suivirent avec des tambourins et des guitares. — 21. Et Miriam leur répondit : Chantez un cantique à Dieu, car il a montré sa toute-puissance ; chevaux et cavaliers, il les a lancés dans la mer.

V. — *Exode*, xxxi, 18 — xxxiv, 27.

xxxI — 18. Puis (Dieu) remit à Moïse, lorsqu'il eut fini de s'entretenir avec lui sur le mont Sinaï, les deux tables du témoignage, les deux tables de pierre écrites par la puissance de Dieu.

xxxII — 1. Lorsque les gens virent que Moïse tardait de des-

ancêtres, à ce que désirent les collines du monde ; que tout cela se repose sur la tête de Joseph et sur le crâne de l'élu de ses frères ! — 27. Benjamin est comme le loup qui déchire ; le matin il dévore sa proie et le soir il distribue du butin. — 28. Ce sont là les douze tribus d'Israël ; c'est ce que leur père leur dit en les bénissant, et il bénit chacun d'eux selon son mérite.

IV. — *Exode*, XIV, 30 — XV, 21.

XIV — 30. Dieu secourut, à cette époque, les enfants d'Israël de la main des Égyptiens, et les enfants d'Israël virent les Égyptiens morts sur le rivage de la mer. — 31. Les enfants d'Israël virent la grande calamité que Dieu avait infligée aux Égyptiens ; alors le peuple craignit Dieu et crut en Dieu et en Moïse, son prophète.

XV — 1. Alors Moïse et les fils d'Israël chantèrent ce cantique en l'honneur de Dieu et ils dirent tous : Chantons en l'honneur de Dieu, car il a montré sa toute-puissance ; chevaux et cavaliers, il les a lancés dans la mer. — 2. Ma force et ma gloire sont l'Éternel, qui est devenu mon secours, il est mon Omnipotent, auprès duquel je cherche un abri, le Dieu de mon père que j'exalte. — 3. Dieu est le maître des batailles, Dieu est son nom. — 4. Les chars de Pharaon et son armée, il les lança dans la mer, et l'élite de ses généraux se noya dans la mer de Koulzoum. — 5. Les abîmes les ont couverts, ils sont descendus dans le gouffre comme des pierres. — 6. Ta droite, ô Seigneur, brille par sa force ; ta droite, ô Seigneur, terrifie l'ennemi. — 7. Par ta toute-puissance tu abats tes adversaires, tu déchaînes ton courroux et il les consume comme du chaume. — 8. Au souffle de ta colère, les eaux se sont amoncelées, les ondes se sont dressées comme des rochers, les abîmes se sont figés au sein de la mer. — 9. Et lorsque l'ennemi dit : Je les poursuivrai, je les atteindrai, je partagerai leur butin, je m'assouvirai sur eux, je tirerai mon épée et ma main les exterminera, — 10. tu as fait souf-

seras, ô Juda, comme un jeune lion en force, car tu as sauvé mon fils (Joseph) du meurtre; lorsqu'il est couché et accroupi, comme le lion et la lionne, qui le fera lever? —10. Le sceptre n'échappera pas aux gens de Juda, ni le législateur à son commandement, jusqu'à ce que vienne celui à qui il appartient et à qui les tribus se réuniront,—11. qui attachera son ânon à la vigne, et à la treille es fils de son ânesse, qui lavera son vêtement dans le vin et dans le sang des raisins son manteau, — 12. dont les yeux seront plus rouges que le vin et les dents plus blanches que le lait. — 13. Zabulon demeurera au bord de la mer; sur ses rivages, il y aura des vaisseaux, et l'extrémité de ses frontières ira jusqu'à Sidon. — 14. Issachar était comme un corps détaché qui couche entre les deux rangées.—15. Puis il vit combien le repos était bon et combien la terre était agréable, il tendit le cou au jouet devint soumis comme un sujet payant des tributs. — 16. Dan gouvernera en faveur de son peuple, comme toutes les tribus d'Israël.—17. Dan sera comme le serpent sur la route, comme une couleuvre dans un sentier, qui mord le talon du cheval de manière que le cavalier tombe en arrière, — 18. en disant : J'espère dans ton secours, ô Dieu! — 19. Gad, quelle que soit l'armée qui l'attaque, lui coupera les talons. — 20. Pour Ascher, sa nourriture sera grasse et il fournira les délices des rois. — 21. Nephtali est comme une biche qui s'élance, qui répond par des paroles de bonté. — 22. Joseph est un fils qui porte des fruits, comme une branche fertile au-dessus d'une source d'eau; il a des rameaux qui sont étendus au-dessus d'un mur. — 23. Ils lui causèrent de l'amertume, lui imposèrent par leur nombre et le menacèrent, les porteurs de flèches.—24. Mais son arc restait fortement tendu et ses bras étaient victorieux, parce qu'il obéissait au Glorieux de Jacob, et par là il entretenait le noyau d'Israël.—25. Je demande au Tout-Puissant, au Dieu de ton père de te secourir et à l'Omnipotent de te bénir des bénédictions du ciel d'en haut, des bénédictions de l'abîme qui demeure en bas et des bénédictions des mamelles et des entrailles.—26. Que les bénédictions de ton père s'ajoutent aux bénédictions de mes

l'ordre, aux filles des races vulgaires, qui leur donnaient des enfants; ce sont là les Forts d'autrefois, si renommés. — 5. Lorsque Dieu vit que la méchanceté des hommes augmentait sur la terre, et que toutes les pensées de leur cœur les portaient vers le mal toujours, — 6. Dieu les menaça au sujet de ce qu'il les avait créés sur la terre, et fit entrer la souffrance dans leur cœur — 7. en disant : J'effacerai l'homme que j'ai créé de la surface de la terre, aussi bien l'homme que le bétail, les reptiles et les oiseaux du ciel, puisque je les ai menacés au sujet de ce que je les avais créés¹. — 8. Mais Noé trouva grâce auprès de Dieu.

III. — *Genèse*, XLIX, 1-29.

XLIX — 1. Puis Jacob appela ses fils et dit : Rassemblez-vous, pour que je vous révèle ce qui vous arrivera à la fin des jours. — 2. Rassemblez-vous, et entendez cela, ô fils de Jacob! écoutez Israël, votre père! — 3. Ruben! tu es mon premier-né, ma force et la première faveur que j'aie obtenue, supérieur en noblesse, supérieur en puissance. — 4. Et maintenant tu n'auras pas même la supériorité d'une gorgée d'eau, puisque tu es monté sur la couche de ton père; mais, alors que tu t'es déshonoré, alors mon lit a été sauvé. — 5. Siméon et Lévi sont deux frères qui manient des instruments de violence. — 6. Que mon âme n'entre pas dans leur communauté et que mon être ne se réunisse pas à leur assemblée, car dans leur colère ils ont tué un peuple, et pour leur agrément ils ont démolé ses murailles. — 7. Que leur colère soit réprouvée, combien elle est forte! et leur courroux, combien il est opiniâtre! Je les diviserai dans la famille de Jacob, et je les disperserai dans la famille d'Israël. — 8. Toi, ô Juda! tes frères te reconnaîtront comme maître, ta main sera sur la nuque de tes ennemis et les fils de ta mère s'humilieront devant toi. — 9. Tu

¹ Peut-être : lorsque je les ai créés. Cela ferait allusion à la menace de Dieu lorsqu'il introduisit Adam dans le jardin d'Éden.

ne le tuât. — 16. Caïn se retira de devant l'Éternel et resta dans le pays de Nod, à l'est d'Éden. — 17. Caïn eut commerce avec sa femme, qui devint enceinte et enfanta Hénoch; puis il bâtit une ville, qu'il appela Hénoch d'après le nom de son fils. — 18. Il naquit à Hénoch Irad; Irad engendra Mechouyaël; Mechouyaël engendra Mehouschaël, et Mehouschaël engendra Léméech. — 19. Léméech se choisit deux femmes, dont l'une s'appelait Adah, et l'autre Tsillah. — 20. Adah enfanta Jabal; il fut le premier qui demeura dans les tentes et posséda du bétail. — 21. Son frère se nommait Joubal; il fut le premier qui mania le tambourin et la lyre. — 22. Tsillah également enfanta Toubalcaïn; il fut le premier qui forgea tous les ouvrages d'airain et de fer. Sa sœur était Naamah. — 23. Léméech dit à ses deux femmes avec assurance : O Adah et Tsillah, écoutez mes paroles ! O femmes de Léméech, prêtez l'oreille à mon discours ! Pensez-vous que j'aie tué un homme en le frappant ou un enfant en le blessant ? — 24. Si Caïn doit être vengé sévèrement, Léméech le sera encore bien davantage. — 25. Adam eut de nouveau commerce avec sa femme, et elle enfanta un fils qu'elle appela Seth en disant : Dieu m'a gratifié d'une autre postérité à la place d'Abel, puisque Caïn l'a tué. — 26. A Seth, lui aussi, il naquit un fils qu'il appela Énosch. A cette époque, l'invocation du nom de Dieu fut profanée.

II. — *Genèse*, VI, 1-8.

VI — 1. Lorsque les hommes commencèrent à se multiplier sur la terre et que des filles leur naquirent, — 2. les fils des races nobles virent que les filles des races vulgaires étaient belles, ils se choisirent des femmes parmi celles qui leur plurent. — 3. Dieu dit : Mon essence ne restera pas éternellement enfermée dans ces hommes, puisqu'ils sont chair et que la durée de leur vie sera cent vingt ans. — 4. Les Forts étaient à cette époque sur la terre et encore après, les fils des races nobles se mêlaient, contre

prenne pas également de l'arbre de la vie, pour en manger et vivre éternellement. — 23. Dieu le chassa donc du jardin d'Éden pour qu'il labourât la terre de laquelle il avait été pris. — 24. Et après qu'Adam eut été chassé, Dieu établit à l'est du jardin d'Éden les anges et une lame d'épée flamboyante, pour garder le chemin de l'arbre de la vie.

IV — 1. Or Adam eut commerce avec Ève, sa femme. Elle devint enceinte, enfanta Caïn et dit : J'ai été gratifiée d'un fils de la part de Dieu. — 2. Puis elle enfanta encore Abel, son frère. Abel était pasteur de menu bétail et Caïn cultivait la terre. — 3. Ce fut après quelque temps que Caïn apporta du fruit de la terre comme offrande à Dieu. — 4. Abel apporta aussi des premiers-nés et des plus grasses de ses brebis. Dieu reçut Abel et son offrande ; — 5. mais Caïn et son offrande, il ne les reçut pas. Caïn en fut fortement chagriné et son visage fut abattu de honte. — 6. Dieu dit alors à Caïn : Pourquoi te chagrines-tu et pourquoi ton visage est-il abattu ? — 7. Certes, si tu t'améliores, tu seras agréé, et si tu ne t'améliores pas, partout où tu te dirigeras, ton péché sera accroupi, mais il te sera soumis, et tu seras rendu son dominateur selon ton libre arbitre. — 8. Caïn s'entretint avec son frère Abel, et, lorsqu'ils furent dans les champs, Caïn se leva contre son frère Abel et le tua. — 9. Puis Dieu dit à Caïn, pour lui faire avouer son crime : Où est ton frère Abel ? Il répondit : Je ne sais pas ; suis-je le gardien de mon frère ? — 10. Dieu reprit : Qu'as-tu fait ? la voix du sang de ton frère crie vers moi de la terre. — 11. Maintenant, sois maudit par cette terre qui a ouvert sa bouche et reçu le sang de ton frère de ta main. — 12. De sorte que tu cultiveras la terre, et elle ne t'accordera plus ses forces ; tu seras errant et vagabond sur la terre. — 13. Caïn dit à Dieu : Mon péché est trop grand pour être pardonné. — 14. Si tu m'as chassé aujourd'hui de la surface de la terre, pourrai-je me cacher devant toi ? et si je suis errant et vagabond sur la terre, quiconque me trouvera me tuera. — 15. Dieu dit : C'est pourquoi, quiconque tuera Caïn sera sévèrement châtié. Puis Dieu le marqua d'un signe pour que personne, en le rencontrant,

furent des vêtements. — 8. Et ils entendirent la voix de Dieu, traversant le jardin, douce comme le mouvement du jour, et Adam et sa femme se cachèrent de honte devant Dieu, entre les arbres du jardin. — 9. Dieu appela Adam, et lui dit afin de le faire avouer : Où es-tu ? — 10. Il répondit : J'ai entendu ta voix dans le jardin ; j'ai eu peur parce que je suis nu, et je me suis caché. — 11. Dieu dit : Qui t'a appris que tu es nu ? Est-ce que tu aurais mangé de l'arbre dont je t'avais défendu de manger ? — 12. Adam répondit : La femme que tu as placée avec moi, c'est elle qui m'a donné (du fruit) de l'arbre, et j'ai mangé. — 13. Dieu dit à la femme : Qu'as-tu fait ? et elle répondit : Le serpent m'a séduite, et j'ai mangé. — 14. Dieu dit alors au serpent : Puisque tu as fait cela sciemment, sois maudit entre tout le bétail et toutes les bêtes sauvages des champs ; tu marcheras sur ta poitrine, et tu mangeras de la poussière pendant toute ta vie. — 15. Je ferai régner la haine entre toi et la femme, entre tes descendants et les siens : ils t'écraseront la tête, et toi, tu leur mordras le talon. — 16. Puis il dit à la femme : J'augmenterai les souffrances de ta grossesse ; tu mettras au monde des enfants avec douleur ; tu seras soumise à ton mari, et lui, il sera rendu ton dominateur selon son libre arbitre. — 17. Et il dit à Adam : Puisque tu as écouté les paroles de ta femme et que tu as mangé de l'arbre dont je t'avais défendu de manger, que la terre soit maudite à cause de toi ; tu t'en nourriras avec souffrance tant que tu vivras. — 18. Elle te fera pousser des ronces et de l'ivraie, et tu te nourriras des plantes (non cultivées) des champs. — 19. A la sueur de ton visage tu mangeras ton pain, jusqu'à ce que tu retournes à la terre de laquelle tu as été pris, car tu es poussière et à la poussière tu retourneras. — 20. Adam nomma sa femme *Ève* (la vivante), puisqu'elle est la mère de tout être vivant, intelligent et mortel. — 21. Et Dieu fit à Adam et à sa femme des vêtements pour leurs corps, et les en revêtit. — 22. Après cela Dieu dit : Voici qu'Adam est devenu semblable à l'un de nous pour la science du bien et du mal, et maintenant, pourvu qu'il n'étende pas la main et ne

mourir¹. — 18. Dieu dit : Il n'est pas bien que l'homme reste seul ; je lui ferai une aide qui lui convienne. — 19. Dieu rassembla de la terre toutes les bêtes sauvages des champs et les oiseaux du ciel et les amena auprès d'Adam pour voir comment il les nommerait, et tout être vivant auquel Adam donna un nom porte ce nom jusqu'aujourd'hui. — 20. Aussi Adam donna-t-il des noms à tout le bétail, aux oiseaux du ciel et à toutes les bêtes sauvages des champs, mais Adam ne trouva pas d'aide qui lui convint. — 21. Dieu fit alors tomber un sommeil profond sur Adam, pour qu'il ne sentît rien, et il s'endormit ; il retira une de ses côtes, et ferma la place avec de la chair. — 22. Il forma de la côte qu'il avait prise une femme, et l'amena auprès d'Adam. — 23. Puis Adam dit : Cette fois je reconnais un os de mes os et une chair de ma chair ; il convient qu'elle soit nommée *Imraat* (femme), puisqu'elle est prise de l'*Imrouou* (homme). — 24. C'est pourquoi l'homme quitte son père et sa mère et s'attache à sa femme, et ils deviennent un seul corps. — 25. Ils étaient tous les deux nus, Adam et sa femme, et n'en éprouvaient aucune honte.

III — 1. Le serpent était rusé entre tous les animaux des champs que Dieu avait créés, et il dit à la femme : Est-ce qu'en vérité Dieu a dit que vous ne devez manger d'aucun arbre du jardin ? — 2. La femme dit au serpent : Nous pouvons manger de tous les fruits des arbres du jardin ; — 3. mais des fruits de l'arbre qui est au milieu Dieu a dit : N'en mangez pas et n'y touchez pas pour que vous ne mouriez pas. — 4. Il lui dit : Vous ne mourrez pas. — 5. Dieu sait qu'au jour où vous en mangerez, vos yeux seront désillés, et vous deviendrez semblables aux anges, connaissant le bien et le mal. — 6. Lorsque la femme vit que l'arbre était bon comme nourriture, qu'il était attrayant pour la vue et désirable pour l'intelligence, elle prit de ses fruits et mangea, puis elle en donna à son mari, qui mangea avec elle. — 7. Leurs yeux se désillèrent, et ils surent qu'ils étaient nus ; ils cousirent ensemble des feuilles de figuier, et s'en

1) En traduisant ainsi, Saadia veut écarter la contradiction entre la menace de Dieu et la conservation définitive d'Adam.

II — 1. le ciel et la terre et toutes leurs armées étaient terminés. — 2. Et Dieu termina au septième jour sa création qu'il avait faite, et il cessa en ce jour de créer une chose qui fût semblable à sa création qu'il avait faite¹. — 3. Il le bénit et le sanctifia, puisqu'il y avait cessé de créer une chose qui fût semblable à sa création qu'il avait faite.

— 4. Ce qui suit expose² ce que produisirent les cieux et la terre quand ils furent créés à l'époque où Dieu fit la terre et le ciel. — 5. C'était avant qu'aucun arbre des champs ne fût sur la terre et qu'aucune de ses plantes n'eût encore poussé, puisque Dieu n'avait pas fait pleuvoir sur elle et qu'il n'y avait pas d'homme pour la cultiver, — 6. et qu'aucune vapeur n'en était montée pour humecter toute sa surface. — 7. Alors Dieu créa Adam de la poussière de la terre et souffla dans ses narines la respiration de la vie, et Adam devint un être pensant. — 8. Dieu planta un jardin en Éden, vers l'orient, et y plaça Adam qu'il avait créé. — 9. Dieu fit pousser de la terre toute espèce d'arbres beaux à voir et bons à manger, et l'arbre de la vie au milieu du jardin, ainsi que l'arbre de la science du bien et du mal. — 10. Un fleuve sortait d'Éden qui arrosait le jardin; de là il se divisait et formait quatre bras. — 11. L'un d'eux s'appelait le Nil; il entourait tout le pays de Zawilah où se trouve l'or. — 12. L'or de ce pays est beau; là il y a les perles et le béryl. — 13. Le nom du second fleuve était Djihôn; il entourait tout le pays de l'Abyssinie. — 14. Le nom du troisième fleuve était le Tigre, qui coule à l'est de Mossoul. Le quatrième fleuve était l'Euphrate. — 15. Dieu prit Adam et l'établit dans le jardin d'Éden pour le cultiver et le garder. — 16. Dieu ordonna à Adam en disant: De tous les arbres du jardin il t'est permis de manger. — 17. Et de l'arbre de la science du bien et du mal tu ne mangeras pas, car le jour où tu en mangeras tu mériteras de

1) C'est-à-dire que dorénavant Dieu ne créa plus rien du néant.

2) Les versets qui suivent sont, d'après Saadia, l'exposition ou l'explication de certaines parties de la création qui avaient été seulement indiquées sommairement dans ce qui précède.

c'était bon. — 22. Dieu les bénit et leur dit en ordonnant¹ : Croissez, multipliez-vous et remplissez l'eau dans les mers et que les oiseaux se multiplient sur la terre. — 23. Lorsqu'une nuit et un jour se furent passés pour faire la cinquième journée, — 24. Dieu voulut que la terre produisît des êtres vivants selon leurs espèces, du bétail, des reptiles et les bêtes sauvages de la terre selon leurs espèces ; il en fut ainsi. — 25. Dieu fit les bêtes sauvages de la terre selon leurs espèces, le bétail selon ses espèces et tout ce qui rampe sur la terre selon ses espèces. Dieu sut que c'était bon. — 26. Et Dieu dit : Faisons un homme à notre image, selon notre ressemblance, désigné pour la domination², qui règne sur les poissons de la mer, sur les oiseaux du ciel, sur les bêtes, sur toute la terre et sur tous les reptiles qui rampent sur elle. — 27. Alors Dieu créa Adam à son image, il le créa selon une image noble, désigné pour la domination ; mâle et femelle, il les créa tous deux. — 28. Dieu les bénit tous deux et leur dit : Croissez, multipliez-vous et remplissez la terre, emparez-vous d'elle et régnez sur les poissons de la mer, sur les oiseaux du ciel, et sur tous les animaux qui rampent sur la terre. — 29. Dieu dit : Voici que je vous ai accordé toute herbe portant graine qui est sur la surface de la terre entière, et tout arbre fruitier portant graine vous servira de nourriture, — 30. ainsi qu'à toute bête sauvage et à tout oiseau du ciel et à tout ce qui rampe sur la terre ayant un souffle de vie, au point que toute herbe verte servira de nourriture jusqu'à une époque fixée³. Il en fut ainsi. — 31. Dieu sut que tout ce qu'il avait fait était très bon. Lorsqu'une nuit et un jour se furent passés pour faire la sixième journée⁴,

1) Ainsi se distingue la bénédiction donnée aux animaux de celle que Dieu donne plus loin aux hommes qui agissent librement.

2) Saadia explique par cette addition, ici et plus loin, la ressemblance de l'homme avec Dieu, afin d'écarter l'anthropomorphisme.

3) Les animaux et les êtres vivants ne furent accordés comme nourriture qu'après le déluge.

4) Le premier verset du second chapitre est encore rattaché à l'histoire de la création.

du ciel en un seul endroit et que la partie sèche apparût; il en fut ainsi. — 10. Dieu nomma la partie sèche terre, et l'agglomération des eaux il la nomma mer. Dieu sut que cela était bon. — 11. Puis Dieu voulut que la terre se couvrît de verdure et de plantes portant des graines et d'arbres produisant des fruits, selon leurs différentes espèces, qui sont plantés sur la terre, et il en fut ainsi. — 12. La terre produisit de la verdure et des plantes portant des graines selon leurs différentes espèces et des arbres produisant des fruits, qui sont plantés selon leurs différentes espèces. Dieu sut que c'était bon. — 13. Lorsqu'une nuit et un jour se furent passés pour faire la troisième journée, — 14. Dieu voulut qu'il y eût dans la partie ferme du ciel pour séparer le jour de la nuit des luminaires, dont deux seront des signes, des époques, des jours et des années. — 15. Les luminaires seront dans la partie ferme du ciel pour éclairer la terre; et il en fut ainsi. — 16. Et Dieu fit les deux grands luminaires, le luminaire le plus grand pour éclairer pendant le jour et le luminaire le plus petit pour éclairer pendant la nuit, et les étoiles. — 17. Dieu les plaça dans la partie ferme du ciel pour éclairer sur la terre, — 18. pour briller pendant le jour et pendant la nuit et pour faire une distinction entre la lumière et les ténèbres. Dieu sut que c'était bon. — 19. Lorsqu'une nuit et un jour se furent passés pour faire la quatrième journée, — 20. Dieu voulut que surgissent de l'eau des êtres remuants, doués d'un souffle de vie¹, et que des oiseaux prissent leur vol au-dessus de la terre dans la direction de la partie ferme du ciel. — 21. Dieu créa les grands poissons marins et tous les êtres vivants rampants qui surgirent de l'eau selon leurs espèces et tous les oiseaux doués d'ailes selon leurs espèces. Dieu sut que

1) Yephet traduit : « que les eaux fassent mouvoir des êtres remuants ». Il ajoute dans son commentaire que ces êtres avaient été créés de l'eau comme les plantes de la terre. C'est la même pensée que S. veut exprimer. — Peut-être faut-il traduire la seconde partie du verset : ainsi que les oiseaux qui volent, etc.; car, d'après la tradition, les oiseaux furent créés d'une espèce de marais, mélange d'eau et de terre.

FRAGMENTS
DE LA
VERSION ARABE DU PENTATEUQUE
par SAADIA

TRADUITS EN FRANÇAIS

I. — *Genèse*, I, 1 — IV, 26.

1 — 1. Au commencement Dieu créa les cieux et la terre. — 2. Et la terre était plongée dans un abîme et couverte d'eaux¹, des ténèbres étant sur la surface de l'abîme et les vents de Dieu soufflant sur la surface de l'eau. — 3. Et Dieu voulut² que fût la lumière, et la lumière fut. — 4. Puis, lorsque Dieu sut³ que la lumière était bonne, il distingua entre la lumière et les ténèbres, — 5. et Dieu nomma les époques de la lumière jour, et les époques des ténèbres il les nomma nuit. Et lorsqu'une nuit et un jour se furent passés pour faire une journée, — 6. Dieu voulut qu'il y eût au milieu de l'eau une partie ferme, qui serait une séparation entre deux eaux. — 7. Dieu fit donc la partie ferme et établit une séparation entre l'eau qui était au-dessous et l'eau qui était au-dessus; il en fut ainsi. — 8. Et Dieu nomma la partie ferme ciel. Lorsqu'une nuit et un jour se furent passés pour faire la deuxième journée, — 9. Dieu voulut que les eaux se réunissent au-dessous

1) En traduisant ainsi les mots *tôhou* et *bôhou*, S. établit un rapport entre le premier de ces mots et la phrase relative « aux ténèbres... », et entre le second et « les vents de Dieu... ».

2) Littéralement : Dieu dit. S. traduit ainsi partout jusqu'au verset 24. D'après une ancienne tradition, Dieu *parlait* aux anges lors de la création de l'homme. Toutefois S. lui-même (*Amanât*, p. 89) explique le pluriel *faisons* (v. 26) comme un pluriel de majesté.

3) Littéralement : *vit*.

mentateurs anciens qui reproduisaient l'opinion de Saadia, tantôt en le nommant, tantôt en omettant la mention de la source où ils avaient puisé.

J'ai tenu à faire connaître également la méthode originale de Saadia dans sa version aux amateurs des études bibliques, qui auraient été hors d'état de comprendre mes notes. C'est pour eux que j'ai ajouté un certain nombre de fragments français à la fin du volume. J'ai traduit littéralement la version arabe de Saadia, en choisissant surtout les morceaux poétiques comme les bénédictions de Jacob et de Moïse, les cantiques du passage de la mer Rouge, etc., etc. Il paraît superflu d'insister ici davantage sur les procédés du Gaôn en cette matière, puisque, dans un volume de notre publication, un mémoire spécial sera consacré à l'exégèse de notre auteur.

Ce volume, pour coïncider avec le millénaire de Saadia, aurait dû paraître quelques mois plus tôt; en revanche nous espérons pouvoir terminer dans le courant de 1893 l'édition des *Proverbes*, celle d'*Isaïe*, ainsi que celle du *Traité des Héritages*.

Paris, avril 1893.

sa dignité personnelle contre le Chef de la captivité (*Rêsch-Galouta*) qui cherchait à abaisser les fonctions de Gaôn, on est surpris du nombre considérable d'ouvrages qu'il nous a laissés et dont une partie est restée inédite dans les bibliothèques de l'Europe.

Dès l'année 1885, je me suis adressé aux savants israélites, versés dans les études orientales et rabbiniques, afin qu'ils unissent leurs efforts aux miens pour la publication des œuvres du Gaôn et pour que s'élevât ainsi, surtout à l'occasion de son millénaire, un monument durable et digne du grand docteur dont il devait porter le nom. J'ai rencontré de l'empressement chez les uns, de la tiédeur chez les autres, mais néanmoins les encouragements ne m'ont pas manqué, et je me suis décidé à me mettre à l'œuvre avec les quelques collaborateurs qui m'avaient assuré de leur concours. Aujourd'hui je mets sous les yeux des lecteurs le premier volume qui contient la version arabe du Pentateuque, revue et corrigée d'après les meilleurs textes dont j'aie pu disposer. Un manuscrit appartenant à un Yéménite établi à Jérusalem, M. David Kohen, m'a servi pour rectifier un grand nombre d'erreurs qui s'était glissées dans l'édition de Constantinople et surtout dans la Polyglotte, où la transcription des caractères hébraïques en caractères arabes a été la cause d'une infinité de bévues et de contresens. Le texte arabe a été accompagné de notes hébraïques qui doivent expliquer aux lecteurs moins initiés à l'idiome arabe, l'exégèse originale et souvent ingénieuse du Gaôn. J'ai, dans la rédaction de ces notes, essayé d'être aussi concis que possible, et souvent il m'a suffi de renvoyer à d'autres com-

AVANT-PROPOS

Une édition complète des œuvres de Saadia m'a paru depuis longtemps un hommage mérité par le plus éminent docteur dont se glorifie le judaïsme. Saadia embrassait toutes les branches des sciences qui florissaient à son époque. Il était à la fois grammairien et exégète, philosophe et théologien, mathématicien et astronome, talmudiste et poète. Il avait sans doute, comme tous les savants de son temps, étudié la médecine, mais sur cette discipline il ne nous a laissé aucun travail. Le caractère de Saadia était à la hauteur de sa science. Il était ferme et indépendant et aucune intimidation de ses supérieurs ne le faisait dévier du chemin droit que sa conscience lui avait tracé. Né à Dalâs, en Égypte, en 892, Saadia vint de bonne heure s'établir à Fayyôûm et mourut à Soura, en Irak, dans l'année 942, à l'âge de cinquante ans. Si l'on considère les luttes continuelles qu'il eut à soutenir, soit dans l'intérêt de ses croyances contre les Karaïtes et contre les hérétiques qui menaçaient l'unité du judaïsme, soit pour la défense de

VERSION ARABE
DU
PENTATEUQUE

DE
R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYÔUMÎ

REVUE, CORRIGÉE ET ACCOMPAGNÉE DE

NOTES HÉBRAÏQUES

AVEC QUELQUES FRAGMENTS DE

TRADUCTION FRANÇAISE D'APRÈS L'ARABE

PAR

J. DERENBOURG

MEMBRE DE L'INSTITUT

Imprimé chez M. LEROUX, 28, rue Bonaparte, Paris

PARIS
ERNEST LEROUX, ÉDITEUR
LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE
DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES
28, RUE BONAPARTE, 28

—
1893

ŒUVRES COMPLÈTES

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

PUBLIÉES SOUS LA DIRECTION DE

J. DERENBOURG

MEMBRE DE L'INSTITUT

VOLUME PREMIER

VERSION ARABE DU PENTATEUQUE

PARIS

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE

DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES

28, RUE BONAPARTE, 28

1893

ANGERS, IMP. BURDIN ET Cie, 4, RUE GARNIER.

ŒUVRES COMPLÈTES
DE
R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

VOLUME PREMIER

VERSION ARABE DU PENTATEUQUE

תורת משה, רמבם, רמב"ם